

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๑ ภาค ๒

มหาวิภังค์ ปฐมภาค

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ทศติยปาราชิกกัณฑ์

เรื่องพระธนิยะ กุมภการบุตร

[๗๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขา
ศิขณภูฏ เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ภิกษุหลายรูปซึ่งเคยเห็นกันเคยคบหา
กันมา ทำกุฎิมุงบังด้วยหญ้า ณ เจริงภูเขาอิสสิคิลิแล้วอยู่จำพรรษา แม้ท่าน
พระธนิยะ กุมภการบุตร ก็ได้ทำกุฎิมุงบังด้วยหญ้าแล้วอยู่จำพรรษา ครั้น
ภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาโดยล่วงไตรมาสแล้ว ได้รื้อกุฎิมุงด้วยหญ้า เก็บหญ้า
และตัวไม้ไว้ แล้วหลีกไปสู่จาริกในชนบท ส่วนท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร
อยู่ ณ ที่นั่นเอง ตลอดฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ขณะเมื่อท่าน
พระธนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปบ้านเพื่อบิณฑบาต คนหาบหญ้า คนหาฟืน
ได้รื้อกุฎิมุงด้วยหญ้าเสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไป.

แม้ครั้งที่สอง ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร ได้เที่ยวหาหญ้า และ
ไม้มาทำกุฎิมุงบังด้วยหญ้าอีก เมื่อท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปบ้าน

* พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ปฐมภาค หน้า ๗๖.

เพื่อบิณฑบาต แม้ครั้งที่สอง คนหาบหญ้า คนหาฟืน ก็ได้รื้อกุฏิมุงบังด้วย
หญ้าเสียด แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไป.

แม้ครั้งที่สาม ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร ก็ได้เที่ยวหาหญ้าและ
ไม้มาทำกุฏิมุงบังด้วยหญ้าอีก เมื่อท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปบ้าน
เพื่อบิณฑบาต แม้ครั้งที่สาม คนหาบหญ้า คนหาฟืน ก็ได้รื้อกุฏิมุงบังด้วย
หญ้าเสียด แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไปอีก.

หลังจากนั้น ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร ได้มีความคิดว่า เมื่อ
เราเข้าไปบ้านเพื่อบิณฑบาต คนหาบหญ้า คนหาฟืน ได้รื้อกุฏิมุงบังด้วยหญ้า
เสียด แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไปถึงสามครั้งแล้ว ก็เรานี้แหละ เป็นผู้ได้ศึกษา
มาดีแล้วไม่บกพร่องเป็นผู้สำเร็จศิลปะในการช่างหม้อเสมอด้วยอาจารย์ของตน
ฉะนั้น เราพึงขยำโคลนทำกุฏิสำเร็จด้วยดินล้วนเสียเอง จึงท่านพระธนิยะ
กุมภการบุตร ขยำโคลนทำกุฏิสำเร็จด้วยดินล้วน ด้วยตนเอง แล้วรวบรวม
หญ้าไม้และโคลมัยมาผูกกุฏินั้น กุฏินั้นงดงาม น่าดู น่าชม มีสีแดงเหมือน
แมลงค่อมทอง มีเสียงเหมือนเสียงกระดิ่ง.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จลงจากภูเขาคิชฌกูฏพร้อมด้วยภิกษุ
เป็นอันมาก ทอดพระเนตรเห็นกุฏิที่งดงามน่าดูน่าชมมีสีแดง ครั้งแล้ว
จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย นั้นอะไร งดงาม น่าดู
น่าชม มีสีแดงเหมือนแมลงค่อมทอง ครั้นภิกษุเหล่านั้นกราบทูลให้ทรงทราบ
แล้ว พระพุทธองค์ทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษ
นั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ
โจนโมฆบุรุษนั้นจึงได้ขยำโคลนทำกุฏิสำเร็จด้วยดินล้วน ด้วยตนเองเล่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ความไม่เบียดเบียนหมู่สัตว์

มิได้มีแก่โมฆบุรุษนั้นเลย พวกเธอจงไปทำลายกุณินั้น พวกเพื่อนพรหมจารี
ชั้นหลัง อย่าถึงความเบียดเบียนหมู่สัตว์เลย อ้นภิกษุไม่ควรทำกุณิที่สำเร็จด้วย
ดินล้วน ภิกษุใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเหล่านั้นรับพระพุทธานุญาตแล้ว พวกกันไปที่กุณินั้น ครั้นถึงแล้ว
ได้ทำลายกุณินั้นเสีย ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร จึงถามภิกษุเหล่านั้นว่า
อาวุโส พวกท่านทำลายกุณิของผม เพื่ออะไร.

ภ. พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ทำลาย ขอรับ.

ธ. ทำลายเถิด ขอรับ ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ธรรมสามีรับสั่งให้
ทำลาย.

[๘๐] กาลต่อมา ความดำรินี้ได้มีแก่ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตรว่า
เมื่อเราเข้าไปบ้านเพื่อบิณฑบาต คนหาบหญา คนหาพิน ได้รื้อกุณิมุงบัง
ด้วยหญ้าเสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไปถึงสามครั้งแล้ว แม้กุณิดินล้วนที่เรา
ทำไว้นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็รับสั่งให้ทำลายเสีย ก็เจ้าพนักงานรักษาไม้ที่
ชอบพอกับเรามีอยู่ ไฉนหนอเราพึงขอไม้ต่อเจ้าพนักงานรักษาไม้มาทำกุณิไม้
จึงท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปหาเจ้าพนักงานรักษาไม้ ครั้นแล้วได้
บอกเรื่องนี้ต่อเจ้าพนักงานรักษาไม้ว่า ขอเจริญพร เมื่ออาตมาเข้าไปบ้านเพื่อ
บิณฑบาต คนหาบหญา คนหาพิน ได้รื้อกุณิมุงบังด้วยหญ้าเสีย แล้วขนหญ้า
และตัวไม้ไปถึงสามครั้ง แม้กุณิดินล้วนที่อาตมาทำไว้นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
ก็รับสั่งให้ทำลายเสียแล้ว ขอท่านจงให้ไม้แก่อาตมา ๆ ประสงค์จะทำกุณิไม้

จ. ไม้ที่กระผมจะพึงถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าได้นั้น ไม่มี ขอรับ มีแต่
ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมี
อันตราย ถ้าพระเจ้าแผ่นดินรับสั่งให้พระราชทานไม้เหล่านั้น ขอท่านจงให้
คนขนไปเถิดขอรับ.

ธ. ขอเจริญพร ไม้เหล่านั้น พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานแล้ว.

ลำดับนั้นเจ้าพนักงานรักษาไม้คิดว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากย-
บุตรเหล่านี้แล เป็นผู้ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์
กล่าวคำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม แม้พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงเลื่อมใสใน
พระสมณะเหล่านี้ยังนักท่านพระชนิยะนี่ย่อมไม่บังอาจเพื่อจะกล่าวถึงสิ่งของที่
พระเจ้าแผ่นดินยังไม่ได้พระราชทาน ว่าพระราชแล้ว จึงได้เรียนต่อท่าน
พระชนิยะ กุมภการบุตรว่า นิมนต์ให้คนขนไปเถิด ขอรับ จึงท่านพระชนิยะ
กุมภการบุตร สั่งให้ตัดไม้เหล่านั้นเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่บรรทุกเกวียนไป
ทำกุฎีแล้ว.

วัสสการพราหมณ์ตรวจราชการ

[๘๑] ต่อจากนั้น วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ในมครรัฐไปตรวจ
ราชการในกรุงราชคฤห์ ได้เข้าไปหาเจ้าพนักงานรักษาไม้ ครั้นแล้วได้พูดถึง
เรื่องนี้ ต่อเจ้าพนักงานรักษาไม้ว่า พนาย ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อม
พระนคร ซึ่งเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมีอันตรายเหล่านั้น อยู่ ณ ที่ไหน.

เจ้าพนักงานรักษาไม้เรียนว่า ได้ทำขอรับ ไม้เหล่านั้น พระเจ้า-
แผ่นดินได้พระราชทานแก่ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร ไปแล้ว.

ทันใดนั้น วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ในมครรัฐ เกิดความไม่
พอใจว่า ไฉนพระเจ้าแผ่นดินจึงได้พระราชทานไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับ
ซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมีอันตราย แก่พระชนิยะ
กุมภการบุตรไปแล้ว จึงเข้าไปหาพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาภาคชราช กราบทูลว่า
ได้ทราบเกล้าว่า ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเก็บไว้

เพื่อใช้ในคราวมีอันตราย พระองค์พระราชทานแก่นิยะ กุมภการบุตร
ไปแล้ว จริงหรือพระพุทธเจ้าข้า.

พระเจ้าพิมพิสารตรัสถามว่า ใครพูดอย่างนั้น.

ว. เจ้าพนักงานรักษาไม้พูด พระพุทธเจ้าข้า

พ. พราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงให้คนไปนำเจ้าพนักงานรักษาไม้มา.

จึงวัศสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์ในมคธรัฐ สั่งให้เจ้าหน้าที่จงจำ
เจ้าพนักงานรักษาไม้ นำมา.

[๘๒] ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร ได้เห็นเจ้าพนักงานรักษาไม้ถูก
เจ้าหน้าที่จงจำนำไป จึงได้ถามเจ้าพนักงานรักษาไม้ว่า เจริญพร ท่านถูก
เจ้าหน้าที่จงจำนำไป ด้วยเรื่องอะไร.

เจ้าพนักงานรักษาไม้ตอบว่า เรื่องไม้เหล่านั้น ขอรับ.

ธ. ไปเถิด ท่าน แม้อาตมาก็จะไป.

จ. ได้เท่าควรไป ขอรับ ก่อนที่กระผมจะถูกประหาร.

จึงท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร ได้เข้าไปสู่พระราชนิเวศน์ของ
พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ครั้นถึงแล้ว นั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย
ขณะนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช เสด็จเข้าไปหาท่านพระชนิยะ
กุมภการบุตรทรงอภิวัตแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ตรัสถาม
ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตรถึงเรื่องไม้นั้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ทราบว่าไม้
ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเขาเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมี
อันตราย โยมได้ถวายแก่พระคุณเจ้า จริงหรือ.

ธ. จริงอย่างนั้น ขอถวายพระพร.

พ. ข้าแต่พระคุณเจ้า โยมเป็นพระเจ้าแผ่นดิน มีกิจมาก มีกรณียะ
มาก แม้ถวายแล้ว ก็ระลึกไม่ได้ ขอพระคุณเจ้าโปรดเตือนให้โยมระลึกได้.

ธ. ขอถวายพระพร พระองค์ทรงระลึกได้ใหม่ ครั้งพระองค์เสด็จ
เถลิงถวัลยราชย์ใหม่ ๆ ได้ทรงปลงพระวาจาเช่นนี้ว่า หญ้า ไม้ และน้ำ
ข้าพเจ้าถวายแล้วแก่สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ขอสมณะและพราหมณ์
ทั้งหลายโปรดใช้สอยเถิด

พ. ข้าแต่พระคุณเจ้า โยมระลึกได้ สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายที่
เป็นผู้มีความละอาย มีความรังเกียจ ใครต่อสิขา มีอยู่ ความรังเกียจแม้ใน
เหตุเล็กน้อยจะเกิดแก่สมณะและพราหมณ์เหล่านั้น คำที่กล่าวนั้นโยมหมายถึง
การนำหญ้า ไม้ และน้ำของสมณะและพราหมณ์เหล่านั้นแต่ว่าหญ้า ไม้ และน้ำนั้น
แลอยู่ในป่า ไม่มีใครหวงแหน พระคุณเจ้านั้น ย่อมสำคัญเพื่อจะนำไม้ที่เขา
ไม่ได้ให้ไปด้วยเสคนั้น พระเจ้าแผ่นดินเช่นโยม จะพึงฆ่า จองจำ หรือเนรเทศ
ซึ่งสมณะหรือพราหมณ์อย่างไรได้ นิมนต์กลับไปเถิด พระคุณเจ้า ๆ รอดตัว
เพราะบรรพชาเพศแล้ว แต่อย่าได้ทำอย่างนั้นอีก

ประชาชนฟังโทษติเตียนโพณฑะนา

[๘๓] คนทั้งหลาย พวกกันฟังโทษว่า พระสมณะเชื้อสายพระ-
ศากยบุตรเหล่านี้ ไม่ละอาย ทูศีล พุคเทจ พระสมณะเหล่านี้ยังปฏิญาณว่า
เป็นผู้ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวคำสัตย์ มีศีล
มีกัลยาณธรรมติเตียนว่า ความเป็นสมณะย่อมไม่มีแก่พระสมณะเหล่านี้ ความเป็น
พราหมณ์ย่อมไม่มีแก่พระสมณะเหล่านี้ ความเป็นสมณะของพระสมณะ
เหล่านี้ เสื่อมแล้ว ความเป็นพราหมณ์ของพระสมณะเหล่านี้ เสื่อมแล้ว ความเป็น
สมณะของพระสมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน ความเป็นพราหมณ์ของพระ-

สมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน พระสมณะเหล่านี้ปราศจากความเป็นสมณะแล้ว พระสมณะเหล่านี้ปราศจากความเป็นพราหมณ์แล้ว แม้พระเจ้าแผ่นดิน พระสมณะเหล่านี้ยังหลอกลวงได้ โฉนจก็ไมหลอกลวงคนอื่นเล่า. ภิกษุทั้งหลายได้ ฟังคนเหล่านั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษมีความละเอียด มีความรังเกียจ ใครต่อสีกาต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร จึงได้ถือเอาไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไปแล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นมูลค่านั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้นแล้วทรงสอบถามท่านพระชนิยะ กุมภการบุตรว่า คุณก่อนชนิยะ ข่าว่า เธอได้ถือเอาไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไปจริงหรือ

ท่านพระชนิยะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนเธอจึงได้ถือเอาไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไปแล้ว การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสหรือเพื่อความเลื่อมใสของผู้เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้การกระทำของเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว

ก็สมัยนั้นแล มหาอำมาตย์ผู้พิพากษาแก่คนหนึ่งบวชในหมู่ภิกษุ นั่ง
อยู่ไม่ห่างพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงพระองค์ได้ตรัสพระวาจานี้ต่อภิกษुरुูปนั้นว่า
ดูก่อนภิกษุ พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชจับโจรได้แล้ว ประหารชีวิต
เสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง เพราะทรัพย์ประมาณเท่าไรหนอ

ภิกษुरुูปนั้นกราบทูลว่า เพราะทรัพย์บาทหนึ่งบ้าง เพราะของควรค่า
บาทหนึ่งบ้าง เกินบาทหนึ่งบ้าง พระพุทธเจ้าข้า

แท้จริงสมัยนั้น ทรัพย์ ๕ มาสกในกรุงราชคฤห์ เป็นหนึ่งบาท

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร โดย
อนЕКปริยายแล้วจึงตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก
ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน
ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม
การปรารภความเพียร โดยอนЕКปริยาย แล้วทรงกระทำธรรมิกถา ที่สมควร
แก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัย์อำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำเร็จแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุ
ผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด
อาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัท-
ธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้

พระปฐมบัญญัติ

๒. อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วย
ส่วนแห่งความเป็นขโมย พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้วพึงประ-
หารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็น
โจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ในเพราะถือ
เอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถือเอาทรัพย์อันเจ้าของ
ไม่ได้ให้เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระชนิยะ กุมภการบุตร จบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๘๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ชวนกันไปสู่ลานตากผ้าของ
ช่างย้อม ได้ลักห่อผ้าของช่างย้อม นำมาสู่อารามแล้วแบ่งปันกัน ภิกษุทั้งหลาย
พุดขึ้นอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย พวกท่านเป็นผู้มีบุญมาก เพราะผ้าเกิดแก่พวก
ท่านมาก.

จ. ท่านทั้งหลาย บุญของพวกผมจักมีแต่ไหน พวกผมไปสู่ลาน
ตากผ้าของช่างย้อม แล้วได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมาเดี๋ยวนี้.

ภ. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้วมิใช่หรือ เหตุไร พวกท่านจึงได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมา.

ฉ. จริงขอรับ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว แต่ สิกขาบทนั้นแล พระองค์ทรงบัญญัติเฉพาะในเขตบ้าน มิได้ทรงบัญญัติไปถึง ในป่า.

ภ. ท่านทั้งหลาย พระบัญญัตินั้นย่อมเป็นได้เหมือนกันทั้งนั้นมิใช่ หรือ การกระทำของพวกท่านนั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนพวกท่านจึงได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมาแล้ว การ กระทำของพวกท่านนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวก ท่านนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความ เป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ครั้นภิกษุเหล่านั้น ดิเคยฺนพระ - รัพพัคคีย์โดยอนกปริยายแล้ว ได้กราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ประชุมสงฆ์ทางบัญญัติอนุบัญญัติ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะ เหตุเป็นมูลค่านั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระรัพพัคคีย์ ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอไปสู่ลานตากผ้าช่างย้อม แล้ว ลักห่อผ้าของช่างย้อมมา จริงหรือ.

พระรัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การ กระทำของพวกเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้

ไม่ควรทำ โฉนพวกเธอจึงได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมาแล้ว การกระทำของพวก
เธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความ
เลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวกเธอนั้น
เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสและเพื่อความเป็นอย่างอื่น
ของคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ครั้นทรงติเตียนพระฉัพพัคคีย์โดยอนเณกปริยาย
แล้ว จึงตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบ้ำรุงยาก ความ
เป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน
ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบ้ำรุงง่าย ความมักน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การ
ปรารภความเพียรโดยอนเณกปริยาย ทรงกระทำธรรมิกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น
ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุ
ผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด
อาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัต -
ธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกลสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ

๒. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ด้วย ส่วนแห่งความเป็นขโมย จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้ว ประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ดังนี้ ในเพราะถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๘๕] บทว่า อนึ่ง ... ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด มีการทำงานอย่างใด มีชาติอย่างใด มีชื่ออย่างใด มีโคตรอย่างใด มีปกติอย่างใด มีกรรมเครื่องอยู่อย่างใด มีอารมณ์อย่างใด เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม เป็นมัชฌิมะก็ตาม นี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อนึ่ง ... ใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าประพฤติกิขาจรยวัตร ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าทรงผืนผ้าที่ถูกล้างแล้ว ชื่อว่า ภิกษุ โดยสมญา ชื่อว่า ภิกษุ โดยปฏิญญา ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นเอหิภิกษุ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้เจริญ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่ามีสาธารณธรรม ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นพระเสขะ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นพระอเสขะ

ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้ว ด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ บรรดาผู้ที่ชื่อว่าภิกษุ เหล่านั้น ภิกษุนี้ใด ที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ ว่า ภิกษุ ในอรรถนี้

ประเทศที่ชื่อว่า บ้าน มีอธิบายว่า บ้านมีกระท่อมหลังเดียวก็ดี มีกระท่อม ๒ หลังก็ดี มีกระท่อม ๓ หลังก็ดี มีกระท่อม ๔ หลังก็ดี มีคนอยู่ก็ดี ไม่มีคนอยู่ดี แม้ที่เขาล้อมไว้ก็ดี แม้ที่เขาไม่ได้ล้อมไว้ก็ดี แม้ที่เขาสร้างคูกเป็นที่โคงมเป็นต้นก็ดี แม้หมู่เกวียนหรือต่างที่อาศัยอยู่เกิน ๔ เดือนก็ดี พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า บ้าน.

ที่ชื่อว่า อุปจารบ้าน กำหนดเอาที่ ซึ่งบุรุษขนาดกลาง ผู้ยืนอยู่ ณ เสาเขื่อนแห่งบ้านที่ล้อม โยนก้อนดินไปตก หรือกำหนดเอาที่ซึ่งบุรุษขนาดกลาง ผู้ยืนอยู่ ณ อุปจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม โยนก้อนดินไปตก.

ที่ชื่อว่า ป่า มีอธิบายว่าสถานที่ที่เว้นบ้านและอุปจารบ้าน นอกนั้นชื่อว่า ป่า.

ที่ชื่อว่า ทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ มีอธิบายว่า ทรัพย์ใดอันเจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ได้ละวาง ยังรักษาปกครองอยู่ ยังถือกรรมสิทธิ์อยู่ว่าเป็นของเรา ยังมีผู้อื่นหวงแหน ทรัพย์นั้นชื่อว่า ทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้.

บทว่า ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ได้แก่ มีจิตคิดขโมย คือ มีจิตคิดลัก.

[๘๖] บทว่า ถือเอา คือ ยึดเอา เอาไป เอาลง ยังอธิบายทำให้กำเริบ ให้เคลื่อนจากฐาน ให้ล่วงเลยเขตหมาย.

[๘๗] ที่ชื่อว่า เห็นปานใด คือ หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาทก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี.

ที่ชื่อว่า พระราชาทั้งหลาย ได้แก่พระเจ้าแผ่นดิน เจ้าผู้ปกครอง ประเทศ ท่านผู้ปกครองมณฑล นายอำเภอ ผู้พิพากษา มหาอำมาตย์ หรือ ท่านผู้สั่งประหารและจองจำได้ ท่านเหล่านี้ ชื่อว่า พระราชาทั้งหลาย.

ที่ชื่อว่า โจร มีอธิบายว่า ผู้ใดถือเอาสิ่งของอันเขาไม่ได้ให้ ได้ ราคา ๕ มาสกก็ดี เกินกว่า ๕ มาสกก็ดี ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ผู้นั้น ชื่อว่า โจร.

บทว่า ประหารเสียบ้าง คือ ประหารด้วยมือหรือเท้า ด้วย เส้หรือด้วยหวาย ด้วยไม้ค้อนสั้นหรือด้วยดาบ.

บทว่า จองจำไว้บ้าง คือ ผูกมัดไว้ด้วยเครื่องมัดคือเชือก ด้วย เครื่องจองจำคือข้อคา โข้ตรวน หรือด้วยเขตจำกัดคือเรือน จังหวัด หมู่บ้าน ตำบลบ้าน หรือให้บุรุษควบคุม.

บทว่า เนรเทศเสียบ้าง คือ ขับไล่เสียจากหมู่บ้าน ตำบลบ้าน จังหวัด มณฑล หรือประเทศ.

บทว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็น ขโมย นี้เป็นคำบริภาษ.

[๘๘] ที่ชื่อว่า เห็นปานนั้น คือ หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาทก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี.

บทว่า ถือเอา คือ ตู วังราว น้อ ยังอธิบายทให้กำเริบ ให้เคลื่อน จากฐาน ให้ล่วงเลยเขตหมาย.

[๘๙] คำว่า แม้ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุรูป ก่อน.

คำว่า เป็นปาราชิก มีอธิบายว่า ไปไม้เหลืองหล่นจากขั้วแล้ว ไม่อาจจะเป็นของเจียวสดขึ้นได้ แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแหละ ถือเอาทรัพย์ อันเขาไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาท ก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี แล้วไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า หาสังวาสมิได้ ความว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่กรรมที่ ฟังทำร่วมกัน อุเทศที่ฟังสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกันนั้นชื่อว่า สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุนั้น เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า หาสังวาส มิได้.

บทภาษณีย์

มัตถิกา

[๕๐] ทรัพย์อยู่ในดิน	ทรัพย์ตั้งอยู่บนดิน
ทรัพย์ลอยอยู่ในอากาศ	ทรัพย์ตั้งอยู่ในที่แจ้ง
ทรัพย์ตั้งอยู่ในน้ำ	เรือ และทรัพย์อยู่ในเรือ
ยาน และทรัพย์อยู่ในยาน	ทรัพย์ที่ตนนำไป
สวน และทรัพย์อยู่ในสวน	ทรัพย์อยู่ในวัด
นา และทรัพย์อยู่ในนา	พื้นที่และทรัพย์อยู่ในพื้นที่
ทรัพย์อยู่ในบ้าน	ป่า และทรัพย์อยู่ในป่า
น้ำ ไม้ชำระฟัน ต้นไม้เจ้าป่า	ทรัพย์ที่มีผู้นำไป
ทรัพย์ที่เขาฝากไว้	दानภานี สัตว์มีชีวิต
สัตว์ไม่มีเท้า สัตว์สองเท้า	สัตว์สี่เท้า สัตว์มีเท้ามาก

ภิกษุผู้สั่ง ภิกษุผู้รับของฝาก การชักชวนกันไปลัก
การนัดหมาย การทำนิมิต.

ภุมมัญญวิภาค

[๕๑] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์อยู่ในแผ่นดิน** ได้แก่ทรัพย์ที่ฝังกลบไว้ใน
แผ่นดิน.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์อยู่ในแผ่นดิน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ตาม
แสวงหาขอบหรือตะกร้าก็ตาม เดินไปก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ ตัดไม้หรือ
เถาวัลย์ ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ชุคก็ตาม คู้ยก็ตาม โภยขึ้นก็ตาม
ซึ่งดินร่วนต้องอาบัติทุกกฏ จับต้องหม้อ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำหม้อให้ไหว
ต้องอาบัติถุลลัจจัย ทำหม้อให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิต หย่อนภาชนะของตนลงไป ถูกต้องทรัพย์ควรแก่ค่า
๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย กระทบทำให้ทรัพย์อยู่ในภาชนะของตนก็ตาม ตัดขาดด้วยกำมือก็ตาม
ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิต จับต้องทรัพย์ที่เขาร้อยด้ายก็ดี สังกวาลก็ดี สร้อยคอก็ดี
เข็มขัดก็ดี ผ้าสาฎกก็ดี ผ้าโพกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหวต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย จับที่สุดยกขึ้น ต้องอาบัติถุลลัจจัย ดึงครูดออกไป ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้พ้นปากหม้อ โดยที่สุดแม้ชั่วเส้นผม ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิต ดื่มนมเนยใสก็ดี น้ำมันก็ดี น้ำผึ้งก็ดี น้ำอ้อยก็ดี ควร
แก่ค่า ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ด้วยประโยคอันเดียว ต้องอาบัติ
ปาราชิก ทำลายเสียดี ทำให้หกสั่นก็ดี เผาเสียดี ทำให้บริโภกไม่ได้ก็ดี
ในที่นั่นเอง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ถลัญฐวิภาค

[๕๒] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ตั้งอยู่บนพื้น** ได้แก่ทรัพย์ที่เขาวางไว้บนพื้น ภิขุมมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่บนพื้น เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ฐุบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ ฐุลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

อากาศัญฐวิภาค

[๕๓] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ลอยอยู่ในอากาศ** ได้แก่ทรัพย์ที่ไปในอากาศ คือ นกยูง นกค้ำแบด นกกระทา นกกระจาบ ผ้าสาฎก ผ้าโพกหัว หรือเงินทอง ที่ขาดหลุดตกลง.

ภิขุมมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ลอยอยู่ในอากาศ เทียบแสวงหาเพื่อน ก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ หยุดอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ ฐุบคลำ ต้อง อาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ ฐุลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติ ปาราชิก.

เวหาสัญฐวิภาค

[๕๔] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ตั้งอยู่ในที่แจ้ง** ได้แก่ทรัพย์ที่แขวนไว้ใน ที่แจ้ง เช่น ทรัพย์ที่คล้องไว้บนเตียงหรือตั้ง ที่ห้อยไว้บนราวจิ๋ว สายระเคียง เดี่ยวที่ฝา บันไดแก้ว หรือต้นไม้ โดยที่สุคแม่บนเชิงรองบาตร.

ภิขุมมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในที่แจ้ง เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ฐุบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหวต้องอาบัติ ฐุลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก

อุทกัญญวิภาค

[๕๕] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ตั้งอยู่ในน้ำ** ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในน้ำ ภิขุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ เทียบแสวงเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ค้างก็ดี โผล่ขึ้นก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิขุมีโดยจิต จับดอกอุบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริก เหง้าบัว ปลา หรือเต่า ที่เกิดในน้ำนั้น มีราคา ๕ มาสกก็ดี เกินกว่า ๕ มาสกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

นาวิญญวิภาค

[๕๖] ที่ชื่อว่า **เรือ** ได้แก่พาหนะสำหรับข้ามน้ำ ที่ชื่อว่า **ทรัพย์อยู่ในเรือ** ได้แก่ ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในเรือ.

ภิขุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในเรือ เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิขุมีโดยจิตคิดจะลักเรือ เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจจัย แก่เครื่องผูก ต้องอาบัติทุกกฏ แก่เครื่องผูกแล้วลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจจัย ให้ลอยขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี ขวางน้ำไปก็ดี โดยที่สุดแม้ชั่วเส้นผม ต้องอาบัติปาราชิก.

ยานัญฐวิภาค

[๕๑] ที่ชื่อว่า ยาน ได้แก่คานหาม รถ เกวียน เตียงหาม ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในยาน ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในยาน.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์อยู่ในยาน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักยาน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐานต้องอาบัติปาราชิก.

ภารัญฐวิภาค

[๕๒] ที่ชื่อว่า ทรัพย์ที่ตนนำไป ได้แก่ภาระบนศีระชะ ภาระที่คอก ภาระที่สะเอว ภาระที่หิ้วไป.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องภาระบนศีระชะ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ลดลงสู่คอก ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องภาระบนคอก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ลดลงสู่สะเอว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องภาระที่สะเอว ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ถือไปด้วยมือ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตวางภาระที่มีลงบนพื้น ต้องอาบัติปาราชิก มิโดยจิตถือเอาจากพื้น ต้องอาบัติปาราชิก.

อารามัญญวิภาค

[๘๘] ที่ชื่อว่า สวน ได้แก่สวนไม้ดอก สวนไม้ผล ที่ชื่อว่า
ทรัพย์อยู่ในสวน ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในสวน โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่
ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในสวน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดิน
ไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ฐูปคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
ตุลลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องรากไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือผลไม้
ซึ่งเกิดในสวนนั้น ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ
ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคู่เอาที่สวน ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ
ต้องอาบัติตุลลัจฉัย เจ้าของทอควรระว่าจักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ่องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ่องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติตุลลัจฉัย.

วิหารัญญวิภาค

[๑๐๐] ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในวัด ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในวัด
โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑
แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวัด เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี
เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ฐูปคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้อง
อาบัติตุลลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคู่เอาที่วัด ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เจ้าของทอดธุระว่า จักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ้องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ้องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เขตต์ฎฐวิภาค

[๑๐๑] บุพพัตถชาติ หรืออุปรัณชาติ เกิดในที่ใด ที่นั่นชื่อว่า
นา ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในนา ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในนา โดยฐาน ๔
คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ใน
ที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในนา เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไป
ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ปลูกต้นไม้ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องบุพพัตถชาติ หรืออุปรัณชาติ ซึ่งเกิดในนา
นั้นได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว
ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคู่เอาที่นา ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เจ้าของทอดธุระว่า จักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ้องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ้องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

ภิกษุปักหลัก จึงเชือก ล้อมรั้ว หรือถมคันทนาให้รูกกล้า ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เมื่ออีกประโยคหนึ่งจะสำเร็จ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อประโยคหนึ่งสำเร็จ
ต้องอาบัติปาราชิก.

วัตถุฐวิภาค

[๑๐๒] ที่ชื่อว่า **พื้นที่** ได้แก่พื้นที่สวน พื้นที่วัด ที่ชื่อว่า **ทรัพย์** อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในพื้นที่ เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุต่อเอาพื้นที่ ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เจ้าของทอดธุระว่า จักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ่องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุผู้ฟ่องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

ภิกษุปักหลัก ขึงเชือก ล้อมรั้ว หรือทำกำแพง ให้รูกล้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่ออีกประโยชน์หนึ่งจะสำเร็จ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อประโยชน์นั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก.

คามัญญวิภาค

[๑๐๓] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์อยู่ในบ้าน** ได้แก่ทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในบ้าน โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในบ้าน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

อรัญญวิภาค

[๑๐๔] ที่ชื่อว่า ป่า ได้แก่ป่าที่มนุษย์หวงห้าม ที่ชื่อว่า ทรัพย์ อยู่ในป่า ได้แก่ทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในป่า เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปที่ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ถูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องไม้ก็ดี เถาวัลย์ก็ดี หญ้าก็ดี ซึ่งเกิดในป่านั้น ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

อุทกวิภาค

[๑๐๕] ที่ชื่อว่า น้ำ ได้แก่น้ำที่อยู่ในภาชนะ หรือน้ำที่ขังอยู่ในสระโบกขรณี หรือในบ่อ.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตหย่อนภาชนะของตนลงไปถูกต้องน้ำ ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำให้ไหลเข้าไปในภาชนะของตน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุทำลายคันนา ต้องอาบัติทุกกฏ ครั้นทำลายคันนาแล้วทำให้ไหลออกไป ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติปาราชิก ทำให้น้ำไหลออกไป ได้ราคาเกินกว่า ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๕ มาสก

ต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำให้น้ำไหลออกไป ได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า
๑ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทนต์โปณวิภาค

[๑๐๖] ชื่อว่า ไม้ชำระฟัน ได้แก่ไม้ชำระฟันที่ตัดแล้ว หรือที่
ยังมีได้ตัด.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องไม้ชำระฟัน อันมีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า
๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน
ต้องอาบัติปาราชิก.

วนัปปติวิภาค

[๑๐๗] ที่ชื่อว่า ต้นไม้เจ้าป่า ได้แก่ต้นไม้ที่คนทั้งหลายหวงห้าม
เป็นไม้ที่ใช้สอยได้.

ภิกษุมิโดยจิตตัด ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ ครั้งที่ฟัน เมื่อการฟันอีก
ครั้งหนึ่งจะสำเร็จ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อการฟันนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก.

หรรณกวิภาค

[๑๐๘] ที่ชื่อว่า ทรัพย์มีผู้นำไป ได้แก่ทรัพย์ที่ผู้อื่นนำไป.

ภิกษุมิโดยจิตลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักนำทรัพย์พร้อมกับคนผู้นำทรัพย์ไป แล้วให้ช่างเท้า
ก้าวที่ ๑ ไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้ช่างเท้าก้าวที่ ๒ ไป ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักเก็บทรัพย์ที่ตก แล้วทำทรัพย์นั้นให้ตก ต้องอาบัติ
ทุกกฏ มิได้โดยจิตจับต้องทรัพย์ที่ตก อันได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก
ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจจาย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้อง
อาบัติปาราชิก.

อุปนธิวิภาค

[๑๐๕] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ที่เขาฝากไว้** ได้แก่ทรัพย์ที่ผู้อื่นให้เก็บไว้.

ภิกษุรับของฝาก เมื่อเจ้าของกล่าวขอกินว่า จงกินทรัพย์ให้ข้าพเจ้า
กล่าวปฏิเสธว่า ฉันไม่ได้รับไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่
เจ้าของ ต้องอาบัติอุตุลัจจาย เจ้าของทอดธุระว่าจะไม่ให้แก่เรา ต้องอาบัติ
ปาราชิก.

ภิกษุฟ้อร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ้อร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุตุลัจจาย.

สูงกขมาตวิภาค

[๑๑๐] ที่ชื่อว่า **ด่านภาษี** ได้แก่สถานที่ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง
ไว้ที่ภูเขาขาดบ้าง ที่ทำน้ำบ้าง ที่ประตูบ้าง ด้วยทรงกำหนดว่า จงเก็บ
ภาษีแก่บุคคลผู้ผ่านเข้าไปในสถานที่นั้น.

ภิกษุผ่านเข้าไปในด่านภาษินั้น แล้วมิได้โดยจิตจับต้องทรัพย์ที่ควรเสีย
ภาษี ซึ่งมีราคา ๕ มาสกก็ดี เกินกว่า ๕ มาสกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว
ต้องอาบัติอุตุลัจจาย อย่างเท้าก้าวที่ ๑ ล่วงด่านภาษีไป ต้องอาบัติอุตุลัจจาย
อย่างเท้าที่ ๒ ล่วงด่านภาษีไป ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุยืนอยู่ภายในค่านภามิ โยนทรัพย์ให้ตกนอกค่านภามิ ต้องอาบัติ
ปาราชิก หลบเลี้ยงภามิ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปาณวิภาค

[๑๑๑] ที่ชื่อว่า สัตว์มีชีวิต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอามนุษย์
ที่ยังมีลมหายใจ.

ภิกษุมิโดยจิตลบลบา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักพาให้เดินไป แล้วให้ก้าวเท้าที่ ๑ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติปาราชิก.

อปทวิภาค

[๑๑๒] ที่ชื่อว่า สัตว์ไม่มีเท้า ได้แก่ งู ปลา.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องสัตว์ไม่มีเท้า ซึ่งมีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า
๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน
ต้องอาบัติปาราชิก.

ทวีปทวิภาค

[๑๑๓] ที่ชื่อว่า สัตว์ ๒ เท้า ได้แก่ คน นก.

ภิกษุมิโดยจิตลบลบา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักพาให้เดินไป แล้วให้ก้าวเท้าที่ ๑ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติปาราชิก.

จตุปทวิภาค

[๑๑๔] ที่ชื่อว่า สัตว์ ๔ เท้า ได้แก่ ช้าง ม้า อูฐ โค ลา
ปศุสัตว์.

ภิกษุมิโดยจิตลบลดค่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักพาให้เดินไป แล้วให้ก้าวเท้าที่ ๑ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้ก้าวเท้าที่ ๓ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ให้ก้าวเท้าที่ ๔ ต้องอาบัติปาราชิก.

พหุปทวิภาค

[๑๑๕] ที่ชื่อว่า สัตว์มีเท้ามาก ได้แก่ สัตว์จำพวกแมลงป่อง ตะขาบ
บึ้งบน

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องสัตว์มีเท้ามากนั้น ซึ่งมีราคา ๕ มาสก หรือเกิน
กว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อน
จากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักเดินนำไป แล้วย่างเท้าก้าวไป ต้องอาบัติถุลลัจจัย
ทุก ๆ ก้าว ย่างเท้าก้าวหลังที่สุด ต้องอาบัติปาราชิก.

โอจรรวิภาค

[๑๑๖] ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้สั่ง มีอธิบายว่า ภิกษุสั่งกำหนดทรัพย์ไว้
ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่งนั้น ลักทรัพย์นั้นมาได้
ต้องอาบัติปาราชิก ทั้ง ๒ รูป.

โอณิรักษวิภาค

[๑๑๗] ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้รับของฝาก ได้แก่ภิกษุผู้รักษาทรัพย์ที่เขา นำมาฝากไว้.

ภิกษุมีโดยจิตจับต้องทรัพย์นั้น มีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

สังฆวิหารวิภาค

[๑๑๘] ที่ชื่อว่า การชักชวนกันไปลัก ได้แก่ภิกษุหลายรูปชักชวน กันแล้ว รูปหนึ่งลักทรัพย์มาได้ ต้องอาบัติปาราชิกทุกรูป.

สังเกตกัมมวิภาค

[๑๑๙] ที่ชื่อว่า การนัดหมาย มีอธิบายว่า ภิกษุทำการนัดหมายว่า ท่านจงลักทรัพย์นั้น ตามค่านัดหมายนั้น ในเวลาเช้าหรือเวลาเย็น ในเวลา กลางคืนหรือกลางวัน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ ตามคำ นัดหมายนั้น ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ก่อน หรือหลังค่านัดหมายนั้น ภิกษุผู้นัดหมายไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลักต้องอาบัติ ปาราชิก.

นิमितกัมมวิภาค

[๑๒๐] ที่ชื่อว่า การทำนิमित มีอธิบายว่า ภิกษุทำนิमितว่า เราจัก ขยิบตา จักยักคิ้ว หรือจักผงกศีรษะ ท่านจงลักทรัพย์นั้น ตามนิमितนั้น ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ ตามนิमितนั้น ต้องอาบัติ ปาราชิกทั้ง ๒ รูป ภิกษุลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ก่อนหรือหลังนิमितนั้น ภิกษุผู้ทำ นิमितไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลักต้องอาบัติปาราชิก.

อาณัตติกประโยค

[๑๒๑] ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้ลักเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ จึงลักทรัพย์นั้นมา ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก
เข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลักทรัพย์อย่างอื่นมา ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลัก
ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก
เข้าใจทรัพย์อย่างอื่น แต่ลักทรัพย์นั้นมา ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก
เข้าใจทรัพย์อย่างอื่น จึงลักทรัพย์อย่างอื่นมา ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ภิกษุ
ผู้ลักต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จะไปบอกแก่
ภิกษุผู้มีชื่อนี้ว่า ภิกษุผู้มีชื่อนี้จะไปลักทรัพย์ชื่อนี้มา ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่งบอกแก่ภิกษุนอกนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลักรับคำภิกษุ
ผู้สั่งเดิม ต้องอาบัติถุลลัจจัย ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ต้องอาบัติปาราชิก
ทุกรูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จะไปบอกแก่
ภิกษุผู้มีชื่อนี้ว่า ภิกษุผู้มีชื่อนี้จะไปลักทรัพย์ชื่อนี้มา ดังนี้ ต้อง
อาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่ง ๆ ภิกษุอื่นต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก รับคำ ต้อง
อาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ภิกษุผู้สั่งเดิมไม่ต้องอาบัติ ภิกษุ
ผู้สั่งต่อและภิกษุผู้ลัก ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่ง นั้นไปแล้วกลับมาบอกอีกว่า ผมไม่อาจลักทรัพย์นั้นได้ ภิกษุผู้สั่งนั้นสั่งใหม่ว่า ท่านสามารถเมื่อใด จงลักทรัพย์นั้นเมื่อนั้น ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้สั่งนั้น ครั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว เกิดความร้อใจ แต่ไม่พูดให้ได้ยินว่า อย่าลักเลย ภิกษุ ผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ต้องอาบัติทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้สั่งนั้น ครั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว เกิดความร้อใจ จึงพูดให้ได้ยินว่า อย่าลักเลย ภิกษุ ผู้ลักนั้นตอบว่า ท่านสั่งผมแล้ว ๆ ลักทรัพย์นั้นมาได้ ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลัก ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้สั่งนั้น ครั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว เกิดความร้อใจ จึงพูดให้ได้ยินว่า อย่าลักเลย ภิกษุผู้ รับสั่งนั้น รับคำว่าดีละ แล้วงดเสีย ไม่ต้องอาบัติทั้ง ๒ รูป.

อาการแห่งอาหาร

อาการ ๕ อย่าง

[๑๒๒] ปาราชิกอาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่างคือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อัน ผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่ามากได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคถา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ ฤคัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก ๑.

อุลลัจจบัตติ พึงมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคาเกินกว่า ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคถา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติอุลลัจจย ๑.

ทุกกฏาบัติ พึงมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อย ได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคถา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

อาการ ๖ อย่าง

[๑๒๑] ปาราชิกาบัติ พึงมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ มิใช่ขอยืม ๑ ทรัพย์มีค่ามากได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคถา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก ๑.

อุลลัจจบัตติ พึงมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ มิใช่ขอยืม ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคาเกินกว่า ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคถา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติอุลลัจจย ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ มิใช่ขอยืม ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

อาการ ๕ อย่าง

[๑๒๔] ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่า ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่ามาก ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคาเกิน ๑ มาสก หรือหย่อน ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

อนาปัตติวาร

[๑๒๕] ภิกษุมีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑
ขอยืม ๑ ทรัพย์อันปรตหวงแหน ๑ ทรัพย์อันสัตว์ศิรัจฉานหวงแหน ๑
ภิกษุมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑
เหล่านี้ไม่ต้องอาบัติ.

ปฐมภาณวาร ในอทินนาทานสิกขาบท จบ

วินิตวัตถุ ในทุติยปาราชิกกัณฑ์

อุทานคาถา

[๑๒๖] พระอุบาลีเถระชี้แจง เรื่อง
ช่างย้อม ๕ เรื่อง เรื่องผ้าห่มที่ตาก ๔ เรื่อง
เรื่องกลางคืน ๕ เรื่อง เรื่องทรัพย์ที่ภิกษุนำ
ไปเอง ๕ เรื่อง เรื่องตอบตามคำถามนำ ๕
เรื่อง เรื่องลม ๒ เรื่อง เรื่องศพที่ยังสด ๑
เรื่อง เรื่องลับเปลี่ยนสลาภ ๑ เรื่อง เรื่อง
เรือนไฟ ๑ เรื่อง เรื่องเนื้อเคนสัตว์ ๕ เรื่อง
เรื่องส่วนไม่มีมูล ๕ เรื่อง เรื่องข้าวสุกใน
สมัยข้าวแพง ๑ เรื่อง เรื่องเนื้อในสมัยข้าว
แพง ๑ เรื่อง เรื่องขนมในสมัยข้าวแพง ๑
เรื่อง เรื่องน้ำตาลกรวด ๑ เรื่อง เรื่องขนม
ต้ม ๑ เรื่อง เรื่องบริวาร ๕ เรื่อง เรื่องตุง
๑ เรื่อง เรื่องฟูก ๑ เรื่อง เรื่องราวจิ๋ว ๑.

เรื่อง เรื่องไม่ออกไป ๑ เรื่อง เรื่องถือวิสาสะ
ฉันของเคี้ยว ๑ เรื่อง เรื่องสำคัญาของตน
๒ เรื่อง เรื่องไม่ลัก ๓ เรื่อง เรื่องลัก ๓
เรื่อง เรื่องลักของสงฆ์ ๓ เรื่อง เรื่องลัก
ดอกไม้ ๒ เรื่อง เรื่องพูดตามคำบอก ๓ เรื่อง
เรื่องนำมณีลวงด้านภานี ๓ เรื่อง เรื่องปล่อย
หมู ๒ เรื่อง เรื่องปล่อยเนื้อ ๒ เรื่อง เรื่อง
ปล่อยปลา ๒ เรื่อง เรื่องกัณฑ์ภริยาน
๑ เรื่อง เรื่องขึ้นเนื้อ ๒ เรื่อง เรื่องไม้ ๒
เรื่อง เรื่องผ้าบังสุกุล ๑ เรื่อง เรื่องขำมน้ำ
๒ เรื่อง เรื่องฉันทีละน้อย ๑ เรื่อง เรื่อง
ชวนกันลัก ๒ เรื่อง เรื่องกำมือที่เมืองสาวัตถี
๔ เรื่อง เรื่องเนื้อเดน ๒ เรื่อง เรื่องหญ้า
๒ เรื่อง เรื่องให้แบ่งของสงฆ์ ๓ เรื่อง เรื่อง
ไม้ไซ้เจ้าของ ๓ เรื่อง เรื่องยืมไม้สงฆ์
๑ เรื่อง เรื่องลักน้ำของสงฆ์ ๑ เรื่อง เรื่อง
ลักดินของสงฆ์ ๑ เรื่อง เรื่องลักหญ้าของ
สงฆ์ ๒ เรื่อง เรื่องลักเสนาสนะของสงฆ์
๓ เรื่อง เรื่องของมีเจ้าของไม่ควรนำไปใช้
๑ เรื่อง เรื่องของมีเจ้าของควรขอยืม ๑ เรื่อง
เรื่องนางภิกษุณีชาวเมืองจัมปา ๑ เรื่อง เรื่อง
นางภิกษุณีชาวเมืองราชคฤห์ ๑ เรื่อง เรื่อง

พระอชชกะเมืองเวสาลี ๑ เรื่อง เรื่องทารก
ชาวเมืองพาราณสี ๑ เรื่อง เรื่องเมืองโกสัมพี
๑ เรื่อง เรื่องถัทธิวิหาริกพระทัฬหิกะเมือง
สาเกต ๑ เรื่อง.

วินีตวัตถุ

เรื่องช่างย้อม ๕ เรื่อง

[๑๒๗] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ ไปสู่ลานตากผ้าของ ช่างย้อม ลักห่อผ้าของช่างย้อมไปแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกรรมงหนอ จึง กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวก เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

[๑๒๘] ๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของ ช่างย้อม เห็นผ้ามีราคามาก ยังโดยจิตให้เกิดแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เรา ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กรรมงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค- เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่คิด.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อม เห็นผ้ามีราคามาก มีโดยจิตจับต้องผ้านั้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้อง อาบัติปาราชิกแล้ว กรรมงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อม เห็น ผ้าราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้ไหมแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้อง

อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่สถานตากผ้าของช่างย้อม เห็น
ผ้ามีราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากฐานแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องผ้าห่มที่ตาก ๔ เรื่อง

[๑๒๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทีรวบิณฑบาตเป็นวัตรรูป
หนึ่ง พบผ้าห่มที่เขาตากไว้ มีราคามาก ยังโดยจิตให้เกิดขึ้นแล้ว ได้มีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่คิด.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทีรวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบ
ผ้าห่มที่เขาตากไว้มีราคามาก มีโดยจิตจับต้องแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เรา
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทีรวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบ
ผ้าห่มที่เขาตากไว้ มีราคามาก มีโดยจิตยังผ้านั้นให้ไหวแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค-
เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทีรวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบ
ผ้าห่มที่เขาตากไว้มีราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากฐานแล้ว ได้มี

ความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

กลางคืน ๕ เรื่อง

[๑๓๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน
แล้วได้ทำนิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่
จึงลักทรัพย์นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมัง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอ
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำ
นิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลัก
ทรัพย์นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำ
นิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์อื่น แต่ลักทรัพย์
นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำ
นิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์อื่น จึงลักทรัพย์
อื่นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง

กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลักทรัพย์ของตนมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องทรัพย์ที่ภิกษุนำไปเอง ๕ เรื่อง

[๑๓๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตจับต้องภาระบนศีรษะแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

... มีโดยจิตยังภาระบนศีรษะให้ไหว ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

... มีโดยจิตลดภาระบนศีรษะลงสู่คอ ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งนำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตจับต้องภาระที่คอแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

... มีโดยจิตยังภาระที่คอให้ไหว ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

... มีโดยจิตลดการะที่คองลงสู่สะเอว... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิต
จับต้องการะที่สะเอวแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คูก่อนภิกษุ
เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

... มีโดยจิตยังการะที่สะเอวให้ไหว... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

... มีโดยจิตลดการะที่สะเอวลงถือด้วยมือ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิต
วางการะในมือลงบนพื้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คูก่อนภิกษุ
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิต
หยิบทรัพย์นั้นขึ้นจากพื้นดินแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก
แล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องตอบตามคำถามนำ ๕ เรื่อง

[๑๓๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งฝังจิรวไว้กลางแจ้งแล้ว
เข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า จิรวนี้ อย่าหายเสียเลย
ภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส จิรวของผม ใครลักไป ภิกษุ

นั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยึดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอ
ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพาดจีวรไว้บนตั่ง แล้วเข้าไปสู่
วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า จีวรนี้ อย่าหายเสียเลย ภิกษุเจ้าของ
ออกมา ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส จีวรของผม ใครลักไป ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้
ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยึดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพาดผ้าวัสทิมะไว้บนตั่ง แล้วเข้า
ไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า ผ้าวัสทิมะนี้ อย่าหายเสียเลย
ภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส ผ้าวัสทิมะของผม ใครลักไป
ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยึดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ
เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งวางบาตรไว้ได้ตั้ง แล้วเข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่าบาตรนี้ อย่าหายเสียเลยภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส บาตรของผมใครลักไป ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยึดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณิรูปหนึ่งฝังจิวรไว้ที่รั้วแล้วเข้าไปสู่วิหาร ภิกษุณีอีกรูปหนึ่งเก็บไว้ด้วยว่า จิวรนี้ อย่าหายเสียเลย ภิกษุณีผู้เป็นเจ้าของออกมา ถามภิกษุณินั้นว่า แม่เจ้า จิวรของดิฉันใครลักไป ภิกษุณินั้นตอบอย่างนี้ว่า ดิฉันลักไป ภิกษุณีเจ้าของยึดถือภิกษุณินั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจ จึงแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ แจ้งแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

เรื่องลม ๒ เรื่อง

[๑๓๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าสาฎกถูกลมบ้าหมูพัดหอบไป จึงเก็บไว้ด้วยตั้งใจว่าจักให้แก่เจ้าของ เจ้าของโจทภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่มีโดยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีโดยจิต ไม่เป็นอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตถือเอาผ้าโพกซึ่งถูกลม บ้าหมุ่พัดหอบไป ด้วยเกรงว่าเจ้าของจะเห็นเสียก่อน เจ้าของโจทภิกษุนั้นว่า ไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าคิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องศพที่ยังสด

[๑๓๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปป่าช้าแล้ว ถือเอาผ้าบังสุกุล ที่ศพสด และในร่างศพนั้นมีเปรตสิงอยู่ จึงเปรตนั้น ได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า ท่านผู้เจริญ ท่านอย่าได้ถือเอาผ้าสาฎกของข้าพเจ้าไป ภิกษุนั้นไม่เอื้อเพื่อ จึงได้ถือไป ทนใดศพนั้นลุกขึ้นเดินตามหลังภิกษุนั้นไป ภิกษุนั้นเข้าไปสู่ วิหารปิดประตู ร่างศพนั้นได้ล้มลง ณ ที่นั้นทันที เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อันผ้าบังสุกุลที่ศพสด ภิกษุทั้งหลายไม่พึงถือเอา ภิกษุใดถือเอา ต้องอาบัติ ทุกกฏ.

เรื่องสับเปลี่ยนสลาก

[๑๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อจิวรของสงฆ์ อันภิกษุจิวรภาชกะแจก อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตสับเปลี่ยนสลาก แล้วรับจิวรไป เธอได้มีความ

รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องเรือนไฟ

[๑๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอานนท์สำคัญผ้าอังตราสกของ
ภิกษุรูปหนึ่งในเรือนไฟว่าของตน จึงนุ่งแล้ว ภิกษุนั้นได้ถามท่านพระอานนท์
ว่า อวูโสอานนท์ ไฉนท่านจึงนุ่งผ้าอังตราสกของกระผมเล่า.

ท่านพระอานนท์ตอบว่า อวูโส ผมเข้าใจว่าของผม.

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีใจความเข้าใจว่าของตน ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องเนื้อเดนสัตว์ ๕ เรื่อง

[๑๓๗] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาคิชฌกูฏ พบ
เนื้อเดนราชสีห์ จึงใช้อนุปสัมบันให้ต้มแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ
เพราะเนื้อเดนราชสีห์.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาคิชฌกูฏ พบเนื้อเดน
เสือโคร่งจึงใช้อนุปสัมบันให้ต้มแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะ
เนื้อเดนเสือโคร่ง.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาคิชฌกูฏ พบเนื้อเดน
เสือเหลือง จึงใช้อนุปสัมบันให้ต้มแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูล

เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้อเคนเสื่อเหลือง.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาชิลมกุฏ พบเนื้อเคนเสื่อขาว จึงใช้อนุปสัมบันให้ตีมันแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้อเคนเสื่อขาว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาชิลมกุฏ พบเนื้อเคนสุนัขป่า จึงใช้อนุปสัมบันให้ตีมันแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้ออันสัตว์ดิรัจฉานหวงเหวน.

เรื่องส่วนไม่มีมูล ๕ เรื่อง

[๑๓๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อข้าวสุกของสงฆ์อันภิกษุภักตทุทเทสก์แจงอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อของเคี้ยวของสงฆ์อันภิกษุจัชชภาชกะแจงอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อขนมของสงฆ์อันภิกษุปุวภาษกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่ออ้อยของสงฆ์อันภิกษุอุจจุภาษกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อผลมะพลับของสงฆ์อันภิกษุผลภาษกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

เรื่องข้าวสุก

[๑๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายข้าวสุก มีโดยจิตลักข้าวสุกไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องเนื้อ

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายแกงเนื้อ มี
โดยจิตลักเนื้อไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องขนม

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายขนม มีโดยจิต
ลักขนมไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องน้ำตาลกรวด

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายน้ำตาลกรวด
มีโดยจิตลักน้ำตาลกรวดไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติ
ปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องขนมต้ม

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายขนมต้ม มี
โดยจิตลักขนมต้มไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก
แล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องบริวาร ๕ เรื่อง

[๑๔๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญบริวารนั้นแน่ จึงลักบริวารนั้น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญบริวารนั้นแน่ แต่ลักบริวารอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญว่าบริวารอื่น แต่ลักบริวารนั้น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญว่าบริวารอื่น จึงลักบริวารอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญบริวารนั้นแน่ แต่ลักบริวารของตน แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึง

กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้อง
อาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องตุง

[๑๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นตุงวางอยู่บนตั่งแล้วคิดว่า
เราถือเอาไปจากตั่งนี้ จักเป็นปาราชิก จึงได้ยกถือเอาพร้อมทั้งตั่ง แล้วมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องฟูก

[๑๔๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักฟูกของสงฆ์ แล้ว
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องราวจีวร

[๑๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักจีวรที่ราวจีวรไป
แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องไม่ออกไป

[๑๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ลักจีวรในวิหารแล้วคิดว่า
เราออกจากวิหารนี้ไปจักเป็นปาราชิก จึงไม่ออกจากวิหาร ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมฆ-
บุรุษนั้นจะพึงออกไปก็ตาม ไม่ออกไปก็ตาม ก็ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องถือวิสาสะนัของเคี้ยว

[๑๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุสองรูปเป็นเพื่อนกัน รูปหนึ่งเข้าไป
บิณฑบาตในบ้าน รูปที่สอง เมื่อของเคี้ยวของสงฆ์ อันภิกษุภักตทุทเทศก์แจกอยู่
ได้รับเอาส่วนของเพื่อนแล้วถือวิสาสะนัส่วนของเพื่อนนั้น ภิกษุรูปที่หนึ่ง
นั้นทราบแล้ว โจทภิกษุรูปที่สองว่าท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุรูปที่สองมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าถือวิสาสะ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะถือวิสาสะ.

เรื่องนัของเคี้ยวด้วยสำคัญว่าของตน ๒ เรื่อง

[๑๔๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปกำลังทำจีวรกันอยู่ เมื่อ
ของเคี้ยวของสงฆ์ อันภิกษุขัชชภาชกะแจกอยู่ ภิกษุทุกรูปต่างนำส่วนของตน
ไปเก็บไว้ ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญส่วนของภิกษุอีกรูปหนึ่งว่าของตน จึงฉัน ภิกษุ
ผู้เป็นเจ้าของทราบแล้ว โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุรูปนั้นมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความ
สำคัญว่าของตน.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปกำลังทำจีวรกันอยู่ เมื่อของเคี้ยว
ของสงฆ์ อันภิกษุขัชชภาชกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งได้เอาบาตรของภิกษุอีก
รูปหนึ่งไปนำส่วนของตนมาเก็บไว้ ภิกษุเจ้าของบาตรสำคัญว่าของตน จึงฉัน
ภิกษุนั้นทราบแล้ว โจทภิกษุเจ้าของบาตรว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเจ้าของ

บาตรมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ
ผู้มีความสำคัญว่าของตน.

เรื่องไม่ลัก ๗ เรื่อง

[๑๔๗] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะม่วง ทำมะม่วงให้
หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้นไป พวกขโมยเห็น
พวกเจ้าของ แล้วทิ้งห่อมะม่วงหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของ
บังสุกุล จึงพากันเก็บมะม่วงห่อนั้นไปฉัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า
พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า สำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของ
บังสุกุล.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักชมพู ทำชมพูให้หล่นแล้วห่อ
ถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้ว
ทิ้งห่อชมพูหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุลจึงพากันเก็บ
ชมพูห่อนั้นไปฉัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ
ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธ-
เจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขนุนสำมะลอ ทำขนุนสำมะลอให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้ว หึ่งห่อขนุนสำมะลอหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บขนุนสำมะลอห่อนั้นไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขนุน ทำขนุนให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้ว หึ่งห่อขนุนหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บขนุนห่อนั้นไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักผลตาลสุก ทำผลตาลสุกให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้วทิ้งห่อผลตาลสุกหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล จึงพากันเก็บผลตาลสุกห่อหนีไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักอ้อย ตัดอ้อยแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของ แล้วทิ้งห่ออ้อยหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล จึงพากันเก็บอ้อยห่อหนีไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะพลับ เลือกเก็บมะพลับแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของ

แล้วทิ้งห่อมะพลับหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บมะพลับห่อนั้นไปจัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

เรื่องลัก ๗ เรื่อง

[๑๔๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะม่วง ทำมะม่วงให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อมะม่วงหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักชมพู ทำชมพูให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อชมพูหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขนุนสามะลอ ทำขนุนสามะลอ ให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อขนุนสามะลอหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตนั้นเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขนุน ทำขนุนให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อขนุนหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตนั้นเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักผลตาลสุก ทำผลตาลสุกให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อผลตาลสุกหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตนั้นเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักอ้อย ตัดอ้อยแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่ออ้อยหนีไป ภิกษุทั้งหลาย

คิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีไถยจิตฉันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุ เหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเรา ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะพลับ เลือกเก็บมะพลับ แล้ว ห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อมะพลับ หนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีไถยจิตฉันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความ รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติ ปาราชิกแล้ว.

เรื่องลักของสงฆ์ ๗ เรื่อง

[๑๔๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีไถยจิตลักมะม่วงของ สงฆ์ แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึง กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติ ปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีไถยจิตลักชมพูของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีไถยจิตลักขนุนสามะลอกของ สงฆ์ แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึง

กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิตลักษณะของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิตลักผลตาลสุกของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิตลักอ้อยของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิตลักมะพลับของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องลักดอกไม้ ๒ เรื่อง

[๑๕๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่สวนดอกไม้ มีโดยจิตลักดอกไม้ที่เขาเก็บไว้ ได้ราคา ๕ มาสก แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่สวนดอกไม้ มีโดยจิตลัก เก็บดอกไม้ ได้ราคา ๕ มาสก แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก แล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน ภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องพูดตามคำบอก ๓ เรื่อง

[๑๕๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจะไปสู่หมู่บ้านได้ กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า ท่าน ผมจะบอกสกุลอุปัฏฐากของท่านตามที่ท่าน บอก ภิกษุนั้นไปถึงจึงให้เขานำผ้าสาฎกมาผืนหนึ่ง แล้วใช้เสียเอง ภิกษุผู้บอก รู้เข้าใจใจภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้อง อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ภิกษุทั้งหลายไม่พึงกล่าวว่า ผมบอกตามที่ท่านบอก รูปใดกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจะไปสู่หมู่บ้าน ภิกษุอีกรูป หนึ่ง ได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า ท่าน ท่านจงบอกสกุลอุปัฏฐากของผมตามที่ผม บอก ภิกษุนั้นไปถึงจึงให้เขานำผ้าสาฎกมาคู่หนึ่ง แล้วใช้เสียเอง ๑ ผืน ให้ภิกษุ ผู้บอก ๑ ผืน ภิกษุผู้บอกรู้เข้าใจใจภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้ มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ ภิกษุไม่พึงกล่าวว่า ท่านจงบอกตามที่ผมบอก รูปใดกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจะไปสู่หมู่บ้าน ได้กล่าวกะ ภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า ท่าน ผมจะบอกสกุลอุปัฏฐากของท่านตามที่ท่านบอก แม้

ภิกษุนั้นก็กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านจงบอกตามที่ผมบอกเถิด ภิกษุนั้นไปถึงจึงให้
เขานำเนยใส ๑ อापหก* น้ำอ้อยงบ ๑ คูล* ข้าวสาร ๑ โทณะ* มาแล้วฉัน
เสียเอง ภิกษุผู้บอกรู้เข้าจึงใจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ภิกษุ
ไม่ฟังกล่าววว่า ผมบอกตามที่ท่านบอก รูปใดกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องนำแก้วมณีล่วงด่านภายี ๓ เรื่อง

[๑๕๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษผู้หนึ่งนำแก้วมณีซึ่งมีราคามาก
เดินทางไกลไปกับภิกษุรูปหนึ่ง ครั้นบุรุษนั้นเห็นด่านภายี จึงหย่อนแก้วมณี
ลงในอุ้งข้อมของภิกษุนั้นผู้ไม่รู้ตัว เดินพ้นด่านภายีไปแล้ว จึงถือนำไปเอง
ภิกษุนั้นได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้ตัว พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่รู้ตัว ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษผู้หนึ่งนำแก้วมณีซึ่งมีราคามาก เดินทาง
ไกลไปกับภิกษุรูปหนึ่ง ครั้นบุรุษนั้นเห็นด่านภายี จึงทำลวงว่าเป็นไข แล้ว
ได้ให้ห่อของของตนแก่ภิกษุนั้น ครั้นเดินทางพ้นด่านภายีไปแล้ว บุรุษนั้น
จึงได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงนำห่อของของผมมา ผมหา
ได้เป็นไขไม่ ภิกษุนั้นถามว่า ท่าน ท่านได้ทำที่ท่าเช่นนั้นเพื่อประสงค์อะไร
บุรุษนั้นได้แจ้งความแก่ภิกษุนั้นแล้ว เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติ
ปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

๑. ๔ ปีตะเป็น ๑ อापหก ๒. ร้อยปละเป็น ๑ คล ๓. สี่ापหกเป็น ๑ โทณะ.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไกลไปกับพวกเกวียน
บุรุษคนหนึ่งเกลี้ยกล่อมภิกษุนั้นด้วยอำมิสแล้ว เห็นด่านภาษี จึงส่งแก้วมณี
ซึ่งมีราคามากให้แก่ภิกษุนั้น ด้วยขอร้องว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงช่วยนำ
แก้วมณีนี้ผ่านด่านภาษีด้วย จึงภิกษุนั้นนำแก้วมณีนั้นให้ผ่านด่านภาษีไปแล้ว
ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องปล่อยหมู ๒ เรื่อง

[๑๕๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความสงสาร ได้ปล่อย
หมูที่ติดบ่วงไปแล้ว มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความประสงค์จะช่วยเหลือ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโถยจิต ได้ปล่อยหมูที่ติดบ่วง
ไปเสียก่อนด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีโถยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องปล่อยเนื้อ ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความสงสาร ได้ปล่อยเนื้อที่ติดบ่วงไปแล้ว มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความประสงค์จะช่วยเหลือ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโถยจิต ได้ปล่อยเนื้อที่ติดบ่วงเสียก่อนด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีโถยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องปล่อยปลา ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความสงสาร ได้ปล่อยปลาที่ติดลอบไป แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความประสงค์จะช่วยเหลือ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโถยจิต ได้ปล่อยปลาที่ติดลอบไปเสียก่อน ด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีโถยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องกัลลิ่งทรัพย์ในยาน

[๑๕๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในยานแล้วคิดว่า เราถือเอาไปจากยานนี้จักเป็นปาราชิก จึงเข้าไปหักกิ่งถือเอาไป แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องขึ้นเนื้อ ๒ เรื่อง

[๑๕๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งได้ถือเอาขึ้นเนื้อที่เหยี่ยวเหยี่ยวไป ด้วยตั้งใจว่า จักให้แก่พวกเจ้าของ ๆ โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้หาโถยจิตมิได้ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโถยจิตถือเอาขึ้นเนื้อที่เหยี่ยวเหยี่ยวไปเสียก่อน ด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น พวกเจ้าของโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องไม้ ๒ เรื่อง

[๑๕๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล คนทั้งหลายผูกไม้แพแล้วให้ลอยไปตามกระแสในแม่น้ำอจิรวดี เมื่อเครื่องผูกขาด ไม้ได้ลอยกระจายไป ภิกษุทั้งหลาย มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงช่วยกันขนขึ้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล คนทั้งหลายผูกไม้แพแล้วให้ลอยไปตามกระแสในแม่น้ำอจิรวดี เมื่อเครื่องผูกขาด ไม้ได้ลอยกระจายไป ภิกษุทั้งหลายมีโดยจิตช่วยกันขนขึ้นเสียก่อนด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องผ้าบังสุกุล

[๑๕๗] ก็โดยสมัยนั้นแล คนเลี้ยงโคคนหนึ่งพาดผ้าสาฎกไว้ที่ต้นไม้อแล้วไปถ่ายอุจจาระ ภิกษุรูปหนึ่งมีความสำคัญว่าเป็นผ้าบังสุกุลจึงถือเอาไปคนเลี้ยงโคนั้นโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องขำมน้ำ ๒ เรื่อง

[๑๕๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งกำลังขำมน้ำ ฟ้าสาฎกที่หลุดจากมือของพวกช่างย้อม ไปคล้องอยู่ที่เท้าภิกษุ ๆ นั้นเก็บไว้ ด้วยตั้งใจว่าจักให้แก่พวกเจ้าของ ๆ โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้หาโดยจิตมิได้ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งกำลังขำมน้ำ ฟ้าสาฎกที่หลุดจากมือของพวกช่างย้อม ได้ไปคล้องอยู่ที่เท้าภิกษุ ๆ นั้นมิได้โดยจิตยึดเอาไว้เสียก่อน ด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจักเห็น พวกเจ้าของโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องฉันทิละน้อย

[๑๕๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นหม้อเนยใสแล้วฉันทิเข้าไปที่ละน้อย ๆ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องชวนกันลักทรัพย์ ๒ เรื่อง

[๑๖๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปชักชวนกันไป ด้วยตั้งใจว่าจักลักทรัพย์ ภิกษุรูปหนึ่งลักทรัพย์มาได้ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราไม่เป็นปาราชิก รูปใดลัก รูปนั้นเป็นปาราชิก แล้วกราบทูลเรื่องนั้น

แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปชวนกันลักทรัพย์มาได้แล้วแบ่งกันเมื่อแบ่งทรัพย์กัน ภิกษุรูปหนึ่ง ๆ ได้ส่วนแบ่งไม่ครบ ๕ มาสก จึงกล่าวกันขึ้นอย่างนี้ว่า พวกเราไม่เป็นปาราชิก แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องกำมือ ๔ เรื่อง

[๑๖๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักข้าวสารของชาวบ้าน ๑ กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักถั่วเขียวของชาวบ้าน ๑ กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักถั่วฝักยาวของชาวบ้าน 1 กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักงาของชาวบ้าน ๑ กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิก

แล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องเนื้อเดน ๒ เรื่อง

[๑๖๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกโจรในป่าอันธวัณแขวงเมืองสาวัตถี
ฆ่าโคกินเนื้อแล้ว ซ่อนส่วนที่เหลือไว้แล้วพากันไป ภิกษุทั้งหลายสำคัญว่า
เป็นของบังสุกุล จึงให้ถือเอาไปฉน พวกโจรโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่าน
ไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกโจรในป่าอันธวัณแขวงเมืองสาวัตถี ฆ่าหมู
กินเนื้อแล้ว ซ่อนส่วนที่เหลือไว้แล้วพากันไป ภิกษุทั้งหลายสำคัญว่าเป็นของ
บังสุกุล จึงให้ถือเอาไปฉน พวกโจรโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็น
สมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบ
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องหญ้า ๒ เรื่อง

[๑๖๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่แดนคงหญ้า มีโดย-
จิตลักหญ้าที่เขาเกี่ยวไว้ ได้ราคา ๕ มาสก แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

[๑๖๔] ๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่แดนคงหญ้า มีโดย-
จิตลักเกี่ยวหญ้า ได้ราคา ๕ มาสก แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติ

ปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องให้แบ่งของสงฆ์ ๗ เรื่อง

[๑๖๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครคันตุกะทั้งหลายยังกันและกัน
ให้แจกมะม่วงของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกพระอัครคันตุกะว่า
พวกท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอัครคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภิก. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจก
ชมพูของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอัครคันตุกะว่า พวกท่าน
ไม่เป็นสมณะ พวกพระอัครคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระ
ผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภิก. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจก
ขนุนสามะลอกของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอัครคันตุกะว่า พวก
ท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอัครคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภิก. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครันตุงะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจก
ขุ่นของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอัครันตุงะว่า พวกท่านไม่
เป็นสมณะ พวกพระอัครันตุงะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสตามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครันตุงะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจก
ผลตาลสุกของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกพระอัครันตุงะว่าพวก
ท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอัครันตุงะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสตามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครันตุงะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจก
อ้อยของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอัครันตุงะว่า พวกท่านไม่
เป็นสมณะ พวกพระอัครันตุงะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสตามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอัครันตุงะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจก
มะพลับของสงฆ์แล้วฉนั้น ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกพระอัครันตุงะว่า พวก
ท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอัครันตุงะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสตามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องไม้ไซ้เจ้าของ ๗ เรื่อง

[๑๖๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษามะม่วง ได้ถวายผลมะม่วง แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาชมพู ได้ถวายผลชมพูแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ มีความรังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาขนุนสำมะลอ ได้ถวายผลขนุน สำมะลอแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาขนุน ได้ถวายผลขนุนแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาผลตาลสุก ได้ถวายผลตาลสุก แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้

จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาอ้อย ได้ถวายอ้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษามะพลับ ได้ถวายผลมะพลับแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

เรื่องยืมไม้ของสงฆ์

[๑๖๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งขอยืมไม้ของสงฆ์ไปค้ำฝาที่อยู่ของตน ภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดขอยืม พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะขอยืม.

เรื่องลักน้ำของสงฆ์

[๑๖๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักน้ำของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิคลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องลักดินของสงฆ์

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักดินของสงฆ์แล้วมีความ
รังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิคลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องหญ้า ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักหญ้ามุงกระต่ายของสงฆ์
แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลความเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คุณก่อนภิกษุเธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิคลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตเผาหญ้ามุงกระต่ายของ
สงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คุณก่อนภิกษุเธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิคลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องเสนาสนะของสงฆ์ ๗ เรื่อง

[๑๖๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักเตียงของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิต ลักตั้งของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักฟูกของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักหมอนของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักบานประตู่ของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักบานหน้าต่างของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักไม้กลอนของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องของมีเจ้าของ ไม่ควรนำมาใช้

[๑๗๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายนำเสนาสนะอันเป็นเครื่องใช้ สำหรับวิหารของอุบาสกคนหนึ่ง ไปใช้สอย ณ ที่แห่งอื่น จึงอุบาสกนั้นแห่งโทษ ดิเตย โปนทนาว่า ไฉนพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจึงได้นำเครื่องใช้สอยในที่อื่น ไปใช้สอยในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เครื่องใช้สอยในที่แห่งหนึ่ง อันภิกษุ ไม่พึงใช้สอยในที่อีกแห่งหนึ่ง รูปใดใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องของมีเจ้าของ ควรขอยืม

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายรังเกียจที่จะนำกระตังผ้าปูนั่งประชุมไป
แม่ ณ โรงอุโบสถ จึงนั่งบนพื้นดิน เนื้อตัวก็ดี จีวรก็ดี แปดเปื้อนฝุ่น
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้นำไปใช้ได้ชั่วคราว

เรื่องภิกษุณีชาวเมืองจัมปา

[๑๗๑] ก็โดยสมัยนั้นแล อันเตวาสิกาของภิกษุณีอุลลันทา ไปสู่
สกุลอุปัฏฐากของภิกษุณีอุลลันทาในเมืองจัมปาแล้วบอกว่า แม่เจ้าปรารถนา
จะดื่มยาอายุที่ปรุงด้วยของ ๓ อย่าง ตนสั่งให้เขาหุงหาให้แล้วนำไปฉันเสีย
ภิกษุณีอุลลันทาทราบดี จึงโจทภิกษุณีอันเตวาสิกานั้นว่า เธอไม่เป็นสมณะ
ภิกษุณีอันเตวาสิกามีความรังเกียจ จึงร้องเรียนแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ แจ้งแก่
ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนั้นไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะ
สัมปชานมุสาวาท.

เรื่องภิกษุณีชาวเมืองราชคฤห์

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีอันเตวาสิกาสองคนไปสู่สกุล
อุปัฏฐากของภิกษุณีอุลลันทาในเมืองราชคฤห์แล้วบอกว่า แม่เจ้าปรารถนาจะ
ฉันขนมรวงผึ้ง ตนสั่งให้เขาทอดแล้วนำไปฉันเสีย ภิกษุณีอุลลันทาทราบดี
จึงโจทภิกษุณีอันเตวาสิกานั้นว่า เธอไม่เป็นสมณะ ภิกษุณีอันเตวาสิกามีความ
รังเกียจ จึงร้องเรียนแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ แจ้งแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนั้น
ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

เรื่องพระอชชุกะเมืองเวสาลี

[๑๗๓] ก็โดยสมัยนั้นแล คหบดีอุปัฏฐากของท่านพระอชชุกะในเมืองเวสาลี มีเด็กชาย ๒ คน คือบุตรชายคนหนึ่ง หลานชายคนหนึ่ง ครั้นนั้นท่านคหบดีได้ตั้งคำนี้ไว้กะท่านพระอชชุกะว่า พระคุณเจ้าข้า บรรดาเด็ก ๒ คนนี้ เด็กคนใดมีศรัทธาเลื่อมใส พระคุณเจ้าพึงบอกสถานที่ฝังทรัพย์นี้แก่เด็กคนนั้น ดังนี้แล้วได้ถึงแก่กรรม ครั้นสมัยต่อมา หลานชายของคหบดีนั้นเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส จึงท่านพระอชชุกะได้บอกสถานที่ฝังทรัพย์นั้นแก่เด็กหลานชาย ๆ นั้นได้รวบรวมทรัพย์ และเริ่มบำเพ็ญทานด้วยทรัพย์สมบัตินั้นแล้ว.

ภายหลัง บุตรชายคหบดีนั้น ได้เรียนถามเรื่องนี้กะท่านพระอานนท์ว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ใครหนอเป็นทายาทของบิดา บุตรชายหรือหลานชาย.

ท่านพระอานนท์ตอบว่า คุณ ธรรมดาบุตรชายเป็นทายาทของบิดา.

บุ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระคุณเจ้าอชชุกะนี้ ได้บอกทรัพย์สมบัติของกระผมให้แก่คู่แข่งขันของกระผม.

อา. คุณ ท่านพระอชชุกะไม่เป็นสมณะ.

ลำดับนั้น ท่านพระอชชุกะได้กล่าวคำนี้กะท่านพระอานนท์ว่า อาวุโส อานนท์ ขอท่านได้โปรดให้การวินิจฉัยแก่กระผมด้วยเถิด.

ก็ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีเป็นฝักฝ่ายของท่านพระอชชุกะท่านจึงถามท่านพระอานนท์ว่า อาวุโส อานนท์ ภิกษุใดอันเจ้าของทรัพย์สั่งไว้ว่า ขอท่านได้โปรดบอกสถานที่ฝังทรัพย์นี้แก่บุคคลชื่อนี้ แล้วบอกแก่บุคคลนั้น ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติด้วยหรือ.

อา. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติสักน้อย โดยที่สุดแม้เพียงอาบัติทุกกฏ.

อุ. อาวุโส ท่านพระอชชกะนี่อันเจ้าของทรัพย์สั่งไว้ว่า ขอท่านได้ไปรดบอกลานที่ฝังทรัพย์นี้แก่บุคคลชื่อนี้ จึงได้บอกแก่บุคคลนั้น ท่านพระอชชกะไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องเมืองพาราณสี

[๑๗๓] ก็โดยสมัยนั้นแล สกฤตอุปัฏฐากของท่านพระปิลินทวัจจะในเมืองพาราณสี ถูกพวกโจรปล้น และเด็ก ๒ คนถูกพวกโจรนำตัวไป ครั้นนั้นท่านพระปิลินทวัจจะนำเด็ก ๒ คนนั้นมาด้วยฤทธิ์แล้วให้อยู่ในปราสาท ชาวบ้านเห็นเด็ก ๒ คนนั้นแล้ว ต่างพากันล้อมใส่ในท่านพระปิลินทวัจจะเป็นอย่างยิ่งว่า นี่เป็นฤทธานุภาพของพระปิลินทวัจจะ ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ดิเสียน โพนทะนาว่า โฉนท่านพระปิลินทวัจจะจึงได้นำเด็กที่ถูกพวกโจรนำตัวไปแล้วคืนมาเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะวิสัยแห่งฤทธิ์ของภิกษุมีฤทธิ์.

เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี

[๑๗๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุ ๒ รูป ชื่อปัญทกะ ๑ ชื่อกปิล ๑ เป็นสหายนัน รูปหนึ่งอยู่ในหมู่บ้าน อีกรูปหนึ่งอยู่ในเมืองโกสัมพี ขณะเมื่อภิกษุนั้นเดินทางจากหมู่บ้านไปเมืองโกสัมพี ข้ามแม่น้ำในระหว่างทาง เปลวมันขึ้นที่หลุดจากมือของพวกคนฆ่าหมูลอยติดอยู่ที่เท้า ภิกษุนั้นได้เก็บไว้ด้วยตั้งใจว่า จักให้แก่พวกเจ้าของ ๆ โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ สตรีเลียงโคคนหนึ่งเห็นภิกษุนั้นข้ามแม่น้ำขึ้นมาแล้ว ได้กล่าวคำนี้ว่า ท่านเจ้าขานิมนต์มาเสพเมถุนธรรมเถิด ภิกษุนั้นคิดว่า แม้โดยปกติเราก็ไม่เป็นสมณะแล้ว จึงเสพเมถุนธรรมในสตรีเลียงโคนั้น ไปถึงเมืองโกสัมพีแล้ว แจ้งเรื่องนี้

แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติปาราชิก เพราะอทินนาทาน แต่ต้อง
อาบัติปาราชิก เพราะเสพเมถุนธรรม.

เรื่องสัทธวัหาริกพระทัฬหิยะเมืองสาครละ

[๑๗๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุสัทธวัหาริกของท่านพระทัฬหิยะใน
เมืองสาครละ ถูกความกระสันบีบคั้นแล้ว ได้ลักผ้าโพกของชาวร้านไป แล้ว
ได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระทัฬหิยะว่า กระผมไม่เป็นสมณะ จักลาสิกขา ขอรับ.

ท่านพระทัฬหิยะถามว่า คุณทำอะไรไว้.

ภิกษุนั้นสารภาพว่า ลักผ้าโพกของชาวร้าน ขอรับ.

ท่านพระทัฬหิยะให้นำผ้าโพกนั้นมา แล้วให้ชาวร้านตีราคาเมื่อตีราคา
ผ้าโพกนั้น ราคาไม่ถึง ๕ มาสก ท่านพระทัฬหิยะชี้แจงเหตุผลว่า คุณไม่ต้อง
อาบัติปาราชิก ดังนี้ ภิกษุนั้นยินดียิ่งนักแล.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ จบ.

ทุตติยปาราชิกวรรณา

บัดนี้ ถึงลำดับสังฆวรรณาทุตติย-
ปาราชิกซึ่งพระชินเจ้าผู้ไม่เป็นที่สองทรง
ประกาศแล้ว, เพราะเหตุนั้น คำใดที่จะพึงรู้
ได้ง่าย และได้ประกาศไว้แล้วในเบื้องต้น,
การสังฆวรรณาทุตติยปาราชิกนั้น จะเว้นคำ
นั้นเสียทั้งหมดดังต่อไปนี้ :-

[เรื่องพระชนิยะกุมภการบุตร]

นิกเขปบทว่า เตน สมเยน พุทุโธ ภควา ราชคเห วิหริตี
คิซมกุกฺกุ ปพฺพเต ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไป.

บทว่า ราชคเห ได้แก่ เมืองที่มีชื่ออย่างนั้น. จริงอยู่ เมืองนั้น
เรียกว่า ราชคฤห์ เพราะเป็นเมืองที่พระราชาทั้งหลายมีพระเจ้ามันธาตุ และ
พระเจ้ามหาคิวินตะเป็นต้น ทรงปกครอง. ในคำว่า ราชคฤห์ นี้ พระอาจารย์
ทั้งหลาย พรรณาประการอย่างอื่นบ้าง. จะมีประโยชน์อะไร ด้วยประการ
เหล่านั้นเล่า?. คำว่า ราชคฤห์ นี้ เป็นชื่อของเมืองนั้น. แต่เมืองนี้นั้น
เป็นเมืองในครั้นพุทธกาล และจักรพรรดิกาล. ในกาลที่เหลือ เป็นเมืองร้าง
ถูกยักษ์หวงห้ามคือเป็นป่าเป็นที่อยู่ของพวกยักษ์เหล่านั้น ท่านพระอุบาลีเถระ
ครั้งแสดงโศจรคามอย่างนั้นแล้ว จึงแสดงสถานเป็นที่เสด็จประทับ.

สองบทว่า คิซมกุกฺกุ ปพฺพเต มีความว่า ก็ภูเขานั้น เขาเรียกกันว่า
คิซมกุกฺกุ เพราะเหตุว่า มีฝูงแร้งอยู่บนยอด หรือมียอดคล้ายแร้ง.

บทว่า สมุพหุลา มีความว่า โดยบรรยายแห่งพระวินัย ภิขุ ๓ รูป เรียกว่า ภิขุเป็นอันมาก เกินกว่านั้นเรียกว่า สงฆ์ โดยบรรยายแห่งพระสูตร ภิขุ ๓ รูป คงเรียกว่า ๓ รูปนั้นแล, ตั้งแต่ ๓ รูปขึ้นไป จึงเรียกว่า ภิขุเป็นอันมาก. ภิขุเป็นอันมากในที่นี้พึงทราบว่ามีด้วยกัน โดยบรรยายแห่งพระสูตร.

ชนทั้งหลาย ที่ไม่คุ้นเคยกันนัก คือไม่ใช่มิตรที่สนิท ท่านเรียกว่า เพื่อนเห็น. จริงอยู่ ภิขุเหล่านั้น ท่านเรียกว่า เพื่อนเห็น เพราะได้พบเห็นกันในที่นั้น ๆ. ชนทั้งหลายที่คุ้นเคยกัน คือเป็นเพื่อนสนิท ท่านเรียกว่า เพื่อนคบ. จริงอยู่ ภิขุเหล่านั้น คบกันแล้วคือกำลังคบกันเป็นอย่างดี ท่านเรียกว่า เพื่อนคบ เพราะทำความสนิทสมโภคและบริโภคเป็นอันเดียวกัน.

บทว่า อิลิลิปสุเส มีความว่า ภูเขาอิลิลิ ที่ข้างภูเขานั้น. ได้ยินว่า ครั้งศึกดาบรพ พระปัจเจกพุทธเจ้าประมาณ ๕๐๐ องค์ เทียวไปบิณฑบาตในชนบททั้งหลาย มีกาสิและโกศลเป็นต้น เวลาภายหลังภัตประชุมกันที่ภูเขานั้น ยังกาลให้ล่วงไปด้วยสมบัติ. มนุษย์ทั้งหลาย เห็นท่านเข้าไปเท่านั้น ไม่เห็นออก, เพราะเหตุนี้ จึงพูดกันว่า ภูเขานี้ กลืนพระฤาษีเหล่านี้. เพราะอาศัยเหตุนี้ ชื่อภูเขานั้น จึงเกิดขึ้นว่า อิลิลิ ที่เดียว. ที่ข้างภูเขานั้น คือ ที่เชิงบรรพต.

[ภิขุจำพรรษาไม่มีเสนาสนะปรับอาบัติทุกกฏ]

อันภิขุผู้จะจำพรรษา แม้ปฏิบัติตามปฏิปทาของพระนาคะก็ต้องจำพรรษาในเสนาสนะพร้อมทั้งระเบียง ซึ่งมุงด้วยเครื่องมุง ๕ อย่าง ๆ ใดอย่างหนึ่งเท่านั้น. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำนี้ไว้ว่า ดูก่อนภิขุทั้งหลาย! ภิขุผู้ไม่มีเสนาสนะ ไม่พึงจำพรรษา ภิขุใดจำ ภิขุนั้น ต้องทุกกฏ.* เพราะ

* วิ มห. ๔/๒๔๕.

ฉะนั้น ในฤดูฝน ถ้าไม่มีเสนาสนะ การที่ได้อย่างนั้น นั้นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ต้องแสวงหาหัตถกรรมทำ เมื่อไม่ได้หัตถกรรม ควรทำเอาแม่เอง. ส่วนภิกษุ ผู้ไม่มีเสนาสนะไม่ควรเข้าจำพรรษาเลย. ข้อนี้เป็นธรรมอันสมควร. เพราะ เหตุนั้น ภิกษุเหล่านั้น จึงทำกุฏิหญ้ากำหนดที่พักกลางคืนและกลางวันเป็นต้น ไว้แล้ว อริยฐานกตีกาวัตรและชันชกวัตร ศึกษาในไตรสิกขา อยู่จำพรรษา.

สองบทว่า **อายุสุมาปี ธานีโย** มีความว่า ไม่ใช่แต่พระเถระเหล่านั้นอย่างเดียว แม้ท่านพระธนิยะ ซึ่งเป็นต้นบัญญัติแห่งสิกขาบทนี้ ก็ได้ทำเหมือนกัน.

บทว่า **กุมภการปุตโต** คือ เป็นบุตรของช่างหม้อ, จริงอยู่ คำว่า ธนิยะ เป็นชื่อของเธอ แต่บิดาของเธอ เป็นช่างหม้อ; ด้วยเหตุนี้ ท่าน จึงกล่าวว่า พระธนิยะ บุตรช่างหม้อ.

สองบทว่า **วสุธั อุลคณฺธิ** ความว่า พระธนิยะ ทำกุฏิหญ้าแล้ว ก็อยู่จำพรรษาในที่แห่งเดียวกันกับพระเถระเหล่านั้นนั่นเอง.

สองบทว่า **วสุธั รุฏฺฐา** ความว่า ภิกษุเหล่านั้นเข้าจำพรรษาในวัน ปุริมพรรษาแล้วพิจารณาในวันมหาปวารณาตั้งแต่วันปาฏิบพแล้ว (แรม ๑ คำ) ไป ท่านเรียกว่า ผู้ออกพรรษาแล้ว. เป็นผู้ออกพรรษาแล้วด้วยวิธีอย่างนั้น.

สองบทว่า **ติณฺณกุฎฺติโย ภินฺทิตฺวา** มีความว่า ภิกษุเหล่านั้นหาได้ ทำลายกุฏิให้เป็นจุณวิจุณด้วยการประหารด้วยไม้ค้อนเป็นต้นไม่ แต่ได้รื้อหญ้า ไม้และเถาวัลย์เป็นต้นออกเสีย ด้วยระเบียบวัตร. จริงอยู่ ภิกษุใด ได้ทำกุฏิ ไว้ในที่สุดแดนวิหาร ภิกษุนั้น ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีอยู่ ก็ควรบอกลาภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น ฟังกล่าวว่า ถ้าภิกษุรูปใดสามารถจะดูแลกุฏินี้อยู่ได้ ขอท่านจง มอบให้แก่เธอรูปนั้นนั่นแหละ ดังนี้แล้วจึงหลีกไป. ถ้าภิกษุใด ทำกุฏิไว้ใน

ป่าหรือไม่ได้รักษา ภิกษุนั้นคิดว่า เสนาสนะจักเป็นของบริโศกแก่ภิกษุแม่เหล่า
อื่น ควรเก็บงำเสีย จึงไป. อธิบายว่า ก็ภิกษุเหล่านั้น สร้างกุฏิไว้ในป่าแล้ว
เมื่อไม่ได้ผู้รักษาเก็บงำ คือรวบรวมหญ้าและไม้ไว้. อนึ่งหญ้าและไม้ที่เก็บไว้
แล้ว สัตว์ทั้งหลายมีปลวกเป็นต้นจะกัดไม่ได้ ทั้งฝนก็จะร่วนไม่ได้ โดยประ
การใด ก็ควรเก็บไว้โดยประการนั้น ควรบำเพ็ญกัมมัฏฐานให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า
หญ้าและไม้นั้น จักเป็นอุปการะแก่เพื่อนสหพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มาถึงสถานที่นี้
แล้วประสงค์จะอยู่ ดังนี้ จึงควรหลีกไป

สองบทว่า **ชนปทาจาริก ปกุกมิตฺต** ความว่า ภิกษุเหล่านั้นได้
ไปยังชนบทตามความชอบใจของตน ๆ คำเป็นต้นว่า ท่านพระธนิยะ กุมภ
การบุตร อยู่จำพรรษาที่เชิงเขาภิษณภูฏนนั่นเอง มีเนื้อความชัดเจนทีเดียว.

บทว่า **ยาวตติยกัม** แปลว่า ถึง ๓ ครั้ง

บทว่า **อนวโย** แปลว่า เป็นผู้ไม่บกพร่อง. **ลพ อ** อักษรเสียด
ด้วยอำนาจสนธิ. อธิบายว่า เป็นผู้มึนสติปะบริบูรณ์ไม่บกพร่องในการทำงานทุก
อย่าง ที่พวกช่างหม้อจะพึงทำ.

บทว่า **สเก** แปลว่า ของ ๆ ตน.

บทว่า **อาจารย์เก** แปลว่า ในการทำงานแห่งอาจารย์.

บทว่า **กุมภการกมุเม** แปลว่า ในการทำงานของพวกเขาช่างหม้อ.

อธิบายว่า ในการทำงานอันพวกเขาช่างหม้อพึงทำ. ด้วยบทว่า **กุมภการกมุเม**
นั้น เป็นอันท่านธนิยะแสดงถึงการทำงาน แห่งอาจารย์ของตน โดยสรุป.

บทว่า **ปริโยทาทสิปโป** คือ ผู้สำเร็จสติปะ มีคำอธิบายว่า
แม้เมื่อเราไม่มีความบกพร่อง เราก็เป็นผู้มึนสติปะจะหาคนอื่นทัดเทียมไม่ได้.

บทว่า สพุพมตฺติกามยฺ มีคำว่า ท่านธนิยะนั้น ทำเครื่องเรือน
ที่เหลือทั้งหมด มีประเภทคือฝา อิฐมุงและเครื่องไม้เป็นต้นให้สำเร็จด้วยดินทั้ง
นั้น ยกเว้นเพียงกรอบเช็ดหน้า ประตุลุ่มสลักลูกคาล และบานหน้าต่าง.

หลายบทว่า ตินฺนญจ กฏฺฐญจ โคมยญจ สกฺกตฺติตฺวา ตํ
กฺกุณฺฑิ กิจฺจํ มีความว่า ท่านธนิยะทำเครื่องเรือนให้สำเร็จด้วยดินล้วน แล้ว
ขัดถูด้วยฝ่ามือ ทำให้แห้ง แล้วเอาดินแดงผสมด้วยน้ำมัน โบกทาให้เกลี้ยงเงลา
ครั้นแล้วจึงบรรจุ ทั้งภายในและภายนอกให้เต็มด้วยหญ้าเป็นต้นแล้วเผา กุณฺฑินั้น
โดยวิธีที่ดินจะเป็นของสุกปลั่งด้วยดี. ก็แลกุณฺฑินั้น ได้เป็นของเผาแล้วด้วย
อาการอย่างนั้น.

บทว่า อธิรูปา แปลว่า มีรูปสวยงาม.

บทว่า ปาสาทิกา แปลว่า ชวนให้เกิดความเลื่อมใส.

บทว่า โลहितกา แปลว่า มีสีแดง.

บทว่า กิจฺจิกฺกิสฺสทฺโท ได้แก่ เสียงข่ายกระดิ่ง. ได้ยินว่า ข่ายกระ
ดิ่งที่เขาทำด้วยกระรตนะต่างๆ ย่อมมีเสียง ฉั้นไค กุณฺฑินั้น ก็มีเสียงฉั้นนั้นเพราะ
ถูกลมที่พัดเข้าไปโดยช่องบานหน้าต่างเป็นต้นกระทบแล้ว. ด้วยบทว่า กิจฺจิกฺกิ-
สฺสทฺโท นั้น เป็นอันท่านแสดงถึงข้อที่กุณฺฑินั้นสุกปลั่งทั้งภายในและภายนอก.
ส่วนในมหาอรรถกา ท่านกล่าวไว้ว่า ภาชนะสำริด ชื่อว่า กิจฺจิกฺกะ; เพราะ
ฉะนั้น ภาชนะสำริดที่ถูกลมกระทบแล้ว มีเสียง ฉั้นไค กุณฺฑินั้น ถูกลมกระทบ
แล้ว ได้มีเสียง ฉั้นนั้น.

ในคำว่า กิ เอตํ ภิกฺขเว นี้ พึงทราบว่าเป็นนิจฺฉัยดังนี้: - พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า ทรงทราบอยู่ที่เดียว เพื่อจะทรงตั้งเรื่องนั้น จึงได้ตรัสถาม.

หลายบทว่า ภควโต เอตมตฺถํ อโรเจตุ ความว่า ภิกษุทั้งหลาย
ได้กราลทูลข้อที่พระธนิยะทำกุฎีเสร็จด้วยดินล้วน แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าตั้ง
แต่ต้น.

คำว่า กริสฺสฺสตี นี้ ในประโยคที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย ! โฉนโฆมบุรุษนั้น
จึงได้ขยำโคลนทำกุฎีสำเร็จด้วยดินล้วนเล่า ? เป็นคำอนาคตลงในอรรถกถา.
มีคำอธิบายว่า ได้ทำแล้ว. ลักษณะแห่งการกล่าวกริยาอนาคตลงในอรรถกถา
นั้น ผู้ศึกษาควรแสวงหาจากคัมภีร์ศัพทศาสตร์.

ในคำว่า ลูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ ความไม่
เบียดเบียนมิได้มีแก่โฆมบุรุษนั้นเลย นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

ความตามรักษา ชื่อ อนุทยา พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมแสดงส่วน
เบื้องต้นแห่งเมตตาด้วยบทว่า อนุทยา นั้น.

จิตไหวตาม เพราะทุกข์ของผู้อื่น ชื่อว่า อนุกัมปา. ความไม่ห้าห้า
ชื่อว่า อวิหเสทา. พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงแสดงส่วนเบื้องต้นแห่งกรุณา
ด้วยสองบทว่า อนุกัมปา และ อวิหเสทา นั้น. พระองค์ตรัสคำอธิบายไว้ดัง
นี้ว่า ลูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อพระธนิยะโฆมบุรุษนั้นเบียดเบียน คือ ทำ
สัตว์ใหญ่ผู้น้อยเป็นอันมากให้พินาศไปอยู่ เพราะขุดดิน ขยำโคลนและตีไฟเผา
ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ ความไม่เบียดเบียน แม้เป็นเพียงส่วนเบื้องต้น
แห่งเมตตาและกรุณาในสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ชื่อว่า มิได้มีเลย คือความเอ็นดู
เป็นต้น ชื่อแม้มีประมาณน้อยก็มีได้มี.

หลายบทว่า มา ปจฺฉิมา ชนตา ปาณฺเสสุ ปาตพฺยุตฺตํ อาปชฺชติ

มีความว่า หมู่ชนชั้นหลัง อย่าถึงความเบียดเบียนหมู่สัตว์เลย. มีคำอธิบายว่า
หมู่ชนชั้นหลังสำเนียงว่า แม้ในครั้งพุทธกาล ภิกษุทั้งหลายได้ทำกรรมอย่างนี้

แล้ว เมื่อภิกษุทำปาณาติบาตอยู่ในสัตว์ทั้งหลาย ในฐานะเช่นนี้ ก็ไม่มีโทษ
ดังนี้ เมื่อจะเจาะเอาพระเถระนี้เป็นทิวฏฐานุกติ อย่าได้สำเหนียกกรรมที่จะพึง
เบียดเบียน คือ ทรมานหมู่สัตว์ เหมือนอย่างพระเถระทำแล้วนั้นเลย.

[ปรับอบัติทุกกฎแก่ภิกษุผู้สร้างกุฎีด้วยดินล้วน]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงดำนิพระชนิยะอย่างนั้นแล้ว จึงทรง
ห้ามการทำกุฎีเช่นนั้นต่อไปว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! อันภิกษุไม่ควรทำกุฎีสำเร็จ
ด้วยดินล้วน ก็แล ครั้นทรงห้ามแล้ว จึงทรงปรับอบัติไว้ เพราะการทำกุฎี
สำเร็จด้วยดินล้วนว่า ภิกษุใด พึ่งทำ ภิกษุนั้นต้องอบัติทุกกฎ. เพราะเหตุ
นั้น ภิกษุแม้รูปใด เมื่อยังไม่ถึงความเบียดเบียนหมู่สัตว์ เพราะกิจมีการขุดดิน
เป็นต้น ทำกุฎีเช่นนั้น ภิกษุแม้รูปนั้น ย่อมต้องทุกกฎ. แต่ภิกษุผู้ถึงความ
เบียดเบียนหมู่สัตว์ เพราะกิจมีการขุดดินเป็นต้น ย่อมต้องอบัติที่ท่านปรับ
ไว้ตามวัตถุที่ตนล่วงละเมิดทีเดียว. พระชนิยะเถระ ชื่อว่า ไม่เป็นอบัติ เพราะ
เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบทนี้. ภิกษุที่เหลือ ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบททำก็ดี ได้
กุฎีที่ผู้อื่นทำแล้วอยู่ในกุฎินั้นก็ดี เป็นทุกกฎแท้แล. ส่วนกุฎีที่สร้างผสมด้วย
ทัพสัมภาระ จะเป็นของผสมด้วยอาการใดๆ ก็ตาม ย่อมควร. กุฎีที่สำเร็จ
ด้วยดินล้วนนั้นแล ไม่ควร. ถึงแม้กุฎินั้น ที่ก่อด้วยอิฐ โดยอาการเช่นกับ
โรงพักที่สร้างด้วยอิฐ ก็ควร.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับสั่งให้ทำลายกุฎีเป็นอกัปปิยะ]

หลายบทว่า เอวมุณฑติ โข ๑ เป ๑ ต่ กุฎีกั ภินุทีสุ ความว่า
ภิกษุเหล่านั้น รับพระพุทธานุติแล้ว ก็เอาไม้และหินทำลายกุฎินั้นให้กระจัด
กระจายแล้ว.

ในคำว่า **อลโข อายสุมา ธนियो** เป็นต้น มีความสังเขปดังต่อไปนี้:-

พระธนิยะ นั่งพักกลางวันอยู่ที่ข้าง ๆ หนึ่ง จึงได้มาเพราะเสียงนั้น แล้วถามภิกษุเหล่านั้นว่า อาวุโส! พวกท่านทำลายกุฎีของผมนั้นเพื่ออะไร? แล้วได้ฟังว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งให้พวกกระผมทำลาย จึงได้ยอมรับ เพราะเป็นผู้ว่าง่าย.

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงรับสั่งให้ทำลายกุฎีที่พระเถระนี้ทำด้วยความอุตสาหะอย่างใหญ่ยิ่งเพื่อเป็นที่อยู่ของตน, แม้การงาน (คือสิ่งของเช่นบานประตู เป็นต้น) ที่ยังใช้การได้ ในกุฎีนี้ของพระเถระนั้น มีอยู่มิใช่หรือ?

แก้ว่า มีอยู่ แม้ก็จริง ถึงกระนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเข้าพระทัยว่า กุฎีที่พระธนิยะทำนี้ เป็นของไม่สมควร จึงรับสั่งให้ทำลายกุฎีนั้นเสีย คือที่รับสั่งให้ทำลายเสีย เพราะว่า เป็นของของเคียรถีย์.

ในอธิการว่าด้วยการทำลายกุฎีนี้ มีวินิจฉัยเท่านี้. ส่วนในอรรถกถา พระอาจารย์ทั้งหลายกล่าวเหตุหลายอย่างแม้อื่นมีอาทิว่า เพื่อความเอ็นดูสัตว์ เพื่อต้องการรักษาบาตรและจีวร เพื่อป้องกันความเป็นผู้มีเสนาสนะมาก. เพราะฉะนั้น แม้ในบัดนี้ ภิกษุรูปใดเป็นพหูสูต รู้พระวินัย พบเห็นภิกษุรูปอื่น ผู้ถือบริวารที่เป็นอกัปปิยะเที่ยวไปอยู่ ควรให้เธอตัด หรือ ทำลายบริวารที่ไม่ควรนั้นเสีย, ภิกษุรูปนั้นอันใคร ๆ จะยกโทษขึ้นว่ากล่าวไม่ได้ คือจะฟังทักท้วงไม่ได้ จะฟังให้เธอให้การไม่ได้ ทั้งใคร ๆ ไม่ได้เพื่อจะว่ากล่าวเธอว่า ท่านทำให้บริวารของผมนิพพานแล้ว, จึงให้บริวารนั้นแก่กระผม.

[ข้อแนะนำเรื่องการใช้ร่มและจีวร]

ในอธิการว่าด้วยทุติยปาราชิกนั้น มีวินัยจลยบริขารที่เป็นกัปปิยะ และ
อกัปปิยะนอกจากบาลีดังต่อไปนี้ :-

ชนบางพวก เอาค้ำยเบญจพรรณเย็บร่มใบตาลติดกันทั้งภายในภายใน
นอก แล้วทำให้มีสีเกลี้ยงเกลา, ร่มเช่นนั้นไม่ควร. แต่จะเอาค้ำยอย่างไร
อย่างหนึ่ง จะเขียวหรือเหลืองซึ่งมีสีอย่างเดียวกัน เย็บติดกันทั้งภายในและ
ภายนอก หรือจะมัดซี่กรงตรงยึดกันร่มไว้ ควรอยู่. ก็แล การเย็บและการ
มัดรวมกันไว้นั้น เพื่อทำให้ทนทานจึงควร เพื่อจะทำให้มีสีเกลี้ยงเกลา ไม่ควร,
ในใบร่ม จะสลักรูปพินมังกกร หรือรูปพระจันทร์ครึ่งซีกติดไว้ ไม่ควร. ที่
กันร่ม จะมีรูปหมอน้ำ หรือรูปสัตว์ร้าย เหมือนที่เขาทำไว้ในเสาเรือน ไม่
ควร. แม้หากว่าที่กันร่มทั้งหมด เขาเอาเหล็กจารเขียนสลักลวดลายไว้ไชร้,
แม้ลวดลายนั้น ก็ไม่ควร. รูปหมอน้ำก็ดี รูปสัตว์ร้ายก็ดี ควรทำลายเสียก่อน
จึงใช้ ควรขูดลวดลายเมื่อนั้นออก หรือเอาค้ำยพันด้ามเสีย. แต่ที่โคนด้าม
จะมีสันฐานเหมือนเห็ดหัวงู ควรอยู่. พวกช่างทำร่ม เอาเชือกมัดวงกลมของ
ร่มผูกมัดไว้ที่กัน เพื่อกันไม่ให้โยกเขก เพราะถูกลมพัด. ในที่ ๆ ผูกมัดไว้นั้น
เขายกตั้งวางลวดลายไว้ เหมือนวลัย, ลวดลายนั้น ควรอยู่. พวกภิกษุเอา
ค้ำยสีต่าง ๆ เย็บเป็นรูปเช่นกับรูปตะขาบ เพื่อต้องการประดับจีวร ติดผ้าตาม
ก็ดี ทำรูปแปลกประหลาดที่เย็บด้วยเข็มอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้อื่นไว้ก็ดี รูปช่อง
ผมหรือรูปไซ้ไว้ที่ริมตะเข็บ หรือที่ชายผ้า (อนุवादจีวร) ก็ดี วิธีที่กล่าวมา
แล้วนั้นเป็นต้นทั้งหมด ย่อมไม่ควร. การเย็บด้วยเข็มตามปกตินั้นแหละ จึง
ควร. เขาทำผ้าลูกคุดและผ้าห้วงลูกคุดไว้ ๘ มุมบ้าง ๑๖ มุมบ้าง, ที่ลูกคุด

และรังคมนั้น ก็แสดงรูปต่าง ๆ มีรูปคล้ายเจดีย์ชื่ออัคมิยะ รูปคทาและรูปไม้พลองเป็นต้นไว้, เย็บยกเป็นรูปตาปูไว้; วิธีทำทั้งหมดไม่ควร จะทำฝ่าลูกคุม และหว่างลูกคุมไว้เพียง ๔ มุมเท่านั้นจึงควร.

[วิธีซักและย้อมจีวร]

ด้ายมุมและปมเทียว เป็นของที่รู้ได้ยากในเมื่อย้อมจีวรแล้วสมควรอยู่. จะใส่จีวรลงในน้ำต่างๆ มีน้ำส้มมะขามเปีย่งและน้ำข้าวเป็นต้น ไม่ควร. แต่ในเวลาทำจีวร จะใส่ลงเพื่อซักเหงื่อมือและสนิมเข็มเป็นต้น และในเวลาทำจีวร สกปรกจะใส่ลงเพื่อซักให้สะอาด ก็ควร จะใส่ของหอม ครั่งหรือน้ำมันลงในน้ำย้อมไม่ควร. อันภิกษุย้อมจีวรไม่ควรเอาสังข์หรือแก้วมณีหรือวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งทุบจีวร ไม่ควรคุกเข่าทั้งสองลงที่พื้นดินแล้วเอามือทั้งสองจับจีวร ขัดถูแม้ที่รางย้อม แต่จะवारจีวรไว้ที่รางย้อมหรือบนแผ่นกระดาน แล้วให้จับชายทั้งสองรวมกันไว้ เอามือทุบ สมควรอยู่. แม้การทุบนั้น ก็ไม่ควรเอากำปั้นทุบ. แต่พระเถระในปางก่อนทั้งหลายไม่ได้ว่าจีวรไว้ แม้ที่รางย้อมเลย คือรูปหนึ่งเอามือจับจีวรขึ้น อีกรูปหนึ่ง วางจีวรไว้บนมือ แล้วจึงเอามือทุบ ไม่ควรทุบเส้นด้ายที่หูกจีวร. ในเวลาย้อมเสร็จแล้ว ควรตัดทิ้งเสีย. ส่วนด้ายที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้อย่างนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เรอนุญาตเส้นด้ายที่หูกจีวร ดังนี้ นั่น ควรทำให้เป็นบ่วงผูกไว้ที่อนุญาต เพื่อคล้องจีวรไว้ในเวลาย้อม. แม้ที่ลูกคุมจะมีลวดลายหรือขดปนไว้ เพื่อให้สวยงาม ไม่ควร ต้องทำลายเสียก่อนจึงควรใช้สอย.

[บริหารที่ควรใช้และไม่ควรใช้]

ที่บาตรหรือถลกบาตร จะเอาเหล็กจารเขียนลวดลาย หรือจะเขียนไว้ทั้งภายในภายนอกก็ตาม, ลวดลายนั้น ไม่ควร จะยกบาตรขึ้นกลิ้งให้เกลี้ยง

เกลา แล้วจึงระบม ด้วยคิดว่า จักทำให้มีสีจุกแก้วมณี ไม่ควร. ส่วนบาตร ที่มีสีเหมือนน้ำมัน ควรอยู่. จะว่าในบังเวียนรองบาตร บังเวียนรองบาตรที่มีรูปภาพบุรุษผู้ภักดี ไม่ควร แต่ที่เป็นรูปพื้นมังกร ควรอยู่.

สำหรับชมกรกและร่ม จะมีลวดลายไว้ข้างบนหรือข้างล่าง หรือภายในกระพุ้งชมกนกก็ตาม ไม่ควร. แต่ร่มนั้น จะมีลวดลายไว้ที่ขอบปากกรม ควรอยู่.

เพื่อให้ประคคเองงดงาม จะทูปด้ายให้พองขึ้นเป็นสองเท่าในทีนั้น ๆ คือ ทำให้หนุนขึ้นเป็นลวดลายตาปู ซ้อนันั้น ไม่ควร. แต่ที่สุดทั้งสองข้าง จะทูปให้พองขึ้นเป็นสองเท่า เพื่อความทนทานแห่งปากชายผ้า ควรอยู่. ส่วนที่ปากชายผ้า จะทำรูปแปลกปลาคล้ายใดอย่างหนึ่งไว้จะเป็นรูปหมอน้ำก็ตาม รูปหน้ามังกรก็ตาม รูปศิระษะฐน้ำก็ตาม ไม่ควร. แม้ประคคเองที่เขาแสดงรูปตาข้างไว้ หรือ ที่เขาทูปทำเป็นรูปลวดลายดอกไม้เป็นต้นไว้ในทีนั้น ๆ ไม่ควร. แต่จะทูปทำเป็นเงียงปลากระเบนก็ตาม เป็นโนแป็งก็ตาม เป็นแผ่นผ้าที่เกลี้ยงเกลาก็ตามไว้ตรง ๆ เท่านั้น จึงควร. ประคคเองมีชายเดียว สมควร, มี ๒-๓ แม้ถึง ๔ ชายก็สมควร เกินกว่านั้นไป ไม่ควร. ประคคเองที่ทำด้วยเชือกเส้นเดียวเท่านั้น จึงควร. ส่วนที่มีสัณฐานคุดสายสังวาล แม้เส้นเดียวก็ไม่ควร. แต่ชายแม้จะมีสัณฐานคุดสายสังวาล ก็ควร. ประคคเองที่เขาเอาเชือกมากเส้นรวมกันเข้า แล้วเอาเชือกอีกเส้นหนึ่งพันรอบไว้ทุก ๆ ระหว่าง ไม่ควรเรียกว่า เป็นประคคเองที่มีเชือกมากเส้น. การผูกประคคเองที่มีเชือกมากเส้นนั้น ควรอยู่.

* ศัพท์ว่า ภตฺวตฺติภมฺมํ นี้ ได้แปลไว้ตามอรรถโยชนา ๑/๒๘๔. แต่ที่มาเดิมของเรื่องนี้ ตามฉบับ ม. ย. เป็น ภตฺติภมฺมตฺตานิ แปลว่า บังเวียนของบาตรที่ข้างเขาทำ (ให้มีลวดลายเป็นรูปภาพ) มาใน วิ. จุลลวรรค. ๓/๑๓-๑๘.

ที่ลูกถวินของประคคเเว จะมีรูปแปลก ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง มีรูป มงคล ๘ เป็นต้นไม่ควร จะมีเพียงรอบพอเป็นเครื่องกำหนด ควรอยู่. ใน ชายทั้งสองของลูกถวิน เขาทำแม่เป็นรูปหม้อน้ำไว้ เพื่อให้ทันทาน, รูป หม้อนี้ ก็ควร.

[กล่องยาตาที่ควรใช้และไม่ควรใช้]

ที่กล่องยาตา จะมีรูปสตรี บุรุษ สัตว์ ๔ เท้าและรูปนกก็ตาม จะมี รูปแปลก ๆ ต่างประเภทเป็นต้นว่า ลายดอกไม้ ลายเถาวัลย์ ฟันมังกร มุตรโค และรูปพระจันทร์ครึ่งซีกก็ตาม ไม่ควร. รูปที่กล่องยาตา ควรชูดหรือตัด ออกเสีย หรือเอาด้ายพันปิดไว้ โดยอาการที่รูปจะปรากฏไม่ได้ ฟิงใช้สอยเถิด. ส่วนกล่องยาตา ๔ เหลี่ยม ๘ เหลี่ยม หรือ ๑๖ เหลี่ยมตรง ๆ เท่านั้น จึงควร. แม้ข้างล่างกล่องยาดานั้น จะมีลวดลายกลม ๆ ไว้เพียง ๒ หรือ ๑ แห่ง ก็ควร. ถึงแม้ที่คอกกล่องยาดานั้น จะมีลวดลายกลม ๆ ไว้เพียง ๑ แห่ง เพื่อผูกฝาปิด ก็ควร. แม้ที่ไม้พายยาตา จะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเงลา ไม่ควร. ถึงแม้ถูง กล่องยาตาจะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเงลา ด้วยด้ายมีสีต่าง ๆ ชนิดใดชนิดหนึ่งไม่ ควร.

[ฝักกุกุญแจและบริขารเบ็ดเตล็ดที่ควรใช้และไม่ควรใช้]

แม้ฝักกุกุญแจ ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. ที่ตัวกุกุญแจ จะมีลวดลายที่ มีสีเกลี้ยงเงลาไม่ควร. ที่ฝักมิดโกนก็เหมือนกัน. อนึ่ง ที่ฝักมิดโกนนี้ จะเป็น ชนิดไร ๆ ก็ตาม ที่เย็บด้วยด้ายสีเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรอยู่.

* รูปมงคล ๘ คือ สังข์ ๑ จักร ๑ หม้อน้ำที่เต็ม ๑ แม่น้ำคยา ๑ ลูกโคมีสิริ ๑ ขอ ๑ ธง ๑ ฟ้าอย่างสี ๑ สารรถที่ปณี ๒/๑๘๘.

แม่ที่เหล็กหมาด* จะมีปุ่มแก้วกลม ๆ หรือวัตถุอย่างอื่นที่มีสีเกลี้ยง
เกลาก็ตาม ไม่ควร. ส่วนที่คอก จะมีลวดลายพอบเป็นเครื่องกำหนด (คือเป็น
ที่สังเกต) ควรอยู่.

แม่ที่กรรไกร จะวางปุ่มแก้วหรือปุ่มชนิดใดชนิดหนึ่งไว้ก็ตาม ไม่ควร.
ส่วนที่ด้ามจะมีลวดลายพอบเป็นเครื่องกำหนด ควร. มีดตัดเล็บที่เขาทำให้มีรอย
ขีดไว้เท่านั้น ; เพราะฉะนั้น การทำให้มีรอยขีดไว้ นั้น ย่อมควร.

ที่ไม่สีไฟตัวผู้ก็ดี ที่ไม่สีไฟตัวเมียก็ดี ที่ลูกธนูก็ดี ที่บนคันลึง
(ไม่สีไฟนั้น) ก็ดี จะมีลวดลายอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นลวดลายดอกไม้เป็นต้น
ที่มีสีเกลี้ยงเงลา ไม่ควร. ส่วนตรงกลางคันลึง มีวงกลม, ที่ตัววงกลมนั้น
จะมีเพียงลวดลายพอบเป็นเครื่องกำหนด ก็ควร. พวกชนสร้างแหวนสำหรับ
เป็นเครื่องกัศดูเข็มไว้. ที่แหวนสำหรับกัศดูเข็มนั้น จะมีลวดลายอย่างใด
อย่างหนึ่ง เช่นกับปากม้งกรเป็นต้น ที่มีสีเกลี้ยงเงลา ไม่ควร. แต่เพื่อให้
กัศดูเข็ม จะมีเพียงปากไว้ก็ได้, ปากม้งกรนั้น ย่อมควร.

แม่ที่มีดสำหรับตัดไม้สีฟัน จะมีลวดลายอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีสีเกลี้ยง
เงลา ไม่ควร ที่ข้างทั้งสอง หรือข้าง ๆ หนึ่ง (ของมีดนั้น) จะเอาโลหะที่
เป็นกัศดูเข็มไว้เป็น ๔ เหลี่ยม หรือ ๘ เหลี่ยมตรง ๆ นั้นแหละ จึงควร.

แม่ที่ไม่เท้า จะมีลวดลายอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีสีเกลี้ยงเงลาไม่ควร.
ข้างใต้ (ไม่เท้า) จะมีลวดลายกลม ๆ ไว้หนึ่งแห่ง หรือสองแห่ง และข้างบน
จะมีเพียงรูปเห็นหัวงูตูมไว้ ก็ควร.

บรรดาภาชนะน้ำมัน รูปที่เหลือแม่ทั้งหมด ที่มีลวดลายเกลี้ยงเงลา
(ซึ่งมีอยู่) ที่ภาชนะเขากี้ดี ทะนันกี้ดี กระโหลกน้ำเต้ากี้ดี ขันจอกทรง
มะขามป้อมกี้ดี เว้นรูปภาพสตรีและบุรุษเสียย่อมควร.

* เหล็กหมาดนี้ ท่านอธิบายไว้ในสารัตถทีปนี ภาค ๒/๑๘๘ ได้แก่ มีดหรือศัสตราที่มีปีก
ยาว มีไว้เพื่อซ่อมแซมคัมภีร์.

ในบรรดาเครื่องใช้ต่าง ๆ เหล่านี้ คือ เตียง ตั่ง ฟูก หมอน เครื่องลาดพื้น แปรงเช็ดเท้า ฟูกรองที่จงกรม ไม้กวาด กระเช้าเทหยากเขือ รางข้อมผ้า กระบวยน้ำดื่ม หม้อน้ำดื่ม กระเบื้องเช็ดเท้า ตั่งกระดาน เขิงวลัย เขิงรองไม้สะติง ฝาบาตร ขั้วใบตาลแลพัดวิชณีจะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเกลา มีลายดอกไม้เป็นต้นทั้งหมด ก็ควร.

ส่วนในเสนาสนะ ที่บานประตูและบานหน้าต่างเป็นต้น จะมีลวดลาย ที่มีสีเกลี้ยงเกลาแม้ที่สำเร็จด้วยแก้วทั้งหมด ก็ควร. ในเสนาสนะไม่มีลวดลายอะไร ๆ ที่ควรห้ามไว้ เว้นแต่เสนาสนะที่ผิด.

[เสนาสนะที่ผิดควรทำลายเสีย]

เสนาสนะที่พวกภิกษุผู้เป็นราชพัลลภ สร้างไว้ในเขตของเจ้าของเขต เหล่าอื่น เรียกชื่อว่า เสนาสนะที่ผิด. เพราะฉะนั้น พวกภิกษุผู้สร้างเสนาสนะ เช่นนั้น อันภิกษุผู้เป็นเจ้าของเขตพึงตักเตือนว่า พวกท่านอย่าสร้างเสนาสนะ ไว้ในเขตของพวกข้าพเจ้า (ถ้า) ไม่เชื่อฟังยังขึ้นสร้างอยู่นั่นเอง พึงตักเตือน ซ้ำอีกว่าพวกท่านอย่าได้ทำอย่างนี้, อย่าได้ทำอันตรายแก่อุโบสถและปวารณา ของข้าพเจ้า, อย่าได้ทำลายความสามัคคี เสนาสนะแม้ที่พวกท่านสร้างไว้ แล้ว จักไม่ตั้งอยู่ในสถานที่ ๆ พวกท่านสร้างไว้แล้ว ถ้ายังขึ้นสร้างอยู่โดย พลังการนั่นเอง, เวลาใด เจ้าของเขตเหล่านั้น มีลัทธิบริษัทหนาแน่นขึ้น ทั้ง อาจได้คำวินิจฉัยที่ชอบธรรม, เวลานั้น ควรส่งข่าวแก่ภิกษุนั้นว่า จง ขนเอาที่อยู่ของพวกท่านไปเถิด ถ้าเมื่อส่งข่าวไปถึง ๓ ครั้งแล้ว เธอเหล่านั้น รื้อถอนไป ซ่อนนั้นเป็นการดี, ถ้ายังไม่รื้อถอนไปไซ้, เสนาสนะที่เหลือควร ทำลายเสีย ยกไว้แต่ต้นโพธิ์ และเจดีย์, และอย่าทำลายให้เป็นของที่ไ้ใช้การ ไม่ได้. อนึ่ง ควรนำวัตถุต่าง ๆ มีเครื่องมุงหลังคา กลอนเรือนและอิฐเป็นต้น

ออกไปตามลำดับ แล้วควรส่งข่าวแก่เธอเหล่านั้นว่า จงชนทัฬหีภาระของพวกท่านไปเถิด. ถ้าร้อนขึ้นไปไซ้, ซ้อนั้นเป็นการดี, ถ้ายังไม่ร้อนขึ้นไปไซ้, หากว่าเมื่อสัมภาระเหล่านั้นผู้ฟังไป เพราะหิมะ ฝนและแดดเผาเป็นต้นก็ดี พวกโจรลักเอาไปก็ดี ถูกไฟไหม้ก็ดี พวกภิกษุผู้เป็นเจ้าของเขต ใด ๆ จะกล่าวโทษไม่ได้ ทั้งไม่ได้เพื่อจะหักท้วงว่า พวกท่านทำให้ทัฬหีภาระของพวกข้าพเจ้าฉิบหายแล้ว หรือว่า ต้องปรับสินไหมพวกท่าน ดังนี้. ก็กิจใดที่ภิกษุผู้เป็นเจ้าของเขตทำแล้ว กิจนั้นเป็นอันพวกเธอทำชอบแล้วทีเดียว ฉะนั้นแล.

จบบาลีมุตตกวินิจนัย

พระธนิยะเริ่มสร้างกุฏิไม้

ก็เพื่อแสดงถึงความรำพึงและความอุตสาหะ เพื่อสร้างกุฏิอีกนั้นแล
ของพระธนิยะ ในเมื่อกุฏิถูกทำลายแล้วอย่างนั้น พระธรรมสังคาคณาจารย์
จึงได้กล่าวคำว่า อถโข อายสุมโต เป็นต้น.

ในคำว่า อายสุมโต เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :-

บทว่า ทารุกเหล็กโก ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้รักษาไม้ในเรือนคั้ง
ไม้ของหลวง.

บทว่า คหณทารุณี ได้แก่ ไม้ที่นายหลวงทรงจับจองไว้ อธิบายว่า
ไม้ที่พระราชาทรงสงวนไว้.

บทว่า นครปฏิสังขาริกานิ ได้แก่ ไม้เป็นเครื่องอุปกรณ์ การ
ปฏิสังขรณ์ พระนคร.

สองบทว่า อาปทตถาย นิกจิตฺตานิ มีคำอธิบายว่า ได้แก่ไม้ที่
เก็บไว้เพื่อป้องกันความวิบัติแห่งวัตถุทั้งหลายมีซุ้มประตู ป้อมพระราชวังหลวง
และโรงช้าง เป็นต้น เพราะถูกไฟไหม้ เพราะความเก่าแก่ หรือเพราะการ
รุกรานของพระราชารู้เป็นข้าศึก เป็นต้น ที่ท่านเรียกว่าอันตราย.

สองบทว่า ขณฺุทาทขณฺุทิกิ เจทาเปตฺวา ความว่า พระธนิยะ
กำหนดประมาณกุฏิของตนแล้ว สั่งให้ทำการตัดไม้บางต้นที่ปลาย บางต้นที่
ตรงกลาง บางต้นที่โคน ให้เป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ (บรรทุกเกวียนไปสร้าง
กุฏิไม้แล้ว).

* บาลีเดิมเป็น เทวคหณทารุณี.

[วัสสการพราหมณ์ลงโทษเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้]

คำว่า วัสสการ เป็นชื่อของพราหมณ์นั้น.

บทว่า มคธมหามตุโต ได้แก่ มหาอำมาตย์ คือ ผู้ประกอบด้วย
ชั้นอิสริยยศอย่างใหญ่ ในมคธรัฐ หรือมหาอำมาตย์ของพระเจ้าแผ่นดินมคธ
มีอธิบายว่า อำมาตย์ผู้ใหญ่.

บทว่า อนุสตุถยายมาโน ความว่า วัสสการพราหมณ์ ไปตรวจดู
ในที่นั้น ๆ.

คำว่า ภณ เป็นคำของอิสฺรชนเรียกคนผู้ดำรงอยู่ในฐานะต่ำ.

สองบทว่า พนฺธิ อาณาปฺลิตี ความว่า พราหมณ์ แม้โดยปกติ
ก็เป็นผู้มีความริษยาในเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้ผู้นั้นอยู่เทียว, พอเขาได้ฟังพระ-
ราชดำรัสว่า จงให้คนเอาตัวมา ดังนี้, แต่เพราะพระราชามีได้ทรงรับสั่งว่า
จงให้เรียกมันมา ฉะนั้น จึงทำการจงจำเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้ผู้นั้น ที่มีมือ
และเท้าทั้งสอง แล้วคิดว่า จักให้ลงโทษ จึงให้จงจำไว้.

ในคำว่า อทุกฺฐา โข อายสฺมา ธนินฺโย นั้น ถามว่า ท่านพระชนิยะ
ได้เห็นเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้ ถูกเจ้าหน้าที่จงจำนำไป ด้วยอาการอย่างไร ?

แก้ว่า ได้ยินว่า ท่านพระชนิยะนั้น ทราบว่าเป็นเพราะไม้ที่เจ้า
พนักงานนำไปถวายด้วยเลศของตน คิดว่า เจ้าพนักงานคนนี้จักถูกฆ่า หรือ
จงจำจากราชตระกูล เพราะเหตุแห่งไม้ทั้งหลาย โดยไม่ต้องสงสัย จึงคิดขึ้น
ได้ในเวลานั้นว่า เราคนเดียวเท่านั้น จักปลดเปลื้องเจ้าพนักงานคนนั้น แล้ว
เที่ยวคอยฟังว่าข่าวของเขาอยู่เป็นนิตยกาลนั้นแล เพราะฉะนั้น ท่านพระชนิยะ
จึงได้ไปเห็นเจ้าพนักงานคนนั้นในขณะนั้นนั้นแล เพราะเหตุนั้น พระธรรม-
สังคากาจารย์ จึงกล่าวไว้ว่า อทุกฺฐา โข อายสฺมา ธนินฺโย ดังนี้ เป็นต้น.

สองบทว่า ทารุณ กิจจา ความว่า เพราะเหตุแห่งไม้ทั้งหลาย.

สองบทว่า ปุรหิ หนุณามิ ความว่า กระทบจะถูกกำจัดจากบุรี.

อธิบายว่า พระคุณท่าน ควรไปตลอดเวลาที่กระทบยังมีได้ถูกกำจัด. ศัพท์ว่า อิงฆ ในคำว่า อิงฆ ฆนฺเต สราเปหิ นี้เป็นนิบาต ลงในอรรถว่าทักท้วง.

บทว่า ปรมากิสิโต ความว่า ครั้งพระองค์เสด็จเถลิงถวัลราชย์
ความแรก.

หลายบทว่า เอรูปี วาจ ภาสิตา มีความว่า ครั้งพระองค์เสด็จ
เถลิงถวัลราชย์คราวแรกนั่นเอง ได้ทรงเปล่งพระวาจาเช่นนี้ว่าหญ้าไม้และน้ำ
ข้าพเจ้าถวายแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลายแล้วแล, ขอสมณะพราหมณ์ทั้งหลาย
โปรดใช้สอยเถิด มีคำอธิบายว่า ขอถวายพระพร! พระองค์ได้ตรัสพระวาจา
ใดไว้ พระวาจานั้นพระองค์ตรัสเองทีเดียว บัดนี้ ยังทรงระลึกได้หรือไม่ ?

ได้ยินว่า พระราชาทั้งหลาย พอสักว่าเสด็จเถลิงถวัลราชย์สมบัติ
เท่านั้น ก็ทรงรับสั่ง ให้เที่ยวตีกลองธรรมเถรีประกาศว่า หญ้าไม้และน้ำ
ข้าพเจ้าถวายแก่สมณะพราหมณ์ทั้งหลายแล้วแล, ขอสมณะและพราหมณ์
ทั้งหลาย โปรดใช้สอยเถิด ดังนี้, พระชนิยะเถระนี้กล่าวหมายเอาพระราชดำรัส
นั้น.

หลายบทว่า เตถ มยา สนุชชา ภาสิตํ มีอธิบายว่า โยมได้
กล่าวคำอย่างนั้นหมายถึงการนำหญ้าไม้และน้ำไปของสมณะพราหมณ์เหล่านั้น
ผู้มีความรังเกียจแม้ในเหตุเล็กน้อย ซึ่งเป็นผู้สงบและลอยบาปแล้ว หาได้
หมายถึงการนำไปของบุคคลผู้เช่นพระคุณเจ้าไม่.

หลายบทว่า ตยจ โข อรณฺเณ อปริคฺคหิตํ มีความว่า พระเจ้า
พิมพิสาร ทรงแสดงพระประสงค์ว่า อันนั้น โยมกล่าวหมายเอาหญ้าไม้และน้ำ
อันใคร ๆ มิได้หวงแหน ซึ่งมีอยู่ในป่าต่างหาก.

ในคำว่า โลมเนน ตฺว มุคฺโตติ นี้ มีวินัยจักษุนี้ :-

ชนเหมือนชน, ก็ชนนั้น คืออะไร ? คือ บรรพชาเพศ. พระเจ้า-
พิมพิสาร ตรัสอธิบายไว้อย่างไร ? ตรัสอธิบายไว้อย่างนี้คือ :- เปรียบ
เหมือนพวกนักเลงปรึกษากันว่า พวกเราจักเคี้ยวกินเนื้อแล้ว จึงจับแพะตัว
มีขนซึ่งมีราคามากไว้, บุรุษผู้รู้ดีคนหนึ่ง พบเห็นแพะตัวที่ถูกจับไว้เช่นนั้น
จึงคิดว่า เนื้อแพะตัวนี้ มีราคาเพียงกหาปณะเดียว, แต่ขนของมันทุก ๆ เส้น
ชนมีราคาตั้งหลายกหาปณะ จึงได้ให้แพะเขาไป ๒ ตัว ซึ่งไม่มีขน แล้วพึง
รับเอาแพะตัวที่มีขนนั้นไป, ด้วยอาการอย่างนี้ แพะตัวนั้น พึงรอดพ้นด้วยชน
เพราะอาศัยบุรุษผู้รู้ดี ข้อนี้อธิบายใจ, ตัวพระคุณเจ้าก็เป็นฉันนั้นเหมือนกัน
เป็นผู้ควรถูกฆ่าและจองจำ เพราะทำกรรมนี้, แต่เพราะพระคุณเจ้า มีธงชัย
พระอรหันต์ มีสภาวะอันสัจบุรุษไม่พึงดูหมิ่นได้ และเพราะพระคุณเจ้าบวช
ในพระศาสนา ทรงไว้ซึ่งธงชัยแห่งพระอรหันต์ เป็นบรรพชาเพศ ; เหตุนั้น
พระคุณเจ้าจึงรอดตัวด้วยชนคือบรรพชาเพศนี้ เหมือนแพะรอดพ้นด้วยชน
เพราะอาศัยบุรุษผู้รู้ดี ฉะนั้น.

[ประชาชนแห่งโทษติเตียนเหล่าสมณศากยบุตร]

สองบทว่า มนุสฺสา อชฺฌายนฺติ ความว่า เมื่อพระราชาทรงรับสั่ง
อยู่ในบริษัท มนุษย์ทั้งหลายในสถานทีนั้น ๆ ครั้นได้ฟังพระราชดำรัส หันต่อ
พระพักตร์และกลับพระพักตร์แล้ว ย่อมแห่งโทษ คือ ดูหมิ่น ได้แก่ เมื่อดูหมิ่น
ก็พึงจ้องดูพระเถระนั้น, อนึ่ง หมายความว่า ย่อมคิดไปทางความลามก.

บทว่า จิยนฺติ ความว่า ย่อมพูด คือ ประจานโทษของพระเถระนั้น.

บทว่า วิปาเจนฺติ ความว่า แต่งเรื่องให้กว้างขวางออกไป คือ
กระจายข่าวให้แพร่สะพัดไปในสถานที่ทุกแห่ง. ก็แล ผู้ศึกษาควรทราบเนื้อความ
นี้ ตามแนวคัมภีร์ศัพทศาสตร์

อนึ่ง ในคำว่า อูชฺฌายนฺติ เป็นต้นนี้ มีโยชนาดังนี้ คือมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อคิดถึงเรื่องราวเป็นต้นว่า พระสมณศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ไม่มีความละอาย ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมเพ่งโทษ, เมื่อกล่าวคำเป็นต้นว่า พระสมณศากยบุตรเหล่านี้ ไม่มีคุณเครื่องเป็นสมณะ ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมติเตียน, เมื่อกระจายข่าวกว้างขวางออกไปในสถานที่นั้น ๆ เป็นต้นว่า พระสมณศากยบุตรเหล่านี้ปราศจากความเป็นสมณะแล้ว ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมโพนทะนาข่าวแผ่ต่อจากนี้ไป ก็ควรทราบโยชนาแห่งบทเหล่านี้ ตามควรแก่บทที่มาแล้วในที่นั้น ๆ โดยนัยนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า พุรฺหมจาริโน คือ ผู้ประพฤติประเสริฐ ความเป็นสมณะ ชื่อสามัญญะ. ความเป็นผู้ประเสริฐ ชื่อพรหมมัญญะ. คำที่เหลือมีใจความตื่นแล้วทั้งนั้น.

ในคำว่า รณฺโณ ทารุณิ เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- ใจความนี้ว่า ได้ถือเอาไม้ของหลวง ที่มีได้พระราชทาน ดังนี้ มีความเพ่งโทษเป็นอรรถ. อนึ่ง เพื่อแสดงถึงไม้ที่มีได้พระราชทาน ซึ่งพระธนิยะได้ถือเอาแล้วนั้น ท่านจึงกล่าววว่า ไม้ของหลวง เป็นต้น. อันผู้ศึกษาทั้งหลาย เมื่อไม่หลงลืมความต่างแห่งวณะ ก็ควรทราบใจความดังอธิบายมาจะนี้แล.

[ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท]

สองบทว่า ปุราณโวหาริโก มหามตฺโต มีความว่า มหาอำมาตย์ ผู้ถึงความนับว่า ผู้พิพากษา เพราะถูกแต่งตั้งไว้ในโวหารคือการตัดสินความ ในกาลก่อนแต่ความเป็นภิกษุ คือ ในเวลาเป็นคฤหัสถ์.

หลายบทว่า อถโข ภควา ตํ ภิกฺขุ เอตทโวจ อธิบายความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงทราบแม้ซึ่งบัญญัติแห่งโลกอยู่ด้วยพระองค์เอง

ย่อม ทรงทราบแม่ซึ่งพระบัญญัติแห่งพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายว่า พระ-
พุทธเจ้าทั้งหลายแม่ในปางก่อน ย่อมทรงบัญญัติปาราชิกด้วยทรัพย์เท่านั้น
ถูกล้างจ้ยด้วยทรัพย์เท่านั้น ทุกกฏด้วยทรัพย์เท่านั้น แม่เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้า
พระองค์ไม่ทรงเทียบเคียงกับคนที่รู้บัญญัติแห่งโลกเหล่านี้แล้ว พึงทรงบัญญัติ
ปาราชิกด้วยทรัพย์เพียงบาทหนึ่ง ก็จะมีผู้กล่าวตำหนิพระองค์เพราะเหตุ
เท่านั้นว่า ชื่อว่าศีลสังวรแม่ของภิกษुरुูปหนึ่ง ก็ประมาณไม่ได้ นับไม่ได้
กว้างขวางยิ่งนัก ดุจมหาปฐพี สมุทรร และอากาศ, พระผู้มีพระภาคเจ้า มายัง
ศีลสังวรนั้นให้พินาศเสีย ด้วยทรัพย์เพียงบาทหนึ่ง, แต่หนี้ ภิกษุทั้งหลายผู้
ไม่รู้กำลังพระญาณของพระตถาคต พึงยังลิกขาบทให้กำเริบลิกขาบทแม่ที่ทรง
บัญญัติไว้แล้ว ก็ไม่พึงตั้งอยู่ในที่อันควร, แต่เมื่อทรงเทียบเคียงกับคนที่รู้
บัญญัติของโลกแล้ว จึงทรงบัญญัติลิกขาบท การดำเนินคดีนั้นย่อมไม่มี,
ย่อมมีแต่ผู้กล่าวอย่างนี้โดยแท้ว่า แม้นคนครองเรือนเหล่านี้ ก็ยังฆ่าโจรสืบข้าง
จงจำไว้บ้าง เนรเทศสืบข้าง เพราะทรัพย์เพียงบาทหนึ่ง, เหตุไฉนเล่า
พระผู้มีพระภาคเจ้า จักไม่ทรงยังบรรพชิตให้ฉิบหายเสีย เพราะบรรพชิตไม่
ควรลัทธิทรัพย์ของผู้อื่น แม้เป็นเพียงหญ้าเส้นหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายก็จักรู้กำลัง
พระญาณของพระตถาคต และลิกขาบทแม่ที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ก็จักไม่กำเริบ
จักตั้งอยู่ในที่อันควร. เพราะฉะนั้น ทรงพระประสงค์จะเทียบเคียงกับคนที่รู้
บัญญัติของโลกแล้วจึงทรงบัญญัติ ทรงฆ่าเลื่องดูบริษัททุกหมู่เหล่า ครั้งนั้นแล
พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทอดพระเนตรเห็นภิกษุนั้นผู้นั่งอยู่ในที่ไม่ไกลได้ตรัส
คำนี้กะภิกษุนั้น (คือได้ตรัสคำนี้) ว่า คุณก่อนภิกษุ! พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่ง
มคธรัฐ เพียบพร้อมด้วยเสนา ทรงพระนามว่าพิมพิสาร จับโจรได้แล้ว
ทรงฆ่าสืบข้าง จงจำไว้บ้าง เนรเทศสืบข้าง เพราะทรัพย์ประมาณเท่าไร
หนอ ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **มาคโ** ได้แก่ เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้น
มกธ.

บทว่า **เสนियो** ได้แก่ ผู้ถึงพร้อมด้วยเสนา.

คำว่า **พิมุพิสโร** เป็นพระนามาภิไธย ของพระราชอาชญาองค์นั้น.

บทว่า **ปพฺพชเต** ภา มีความว่า ทรงให้ออกไปเสียจากแคว้นแคว้น.
บทที่เหลือในค่านี มีเนื้อความตื้นทั้งนั้น.

สองบทว่า **ปญฺจมาสก ปาโท** ความว่า ครั้งนั้น ในกรุงราชคฤห์
๒๐ มาสก เป็นหนึ่งกหาปณะ ; เพราะฉะนั้น ห้ามาสกจึงเป็นหนึ่งบาท. ด้วย
ลักษณะนั้น ส่วนที่สี่ของกหาปณะพึงทราบว่าเป็นบาทหนึ่ง ในชนบททั้งปวง.
ก็บาทนั้นแล พึงทราบด้วยอำนาจแห่งนี้ลกหาปณะของโบราณ ไม่พึงทราบ
ด้วยอำนาจแห่งกหาปณะ นอกนี้ มีรุทรามกะกหาปณะเป็นต้น.

[พระพุทธเจ้าทุกองค์ปรินิพพานถึงที่สุดเพียงบาทเดียว]

แม้พระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ล่วงไปแล้ว ก็ทรงบัญญัติปาราชิกด้วยบาท
นั้น ถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่จะมีในอนาคต ก็จักทรงบัญญัติปาราชิกด้วย
บาทนั้น. จริงอยู่ ความเป็นต่างกัน ในวัตถุปาราชิกหรือในปาราชิก ของ
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ย่อมไม่มี. วัตถุแห่งปาราชิก ๔ ก็เหมือนกันนี้แหละ
ปาราชิก ๔ ก็เหมือนกันนี้แหละ ไม่มีหย่อนหรือยิ่งกว่านี้. เพราะเหตุนั้น แม้
พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงติเตียนพระชนิยะแล้ว เมื่อจะทรงบัญญัติทุกขปา-
ราชิกด้วยบาทนั้นเทียว จึงตรัสคำว่า โย ปน ภิกฺขุ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขตํ
เป็นต้น.

เมื่อทุกขปาราชิกอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติทำให้มั่นคงด้วยอำ-
นาจแห่งความขาดมูลอย่างนั้นแล้ว เรื่องรชกภณฺฑิกะ แม้อื่นอีกก็ได้เกิดขึ้น เพื่อ

ประโยชน์แก่นุบัญญัติ. เพื่อแสดงความเกิดขึ้นแห่งเรื่องนั้น พระธรรม-
สังคากาจารย์ จึงได้กล่าวคำนี้ไว้ว่า ก็แล สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มี
พระภาคเจ้า ทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

ใจความแห่งเรื่องนั้น และความสัมพันธ์กันแห่งอนุบัญญัติ ฟังทราบ
โดยนัยที่กล่าวไว้แล้วในปฐมปาราชิกวรรณานันนั้นแหละ. ทุก ๆ สิกขาบท ถัด
จากสิกขาบทนี้ไป ก็ฟังทราบเหมือนอย่างในสิกขาบทนี้. จริงอยู่ คำใด ๆ ที่
ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น ข้าพเจ้าจักละเว้นคำนั้น ๆ ทั้งหมดแล้ว
พรรณาเฉพาะคำที่ยังไม่เคยมี ในหนหลังที่สูง ๆ ขึ้นไปเท่านั้น. ก็ถ้าว่า
ข้าพเจ้าจักพรรณาคำซึ่งมีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้น ๆ ซ้ำอีก, เมื่อไร ข้าพเจ้าจัก
ถึงการจบลงแห่งการพรรณาได้แล้ว? เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาทั้งหลาย ควร
กำหนดคำที่กล่าวไว้แล้วในก่อนนั้น ๆ ทั้งหมดให้ดี แล้วทราบใจความและ
โยชนาในคำนั้น ๆ. อนึ่ง คำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งยังไม่เคยมี ทั้งมีเนื้อความ
ยังไม่กระจ่าง ข้าพเจ้าเองจักพรรณาคำนั้นทั้งหมด.

จบปฐมบัญญัติทุกติยปาราชิก

เรื่องอนุบัญญัติทุติยปาราชิก

สองบทว่า **รชกตุอรณํ คนตุวา** ความว่า ไปสู่ทำที่ตากผ้าของช่างซ่อม. จริงอยู่ ที่นั่น เรียกว่า ลานตากผ้าของช่างซ่อม เพราะที่นั่นเป็นที่พวกช่างซ่อมลาดผ้าตากไว้.

บทว่า **รชกภณฺทิกํ** ได้แก่ ห่อสิ่งของ ๆ พวกช่างซ่อม. เวลาเย็น พวกช่างซ่อม เมื่อจะกลับเข้าไปยังเมือง ผูกผ้ามากผืนรวมกันเป็นห่อ ๆ ไว้, พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ เมื่อช่างซ่อมเหล่านั้นไม่เห็น เพราะความเลินเล่อ ก็ได้ลักอธิบายว่า ขโมยเอาห่อหนึ่งจากห่ออื่นไป.

[อรรถาธิบายบ้านที่มีกระท่อมหลังเดียวเป็นต้น]

คำมีอาทิอย่างนี้ว่า **คาโม นาม** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว เพื่อแสดงประเภทแห่งบ้านและป่า ที่พระองค์ตรัสไว้แล้วในคำนี้ว่า จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี. ในคำว่า บ้านแม้มีกระท่อมหลังเดียว เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :-

ในหมู่บ้านใดมีกระท่อมหลังเดียวเท่านั้น ชื่อว่ามีเรือนหลังเดียว เหมือนในมัลลชนบท บ้านนี้ ชื่อว่า บ้านมีกระท่อมหลังเดียว. บ้านเหล่านี้ก็ควรทราบโดยนัยนั้น. บ้านใดเป็นถิ่นที่ยักษ์หวงแหน เพราะไม่มีพวกมนุษย์ โดยประการทั้งปวง หรือพวกมนุษย์อยากจะกลับมาแม้สักด้วยเหตุบางอย่างทีเดียว ก็หลีกเลี่ยงจากบ้านใด, บ้านนั้น ชื่อว่าไม่มีมนุษย์. บ้านใดที่เขาทำกำแพงก่อด้วยอิฐเป็นต้นไว้ โดยที่สุด แม้ล้อมไว้ด้วยหนามและกิ่งไม้, บ้านนั้น ชื่อว่ามีเครื่องล้อม. บ้านใดที่พวกมนุษย์ไม่ได้ตั้งอาศัยอยู่ ด้วยอำนาจเป็นสถานที่พักอยู่รวมกัน ซึ่งใกล้ถนนเป็นต้น แต่สร้างเรือนไว้ ๒-๓ ตัว หลังแล้วเข้าอาศัยอยู่ในที่นั้น ๆ จุดโคนอนเจ้าอยู่ในที่นั้น ๆ ๒-๓ ตัว ฉะนั้น

บ้านนั้น ชื่อว่าที่อยู่อาศัยคือเป็นที่โคจ่อมเป็นต้น. บรรดาหมู่นั่ง และหมู่
เกวียนเป็นต้น หมู่นั่งหมู่หนึ่ง ชื่อว่าสัตถะ. อนึ่ง ในสิกขาบทนี้ นิคมก็ดี
บ้านก็ดี พึงทราบว่าเป็นที่ถือเอาด้วย คำศัพท์ทั้งนั้น.

[อรรถาธิบายเขตอุปจารบ้านและเรือนเป็นต้น]

คำว่า อุปจารบ้าน เป็นต้น พระองค์ตรัส เพื่อแสดงการกำหนดป่า.

สองบทว่า อินทขีเล จิตตส ความว่า ได้แก่บุรุษผู้ยืนอยู่ที่เสา
เชื่อมร่วมในแห่งบ้านที่มีเสาเชื่อม ๒ เสา คูจนุรารบุรี ฉะนั้น. จริงอยู่
เสาเชื่อมภายนอก แห่งอนุรารบุรีนั้น โดยอภิธรรมนัย ย่อมถึงการนับว่า
เป็นป่า. อนึ่ง ได้แก่ บุรุษผู้ยืนอยู่ที่ท่ามกลางแห่งบ้านที่มีเสาเชื่อมเสาเดียว
หรือผู้ยืนอยู่ที่ท่ามกลางแห่งบานประตูบ้าน. แท้จริง ในบ้านใด ไม่มีเสาเชื่อม,
ตรงกลางแห่งบานประตูบ้าน ในบ้านนั้นแล เรียกว่า เสาเชื่อม. เพราะเหตุนี้
ข้าพเจ้าจึงกล่าวไว้ว่า ได้แก่ บุรุษผู้ยืนอยู่ที่ท่ามกลาง แห่งบานประตูบ้าน.

บทว่า มหุณิมสฺส ความว่า ได้แก่ บุรุษมีกำลังปานกลาง หาใช่
บุรุษขนาดกลางผู้มีกำลังพอประมาณไม่ คือ บุรุษผู้มีกำลังน้อยหามิได้เลย ทั้ง
ไม่ใช่บุรุษมีกำลังมาก, มีคำอธิบายว่า ได้แก่ บุรุษผู้มีกำลังกลางคน.

บทว่า เสทฺฐุปาโต ได้แก่ สถานที่ตกแห่งก้อนดินที่เขา
ไม่ได้ขว้างไป เหมือนอย่างมาตุคาม จะให้พวกกาบินหนีไป จึงยกมือขึ้นโยน
ก้อนดินไปตรง ๆ เท่านั้น และเหมือนอย่างพวกภิกษุวัคน้ำสาตไปในโอกาสที่
กำหนดเขตอุทกทุกเขป แต่ขว้างไปเหมือนคนหนุ่ม ๆ จะประลองกำลังของตน
จึงเหยียดแขนออกขว้างก้อนดินไป ฉะนั้น. แต่ไม่ควรกำหนดเอาที่ซึ่งก้อนดิน
ตกแล้วกลิ้งไปถึง.

ก็ในคำว่า บุรุษกลางคน ผู้ยืนอยู่ที่อุจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม
ขวางกั้นดินไปตก^๑ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- บุรุษกลางคน ผู้ยืนอยู่ที่
น้ำตกแห่งชายคา โยนกระดิ่งหรือสาเกให้ตกไป ชื่อว่า อุปจารเรือน. ใน
อรรถกถากรุณที่ท่านกล่าวไว้ว่า บุรุษกลางคนผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนนั้น ขวาง
กั้นดินไปตก ชื่อว่า อุปจารบ้าน. ถึงในอรรถกถามหาปิঞ্জรี ท่านก็กล่าวไว้
เช่นนั้นเหมือนกัน. อนึ่ง ในมหาอรรถกถา ท่านตั้งมาติกาไว้ว่า ชื่อว่าเรือน
ชื่อว่าอุปจารเรือน ชื่อว่าบ้าน ชื่อว่าอุปจารบ้าน แล้วกล่าวว่า ภายในที่น้ำตก
แห่งชายคา ชื่อว่าเรือน. ส่วนที่ตกแห่งน้ำล้างภาชนะ ซึ่งมาตุคาม ผู้ยืนอยู่ที่
ประตูศาลาทิ้งลงมา และที่ตกแห่งกระดิ่งหรือไม้กวาด ที่มาตุคามเหมือนกันซึ่ง
ยืนอยู่ภายในเรือนโยนออกไปข้างนอกตามปกติ และเครื่องล้อมที่เขาต่อที่มุม
สองด้านข้างหน้าเรือน ตั้งประตูกลอนไม้ไว้ตรงกลางทำไว้สำหรับกันพวกโค
เข้าไป แม้ทั้งหมดนี้ ชื่อว่าอุปจารเรือน. ภายในเลขทูปาตของบุรุษมีกำลัง
ปานกลาง ผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนนั้น ชื่อว่า บ้าน. ภายในเลขทูปาตอื่นจาก
นั้น ชื่อว่าอุปจารบ้าน. คำที่ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถานี้ ย่อมเป็นประมาณ
ในคำนี้ว่า บุรุษมีกำลังปานกลางผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม
ขวางกั้นดินไปตก.^๒ เหมือนอย่างว่า คำที่ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถานี้
ย่อมเป็นประมาณในที่นี้ ฉนฺได, อรรถกถาวาทะกัถิ เถรวาทะกัถิ ที่ข้าพเจ้า
จะกล่าวในภายหลัง ก็พึงเห็นโดยความเป็นประมาณในที่ทั้งปวง ฉนฺนํ.

ถามว่า ก็คำที่ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถานี้ นั้นปรากฏเหมือนขัด
แย้งพระบาลี เพราะในพระบาลี พระองค์ตรัสไว้เพียงเท่านั้นว่า บุรุษมีกำลัง
ปานกลาง ผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนขวางกั้นดินไปตก.^๓ แต่ในมหาอรรถกถา

๑. วิ. มหา. ๑/๘๕.

๒-๓ วิ. มหา. ๑/๘๕.

ท่านทำเลขาทุบาทนั้นให้ถึงการนับว่าบ้านแล้วกล่าวอุปัจารบ้าน ถัดเลขาทุบาทนั้นออกไป ?

ข้าพเจ้าจะกล่าวเฉลยต่อไป :- คำทั้งหมดนั้นแล ท่านกล่าวไว้ในพระบาลีแล้ว. ส่วนความอธิบายในพระบาลีนี้ ผู้ศึกษาควรทราบ. ก็แลความอธิบายนั้น พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลายท่านนั้นเข้าใจแจ่มแจ้ง. เพราะเหตุนี้ ลักษณะแห่งอุปัจารเรือน แม้มิได้ตรัสไว้ในพระบาลีว่า ผู้ยืนอยู่ที่อุปัจารเรือน ดังนี้ ท่านก็ถือเอาด้วยอำนาจแห่งลักษณะที่กล่าวไว้ในอรรถกถานั้นใด, แม้ลักษณะแห่งอุปัจารเรือนที่เหลือ ก็ควรถือเอาฉนั้น. ในศัพท์ว่าคามุปัจจานั้น ก็ควรทราบนัยดังต่อไปนี้ :- ชื่อว่าบ้านในสิกขาบทนี้ มี ๒ ชนิดคือบ้านที่มีเครื่องล้อม ๑ บ้านที่ไม่มีเครื่องล้อม ๑. ในบ้าน ๒ ชนิดนั้น เครื่องล้อมนั่นเอง เป็นเขตกำหนดของบ้านที่มีเครื่องล้อม. เพราะเหตุนี้ ในพระบาลี พระองค์จึงไม่ตรัสเขตกำหนดไว้เป็นแผนกหนึ่ง แต่ได้ตรัสไว้ว่า บุรุษผู้มีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่เสาเขื่อนแห่งบ้านที่มีเครื่องล้อม ขว้างก้อนดินไปตก ชื่อว่าอุปัจารบ้าน. ส่วนเขตกำหนดบ้าน แห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม ก็ควรกล่าวไว้ด้วย. เพราะฉะนั้น เพื่อแสดงเขตกำหนดบ้าน แห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อมนั้น พระองค์จึงตรัสไว้ว่า บุรุษผู้มีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่อุปัจารเรือน แห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม ขว้างก้อนดินไปตก (ชื่อว่าอุปัจารบ้าน) เมื่อแสดงเขตกำหนดของบ้านไว้แล้วนั้นแล ลักษณะแห่งอุปัจารบ้าน ใคร ๆ ก็อาจทราบได้ โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในก่อนทีเดียว ; เพราะฉะนั้น พระองค์จึงไม่ตรัสซ้ำอีกว่า บุรุษผู้มีกำลังปานกลางยืนอยู่ที่อุปัจารเรือนนั้น ขว้างก้อนดินไปตก. ฝ่ายอาจารย์ใด กล่าวเลขาทุบาทของบุรุษผู้มีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่

อุปัชฌารเรือนนั่นเอง เป็นอุปัชฌารบ้าน ดังนี้, อุปัชฌารเรือนของอาจารย์นั้น
ย่อมฟ้องกับคำว่า บ้าน. เพราะเหตุนั้น วิภาคนี้ คือ เรือน อุปัชฌารเรือน บ้าน
อุปัชฌารบ้าน ย่อมไม่ปะปนกัน. ส่วนข้อวินิจฉัยในเรือน อุปัชฌารเรือน บ้าน
และอุปัชฌารบ้านนี้ ผู้ศึกษาควรทราบโดยความไม่ปะปนกัน (ดังที่ท่านกล่าวไว้)
ในวิภาเตคามปฺปเวสนสิกขาบทเป็นต้น. เพราะฉะนั้น บ้านและอุปัชฌารบ้านใน
อทินนาทานสิกขาบทนี้ ผู้ศึกษาควรเทียบเคียงบาลีและอรรถกถาแล้ว ทราบ
ตามนัยที่กล่าวไว้แล้วนั้นแหละ. อนึ่ง แม้บ้านใด แต่ก่อนเป็นหมู่บ้านใหญ่
ภายหลัง เมื่อสกุลทั้งหลายสาบสูญไป กลายเป็นหมู่บ้านเล็กน้อย, บ้านนั้น
ควรกำหนดด้วยเลขทศบาทแต่อุปัชฌารเรือนเหมือนกัน. ส่วนกำหนดเขตเดิม
ของบ้านนั้น ทั้งที่มีเครื่องล้อมทั้งที่ไม่มีเครื่องล้อม จะถือเป็นประมาณไม่ได้
เลย ฉะนั้นแล.

[อรรถาธิบายกำหนดเขตป่า]

ป่าที่เหลือในอทินนาทานสิกขาบทนี้ เว้นบ้านและอุปัชฌารบ้าน ซึ่งมี
ลักษณะตามที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ว่า ที่ชื่อว่าป่า คือ เว้นบ้านและอุปัชฌารบ้านเสีย
พึงทราบว่า ชื่อว่าป่า. แต่ในคัมภีร์อภิธรรม พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า
คำว่า ป่า นั้น ได้แก่ ที่ภายนอกจากเสาเขื่อนออกไป นั้นทั้งหมด ชื่อว่า ป่า.
พระองค์ตรัสไว้ในอรัญญูสิกขาบทว่า เสนาสนะที่สุดไกลประมาณ ๕๐๐ ชั่วธนู
ชื่อว่า เสนาสนะป่า. พึงทราบว่า เสนาสนะป่านั้น นับแต่เสาเขื่อนออกไป
มีระยะไกลประมาณ ๕๐๐ ชั่วธนู โดยธนูของอาจารย์ที่ท่านยกขึ้นไว้.

พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงจำแนกเนื้อความแห่งคำนี้ว่า จากบ้าน
ก็ดี จากป่าก็ดี โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในพระบาลีอย่างนั้น จึงทรงแสดงส่วน
ทั้ง ๕ ไว้ เพื่อป้องกันความอ้างเลศและโอกาสของเหล่าบาปภิกษุว่า เรือน
๑. อภ. วิ. ๓๕/๓๓๘ พุ. ปฎิ. ๓๑/๒๖๔. ๒. วิ. มหา. ๒/๑๔๖.

อุปจารเรือน บ้าน อุปจารบ้าน (และ) ป่า. เพราะฉะนั้น ฟังทราบวา เมื่อ
ภิกษุลักสิ่งของที่มีเจ้าของตั้งแต่มีราคาบาทหนึ่งขึ้นไปในเรือนก็ดี อุปจารเรือน
ก็ดี บ้านก็ดี อุปจารบ้านก็ดี ป่าก็ดี เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

[อรรถาธิบายสิ่งของที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์อยู่]

บัดนี้ เพื่อแสดงเนื้อความแห่งคำเป็นต้นว่า ฟังถือเอาทรัพย์อันเจ้าของ
ไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ดังนี้ พระองค์จึงตรัสว่า อทินฺนํ นาม
เป็นต้น. ในคำว่า อทินฺนํ นาม เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- ในทันต-
โณสสิกขาบท แม้สิ่งของ ๆ คนที่ยังไม่รับประเคน ซึ่งเป็นกัปปิยะ แต่เป็น
ของที่ไม่ควรกลืนกิน เรียกว่า ของที่เขายังไม่ได้ให้. แต่ในสิกขาบทนี้ สิ่งของ
อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ผู้อื่นหวงแหน ซึ่งเจ้าของ เรียกว่า สิ่งของอันเจ้าของ
ไม่ได้ให้. สิ่งของนี้นั้น อันเจ้าของเหล่านั้นไม่ได้ให้ ด้วยกายหรือวาจา
เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าสิ่งของอันเจ้าของไม่ได้ให้. ชื่อว่า อันเขายังไม่ได้ละวาง
เพราะว่าเจ้าของยังไม่ได้สละพ้นจากมือของตน หรือจากที่ ๆ ตั้งอยู่เดิม. ชื่อว่า
อันเจ้าของยังไม่ได้สละทิ้ง เพราะวา แม้ทรัพย์ตั้งอยู่ในที่เดิมแล้ว แต่เจ้าของ
ก็ยังไม่สละทิ้ง เพราะยังไม่หมดความเสียดาย. ชื่อว่าอันเจ้าของรักษาอยู่
เพราะเป็นของที่เจ้าของยังรักษาไว้ โดยจัดแจงการอารักขาอยู่. ชื่อว่าอันเขา
ยังคุ้มครองอยู่ เพราะเป็นของที่เจ้าของใส่ไว้ในที่ทั้งหลายมีผู้เป็นต้นแล้ว
ปกครองไว้. ชื่อว่า อันเขายังถือว่าเป็นของเรา เพราะเป็นของที่เจ้าของยังถือ
กรรมสิทธิ์ว่าเป็นของเรา โดยความถือว่าของเราด้วยอำนาจตัดสินหาว่า ทรัพย์นี้
ของเรา. ชื่อว่า ผู้อื่นหวงแหน เพราะว่าเป็นของอันชนเหล่าอื่นผู้เป็นเจ้าของ
ทรัพย์เหล่านั้นยังหวงแหนไว้ ด้วยกิจมีอันยังไม่ทิ้ง ยังรักษา และปกครอง
อยู่เป็นต้นเหล่านั้น. ทรัพย์นั้นชื่อว่าอันเจ้าของไม่ได้ให้.

[อรรถาธิบายสังฆาตคัพพ์ลงในอรรถตติยาวิภังคิ]

ในบทว่า **เอญฺยสงฺฆาตํ** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- โจร ชื่อว่า ขโมย. ความเป็นแห่งขโมย ชื่อว่า **เอญฺย**. บทว่า **เอญฺยํ** นี้ เป็นชื่อแห่งจิตคิดจะลัก. สองบทว่า **สงฺฆา สงฺฆาตํ** นั้น โดยเนื้อความก็เป็นอันเดียวกัน. บทว่า **สงฺฆาตํ** นั้น เป็นชื่อแห่งส่วน เหมือนสังฆาตคัพพ์ในอุททาหรณ์ทั้งหลายว่า ก็ส่วนแห่งธรรมเครื่องเน้นซ้ำทั้งหลาย มีสัญญาเป็นเหตุ ดังนี้เป็นต้น. ส่วนนั้นด้วยความเป็นขโมยด้วย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า **เอญฺยสงฺฆาตํ**. อธิบายว่า ส่วนแห่งจิตดวงหนึ่งซึ่งเป็นส่วนแห่งจิตเป็นขโมย. ก็คำว่า **เอญฺยสงฺฆาตํ** นี้ เป็นปฐมวิภังคิ ลงในอรรถแห่งตติยาวิภังคิ ; เพราะฉะนั้นบัณฑิตพึงเห็น โดยเนื้อความว่า **เอญฺยสงฺฆาตณ** แปลว่า ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ดังนี้.

ก็ภิกษุใด ย่อมถือเอา (ทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้) ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย, ภิกษุนั้น ย่อมเป็นผู้มีจิตแห่งความเป็นขโมย ; เพราะฉะนั้น เพื่อไม่คำนึงถึงพญชนะแสดงเฉพาะแต่ใจความเท่านั้น พึงทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบทภาษณะแห่งบทว่า **เอญฺยสงฺฆาตํ** นั้นไว้ไว้อย่างนี้ว่า ผู้มีจิตแห่งความเป็นขโมย คือ ผู้มีจิตคิดลัก ดังนี้.

[อรรถาธิบายบทมาติกา ๖ บท]

ก็ในคำว่า **อาทิเยญฺย ๗ เป ๗ สงฺเกตํ วิตินาเมญฺย** นี้ บัณฑิต พึงทราบว่า บทแรกพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจการคู่เอา, บทที่ ๒ ตรัสด้วยอำนาจแห่งภิกษุผู้นำเอาทรัพย์ของบุคคลเหล่าอื่นไป, บทที่ ๓ ตรัสด้วยอำนาจแห่งทรัพย์ที่เขาฝังไว้, บทที่ ๔ ตรัสด้วยอำนาจแห่งทรัพย์ที่มีวิญญาณ, บทที่ ๕ ตรัสด้วยอำนาจแห่งทรัพย์ที่เขาเก็บไว้บนบกเป็นต้น, บทที่ ๖ ตรัสด้วยอำนาจแห่งความกำหนดหมาย หรือด้วยอำนาจแห่งด้านภายี.

อนึ่ง ในคำว่า **อาทิเยยุ** เป็นต้นนี้ การประกอบความยอมมี ด้วยอำนาจสิ่งของสิ่งเดียวบ้าง ด้วยอำนาจสิ่งของต่าง ๆ บ้าง, ก็แต่ ความประกอบด้วยอำนาจสิ่งของสิ่งเดียว ย่อมใช้ได้ด้วยทรัพย์ที่มีวิญญาณเท่านั้น. ความประกอบด้วยอำนาจสิ่งต่าง ๆ ย่อมใช้ได้ด้วยทรัพย์ที่ปนกันทั้งที่มีวิญญาณทั้งที่ไม่มีวิญญาณ. บรรดาความประกอบด้วยอำนาจสิ่งของสิ่งเดียวและสิ่งของต่าง ๆ นั้น ความประกอบด้วยอำนาจสิ่งของต่าง ๆ บัณฑิตควรทราบโดยนัยอย่างนี้ก่อน.

[อรรถาธิบายกิริยาแห่งการลัก ๖ อย่าง]

บทว่า **อาทิเยยุ** ความว่า ภิกษุผู้เอาที่สวน ต้องอาบัติทุกกฏ. ยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของ ต้องอาบัติถุลลัจจัย. เจ้าของทอดธุระว่าสวนนี้จักไม่เป็นของเราละ ต้องอาบัติปาราชิก.

บทว่า **หเรยุ** ความว่า ภิกษุมิได้โดยจิตนำทรัพย์ของผู้อื่นไปลูบคลำ ภาระบนศีระะ ต้องอาบัติทุกกฏ. ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย. ถกลงมาสู่คอ ต้องอาบัติปาราชิก.

บทว่า **อหเรยุ** ความว่า ภิกษุรับของที่เขาฝากไว้ เมื่อเจ้าของทวงขอก็น่า ทรัพย์ที่ข้าพเจ้าฝากไว้มีอยู่, ท่านจงคืนทรัพย์ให้แก่ข้าพเจ้า กล่าวปฏิเสธว่า ฉันไม่ได้รับไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ. ยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของ ต้องอาบัติถุลลัจจัย. เจ้าของทอดธุระว่า ภิกษุรูปนี้ จักไม่คืนให้แก่เรา ต้องอาบัติปาราชิก.

สองบทว่า **อิริยาปลั วิโกเปยุ** ความว่า ภิกษุคิดว่า เราจักนำไปทั้งของทั้งคนขน ให้ย่างเท้าที่หนึ่งก้าวไป ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้ย่างเท้าที่สองก้าวไป ต้องอาบัติปาราชิก.

สองบทว่า **ธานา จาเวยฺย** ความว่า ภิกษุมิไถยจิต ลูบคลำของ ที่ตั้งอยู่บนบก ต้องอาบัติทุกกฏ. ทำให้ไหว ต้องอาบัติตุลลัจฉัย. ให้เคลื่อน จากที่ ต้องอาบัติปาราชิก.

สองบทว่า **สงฺกตํ วิตินาเมยฺย** ความว่า ภิกษุยังเท้าที่หนึ่งให้ ก้าวล่วงเลยที่กำหนดไว้ไป ต้องอาบัติตุลลัจฉัย. ให้เท้าที่สองก้าวล่วงไป ต้อง อาบัติปาราชิก. อีกอย่างหนึ่ง ยังเท้าที่หนึ่งให้ก้าวล่วงด่านภายีไป ต้องอาบัติ ตุลลัจฉัย. ยังเท้าที่สองให้ก้าวล่วงไป ต้องอาบัติปาราชิก ฉะนั้นแล. นี้เป็น ความประกอบด้วยอำนาจนากัณเฑาะ ในบทว่า **อาทิเยยฺย** เป็นต้นนี้.

ส่วนความประกอบอำนาจเอกกัณเฑาะ พิงทราบดังนี้ :- ทาสก็ดี สัตว์ดิรัจฉานก็ดี ซึ่งมีเจ้าของ ภิกษุตุ้เอาก็ดี ลักไปก็ดี น้อไปก็ดี ให้อิริยาบถ กำริบก็ดี ให้เคลื่อนจากฐานก็ดี ให้ก้าวล่วงเลยที่กำหนดไปก็ดี โดยนัยมีตุ้เอา เป็นต้น ตามที่กล่าวแล้ว. นี้เป็นความประกอบด้วยอำนาจเอกกัณเฑาะ ในบทว่า **อาทิเยยฺย** เป็นต้นนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อบัณฑิตบรรยายบททั้งหลาย ๖ เหล่านี้ พิงประมวล ปัญจกะ ๕ หมวคมาแล้วแสดงอาหาร ๒๕ อย่าง. เพราะเมื่อบรรยายอย่างนี้ ย่อมเป็นอันบรรยายอทินนาทานปาราชิกนี้แล้วด้วยดี. แต่ในที่นี้ อรรถกถา ทั้งปวง ยุ่งยากพิ้นเฟือ มีวินิจฉัยเข้าใจยาก. ความจริงเป็นดังนั้น ในบรรดา อรรถกถาทั้งปวง ท่านพระอรรถกถาจารย์ รวมองค์แห่งอาหารทั้งหลาย แม้ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้ว ในพระบาลีโดยนัยว่า ภิกษุถือเอาสิ่งของที่ เขาไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ ต้องอาบัติปาราชิก ทั้งสิ่งของนั้นเป็นสิ่งของที่ผู้อื่น หวงแหน ดังนี้ เป็นต้น ในที่บางแห่ง แสดงไว้ในปัญจกะเดียว. ในที่บางแห่ง แสดงไว้สองปัญจกะควบเข้ากับองค์แห่งอาหารทั้งหลายที่มาแล้วว่า **นหากาเรหิ**

ด้วยอาการ ๖ ดังนี้. แต่ปัญจกะเหล่านี้ ย่อมหาเป็นปัญจกะไม่. เพราะในหมวดซึ่งอาหารย่อมสำเร็จได้ด้วยบทหนึ่ง ๆ นั้น ท่านเรียกว่า ปัญจกะ. ก็ในคำว่า **ปลุกหากาเรหิ** นี้ อาหารอย่างเดียวกันเท่านั้น ย่อมสำเร็จไว้ด้วยบทแม่ทั้งหมด. ก็ปัญจกะทั้งหมดเหล่านี้ ที่ท่านมุ่งหมายใน ๖ บทนั้นข้าพเจ้าแสดงไว้แล้ว, แต่ข้าพเจ้ามิได้ประกาศอรรถแห่งปัญจกะแม่เหล่านั้นทั้งหมดไว้. ในที่นี้ อรรถกถาทิ้งปวงยุ่งยากพ้นเพื่อ มีวินิจฉัยเข้าใจยาก ด้วยประการฉะนี้. เพราะฉะนั้น พึงกำหนดอาหาร ๒๕ ประการเหล่านี้ ที่ข้าพเจ้าประมวลปัญจกะ ๕ หมวด มาแล้วแสดงไว้ให้ดี.

[**ปัญจกะ ๕ หมวด ๆ ละ ๕ ๆ รวมเป็นอาหาร ๒๕**]

ที่ชื่อว่า **ปัญจกะ ๕** คือ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยกัณเฑาะต่างกันเป็นข้อต้น ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยกัณเฑาะชนิดเดียวเป็นข้อต่าง ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยอาหารที่เกิดแล้วด้วยมือของตนเป็นข้อต้น ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยบุพประโยชน์เป็นข้อต้น ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยการลักด้วยอาการขโมยเป็นข้อต้น ๑. บรรดาปัญจกะทั้ง ๕ นั้น นานากัณเฑาะปัญจกะ และเอกกัณเฑาะปัญจกะ ย่อมได้ด้วยอำนาจแห่งบทเหล่านี้ คือ **อาทิเยย** พึงคู่เอา ๑ **หเรย** พึงลักไป ๑ **อหเรย** พึงฉ้อเอา ๑ **อิริยาปล** **วิโกเปย** พึงยังอิริยาบถให้กำริบ ๑ **ธานา จาเวย** พึงให้เคลื่อนจากฐาน ๑. ปัญจกะทั้งสองนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบโดยนัยดังที่ข้าพเจ้าประกอบแสดงไว้แล้วในเบื้องต้นนั้นแล. ส่วนบทที่ ๖ ว่า **สגעต** **วิตินาเมย** (พึงให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย) นั้น เป็นของทั่วไปแก่ปริกัปปาหาร และนิสสัคคิยาหาร. เพราะฉะนั้น พึงประกอบบทที่ ๖ นั้น เข้าด้วยอำนาจบทที่ได้อยู่ในปัญจกะที่ ๑ และที่ ๕. นานากัณเฑาะปัญจกะ และเอกกัณเฑาะปัญจกะ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้ว.

[สาทัดถิกปัญจกะ มีอาหาร ๖ อย่าง]

สาทัดถิกปัญจกะ เป็นไฉน ? คือ สาทัดถิกปัญจกะ มีอาหาร ๕ อย่าง
ดังนี้ คือ สาทัดถิกะ ถือเอาด้วยมือของตนเอง ๑ อาณัตติกะสั่งบังคับ ๑
นิสสัคคิยะ ชัดขวางสิ่งของไป ๑ อุตตสาธกะ ยังอรรถให้สำเร็จ ๑ ชุรณิกเขปะ
เจ้าของทอดธุระ ๑.

บรรดาอาหาร ๕ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า สาทัดถิกะ ได้แก่ ภิกษุลักสิ่งของ
ของผู้อื่น ด้วยมือของตนเอง. ที่ชื่อว่า อาณัตติกะ ได้แก่ ภิกษุสั่งบังคับผู้อื่น
ว่า จงลักสิ่งของของคนที่โน้น. ชื่อว่า นิสสัคคิยะ ย่อมได้การประกอบบทนี้ว่า
พึงให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย รวมกับคำนี้ว่า ภิกษุยืนอยู่ภายในค่านภาษี
โยนทรัพย์ให้ตกนอกค่านภาษี ต้องอาบัติปาราชิก* ดังนี้. ที่ชื่อว่า อุตตสาธกะ
ได้แก่ ภิกษุสั่งบังคับว่า ท่านอาจลักสิ่งของของโน้นมาได้ ในเวลาใด, จงลัก
มาในเวลาไหน. บรรดาภิกษุผู้สั่งบังคับและภิกษุผู้ลัก ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ไม่มี
อันตรายในระหว่าง ลักของนั้นมาได้, ภิกษุผู้สั่งบังคับ ย่อมเป็นปาราชิกใน
ขณะที่สั่งนั่นเอง ส่วนภิกษุผู้ลัก เป็นปาราชิกในเวลาลักได้แล้ว นี้ชื่อว่า
อุตตสาธกะ. ส่วนชุรณิกเขปะ พึงทราบด้วยอำนาจทรัพย์ที่เขาฝากไว้ ฉะนั้นแล.
คำอธิบายมานี้ ชื่อว่า สาทัดถิกปัญจกะ.

[บุพประโยชน์ปัญจกะ มีอาหาร ๕ อย่าง]

บุพประโยชน์ปัญจกะ เป็นไฉน ? คือ บุพประโยชน์ปัญจกะ มีอาหาร
แม้อื่นอีก ๕ อย่าง ดังนี้ คือ บุพประโยชน์ ประกอบในเบื้องต้น ๑ สหประโยชน์
ประกอบพร้อมกัน ๑ สังฆวิทวาร การชักชวนไปลัก ๑ สังเกตกรรม การ
นัดหมายกัน ๑ นิमितตกรรม การทำนิमित ๑. บรรดาอาหารทั้ง ๕ เหล่านี้

* วิ. มหา. ๑/๘๖.

บุพประโยชน์ ฟังทราบด้วยอำนาจสังขบังคับ. สหประโยชน์ ฟังทราบด้วยอำนาจการให้เคลื่อนจากฐาน. ส่วนอาหารทั้ง ๓ นอกนี้ ฟังทราบโดยนัยที่มาแล้วในพระบาลีนั้นแล. คำอธิบายมานี้ ชื่อว่า บุพประโยชน์ปิฎกจะ.

[เถยยาวหารปิฎกจะ มีอาหาร ๕ อย่าง]

เถยยาวหารปิฎกจะ เป็นไฉน ? คือ เถยยาวหารปิฎกจะ มีอาหารแม่อื่นอีก ๕ อย่าง ดังนี้ คือ เถยยาวหาร ลักด้วยความเป็นขโมย ๑ ปลัทยาหาร ลักด้วยความกดขี่ ๑ ปริกัปปาวหาร ลักตามความกำหนดไว้ ๑ ปฏิจันนาวหาร ลักด้วยอิริยาปกปิด ๑ กุสาวหาร ลักด้วยการสับเปลี่ยนสลาก ๑. อาหารทั้ง ๕ เหล่านี้ ข้ำพเจ้าจักพรรณนาในเรื่องการสับเปลี่ยนสลาก เรื่องหนึ่ง (ข้างหน้า) ว่า ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เมื่อจิ๋วของสงฆ์ อันภิกษุจิ๋วรภาชกะแจกอยู่ มิโดยจิตสับเปลี่ยนสลาก แล้วรับเอาจิ๋วไป ดังนี้. คำที่อธิบายมานี้ ชื่อว่า เถยยาวหารปิฎกจะ. ฟังประมวลปิฎกจะทั้งหลายเหล่านี้ แล้วทราบอาหาร ๒๕ ประการเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้.

ก็แล พระวินัยธรผู้ฉลาดในปิฎกจะ ๕ เหล่านี้ ไม่ฟังควนวนินิจฉัยอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ฟังตรวจดูฐานะ ๕ ประการ ซึ่งพระโบราณจารย์ทั้งหลายมุ่งหมายกล่าวไว้ว่า

พระวินัยธรผู้ฉลาด ฟังสอบสวนฐานะ

๕ ประการ คือ วัตถุ กาละ เทศะ รากา
และการใช้สอยเป็นที่ ๕ แล้วฟังทรงอรรถ-
คดีไว้ ดังนี้.

* วิ. มหา. ๑/๑๐๕

[อรรถาธิบายฐานะ ๕ ประการ]

บรรดาฐานะทั้ง ๕ นั้น ฐานะว่า วัตถุ ได้แก่ ภัณฑะ. ก็เมื่อภิกษุผู้ลัก แม้รับเป็นสัจย์ว่า ภัณฑะชื่อนี้ ผมลักไปจริง พระวินัยธร อย่าพึงยกอาบัติขึ้นปรับทัณฑ์, พึงพิจารณาว่า ภัณฑะนั้นมีเจ้าของหรือหาเจ้าของมิได้. แม้ในภัณฑะที่มีเจ้าของ ก็พิจารณาว่า เจ้าของยังมีอาลัยอยู่ หรือไม่อาลัยแล้ว. ถ้าภิกษุลักในเวลาที่มีเจ้าของ เหล่านี้ ยังมีอาลัย พระวินัยธร พึงตีราคาปรับอาบัติ. ถ้าลักในเวลาที่มีเจ้าของหาอาลัยมิได้ ไม่พึงปรับอาบัติปาราชิก. แต่เมื่อเจ้าของภัณฑะให้นำภัณฑะมาคืน พึงให้ภัณฑะคืน. อันนี้เป็นความชอบในเรื่องนี้.

[เรื่องภิกษุลักจีวรพระวินัยธรตัดสินว่าไม่เป็นอาบัติ]

ก็เพื่อแสดงเนื้อความนี้ ควรนำเรื่องมาสาธกดังต่อไปนี้ :- ได้ยินว่า ในรัชกาลแห่งพระเจ้าภคิยราช มีภิกษุรูปหนึ่ง พาดผ้ากาสาวะสีเหลืองยาว ๗ สอก ไว้ที่จะงอบ่าแล้วเข้าไปยังลานพระเจดีย์จากทิศทักษิณ เพื่อบูชาพระมหาเจดีย์. ขณะนั่นเอง แม้พระราชาก็เสด็จมาเพื่อถวายบังคมพระเจดีย์. เวลานั้น เมื่อกำลังไล่ต้อนหมู่ชนไป ความอลเวงแห่งมหาชน ก็ได้มีขึ้นแล้ว. คราวนั้นแล ภิกษุรูปนั้น ถูกความอลเวงแห่งมหาชนรบกวนแล้ว ไม่ทันได้เห็นผ้ากาสาวะ ซึ่งพลัดตกไปจากจะงอบ่าเลย ก็ได้เดินออกไป. ก็แล ครั้นเดินออกไปแล้ว เมื่อไม่เห็นผ้ากาสาวะ ก็ทอดธุระว่า ใคร จะหาผ้ากาสาวะได้ในเมื่อฝูงชนอลเวงอยู่เช่นนี้, บัดนี้ ผ้ากาสาวะนั้น ไม่ใช่ของเรา ดังนี้แล้ว ก็เดินออกไป. คราวนั้น มีภิกษุรูปอื่นเดินมาภายหลัง ได้เห็นผ้ากาสาวะนั้นแล้ว ก็ถือเอาด้วยโดยจิต แต่กลับมีความเดือดร้อนขึ้น, เมื่อเกิดความคิดขึ้นว่า บัดนี้ เราไม่เป็นสมณะ, เราจักสึก แล้วจึงคิดว่า จักถามพระวินัยธรทั้งหลายดู

จึงจรรู้ได้. ก็โดยสมัยนั้น มีภิกษุผู้ทรงพระปริยัติทั้งปวง ชื่อจุฬมนเถระ เป็นปาโมกขาจารย์ทางพระวินัย พักอยู่ในมหาวิหาร. ภิกษุรูปนั้นเข้าไปหา พระเถระแล้วไหว้ ขอโอกาสแล้ว จึงได้เรียนถามข้อสงสัยของตน. พระเถระ ทราบความที่ผ้ากาสาวะอันภิกษุผู้มาภายหลังรูปนั้นถือเอาในเมื่อฝูงชนแยกกัน ไปแล้ว คิดว่า คราวนี้ ก็มีโอกาสนในการได้ผ้ากาสาวะนี้ จึงได้กล่าวว่า ถ้า คุณพื้งนำภิกษุผู้เป็นเจ้าของผ้ากาสาวะมาได้ไซ้; ข้าพเจ้าอาจทำที่พื้งให้แก่คุณ ได้. ภิกษุรูปนั้นเรียนว่า กระผมจักเห็นท่านรูปนั้นได้อย่างไร? ขอรับ!. พระเถระสั่งว่า คุณจงไปค้นดูในที่นั้น ๆ เกิด. เธอรูปนั้น ค้นคูมหาวิหารทั้ง ๕ แห่ง ก็ได้พบเห็นเลย. ที่นั้น พระเถระถามเธอรูปนั้นว่า พวกภิกษุพากัน มาจากทิศไหนมาก?. เธอรูปนั้นเรียนว่า จากทิศทักษิณ ขอรับ!. พระเถระสั่งว่า ถ้าเช่นนั้น เธอจงวัดผ้ากาสาวะทั้งโดยส่วนยาวและโดยส่วนกว้าง แล้วเก็บไว้ ครั้นเก็บแล้วจงค้นหาดูตามลำดับวิหารทางด้านทิศทักษิณ แล้วนำ ภิกษุรูปนั้นมา. เธอรูปนั้น ทำตามคำสั่งนั้นแล้ว ก็ได้พบภิกษุรูปนั้น แล้ว ได้นำมายังสำนักพระเถระ. พระเถระถามว่า นี่ผ้ากาสาวะของเธอหรือ? ภิกษุ เจ้าของผ้าเรียนว่า ใช่ขอรับ!. พระเถระถามว่า เธอทำให้ตก ณ ที่ไหน. เธอรูปนั้นก็เรียนบอกเรื่องทั้งหมดแล้ว. พระเถระได้ฟังการทอดธุระที่เธอนั้น ทำแล้ว จึงถามรูปที่ถือเอาผ้าออกนี้ว่า เธอได้เห็นผ้าผืนนี้ที่ไหน จึงได้ถือเอา? แม้เธอนั้น ก็เรียนบอกเรื่องทั้งหมด. ต่อจากนั้น พระเถระจึงกล่าวกะภิกษุ รูปที่ถือเอาผ้าผืนนั้นว่า ถ้าเธอจักได้ถือเอาด้วยจิตบริสุทธิ์แล้วไซ้, เธอก็ไม่พื้ง เป็นอาบัติเลย, แต่เพราะถือเอาด้วยโง่จิต เธอจึงต้องอาบัติทุกกฏ, ครั้น เธอแสดงอาบัติทุกกฏนั้นแล้ว จักเป็นผู้ไม่มีอาบัติ. อนึ่ง เธอจงทำผ้ากาสาวะ ผืนนี้ให้เป็นของตน แล้วถวายคืนแก่ภิกษุรูปนั้นนั้นเกิด. ภิกษุรูปนั้นได้ประสบ

ความเบาใจเป็นอย่างยิ่ง เหมือนกับได้รดด้วยน้ำอมฤต ฉะนั้น. พระวินัยธร ฟังสอดส่องถึงวัตถุอย่างนี้.

ฐานะว่า กาล คือ กาลที่ลัก. ด้วยว่าภณะนั้น ๆ บางคราวมีราคา พอสมควร บางคราวมีราคาแพง. เพราะฉะนั้น ภณะนั้น พระวินัยธร ฟังปรับอาบัติตามราคาของในกาลที่ภิกษุลัก. ฟังสอดส่องถึงกาลอย่างนี้.

ฐานะว่า ประเทศ คือ ประเทศที่ลัก. ก็ภณะนั้น ภิกษุลักในประเทศใด, พระวินัยธรฟังปรับอาบัติตามราคาของในประเทศนั้นนั่นแหละ. ด้วยว่าในประเทศที่เกิดของภณะ ภณะย่อมมีราคาพอสมควร ในประเทศอื่น ย่อมมีราคาแพง.

ก็เพื่อแสดงเนื้อความแม่นี้ ควรสาธกเรื่องดังต่อไปนี้ :- ได้ยินว่า ในประเทศคาบฝั่งสมุทร มีภิกษุรูปหนึ่ง ได้มะพร้าวมีสัตถฐานดี จึงให้ภิกษุ ทำเป็นกระบวยน้ำ ที่น่าพอใจ เช่นกับเปลือกสังข์ แล้ววางไว้ที่ประเทศนั้น นั่นเอง จึงได้ไปยังเจตยคีรีวิหาร. คราวนั้น มีภิกษุรูปอื่นได้ไปยังประเทศ คาบฝั่งสมุทร พักอยู่ที่วิหารนั้น พอเห็นกระบวยนั้น จึงได้ถือเอาด้วยโดยจิต แล้วก็มายังเจตยคีรีวิหารนั่นเอง. เมื่อเธอรูปนั้นดื่มข้าวยาอยู่ที่เจตยคีรีวิหาร นั้น ภิกษุเจ้าของกระบวย ได้เห็นกระบวยนั้นเข้า จึงกล่าวว่า คุณได้กระบวย นี้มาจากไหน ? ภิกษุรูปที่ถือมานั้น ตอบว่า ผมนำมาจากประเทศคาบฝั่งสมุทร. ภิกษุเจ้าของกระบวยนั้น กล่าวว่า กระบวยนี้ ไม่ใช่ของคุณ; คุณถือเอาด้วยความเป็นขโมย ดังนี้แล้ว จึงได้หลุดคร่าไปยังท่ามกลางสงฆ์. ในเจตยคีรีวิหาร นั้น ภิกษุทั้งหลายก็ไม่ได้รับความชี้ขาด จึงได้พากันกลับมายังมหาวิหาร. เธอทั้งหลายให้ตีกลองประกาศในมหาวิหาร แล้วทำการประชุมใกล้มหาเจดีย์ เริ่มวินิจฉัยกัน. พระเถระผู้ทรงพระวินัยทั้งหลาย ก็ได้บัญญัติอาหารไว้แล้ว.

ก็แล ภิกษุผู้ฉลาดในพระวินัย ชื่ออาภิธรรมิกโคทัตตเถระ ก็มีอยู่ในสันนิบาต นั้นด้วย. พระเถระนั้น กล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปนี้ลักกระบวยนี้ในที่ไหน ? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า เชอลักที่ประเทศคาบฝั่งสมุทร. พระเถระถามว่า ที่ ประเทศนั้น กระบวยนี้ มีค่าเท่าไร ? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า ไม่มีค่าอะไร ๆ. พระเถระกล่าวว่า ความจริง ที่ประเทศนั้น พวกประชาชนปกอมะพร้าวเคี้ยว กินเอื้องข้างใน แล้วก็ทิ้งกระลาไ้, ก็กระลานั้นกระจายอยู่เพื่อเป็นพื้น (เท่า นั้น). พระเถระถามต่อไปว่า หัตถกรรมในกระบวยนี้ ของภิกษุรูปนี้ มีค่า เท่าไร ? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า มีค่าหนึ่งมาสก หรือหย่อนกว่าหนึ่งมาสก. พระเถระถามว่า ก็มีในที่ไหนบ้าง ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบัญญัติ ปาราชิกไว้ เพราะหนึ่งมาสก หรือหย่อนกว่าหนึ่งมาสก ? เมื่อพระเถระกล่าว อย่างนี้แล้ว ก็ได้มีสาธุการเป็นอันเดียวกันว่า ดีละ ๆ พระคุณท่านกล่าวชอบ แล้ว วินิจฉัยถูกต้องดีแล้ว. ก็คราวนั้น แม้พระเจ้าภคิยราช ก็เสด็จออกจาก พระนครเพื่อถวายบังคมพระเจดีย์ ได้สดับเสียงนั้น จึงตรัสถามว่า นี่เรื่อง อะไรกัน ครั้นได้สดับเรื่องทั้งหมดตามลำดับแล้ว จึงทรงรับสั่งให้เที่ยวติกลง ประกาศในพระนครว่า เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ อธิกรณ์ของพวกภิกษุบ้าง พวก ภิกษุณีบ้าง พวกคฤหัสถ์บ้าง ที่พระอาภิธรรมิกโคทัตตเถระตัดสินแล้ว เป็น อันตัดสินถูกต้องดี เราจะลงราชอาณาจักรผู้ไม่ตั้งอยู่ในคำตัดสินของท่าน. พึง สอดส่องถึงประเทศอย่างนี้.

[พระวินัยชควรสอดส่องราคาและการใช้สอย]

ฐานะว่า ราคา คือ ราคาของ. ด้วยว่า ภัณฑะใหม่ ย่อมมีราคา ภายหลัง ราคาย่อมลดลงได้. เหมือนบาตรที่ระบมใหม่ ย่อมมีราคาถึง ๘ หรือ ๑๐ กหาปณะ, ภายหลัง บาตรนั้น มีช่องทะลุ หรือถูกหมุดและปมทำลาย

ย่อมมีราคาน้อย ฉะนั้น. เพราะฉะนั้น พระวินัยธรไม่พึงตีราคาของด้วยราคาตามปกติเสมอไป ทีเดียวนะ. พึงสอดส่องถึงราคาอย่างนี้.

ฐานะว่า การใช้สอย คือ การใช้สอยกัณฑ์. ด้วยว่าราคาของกัณฑ์มีมีคเป็นต้น ย่อมลดราคาลง แม้เพราะการใช้สอย. เพราะฉะนั้น พระวินัยธรควรพิจารณาอย่างนี้ ; คือ ถ้าภิกษุบางรูปลักมีคของใคร ๆ มา ซึ่งมีราคาได้บาทหนึ่ง, บรรดาเจ้าของและผู้มิใช่เจ้าของมีคเหล่านั้น พระวินัยธรพึงถามเจ้าของมีคว่า ท่านซื้อมีคนี้มาด้วยราคาเท่าไร ? เจ้าของมีค เรียกว่า บาทหนึ่งขอรับ !. พระวินัยธร ถามว่า ก็ท่านซื้อมาแล้วเก็บไว้ หรือใช้มีคบ้าง. ถ้าเจ้าของมีคเรียกว่า ผมใช้ตัดไม้สีพื้นบ้าง สะเก็ดน้ำย้อมบ้าง พื้นระบมบาตรบ้าง ดังนี้ไซ้ คราวนั้น พระวินัยธรพึงทราบว่ามีคนั้นเป็นของเก่า มีราคาตกไป มีคย่อมมีราคาตกไป ฉันทิ, ยาหยอดตาก็ดี ไม้ป้ายดาหยอดตาก็ดี กุญแจก็ดี ย่อมมีราคาตกไป ฉันทิ แม้เพราะเหตุเพียงฉุดทำให้สะอาด ด้วยใบไม้ แกลบ หรือด้วยผงอิฐเพียงครั้งเดียว. ก้อนดินบุกย่อมมีราคาตกไป เพราะการตัดด้วยพื้นมังกรบ้าง เพราะเพียงการขัดถูบ้าง, ผ้าอาบน้ำ ย่อมมีราคาตกไป เพราะการนุ่งห่มเพียงครั้งเดียวบ้าง เพราะเพียงพาดไว้บนจะยอบ่าบ้าง หรือบนศิระชะ โดยมุ่งถึงการใช้สอยบ้าง, วัตถุทั้งหลายมีข้าวสารเป็นต้น ย่อมมีราคาตกไป เพราะการฝัดบ้าง เพราะการคัดออกทีละเม็ดหรือสองเม็ด จากข้าวสารเป็นต้นนั้นบ้าง โดยที่สุด เพราะการเก็บก้อนหินและก้อนกรวดทิ้งทีละก้อนบ้าง, วัตถุทั้งหลายมีเนยใสและน้ำมันเป็นต้น ย่อมมีราคาตกไป เพราะการเปลี่ยนภาชนะอื่นบ้าง โดยที่สุด เพราะเพียงเก็บแมลงวันหรือมดแดงออกทิ้งจากเนยใสเป็นต้นนั้นบ้าง, งบน้ำอ้อย ย่อมมีราคาตกไป แม้เพราะเพียงเอาเล็บเจาะดู เพื่อรู้ความมีรสหวาน แล้วถือเอาโดยอนุमान. เพราะ

ฉะนั้น สิ่งของชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่มีราคาถึงบาท ซึ่งเจ้าของทำให้มีราคา
หย่อนไป เพราะการใช้สอย โดยนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแหละ พระวินัยธร ไม่
ควรปรับภิกษุผู้ลักภณฑะนั้นถึงปาราชิก. ฟังสอดส่องถึงการใช้สอยอย่างนี้.

พระวินัยธรผู้ฉลาด ฟังสอบสวนฐานะ ๕ เหล่านี้ อย่างนี้แล้วฟัง
ทรงไว้ซึ่งอรรถคดี คือ ฟังตั้งไว้ซึ่งอาบัติ คุรุกาบัติหรือลหุกาบัติ ในสถาน
ที่ควรแล.

วินิจฉัยบทเหล่านี้ คือ ตู ลัก นื้อ ให้อริยาบถกำเร็บ ให้เคลื่อน
จากฐาน ให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย จบแล้ว.

[อรรถาธิบายทรัพย์ที่ควรแก่ทุติยปาราชิก]

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงจำแนกบทมีว่า ยถารูป อทินุ-
นาทาน เป็นต้น จึงตรัสคำว่า ยถารูปนุนาม เป็นต้นนี้. จะวินิจฉัย
ในคำว่า ยถารูป เป็นต้นนั้น :- ทรัพย์มีตามกำเนิด ชื่อว่า ทรัพย์เห็น
ปานใด. ก็ทรัพย์มีตามกำเนิดนั้น ย่อมมีตั้งแต่บาทหนึ่งขึ้นไป; เพราะเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า บาทหนึ่งก็ดี ควรแก่บาทหนึ่งก็ดี เกินกว่าบาท
หนึ่งก็ดี. ในศัพท์ว่า ปาทเป็นต้นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงเฉพาะ
อภัยปิยภันท์ เท่าส่วนที่ 4 แห่งกหาปณะ ด้วยปาทศัพท์ ทรงแสดงอภัย-
ภันท์ ได้ราคาบาทหนึ่ง ด้วยปาทารศัพท์ ทรงแสดงอภัยปิยภันท์และอภัย-
ปิยภันท์แม้ทั้งสองอย่าง ด้วยอติเรกปาทศัพท์. วัตถุพอแก่ทุติยปาราชิกเป็น
อันทรงแสดงแล้ว โดยอาการทั้งปวง ด้วยศัพท์เพียงเท่านี้. พระราชาแห่ง
ปฐพีทั้งสิ้น คือ เป็นจักรพรรดิในทวีป เช่นพระเจ้าอโศก ชื่อพระราชาทั่ว
ทั้งแผ่นดิน, ก็หรือว่า ผู้ใดผู้อื่น ซึ่งเป็นพระราชาในทวีปอันหนึ่ง เช่น
พระราชาสิงหล ผู้นั้น ก็ชื่อพระราชาทั่วทั้งแผ่นดิน.

พระราชารู้เป็นใหญ่เฉพาะประเทศแห่งทวีปอันหนึ่ง ดังพระเจ้าพิมพิ-
สารและพระเจ้าปเสนทิเป็นต้น ชื่อพระราชานเฉพาะประเทศ. ชนเหล่าใด ปก-
ครองมณฑลอันหนึ่ง ๆ แม้ในประเทศแห่งทวีปชนเหล่านั้น ชื่อผู้ครองมณฑล.

เจ้าของแห่งบ้านตำบลน้อย ๆ ในระหว่างแห่งพระราชาสองพระองค์
ชื่อผู้ครองระหว่างแดน. อำมาตย์ผู้วินิจฉัยคดี ชื่อผู้พิพากษา. ผู้พิพากษา
เหล่านั้น นั่งในศาลาธรรมสภา พิพากษาโทษมีตัดมือและเท้าของพวกโจร
เป็นต้น ตามสมควรแก่ความผิด. ส่วนชนเหล่าใดมีฐานันดรเป็นอำมาตย์หรือ
ราชบุตร เป็นผู้ทำความผิด, ผู้พิพากษาย่อมเสนอชนเหล่านั้นแต่พระราช
หาได้วินิจฉัยคดีที่หนักเองไม่. อำมาตย์ผู้ใหญ่ซึ่งได้ฐานันดร ชื่อว่ามหาอำ-
มาตย์. แม้มหาอำมาตย์เหล่านั้น ย่อมนั่งทำราชกิจ ในคามหรือนิคมนั้น ๆ.

ด้วยบทว่า **เย วา ปน** (นี้) พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงว่า
ชนเหล่าใดแม้อื่น เป็นผู้อาศัยราชสกุล หรืออาศัยความเป็นใหญ่ของตนเอง
ย่อมสั่งบังคับการตัดการทำลายได้, ชนเหล่านั้นทั้งหมด จัดเป็นพระราชาน
อรรถนี้ (ด้วย).

บทว่า **หเนยฺย** ได้แก่ ฟังโบายและฟังตัด.

บทว่า **ปพฺพชาเชยฺย** ได้แก่ ฟังเนรเทศเสีย. และฟังกล่าวปริภาษ
อย่างนี้ว่า เจ้าเป็นโจร ดังนี้เป็นต้น. เพราะเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสว่า นั่นเป็นการค่า.

สองบทว่า **ปุริมํ อูปาทาย** มีความว่า เล็งถึงบุคคลผู้เสพเมถุน-
ธรรม ต้องอาบัติปาราชิก. คำที่เหลือนับว่าแจ่มแจ้งแล้วทั้งนี้ เพราะมีนัย
ดังกล่าวไว้ในเบื้องต้น และเพราะมีเนื้อความเฉพาะบทต้น ๆ ฉะนั้นแล.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงจำแนกสิกขาบทที่ทรงอุเทศแล้ว ตามลำดับบทอย่างนั้นแล้ว บัดนี้ จึงทรงตั้งมาติกา โดยนัยเป็นต้นว่า **ภุมมภูฏฉลภูฏฉ** แล้วตรัสวิถังค์แห่งบทภาษณีย์นั้น โดยนัยมีคำว่า **ภุมมภูฏฉ นาม ภณฺทํ ภูมียํ นิกฺขิตฺตํ โหติ** เป็นต้น เพื่อแสดงภณฺทนะที่จะพึงถือเอา ซึ่งพระองค์ทรงแสดงการถือเอา โดยสังเขป ด้วยหกบทมีบทว่า **อาทิเยยุย** เป็นต้นแล้ว ทรงแสดงโดยสังเขปเหมือนกันว่า บทหนึ่ง ก็ดี ควรแก่บาทหนึ่ง ก็ดี เกินกว่าบาทหนึ่ง ก็ดี โดยพิสดาร โดยอาการที่ภณฺทนะนั้นตั้งอยู่ในที่ใด ๆ จึงถึงความถือเอาได้ เพื่อปิดโอกาสแห่งเลขของปาปภิกษุทั้งหลาย ในอนาคต. วินิจฉัยกถา พร้อมด้วยวรรณานาบทที่ไม่ตื่น ในคำว่า **นิกฺขิตฺตํ** เป็นต้นนั้น พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **นิกฺขิตฺตํ** ได้แก่ ที่ฝังเก็บไว้ในแผ่นดิน.

บทว่า **ปฏฺิจฺจนฺนํ** ได้แก่ ที่เขาปกปิดไว้ ด้วยวัตถุมีดินและอิฐ เป็นต้น.

ชื่อว่า **ภุมมภูฏฉ ภณฺทํ** ฯลฯ **คฺจฺจนฺติ** วา **อาปตฺติ** **ทฺกฺกฺกฺสฺส** มีความว่า ภิกษุใคร่ด้วยอุบายบางอย่างนั้นเที่ยว ซึ่งภณฺทนะนั้นที่ชื่อว่าตั้งอยู่ในแผ่นดิน เพราะเป็นของที่เขาฝัง หรือปกปิดตั้งไว้อย่างนั้น เป็นผู้มิโดยจิตว่าเราจักลัก แล้วลุกขึ้นไปในราตรีภาค. ภิกษุนั้น แม้ไปไม่ถึงที่แห่งภณฺทนะย่อมต้องทุกกฏ เพราะกายวิการ และวาจวิการทั้งปวง.

[อรรถาธิบายอาบัติที่เป็นนุพประโยคแห่งปาราชิก]

ถามว่า ต้องอย่างไร ?

แก้ว่า ต้องอย่างนี้ คือ :- จริงอยู่ ภิกษุนั้นเมื่อลุกขึ้น เพื่อต้องการจะลักทรัพย์นั้น ให้อวัยวะน้อยใหญ่ใด ๆ เคลื่อนไหว ย่อมต้องทุกกฏใน

เพราะอวัยวะเคลื่อนไหวทุกครั้งไป จัดผ่านุงและฝ่าห่ม ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ ครั้งที่มีมือเคลื่อนไหว. เธอรูปเดียวไม่อาจนำทรัพย์ที่ฝังไว้ซึ่งมีจำนวนมากออกไปได้ จึงคิดว่า เราจักแสวงหาเพื่อน ดังนี้ แล้วเดินไปยังสำนักของสหายบางรูป จึงเปิดประตู ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่าและทุก ๆ ครั้งที่มีมือเคลื่อนไหว แต่ไม่เป็นอาบัติเพราะปิดประตู หรือเพราะกายกรรมและวจีกรรมอย่างอื่น ซึ่งไม่เป็นการอดหนุนแก่การไป. เธอเดินไปยังโอกาสที่ภิกษุรูปนั้นนอน แล้วเรียกภิกษุนั้นว่า ท่านผู้มีชื่อนี้ แจ้งความประสงค์นั้นให้ทราบ จึงกล่าวชักชวนว่า ท่านมาไปกันเถิด, ย่อมต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูด. ภิกษุรูปนั้น ลุกขึ้นตามคำชักชวนของเธอ, แม้เธอรูปนั้น ก็เป็นทุกกฏ. ครั้นเธอลุกขึ้นแล้ว ประสงค์จะเดินไปยังสำนักของภิกษุรูป (ต้นคิด) นั้น จัดผ่านุงและฝ่าห่ม ปิดประตูแล้วเดินไปใกล้ภิกษุรูป (ต้นคิด) นั้น ก็ต้องทุกกฏ เพราะขยับมือและย่างเท้าทุก ๆ ครั้งไป. เธอรูปนั้นถามภิกษุผู้ต้นคิดนั้นว่า ภิกษุชื่อโน้นและโน้นอยู่ที่ไหน ? ท่านจงเรียกภิกษุชื่อโน้นและชื่อโน้นมาเถิด ดังนี้ ต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูด. ครั้นเห็นทุก ๆ รูปมาพร้อมกันแล้ว ก็กล่าวชักชวนว่า ผมพบขุมทรัพย์เห็นปานนี้ อยู่ในสถานที่ชื่อโน้น, พวกเราจงมาไปเอาทรัพย์นั้น แล้วจักบำเพ็ญบุญ และจักเป็นอยู่อย่างสบาย ดังนี้, ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูดทีเดียว. เธอได้สหายอย่างนั้นแล้ว จึงแสวงหาจอบ ก็ถ้าเธอรูปนั้น มีจอบสำหรับตนอยู่ไซ้, จึงกล่าวว่า เราจักนำจอบนั้นมา ขณะเดินไปถือเอาและนำมาย่อมต้องทุกกฏ เพราะขยับมือและย่างเท้าทุก ๆ ครั้งไป. ถ้าจอบไม่มี ก็ไปขอภิกษุหรือคฤหัสถ์คนอื่น และเมื่อขอ จะพูดเท็จขอว่า จงให้จอบแก่ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าต้องการจอบ, ข้าพเจ้ามีกิจอะไร ๆ ที่จะต้องทำ, ทำกิจนั้นเสร็จแล้ว จักนำมาคืนให้ ดังนี้ ต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูด. ถ้ามีตำราที่จะต้องชำระให้

สะอาดอยู่ไซ้, เธอจะพูดแม่คำเท็จว่า งานดินในวัดที่จะต้องทำมีอยู่, คำพูดใด ๆ ที่เป็นคำเท็จ. ย่อมเป็นปาจิตติย์ เพราะคำพูดนั้น ๆ. แต่ในมหาอรรถกถา ท่านปรับทุกกฏทั้งนั้น ทั้งคำจริงทั้งคำหละหละ. คำที่กล่าวไว้ในมหาอรรถกถานั้นพึงทราบว่าเป็นความปลั่งเปลอ. ขึ้นชื่อว่าทุกกฏในฐานะแห่งปาจิตติย์ ซึ่งเป็นบุพประโยคแห่งอทินนาทาน ไม่มีเลย. ก็ถ้าจอบไม่มีด้าม, ภิกษุพูดว่า จักทำด้าม แล้วลับมีดหรือขวานออกเดินไปเพื่อต้องการไม้ด้ามจอบนั้น, ครั้นไปแล้วก็ตัดไม้แห้ง ถาก ตอก ย่อมต้องทุกกฏ เพราะขยับมือ และอย่างทำทุก ๆ ครั้งไป. เธอตัดไม้ที่ยังสด ต้องปาจิตติย์. ถัดจากนั้นไปก็ต้องทุกกฏ ในทุก ๆ ประโยค. แต่ในสังเขปอรรถกถา และมหาปัจจุรี ท่านปรับทุกกฏไว้แม้แก่พวกภิกษุผู้แสวงหามือและขวาน เพื่อต้องการตัดไม้และเถาวัลย์ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจุรีว่า ก็ถ้าภิกษุเหล่านั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า พวกเราเมื่อขอมีดขวานและจอบอยู่จักไม่มีความสงสัย พวกเรากันให้พบแร่เหล็กแล้วจึงทำ ดั่งนี้แล้ว ภายหลังนั้นจึงเดินไปยังบ่อแร่เหล็ก แล้วขุดแผ่นดิน เพื่อต้องการแร่เหล็ก. เมื่อพวกเขาขุดแผ่นดินที่เป็นอกัปปิยะ ก็ต้องปาจิตติย์พร้อมทั้งทุกกฏหลายกระทง เหมือนอย่างว่า ในบาลีประเทศนี้ ปาจิตติย์พร้อมทั้งทุกกฏหลายกระทง ย่อมมีได้ฉันใด ในบาลีประเทศทุกแห่งก็ฉันนั้น ในฐานะแห่งปาจิตติย์ ย่อมไม่พ้นไปจากทุกกฏ. เมื่อพวกเขาขุดแผ่นดินที่เป็นอกัปปิยะอยู่ ก็เป็นทุกกฏหลายกระทงทีเดียว. ก็ครั้นถือเอาแร่แล้ว ต่อจากนั้น ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค เพราะกิริยาที่ทำทุกอย่าง. ถึงแม้ในการแสวงหาตะกร้า ก็ต้องทุกกฏเพราะขยับมือ และอย่างทำตามนัยดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง. ต้องปาจิตติย์เพราะพูดเท็จ. เพราะ

· น่าจะเป็นว่า จักถูกสงสัย.

มีความประสงค์จะทำตะกร้า ต้องปาจิตติย ในเพราะตัดเถาวัลย์ คำทั้งหมด
ดังพรรณนามาจะนี้ ฟังทราบโดยนัยก่อนนั้นแล.

หลายบทว่า **คจฺจติ** วา **อาปตฺติ** **ทฺถกฺกฺกฺส** มีความว่า ภิกษุผู้
แสวงหาสหาย จอบ และตะกร้าได้แล้วอย่างนั้น เดินไปยังที่ชุมนุมทรัพย์ย่อมต้อง
ทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่า. ก็ถ้าว่า เมื่อเธอเดินไป เกิดกุศลจิตขึ้นว่าเราได้ชุมนุมทรัพย์
นี้แล้ว จักทำพุทธานุชา ธรรมานุชา หรือสังฆภัต ดังนี้แล้ว ไม่เป็นอาบัติ
เพราะเดินไปด้วยกุศลจิต.

ถามว่า เพราะเหตุไร จึงไม่เป็นอาบัติ.

แก้ว่า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้วว่า ภิกษุผู้มีโดยจิต เทียว
แสวงหาเพื่อนก็ตาม แสวงหาจอบหรือตะกร้าก็ตาม เดินไปก็ตามต้องอาบัติ
ทุกกฏ ดังนี้ จึงไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่มีโดยจิตในที่ทั้งปวงเหมือนในการ
เดินไปยังที่ชุมนุมทรัพย์ ฉะนั้น. ภิกษุแหวะออกจากทาง แล้วทำทางไว้เพื่อ
ต้องการเดินไปยังชุมนุมทรัพย์ ตัดกุศคามต้องปาจิตติย ตัดไม้แห้งต้องทุกกฏ.

สองบทว่า **ตตฺถ** **ชาตํ** คือ ที่เกิดอยู่บนหม้อ ซึ่งตั้งไว้นานแล้ว.

สองบทว่า **กฺจฺจํ** วา **ลตฺถ** วา ความว่า หาใช้ตัดเฉพาะไม้และ
เถาวัลย์อย่างเดียวกันเท่านั้นไม่ เมื่อภิกษุตัดรุกขชาติ มีหญ้า ต้นไม้และเถาวัลย์
เป็นต้น ชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ยังสดก็ตาม แห้งก็ตาม เป็นทุกกฏเหมือนกัน
เพราะมีความพยายาม.

[อาบัติทุกกฏ ๘ อย่าง]

จริงอยู่ พระเถระทั้งหลายประมวลชื่อทุกกฏ ๘ อย่างนั้นมาแสดงไว้
ในที่นี้แล้ว คือบุพปโยคทุกกฏ ๑ สหปโยคทุกกฏ ๑ อนามาสทุกกฏ ๑
ทฺรูปจฺฉินฺนทุกกฏ ๑ วินัยทุกกฏ ๑ ญาตทุกกฏ ๑ ญัตติทุกกฏ ๑ ปฏิสสวทุกกฏ ๑

บรรดาทุกกฏ ๘ อย่างนั้น ทุกกฏที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดังนี้ว่า ภิกษุมิ
โดยจิตเที่ยวแสวงหาเพื่อนจบหรือตะกร้าก็ตาม เดินไปก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ
นี้ ชื่อบุพปโยคทุกกฏ. จริงอยู่ ในพระดำรัสที่ตรัสไว้นี้ ในฐานะแห่งทุกกฏ
ก็เป็นทุกกฏ ในฐานะแห่งปาจิตตีย์ ก็เป็นปาจิตตีย์โดยแท้.

ทุกกฏที่พระองค์ตรัสไว้ดังนี้ว่า ภิกษุตัดไม้หรือเถาวัลย์ที่เกิดอยู่บน
พื้นดินนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ นี้ ชื่อว่าสหปโยคทุกกฏ. ในพระดำรัสที่ตรัส
ไว้นี้ วัตถุแห่งปาจิตตีย์และวัตถุแห่งทุกกฏ ก็ตั้งอยู่ในฐานะแห่งทุกกฏเหมือน
กัน. เพราะเหตุไร ? เพราะการลักเป็นไปพร้อมกับความพยายาม.

อนึ่ง ทุกกฏ ที่พระองค์ปรับไว้แก่ภิกษุผู้จับต้องรัตนะ ๑๐ อย่าง
ข้าวเปลือก ๗ ๒ อย่าง และเครื่องศาสตราวุธเป็นต้นทั้งหมด นี้ ชื่ออนามาส
ทุกกฏ.

ทุกกฏ ที่พระองค์ปรับไว้แก่ภิกษุผู้จับต้องบรรดาผลไม้ทั้งหลายมี
กล้วยและมะพร้าวเป็นต้น ผลที่เกิดในที่นั้น นี้ ชื่อทุรูปฉินนทุกกฏ.

อนึ่ง ทุกกฏที่พระองค์ปรับไว้แก่ภิกษุผู้ที่เที่ยวบิณฑบาต ไม่รับประเคน
หรือไม่ล้างบาตรในเมื่อมีผงธุลีตกลงไปในบาตร ก็รับภิกษาในบาตรนั้น นี้
ชื่อวินัยทุกกฏ.

ทุกกฏที่ว่า พวกภิกษุได้ฟัง (เรื่องตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์)
แล้วไม่พูด ต้องอาบัติทุกกฏ นี้ ชื่อญาคทุกกฏ.

๑. รัตนะ ๑๐ อย่าง คือ แก้วมุกดา ๑ แก้วมณี ๑ เวฬุริยะ ไพฑูริย์ ๑ สังข์ หอยสังข์ ๑
ศิลา ๑ ปาวะ แก้วประพาพ ๑ รัชตะ เงิน ๑ ชาตรูปะ ทองคำ ๑ โลหิตังคะ ทับทิม ๑
มสาคัลละ แก้วลาย ๑.

๒. ข้าวเปลือก ๗ อย่าง คือ สาลี ข้าวสาลี ๑ วิหิ ข้าวเปลือก ๑ ยะ ข้าวเหนียว ๑ กังค
ข้าวฟ่าง ๑ กุทธุสกะ หญ้ากับแก ๑ วรกะ ลูกเดือย ๑ โครุมะ ข้าวละมาน ๑. นัยสารัตถ-
ทีปนี. ๒/๒๐๕ - ๖.

ทุกกฏที่ตรัสไว้ว่า เป็นทุกกฏเพราะอรรถ ในบรรดาสมณภาสัน

๑๑ อย่าง นี้ ชื่ออรรถทุกกฏ.

ทุกกฏที่ตรัสไว้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ! วันจำพรรษาต้นของภิกษุนั้น ไม่ปรากฏ และเธอย่อมต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ นี้ชื่อปฏิสวทุกกฏ.

ส่วนสหปโยคทุกกฏ (คือต้องทุกกฏพร้อมด้วยความพยายาม) ดังต่อไปนี้ :- เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า เมื่อภิกษุตัดรุขชาติมีหญ้าต้นไม้ และเถาวัลย์เป็นต้นชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ยังสดก็ตาม แห้งก็ตาม เป็นทุกกฏ เหมือนกัน เพราะมีความพยายาม. ก็ถ้าแม่เมื่อภิกษุนั้น ตัดรุขชาติมีหญ้าต้นไม้ และเถาวัลย์เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นในที่นั้น ถัชชัชรรม ย่อมยังลง ความสังวรเกิดขึ้น เธอแสดงทุกกฏ เพราะการตัดเป็นปัจจัยแล้ว ย่อมพ้นได้. ถ้าเธอไม่ทอดธุระ ยังมีความขะมักเขม้นขุดดินอยู่ที่เดียว ทุกกฏเพราะการตัด ย่อมระงับไป เธอย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการขุด. ด้วยว่า ภิกษุแม่เมื่อขุดแผ่นดินเป็นอกับปียะ ย่อมต้องทุกกฏนั้นแล ในอธิการว่าด้วยการขุดดินนี้ เพราะมีความพยายาม. ก็ถ้าเธอขุดในทุกทิศเสร็จสรรพแล้ว แม้จนถึงที่ตั้ง หม้อทรัพย์ ถัชชัชรรมยังลง เธอแสดงทุกกฏเพราะการขุดเป็นปัจจัยเสียแล้ว ย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้.

บทว่า วิญฺหติ วา มีความว่า ก็ถ้าภิกษุยังมีความขะมักเขม้นอยู่ อย่างเดิม คู้ยดินร่วน ทำเป็นกองไว้ในส่วนข้างหนึ่ง ทุกกฏเพราะการขุดย่อม ระงับไป เธอย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการคู้ย. ก็เมื่อเธอทำดินร่วนนั้นให้เป็น กองไว้ในที่นั้น ๆ ย่อมต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค. แต่ถ้าเธอทำเป็นกองไว้แล้ว ทอดธุระเสีย ถึงถัชชัชรรม แสดงทุกกฏ เพราะการคู้ยเสียแล้วย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้.

* วิ. มหาวรรค. ๔/๓๐๒.

บทว่า อุตฺรติ วา มีความว่า ก็ถ้าภิกษุยังมีความขะมักเขม้นอยู่ โภยคินรวนจึ้นให้ตกไปในภายนอก ทุกกฏเพราะการคู้ย ย่อมระงับไป เธอ ย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการโภยจึ้น. ก็เมื่อเธอใช้จอบก็ตาม มือทั้งสองก็ตาม บุ้งก็ก็ตาม สาคคินรวนให้ตกไปในที่นั้น ๆ ย่อมต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค. แต่ถ้าเธอนำคินรวนทั้งหมดออกไปเสียแล้ว จนถึงทำหม้อทรัพย์ให้ตั้งอยู่บนบก ประจวบกับลัทธิธรรม ครั้นแสดงทุกกฏเพราะการโภยจึ้นเสียแล้ว ย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้. แต่ถ้าเธอยังความขะมักเขม้นอยู่นั้นแหละ จับต้องหม้อทรัพย์ ทุกกฏเพราะการโภยจึ้นย่อมระงับไปเธอย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการจับต้อง. ก็แลครั้นจับต้องแล้ว ประจวบกับลัทธิธรรม แสดงทุกกฏเพราะการจับต้อง เสียแล้ว ย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้. ถ้าเธอยังมีความขะมักเขม้นอยู่ต่อไป ทำหม้อทรัพย์ให้ไหว ทุกกฏเพราะการจับต้อง ย่อมระงับไป เธอย่อมตั้งอยู่ในอุลลัจฉัย ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจฉัย ดังนี้.

[อรรถาธิบายคำว่าทุกกฏและอุลลัจฉัย]

ทุกกฏและอุลลัจฉัยแม้ทั้งสอง ที่ตรัสไว้ในพระบาลีนั้น มีเนื้อความ เฉพาะคำดังต่อไปนี้ บรรดาทุกกฏและอุลลัจฉัยทั้งสองนี้ ถึงทราบทุกกฏที่ หนึ่งก่อน ความทำชั่ว คือ ความทำให้ผิดจากกิจที่พระศาสดาตรัส เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าทุกกฏ. อีกอย่างหนึ่ง ที่ชื่อว่าทุกกฏ เพราะอรรถวิเคราะห์เป็นอย่างนี้ บ้างว่า ความทำชั่ว คือ กิริยานั้นผิดรูป ย่อมไม่งามในท่ามกลางแห่งกิริยาของ ภิกษุ. จริงอยู่ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ได้ตรัสคำนี้ไว้ว่า

ก็โทษใดที่เรากล่าวว่า ทุกกฏ ท่าน
จงฟังโทษนั้น ตามที่กล่าว, กรรมใดเป็น

ความผิดด้วย เป็นความเสียดด้วย เป็นความ
พลาดด้วย เป็นความชั่วด้วย และมนุษย์
ทั้งหลายพึงทำกรรมลามกใด ในที่แจ้งหรือ
ว่าในที่ลับ บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมประกาศ
โทษนั้นว่า ทุกกฏ เพราะเหตุนั้น ; โทษนั้น
เราจึงกล่าวอย่างนั้น.

ส่วนวิติกกมะนอกนี้ ชื่อว่าอุลลัจจัย เพราะเป็นกรรมหยาบ และ
เพราะความเป็นโทษ. ก็ความประกอบกันในคำว่า อุลลัจจัย นี้ ผู้ศึกษาควร
ทราบเหมือนในคำว่า ทุกคติในสัมปรายภพ และกรรมนั้นเป็นของมีผลเผ็ดร้อน
เป็นต้น. จริงอยู่ บรรดาโทษที่จะพึงแสดงในสำนักของภิกษุรูปเดียว โทษที่
หยาบเสมอด้วยอุลลัจจัยนั้น ย่อมไม่มี ; เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าว
ที่ชื่อว่าอุลลัจจัย เพราะเป็นกรรมหยาบ และเพราะความเป็นโทษ. จริงอยู่
คำนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแล้วว่า

โทษใด ที่เรากล่าวว่า อุลลัจจัย
ท่านจงฟังโทษนั้นตามที่กล่าว, ภิกษุใดยอม
แสดงโทษนั้น ในสำนักของภิกษุรูปเดียว
และภิกษุใดยอมรับโทษนั้น, โทษที่เสมอ
ด้วยโทษนั้น ของภิกษุนั้นย่อมไม่มี ; เพราะ
เหตุนี้ โทษนั้น เราจึงกล่าวอย่างนั้น.

ก็เมื่อภิกษุทำให้ไหวอยู่ เป็นอุลลัจจัยทุก ๆ ประโยค. แต่ว่าเธอแม้ให้
ไหวแล้วยังลงสู่สังฆกรรม แสดงอุลลัจจัยเสียแล้ว ย่อมพ้นได้. ก็อาบัติที่

๑. วิ. ปริวาร. ๘/๓๓๐. ๒. วิ. ปริวาร. ๘/๓๓๘-๕.

เกิดก่อนๆ ในเพราะให้ห้วนไหว่นี้ ย่อมระงับไปจำเดิมแต่สหประโยคไปที่เดียว. ในอรรถกถาชื่อภุณทีกกล่าวว่า ก็แล ทุกกฏและปาจิตติย์เหล่าใด ในบุพ-
ประโยค เธอแสดงสหประโยคแล้วยังลงสู่ลัทธิธรรมแล้วต้องไว้, ทุกกฏและ
ปาจิตติย์เหล่านั้นทั้งหมด ควรแสดง. ส่วนทุกกฏแม้มีจำนวนมาก ในเพราะ
ตัดหญ้า ต้นไม้ และเถาวัลย์เป็นต้นที่เกิดขึ้นแล้วในที่นั้น ซึ่งเป็นสหประโยค
ย่อมระงับไป เพราะถึงการขุดดิน. อาบัติทุกกฏเพราะเหตุขุดดิน ตัวเดียว
เท่านั้นคงมีอยู่ ทุกกฏแม้มากในเพราะการขุด ย่อมระงับไป ในเพราะถึงการ
คู้ย, อาบัติทุกกฏแม้มาก ในเพราะการคู้ย ย่อมระงับไป เพราะถึงการโกยขึ้น,
อาบัติทุกกฏแม้มาก ในเพราะการโกยขึ้น ย่อมระงับไป เพราะถึงการจับต้อง,
อาบัติทุกกฏแม้มาก ในเพราะการจับต้อง ย่อมระงับไป เพราะถึงการให้
ห้วนไหว. ก็แล ครั้นเมื่อลัทธิธรรมเกิดขึ้นในขณะที่ขุดดินเป็นต้น อาบัติแม้
จะมีมาก ก็ตามที เธอแสดงเพียงตัวเดียวเท่านั้น ย่อมพ้นได้. จริงอยู่ ขึ้น
ชื่อว่า ความระงับแห่งอาบัติที่เกิดขึ้นก่อนนี้ มาแล้วในสูตร ในอนุสาวนา
ทั้งหลายนั้นแล อย่างนี้ว่า ทุกกฏ เพราะฉุติ ฤลลัจฉัย เพราะกรรมวาจา
สองครั้ง ย่อมระงับไป. แต่ความระงับแห่งอาบัติที่เกิดขึ้นก่อนในทุติยปาราชิก
นี้ ผู้ศึกษาควรถือเอาโดยประมาณแห่งพระอรรถกถาจารย์ ฉะนี้แล.

[กิริยาที่ภิกษุลักทรัพย์ให้เคลื่อนจากฐาน ๖ อย่าง]

หลายบทว่า ฐานา จาเวติ อาปตฺติ ปาราชิกสฺส มีความว่า
ก็ภิกษุใดแม้ให้ห้วนไหวแล้ว ก็ไม่หยั่งลงสู่ลัทธิธรรมเลย ยังหม้อทรัพย์นั้น
ให้เคลื่อนจากฐานแห่งหม้อ โดยที่สุด แม้เพียงเส้นผมเดียว, ภิกษุนั้นต้อง
ปาราชิกทีเดียว. ก็การยังทรัพย์ให้เคลื่อนจากฐาน ในคำว่า ฐานา จาเวติ นี้
พึงทราบโดยอาการ ๖. อะไรบ้าง ?

๑. ภิกษุจับปากหม้อเรียงมาตรงหน้าของตน ยังที่สุดข้างโน้น ให้เลย โอกาสที่สุดข้างนี้ถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๒. ภิกษุจับอย่างนั้นแล้ว ไล่ไปข้างหน้า ยังที่สุดข้างนี้ ให้เลยที่สุดข้างโน้นถูกต้องแล้วแม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๓. ภิกษุผลักไปข้างซ้ายก็ดี ข้างขวาก็ดี ยังที่สุดข้างขวา ให้เลย โอกาสที่สุดข้างซ้ายถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๔. ภิกษุให้ที่สุดข้างซ้ายเลย โอกาสที่สุดข้างขวาถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๕. ภิกษุยกขึ้นข้างบน ให้พ้นจากพื้น แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๖. ภิกษุขุดดิน กดลงข้างล่าง ยังขอบปากหม้อให้เลยโอกาสที่สุด ก้นหม้อถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

การให้เคลื่อนจากฐาน สำหรับหม้ออันตั้งอยู่ในฐานเดียว ฟิงทราบโดย อากาโร ๖ อย่างนี้ด้วยประการฉะนี้. ก็ถ้าเขาทำบ่วงที่ขอบปากหม้อแล้วตอกเหล็ก โลหะ หรือเหล็กไม้แก่นมีตะเคียนเป็นคั่นลงในแผ่นดิน แล้วเอาโซ่ล่ามที่หลักนั้น ตั้งไว้. หม้อที่ล่ามด้วยโซ่เส้น ๑ ในทิศหนึ่งย่อมได้ฐาน ๒. มีล่ามด้วยโซ่หลาย เส้น ใน ๒ - ๓ - ๔ ทิศ ย่อมได้ฐาน ๓ - ๔ - ๕. บรรดาหม้อที่ล่ามไว้ที่หลักเดียว เป็นต้นนั้น ภิกษุยกหลักแรกแห่งหม้อที่ล่ามไว้ที่หลักเดียวขึ้นก็ดี ตัดโซ่ก็ดี ต้อง ถุลลัจจัย. ภายหลังให้หม้อเคลื่อนจากฐาน แม้เพียงปลายเส้นผม โดยนัยตามที่กล่าวแล้วนั้นแล ต้องปาราชิก. ถ้ายกหม้อขึ้นทีแรก ต้องถุลลัจจัย. ภายหลัง ให้หลักเคลื่อนจากฐาน แม้เพียงปลายเส้นผมก็ดี ตัดโซ่ก็ดี ต้องปาราชิก. ในการยังที่สุดแม้แห่งหม้อที่ล่ามไว้ที่หลัก ๒ - ๓ - ๔ หลัก ให้เคลื่อนจากฐาน

ก็ต้องปาราชิกโดยอุบายนั้น. ในหลักที่เหลือทั้งหลาย ฟังทราบว่าเป็นอุลลัจจัย. ถ้าไม่มีหลัก เขาทำวลัยไว้ที่ปลายโซ่ แล้วจึงสอดเข้าไป ที่รากไม้ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น. ภิกษุยกหม้อขึ้นก่อน ภายหลังจึงตัดรากไม้ แล้วนำวลัยออก ต้องปาราชิก. ถ้าไม่ตัดรากไม้ แต่ให้วลัยเลื่อนไปข้างโน้นและข้างนี้ ยังรักษาอยู่. แต่ถ้าแม้ยังไม่นำออกจากรากไม้ เป็นแต่เอามือจับทำให้เซดไปบนอากาศ ก็ต้องปาราชิก. ความแปลกกันในอธิการว่าด้วยหม้อที่เขาสอดเข้าไว้ที่รากไม้นี้ มีเท่านี้. คำที่เหลือมีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล. ก็ชนบางพวกปลุกต้นไทรเป็นต้นไว้เบื้องบนหม้อ เพื่อต้องการเป็นเครื่องหมาย. รากไม้เกี่ยวรัดหม้อตั้งอยู่. ภิกษุคิดว่า จักตัดรากไม้ลักหม้อไป กำลังตัดต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยก. ตัดแล้วทำโอกาสให้หม้อเคลื่อนจากฐาน แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก. เมื่อกำลังตัดรากไม้อยู่แล หม้อพลัดตกลงไปสู่ที่ลุ่ม ยังรักษาอยู่ก่อน, ยกขึ้นจากฐานที่หม้อตกลงไป ต้องปาราชิก. ถ้าเมื่อตัดรากไม้ทั้งหลายแล้ว หม้อยังตั้งอยู่ได้โดยเพียงรากเดียว และภิกษุนั้นคิดว่า เมื่อตัดรากไม้นี้แล้วหม้อจักตกไป จึงตัดรากไม้นั้น พอตัดเสร็จ ต้องปาราชิก. ก็ถ้าหม้อตั้งอยู่โดยรากเดียวเท่านั้น เหมือนสุกรถูกผูกไว้ที่บ่วง ฉะนั้น ที่เกี่ยวอะไร ๆ อย่างอื่นไม่มี, แม้เมื่อรานั้นพอตัดขาดแล้ว ก็ต้องปาราชิก. ถ้าเขาวางก้อนหินแผ่นใหญ่ทับไว้บนหม้อ, ภิกษุมีความประสงค์จะเอาท่อนไม้จัดก้อนหินนั้นออก จึงตัดต้นไม้ที่เกิดอยู่บนหม้อทิ้ง ต้องทุกกฏ. เธอตัดต้นไม้เป็นต้นที่เกิดอยู่ใกล้หม้อนั้นแล้วนำออกเสียขณะตัดต้นไม้เป็นต้นนั้น ยังไม่ต้องปาจิตติย์ เพราะต้นไม้เป็นของเกิดอยู่บนหม้อนั้น.

สองบทว่า **อุตุน ภาชนคต** มีความว่า ก็ถ้าภิกษุไม่สามารถจะยกเอาหม้อขึ้นได้ จึงสอดภาชนะของตนเข้าไป เพื่อรับเอาทรัพย์ที่อยู่ในหม้อ

มีโดยจิตจับต้องทรัพย์ภายในหม้อ ควรแก่ค่า ๕ มาสกก็ตาม เกินกว่า ๕ มาสกก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ. ก็การกำหนดที่ท่านกล่าวไว้แล้วในพระบาลีนี้ เพื่อกำหนดอาบัติปาราชิก. เมื่อภิกษุจับต้องทรัพย์แม้หย่อนกว่า ๕ มาสก ด้วยโดยจิต ก็ต้องทุกกฏเหมือนกัน.

ในคำว่า **ผนุทาเปติ** นี้ ความว่า ภิกษุรวมทรัพย์ให้เนื่องเป็นอันเดียวกันแล้วสอดภาชนะของตนเข้าไป อยู่เพียงใด. ภิกษุนั้นท่านเรียกว่า ทำให้ห้วนไหว เพียงนั้น. อีกอย่างหนึ่ง แม้เมื่อคู้ยเชิญไปทางโน้นและทางนี้ ชื่อว่าทำให้ห้วนไหวเหมือนกัน. ภิกษุนั้นย่อมต้องถูกลัจจัย. ในกาลใด ภิกษุตัดความที่ทรัพย์เนื่องเป็นอันเดียวกันขาดแล้ว ทรัพย์ที่อยู่ในหม้อ ก็มีอยู่ในหม้อนั้นเอง แม้ที่อยู่ในภาชนะ ก็มีอยู่ในภาชนะเท่านั้น ในกาลนั้น ทรัพย์ชื่อว่ามืออยู่ในภาชนะของตนแล้ว. ครั้นเธอทำอย่างนั้นแล้ว แม้เมื่อไม่ได้นำภาชนะออกจากหม้อก็ตาม ต้องปาราชิก.

ในคำว่า **มฺภูจฺจ วา จินฺหติ** นี้ ความว่า กหาปณะที่ลอดออกทางช่องนิ้วมือแล้ว จะไม่กระทบกหาปณะที่อยู่ในหม้อโดยวิธีใด ภิกษุทำการกำเอาโดยวิธีนั้น ชื่อว่าตัดขาดกำเอา. แม้ภิกษุนั้น ก็ต้องปาราชิก.

บทว่า **สุตฺตารุพฺหิ** ได้แก่ ทรัพย์ที่ร้อยไว้ในด้าย. คำว่า **สุตฺตารุพฺหิ** นั้น เป็นชื่อของเครื่องประดับที่ร้อยไว้ในด้ายบ้าง ที่สำเร็จด้วยด้ายบ้าง. เครื่องประดับทั้งหลายมีสังวาลเป็นต้น ที่สำเร็จด้วยทองบ้างก็มี ที่สำเร็จด้วยรูปิยะบ้างก็มี ที่สำเร็จด้วยด้ายบ้างก็มี, ถึงแม้สร้อยไข่มุกเป็นต้น ก็ถึงการสงเคราะห์เข้าในสังวาลเป็นต้นนี้ นั่นแล. ผ้าสำหรับโพกศีรษะท่านเรียกว่า **เวรณะ**. ภิกษุมีโดยจิตจับต้องบรรดาทรัพย์ที่ร้อยไว้ในด้ายเป็นต้นเหล่านั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องทุกกฏ. ทำให้ห้วนไหว ต้องถูกลัจจัย. จับที่สอดสังวาลแล้วไม่ได้ทำให้ล้อยอยู่ในอากาศ เพียงแต่ยกขึ้น (เท่านั้น) ต้องถูกลัจจัย.

ก็ในบทว่า **ขมฺสนฺโต นีหฺรติ** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ในสังเขป
อรรถกถาและมหาปิฎกเป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุลากหม้อที่มีขอบปาก
เสมอ ซึ่งเขาวางซ้อนบนหม้อที่เต็มออกจากกันก็ดี หรือลากสังวาลเป็นต้น
ไปก็ดี เป็นอุลลัจฉัย. เมื่อให้พ้นจากปากหม้อ เป็นปาราชิก. ส่วนกัณเฑาะ
ที่เขาใส่ไว้ในหม้อซีกเดียว หรือในหม้อเปล่า เฉพาะโอกาสที่ตน (คือกัณเฑาะ)
ถูกต้อง เป็นฐานของกัณเฑาะนั้น, หม้อทั้งหมดหาได้เป็นฐานไม่; เพราะเหตุ
นั้น เมื่อภิกษุก้มลากกัณเฑาะนั้นออกไป ครั้นประมาณเส้นผมหนึ่งพันไปจาก
โอกาสที่กัณเฑาะนั้นตั้งอยู่ เป็นปาราชิกทันที. แต่เมื่อภิกษุก้มขึ้นตรง ๆ จาก
หม้อที่เต็มหรือพ่อง เมื่อกัณเฑาะนั้นพอฟันจากโอกาสที่ส่วนเบื้องล่างจด เป็น
ปาราชิก.

กัณเฑาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่พอจะเป็นปาราชิก ซึ่งเขาวางไว้ภายในหม้อ
เมื่อภิกษุให้ไหวอยู่ในหม้อทั้งสิ้น และเมื่อลากเครื่องประดับมีสังวาลเป็นต้น
ออกไป ยังไม่เลยขอบปากเพียงใด, คงเป็นอุลลัจฉัยเพียงนั้นนั่นแล. เพราะ
ว่าหม้อแม้ทั้งหมด เป็นฐานของกัณเฑาะนั้น.

ส่วนในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า ที่ซึ่งเขาตั้งไว้เท่านั้นเป็นฐาน,
หม้อทั้งหมดหาได้เป็นฐานไม่; เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุให้พ้นไปจากฐานที่
ซึ่งเขาตั้งไว้เดิม แม้เพียงปลายเส้นผม ก็ต้องปาราชิกทีเดียวแล. คำแห่ง
มหาอรรถกถานั้น เป็นประมาณ. ส่วนคำอรรถกถานอกนี้ ท่านกล่าวตามนัย
แห่งการม้วนจีวรที่พาดอยู่บนราวจีวรของภิกษุที่ไม่ได้ทำให้ไปในอากาศ. คำที่
กล่าวไว้ในสังเขปอรรถกถา เป็นต้นนั้น ไม่ควรถือเอา. เพราะภิกษุควรตั้ง
อยู่ในฐานะที่หนักแน่น อันมาแล้วในวินัยวินิจฉัย. ข้อนี้ เป็นธรรมดาในวินัย.

อีกอย่างหนึ่ง เหมือนอย่างว่า หม้อทั้งหมด ไม่เป็นฐานแห่งภณะที่ตั้งอยู่ ภายในหม้ออันใด, คำแห่งสังเขปอรรถกถาเป็นต้นนั้น บัณฑิตพึงทราบกันนั้น เพราะบาลีว่า ภิกษุทำให้ทรัพย์เขาไปในภษณะของตนก็ดี ตัดกำเอาก็ดี ดังนี้แล.

[อรรถาธิบายภิกษุลักดูดเอาเนยใสเป็นต้นเป็นปาราชิก]

ในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุดื่มของที่เป็นน้ำอย่างใด อย่างหนึ่งมีเนยใสเป็นต้นเมื่อเนยใสเป็นต้นนั้น มาตราว่าเธอดื่มแล้วด้วยประโยค อันเดียวก็เป็นปาราชิก. แต่ในอรรถกถาทั้งหลาย มีมหาปัจจุจริเป็นต้น ท่าน แสดงวิภาคนี้ไว้ว่า เมื่อภิกษุดื่มไม่ชักปากออก และเนยใสเป็นต้นที่เข้าไปใน ลำคอ ยังไม่ได้บาท รวมกับที่อยู่ในปาก จึงได้บาท, ยังรักษาอยู่ก่อน. แต่ ในเวลาที่เนยใสเป็นต้น ขาดตอนเพียงคอนั่นเอง ย่อมเป็นปาราชิก. ถ้าแม้ ภิกษุกำหนดตัดด้วยริมฝีปากทั้งสองข้างหุบปาก ก็ต้องปาราชิกเหมือนกัน. แม้เมื่อดื่มด้วยกำนอุบลหลอดไม้ไผ่และหลอดอ้อเป็นต้น และถ้าที่อยู่ในลำคอ นั้นแลได้ราคาบาทหนึ่ง เป็นปาราชิก. ถ้ารวมกับที่อยู่ในปาก จึงได้บาทหนึ่ง, เมื่อเนยใสเป็นต้นนั้น สักว่าภิกษุกำหนดตัดด้วยริมฝีปากทั้งสองข้าง ให้ความ นื่องเป็นอันเดียวกันกับที่อยู่ในกำนอุบลเป็นต้น ขาดตอนกัน เป็นปาราชิก. ถ้ารวมกับที่อยู่ในกำนอุบลเป็นต้น จึงได้ราคาบาทหนึ่ง เป็นปาราชิก ในเมื่อ มาตราว่าภิกษุเอานิ้วมืออุดกันแห่งกำนอุบลเป็นต้นเสีย. แต่เมื่อเนยใสเป็นต้น ซึ่งมีราคาได้บาทหนึ่ง ยังไม่ไหลเข้าไปในลำคอ ทั้งในกำนอุบลเป็นต้น ทั้ง ในปาก แม้มีค่าเกินกว่าบาทหนึ่ง แต่เป็นของเนืองเป็นอันเดียวกันตั้งอยู่, ยัง รักษาอยู่ก่อนแล. คำแม้ทั้งหมด ที่กล่าวในมหาปัจจุจริเป็นต้นนั้น ย่อมสมนัยนี้ ว่า ภิกษุทำให้ทรัพย์เข้าไปในภษณะของตนก็ดี ตัดกำเอาก็ดี ดังนี้; เพราะเหตุ

นั้น (คำที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถามีมหาปัจจรีเป็นต้นนั้น) เป็นอันท่านแสดงไว้ชอบแล้วแล. ในภณณะที่ติดเนื่องเป็นอันเดียวกันได้มีนัยเท่านี้ก่อน.

ก็ถ้าภิกษุเอามือก็ดี บาตรก็ดี ภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่ง มีลาดเป็นต้นก็ดี ตักคัม, เนยใสเป็นต้นจะครบราคาบาทหนึ่งในประโยคใด, เมื่อทำประโยชน์นั้นแล้ว ต้องปาราชิก. ถ้าเนยใสเป็นต้น เป็นของมีราคามาก ทั้งเป็นของที่อาจถือเอาได้ราคาบาทหนึ่ง ด้วยเพียงประโยคเดียวแล แม้ด้วยช้อนในเมื่อยกขึ้นครั้งเดียวเท่านั้น เป็นปาราชิก.

อนึ่ง เมื่อภิกษุกดภาชนะให้จมลงแล้วตักเอา, เนยใสเป็นต้นนั้นยังเนื่องเป็นอันเดียวกันเพียงใด, ยังรักษาอยู่เพียงนั้น เป็นปาราชิก ด้วยการขาดเค็ดแห่งขอบปาก หรือด้วยการยกขึ้น. ก็เนยใสหรือน้ำมัน หรือน้ำผึ้ง และน้ำอ้อยที่ใส เช่นกับน้ำนั้นแล ภิกษุเอียงหม้อให้ไหลเข้าภาชนะของตนเมื่อใด, เมื่อนั้น ความเนื่องเป็นอันเดียวกันย่อมไม่มี เพราะเหตุที่สิ่งเหล่านั้นเป็นของใส; เพราะฉะนั้น เมื่อเนยใสเป็นต้นซึ่งได้ราคาบาทหนึ่ง สักว่าไหลออกจากขอบปาก เป็นปาราชิก. ส่วนน้ำผึ้งและน้ำอ้อยที่เขาเคียวตั้งไว้ เหนียวคล้ายยาง เป็นของควรชักไปมาได้, เมื่อความรังเกียจเกิดขึ้น ภิกษุอาจนำกลับคืนมาได้ เพราะเป็นของติดกันเป็นอันเดียนั่นเอง. น้ำผึ้งและน้ำอ้อยชนิดนั้น แม้ออกจากขอบปากเข้าไปในภาชนะแล้ว ก็ชื่อว่ายังรักษาอยู่ เพราะเป็นของติดเนื่องเป็นอันเดียวกันกับส่วนข้างนอก แต่พอเมื่อสักว่าขาดจากขอบปากแล้ว จึงเป็นปาราชิก. แม้ภิกษุใด ใสผ้าเนื้อหนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะคัมเนยใสหรือน้ำมันได้ราคาบาทหนึ่งอย่างแน่นอน ลงในหม้อของผู้อื่นด้วยไถยจิต พอหลุดจากมือ ภิกษุนั้นก็ต้องปาราชิก.

ในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุรู้ว่า บัดนี้ เขาจักใส่น้ำมัน มีโดยจิตใส่กัณเฑาะอย่างใดอย่างหนึ่งลงในหม้อเปล่า, ถ้ากัณเฑาะนั้นจะคืบได้ราคา ๕ มาสก ในเมื่อน้ำมันเขาใส่หม้อนั้นแล้ว เมื่อกัณเฑาะนั้นสักว่าคืบน้ำมันนั้นแล้ว เป็นปาราชิก. แต่ค่านนั้นย่อมแย้งกับคำวินิจฉัยว่าด้วยการทำรังแห่งให้ตรงในบึงที่แห่ง ในมหาอรรถกถานั้นนั่นเอง, จริงอยู่ ลักษณะแห่งอาหารในค่านี่ ไม่ปรากฏ; เพราะเหตุนี้ จึงไม่ควรเชื่อถือ. ส่วนในอรรถกถา महा-ปัจฉริเป็นต้น ท่านปรับเป็นปาราชิก ในเมื่อยกัณเฑาะนั้นขึ้น. ค่านี่ใช้ได้. ภิกษุวางกัณเฑาะมีหน้งเป็นต้น ในหม้อเปล่าของผู้อื่น เพื่อต้องการจะเก็บช้อนไว้ เมื่อเขาใส่น้ำมันลงในหม้อนั้นแล้ว (เธอ) กล่าวว่า ถ้าผู้นี้จักทราบ เขาจักจับเรา จึงยกกัณเฑาะที่คืบน้ำมันไว้แล้วได้ราคาบาทหนึ่งขึ้น ด้วยโดยจิต ต้องปาราชิก ยกขึ้นด้วยจิตบริสุทธิ์ เมื่อผู้อื่นเอาไปเสีย เป็นกัณเฑาะไทย. อธิบายว่า สิ่งของใดของผู้อื่นหายไป, ต้องใช้ราคาส่งของนั้น หรือใช้สิ่งของนั้นนั่นเอง; ชื่อว่ากัณเฑาะไทย. ถ้าไม่ใช้ให้ต้องปาราชิกในเมื่อเจ้าของทอดธุระ. แต่ถ้าผู้อื่นใส่เนยใสหรือน้ำมันลงในหม้อของภิกษุนั้น, ภิกษุผู้เจ้าของหม้อนี้ก็ใส่กัณเฑาะที่จะคืบน้ำมันได้ลงแม้ในหม้อนั้น ด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก ตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล. ภิกษุรู้ว่าเนยใสหรือน้ำมันที่ผู้อื่นใส่ไว้ในหม้อเปล่าของตน จึงใส่กัณเฑาะลงไปด้วยโดยจิต เป็นปาราชิกขณะที่ยกขึ้น ตามนัยก่อนเหมือนกัน. มีจิตบริสุทธิ์ใส่ลงไป ภายหลังจึงยกขึ้นด้วยโดยจิต เป็นปาราชิกเหมือนกัน. มีจิตบริสุทธิ์แท้ ยกขึ้นไม่เป็นอาหาร ไม่เป็นสินใช้. แต่ในมหา-ปัจฉริ กล่าวไว้แต่เพียงอาบัติเท่านั้น. ในกฐินที่ ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุเคืองขัดใจว่า ท่านใส่น้ำมันลงในหม้อของเราทำไม ดังนี้แล้ว ยกกัณเฑาะขึ้นเททิ้งเสีย ไม่เป็นกัณเฑาะไทย. ภิกษุใครจะให้น้ำมันไหล จึงจับที่ขอบปากเอียง

หม้อด้วยโดยจิต เมื่อน้ำมันไหลไปได้ราคาถึงบาทต้องปาราชิก. ภิกษุมิโดยจิต-
จิตแท้ ทำหม้อให้รั่วด้วยคิดว่า น้ำมันจะไหลไปเสีย เมื่อน้ำมันไหลไปได้
ราคาถึงบาท ต้องปาราชิก. ภิกษุมิโดยจิตนั้นแล กระทำหม้อให้เป็นช่องทะลุ
กว่าหลายหรือตะแคง. ก็แลคำนี้เป็นฐานแห่งความฉงน, เพราะฉะนั้น ควร
สังเกตให้ดี.

ก็ในคำว่า คำว่า เป็นต้นนี้ มีวินัยจักษุดังต่อไปนี้: ช่องปากลงข้างล่าง
ชื่อว่า คำว่า. ช่องปากขึ้นข้างบน ชื่อว่า หงาย. ช่องปากไปตรง ๆ เหมือน
กระบวยชื่อว่า ตะแคง. บรรดาการทำว่าเป็นต้นนั้น เมื่อน้ำมันได้ราคาถึงบาท
ไหลออกจากภายในช่องที่อยู่ข้างล่าง ซึ่งตนทำไว้จำเดิมแต่ภายนอก ถึงจะไม่
ไหลออกไปภายนอก ก็เป็นปาราชิก. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า น้ำมัน
พอไหลออกไปจากภายในนั้นเท่านั้น ก็ชื่อว่าไหลออกไปภายนอก จะนับว่าอยู่
ภายในหม้อไม่ได้ คือไม่ตั้งอยู่ในหม้อ. เมื่อน้ำมันได้ราคาถึงบาท ไหลออก
ไปจากภายนอกช่อง ที่ตนทำไว้จำเดิมแต่ภายใน เป็นปาราชิก. เมื่อน้ำมันได้
ราคาถึงบาทไหลออกไปจากภายนอกช่องข้างบน ที่ตนทำไว้โดยอาการใด ๆ ก็
ตาม เป็นปาราชิก. ในอรรถกถาทิ้งหลาย ท่านกล่าวไว้ว่า แท้จริง น้ำมัน
นั้น ยังไม่ไหลจากภายในไปภายนอกเพียงใด, ก็ชื่อว่ายังอยู่ภายในหม้อเพียง
นั้นนั่นแล. พระวินัยธร พิงปรับ (อาบัติปาราชิก) ด้วยอำนาจน้ำมันที่ไหล
ออกจากตรงกลางกระเบื้อง แห่งช่องที่อยู่ตรงกลาง. ก็คำที่กล่าวไว้ในอรรถกถา
ทั้งหลายนั้น ย่อมสมกับการทำลายคันคูดของสระ ในเมื่อภิกษุกระทำช่องตั้งแต่
ภายในและภายนอก เว้นตรงกลางไว้. แต่เมื่อภิกษุกระทำช่องจำเดิมแต่ภายใน
แล้ว พระวินัยธรควรปรับอาบัติด้วยช่องภายนอก, เมื่อทำช่องจำเดิมแต่ภายใน
นอกแล้ว ควรปรับด้วยช่องภายใน ; คำที่ท่านกล่าวไว้ในช่องที่กำหนดด้วย
ตรงกลางนี้ ดังพรรณนามานี้ ใช่ว่าได้.

ก็ภิกษุใด นำออกซึ่งเชิงรองหรือก้อนเส้าแห่งหม้อ ด้วยโดยจิตว่า หม้อจักกลิ้งไป เมื่อหม้อกลิ้งไป เป็นปาราชิก. อนึ่ง เมื่อภิกษุรู้ความที่เขาจะ รินน้ำมันใส่ ทำความร้าวหรือช่องแห่งหม้อเปล่าไว้เป็นกัณฑ์ไทย โดยประมาณ แห่งน้ำมันที่ร่วออกในภายหลัง. แต่ในอรรถกถาทั้งหลาย บางแห่งท่านเขียน ไว้ว่า เป็นปาราชิก ดังนี้ก็มี. นั้นเขียนไว้ด้วยความปลั่งพลาด. ภิกษุทำไม้ หรือหินให้เป็นอันตนผูกไว้ไม่ดี หรือตั้งไม้หรือหินให้เป็นของอันตนตั้งไว้ไม่ดี ในเบื้องต้นแห่งหม้อเต็ม ด้วยโดยจิตว่า มันจักตกไปทำลาย น้ำมันจักไหล ออกจากหม้อนั้น. ไม้หรือหินนั้น จะต้องตกอย่างแน่นอน เมื่อภิกษุทำอย่างนั้น เป็นปาราชิกในขณะที่ทำเสร็จ. ทำอย่างนั้น ในเบื้องต้นแห่งหม้อเปล่า ไม้หรือ หินนั้นตกไปทำลายในกาลที่หม้อนั้นเต็มในภายหลังเป็นกัณฑ์ไทย. จริงอยู่ ใน ฐานะเช่นนี้ยังไม่เป็นปาราชิกในเบื้องต้นทีเดียว เพราะประโยชน์อันภิกษุทำแล้ว ในกาลที่ของไม่มี. แต่เป็นกัณฑ์ไทย เพราะทำของให้เสีย. เมื่อเขาให้นำมา ให้ ไม้ให้เขาเป็นปาราชิก เพราะการทอดธุระแห่งเจ้าของทั้งหลาย. ภิกษุ ทำเหมือนให้ตรงด้วยโดยจิตว่า หม้อจักกลิ้งไป หรือน้ำจักยังน้ำมันให้ล้นขึ้น หม้อกลิ้งไปก็ตาม น้ำมันล้นขึ้นก็ตาม เป็นปาราชิกในเวลาที่ทำให้ตรง. จริงอยู่ ประโยคเช่นนี้ ๆ ถึงความสงเคราะห์ได้ในบุพประโยชน์คาวหาร. เมื่อเหมือนแห่ง อันภิกษุทำให้ตรงไว้แล้ว น้ำไหลมาทีหลัง หม้อกลิ้งไปก็ตาม น้ำมันล้นขึ้น ก็ตาม, เป็นกัณฑ์ไทย. เพราะเหตุไร ? เพราะไม่มีประโยชน์ คือการให้เคลื่อน จากฐาน. ลักษณะแห่งประโยชน์ คือ การให้เคลื่อนจากฐานนั้น จักมีแจ้งใน ของที่ตั้งอยู่ในเรือ.

[อรรถาธิบาย คำว่า ภินุทิตวา เป็นต้น]

พึงทราบวินิจฉัยในบททั้งหลายมีบทว่า ตตุเถว ภินุทิต วา เป็นต้น ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาดังนี้ก่อน.

บทว่า ทำลายก็ดี นั้น โดยอรรถว่า ทบทำลายด้วยไม้ค้อน.

บทว่า เทก็ดี นั้น โดยอรรถว่า เหน้หรือทรายลงในน้ำมันล้นขึ้น.

บทว่า ยังไฟให้ไหม้ก็ดี นั้น โดยอรรถว่า นำฟืนมาแล้วยังไฟให้ไหม้.

บทว่า ให้เป็นของบริโภคไม่ได้ นั้น โดยอรรถว่า ทำให้เป็นของพึงเคี้ยวไม่ได้ หรือพึงดื่มไม่ได้ คือ ยังอุจจาระหรือปัสสาวะ หรือยาพิษ หรือของเดน หรือซากศพให้ตกลงไป.

บทว่า ต้องอาบัติทุกกฏ นั้น โดยอรรถว่า เป็นทุกกฏเพราะไม่มีการให้เคลื่อนจากฐาน. ญาณพิเศษนี้ ชื่อว่า พุทธวิสัย. แม้จะเป็นทุกกฏ ก็จริง แต่เมื่อเจ้าของให้นำมาให้ เป็นภคณาไทย. ใน ๔ บทนั้น สองบทเบื้องต้น ไม่สม. เพราะสองบทนั้น เป็นลักษณะอันเดียวกันกับการทำความร้ายของหม้อ และการทำเหมืองให้ตรง. ส่วนสองบทเบื้องหลัง แม้ยังวัตถุให้เคลื่อนจากฐาน ก็อาจทำได้. เพราะฉะนั้น อาจารย์พวกหนึ่ง จึงกล่าววินิจฉัยในคำนี้ไว้อย่างนี้.

ได้ยินว่า ในอรรถกถา คำว่า เป็นทุกกฏ เพราะไม่มีการให้เคลื่อนจากฐาน นี้ ท่านกล่าวหมายเอาสองบทเบื้องหลัง. จริงอยู่ ภิกษุไม่ทำการให้เคลื่อนจาก ฐานเลย พึงเผาเสียก็ดี พึงทำให้เป็นของใช้สอยไม่ได้ก็ดี ด้วยไถยจิตหรือเพราะต้องการให้การเสียหาย, แต่ในสองบทเบื้องต้น เมื่อภิกษุทำลายหรือเทโดยนัยที่กล่าวแล้ว การให้เคลื่อนจากฐาน ย่อมมิได้; เพราะฉะนั้น เมื่อทำอย่างนั้น เป็นภคณาไทย เพราะใคร่นะให้เสียหาย เป็นปาราชิก ด้วยไถยจิต ดังนี้แล.

หากมีผู้แย้งว่า คำนั้น ไม่ชอบ เพราะท่านกล่าวไว้ในพระบาลีว่า เป็นทุกกฏ.

พึงเฉลยว่า จะเป็นคำไม่ชอบหามิได้ เพราะมีอรรถที่จะพึงถือเอาโดยประการอื่น.

จริงอยู่ ในฝักฝ่ายแห่งโดยจิตในพระบาลี อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า บทว่า ทำลายก็ดี นั้น โดยอรรถว่า เจือด้วยน้ำ บทว่า เท ก็ดี นั้น โดยอรรถว่า เท ทราย หรืออุจจาระ หรือปัสสาวะลงใสเกสซ์มีน้ำมัน เป็นต้นนั้น ดังนี้. ส่วนสาระในคำนี้ ดังต่อไปนี้ :- ภิกษุไม่ประสงค์จะให้เคลื่อนจากฐานเลย ทำลายอย่างเดียว คุณภิกษุเผาหญ้าในวินิตวัตถุ. แต่เกสซ์มีน้ำมัน เป็นต้นย่อมไหลออกได้ เพราะหม้อทำลายแล้ว. ก็หรือว่า ในเกสซ์เหล่านั้น เกสซ์ใดเป็นของแห้ง เกสซ์นั้น ยังยึดกันตั้งอยู่ได้เทียว. อนึ่ง ภิกษุไม่ประสงค์จะเทน้ำมันเลย เทน้ำ หรือทราย เป็นต้น ลงในหม้อนั้นอย่างเดียว. แต่ น้ำมันก็เป็นอันภิกษุนั้นเท เพราะได้เทน้ำหรือทรายเป็นต้นนั้นลงไป. เพราะฉะนั้น ด้วยอำนาจโวหาร ท่านจึงเรียกว่า ทำลายก็ดี เทก็ดี. ผู้ศึกษาพึงถือเอาใจความแห่งบทเหล่านี้ ดังกล่าวมานี้.

ส่วนในฝ่ายแห่งความเป็นผู้ใครจะให้ฉิบหาย เป็นทุกกฏ ถูกต้องแม้โดยประการนอกนี้. จริงอยู่ เมื่อท่านกล่าวอธิบายความอยู่อย่างนี้ บาลีและอรรถกถา ย่อมเป็นอันท่านสอบสวน กล่าวดีแล้วโดยเบื้องต้นและเบื้องปลาย. แต่ไม่ควรทำความพอใจแม้ด้วยทำอธิบายเพียงเท่านี้ พึงเข้าไปนั่งใกล้อาจารย์ ทั้งหลายแล้วทราบข้อวินิจฉัยแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในแผ่นดิน

กล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่บนบก

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่บนบก. สองบทว่า **ถเล นิกุจิตฺตํ** ความว่า ได้แก่ ทรัพย์ที่เขาวางไว้บนพื้นดินก็ดี บนพื้นปราสาทและบนภูเขา เป็นต้นแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งปกปิดหรือไม่ปกปิดก็ดี พึงทราบว่า ทรัพย์ที่ตั้งอยู่บนบก. ทรัพย์นั้น ถ้าเขาทำเป็นกองไว้ พึงตัดสินตามคำวินิจฉัยที่กล่าวไว้ในการทำทรัพย์ให้อยู่ในภษณะและการตัดกำเอาในภายในหม้อ. ถ้าทรัพย์นั้นคิดเนื่องเป็นอันเดียวกัน มียางรักและยางสน เป็นต้น พึงตัดสินตามคำวินิจฉัยที่กล่าวไว้ในน้ำผึ้งและน้ำอ้อยที่เกี่ยวข้องแล้ว. ถ้าทรัพย์เป็นของหนัก จะเป็นแห่งโลหะก็ตาม งบน้ำอ้อยก็ตาม วัตถุมีน้ำมันน้ำผึ้งและเปรียงเป็นต้นก็ตาม ซึ่งเนื่องด้วยภษะ พึงตัดสินตามคำวินิจฉัยที่กล่าวไว้ในการยังหม้อให้เคลื่อนจากฐาน และพึงกำหนดความต่างของฐานแห่งสิ่งของเขาผูกไว้ด้วยโซ่. ส่วนภิกษุถือเอาวัตถุมีผ้าปาวารผ้าลาดพื้นและผ้าสาฎกเป็นต้นที่เขาปูลาดไว้ นุคมาตรงๆ เมื่อชายผ้าข้างโน้นล่วงเลยโอกาสที่ชายผ้าข้างนี้ถูกต้องไป เป็นปาราชิก. ในทุก ๆ ทิศ ก็ควรกำหนดด้วยอาการอย่างนี้. ภิกษุห่อแล้วยกขึ้น เมื่อทำให้ลอยไปในอากาศ เพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก. ทำที่เหลื่อมินัยดังกล่าวแล้วนั่นเอง ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่บนบก

กล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ

พึงทราบวินิจฉัยในของที่อยู่ในอากาศ. สำหรับนกยูง พึงทราบการกำหนดฐานโดยอาการ ๖ อย่าง คือ ข้างหน้ากำหนดด้วยจะงอยปาก ข้างหลังกำหนดด้วยปลายลำแพนหาง ข้างทั้ง ๒ กำหนดด้วยปลายปีก เบื้องต่ำกำหนดด้วยปลายเล็บเท้า เบื้องบนกำหนดด้วยปลายหงอน. ภิกษุคิดว่า จักจับนกยูง ซึ่งมีเจ้าของ อัน (บิน) อยู่ในอากาศ ยืนอยู่ข้างหน้า หรือเหยียดมือออก. นกยูงกางปีกอยู่ในอากาศนั้นแหละ กระทบปีกแล้วหยุดบินยืนอยู่ เป็นทุกกฏแก่ภิกษุนั้น, ไม่ให้นกยูงนั้นไหว เอามือลูบคลำ เป็นทุกกฏเหมือนกัน, ไม่ให้เคลื่อนจากฐาน ให้ไหวอยู่ เป็นอุลลัจจัย. ส่วนจะเอามือจับหรือไม่จับก็ตาม ให้ปลายลำแพนหางล่วงเลยโอกาสที่จะงอยปากถูก หรือให้จะงอยปากล่วงเลยโอกาสที่ปลายลำแพนหางถูก, ถ้านกยูงนั้น ได้ราคาบาทหนึ่งไซ้, เป็นปาราชิก. อนึ่ง ให้ปลายปีกข้างขวา ล่วงเลยโอกาสที่ปลายปีกข้างซ้ายถูก หรือให้ปลายปีกข้างซ้าย ล่วงเลยโอกาสที่ปลายปีกข้างขวาถูก ก็เป็นปาราชิก. อนึ่ง ให้ปลายหงอน ล่วงเลยโอกาสที่ปลายเล็บเท้าถูก หรือให้ปลายเล็บเท้า ล่วงเลยโอกาสที่ปลายหงอนถูก ก็เป็นปาราชิก. นกยูงบินไปทางอากาศ จับที่บรรดาอวัยวะมีศีรษะเป็นต้น อันใด, อวัยวะอันนั้น เป็นฐานของนกยูงนั้น. เพราะเหตุนั้น ภิกษุนั้นแม้เมื่อทำนกยูงตัวนั้น ซึ่งเกาะอยู่ที่มือให้ส่ายไปข้างโน้นและข้างนี้ ชื่อว่าทำให้ไหวแท้. และถ้าเธอเอามืออีกข้างหนึ่งจับให้เคลื่อนจากฐาน เป็นปาราชิก. ภิกษุยื่นมืออีกข้างหนึ่งเข้าไปใกล้, นกยูงโดดไปเกาะที่มือนั้นเสียเอง ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุมิโดยจิต รู้ว่านกยูงจับที่อวัยวะ อย่างเท้า ก้าวแรก เป็นอุลลัจจัย, ก้าวที่สอง เป็นปาราชิก. นกยูงจับอยู่บนพื้นดิน

ยอมได้ฐาน ๓ ด้วยอำนาจเท้าทั้งสอง และลำแขนหาง. เมื่อภิกษุยกนกงูนั้น ขึ้น เป็นอุลลัจจัย ตลอดเวลาที่ฐานแม่เพียงฐานเดียวยังถูกแผ่นดิน. เมื่อนกงู นั้นสักว่าอันภิกษุให้พ้นจากแผ่นดินแม่เพียงปลายเส้นผมก็เป็นปาราชิก. ภิกษุ ยกนกงูซึ่งอยู่ในกรงขึ้นพร้อมทั้งกรง ต้องปาราชิก. แต่ถ้านกงูตัวนั้น ไม่ได้ ราคาถึงบาทไซร์, ฟิงปรับตามราคาทุก ๆ แห่ง. ภิกษุมิโดยจิต ทำนกงูตัว ซึ่งเที่ยวอยู่ภายในสวนให้ตกใจ ไล่มันเดินออกไปนอกสวนด้วยเท้าเทียว ให้ ล่วงเลยเขตที่กำหนดแห่งประตุ ต้องปาราชิก. จริงอยู่ ภายในสวน เป็นฐาน ของนกงูนั้น เหมือนคอกเป็นฐานของโคที่อยู่ในคอก ฉะนั้น. แต่เมื่อภิกษุ เอามือจับทำให้มันบินไปในอากาศ แม้ภายในสวน ก็ต้องปาราชิกเหมือนกัน. เมื่อภิกษุยังนกงูแม่เที่ยวอยู่ภายในบ้านให้ล่วงเลยเครื่องล้อมแห่งบ้านไป ต้อง ปาราชิก. นกงูตัวที่ออกไปเที่ยวอยู่ในอุปจารบ้านหรืออุปจารสวนเองทีเดียว และภิกษุมิโดยจิต ยังมันให้ตกใจด้วยไม้หรือด้วยกระบือึง ทำให้มันบ่าหน้า เข้าดง. นกงูบินไปเกาะอยู่ภายในบ้าน หรือภายในสวน หรือบนหลังคา, ยังรักษาอยู่. แต่ถ้ามันบ่าหน้าเข้าดงบินไปก็ดี เดินไปก็ดี, เมื่อไม่มีความหมาย ใจว่าเราให้มันเข้าดงไปแล้ว จักจับเอา ต้องปาราชิก ในเมื่อสักว่า มันบิน ขึ้นพ้นแผ่นดินแม่เพียงปลายเส้นผม หรือในอย่างเท้าที่สอง. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ที่ซึ่งยืนเท่านั้น เป็นฐานของมันซึ่งออกจากบ้านแล้ว. แม้ใน นกทั้งหลายมีนกกับแคเป็นต้น ก็พึงทราบวินิจฉัย ดังนี้แล.

บทว่า **สาฎก** ภา มีความว่า ภิกษุเอามือจับ ฝ้าสาฎกที่แข็งด้วย แป้ง ซึ่งปลิวไปในอากาศ ลอยมาตรงหน้า ที่ชายผ้าข้างหนึ่งเหมือนผ้าที่เขา จึงลาดไว้บนพื้นแผ่นดินถูกลมกระพือพัด ฉะนั้น, เมื่อไม่ได้ทำฐานให้ไหวไป ข้างโน้นและข้างนี้เลย ต้องทุกกฏ เพราะงดการเดิน, เมื่อไม่ทำให้เคลื่อนจาก ฐานรักษาอยู่, เป็นอุลลัจจัย เพราะทำให้ไหว, ให้เคลื่อนจากฐาน ต้อง

ปาราชิก. ก็การกำหนดฐานแห่งผ้าสาฎกนั้น พึงทราบด้วยอาการ ๖ อย่าง เหมือนการกำหนดฐานแห่งนกงูง ฉะนั้น. ส่วนผ้าสาฎกที่ไม่แข็ง พอภิกษุจับ ที่ชายผ้าข้างหนึ่งเท่านั้น ก็ตกลงไปกองอยู่บนพื้นดินทั้งชายที่สอง, ผ้าสาฎก นั้นมีฐาน ๒ คือ มือ ๑ พื้นดิน ๑. ภิกษุทำผ้าสาฎกนั้น ตามที่จับเอาแล้วนั้น แล ให้เคลื่อนไปจากประเทศแห่งโอกาสที่ตนจับเอาครั้งแรก ต้องถูกลัจจัย ภายหลัง เอามือที่สอง หรือเท้ายกขึ้นจากพื้นดิน ต้องปาราชิก. อนึ่ง ครั้งแรก ยกขึ้นจากพื้นดิน ต้องถูกลัจจัย, ภายหลังให้เคลื่อนจากประเทศแห่งโอกาสที่ ตนจับเอา ต้องปาราชิก. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเมื่อไม่ปล่อยการจับ ยืนมือลง ไปตรง ๆ บ้างผ้าให้อยู่ที่พื้นดิน จึงเอามือนั้นนั้นเองยกผ้าขึ้น ต้องปาราชิก. แม้ในผ้าโพก ก็พึงทราบวินิจฉัยดังนี้แหละ.

หลายบทว่า หิรณฺณํ वा สฺวณฺณํ वा ฉิขฺชฺมานํ มีความว่า เครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้น ของพวกมนุษย์ผู้ตกแต่งอยู่ที่ดี แห่งทองของ พวกช่างทองผู้ตัดชี้ทองอยู่ที่ดี ขาดตกไป. ถ้าภิกษุมีโดยจิตเอามือจับเอาเครื่อง ประดับ หรือแห่งทองที่ขาดตกลงมาทางอากาศนั้น, การจับเอานั้นแหละ เป็นฐาน, เอามือออกจากประเทศที่ตนจับเอาต้องปาราชิก. เอามือยกเครื่อง ประดับมีสร้อยคอเป็นต้นที่ตกลงไปในจีวรขึ้น ต้องปาราชิก, ไม่ได้ยกขึ้นเลย แต่เดินไป ต้องปาราชิกในอย่างเท้าที่สอง. ถึงในเครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้น ที่ตกลงไปในบาตร ก็มีนัยอย่างนี้แล. เอามือจับเครื่องประดับมีสร้อยคอ เป็นต้น ที่ตกลงที่ศีรษะ ที่หน้า หรือที่เท้า ต้องปาราชิก, ไม่ได้จับเอาเลย แต่เดินไป ต้องปาราชิกในอย่างเท้าที่สอง. อนึ่ง เครื่องประดับมีสร้อยคอ เป็นต้นนั้นตกไปในที่ใด ๆ, เฉพาะโอกาสที่เครื่องประดับเป็นต้นตั้งอยู่ในที่ นั้น ๆ เป็นฐานของเครื่องประดับเป็นต้นนั้น, อังคาพยพทั้งหมดก็ดี บาตร และจีวรก็ดี หาได้เป็นฐานไม่ ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่ในกลางแจ้ง

พึงทราบวินิจฉัยในภณณะที่ตั้งอยู่ในกลางแจ้ง. ภณณะที่เขาวางไว้บน
เตียงและตั้งเป็นต้น จะเป็นของควรจับต้องหรือไม่ควรจับต้องก็ตาม เมื่อภิกษุ
จับต้องด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ. ก็แลในภณณะที่เขาวางไว้บนเตียงและตั้งนี้
ควรทราบวินิจฉัยตามนัยที่กล่าวไว้ในภณณะที่ตั้งอยู่บนบก. ส่วนความแปลกกัน
พึงทราบดังนี้ :-

ถ้าผ้าสาฎกที่แข็งด้วยแปรง ซึ่งเขาจึงไว้ที่เตียงหรือตั้ง ตรงกลางไม่ถูก
พื้นเตียง ถูกแต่เท้าเตียงเท่านั้น, พึงทราบฐานด้วยอำนาจแห่งเท้าทั้ง ๔ ของ
เตียงนั้น. จริงอยู่ เมื่อผ้าสาฎกนั้น สักว่าอันภิกษุให้ล่วงเลยโอกาสที่ถูก
เบื่องบน แห่งเท้าเตียงเท่านั้น ย่อมเป็นปาราชิก ในเพราะเหตุให้ก้าวล่วงนั้น.
แต่เมื่อภิกษุลักไปพร้อมทั้งเตียงและตั้ง พึงทราบฐาน ด้วยอำนาจโอกาสที่
เท้าเตียงและตั้งตั้งจดอยู่.

บทว่า จีวรวิเส วา มีความว่า บนราวหรือบนขอไม้ที่เขาผูกตั้งไว้
เพื่อประโยชน์แก่การพาดจีวร. เฉพาะโอกาสที่ถูกกับโอกาสที่ตั้งอยู่ เป็นฐาน
ของจีวรที่พาดไว้บนราวนั้น ซึ่งเอาชายไว้ข้างนอก เอาขนดไว้ข้างใน, ราว
จีวรทั้งหมด หาได้เป็นฐานไม่. เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุจับจีวรนั้นที่ขนด
ดึงมาด้วยโดยจิต ให้โอกาสที่ตั้งอยู่บนราวด้านนอก ล่วงเลยประเทศที่ราวจีวร
ถูกด้านในไป เป็นปาราชิก ด้วยการดึงมาเพียงนิ้วเดียวหรือสองนิ้วเท่านั้น.
นัยแม่แห่งภิกษุผู้จับที่ชายดึงมา ก็เหมือนกันนี้. แต่เมื่อภิกษุรูดลงข้างซ้าย
หรือข้างขวามบนราวจีวรนั้นนั่นเอง ครั้นเมื่อจีวรนั้นสักว่าล่วงเลยฐานแห่งชาย
ข้างขวาด้วยชายข้างซ้าย หรือสักว่าล่วงเลยฐานแห่งชายข้างซ้ายด้วยชายข้างขวา

ไป เป็นปาราชิก ด้วยการรูดไปเพียง ๑๐ นิ้ว หรือ ๑๒ นิ้วเท่านั้น. เมื่อ
ภิกษุยกขึ้นข้างบน เป็นปาราชิก ด้วยการยกขึ้นเพียงปลายเส้นผม. เมื่อภิกษุ
แก้จีวรที่เขาเอาเชือกผูกแขวนไว้ จะถูกราวจีวรหรือไม่ก็ตาม เป็นอุลลัจจัย,
เมื่อแก้ออกแล้ว เป็นปาราชิก. จริงอยู่ จีวรนั้นพอสักว่าแก้ออกเท่านั้น ย่อม
ถึงความนับว่า พ้นจากฐาน. เมื่อภิกษุคลายจีวรที่เขาพันไว้ที่ราวออก เป็น
อุลลัจจัย, ครั้นเมื่อจีวรนั้นสักว่าคลายออกเสร็จแล้ว ก็ต้องปาราชิก. ในจีวร
ที่เขาทำเป็นห่วงเก็บไว้ ภิกษุตัดห่วงออกก็ดี แก้ออกก็ดีปลดปลายราวข้างหนึ่ง
แล้วรูดออกก็ดี ต้องอุลลัจจัย, ครั้นเมื่อห่วงนั้น สักว่าขาดก็ดี สักว่าแก้ออก
แล้วก็ดี สักว่ารูดออกแล้วก็ดี ต้องปาราชิก. ภิกษุไม่ได้ทำอย่างนั้นเลย รูดไป
รูดมาบนราวจีวร, ยังรักษาอยู่ก่อน. จริงอยู่ ราวจีวรแม้ทั้งหมดเป็นฐานของ
ห่วง. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุที่การรูดหมุนไปบนราวจีวรนั้นเป็นของ
ธรรมดา. แต่ถ้าภิกษุเอามือจับจีวรนั้นทำให้ลอยไปในอากาศ ต้องปาราชิก.
เพียงโอกาสที่ถูกกับโอกาสที่ตั้งอยู่ เป็นฐานของจีวรที่เขาคลี่พาดไว้. วินิจฉัย
ในจีวรชนิดนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในจีวรที่พับพาดไว้. ส่วนจีวร
ใด เป็นของผูกพันด้วยชายข้างหนึ่ง, ฐานจีวรนั้นมี ๒ ฐาน ด้วยอำนาจโอกาส
ที่จกราวจีวรและพื้น. ในจีวรที่จกพื้นด้วยชายข้างหนึ่งนั้น พึงทราบวินิจฉัย
ตามนัยที่กล่าวแล้วในผ้าสาฎกไม่แข็งนั้นแหละ. แม้ในสายระเดียงจีวร ก็พึง
ทราบวินิจฉัยดังนี้แล. ส่วนกัณฐะที่เขาวางแขวนไว้บนขอ จะเป็นหม้อยาหรือ
อุจจาระก็ตาม, ถ้าตั้งอยู่ไม่ถูกฝาหรือพื้น, เมื่อภิกษุรูดหูที่คล้องปลดออก เมื่อ
กัณฐะนั้นสักว่าออกจากปลายขอไป, เป็นปาราชิก. หูสำหรับคล้องเป็นของแข็ง
เมื่อภิกษุยกขึ้นพร้อมทั้งหลักหู ทำให้ลอยไปในอากาศ ถึงเมื่อหูที่คล้องนั้น
ยังไม่หลุดออกจากปลายขอ ก็เป็นปาราชิก. กัณฐะเป็นของพึงติดอยู่กับฝา,

ภิกษุตั้งภณฑะนั้นออกจากปลายขอครั้งแรก ต้องอุตลัจฉัย, ภายหลังจึงปลดฝาดออก ต้องปาราชิก. นัยแม่แห่งภิกษุผู้ปลดฝาดออกครั้งแรกแล้ว ภายหลังจึงนำออกจากขอ ก็เหมือนกันนี้. ก็ถ้าภิกษุไม่อาจปลดภณฑะที่หนักออกได้ ตนเองจึงทำให้พังฝาดแล้วปลดออกจากขอ, เมื่อภณฑะนั้น แม่ภิกษุไม่ให้ห่างฝาดสักว่าปลดออกจากขอได้เท่านั้น เป็นปาราชิก. เพราะว่าฐานที่ตนทำ ไม่จัดเป็นฐาน. แต่สำหรับภณฑะที่ตั้งจุดพื้นมี ๒ ฐานเท่านั้น. วินิจฉัยในภณฑะที่ตั้งจุดพื้นนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วแล. ก็แลภณฑะใด เขาใส่สาแหรกแขวนไว้. เมื่อภิกษุปลดภณฑะนั้นออกจากสาแหรกก็ดี ปลดภณฑะนั้นทั้งสาแหรกออกจากขอก็ดี เป็นปาราชิก. และถึงความต่างกันแห่งฐานในภณฑะที่เขาใส่สาแหรกแขวนไว้นี้ ก็พึงทราบอย่างภณฑะที่ขีดฝาดและพื้น.

ตะปูที่เขาตอกฝาไว้ตรง ๆ ก็ดี เคื่อยที่เกิดในฝานั้นนั่นเองก็ดี ชื่อว่าภิตติขีละ ตะปูฝา. ส่วนตะปูกอนที่เขาตอกไว้บนนั้นแหละ ชื่อ ฟินนาค. ภณฑะที่เขาแขวนไว้บนตะปูฝาและฟินนาคนั้น พึงทราบวินิจฉัยตามนัยที่กล่าวแล้วในภณฑะที่แขวนไว้บนขอ. ก็หอกหรือหลาวหรือเส้หางสัตว์ ซึ่งเขายกขึ้นพาดไว้บนตะปูฝาหรือฟินนาค ๒-๓ อัน ซึ่งติดเรียงกันเป็นลำดับ ภิกษุจับที่ปลายหรือที่ด้ามลากมา, เพียงแต่โอกาสที่ตะปูฝาหรือฟินนาคอันหนึ่ง ๆ ถูกล่วงเลยไปเท่านั้น ต้องปาราชิก. เพราะว่าเพียงโอกาสที่ถูกเท่านั้น ย่อมเป็นฐานของหอกหลาวและเส้หางสัตว์เหล่านั้น, ตะปูฝาหรือฟินนาคทั้งหมด ไม่จัดเป็นฐาน. ภิกษุยื่นหันหน้าเข้าฝา จับตรงกลางลากมา เพียงแต่ส่วนด้านนอกล่วงเลยโอกาสที่ส่วนด้านในถูก ต้องปาราชิก. แม้เมื่อภิกษุเลื่อนไปข้างหน้าก็มีนัยเหมือนกันนี้. เมื่อภิกษุเอามือจับยกขึ้น ทำให้ลอยไปในอากาศ แม้เพียงปลายเส้ผม ต้องปาราชิก. ภิกษุลากหอกเป็นต้นนั้นที่เขาวางไว้ขีดฝาดครูดฝามา, เมื่อเธอให้ด้ามล่วงเลยโอกาสที่ปลายถูก หรือให้ปลายล่วงเลย

โอกาสที่ด้ามถูกไป ต้องปาราชิก. ภิกษุยื่นหันหน้าเข้าฝา ลากมาให้ส่วนที่สุดข้างอื่นล่วงเลยโอกาสที่ส่วนอีกข้างหนึ่งถูกไป ต้องปาราชิก. เมื่อยกขึ้นตรง ๆ ทำให้ลอยไปในอากาศเพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

สองบทว่า รุกฺเข วา ลกฺขิตํ ได้แก่ ภาวะที่เขยกขึ้นแขวนไว้ที่ต้นตาลเป็นต้น. พึงทราบวินิจฉัยตามนัยที่กล่าวแล้วในภาวะที่แขวนไว้บนขอเป็นต้น. ก็แลเมื่อภิกษุเขย่าทะเลายตาลที่เกิดอยู่บนต้นตาลนั้น วัตถุแห่งปาราชิกจะเต็มในผลใด. เมื่อผลนั้นสกัดหลุดจากขั้ว ต้องปาราชิก. ภิกษุตัดทะเลายตาล ต้องปาราชิก. ส่วนทะเลายตาลที่เขยกขึ้นเอาปลายพาดไว้ในง่ามใบไม้ ๒ ฐาน ก็ฐานที่พาดไว้ ๑ ฐานคือขั้ว ๑. วินิจฉัยใน ๒ ฐานนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้ว. ส่วนภิกษุใด ยกปลายพาดที่ง่ามใบเองแล้วจึงตัด เพราะกลัวว่า พอดีขาดตกลงมา จะพึงทำเสียง สักว่าตัดเสร็จ, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. เพราะฐานที่ตนทำ ไม่จัดเป็นฐาน. ในดอกและผลของต้นไม้ทั้งปวง พึงทราบวินิจฉัยโดยอุบายนี้.

ในคำว่า ปตุตฺตาธารเกปิ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- จะเป็นเชิงไม้ก็ตาม เชิงวัลย์ก็ตาม เชิงท่อนไม้ก็ตาม ที่ตั้งบาตรชนิดใดชนิดหนึ่ง แม้เป็นกระเช้าก็ช่าง ทุกอย่างถึงความนับว่า เชิงรองบาตร ทั้งนี้ เพียงโอกาสที่บาตรถูกนั่นเอง เป็นฐานของบาตรที่เขาตั้งไว้บนเชิงรองบาตรนั้น. ในเชิงไม้ของบาตรนั้น มีกำหนดฐานโดยอาการ ๕ อย่าง. ภิกษุจับบาตรที่ตั้งอยู่บนเชิงไม้นั้นที่ขอบปาก แล้วลากไปข้างใดข้างหนึ่งในทิศทั้ง ๔ ให้ส่วนข้างอื่นล่วงเลยโอกาสที่ส่วนข้างหนึ่ง ๆ ถูกไป ต้องปาราชิก. เมื่อยกขึ้นข้างบน เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก. แต่พึงให้ตีราคาของปรับอาบัติทุก ๆ แห่ง. แม้เมื่อภิกษุลักบาตรไปพร้อมทั้งเชิงรอง ก็มีนัยนี้เหมือนกัน ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในกลางแจ้ง

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ :- หลายบทว่า อุทก

นิกุชิตต์ โหติ ความว่า ภัณฑะที่พวกชนผู้กลัวแต่ราชภัยเป็นต้น ทำการปิดเสียให้ดีในวัตถุทั้งหลายมีภาชนะทองแดง และโลหะเป็นต้นซึ่งจะไม่เสียหายไปด้วยน้ำเป็นธรรมดา แล้วเก็บไว้ในน้ำนิ่ง ในสระโบกขรณีเป็นต้น. เพียงโอกาสที่ตั้งอยู่ เป็นฐานของทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำนั้น, น้ำทั้งหมด ไม่จัดเป็นฐาน.

หลายบทว่า คจฺจติ วา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ความว่า เมื่อภิกษุเดินไปในน้ำที่ไม่ลึก เป็นทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่า. ในน้ำลึกเมื่อทำความพยายามด้วยมือ หรือด้วยเท้าก็ดี ทำความพยายามทั้งมือและเท้าก็ดีเป็นทุกกฏทุกประโยค. ถึงในการดำลงและผุดขึ้น เพื่อลักเอาหม้อ ก็มีนัยเหมือนกันนี้. แต่ถ้าภิกษุเห็นภัยบางอย่าง จะเป็นงูน้ำหรือปลาร้ายก็ตาม กลัวแล้วก็หนีไปเสียในระหว่าง ไม่เป็นอาบัติ. ในอาการมีจับต้องเป็นต้น พึงทราบวินิจฉัยโดยนัยที่กล่าวแล้วในหม้อ ซึ่งอยู่ในแผ่นดินนั้นแล. ส่วนความแปลกกันมีดังต่อไปนี้ :- ในกุ่มมัญญุกถานัน กิษุขุดลากไปบนแผ่นดิน, ในอุทกัญญุกถานัน กิษุขุดให้จมลงในโคลน. ความกำหนดฐาน ย่อมมิได้ ด้วยอาการ ๖ ด้วยประการฉะนี้. ในดอกอุบลเป็นต้น วัตถุแห่งปาราชิก จะครบในดอกใด, เมื่อดอกนั้นสักว่า กิษุเด็ดแล้ว ต้องปาราชิก. ก็บรรดาชาติดอกบัวเหล่านี้ เปลือกบัวแม่ที่ข้าง ๆ หนึ่งแห่งอุบลชาติทั้งหลาย ยังไม่ขาดไปเพียงใด, ยังรักษาอยู่เพียงนั้น. ส่วนปทุมชาติเมื่อก้านขาดแล้ว ไยข้างในแม่ยังไม่ขาดก็รักษาไว้ไม่ได้. ดอกอุบลเป็นต้นที่เจ้าของตัดวางไว้, ดอกใด จะยังวัตถุปาราชิกให้ครบได้, เมื่อดอกนั้นอันภิกษุยกขึ้นแล้ว ก็เป็นปาราชิก. ดอกอุบล

เป็นต้น เป็นของที่เขามัดเป็นกำ ๆ ไว้, วัตถุปาราชิกจะครบในกำใด, เมื่อกำนั้น อันภิกษุยกขึ้น ต้องปาราชิก. ดอกอุบลเป็นต้น เป็นของเนื่องด้วยภาระ*, เมื่อภิกษุให้ภาระนั้นเคลื่อนจากฐาน ด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งแห่งอาการ ๖ ต้องปาราชิก ตามนัยที่กล่าวแล้วในหม้อที่ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ดอกอุบลเป็นต้น มีก้านยาวที่เขามัดที่ดอกหรือที่ก้านให้เป็นกำ ลาดหญ้าบนเชือกบนหลังน้ำ วาง ไว้ หรือล่อมไว้, กำหนดการให้เคลื่อนจากฐานแห่งดอกอุบลเป็นต้นเหล่านั้น พึงทราบโดยอาการ 6 อย่าง คือ ด้านยาว กำหนดด้วยปลายดอกและที่สุดก้าน ด้านขวาง กำหนดด้วยที่สุดสองข้าง เบื้องล่าง กำหนดด้วยโอกาสที่จด เบื้องบนกำหนดด้วยหลังแห่งดอกที่อยู่ข้างบน. แม้ภิกษุใด ทำน้ำให้กระเพื่อม ให้คลื่นเกิดขึ้น ยังกำดอกไม้ที่เขาวางไว้บนหลังน้ำ ให้เคลื่อนจากฐานที่ตั้งเดิม แม้เพียงปลายเส้นผม, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก.

แต่ถ้าเธอกำหนดหมายไว้ว่า ถึงที่นี่แล้วเราจักถือเอา ดังนี้ ยังรักษาอยู่ก่อน. เมื่อเธอยกขึ้นในที่ซึ่งกำดอกไม้ลอยไปถึงแล้ว เป็นปาราชิก. น้ำทั้งสิ้น เป็นฐานของดอกไม้ที่ขึ้นพ้นน้ำแล้ว. เมื่อภิกษุถอนดอกไม้ขึ้นขึ้นตรง ๆ เมื่อที่สุดของก้านห่างจากน้ำเพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก. ภิกษุจับดอกไม้ผลัดไปแล้วเหนียวมาข้าง ๆ จึงถอนขึ้น, น้ำไม่เป็นฐาน; เมื่อดอกไม้ขึ้นขึ้นแล้ว ก็นับเป็นปาราชิก. ในอรรถกถาหาปัจจัยเป็นต้น ท่านกล่าว ๒ คำนี้ไว้ว่า ดอกไม้ที่มัดเป็นกำ ๆ เขาผูกตั้งไว้ในที่น้ำหรือที่ต้นไม้ หรือที่กอไม้, เมื่อภิกษุไม่แก้เครื่องผูกออก ทำให้ลอยไปข้างโน้นและข้างนี้ เป็นอุลลัจจัย,

* คือ หาบ คอน แบก ตะพาย.

เมื่อเครื่องผูกสักว่าหลุดออก ต้องปาราชิก. ภิกษุแก้เครื่องผูกก่อนแล้วนำไป
ที่หลัง, ในดอกไม้ที่เขาผูกไว้^๑ กำหนดฐานโดยอาการ^๖ อย่าง.

สำหรับภิกษุผู้ใคร่จะถือเอาดอกปทุมในกอบปทุมพร้อมทั้งกอ พึงทราบ
กำหนดฐานเบื้องบนและด้านกว้าง ด้วยอำนาจแห่งน้ำที่ก้านดอก และก้านใบ
ถูก. และเมื่อเธอยังไม่ได้ถอนกอบปทุมนั้นขึ้น แต่เหนี่ยวดอกหรือใบมาเฉพาะ
หน้าตน เป็นตุลัจฉัย. พอถอนขึ้น ต้องปาราชิก. เมื่อเธอแม้ไม่ยก้านดอก
และก้านใบให้เคลื่อนจากฐาน ถอนกอบปทุมขึ้นก่อน เป็นตุลัจฉัย. เมื่อก้าน
แห่งดอกและใบเธอให้เคลื่อนจากฐาน ในภายหลัง ต้องปาราชิก. ส่วนภิกษุ
ผู้ถือเอาดอกในกอบปทุม ที่เขาถอนขึ้นไว้แล้ว พึงให้ตีราคาภักษะปรับอาบัติ.
แม้ในดอกที่กองไว้ที่มัดไว้เป็นกำ ๆ และที่เนื่องในภาระ ซึ่งวางไว้นอกสระ
มีนัยเหมือนกันนี้. เหง้าบัวหรือรากบัว วัตถุปาราชิกจะครบ ด้วยเหง้าหรือ
รากอันใด, เมื่อภิกษุถอนเหง้าหรือรากอันนั้นขึ้น ต้องปาราชิก. ก็ในเหง้า
และรากบัวนี้ พึงกำหนดฐานด้วยอำนาจโอกาสที่เปือกตมถูก. ในมหาอรรถถา
นั่นเอง ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุถอนเหง้าหรือรากบัวเหล่านั้นขึ้น แม้ราก
ฝอยที่ละเอียด ยังไม่ขาด ก็ยังรักษาอยู่ก่อน, ใบก็ดี ดอกก็ดี เกิดที่ข้อเหง้าบัว
มีอยู่, แม้ใบและดอกนั้น ก็ยังรักษาอยู่ ดังนี้. ก็แล ที่หัวเหง้าบัว เป็นของ
มีหนาม เหมือนตุ่มสิวที่ใบหน้าของพวกคนกำลังแตกเนื้อหนุ่มสาว ฉะนั้น
หนามนี้รักษาไม่ได้ เพราะไม่ใช่เป็นของยาว. คำที่เหลือนัยดังกล่าวไว้แล้ว
ในดอกอุบล เป็นต้นนั่นเอง. น้ำทั้งสิ้น ในชลาสัยทั้งหลาย มีบึงเป็นต้น
^๑ คำว่า ๒ คำนี้ ในสารัตถทีปนี. ๒/๒๑๘ ท่านอธิบายไว้ว่า คำว่า เมื่อภิกษุไม่แก้เครื่องผูก
ออก แต่ทำให้ลอยไปข้างโน้นและข้างนี้ เป็นตุลัจฉัย, เมื่อเครื่องผูกสักว่าหลุดแล้ว ก็เป็น
ปาราชิก นี่เป็นคำที่ ๑ คำว่า ภิกษุแก้เครื่องผูกออกก่อนแล้ว จึงนำไปที่หลัง, ในดอกไม้ที่เขา
ผูกไว้^๑ กำหนดฐานโดยอาการ ๖ นี่เป็นคำที่ ๒.

เป็นฐานของปลาและเต่าที่มีเจ้าของ. เพราะเหตุนั้น ภิกษุใด เอาเบ็ดก็ดี ข่ายก็ดี ไชก็ดี มือก็ดี จับเอาปลาที่มีเจ้าของ ในที่ที่เขายังรักษา, วัตถุปาราชิก จะครบด้วยปลาตัวใด, เมื่อปลาตัวนั้น สักว่าภิกษุยกขึ้นจากน้ำแม่เพียงปลายเส้นผม ภิกษุนั้น ต้องปาราชิก. ปลาบางตัวเมื่อถูกจับ วิ่งไปทางโน้นและทางนี้ กระโดดขึ้นไปยังอากาศ ตกลงไปทีตลิ่ง, แม้เมื่อภิกษุจับเอาปลาตัวที่อยู่ในอากาศหรือที่ตกไปที่ตลิ่งนั้น ก็เป็นปาราชิกเหมือนกัน. เมื่อภิกษุจับเอาแม่เต่าตัวที่คลานไปหาอาหารกินภายนอกขอบสระ ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ก็เมื่อภิกษุให้สัตว์น้ำพ้นจากน้ำ เป็นปาราชิก.

[สมัยหลังพุทธกาลพวกชนชูดบ่อน้ำใช้เลี้ยงปลา]

ชนทั้งหลายในชนบทนั้นๆ อาศัยลำราง สำหรับไขน้ำของสระใหญ่ที่ทั่วไปแก่ชนทั้งปวง ชูดหัวน้ำเช่นกับแม่น้ำน้อยอันทั่วไปแก่ชนทั้งปวงเหมือนกัน. พวกเขาได้ชักลำรางเล็กๆ จากหัวน้ำ คล้ายกับแม่น้ำนั้นไป แล้วชูดเป็นบ่อไว้เพื่อประโยชน์แก่การใช้สอยของตนๆ ที่ปลายราง. และชนเหล่านั้นมีความต้องการน้ำในเวลาใด ในเวลานั้นจึงชำระลำรางเล็กในบ่อ และหัวน้ำให้สะอาด แล้วลากลำรางสำหรับไขน้ำไป. ปลาทั้งหลายออกจากสระใหญ่ นั้นพร้อมกับน้ำ ไปถึงบ่อโดยลำดับแล้วอยู่. ชนทั้งหลายไม่ห้ามผู้ที่จับปลาในสระ และหัวน้ำนั้น. แต่ไม่ยอม คือ ห้ามมิให้จับปลาทั้งหลายที่เข้าไปในลำรางและบ่อน้ำเล็กๆ ของตนๆ.

[ภิกษุจับเอาปลาที่เขาเลี้ยงปรับอาบัติตามราคาปลา]

ภิกษุใดจับปลาในที่เหล่านั้น ในสระหรือในลำรางสำหรับไขน้ำ หรือในหัวน้ำ, ภิกษุนั้น อันพระวินัยธรพึงให้ปรับอาบัติด้วยอาหาร. แต่เมื่อ

จับปลาที่เข้าไปในลำรางเล็ก หรือในบ่อแล้ว ฟังปรับอาบัติด้วยอำนาจแห่ง
ราคาปลาที่จับได้. ถ้าปลาที่กำลังถูกจับ จากลำรางเล็กและบ่อน้ำนั้น กระโดด
ขึ้นไปในอากาศ หรือตกลงมาริมตลิ่ง, เมื่อภิกษุจับเอาปลานั้น ซึ่งอยู่ในอากาศ
หรือที่อยู่บนตลิ่งพ้นจากน้ำแล้ว ออาหาร ไม่มี. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า
ชนเหล่านั้นเป็นเจ้าของปลา ซึ่งอยู่ในที่หวงห้ามของตนเท่านั้น. จริงอยู่ กติกา
เห็นปานนี้ เป็นกติกาในชนบทเหล่านั้น. แม้ในเต่า ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. ก็
ถ้าว่า ปลาที่กำลังจะถูกจับว่ายขึ้นจากบ่อไปลงรางเล็ก, แม้เมื่อภิกษุจับปลานั้น
ในรางเล็กนั้น เป็นอาหารแท้. แต่ไม่เป็นอาหารแก่ภิกษุผู้จับปลาที่ว่ายขึ้นจาก
ลำรางเล็กไปลงห้วงน้ำ และว่ายขึ้นจากห้วงน้ำนั้นไปลงสระแล้ว. ภิกษุเอา
เมล็ดข้าวสุกล่อปลาจากบ่อไปขึ้นลำรางแล้วจับเอา, เป็นอาหารแก่ภิกษุนั้นแท้.
แต่ไม่เป็นอาหารแก่ภิกษุผู้ล่อจากลำรางนั้นไปลงห้วงน้ำแล้วจับเอา. ชนบาง
พวก นำเอาปลาจากที่สาธารณะแก่ชนทั้งปวง บางแห่งนั้นแล ชั่งเลี้ยงไว้ใน
บ่อน้ำที่หลังสวน แล้วฆ่าเสียคราวละ ๒ - ๓ ตัว เพื่อประโยชน์แก่แกงเผ็ด
ทุกวัน. เมื่อภิกษุจับปลาเห็นปานนั้น ซึ่งอยู่ในน้ำ หรือบนอากาศ หรือริม
ตลิ่งแห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นอาหารแท้. แม้ในเต่า ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ก็ในฤดูแล้ง กระแสน้ำในแม่น้ำขาดสาย น้ำย่อมค้างอยู่ในที่ลุ่มบาง
แห่ง. มนุษย์ทั้งหลายโปรยผลไม้เมื่อเมาและยาพิษเป็นต้นลง เพื่อความรอด
วายแห่งปลาทั้งหลายในลุ่มน้ำนั้นแล้วไปเสีย. ปลาทั้งหลาย กินผลไม้เมื่อเมา
และยาพิษเป็นต้นเหล่านั้น แล้วตายหายท้องลอยอยู่บนน้ำ. ภิกษุใดไปในที่
นั้นแล้ว จับเอาด้วยทำในใจว่า เจ้าของยังไม่มาเพียงใด, เราจักจับเอาปลา
เหล่านี้เพียงนั้น, ภิกษุนั้น พระวินัยธร ฟังปรับอาบัติตามราคา. เมื่อเธอ

ถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญาไม่เป็นอาหาร. แต่เมื่อเจ้าของให้นำมาเป็นภัณฑไทย
มนุษย์ทั้งหลายไปรยาพิษเมื่อปลาแล้วพากันกลับไปนำภาชนะมาบรรจุให้เต็ม
แล้วไป. พวกเขายังอาศัยอยู่ว่า พวกเราจักกลับมาเมื่ออีก เพียงใด, ปลา
เหล่านั้น ยังจัดว่าเป็นปลาที่มีเจ้าของเพียงนั้น. แต่เมื่อใด พวกเขาสิ้นอาศัย
หลีกไปเสียด้วยปลงใจว่า พวกเรา พอละ จำเดิมแต่นั้นไป เป็นทุกกฎแก่ภิกษุ
ผู้ถือเอาด้วยโดยจิต, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีบังสุกุลสัญญา. พึงทราบวินิจฉัย
ในชาติสัตว์น้ำแม้ทุกชนิดเหมือนในปลาและเต่า.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือ

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือ :- พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงเรือเป็นอันดับแรกก่อน จึงตรัสว่า นาวา นาม ยาย ตรติ ดังนี้ เพราะฉะนั้น ในอธิการว่าด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือนี้ พาหนะสำหรับข้ามน้ำ โดยที่สุด จะเป็นรางย้อมผ้าก็ตาม แพนไม้ไผ่ก็ตาม พึงทราบว่าเป็นเรือ ทั้งนั้น ส่วนในการสมมติสีมา เรือประจำที่กิกษุชุกภายใน หรือต่อด้วยแผ่นกระดาน จัดทำไว้ โดยกำหนดอย่างต่ำที่สุด บรรรทุกคนข้ามปากได้ถึง ๓ คน จึงใช้ได้ แต่ในนาวิภูฐาธิการนี้ บรรรทุกคนได้แม้คนเดียว ท่านก็เรียกว่า เรือ เหมือนกัน.

กัณเฑาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องกับตัวเรือก็ตาม ไม่เนื่องกับตัวเรือก็ตาม ชื่อว่ากัณเฑาะที่เก็บไว้ในเรือ. ลักษณะการลักกัณเฑาะที่เก็บไว้ในเรือนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในกัณเฑาะที่ตั้งอยู่บนบก นั้นแล. การแสวงหาเพื่อน การเดินไป การจับต้อง และการทำให้ไหว ในคำเป็นต้นว่า นาว อหริสุตตามิ มีนัยดังกล่าวแล้ว นั้นแล. ส่วนในคำว่า พนุรณ โมจติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- เรือลำใด เมื่อแก้เครื่องผูกแล้ว ก็ยังไม่เคลื่อนจากฐาน, เครื่องผูกของเรือลำนั้น ยังแก้ไม่ออกเพียงใด, เป็นทุกกฎเพียงนั้น, แต่ครั้งแก้ออกแล้ว เป็นอุลลัจฉัยก็มี เป็นปาราชิกก็มี. คำนั้น จำมีแจ้งข้างหน้า. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแหละ. พรรณนาเฉพาะบาลีมีเท่านี้ก่อน.

ส่วนวินิจฉัยนอกบาลี ในนาวิภูฐาธิการนี้ มีดังต่อไปนี้ :- สำหรับเรือที่ผูกจอดไว้ในกระแสน้ำเชี่ยว มีฐานเดียว คือ เครื่องผูกเท่านั้น. เมื่อเครื่องผูกนั้น ตักว่าแก้ออกแล้วต้องปาราชิก. ความยุกติในเครื่องผูกนั้น ได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นนั้นแล. ส่วนในเรือที่เขาถมไว้ ตั้งแผ่ไปตลอดประเทศ

แห่งน้ำใด ๆ ประเทศแห่งน้ำนั้น ๆ เป็นฐานของเรื่อนั้น. เพราะเหตุนั้น เมื่อ
ภิกษุผู้เรื่อนั้นข้างบนก็ดี กดให้จมลงในเบื้องต่ำก็ดี ให้ล่วงเลยโอกาสที่เรือ
ถูกในทิศทั้ง ๔ ไปก็ดี ก็เป็นปาราชิกในขณะที่พอเลยไป. เรือไม่ได้ผูกจอด
อยู่ตามธรรมดาของเรือในน้ำนิ่ง เมื่อภิกษุนุดลาก ไปข้างหน้าก็ดี ไปข้างหลัง
ก็ดี ข้างซ้ายและข้างขวาก็ดี ครั้นเมื่อสักว่าส่วนที่ตั้งอยู่ในน้ำอีกข้างหนึ่ง ล่วง
เลยโอกาสที่ส่วนข้างหนึ่งถูกไป เป็นปาราชิก. เมื่อยกขึ้นข้างบนให้พ้นจากน้ำ
เพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก เมื่อตกลงข้างล่างให้ขอบปากล่วงเลยโอกาสที่
พื้นท้องเรือถูกต้องไป เป็นปาราชิก. สำหรับเรือที่ผูกไว้ริมตลิ่งจอดอยู่ในน้ำนิ่ง
มีฐาน ๒ คือ เครื่องผูก ๑ โอกาสที่จอด ๑. ภิกษุแก่เรื่อนั้นออกจากเครื่อง
ผูกก่อน ต้องถูตลิ่งจย. ภายหลังให้เคลื่อนจากฐาน โดยอาการอันใดอันหนึ่ง
แห่งอาการ ๖ อย่าง ต้องปาราชิก. แม้ในการให้เคลื่อนจากฐานก่อน แก่
เครื่องผูกทีหลัง ก็มีนัยเหมือนกันนี้. โอกาสที่ถูกเที่ยว เป็นฐานของเรือที่เข็น
ขึ้นวางหงายไว้บนบก. กำหนดฐานของเรื่อนั้น พึงทราบโดยอาการ ๕ อย่าง.
แต่โอกาสที่ขอบปากถูกเท่านั้น เป็นฐานของเรือที่เขาวางคว่ำไว้. ผู้ศึกษา พึง
ทราบการกำหนดฐานของเรือเมื่อนั้นไปโดยอาการ ๕ อย่าง แล้วทราบว่าเป็น
ปาราชิก ในเมื่อเรือสักว่าล่วงเลยโอกาสที่ถูกข้างใดข้างหนึ่งและเบื้องบนไป
เพียงปลายเส้นผม. ก็แลโอกาสที่ไม่หมอนถูกเท่านั้นเป็นฐานของเรือที่เขาเข็น
ขึ้นบกแล้ววางบนไม้หมอนสองอัน. เพราะฉะนั้น วินิจฉัยในเรือที่เขาวางบน
ไม้หมอนนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในผ้าสาฎกเนื้อแข็งที่พาดไว้เฉพาะ
บนปลายเท้าเดียว และในหลาว เส้หางสัตว์เขาพาดไว้บนไม้พินนาค. แต่
ว่าเมื่อเรือผูกเชือกไว้ ไม่ใช่เพียงแต่โอกาสที่ถูกต้องเท่านั้นเป็นฐาน แห่งเรือ
ที่เขายังมีได้แก่เชือกซึ่งยาวประมาณ ๖๐ - ๗๐ วา ไว้เลยแล้วเหนี่ยวมาคล้องไว้

กับหลักที่ตอกลงดินตั้งไว้บนบกพร้อมกับเชือก, โดยที่แท้ ฟังทราบว่าเป็น
ยาวเพียงที่ส่วนเบื้องหลังของโอกาสที่เรือจอดแผ่นดิน จับแต่ปลายเชือกมาเป็น
ฐานก่อน ส่วนด้านขวางประมาณที่สุกรอบที่เรือและเชือกจอดแผ่นดิน เป็นฐาน.
เมื่อภิกษุจุดลากเรื่อนั้นไปตามยาวก็ดี ตามขวางก็ดี พอสักว่าให้ส่วนที่จอดดิน
อีกข้างหนึ่งเลยโอกาสที่ส่วนข้างหนึ่งถูก เป็นปาราชิก. เมื่อยกขึ้นข้างบนให้พ้น
จากแผ่นดินพร้อมทั้งเชือก เพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก.

อนึ่ง ภิกษุใด มีโดยจิต ขึ้นไปยังเรือที่จอดอยู่ที่ท่า เอาถ่อหรือไม้
พายแจวไป, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. แต่ถ้าภิกษูกางร่ม หรือเอาเท้าทั้งสอง
เหยียบจิวร และเอามือทั้งสองยกขึ้นทำต่างใบเรือให้กินลม, ลมแรงพัดมาพา
เรือไป, เรื่อนั้นเป็นอันถูกลักไปด้วยลมนั้นแล. อาหารไม่มีแก่บุคคล แต่ความ
พยายามมีอยู่. ก็ความพยายามนั้น หาใช่เป็นความพยายามในอันที่ให้เคลื่อน
จากฐานไม่. ก็ถ้าเรื่อนั้นแล่นไปอยู่อย่างนั้น ภิกษุคงไม่ให้แล่นไปตามปกติเสีย
นำไปยังทิศภาคส่วนอื่น ต้องปาราชิก. เรือที่แล่นไปถึงท่าบ้านแห่งใดแห่งหนึ่ง
เสียเอง ภิกษุไม่ให้เคลื่อนจากฐานเลยขายเสียแล้วก็ไป, ไม่เป็นอาหารเลย,
แต่เป็นกัณฑ์ไทย ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในยาน

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในยาน :- พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงยานก่อน จึงตรัสว่า ยาน นาม วยฺหํ เป็นต้น. ในคำว่า วยฺหํ เป็นต้นนั้นมีวินิจฉัยดังนี้ :-

ยานที่ปิดบังด้วยไม้เถียบไว้เบื้องบน คล้ายกับมณฑปก็ตาม ที่เขาทำปิดคลุมไว้ทั้งหมดก็ตาม ชื่อว่า คานหาม. เติงที่เขาใส่กลอนซึ่งสำเร็จด้วยทองและเงินเป็นต้นไว้ที่ข้างทั้งสอง และทำไว้โดยนัยดังปีกครุฑ ชื่อว่า เติงหาม, รถและเกวียนปรากฏชัดแล้วแล. ภัณฑะที่มีวิญญาณหรือไม่มีวิญญาณ ซึ่งเขาเก็บไว้ด้วยอำนาจเป็นกองเป็นต้น ในบรรดาคานหามเป็นต้นเหล่านั้น แห่งใดแห่งหนึ่ง เมื่อภิกษุให้เคลื่อนจากฐานด้วยโดยจิต พึงทราบว่า เป็นปาราชิก โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในภัณฑะที่ตั้งอยู่ในเรือและที่ตั้งอยู่บนบก. ส่วนความแปลกกัน มีดังต่อไปนี้ :- เมื่อภิกษุเอาตะกร้ารับเอาสิ่งของมีข้าวสารเป็นต้นที่ตั้งอยู่ในยาน แม้เมื่อไม่ยกตะกร้าขึ้น ครั้นตบตะกร้า ทำให้วัตถุมีข้าวสารเป็นต้น ซึ่งเนื่องเป็นอันเดียวกัน กระจายไป เป็นปาราชิก. นัยนี้ ย่อมใช้ได้แม้ในสิ่งของที่ตั้งอยู่บนบกเป็นต้น. กิจทั้งหลายมีการเที่ยวหาเพื่อนเป็นต้น ในคำว่า เราจักลักยาน มีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล.

ก็ในคำว่า ฐานา จาเวติ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- สำหรับยานที่เทียมด้วยโคคู่ มี ๑๐ ฐาน คือ ทำทั้ง ๘ ของโคทั้ง ๒ และล้อ ๒. เมื่อภิกษุมิโดยจิตขึ้นเกวียนนั้น นั่งบนทูลจับไป เป็นอุลลัจจัย ในเมื่อโคทั้ง ๒ ยกเท้าขึ้น, และเมื่อ โอกาสเพียงปลายเส้นผมล่วงเลยไปจากประเทศที่ล้อทั้ง ๒ จดแผ่นดิน เป็นปาราชิก. แต่ถ้าโคทั้ง ๒ รู้ว่า ผู้นี้มีไซ้เจ้าของ ๆ เรา แล้ว

สลัดแอกทิ้ง ไม่ยอมเซ็นไป หลุดอยู่ที่ตาม คின்றนอนอยู่ที่ตาม, ยังรักษาอยู่ก่อน เมื่อภิกษุจัดโคทั้งสองให้เทียมเข้าไปตรง ๆ แล้วพาดแอกเทียมให้มัน แทะ ด้วยปลุกขับไปอีก เป็นอุลลัจฉัย ในเมื่อโคเหล่านั้นยกเท้าขึ้น ตามนัยที่กล่าว แล้วนั้นแล, เป็นปาราชิก ในเมื่อล้อเคลื่อนไป. ถ้าแม่ในทางที่มีโคลนตาม ล้อข้างหนึ่งติดแล้วในโคลน, โคลนกล้อข้างที่ ๒ หมุนเวียนอยู่, ออาหารยังไม่ มีก่อน เพราะล้อข้างหนึ่งยังคงตั้งอยู่. แต่เมื่อภิกษุจัดโคทั้งสองให้เทียมตรง แล้วขับไปอีก เมื่อล้อที่หยุดอยู่หมุนเลยโอกาสที่ถูกไป เพียงปลายเส้นผม เป็น ปาราชิก. และพึงทราบความต่างกันแห่งฐานของยานที่เทียม โดยอุบายนี้ คือ ยานที่เทียม ๔ มีฐาน ๑๘ ที่เทียม ๘ มีฐาน ๓๔. ส่วนยานใดที่มีได้เทียม เขา ใช้ไม้ค้ำที่ตรงทวนอันหนึ่ง และค้ำข้างหลัง ๒ อันจอดไว้, ยานนั้น มีฐาน ๕ ด้วยอำนาจแห่งไม้ค้ำ ๓ อัน และล้อทั้ง ๒. ถ้าไม้ค้ำที่ตรงแอก เขาบากเป็น ง่ามที่ตอนล่าง มีฐาน ๖. ส่วนยานที่ไม่ได้ค้ำไว้ข้างหลัง ค้ำที่ทวนเท่านั้น มี ฐาน ๓ บ้าง ๔ บ้าง ด้วยอำนาจแห่งไม้ค้ำ. สำหรับยานที่เขาเอาทวนพาดไว้บน กระจกานหรือบนไม้ มีฐาน ๔. ยานที่เขาเอาทวนพาดไว้ที่แผ่นดินก็เหมือนกัน. เมื่อภิกษุลากหรือยกยานนั้น ให้เคลื่อนจากฐานไปข้างหน้าและข้างหลัง เป็น อุลลัจฉัย, เมื่อฐานที่ล้อทั้งสองจดยุ่ ล่วงเลยไปเพียงปลายเส้นผม ก็เป็น ปาราชิก. สำหรับยานที่เขาถอดล้อออกแล้วเอาหัวเพลาทิ้ง ๒ พาดไว้บนไม้ มีฐาน ๒. ภิกษุเมื่อลากหรือยกยานนั้น ให้ล่วงเลยโอกาสที่ถูกไป เป็นปาราชิก. ยานที่เขาวางไว้บนแผ่นดิน มีฐาน ๕ ด้วยอำนาจแห่งที่ซึ่งจดยุ่กับทวน และไม้ ค้ำเพลา ๔ อัน. เมื่อภิกษุจับยานนั้นที่ทวนลากไป ครั้นส่วนสุดข้างหน้ากับส่วน สุดข้างหลังแห่งไม้ค้ำเพลา คลาดจากกัน เป็นปาราชิก. เมื่อจับที่ไม้ค้ำเพลา ลากไป เมื่อส่วนเบื้องหลังกับส่วนเบื้องหน้าของไม้ค้ำเพลากลาดจากกัน เป็น ปาราชิก. เมื่อจับตรงสี่ข้างลากไป เป็นปาราชิก ในเมื่อที่ซึ่งไม้ค้ำเพลานั้นเอง

จดยุตามขวางคลาดจากกันไป. เมื่อจับตรงกลางยกขึ้น ครั้นโอกาสเพียงปลายเส้นผมพ้นจากแผ่นดิน เป็นปาราชิก. ถ้าไม้เคียวค้ำเพลานี้ไม่มี, เขาทำปีกทาบให้เท่ากันดีแล้ว เจาะตรงกลางสอดหัวเพลาเข้าไป. ยานนั้น ตั้งอยู่ถูกแผ่นดินทั้งหมด โดยรอบพื้นเบื้องล่าง. ในยานนั้นพึงทราบว่าเป็นปาราชิกด้วยอำนาจล่องเลขฐานที่ถูกใน ๔ ทิศ และเบื้องบน. ล้อที่เขาวางเอาคุมตั้งบนภาคพื้น มีฐานเดียวเท่านั้น. การกำหนดล้อนั้น พึงทราบโดยอาการ ๕ อย่าง. ล้อที่ตั้งให้ข้างกงและคุมภูมิ (ดิน) มีฐาน ๒. เมื่อภิกษุเอาเท้าเหยียบส่วนที่ขีดขึ้นแห่งกงให้ถูกที่พื้นแล้วจับที่กำหรือที่กงยกขึ้น ฐานที่ตนทำไม่จัดเป็นฐาน. เพราะเหตุนี้ เมื่อส่วนที่เหลือแม่ที่คงตั้งอยู่นั้น ลักว่าล่องเลขไป เป็นปาราชิก. แม่สำหรับล้อที่เขาวางพึงฝาไว้ ก็มีฐาน ๒. บรรดาฐานทั้ง ๒ นั้น เมื่อภิกษุปลดออกจากฝาครั้งแรก เป็นตุลัจฉัย, ภายหลังในเมื่อยกขึ้นจากแผ่นดินเพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก. แต่เมื่อภิกษุปลดให้พ้นจากพื้นดินครั้งแรก ถ้าฐานที่ล้อตั้งอยู่ใกล้ฝา ไม่กระเทือน ก็มีนัยนี้แหละ. ถ้าเมื่อภิกษุจับที่กำลากไปข้างล่างปลายส่วนเบื้องบนแห่งโอกาสที่ตั้งถูกฝาล่องเลขปลายส่วนเบื้องล่างไป เป็นปาราชิก. ในยานที่กำลังเดินทางไปเจ้าของยานลงจากยานแหวะออกจากทางไปด้วยกรณีบางอย่าง ถ้ามีภิกษุรูปอื่นเดินสวนทางมา พบเห็นยานว่างจากการรักษา จึงคิดว่าเราจักลักเอายาน แล้วขึ้นขี่. โคทั้งหลายพาหลักไปเว้นจากความพยายามของภิกษุทีเดียว ไม่เป็นอาหาร. คำที่เหลือเป็นเช่นดังที่กล่าวไว้แล้วในเรือ ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในยาน

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในภาวะ

ถัดจากภณณะที่ตั้งอยู่ในยานนี้ไป ภาวะนั้นแล ชื่อว่า ภารัฏฐะ (ภณณะที่ตั้งอยู่ในภาวะ). ภาวะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ ๔ ประการด้วยอำนาจแห่งสี่สภาวะเป็นต้น. ในภณณะที่ตั้งอยู่ในภาวะนั้น พึงทราบการกำหนดอวัยวะมีศีระะเป็นต้น เพื่อความไม่ฉงนในภาวะทั้งหลาย มีสี่สภาวะเป็นต้น. บรรดาอวัยวะเหล่านั้น พึงทราบการกำหนดศีระะก่อน; นี้กำหนดส่วนเบื้องล่างคือ ที่เบื้องหน้ามีหลุมคอ, ที่คอเบื้องหลังของคนบางพวก มีขั้วอยู่ที่ย้ายผม, ที่ข้างทั้งสองแห่งหลุมคोनั่นเอง ผมของคนบางพวก เกิดลามลงมา, ผมเหล่าใด เขาเรียกว่า จอนหู, ส่วนเบื้องต่ำแห่งผมเหล่านั้นด้วย. กำหนดเบื้องต้นแต่นั้นขึ้นไป พึงทราบว่าเป็นศีระะ. ภาวะที่ตั้งอยู่ในระหว่างนี้ ชื่อว่า สีสภาวะ.

อวัยวะที่ชื่อว่า คอในข้างทั้งสอง เบื้องต่ำตั้งแต่จอนหูลงไป, เบื้องบนตั้งแต่ข้อศอกขึ้นไป, เบื้องต่ำตั้งแต่รากขั้วที่ท้ายทอยและ หลุมคอลงไป. เบื้องบนตั้งแต่รากขั้วกลางหลัง และหลุมตรงลิ้นปี ในท่ามกลางที่กำหนดของอกขึ้นไป. ภาวะที่ตั้งอยู่ในระหว่างนี้ ชื่อว่า ชันธภาวะ.

ส่วนเบื้องต่ำตั้งแต่รากขั้วกลางหลัง และหลุมตรงลิ้นปีลงไปจนถึงปลายเล็บเท้า, นี้เป็นการกำหนดแห่งสะเอว, ภาวะที่ตั้งอยู่ในสรีระโดยรอบในระหว่างนี้ ชื่อว่า กฏิกภาวะ.

ส่วนเบื้องต่ำตั้งแต่ข้อศอกลงไป จนถึงปลายเล็บมือ, นี้เป็นการกำหนดแห่งของที่หัว. ภาวะที่ตั้งอยู่ในระหว่างนี้ ชื่อว่า โอลัมพะกะ.

บัดนี้ พึงทราบวินิจฉัยเป็นลำดับไป ในคำว่า สีส ภาริ เป็นต้น ดังต่อไปนี้ :- ภิกษุใดอันพวกเจ้าของมิได้สั่งว่า ท่านจงถือเอาภณณะนี้ไปใน

ที่นี่ พุคเองเลยว่า ท่านจงมอบภัณฑะชื่อนี้ให้แก่ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าจะนำเอา
ภัณฑะของพวกท่านไป ดังนี้ แล้วเอาศิระษะทูนภัณฑะของพวกชนเหล่านั้นไป
ลูบคลำภัณฑะนั้นด้วยโดยจิตต้องทุกกฎ. เมื่อยังไม่ทันให้ล่วงเขตกำหนดศิระษะ
ตามที่กล่าวแล้วเลย เป็นแต่ลากย้ายไปข้างนี้ ๆ บ้าง ลากย้ายกลับมาบ้าง ต้อง
ถูกล้างจัย, เมื่อภัณฑะนั้นพอเช็ดลดลงสู่คอ แม้พวกเจ้าของจะมีความคิดว่า
จงนำไปเถิด ดังนี้ ก็จริงอยู่ ถึงกระนั้นก็ต้องปาราชิก เพราะตนมิได้ถูกพวก
เขาสั่งไว้. อนึ่ง เมื่อเธอแม่ไม่ได้ลดลงมาสู่คอ แต่ให้พ้นจากศิระษะ แม้เพียง
ปลายเส้นผม ก็เป็นปาราชิก. อนึ่ง สำหรับภาระคู่ส่วนหนึ่งตั้งอยู่บนศิระษะ
ส่วนหนึ่งตั้งอยู่ที่หลัง. ในภาระคู่่นั้น พิงทราบวินิจฉัยด้วยอำนาจแห่งฐาน ๒.
แต่การชี้แจงนี้ ได้ปรารภด้วยอำนาจแห่งภาระ มีสี่ภาระล้วน ๆ เป็นต้น
เท่านั้น. อนึ่ง แม้ในชั้นภาระเป็นต้น ก็มีวินิจฉัยเหมือนที่กล่าวไว้ในสี่ภาระ
นี้แหละ.

ส่วนในคำว่า หตุเต ภาริ นี้ พิงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- ภัณฑะที่
หิวไป เรียกว่า หัตถภาระ เพราะเป็นของที่ถือไปด้วยมือ. ภาระนั้นจะเป็น
ของที่ถือเอาจากภาคพื้นก่อนที่เดียว หรือจะเป็นของที่ถือเอาจากศิระษะเป็นต้น
ด้วยจิตบริสุทธิ์ก็ตามที ย่อมถึงความนับว่า หัตถภาระเหมือนกัน. เมื่อภิกษุ
เห็นที่รถชฎุเช่นนั้น จึงปลงภาระนั้นลงที่ภาคพื้นหรือที่ถือไม้เป็นต้น ด้วย
โดยจิต, เมื่อภาระนั้นสักว่าพ้นจากมือ เป็นปาราชิก.

ก็แล ในคำว่า ภูมิตฺ คณฺหาติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- เมื่อภิกษุ
ปลงภาระเหล่านั้นอย่างใดอย่างหนึ่งลง บนภาคพื้นด้วยจิตบริสุทธิ์ เพราะเหตุ
มีอาหารเข้าเป็นต้น แล้วกลับยกขึ้นอีกด้วยโดยจิต แม้เพียงเส้นผมเดียว ก็เป็น
ปาราชิก ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในภาระ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในสวน

พึงทราบวินิจฉัยแม่ในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในสวนต่อไป :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงสวนก่อน จึงตรัสว่า สวนดอกไม้ สวนผลไม้ ชื่อว่า สวน ดังนี้. บรรดาสวนเหล่านั้น สวนเป็นที่บ้านแห่งดอกไม้ทั้งหลาย มีดอกมะลิ เป็นต้น ชื่อว่า สวนดอกไม้. สวนเป็นที่แผ่ตัดแห่งผลไม้ทั้งหลาย มีผลมะม่วง เป็นต้น ชื่อว่า สวนผลไม้. วินิจฉัยกัณฑ์ที่เขาเก็บไว้แม่ในสวน โดยฐาน ๔ มีนัยดังกล่าวแล้ว ในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในภาคพื้นเป็นต้นนั้นแล. ส่วนวินิจฉัยในของซึ่งเกิดในสวนนั้น พึงทราบดังนี้ :- รากไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง มีเปลือกและตะไคร้ เป็นต้น ชื่อว่า เหง้า. เมื่อภิกษุถอนรากนั้นถือเอาที่ดี ถือเอาที่เขาถอนไว้แล้วก็ดี วัตถุแห่งปาราชิกจะเต็มด้วยรากใด, ครั้นเมื่อรากนั้นอันเธอถือเอาแล้ว เป็นปาราชิก. แม่เหง้ามัน ก็สงเคราะห์เข้าด้วยรากเหมือนกัน. ก็เมื่อภิกษุถอนเหง้าขึ้น เป็นอุลลัจฉัยทีเดียว ในเมื่อเหง้ามันยังไม่ขาด แม้มีประมาณเล็กน้อย. คำที่เหลือ พึงทราบตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในเหง้าบัวนั้นแล.

บทว่า **ตจ** ได้แก่ เปลือกไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่พอจะใช้ประกอบเพื่อเป็นเครื่องยา หรือเพื่อเป็นเครื่องซ่อม. เมื่อภิกษุถากถือเอาเปลือกไม้นั้น หรือถือเอาเปลือกไม้ที่เขาถากไว้แล้ว เป็นปาราชิก โดยนัยที่กล่าวไว้แล้วในรากไม้นั้นแล.

บทว่า **ปุปผ** ได้แก่ ดอกไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง มีดอกมะลิเครือและมะลิซ้อน เป็นต้น. เมื่อภิกษุเก็บเอาดอกไม้มันั้น หรือถือเอาดอกไม้ที่เขาเก็บไว้แล้ว เป็นปาราชิก โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในดอกอุบลและดอกปทุมนั้นแล. จริงอยู่ แมื่อดอกไม้ทั้งหลาย มีขั้วหรือมีที่ต่อยังไม่ขาด ก็ยังรักษาอยู่. แต่สำหรับดอกไม้บางเหล่า มีไส้อยู่ภายในขั้ว, ไส้นั้นรักษาไม่ได้.

บทว่า ผล ได้แก่ ผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง มีผลมะม่วงและผลตาล เป็นต้น. วินิจฉัยสำหรับภิกษุผู้ถือเอาผลไม้ที่นั้นจากต้นไม้ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในกถาว่าด้วยภิกษุที่คล้องไว้บนต้นไม้. ผลไม้ที่เขาเก็บวางไว้ สงเคราะห์เข้าด้วยภิกษุที่ต้งอยู่บนภาคพื้นเป็นต้นนั้นแล.

สองบทว่า อาราม อภิญญชติ ความว่า ภิกษुकกล่าวเท็จต่อเอาสวน ซึ่งเป็นของคนอื่นว่า นี่เป็นสวนของข้าพเจ้า ดังนี้ เป็นทุกกฏ เพราะเป็นประโยชน์แห่งอทินนาทาน.

หลายบทว่า สามิกสุต วิมตี อุปปาเทติ มีความว่า ภิกษุยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของสวน เพราะความเป็นผู้ฉลาดในการวินิจฉัย หรือเพราะอาศัยคนที่มีกำลังเป็นต้น. คืออย่างไร? คือตามความจริง เจ้าของเห็นภิกษุนั้น ซึ่งเป็นผู้ชวนขายในการวินิจฉัยอยู่อย่างนั้น จึงคิดว่า เราจักอาจทำสวนนี้ให้กลับคืนเป็นของเรา หรือไม่หนอ? ความสงสัย เมื่อเกิดขึ้นแก่เจ้าของนั้น ย่อมชื่อว่า เป็นอันภิกษุนั้นให้เกิดขึ้นแล้ว ด้วยอาการดังกล่าวมานี้ เพราะเหตุนั้น ภิกษุนั้น ย่อมต้องถูกล้างจาย.

สองบทว่า ชูริ นิคุจิปติ มีความว่า ก็เมื่อใด เจ้าของทอดธุระเสีย ด้วยคิดว่า ภิกษุนี้ หยาบชำระธุณ พึงทำแม่ซึ่งอันตรายแก่ชีวิตและพรหมจรรย์ของเรา, บัดนี้ เราไม่ต้องการสวนนี้ละ, เมื่อนั้น ภิกษุผู้ต้ง ย่อมต้องปาราชิก หากแม่ต้งจะเป็นผู้ทำการทอดธุระเสียเองก็ตาม. แต่ถ้าเจ้าของทอดธุระแล้วก็ตาม ภิกษุผู้ต้ง ไม่ทอดธุระ ยังความอุตสาหะในอันจะพึงให้คืนทีเดียว ด้วยคิดว่า เราจักบีบเจ้าของสวนนี้ให้หนักแล้วแสดงความแผ่อำนาจของเรา ต้งเจ้าของสวนคนนั้นไว้ในความเป็นผู้รับใช้ แล้วจึงจักให้คืน ดังนี้, ยังรักษาอยู่ก่อน. ถ้าแม่ภิกษุผู้ต้ง ครั้นแย่งชิงเอาแล้ว ก็ทอดธุระเสีย ด้วย
* โยชนาปาฐะ ๑/๓๒๔ ว่า ออกโต ชูริณิกุเจโป เอเตนาติ ออกชูรินิกุเจโป.

คิดว่า บัดนี้ เราจักไม่คืนสวนนั้นให้แก่เจ้าของคนนี้ ฝ่ายเจ้าของก็ไม่ทอดธุระเสีย ยังเที่ยวแสวงหาพรรคพวก ทั้งรอคอยเวลาอยู่ ด้วยคิดว่า เราได้ลัทธิบริษัทเสียก่อน ภายหลังจึงจ้กรู้ ดังนี้ ยังเป็นผู้มีความอุตสาหะในการรับคืนทีเดียว, ก็ยังรักษาอยู่นั้นเที่ยว. แต่เมื่อใด แม้ภิกษุผู้ตุนั้นทอดธุระเสีย ด้วยคิดว่า เราจักไม่คืนให้ ทั้งเจ้าของก็ทอดธุระเสียด้วยคิดว่า เราจักไม่ได้คืน ทั้งสองฝ่ายทอดธุระเสียดังกล่าวนี; เมื่อนั้น ภิกษุผู้ตุนั้นเป็นปราชิก. แต่ถ้ภิกษุครั้นตุนั้นแล้ว ก็ทำการวินิจฉัยความเสียเอง เมื่อวินิจฉัยยังไม่เสร็จ ทั้งเจ้าของก็มิได้ทอดธุระ รู้อยู่ที่เดียวว่า ตนมิใช่เป็นเจ้าของเลย ได้ถือเอาดอกไม้หรือผลไม้บางอย่างจากสวนนั้น พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ.

บทว่า **ธมฺมณฺจเรณฺโต** ได้แก่ ภิกษุผู้ตุนั้น ทำการตัดสินความในหมู่ภิกษุ หรือในราชตระกูล.

สองบทว่า **สามิกํ ปราชเต** ความว่า ภิกษุผู้ตุนั้น ให้ของกำนัลแก่พวกผู้พิพากษา แล้วอ้างพยาน โกง ย่อมชนะเจ้าของสวน.

สองบทว่า **อาปตฺติ ปราชิกสฺส** ความว่า มิใช่จะเป็นปราชิกเฉพาะภิกษุผู้ประกอบคดีนั้นอย่างเดียวก้หามิได้ พวกภิกษุผู้พิพากษาโงกก็ดี ผู้เป็นพยานโงกก็ดี ผู้เกล้งดำเนินคดีในการให้สำเร็จประโยชน์แก่ภิกษุผู้ฟ้องร้องนั้น ก็เป็นปราชิกทั้งหมด. ก็ในคำว่า **ธมฺมณฺจเรณฺโต** นี้ พึงทราบความปราชัย ด้วยอำนาจเจ้าของทอดธุระเท่านั้น. จริงอยู่ เจ้าของยังไม่ทอดธุระจัดว่ายังไม่แพ้ทีเดียว.

หลายบทว่า **ธมฺมณฺจเรณฺโต ปรัชชเต** ความว่า แม้ถ้าตนเองถึงความปราชัย เพราะคำพิพากษาที่เป็นไปโดยธรรมโดยวินัย โดยสัตตสุสานัน. แม้ด้วยประการอย่างนี้ ภิกษุผู้ตุนั้น ยังต้องถูกลงโทษ เพราะทำการบีบบังคับเจ้าของด้วยการกล่าวเท็จเป็นปัจจัย ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในสวน

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวิหาร

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์แม่ที่ตั้งอยู่ในวิหารต่อไป :- ทรัพย์ที่เก็บไว้ โดยฐาน ๔ มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ก็วินิจฉัยแม่ในการต่อเอาทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวิหารนี้ พึงทราบดังนี้ :- เมื่อภิกษุต่อเอาวิหารก็ดี บริเวณก็ดี อาวาสก็ดี ทั้งใหญ่ ทั้งเล็ก ซึ่งเขาถวายพวกภิกษุอุทิศสงฆ์ มาจากทิศทั้ง ๔ ตูไม่ขึ้น, ทั้งไม่อาจเพื่อจะแย่งชิงเอาได้. เพราะเหตุไร ? เพราะไม่มีการทอดธุระแห่งภิกษุทั้งปวง. จริงอยู่ ภิกษุทั้งหมดผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ จะทำการทอดธุระในวิหารเป็นต้นที่เป็นของสงฆ์ไม่ได้แล. แต่ภิกษุผู้ต่อเอาสิ่งของ ๆ ณะ อันต่างด้วยคณะผู้กล่าวที่มณิกายเป็นต้น หรือของบุคคลบางคน ย่อมอาจทำคณะ และบุคคลบางคนนั้น พึงทราบวินิจฉัย โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในสวนนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวิหาร

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในนา

พึงทราบวินิจฉัยแม้ในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในนาต่อไป :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงนาก่อน จึงตรัสว่า ที่ซึ่งปุพพพัฒนา หรืออปรพัฒนาเกิด ชื่อว่า นา. บรรดาปุพพพัฒนาเป็นต้นนั้น ข้าวเปลือก ๙ ชนิด มีข้าวสาลีเป็นต้น ชื่อว่า ปุพพพัฒนา. พืชทั้งหลายมีถั่วเขียวและถั่วราชมาเป็นต้น ชื่อว่า อปรพัฒนา. แม้ไร้อ้อยเป็นต้น ก็สงเคราะห์เข้าในบทว่า อปรพัฒนา นี้เหมือนกัน. กัณฑ์ที่เขาเก็บไว้โดยฐาน ๔ แม่นทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในนานี้ ก็มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ส่วนในกัณฑ์ที่เกิดขึ้นในนานั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- เมื่อภิกษุแย่งชิงเอาธัญชาติมีรวงข้าวสาลีเป็นต้นก็ดี ใช้มือนั้นเองเด็ดเอาหรือใช้เกี่ยวเกี่ยวเอาทีละรวง ๆ ก็ได้ หรือถอนรวมกันเอาทีละมาก ๆ ก็ได้ วัตถุปาราชิก จะครบในเมล็ด ในรวง ในกำ หรือในผลมีถั่วเขียวและถั่วราชมาเป็นต้นใด ๆ เมื่อเมล็ดเป็นต้นนั้น ๆ สักว่าเธอให้หลุดจากขั้ว เป็นปาราชิก. ส่วนลำต้นก็ดี ใบก็ดี เปลือกก็ดี ที่ยังไม่ขาดแม้มีประมาณน้อย ก็ยังรักษาอยู่. ชั่งข้าวเปลือกแม้เป็นของยาว, ลำต้นของรวงข้าวเปลือก ยังไม่หลุดออกจากชั่งข้าวภายในเพียงใด, ยังรักษาอยู่เพียงนั้น เมื่อพื้นเบื้องล่างของลำต้น หลุดออกจากชั่งข้าวแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม พระวินัยธรพึงปรับอาบัติด้วยอำนาจราคาสั่งของ. ก็เมื่อภิกษุใช้เกี่ยวเกี่ยวถือเอา ครั้นเมื่อลำต้นข้าวอยู่ในกำมือ แม้ขาดแล้วในตอนล่าง, ถัารวงทั้งหลายยังเกี่ยวประสานกันอยู่, ยังรักษาอยู่ก่อน. แต่เมื่อเธอสาบยกขึ้นแม้เพียงปลายเส้นผม, ถ้าวัตถุปาราชิกครบ เป็นปาราชิก.

ก็แล เมื่อภิกษุถือเอาข้าวเปลือกที่เจ้าของเกี่ยววางไว้พร้อมทั้งข้าวลีบ หรือทำให้หมดข้าวลีบ, วัตถุปาราชิกจะครบด้วยรวงใด, ครั้นเมื่อรวงนั้นอันเธอถือเอาแล้ว เป็นปาราชิก. ถ้าเธอกำหนดหมายไว้ว่า เราจักนวดข้าวเปลือกนี้แล้วจักฝัดถือเอาแต่เมล็ดข้าวเท่านั้น ดังนี้, ยังรักษาอยู่ก่อน. แม้เมื่อเธอให้เคลื่อนจากฐาน ในเพราะการนวดและฝัด ยังไม่เป็นปาราชิก ภายหลัง เมื่อเธอสักว่าตัดใส่ภาชนะ เป็นปาราชิก. ส่วนการตู่เอาในภณะที่ตั้งอยู่ในนา มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ในการปักหลักรุกกล้าเป็นต้น มีวินัยดังนี้ :- ขึ้นชื่อว่าแผ่นดินเป็นของหาล่ามิได้ ; เพราะเหตุนั้น ถ้าว่าภิกษุทำประเทศแห่งแผ่นดิน แม้เพียงปลายเส้นผมให้เป็นของ ๆ คน ด้วยหลักเพียงอันเดียวเท่านั้น พวกเจ้าของจะเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม, ที่หลักนั้น จะจารึกชื่อหรือไม่จารึกก็ตาม พอเธอรุกเสร็จ ก็เป็นปาราชิก แก่เธอด้วย แก่ภิกษุทั้งปวงผู้มีนันทะร่วมกับเธอด้วย แต่ถ้าที่นานั้น เป็นของที่จะพึงโกงเอาได้ ด้วยหลัก ๒ อัน, เป็นอุลลัจจัยในหลักอันที่ ๑, เป็นปาราชิกในหลักอันที่ ๒. ถ้าเป็นของที่จะพึงโกงเอาได้ด้วยหลัก ๓ อัน เป็นทุกกฏในหลักอันที่ ๑ เป็นอุลลัจจัยในหลักอันที่ ๒ เป็นปาราชิกในหลักอันที่ ๓. แม้ในหลักมากอัน ก็พึงทราบว่าเป็นทุกกฏด้วยหลักต้น ๆ เว้นในที่สุดไว้ ๒ หลัก เป็นอุลลัจจัยด้วยหลักอันหนึ่ง แห่งสองหลักในที่สุด, เป็นปาราชิกด้วยหลักอีกอันหนึ่ง ด้วยประการฉะนี้. ก็ปาราชิกนั้นแล ย่อมมีด้วยความทอดธุระของพวกเจ้าของ. ในการรุกทั้งปวงมีการรุกกล้าด้วยเชือกเป็นต้น ก็อย่างนี้.

บทว่า **รชฺชฺ** วา มีความว่า ภิกษุมีความประสงค์จะให้ผู้อื่นเข้าใจว่า นานี้เป็นของเรา จึงเชือกก็ตาม ทอดไม้เท้าลงก็ตาม ต้องทุกกฏ เมื่อเธอทำ

ในใจว่า บัดนี้เราจักทำให้เป็นของ ๆ ตน ด้วย ๒ ประโยค เป็นอุลลัจจัย ใน ประโยคที่หนึ่งแห่ง ๒ ประโยคนั้น, เป็นปาราชิกในประโยคที่ ๒.

บทว่า วติ วา มีความว่า ภิกษุมีความประสงค์จะทำนาของผู้อื่นให้ เป็นของ ๆ ตน ด้วยอำนาจแห่งการล้อม จึงปักหลักกระทุ้งลง ต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค, เมื่อประโยคหนึ่งยังไม่สำเร็จ เป็นอุลลัจจัย เมื่อประโยคนั้นสำเร็จ แล้ว เป็นปาราชิก. ถ้าเธอไม่อาจทำด้วยประโยคมีประมาณเท่านั้น แต่อาจ ทำให้เป็นของ ๆ ตนได้ ด้วยล้อมไว้ด้วยกิ่งไม้เท่านั้น แม้ในการทอดกิ่งไม้ลง ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. ภิกษุอาจเพื่อจะล้อมด้วยวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เป็น ของ ๆ ตนได้ ด้วยประการอย่างนี้, ในวัตถุนั้น ๆ ฟังทราบว่า เป็นทุกกฏ ด้วยประโยคต้น ๆ, เป็นอุลลัจจัยด้วยประโยคอันหนึ่ง แห่งสองประโยคใน ที่สุด, เป็นปาราชิกด้วยประโยคนอกจากนี้.

บทว่า ปริยาท วา มีความว่า ภิกษุมีความประสงค์จะให้ผู้อื่นเข้าใจ นามของผู้อื่นว่า นี่เป็นนาของเรา จึงรุกคั้นนาของตนเข้าไป โดยประการที่ แนวนา (ของตน) จะล่านาของผู้อื่น หรือเอาดินร่วนและดินเหนียวเป็นดิน เสริมทำให้กว้างออกไป หรือว่าตั้งคั้นนาที่ยังไม่ได้ทำขึ้น ต้องทุกกฏในประโยค ต้น ๆ, เป็นอุลลัจจัยด้วยประโยคอันหนึ่ง แห่งสองประโยคหลัง, เป็นปาราชิก ด้วยประโยคนอกจากนี้ ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในนา

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่

พึงทราบวินิจฉัยแม้ในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่อไป :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงพื้นที่ก่อน จึงตรัสว่า **วัตถุ นาม อารามวัตถุ** **วิหารวัตถุ** (ที่ชื่อว่าพื้นที่ ได้แก่พื้นที่สวน พื้นที่วิหาร) ดังนี้. บรรดาพื้นที่สวนเป็นต้นนั้น ภูมิภาคที่เขามิได้ปลูกพืช หรือต้นไม้ที่ควรปลูกไว้เลย แล้ววางพื้นดินไว้อย่างเดียว หรือล้อมด้วยกำแพง ๓ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่สวนดอกไม้เป็นต้น ชื่อว่า อารามวัตถุ. ภูมิภาคที่เขาตั้งไว้เพื่อประโยชน์แก่วิหารบริเวณ และอาวาสหนึ่ง ๆ โดยนัยนั้นนั่นเอง ชื่อว่า วิหารวัตถุ. ภูมิภาคแม้ใดในกาลก่อน เป็นอารามและเป็นวิหาร, ภายหลังร้างไป ตั้งอยู่เป็นเพียงภูมิภาค ไม่สำเร็จกิจแห่งอารามและวิหาร ภูมิภาคเมื่อนั้นก็สงเคราะห์ โดยการรวมเข้าในอารามวัตถุและวิหารวัตถุเหมือนกัน. ส่วนวินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สวนและพื้นที่วิหารนี้ เป็นเช่นกับที่กล่าวแล้วในนानันเอง ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่

คำที่ควรจะกล่าวในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในบ้าน ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วทั้งนี้.

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า

วินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า ฟังทราบดังนี้ :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงป่าก่อน จึงตรัสว่า อรณฺณํ นาม ยํ มนุสฺसानํ ปริคฺคหิ� โหติ, ตํ อรณฺณํ (ที่ชื่อว่าป่า ได้แก่ป่าที่พวกมนุษย์หวงห้าม) ดังนี้. ในคำว่า อรณฺณํ นั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- เพราะขึ้นชื่อว่า แม้ที่พวกมนุษย์หวงห้าม ก็มี แม้ที่ไม่หวงห้ามก็มี, ในอธิการนี้ ท่านประสงค์เอาป่าที่เขาหวงห้าม มีการอารักขา เป็นแดนที่พวกมนุษย์ไม่ได้เพื่อจะถือเอาไม้และเถาวัลย์เป็นต้น โดยเว้นจากมูลค่า; เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ป่าเป็นที่ พวกมนุษย์หวงห้าม แล้วตรัสอีกว่า ชื่อว่าป่า ดังนี้.

ด้วยคำว่าป่านั้น ท่านแสดงความหมายนี้ดังนี้ว่า ความเป็นที่ หวงห้ามไม่จัดเป็นลักษณะของป่า, แต่ที่เป็นป่าโดยลักษณะของตน และพวก มนุษย์หวงห้าม ชื่อว่าป่าในความหมายนี้. วินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่านั้น ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวแล้วในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในสวนเป็นต้น.

ก็บรรดาต้นไม้ที่เกิดในป่านั้น เมื่อต้นไม้ที่มีราคามากแม้เพียงต้นเดียว ในป่านั้น สักว่าภิกษุตัดขาดแล้ว ก็เป็นปาราชิก. อนึ่ง ในบทว่า ลตฺ วา นี หวายก็ดี เถาวัลย์ก็ดี ก็ชื่อว่าเถาวัลย์ทั้งนั้น. บรรดาหวายและเถาวัลย์เหล่านั้น หวายหรือเถาวัลย์ใด เป็นของยาวซึ่งยื่นไป หรือเกี่ยวพันต้นไม้ใหญ่และกอไม้ เลื้อยไป เถาวัลย์นั้น ภิกษุตัดที่รากแล้วก็ดี หรือตัดที่ปลายก็ดี ไม่ยังอาหาร ให้เกิดขึ้นได้. แต่เมื่อใดภิกษุตัดทั้งที่ปลายทั้งที่ราก เมื่อนั้น ย่อมยังอาหาร ให้เกิดได้ หากเถาวัลย์ไม่เกี่ยวพัน (ต้นไม้) อยู่. ส่วนที่เกี่ยวข้อง (ต้นไม้) อยู่

พอภิกษุคลายออกพ้นจากต้นไม้อ้อมยังอาหารให้เกิดได้. หน้ำก็ตาม ใบไม้ก็ตาม ทั้งหมดนั้น ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยศัพท์ว่าหน้ำ ในบทว่า ตินฺน วา นี้ ภิกษุถือเอาหน้ำนั้น ที่ผู้อื่นตัดไว้เพื่อประโยชน์แก่เครื่องมุงเรือนเป็นต้น หรือที่ตนเองตัดเอา พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ และจะปรับอาบัติแต่เฉพาะถือเอาหน้ำและใบไม้อย่างเดียวเท่านั้นหามิได้ ถือเอาเปลือกและสะเก็ดเป็นต้นเมื่ออย่างอื่นชนิดใดชนิดหนึ่ง ก็พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. เมื่อภิกษุถือเอาวัตถุมีเปลือกไม้เป็นต้น ซึ่งพวกเจ้าของยังความอาลัยอยู่ พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ แม้ต้นไม้มันที่เขาตากทิ้งไว้นานแล้ว ก็ไม่ควรถือเอา. ส่วนต้นไม้อื่น ซึ่งเขาตัดที่ปลายและรากแล้ว กิ่งของต้นไม้นั้นเกิดเนาผุบ้าง สะเก็ดทั้งหลายกะเทาะออกบ้าง, จะถือเอาด้วยคิดว่า ต้นไม้นี้ พวกเจ้าของทอดทิ้งแล้ว ดังนี้ ควรอยู่. แม้ต้นไม้มันที่สลักเครื่องหมายไว้เมื่อใดเครื่องหมายถูกสะเก็ดงอกปิด เมื่อนั้น จะถือเอาก็ควร. มนุษย์ทั้งหลาย ตัดต้นไม้อื่นเพื่อประโยชน์แก่เรือนเป็นต้น เมื่อใด เขาสร้างเรือนเป็นต้นนั้นเสร็จแล้ว และเข้าอยู่อาศัย, เมื่อนั้น แม้ไม้มันทั้งหลาย อ้อมเสียหายไปเพราะฝนและแดดแผดเผา อยู่ในป่า. ภิกษุพบเห็น ไม้แม่เช่นนี้ จะถือเอาด้วยคิดว่า เขาทอดทิ้งแล้ว ดังนี้ ควรอยู่ เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ไม้เหล่านั้นเจ้าของป่า (เจ้าพนักงานป่าไม้) ไม่มีอิสระ. ไม้ทั้งหลายที่ชนเหล่าใดให้ไทยธรรม (ค่าภาคหลวง) แก่เจ้าของป่าแล้วจึงตัด, ชนเหล่านั้นนั่นเอง เป็นอิสระแห่งไม้เหล่านั้น และชนเหล่านั้น ก็ทิ้งไม้เหล่านั้น พวกเขาเป็นผู้ไม่มีความอาลัยในไม้เหล่านั้นแล้ว; เพราะเหตุนั้น ภิกษุจะถือเอาไม้เช่นนั้นก็ควร. แม้ภิกษุรูปใด ให้ไทยธรรม (ค่าภาคหลวง) แก่พนักงานผู้รักษาป่าไม้ก่อนทีเดียวแล้วเข้าป่า ให้ไวยาจักรถือเอาไม้ทั้งปวงได้ตามความพอใจ, การที่ภิกษุรูปนั้น แม้จะไม่ไปยังที่อารักขา (ด่านตรวจ) ของเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้เหล่านั้น ไปโดยทางตามที่ตนชอบใจก็ควร. แม้ถ้าเธอเมื่อเข้าไป ยังไม้ไม่ได้ให้ไทยธรรม ทำในใจว่า ขณะออกมา

จักให้ ดังนี้ ให้ถือเอาไม้ทั้งหลาย แล้วขณะออกมาให้ไทยธรรมที่ควรให้
แก่พวกเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้เหล่านั้นแล้วไป สมควรแท้. แต่ถ้าเธอทำ
ความผูกใจไว้แล้วจึงไป เมื่อเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้ทวงว่า ท่านจงให้
ตอบว่า อาตมาจักให้ เมื่อเขาทวงอีกว่า จงให้ ควรให้ทีเดียว ถ้ามีบางคน
ให้ทรัพย์ของตนแล้ว พุค (กับเจ้าพนักงาน) ว่า พวกท่านจงให้ภิกษุไปเถิด
ดังนี้, ภิกษุจะไปตามข้ออ้างที่ตนได้แล้วนั้นแลควรอยู่. แต่ถ้าบางคนมีชาติ
เป็นอิสระ (เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่) ไม่ได้ให้ทรัพย์เลย ห้ามไว้ว่า พวกท่านอย่าได้
รับค่าภาคหลวงสำหรับพวกภิกษุ ดังนี้ แต่พวกเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้
พูดว่า เมื่อพวกเราไม่รับเอาของพวกภิกษุและคาบส จักได้จากที่ไหนเล่า?
ให้เกิดขอรับ! ดังนี้, ภิกษุควรให้เหมือนกัน. ส่วนภิกษุรูปใด เมื่อเจ้า-
พนักงานผู้รักษาป่าไม้นอนหลับ หรือขลุกขลู่อยู่ในการเล่น หรือหลีกไปใน
ที่ไหน ๆ เสีย มาถึงแล้วแม่เรียกหาอยู่ว่า เจ้าพนักงานผู้ควบคุมป่าไม้ อยู่ที่
ไหนกัน ดังนี้ ครั้นไม่พบ จึงไปเสีย, ภิกษุรูปนั้น เป็นกัณฑ์ไทย. ฝ่ายภิกษุ
รูปใด ครั้นไปถึงสถานที่อารักขาแล้ว แต่มัวใส่ใจถึงกรรมฐานเป็นต้นอยู่
หรือส่งจิตไปที่อื่นเสีย เลยผ่านไป เพราะระลึกไม่ได้, ภิกษุรูปนั้น เป็น
กัณฑ์ไทยเหมือนกัน. แม้ภิกษุรูปใด ไปถึงสถานที่นั้นแล้ว มีโจร ช้าง เนื้อร้าย
หรือมหาเมฆปรากฏขึ้น, เมื่อภิกษุรูปนั้น รีบผ่านเลยสถานที่นั้นไป เพราะ
ต้องจะพ้นจากอุปัทวะนั้น, ยังรักษาอยู่ก่อน, แต่ก็ยังเป็นกัณฑ์ไทย. ก็ขึ้น
ชื่อว่า สถานที่อารักขาในป่านี้ เป็นของหนักมาก แม้กว่าด่านภาษี. จจริงอยู่
ภิกษุเมื่อไม่ก้าวเข้าไปสู่เขตแดน ด่านภาษี หลบหลีกไปเสียแต่ที่ไกล จะต้อง
เพียงทุกกฏเท่านั้น แต่เมื่อเธอหลบหลีกที่อารักขาในป่านี้ไปด้วยโดยจิต ถึง
จะไปโดยทางอากาศก็ตาม ก็เป็นปาราชิกโดยแท้ เพราะเหตุนี้ ภิกษุไม่ควร
เป็นผู้ประมาทในสถานที่อารักขาในป่า ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า

กล่าวด้วยน้ำ

ก็ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยในน้ำดังนี้ :- บทว่า ภาษนคต ได้แก่ น้ำที่เขารวมใส่ไว้ในภาชนะทั้งหลายมีไหใส่น้ำเป็นต้น ในเวลาที่หาน้ำได้ยาก. เมื่อภิกษุเอียงภาชนะที่เขาใส่น้ำนั้นก็ดี ทำให้เป็นช่องทะลุก็ดี แล้วสอดภาชนะของตนเข้าไปรับเอาน้ำที่มีอยู่ ในภาชนะของเขาเหล่านั้น กับในสระโบกขรณีและบ่อ ก็พึงทราบวินิจฉัยโดยนัยดังที่กล่าวไว้ในเนยใสและน้ำมันนั้นแล. ส่วนในการเจาะคันทา มีวินิจฉัยดังนี้ :- เมื่อภิกษุเจาะคันทาแม่พร้อมทั้งภูตคาม ซึ่งเกิดขึ้นในคันทานั้น เป็นทุกกฏ เพราะเป็นประโยชน์แห่งอทินนาทาน. ก็แลทุกกฏนั้น ย่อมเป็นทุก ๆ ครั้งทีจุดเจาะ. ภิกษุยืนอยู่ข้างใน แล้วหันหน้าไป แล้วหันหน้าเข้าไปข้างในเจาะอยู่ พึงปรับอาบัติด้วยส่วนข้างใน, เมื่อเธอเจาะหันหน้าไปทั้งข้างในและข้างนอก คือ ยืนอยู่ที่ตรงกลางทำลายคันทานั้นอยู่ พึงปรับอาบัติด้วยส่วนตรงกลาง.

ภิกษุทำคันทาให้ชำรุดแล้ว จึงร้องเรียกฝูงโคมาเอง หรือใช้ให้พวกเด็กชาวบ้านร้องเรียกมาก็ตาม, ฝูงโคเหล่านั้นพากันเอากีบเล็บตัดคันทา เป็นอันว่าภิกษุรูปนั้นนั่นเองตัดคันทา. ภิกษุทำคันทาให้ชำรุดแล้ว ต้อนฝูงโคเข้าไปในน้ำ หรือสั่งพวกเด็กชาวบ้านให้ต้อนเข้าไปก็ตาม, ระลอกคลื่นที่โคเหล่านั้นทำให้เกิดขึ้นชำรุดทำลายคันทาไป. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุพูดชวนพวกเด็กชาวบ้านว่า จงพากันเล่นน้ำเถิด หรือตวาดพวกเด็กผู้เล่นอยู่ให้สะดุ้งตกใจ, ระลอกคลื่นที่เด็กเหล่านั้นทำให้เกิดขึ้น ทำลายคันทาไป. ภิกษุตัดต้นไม้ที่เกิดอยู่ภายในน้ำเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นตัดก็ตาม, ระลอกคลื่นแม่ว่าต้นไม้ซึ่งล้มลงนั้น

ทำให้ตั้งขึ้น ชัดทำลายคันนาไป, เป็นอันว่าภิกษุรูปนั้นนั่นเอง เป็นผู้ทำลายคันนา. ภิกษุทำคันนาให้ชำระแล้ว ปิดน้ำที่เขาไหลออกไป หรือปิดลำรางสำหรับให้น้ำออกจากสระเสีย เพื่อต้องการรักษาสระก็ดี ก่อคันหรือแต่งลำรางให้ตรง โดยอาการที่น้ำซึ่งไหลบ่าไปแต่ที่อื่น จะไหลเข้าไปในสระนี้ได้ก็ดี พังสระของตนซึ่งอยู่เบื้องบนสระของคนอื่นนั้นก็ดี, น้ำที่เอ่อล้นขึ้น ไหลบ่าพัดเอาคันนาไป, เป็นอันว่าภิกษุรูปนั้นนั่นเอง เป็นผู้ทำลายคันนา. ในที่ทุก ๆ แห่ง พระวินัยธรพึงปรับด้วยอาหาร พอเหมาะสมแก่ราคาน้ำที่ไหลออกไป. แม้เมื่อภิกษุหรือดอนท้อลำรางสำหรับให้น้ำออกไปเสีย ก็มีนัยนี้เหมือนกัน.

อนึ่ง ถ้าภิกษุนั้นทำคันนาให้ชำระแล้ว ผูกโคซึ่งเดินมาตามธรรมดาของตนนั่นเอง หรือพวกเด็กชาวบ้านผู้ไม่ได้ถูกบังคับ ช่วยกันจับต้อนให้ขึ้นไปเอาทิวเล็บตัดคันนาก็ดี ผูกโคที่พวกเด็กชาวบ้านผู้ไม่ได้ถูกบังคับ ช่วยกันจับต้อนให้ลงไปในน้ำตามธรรมดาของตนเอง ทำให้ระลอกคลื่นตั้งขึ้นก็ดี, พวกเด็กชาวบ้านพากันเข้าไปเล่นน้ำเสียเอง ทำให้ระลอกคลื่นตั้งขึ้นก็ดี, ต้นไม้ (ซึ่งเกิดอยู่) ภายในน้ำ ที่ถูกชนเหล่าอื่นตัดขาดล้มลงแล้ว ทำระลอกคลื่นให้ตั้งขึ้น, ระลอกคลื่นนั้น ๆ ชัดคันนาขาดก็ดี, แม้หากว่า ภิกษุทำคันนาให้ชำระแล้ว ปิดที่ ๆ เขาให้น้ำออกไป หรือลำรางสำหรับให้น้ำแห่งสระที่แห่ง ก่อคันหรือแต่งลำรางที่แห่งให้ตรงทางน้ำที่จะไหลบ่าไปแต่ที่อื่น, ภายหลังในเมื่อฝนตก น้ำไหลบ่ามาเซาะทำลายคันนาไป, ในที่ทุก ๆ แห่ง เป็นกัณฑ์ไทย. ส่วนภิกษุใด ทำลายคันบึงแห่งในฤดูแล้งให้พังลงจนถึงพื้น, ภายหลังในเมื่อฝนตก น้ำที่ไหลมาครั้งแล้วครั้งเล่า ก็ไหลผ่านไป, เป็นกัณฑ์ไทยแก่ภิกษุรูปนั้น. ข้าวกล้ามีประมาณเท่าใด ที่เกิดขึ้นเพราะมีน้ำนั้นเป็นปัจจัย, ภิกษุเมื่อไม่ใช้แม้ค่าทดแทนเท่าราคาบาทหนึ่งจากข้าวกล้า (ที่เสียไป) นั้น จัดว่าไม่เป็นสมณะ เพราะพวกเจ้าของทอดธุระ. แต่พวกชาวบ้านแม่ทั้งหมด เป็นอิสระแห่งน้ำในบึงทั่วไปแก่ชนทั้งปวง และปลูกข้าวกล้าทั้งหลายไว้ภายใต้แห่งบึงนั้นด้วย.

น้ำก็ไหลออกจากลำรางใหญ่แต่บึงไปโดยท่ามกลางนา เพื่อหล่อเลี้ยงข้าวกล้า.
แม้ลำรางใหญ่นั้น ก็เป็นสาธารณะแก่ชนทั้งปวง ในเวลาน้ำไหลอยู่เสมอ.
ส่วนพวกชนซักลำรางเล็ก ๆ ออกจากลำรางใหญ่นั้น แล้วไขน้ำให้เข้าไปในนา
ของตน ๆ. ไม่ยอมให้คนอื่นถือเอาน้ำในลำรางเล็กของตนนั้น, เมื่อมี
น้ำน้อย ในฤดูแล้ง จึงแบ่งปันน้ำให้กันตามวาระ. ผู้ใด เมื่อถึงวาระน้ำ
ไม่ได้ น้ำ, ข้าวกล้าของผู้นั้นย่อมเหี่ยวแห้งไป, เพราะเหตุนั้น ผู้อื่นจะรับเอา
น้ำในวาระของคนเหล่านี้ ย่อมไม่ได้. บรรดาลำรางเล็กเป็นต้นนั้น ภิกษุใด
ไขน้ำจากลำรางเล็ก หรือจากนาของชนเหล่านี้ ให้เข้าไปยังเหมืองหรือนา
ของตน หรือของคนอื่นด้วยโดยจิตที่ดี ให้น้ำไหลบ่าปากดงไปก็ดี, ภิกษุนั้น
เป็นอาหารแท้. ฝ่ายภิกษุใด คิดว่า นาน ๆ เราจักมีน้ำสักคราวหนึ่ง และ
ข้าวกล้านี้ก็เหี่ยวแห้งจึงปิดทางไหลของน้ำที่กำลังไหลเข้าไปในนาของชนเหล่า
อื่นเสีย แล้วให้ไหลเข้าไปยังนาของตน, ภิกษุนั้นเป็นอาหารเหมือนกัน. ก็ถ้า
ว่าเมื่อน้ำยังไม่ไหลออกจากบึง หรือยังไม่ไหลไปถึงปากเหมืองของชนเหล่านี้,
ภิกษุก่อลำรางแห่งนั้นเองไว้ในที่นั้น ๆ โดยอาการที่น้ำซึ่งกำลังไหลมา จะไม่
ไหลเข้าไปในนาของชนเหล่านี้ ไหลเข้าไปแต่ในนาของตนเท่านั้น, เมื่อน้ำ
ยังไม่ไหลออกมา แต่ภิกษุได้ก่อกั้นไว้ก่อนแล้ว ก็เป็นอันเชือก่อกั้นไว้ดีแล้ว, เมื่อ
น้ำไหลออกมาแล้ว ถ้าภิกษุก่อกั้นไว้ เป็นกัณฑ์ไทย. แม้เมื่อภิกษุไปยังบึง
แล้วรื้อถอนท่อลำรางสำหรับไขน้ำออกเสียเอง ให้น้ำไหลเข้าไปยังนาของตน
ไม่เป็นอาหาร. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่าตนอาศัยบึงจึงได้ทำนา. แต่ไม่
สมด้วยลักษณะนี้ว่า วัตถุประสงค์และเทศะเป็นต้น. เพราะเหตุนี้ คำที่ท่าน
กล่าวไว้ในมหาอรรถกถานั้นแหละ ชอบแล้ว ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยน้ำ

กล่าวด้วยไม้ชำระฟัน

ไม้ชำระฟัน อันผู้ศึกษาพึงวินิจฉัยตามข้อที่วินิจฉัยไว้ในกัณฑ์ตั้งอยู่ในสวน. ส่วนความแปลกกันในไม้ชำระฟันนี้ มีดังต่อไปนี้ :-

ไวยาวัจกรคนใด เป็นผู้ที่สงฆ์เลี้ยงไว้ด้วยค่าบำเหน็จ ย่อมนำไม้ชำระฟันมาถวายทุกวัน หรือตามวาระปักษ์และเดือน. ไวยาวัจกรคนนั้น นำไม้ชำระฟันนั้นมา แม้ตัดแล้ว ยังไม่มอบถวายภิกษุสงฆ์เพียงใด, ไม้ชำระฟันนั้นก็ยังเป็นของไวยาวัจกรผู้นำนั่นนั่นเอง เพียงนั้น. เพราะเหตุนี้ ภิกษุเมื่อถือเอาไม้ชำระฟันนั้นด้วยโดยจิต พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. อนึ่ง มีของครุภัณฑ์ซึ่งเกิดขึ้นในอารามนั้น, ภิกษุเมื่อถือเอาของครุภัณฑ์เหล่านั้น ที่ภิกษุสงฆ์รักษาคุ้มครอง ก็พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. ในไม้ชำระฟันที่ตัดแล้ว และยังมีได้ตัด ซึ่งเป็นของคณะบุคคลและมนุษย์ฤๅสัตว์ก็ดี ในกัณฑ์ที่เกิดขึ้นในอารามและสวนเป็นต้น ของคณะบุคคลและมนุษย์ฤๅสัตว์เหล่านั้นก็ดี ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. สามเณรทั้งหลาย เมื่อนำไม้ชำระฟันมาถวายแก่ภิกษุสงฆ์ตามวาระ ย่อมนำมาถวายแม่แก่พระอาจารย์และอุปัชฌายะ (ของตน). เธอเหล่านั้น ครั้นตัดไม้ชำระฟันนั้นแล้ว ยังไม่มอบถวายสงฆ์เพียงใด, ไม้ชำระฟันนั้นแม้ทั้งหมด ก็ยังเป็นของเธอเหล่านั้นนั่นเองเพียงนั้น, เพราะเหตุนี้ ภิกษุเมื่อถือเอาไม้ชำระฟันเหล่านั้นด้วยโดยจิต ก็พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. แต่เมื่อใด สามเณรเหล่านั้นตัดไม้ชำระฟันแล้ว ได้มอบถวายสงฆ์แล้ว แต่ยังไม่เก็บไว้ในโรงไม้ชำระฟัน ด้วยคิดในใจอยู่ว่า ภิกษุสงฆ์จะใช้สอยตามสบายเถิด ดังนี้, ตั้งแต่กาลนั้นไป ไม่เป็นอาหาร แต่ก็ควรทราบธรรมเนียม.

จริงอยู่ ภิกษุรูปใด เข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ทุกวัน, ภิกษุรูปนั้น ควรถือเอา
ไม้ชำระฟันได้เพียงวันละอันเท่านั้น. ส่วนภิกษุรูปใด ไม่เข้าไปในท่ามกลาง
สงฆ์ทุกวัน พักอยู่ในเรือนที่บำเพ็ญเพียร จะปรากฏตัวได้ก็แต่ในที่ฟังธรรม
หรือในโรงอุโบสถ ; ภิกษุรูปนั้นควรกำหนดประมาณ แล้วเก็บไม้ชำระฟัน
๔ - ๕ อันไว้ในที่อยู่ของตนเคี้ยวเถิด. เมื่อไม้ชำระฟันเหล่านั้น หหมดไปแล้ว
แต่ถ้าในโรงไม้ชำระฟัน ยังมีอยู่มากทีเดียว ก็ควรนำมาเคี้ยวได้อีก, ถ้าเธอ
ไม่กำหนดประมาณ ยังนำมาอยู่ไซ้, เมื่อไม้ชำระฟันเหล่านั้นยังไม่หมดสิ้น
ไปเลย, แต่ในโรงหมดไป ; คราวนั้น พระเถระทั้งหลายบางพวกจะพึงพูดว่า
พวกภิกษุผู้นำไม้ชำระฟันไป จงนำมาคืน, บางพวกจะกล่าวว่ จงเคี้ยวไปเถิด,
พวกสามเณรจักขนมาถวายอีก เพราะเหตุนี้ จึงควรกำหนดประมาณ เพื่อ
ป้องกันกรวิวาทกัน แต่ไม่มีโทษในการถือเอา. แม้ภิกษุผู้จะเดินทาง ควร
ใส่ไม้ชำระฟันหนึ่งหรือสองอันในถุงย่ามแล้วจึงไป ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยไม้ชำระฟัน

กล่าวด้วยต้นไม้เจ้าป่า

บทว่า วนปฺปติ ได้แก่ ต้นไม้เป็นเจ้าแห่งป่า คำว่า วนปฺปติ นั้น เป็นชื่อของต้นไม้ที่เจริญที่สุดในป่า. ก็ต้นไม้ที่พวกมนุษย์หวงห้ามแม่ทั้งหมด มีมะม่วง ขนุนลำมะลอ และขนุนธรรมดาเป็นต้น ท่านประสงค์เอาในอธิการนี้. ก็หรือว่า พวกมนุษย์ปลุกกระวานและเถาวัลย์เป็นต้นขึ้นไว้ที่ต้นไม้ใด, ต้นไม้นั้น เมื่อถูกภิกษุตัด ถ้าเปลือกก็ดี โยก็ดี สะเก็ดก็ดี กระพี้ก็ดี แม่อันเดียว ยังติดเนื่องกันอยู่แล ล้มลงบนพื้นดิน ก็ยังรักษาอยู่ก่อน. ส่วนต้นไม้ใดแม้ ถูกตัดขาดแล้ว ก็ยังตั้งอยู่ตรง ๆ นั้นเอง เพราะมีเถาวัลย์หรือกิ่งไม้โดยรอบ ธารไว้ หรือเมื่อล้มลงไปยังไม่ถึงพื้นดิน, ในต้นไม้ นั้น ไม่มีการหลีกเลียง คือ เป็นอาหารที่เดียว. แม้ต้นไม้ใด ที่ภิกษุเอาเลื้อนตัดขาดแล้ว ก็ยังตั้งอยู่ในที่นั้นนั่นเอง เป็นเหมือนยังไม่ขาดจะนั้น, แม้ในต้นไม้ นั้น ก็มีนัยนี้ เหมือนกัน. ส่วนภิกษุรูปใด ทำต้นไม้ให้หย่อนกำลัง ภายหลังจึงเขย่าให้ล้มลงก็ดี ให้ผู้อื่นเขย่าก็ดี ตัดไม้ต้นอื่น โกลต้นไม้ นั้นทับลงไว้เองก็ดี ให้ผู้อื่น ตัดทับก็ดี ต้อนพวกลิงให้ไปขึ้นบนต้นไม้ นั้นก็ดี สั่งคนอื่นให้ต้อนขึ้นไปก็ดี ต้อนพวกค่างควาให้ขึ้นบนต้นไม้ นั้นก็ดี สั่งคนอื่นให้ต้อนขึ้นไปก็ได้ ค่างควา เหล่า นั้น ทำต้นไม้ นั้นให้ล้มลง ; อาหารย่อมมีแก่ภิกษุรูปนั้นเหมือนกัน. แต่ถ้าเมื่อทำต้นไม้ให้หย่อนกำลังแล้ว มีผู้อื่นซึ่งเธอมิได้บังคับเขย่า ต้นไม้ นั้นให้ล้มลงก็ตาม เอาต้นไม้ ทับไว้เองก็ตาม พวกลิงหรือค่างควาขึ้น

เกาะตามธรรมชาติของตนก็ตาม มีผู้อื่นซึ่งเธอมิได้บังคับขึ้นไปเองก็ตาม เธอ
แผ้วถางทางลมไว้เสียเองก็ตาม, ลมที่มีกำลังแรงพัดมาทำต้นไม้ให้ล้มลง ;
เป็นภคณาไทย ในที่ทุกแห่ง. ก็ในอธิการนี้ การแผ้วถางทางลมในเมื่อลมยัง
ไม่พัดมา สมด้วยกิจทั้งหลาย มีการแต่งตำราที่แห่งให้ตรงเป็นต้น หาสมาโดย
ประการอื่นไม่. ภิกษุเจาะต้นไม้แล้วเอาศัสตราดอกก็ดี จุดไฟเผาก็ดี ตอก
เฉียงกระเบนที่เป็นพิษไว้ก็ดี ต้นไม้นั้นย่อมตายไป ด้วยการกระทำใด, ในการ
กระทำนั้นทั้งหมด เป็นภคณาไทยเหมือนกัน ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยต้นไม้เจ้าป่า

กล่าวด้วยผู้นำทรัพย์ไป

ในภณะที่มีผู้นำไป มีวินัยดังนี้ :- ภณะที่ผู้อื่นนำไป ชื่อว่า
พรณกะ.

สองบทว่า **เอยฺยจิตฺโต อามสฺติ** ความว่า ภิกษุเห็นคนอื่นผู้ใช้
ศีลภาวะเป็นต้นทุนเอาสิ่งของเดินไป แล้วคิดอยู่ในใจว่า เราจักแย่งเอาสิ่งของ
นั้นไป จึงรีบไปลูบคลำ เพียงการลูบคลำเท่านั้น เธอเป็นทุกกฏ.

บทว่า **ผนฺทาเปติ** ความว่า ภิกษุทำการขุดมาและขุดไป แต่เจ้าของ
ยังไม่ปล่อย, เพราะทำให้ไหว่นั้น เธอเป็นอุลลัจจัย.

สองบทว่า **จํานา จาเวติ** ความว่า ภิกษุขุดมาให้พ้นจากมือเจ้าของ,
เพราะเหตุที่ให้พ้นนั้น เธอเป็นปาราชิก. แต่ถ้าเจ้าของภณะลุกขึ้นมาแล้วโดยดี
ภิกษุนั้น บังคับให้วางภณะนั้น แล้วจึงรับคืนอีก , ภิกษุเป็นปาราชิก เพราะ
การถือเอาคราวแรกนั่นเอง. เมื่อภิกษุตัดหรือแก้เครื่องอสังการ จากศีรษะ
หู คอ หรือจากมือถือเอา พอสักว่าเธอแก้ให้พ้นจากอวัยวะมีศีรษะเป็นต้น
ก็เป็นปาราชิก. แต่เธอไม่ได้นำกำไลมือหรือทองปลายแขนที่มีมือออก เป็นแต่
รูดไปทางปลายแขน ให้เลื่อนไป ๆ มา ๆ หรือทำให้เซิดไปในอากาศ, ก็ยัง
รักษายู่ก่อน เครื่องประดับมีกำไลมือเป็นต้น ให้เกิดเป็นปาราชิกไม่ได้
คุณวลีที่โคนต้นไม้และราวจิวระนั้น; เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า มือที่
สวมเครื่องประดับมีวิญญาณ. จริงอยู่ เครื่องประดับมีกำไลมือเป็นต้น ซึ่ง
สวมอยู่ในส่วนแห่งอวัยวะที่มีวิญญาณ ยังนำออกจากมือนั้นไม่ได้เพียงใด ก็ยัง
มีอยู่ในมือนั้นนั่นเองเพียงนั้น. ในวงแหวนที่สวมนิ้วมือ ในเครื่องประดับเท้า
และสะเอว ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. ส่วนภิกษุรูปใด แย่งชิงเอาผ้าสาฎกที่ผู้อื่น

นุ่งห่มอยู่ และผู้อื่นนั้น ก็ไม่ปล่อยให้หลุดออกโดยเร็ว เพราะมีความละอาย. ภิกษุผู้เป็นโจรคึงทางชายข้างหนึ่ง. ผู้อื่น (คือเจ้าของผ้า) ก็คึงทางชายอีกข้างหนึ่ง ยังรักษาอยู่ก่อน. เมื่อสักว่าผ้านั้นพ้นจากมือของผู้อื่น ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. แม้อ้าเอกเทศแห่งผ้าสาฎกที่ภิกษุคึงมา ขาดไปอยู่ในมือ และเอกเทศนั้น ได้ราคาถึงบาท ก็เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

บทว่า สหณฺฑทหารกั ความว่า ภิกษุคิดว่า เราจักนำภัณฑะพร้อม กับคนผู้ขนภัณฑะไป ดังนี้แล้ว จึงคุกคามผู้ขนภัณฑะไปว่า เองจงไปจากที่นี่. บุคคลผู้ขนภัณฑะไปนั้นเกรงกลัว จึงได้หันหน้าไปยังทิศตามที่ภิกษุผู้เป็นโจรประสงค์ ก้าวเท้าข้างหนึ่งไป เป็นตุลลัจฉัย แก่ภิกษุผู้เป็นโจร. เป็นปาราชิกในก้าวเท้าที่สอง.

บทว่า ปาตาเปติ ความว่า แม้อ้าภิกษุผู้เป็นโจร เห็นอาวุธในมือของบุคคลผู้ขนภัณฑะไป เป็นผู้มีความหวาดระแวง ใครจะทำให้อาวุธตกไปแล้วถืออาวุธนั้น จึงถอยออกไปอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่งควาด ทำให้อาวุธตกไป พอสักว่าอาวุธหลุดจากมือของผู้อื่นแล้ว ก็ต้องปาราชิก. ส่วนคำว่า ทำทรัพย์ให้ตกไป ต้องอาบัติทุกกฏ เป็นต้น พระองค์ตรัสไว้แล้วด้วยอำนาจความกำหนดหมาย. จริงอยู่ ภิกษุรูปใด กำหนดหมายไว้ว่า เราจักทำให้สิ่งของตกไป แล้วจักถือเอาสิ่งของที่เรารอบใจ ดังนี้ แล้วจึงทำให้ตกไป. เชนรูปนั้นต้องทุกกฏ เพราะทำให้สิ่งของนั้นตกไป และเพราะการจับต้องสิ่งของนั้น, ต้องตุลลัจฉัย เพราะทำให้ไหว, ต้องปาราชิก เพราะทำสิ่งของที่มีราคาถึงบาทให้เคลื่อนจากฐาน. แม้อ้าภิกษุถูกบุคคลผู้ขนภัณฑะไปผลักให้ล้มลงในภายหลังจึงปล่อยสิ่งของนั้น ความเป็นสมณะไม่มีเลย. ฝ่ายภิกษุรูปใด เห็นบุคคลผู้ขนสิ่งของกำลังก้าวเดินไป จึงติดตามไป พลางพูดว่า หยุด หยุด วางสิ่งของลง ทำให้เขาวางสิ่งของลง, แม้อ้าภิกษุรูปนั้น ก็เป็นปาราชิก ในเมื่อ

สักว่าสิ่งของพ้นไปจากมือของผู้ขโมยไป เพราะคำสั่งนั้นเป็นเหตุ, ส่วนภิกษุรูปใด พูดยุว่า หยุด ๆ แต่ไม่ได้พูดยุว่า วางสิ่งของลง, และบุคคลผู้ขโมยสิ่งของไปนอกนี้ จึงเหลือยวคฺคภิกษุผู้เป็นโจรนั้น แล้วคิดว่า ถ้าภิกษุโจรรูปนี้ ฟังมาถึงตัวเรา จะฟังฆ่าเราเสียก็ได้ ยังเป็นผู้มีความหวังไขอยู่ จึงได้ซ่อนสิ่งของนั้นไว้ในที่รกรกชฎ ด้วยคิดในใจว่า จักกลับมาถือเอา ดังนี้แล้วหลีกไป ยังไม่เป็นที่ปาราชิก เพราะมีการทำให้ตกเป็นปัจจัย, แต่เมื่อภิกษุมาถือเอาด้วยโดยจิตเป็นปาราชิกในขณะยกขึ้น ก็ถ้าภิกษุผู้เป็นโจรนั้น มีความรำพึงอย่างนี้ว่า สิ่งของนี้เมื่อเราทำให้ตกไปเท่านั้น ชื่อว่า ได้ทำให้เป็นของ ๆ เราแล้ว ในระหว่างที่รำพึงนั้น จึงถือเอาสิ่งของนั้น ด้วยความสำคัญว่า เป็นของตนยังรักษาอยู่ ในเพราะการถือเอา, แต่เป็นภิกษุไทย ครั้นเมื่อเจ้าของพูดยุว่า ท่านจงคืนให้ เมื่อไม่คืนให้ เป็นปาราชิก ในเมื่อเจ้าของทอดธุระ. แม้เมื่อภิกษุถือเอาด้วยบังสุกุลสติปัญญาว่า เจ้าของภิกษุขณะนั้น ทิ้งสิ่งของนี้ไป, บัดนี้เขาไม่หวังเห็นสิ่งของนี้ ดังนี้ ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า แต่ถ้าเจ้าของกำลังตรวจดูด้วยเหตุเพียงคำที่ภิกษุโจรพูดยุว่า หยุด หยุด เท่านั้น เห็นภิกษุโจรนั้น แล้วทอดธุระเสีย ด้วยคิดว่า บัดนี้ มันไม่ใช่ของเรา หมดความหวังไข ทอดทิ้งหนีไป, เมื่อภิกษุถือเอาของสิ่งนั้นด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ ในเมื่อยกขึ้น, เมื่อเจ้าของให้นำมาคืน ฟังคืนให้, เมื่อไม่คืนให้ เป็นปาราชิก เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าเขาทอดทิ้งสิ่งของนั้น ด้วยประโยชน์ของภิกษุนั้น. แต่ในอรรถกถาทิ้งหลายอื่น ไม่มีคำวิจารณ์เลย วินิจฉัยแม้ในภิกษุผู้ถือเอาด้วยความสำคัญว่าเป็นของตนก็ดี ด้วยบังสุกุลสติปัญญาที่ดี โดยนัยก่อนนั่นเอง ก็เหมือนกันนี้แล.

จบกล่าวด้วยผู้นำทรัพย์ไป

กล่าวด้วยสิ่งของที่เขาส่งไว้

พึงทราบวินิจฉัยในของฝากต่อไป:- แม้ในเพราะการกล่าวเท็จทั้งที่
รู้ตัวอยู่ว่า ข้าพเจ้าไม่ได้รับไว้ ดังนี้ จึงเป็นทุกกฏ เพราะเป็นบุพประโยชน์
แห่งอทินนาทาน คงเป็นทุกกฏนั่นเอง แม้แก่ภิกษุผู้กล่าวคำเป็นต้นว่า ท่าน
พูดอะไร? คำนี้ไม่สมควรแก่ข้าพเจ้า, ทั้งไม่สมควรแก่ท่านด้วย เจ้าของยัง
ความสงสัยให้เกิดขึ้นว่า เราได้มอบทรัพย์ไว้ในมือของภิกษุนี้ ในที่ลับ, คน
อื่นไม่มีใครรู้ เธอจักให้แก่เรา หรือไม่หนอ? เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุ
เจ้าของเห็นข้อที่ภิกษุนั้นเป็นผู้หยาบคายเป็นต้น จึงทอดธุระว่า ภิกษุรูปนี้
จักไม่คืนให้แก่เรา ในภิกษุและเจ้าของภักษะนั้น ถ้าภิกษุนี้ ยังมีความ
อุตสาหะในอันให้อยู่ เราจักทำให้เขาลำบาก แล้วจักให้ ยังรักษาอยู่ก่อน
แม้ถ้าเธอไม่มีความอุตสาหะในอันให้, แต่เจ้าของภักษะยังมีความอุตสาหะใน
อันรับ ยังรักษาอยู่เหมือนกัน แต่ถ้าภิกษุไม่มีอุตสาหะในอันให้ นั้น เจ้าของ
ภักษะทอดธุระว่า ภิกษุนี้ จักไม่คืนให้แก่เรา เป็นปาราชิกแก่ภิกษุ เพราะทอด
ธุระของทั้งสองฝ่าย ด้วยประการฉะนี้ แม้ถ้าภิกษุพูดแต่ปากว่า จักให้ แต่
จิตใจ ไม่อยากให้ แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็เป็นปาราชิก ในเพราะเจ้าของทอดธุระ
แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ย้ายภักษะ ชื่อว่าของฝากนั้น ที่ชนเหล่าอื่นมอบไว้
ในมือของตน เพื่อประโยชน์แก่การคุ้มครองไปจากฐาน โดยความเป็นประเทศ
นี้ไม่ได้คุ้มครอง นำไปเพื่อต้องการเก็บไว้ในที่คุ้มครอง ออาหารยอมไม่มีแก่
ภิกษุผู้ให้เคลื่อนจากฐานแม้ด้วยโดยจิต. เพราะเหตุไร? เพราะเป็นของที่
เขาส่งไว้ในมือของตน, แต่เป็นภักษะไทย. แม้เมื่อภิกษุผู้ให้สอยเสียด้วย
โดยจิต ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ถึงในการถือเอาเป็นของยืม ก็เหมือนกันแล.

แม้คำว่า **ธมฺม จรฺนุโต** เป็นอาทิ ก็มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน พรรณนาพระบาลี เท่านั้นก่อน.

ส่วนวินิจฉัยนอกพระบาลีในของฝากนี้ ท่านกล่าวไว้แล้วด้วยอำนาจแห่งจตุกกะมีปิตตจตุกกะเป็นต้น อย่างนี้ :-

ได้ยินว่า ภิกษุรูปหนึ่ง ให้เกิดความโลภขึ้นในบาตรที่มีราคามากของผู้อื่น ใครจะลักบาตรนั้น จึงกำหนดที่ซึ่งเขาวางบาตรครั้งนั้นไว้ได้อย่างดี แล้วจึงวางบาตรแม่ของตนไว้ใกล้ซิดบาตรครั้งนั้นทีเดียว ในสมัยใกล้รุ่ง แม่เธอจึงมาหีบออกธรรม แล้วเรียนพระมหาเถระผู้กำลังหลับอยู่ อย่างนี้ว่า กระผมไหว้ขอรับ พระเถระถามว่า นั่นใคร เธอจึงตอบว่า กระผมเป็นภิกษุอาคันตุกะขอรับ อยากจะลาไปแค่เช้านี้แหละ และบาตรของกระผมมีสายโยกเช่นนี้มีถลกเช่นนี้ วางไว้ที่โน้น, คีละ ขอรับ กระผมควรได้บาตรนั้น. พระเถระเข้าไปฉวยเอาบาตรนั้น, เป็นปาราชิก แก่ภิกษุผู้เป็นโจร ในขณะที่ยกขึ้นทีเดียว. ถ้าเธอกลัวแล้วหนีไปในเมื่อพระเถระมาแล้ว ถามว่า คุณเป็นใคร มาคิดเวลา. เธอต้องปาราชิกแล้วเทียว จึงหนีไป. แต่ไม่เป็นอาบัติแก่พระเถระ เพราะท่านมีจิตบริสุทธิ์ พระเถระทำในใจว่า เราจักหีบบาตรนั้น แต่ฉวยเอาไปอื่นไป, แม้ในบาตรใบนั้น ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. แต่นัยนี้ ย่อมเหมาะในเมื่อพระเถระหีบบาตรใบอื่น แต่เหมือนใบนั้น ดังเรื่องคนที่เหมือนกันกับคนที่สั่งในมนุสสวิคคหสิกขาบทะนั้น. ส่วนในกฐนที ท่านกล่าวไว้ว่า พึงปรับอาบัติด้วยการอย่างเท่าไป คำที่ท่านกล่าวไว้ในกฐนทีนั้น ย่อมสมในเมื่อพระเถระหีบบาตรอื่น แต่ไม่เหมือนใบนั้นเลย. พระเถระสำคัญว่าเป็นบาตรใบนั้น แต่ได้หีบเอาบาตรของตนให้ไป, ไม่เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้เป็นโจร เพราะบาตรนั้นเจ้าของให้, เพราะตนถือเอาด้วยจิตไม่บริสุทธิ์ เป็นทุกกฏ. พระเถระ

สำคัญว่าเป็นบาตรใบนั้น แต่ได้หยิบเอาบาตรของภิกษุผู้เป็นโจรนั่นเองให้ไป, แม้ในอธิการว่าด้วยการหยิบบาตรของภิกษุผู้เป็นโจรให้ไปนี้ ไม่เป็นปาราชิก แก่ภิกษุผู้เป็นโจร เพราะบาตรใบนั้นเป็นของ ๆ ตน, แต่เพราะตนถือเอา ด้วยจิตไม่บริสุทธิ์ เป็นทุกกฏแท้. เป็นอนาบัติแก่พระเถระในที่ทั้งปวง.

ภิกษุอีกรูปอื่น คิดว่า จักลักบาตร แล้วไหว้พระเถระผู้กำลังจำวัด หลับอยู่ เหมือนอย่างนั่นเอง และถูกพระเถระถามว่า นี่ใคร?. ภิกษุนั้น เรียนว่า กระผมเป็นภิกษุใช้ ขอรับ! ได้โปรดให้บาตรใบหนึ่งแก่กระผมก่อน, กระผมไปยังประตูบ้านแล้ว จักนำเกศเข้ามา. พระเถระกำหนดว่า ในที่นี้ ไม่มี ภิกษุใช้, นี้ เป็นโจร แล้วพูดว่า จงนำบาตรนี้ไป ได้นำบาตรของภิกษุ ผู้คู่เวรของตนให้ไป, เป็นปาราชิกแก่ทั้งสองรูป ในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง. แม้ เมื่อพระเถระจำได้คิดว่า เป็นบาตรของภิกษุผู้คู่เวร แล้วยกบาตรของรูปอื่นขึ้น ก็มีนัยเหมือนกัน ก็ถ้าพระเถระจำได้คิดว่า บาตรใบนี้ ของภิกษุผู้คู่เวร แต่ได้ยกเอาบาตรของภิกษุผู้เป็นโจรนั่นเองให้ไป เป็นปาราชิกแก่พระเถระ เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้เป็นโจร โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ถ้าพระเถระสำคัญ อยู่ว่า บาตรใบนี้ ของภิกษุผู้คู่เวรของภิกษุผู้เป็นโจรนั้น จึงให้บาตรของตน ไป, เป็นทุกกฏทั้งสองรูป โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. พระมหาเถระรูปหนึ่ง พุคคะภิกษุผู้ปฏิญาณว่า คุณจงถือเอาบาตรและจีวร, เราจักไปบิณฑบาตยังบ้าน ชื่อนั้น. ภิกษุหนุ่ม ถือเอาเดินไปข้างหลังพระเถระ ยังโดยจิตให้เกิดขึ้นแล้ว ถ้าเลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอ ไม่เป็นปาราชิก. เพราะเหตุไร? เพราะ เหตุว่า บาตรและจีวรนั้น เธอถือไปตามคำสั่ง, แต่ถ้าเธอแหวะออกจากทาง เข้าดงไป, พึงปรับอาบัติการอย่างเท่า. ถ้าเธอกลับบ่าหน้าไปทางวิหาร หนีไป เข้าวิหารแล้วจึงไป เป็นปาราชิกในขณะที่ก้าวล่วงอุปจารไป. ถ้าแม้ เธอบ่าหน้าสู่บ้าน หนีไปจากสถานที่พระมหาเถระผลัดเปลี่ยนผ่านงุ่มง่าม เป็น

ปาราชิกในขณะที่ก้าวล่วงอุจารบ้านไป. แต่ถ้าทั้งสองรูป เทียววิณฑบาตฉันแล้ว หรือถือเอาออกไป, ฝ่ายพระเถระพุดกะภิกษุหนุ่มรูปนั้นแม้อีกว่า คุณจงถือเอาบาตรและจีวร, เราจักไปยังวิหาร และภิกษุหนุ่มรูปนั้น ก็เลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอในสถานที่นั้น โดยนัยก่อนนั้นแล ยังรักษาอยู่ก่อน ถ้าแหวะออกจากทางเข้าคังไป พึงปรับอาบัติด้วยการอย่างเท้า. เธอกลับแล้วมุ่งหน้าไปสู่บ้านนั้นแลหนีไป เป็นปาราชิกในขณะที่ก้าวล่วงอุจารบ้านไป. เธอมุ่งหน้าไปยังวิหารข้างหน้าหนีไป แต่ไม่ยืนไม่นั่งในวิหาร ไปเสียด้วยโดยจิต ยังไม่ทันสงบนั่นเอง, เป็นปาราชิกในขณะที่ก้าวล่วงอุจารไป. ฝ่ายภิกษุรูปใด ท่านมิได้ใช้ช่วยเอาเอง เป็นปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น ในเพราะเลื่อนภาระที่ศีรษะลงมาที่คอเป็นต้น คำที่เหลือเหมือนกับคำก่อนนั้น แล.

ส่วนภิกษุใด อันพระเถระสั่งว่า คุณจงไปยังวิหารชื่อนั้นแล้ว ชักหรือข้อมจีวรแล้วจงมา ดังนี้ รับคำว่า สาธุ แล้วช่วยเอาไป, ไม่เป็นปาราชิกแม้อีกภิกษุรูปนั้น ในเพราะยังโดยจิตให้เกิดขึ้น แล้วเลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอเป็นต้นในระหว่างทาง. ในเพราะแหวะออกจากทาง พึงปรับเธอด้วยการอย่างเท้า. เธอไปยังวิหารนั้นแล้ว พักอยู่ในวิหารนั้นนั่นเอง ใช้สอยให้เก่าไปด้วยโดยจิต หรือว่าพวกโจรลักเอาจีวรนั้นของพระเถระนั้นไป ไม่เป็นอาหารแต่เป็นภัณฑไทย. แม้อีกเธอออกจากวิหารนั้นมา ก็นัยนี้แล. ฝ่ายภิกษุใด ท่านมิได้สั่ง เมื่อพระเถระทำนิมิตแล้ว หรือตนเองกำหนดได้ เห็นจีวรเศร้าหมองแล้ว จึงกล่าวว่า โปรคมอบจีวรเถิด ขอรับ! ผมจักไปยังบ้านชื่อนั้น ข้อมแล้วจักนำมา ดังนี้ แล้วช่วยเอาไป เป็นปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น ในเพราะยังโดยจิตให้เกิดขึ้น แล้วเลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอเป็นต้นในระหว่างทาง. เพราะเหตุไร? เพราะจีวรนั้น ตนถือเอาด้วยท่านมิได้สั่ง.

เมื่อเธอแหวะออกจากทางก็ดี กลับมายังวิหารนั้นนั่นเอง แล้วก้าวล่วงแดนวิหาร ไปก็ดี ก็เป็นปาราชิก ซึ่งมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ในเมื่อโดยจิตเกิดขึ้น แม้แก่เธอผู้ไปแล้วที่บ้านนั้น ย่อมจิวรแล้วกลับมาอยู่ ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. แต่ถ้าเธอไปในวิหารใด ก็พักอยู่ในวิหารนั้น หรือในวิหารในระหว่างทาง หรือกลับมายังวิหาร (เดิม) นั้นนั้นแลแล้วพักอยู่ ไม่ให้ก้าวล่วงแดนอุปจาร ในด้านหนึ่งแห่งวิหารนั้นไปก็ดี ใช้สอยให้เท่าไปด้วยโดยจิตก็ดี พวกโจรลัก จิวรนั้น ของภิกษุรูปนั้นไปก็ดี จิวรนั้นสูญหายไปด้วยประการอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ดี เป็นภคณาไทย. แต่เมื่อเธอก้าวล่วงแดนอุปจารสีมาไป เป็นปาราชิก.

ฝ่ายภิกษุใด เมื่อพระเถระทำนิมิตอยู่ จึงเรียนท่านว่า โปรดให้เถิด ขอรับ! ผมจักข้อมมาถวาย ดังนี้ แล้วเรียนถามว่า ผมจะไปข้อมที่ไหน ขอรับ? ส่วนพระเถระกล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า คุณจงไปข้อมในที่ซึ่งคุณ ประารถนาเถิด. ภิกษุรูปนี้ ชื่อว่า ทูตที่ท่านส่งไป. ภิกษุนี้ แม้เมื่อหนีไปด้วย โดยจิตก็ไม่ควรปรับด้วยอาหาร. แต่เมื่อเธอหนีไปด้วยโดยจิตก็ดี ให้ฉิบหาย เสียด้วยการใช้สอยหรือด้วยประการอื่นก็ดี ย่อมเป็นภคณาไทยเหมือนกัน. ภิกษุ ฝากบริการบางอย่างไปไว้ในมือของภิกษุ ด้วยสั่งว่า ท่านจงให้แก่ภิกษุชื่อโน้น ในวิหารชื่อโน้น. วินิจฉัยในเมื่อโดยจิตเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้รับบริการนั้นในที่ ทั้งปวง ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวไว้แล้วในคำนี้ว่า คุณจงไปยังวิหารชื่อโน้นแล้ว ชักหรือข้อมจิวรแล้วจงมา ดังนี้. ภิกษุอีกรูปหนึ่ง ใครจะส่ง (บริการ) ไป จึงทำนิมิตโดยนัยว่า ใครหนอ จักรับไป. ก็ในสถานที่นั้น มีภิกษุรูปหนึ่ง กล่าวว่ โปรดให้เถิด ขอรับ! ผมจักรับไป ดังนี้แล้ว ก็รับเอา (บริการนั้น) ไป. วินิจฉัยในเมื่อโดยจิตเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้รับบริการนั้น ในที่ทั้งปวง เป็น เช่นกับที่กล่าวไว้แล้วในคำนี้ว่า โปรดให้จิวรเถิด ขอรับ! ผมไปยังบ้าน ชื่อโน้น ข้อมแล้ว จักนำมา ดังนี้.

พระเถระได้ผ้าเพื่อประโยชน์แก่จิวรแล้ว ก็เก็บไว้ในตระกูลอุปัฏฐาก. ถ้าอันเตวาสติของพระเถระนั้น ใครจะลักเอาผ้าไป จึงไปในตระกูลนั้น แล้วพูดเหมือนตนถูกพระเถระใช้ให้ไปว่า นัยว่าพวกท่านจงให้ผ้านั้น. อุบาสกเชื่อคำของภิกษุรูปนั้นแล้ว ได้นำเอาผ้าที่อุบาสกเก็บไว้มาถวายก็ดี อุบาสกหรือใครคนอื่น (เชื่อคำของภิกษุรูปนั้นแล้ว) ได้นำเอาผ้าที่อุบาสกเก็บไว้มาถวายก็ดี. ภิกษุรูปนั้น เป็นปาราชิกในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง. แต่ถ้าพวกอุปัฏฐากของพระเถระพูดว่า พวกเราจักถวายผ้านี้แก่พระเถระ แล้วก็เก็บผ้าของตนไว้. ถ้าอันเตวาสติของพระเถระนั้น ใครจะลักเอาผ้านั้น จึงไปในตระกูลนั้น แล้วพูดว่า นัยว่า พวกท่านใครจะถวายผ้าแก่พระเถระ จงให้ผ้านั้นเถิด. และอุปัฏฐากเหล่านั้น เชื่ออันเตวาสติรูปนั้นแล้วพูดว่า ท่านผู้เจริญ! พวกข้าพเจ้าตั้งใจไว้ว่า นิมนต์ให้ท่านฉันแล้ว จักถวาย จึงได้เก็บไว้ นิมนต์ท่านรับเอาไปเถิด แล้วก็ถวายไป ไม่เป็นปาราชิก เพราะผ้านั้นพวกเจ้าของถวายแล้ว แต่เป็นทุกกฏ เพราะเธอถือเอาด้วยจิตไม่บริสุทธิ์ และเป็นกัณฑ์ไทยด้วย.

ภิกษุเดินไปยังบ้านบอกแก่ภิกษุว่า ผู้มีชื่อนี้ จักถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่ผม, ท่านพึงรับเอาผ้าผืนนั้นแล้วเก็บไว้ด้วย. ภิกษุรูปนั้นรับว่า ดีละ แล้วเก็บผ้าสาฎกที่มีราคามากที่ภิกษุนั้นให้ไว้ กับผ้าสาฎกที่มีราคาน้อยซึ่งตนได้แล้ว ภิกษุนั้นมาแล้วจะรู้ว่าผ้าที่ตนได้มีราคามาก หรือไม่รู้จักก็ตาม พูดว่า ท่านจงให้ผ้าอาบน้ำฝนแก่ผมเถิด เธอตอบว่า ผ้าสาฎกที่ท่านได้มามีเนื้อหยาบ, ส่วนผ้าสาฎกของผมมีราคามาก, ทั้งสองผืนผมได้เก็บไว้ในโอกาสชื่อนั้นแล้ว, โปรดเข้าไปเอาเถิด. เมื่อภิกษุรูปที่ทวงนั้นเข้าไปเอาผ้าสาฎกเนื้อหยาบแล้ว, ภิกษุรูปนอกนี้ถือเอาผ้าสาฎกอีกผืนหนึ่ง เป็นปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แม้ถ้า

ภิกษุที่เก็บผ้าไว้ นั้น ได้จารึกชื่อของตนไว้ในผ้าสาฎกของภิกษุที่มาทวงนั้น และชื่อของภิกษุที่มาทวงนั้นไว้ในผ้าสาฎกของตน แล้วกล่าวว่า ท่านจงไปอ่านดูชื่อ ถือเอาไปเถิด ดังนี้. แม้ในผ้าสาฎกที่กล่าวนั้น ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ส่วนภิกษุเจ้าถิ่นรูปใด เก็บผ้าสาฎกที่ตนเองและภิกษุอาคันตุกะนั้นได้ มารวมกันไว้แล้ว พุคกะภิกษุอาคันตุกะนั้นอย่างนี้ว่า ผ้าสาฎกที่ท่านและผมได้ ทั้งสองผืนเก็บไว้ในห้อง, ท่านจงไปเลือกเอาผ้าที่ท่านปรารถนาเถิด. และภิกษุอาคันตุกะนั้น ถือเอาผ้าสาฎกเนื้อหยาบที่ภิกษุเจ้าถิ่นได้มานั้นแล เพราะความละอาย. ในภิกษุอาคันตุกะและเจ้าถิ่นนั้น เมื่อภิกษุเจ้าถิ่นถือเอาผ้าสาฎก นอกนี้ เหลือจากที่อาคันตุกะภิกษุเลือกเอาแล้ว ไม่เป็นอาบัติ.

ภิกษุอาคันตุกะ เมื่อพวกภิกษุเจ้าถิ่นทำจิวรกรรมอยู่ เก็บบาตรและจิวรไว้ในที่ใกล้เข้าใจว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น จักคุ้มครองไว้ จึงไปอาบน้ำ หรือไปในที่อื่นเสีย ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นคุ้มครองบาตรและจิวรนั้นไว้, ข้อนั้นเป็นการดี, ถ้าไม่คุ้มครองไว้, เมื่อบาตรและจิวรนั้นสูญหายไป, ก็ไม่เป็นสินใช้. แม้ถ้าภิกษุอาคันตุกะนั้น กล่าวว่า จงเก็บบาตรและจิวรนี้ไว้เถิด ขอรับ! แล้วไป, และภิกษุเจ้าถิ่นนอกนี้ไม่ทราบ เพราะมัวชวนขวยในกิจอยู่, พึงทราบนัยเหมือนกันนี้. แม้ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น อันภิกษุอาคันตุกะกล่าวว่า จงเก็บบาตรและจิวรนี้ไว้เถิด ขอรับ! ได้ห้ามว่า พวกข้าพเจ้ากำลังยุ่ง และภิกษุอาคันตุกะนอกนี้ก็คิดว่า ท่านเหล่านี้จักเก็บแน่นอน ไม่คิดใจแล้วไปเสีย, พึงทราบนัยเหมือนกันนี้. แต่ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นถูกพระอาคันตุกะรูปนั้น ขอร้อง หรือไม่ขอกก็ตาม พุคว่า พวกข้าพเจ้าจักเก็บไว้เอง, ท่านจงไปเถิด ดังนี้ ต้องรักษาบาตรและจิวรนั้นไว้ ถ้าไม่รักษาไว้ไซ้, เมื่อบาตรและจิวรนั้น สูญหายไป ย่อมเป็นสินใช้. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า บาตรและจิวรนั้น พวกเขารับไว้แล้ว.

ภิกษุรูปใดเป็นภิกษุภิกษุ (ผู้รักษาเรือนคัลง) เวลาจวนรุ่งสางนั่นเอง ได้รวบรวมบาตรและจีวรของภิกษุทั้งหลายลงไปไว้ยังปราสาทชั้นล่าง ไม่ได้ปิดประตู ทั้งไม่ได้ บอกแม่แก่ภิกษุเหล่านั้น ไปเที่ยวภิกษาจารในที่ไกลเสีย, ถ้าพวกโจรลักเอาบาตรและจีวรเหล่านั้นไปไซ้, ย่อมเป็นสินใช้แก่เธอแท้.

ส่วนภิกษุภิกษุภิกษุรูปใด ถูกพวกภิกษุกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ! ท่านยกบาตรและจีวรลงมาเถิด บัดนี้ ได้เวลาจับสลาก จึงถามว่า พวกท่านประชุมพร้อมกันแล้วหรือ ?

เมื่อท่านเหล่านั้นเรียนว่า ประชุมพร้อมแล้ว ขอรับ! จึงได้ขนเอาบาตรและจีวรออกมาวางไว้ แล้วกั้นประตูภิกษุภิกษุ (เรือนคัลง) แล้วตั้งว่า พวกท่านถือเอาบาตรและจีวร แล้วพึงปิดประตูภายใต้ปราสาทเสียก่อนจึงไปตั้งนี้แล้วไป; ก็ในพวกภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีชาติเฉื่อยชา เมื่อภิกษุทั้งหลายไปกันแล้ว ภายหลังจึงเช็ดตาลูกขึ้นเดินไปยังที่มีน้ำ หรือที่ล้างหน้า. ขณะนั้นพวกโจรพบเห็นเข้า จึงลักเอาบาตรและจีวรของเธอนั้นไป, เป็นอันพวกโจรลักไปด้วยดี, ไม่เป็นสินใช้แก่ภิกษุภิกษุภิกษุ. แต่ถ้าภิกษุบางรูปไม่ได้แจ้งแก่ภิกษุภิกษุภิกษุเลย ก็เก็บจีวรของตนไว้ในภิกษุภิกษุ, แม้เมื่อบริขารนั้นสูญหายไป ก็ไม่เป็นสินใช้แก่ภิกษุภิกษุภิกษุ. แต่ถ้าภิกษุภิกษุภิกษุภิกษุ เห็นบริขารนั้นแล้ว คิดว่า เก็บไว้ในที่ไม่ควร จึงเอาไปเก็บไว้, เมื่อบริขารนั้นสูญหายไป เป็นสินใช้แก่ภิกษุภิกษุภิกษุภิกษุรูปนั้น. ถ้าภิกษุภิกษุภิกษุภิกษุ อันภิกษุผู้เก็บไว้กล่าวว่า ผมเก็บบริขารชื่อนี้ไว้แล้ว ขอรับ! โปรดช่วยคุณให้ด้วย รับว่า ได้ หรือรู้ว่าเก็บไว้ไม่ดี จึงเก็บไว้ในที่อื่นเสีย, เมื่อบริขารนั้นสูญหายไป เป็นสินใช้ แก่ภิกษุภิกษุภิกษุภิกษุภิกษุเหมือนกัน. แต่เมื่อเธอห้ามอยู่ว่า ข้าพเจ้าไม่รับรู้ ไม่เป็นสินใช้. ฝ่ายภิกษุใด เมื่อภิกษุ

ภิกษุภิกษุณีเห็นอยู่นั่นเอง เก็บไว้ ทั้งไม่ให้ภิกษุภิกษุณีรับรู้. บริหารของภิกษุภิกษุณีหายไป เป็นอันสูญหายไปด้วยดีแล. ถ้าภิกษุภิกษุณีเก็บบริหารนั้นไว้ในที่แห่งอื่น เมื่อสูญหายไปเป็นสินใช้.

[โจรลักของสงฆ์ในเรือนค้ำ ปรับสินไหมภิกษุผู้รักษา]

ถ้าภิกษุภิกษุณีรักษาดี บริหารทั้งปวงของสงฆ์และของเจดีย์ เขาเก็บไว้ในภิกษุภิกษุณีแล. แต่ภิกษุภิกษุณีเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด เปิดประตูไว้ไปเพื่อฟังธรรมกถา หรือเพื่อทำกิจอื่นบางอย่างในที่ใดที่หนึ่ง ขณะนั้นพวกโจรเห็นแล้ว ลักภิกษุณีไปเท่าใด ภิกษุณีเท่านั้นเป็นสินใช้แก่เธอทั้งหมด. เมื่อภิกษุภิกษุณีออกจากภิกษุภิกษุณีไปจงกรมอยู่ภายนอก หรือเปิดประตูตากอากาศ หรือนั่งตามประกอบสมณธรรมในภิกษุภิกษุณีเอง หรือนั่งในภิกษุภิกษุณีเอง ขวนขวายด้วยกรรมบางอย่าง หรือเป็นผู้แม่ปวคอุจจาระปัสสาวะ เมื่ออุจจารในที่นั่นเองมีอยู่ แต่ไปข้างนอกหรือเดินเลื้อยด้วยอาการอื่นบางอย่าง, พวกโจรเปิดประตู หรือเข้าทางประตูที่เปิดไว้นั่นเอง หรือตัดที่ต่อลักภิกษุณีไปเท่าใด เพราะความเลื้อยของเธอเป็นปัจจัย ภิกษุณีเท่านั้นเป็นสินใช้แก่เธอนั่นแลทั้งหมด. ฝ่ายพระอาจารย์บางพวกกล่าวว่า ในฤดูร้อนจะเปิดหน้าต่างนอน ก็ควร. แต่เมื่อปวคอุจจาระปัสสาวะแล้วไปในที่อื่น ในเมื่ออุจจารนั้นไม่มี จักว่าเหลือวิสัย เพราะเธอตั้งอยู่ในฝ่ายของผู้เป็นใช้; เพราะเหตุนี้ไม่เป็นสินใช้. ฝ่ายภิกษุใดถูกความร้อนภายในเบียดเบียน จึงทำประตูให้เป็นของรักษาดีแล้วออกไปข้างนอก. และพวกโจรจับภิกษุณีได้แล้ว บังคับว่า จงเปิดประตู. เธอไม่ควรเปิดจนถึงครั้งที่สาม. แต่ถ้าพวกโจรเงื้อขวานเป็นต้น ชูว่า ถ้าท่านไม่ยอมเปิด, พวกเราจักฆ่าท่านเสียด้วย จักทำลายประตูลักบริหารไปเสียด้วย. เธอจะเปิดให้ ด้วยทำในใจว่า เมื่อเรา

ตาย เสนาสนะของสงฆ์ก็ฉิบหาย ไม่มีคุณเลย ดังนี้ สมควรอยู่, แม้ใน
อธิการนี้ พระอาจารย์บางพวกกล่าวว่า ไม่มีสินใช้เพราะเหลือวิสัย. ถ้าภิกษุ
อาศัยคฤหาสน์รูป ไชยคุณแจ หรือเปิดประตูไว้, พวกโจรลักภัณฑะไปเท่าใด
ภัณฑะเท่านั้นเป็นสินใช้แก่อาศัยคฤหาสน์ทั้งหมด. สลักยนต์และกุญแจ เป็น
ของที่สงฆ์คิดให้ไว้ เพื่อประโยชน์แก่การรักษาภัณฑาคาร. ภัณฑาคาริกใส่
เพียงลิ่มแล้วนอน. พวกโจรเปิดเข้าไปลักบริขาร เป็นสินใช้แก่เธอแท้. แต่
ภัณฑาคาริกนั้น ใส่สลักยนต์และกุญแจแล้วนอน, ถ้าพวกโจรมาบังคับว่า
จงเปิด เธอพึงปฏิบัติในคำของพวกโจรนั้น ตามนัยก่อนนั้นแล. ก็เมื่อ
ภัณฑาคาริกนั้นทำการรักษาอย่างนั้นแล้ว จึงนอน, ถ้าพวกโจรทำลายฝาหรือ
หลังคา หรือเข้าทางอุโมงค์ ลักไป, ไม่เป็นสินใช้แก่เธอ. ถ้าพระเถระแม่
เหล่าอื่นอยู่ในภัณฑาคาร เมื่อประตูเปิด ท่านจงถือเอาบริขารส่วนตัวไป
ภัณฑาคาริกไม่ระวังประตู ในเมื่อพระเถระเหล่านั้นไปแล้ว, ถ้าของอะไร ๆ
ในภัณฑาคารนั้นถูกลักไป, เป็นสินใช้แก่ภัณฑาคาริกเท่านั้น เพราะภัณฑา-
คาริกเป็นใหญ่. ฝ่ายพวกพระเถระพึงเป็นพรรคพวก. นี้เป็นสามิจิกรรม ใน
ภัณฑาคารนั้น. แต่ถ้าภัณฑาคาริกบอกว่า ขอพวกท่านจงยื่นรับบริขารของ
พวกท่านข้างนอกเถิด อย่าเข้ามาเลย. และพระเถระโลเลรูปหนึ่ง แห่งพวก
พระเถระเหล่านั้น พร้อมด้วยสามเณรและอุปัฏฐากทั้งหลาย เปิดภัณฑาคารเข้า
ไปนั่งและนอน ภัณฑะหายไปเท่าใด เป็นสินใช้แก่พระเถระนั้นทั้งหมด
ฝ่ายภัณฑาคาริกและพระเถระที่เหลือ พึงเป็นพรรคพวก. ถ้าภิกษุภัณฑาคาริก
นั่นเองชวนเอาพวกสามเณรโลเล และเหล่าผู้อุปัฏฐาก ไปนั่งและนอนอยู่ใน
ภัณฑาคาร, สิ่งของใดในภัณฑาคารนั้นหายไป. ของทั้งหมดนั้น เป็นสินใช้
แก่ภิกษุภัณฑาคาริกเท่านั้น. เพราะเหตุนี้ ภิกษุภัณฑาคาริกเท่านั้น ควร

พักอยู่ในภัณฑาคารนั้น. พวกภิกษุที่เหลือ ควรพักอยู่ที่มณฑปหรือโคนต้นไม้ แต่ไม่ควรพักอยู่ในภัณฑาคาร ด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง ภิกษุเหล่าใด เก็บบริวารของพวกภิกษุผู้เป็นสภาคันไว้ในห้องที่อยู่ของตน ๆ เมื่อบริวารหายไป ภิกษุเหล่าใดเก็บไว้ เป็นสินใช้แก่ภิกษุเหล่านั้นนั่นแล. ฝ่ายภิกษุนอกนี้ ควรเป็นพรรคพวก. แต่ถ้าสงฆ์สั่งให้ถวายข้าวยาและภัต แก่ภิกษุภัณฑาคาริกในวิหารนั่นเอง และภิกษุภัณฑาคาริกรูปนั้น เข้าไปสู่บ้าน เพื่อต้องการภิกษาจาร, สิ่งของหายไป ย่อมเป็นสินใช้แก่ภิกษุภัณฑาคาริกรูปนั้นนั่นเอง. แม้ภิกษุผู้รับหน้าที่เฝ้าวิหาร ที่พวกภิกษุผู้เข้าไปเที่ยวภิกษาจารตั้งไว้ เพื่อต้องการให้รักษาติเรกจิวร ติดยาและภัต หรืออาหารเหมือนกัน ยังไปภิกษาจาร, สิ่งของใดในวิหารนั้นหายไป, สิ่งของนั้นทั้งหมดเป็นสินใช้แก่เธอ. และสิ่งของนั้นนั่นเอง จะเป็นสินใช้อย่างเดียวก็หาไม่ได้ สิ่งของใดหายไป เพราะความประมาทของภิกษุผู้เฝ้าวิหารนั้นเป็นปัจจัย, สิ่งของนั้นทั้งหมดเป็นสินใช้แก่เธอเหมือนภิกษุภัณฑาคาริกจะนั้น (เหมือนสิ่งของที่หายไปเพราะความประมาทของภิกษุภัณฑาคาริก เป็นสินใช้แก่ภิกษุภัณฑาคาริกจะนั้น) ถ้าเป็นวิหารใหญ่, เมื่อเธอเดินไปเพื่อรักษาที่ส่วนหนึ่ง สิ่งของที่เก็บไว้ในอีกที่หนึ่ง พวกโจรลักเอาไป ย่อมไม่เป็นสินใช้ เพราะเป็นเหตุเหลือวิสัย. ก็ในที่เช่นนั้น เธอควรเก็บบริวารทั้งหลายไว้ในที่ประชุมแห่งภิกษุทั้งปวง แล้วนั่งในท่ามกลางวิหาร หรือพึงตั้งภิกษุรับหน้าที่เฝ้าวิหารไว้ ๒-๓ รูป. ถ้าแม้เมื่อเธอเหล่านั้น มิได้เป็นผู้ประมาท คอยระแวดระวังอยู่ข้างโน้นและข้างนี้ นั่นแล สิ่งของอะไร ๆ หายไป, ก็ไม่เป็นสินใช้แก่เธอเหล่านั้น สิ่งของที่พวกโจรมัดภิกษุผู้รับหน้าที่รักษาวิหารไว้แล้ว ลักเอาไปก็ดี สิ่งของที่ถูกลักไปโดยทางอื่น เมื่อภิกษุรับหน้าที่เฝ้าวิหาร เดิน

สวนทางพวกโจรไปก็ดี ไม่เป็นสินใช้แก่เธอเหล่านั้น. ถ้าข้าวยาและภัตหรืออาหารที่จะพึงถวายในวิหารไม่มีแก่ภิกษุผู้รับหน้าที่รักษาวิหาร, จะตั้งสลากข้าวยา ๒-๓ ที่ ซึ่งมีเหลือเพื่อจากลาภที่ภิกษุเหล่านั้นพึงได้ และสลากภัตพอแก่ภิกษุผู้เฝ้าวิหารเหล่านั้น ก็ควร แต่ไม่ควรตั้งให้เป็นประจำ. เพราะว่าพวกชาวบ้าน จะมีความร้อนใจว่า พวกภิกษุผู้รับหน้าที่เฝ้าวิหารเท่านั้น ย่อมฉันทของพวกเรา. เพราะเหตุนี้ จึงควรผลัดเปลี่ยนวาระกันตั้งไว้. ถ้าพวกภิกษุที่เป็นสภาคัน ของภิกษุรับวาระเฝ้าวิหารเหล่านั้น นำสลากภัตมาถวาย, ข้อนั้นก็เป็นการดี, ถ้าไม่ถวาย, ควรให้ภิกษุทั้งหลายรับวาระแล้วให้นำมาถวายเถิด. ถ้าภิกษุผู้รับหน้าที่รักษาวิหาร เมื่อได้รับสลากข้าวยา ๒-๓ ที่ และสลากภัต ๔ - ๕ ที่เสมอ ยังไปภิกขาจาร, สิ่งของหายไปทั้งหมด เป็นสินใช้แก่เธอ เหมือนภิกษุภคณาการิก ฉะนั้น. ถ้าภัตหรือค่าจ้างเพื่อภัตของสงฆ์ ที่จะพึงถวายแก่ภิกษุผู้เฝ้าวิหารไม่มี ภิกษุรับเอาตามวาระเฝ้าวิหารแล้ว จึงให้นิสิตของตน ๆ ช่วยปฏิบัติจะไม่รับเอาวาระที่มาถึง ย่อมไม่ได้, ควรทำเหมือนอย่างภิกษุเหล่าอื่นทำอยู่ฉะนั้น. แต่ว่าภิกษุใด ไม่มีสหายนหรือเพื่อน ไม่มีภิกษุผู้ชอบพอกันที่จะนำภัตมาให้, ภิกษุทั้งหลาย ไม่ควรให้วาระถึงแก่ภิกษุเห็นปานนั้น. ภิกษุทั้งหลายตั้งแม้ส่วนใดไว้ในวิหาร เพื่อประโยชน์เป็นเสบียงกรัง. ควรตั้งภิกษุผู้รับเอาส่วนนั้นเลี้ยงชีพ (ให้เป็นผู้รับวาระ). ภิกษุใดไม่รับเอาส่วนนั้นเลี้ยงชีพ, ไม่ควรให้ภิกษุนั้นรับวาระ. ภิกษุทั้งหลาย แต่งตั้งภิกษุไว้ในวิหาร แม้เพื่อต้องการให้รักษาผลไม้ไม่น้อยใหญ่, ครั้นปฏิบัติรักษาแล้วก็แจกกันฉันตามคราวแห่งผลไม้. ภิกษุที่ฉันผลไม้เหล่านั้น ควรตั้งให้รับวาระ. ภิกษุผู้ไม่อาศัย (ผลไม้) เลี้ยงชีพ ไม่ควรให้รับวาระ. ภิกษุทั้งหลายจะแต่งตั้งภิกษุไว้ แม้เพื่อต้องการให้รักษาเสนาสนะ เติง ตั้ง และ

เครื่องปลูก, ควรแต่งตั้งภิกษุผู้อยู่ในอาวาส, ส่วนภิกษุผู้ถืออัปโภกาสิกขุวงศ์
ก็ดี ผู้ถืออุกขมุสิกขุวงศ์ก็ดี ไม่ควรให้รับวาระ. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า
ภิกษุรูปหนึ่งยังเป็นพระนวกะอยู่ แต่เธอเป็นพหูสูท สอนธรรมให้การสอบ
ถาม บอกบาติแสดงธรรมกถา แก่ภิกษุเป็นอันมาก ทั้งช่วยภาระของสงฆ์ด้วย.
ภิกษุนี้ เมื่อนั้นลาภอยู่ที่ดี อยู่ในอาวาสก็ดี ไม่ควรให้รับวาระ, ควรรู้กันว่า
เป็นคนพิเศษ. แต่ภิกษุผู้รักษาโรงอุโบสถ และเรือนพระปฎิมา ควรให้ข้าว
ยาคุและภัตเป็นทวีคูณ ข้าวสารทะนานหนึ่งทุกวัน ไตรจีวรประจำปี และ
กบปียกัณฑ์ที่มีราคา ๑๐ หรือ ๒๐ กหาปณะ. ก็ถ้าเมื่อเธอได้รับข้าวยาคุและ
ภัตนั้นอยู่นั่นเอง สิ่งของอะไร ๆ ในโรงอุโบสถ และเรือนพระปฎิมานั้นหาย
ไป เพราะความประมาท, เป็นสินใช้แก่เธอทั้งหมด. แต่สิ่งของที่ถูกรวบรวม
ผูกมัดตัวเธอไว้แล้ว แย่งชิงเอาไป โดยพลการย่อมไม่เป็นสินใช้แก่เธอ, การ
ที่จะให้รักษาส่งของ ๆ เจดีย์ไว้ร่วมกับสิ่งของ ๆ เจดีย์เอง หรือกับสิ่งของ ๆ
สงฆ์ในโรงอุโบสถเป็นต้นนั้น สมควรอยู่, แต่การที่จะให้รักษาส่งของ ๆ สงฆ์
ไว้ร่วมกับสิ่งของ ๆ เจดีย์ไม่ควร. แต่สิ่งของอันใด ที่เป็นของสงฆ์ ซึ่งเก็บ
รวมกับของเจดีย์, สิ่งของ ๆ สงฆ์นั้น เมื่อให้รักษาของเจดีย์ไว้แล้ว ก็เป็น
อันรักษาไว้แล้วทีเดียว เพราะฉะนั้น การรักษาไว้อย่างนั้นควรอยู่. แม้เมื่อ
ภิกษุรักษาสถานที่ทั้งหลาย มีโรงอุโบสถเป็นต้น ตามปกติวาระ สิ่งของที่
หายไป เพราะอำนาจความประมาทย่อมเป็นสินใช้ เหมือนกัน ฉะนั้นแล.

จบกล่าวถึงความช่วยเหลือที่เขาฝากไว้

กล่าวด้วยด่านภานี

ชนทั้งหลาย ย่อมตรับัดภานีจากที่นั่น เหตุที่นั่น ที่นั่น ชื่อว่า **สูงกฆาณะ** ที่เป็นแดนตรับัดภานี. คำว่า **สูงกฆาณะ** นั้น เป็นชื่อของด่านภานี. จริงอยู่ ด่านภานีนั้น ท่านเรียกว่า **สูงกฆาณะ** เพราะเหตุที่ชนทั้งหลาย เมื่อไม่ยอมให้ของควรเสียบานี เป็นด่านภานีนำออกไปจากที่นั่น ชื่อว่า **ตรับัด** คือ ยังภานีของพระราชานำให้สูญหายไป.

สองบทว่า **ตตฺร ปวิติตฺวา** มีความว่า เข้าไปในด่านภานีที่พระราชานำกำหนดตั้งไว้ในที่ทั้งหลาย มีเขาขาดเป็นคั่นนั้น.

สองบทว่า **ราชคฺหม ภาณฺท** ได้แก่ ภัณฑะที่ควรแก่พระราชานำ.

อธิบายว่า ภานีมีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก เป็นของที่ตนควรถวายแก่พระราชานำจากภัณฑะใด, ภัณฑะนั้น. ปาฐะว่า **ราชก** บ้าง. เนื้อความอย่างนี้เหมือนกัน. ภิกษุมิไถยจิต คือ ยังไถยจิตให้เกิดขึ้นว่า เราจะไม่ให้ภานีแก่พระราชานำจากภัณฑะนี้ แล้วลอบค้ำภัณฑะนั้น ต้องทุกกฎ, หยิบจากที่ที่วางไว้ใส่ในย่าม หรือผูกติดกับขาไว้ในที่ปิดบัง ต้องถูกลัจฉัย, กิริยาที่ให้เคลื่อนจากฐาน ชื่อว่ายังไม่มี เพราะเขตแห่งปาราชิก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำหนดด้วยด่านภานี. ภิกษุยังเท่าที่ ๒ ให้ก้าวข้ามเขตกำหนดด่านภานีไปต้องปาราชิก.

สองบทว่า **พหิ สูงกฆาณฺฏ ปาเตติ** มีความว่า ภิกษุอยู่ภายในนั่นเอง เห็นราชบุรุษทั้งหลาย เมินเหม่อเสียบ จึงขว้างไป เพื่อต้องการให้ตกไปภายนอก ถ้าภัณฑะนั้น เป็นของจะตกได้แน่นอน พอหลุดจากมือ เธอต้องปาราชิก. ถ้าภัณฑะนั้น กระเด็นไม่ หรือตอไม้ หรือถูกกำลังลมแรงหอบไป

ตกในภายในนั้นแลอีก ยังคู้มได้. เธอหีบขว้างไปอีก ต้องปาราชิก ตามนัย
ที่กล่าวไว้ในหนหลังนั้นแล. ถ้าภคชนั้นตกที่พื้นดิน แล้วกลิ้งเข้ามาข้างใน
อีก เธอต้องปาราชิกเหมือนกัน. ส่วนในภุรุษที่ และสังเขปอรรถกถากล่าวว่า
ถ้าภคชนั้นตกข้างนอก หยุดแล้วจึงกลิ้งเข้าไป เธอต้องปาราชิก ถ้ายังไม่
ทันหยุดเลยกลิ้งเข้าไป ยังคู้มได้. ภิกษุอยู่ภายในใช้มือ หรือเท้า หรือไม้เท้า
เขี่ยกลิ้งไป หรือว่าให้ผู้อื่นกลิ้งไป, ถ้าภคชนั้นไม่หยุด กลิ้งออกไปต้อง
ปาราชิก. ภคชนั้นหยุดข้างในแล้ว จึงออกไปข้างนอก ยังคู้มได้. ภคชน
ที่ภิกษุวางไว้ภายใน ด้วยคิดว่า จักกลิ้งออกไปเอง หรือว่าผู้อื่นจักให้มันกลิ้ง
ออกไป ภายหลังกลิ้งเอง หรือผู้อื่นกลิ้งออกไปข้างนอก ยังคู้มได้เหมือนกัน.
แต่ในภคชนที่ภิกษุวางไว้ด้วยจิตบริสุทธิ์ และกลิ้งออกไปอย่างนั้น ไม่มีคำที่
จะพึงกล่าวเลย. ภิกษุทำห่อสองห่อให้ติดกันเป็นพวงเดียว วางไว้ระหว่างแดน
ของค่านภายี แม้ว่าค่านภายีในห่อนอกจะได้ราคาบาทหนึ่ง ก็จริง ถึงกระนั้น
ห่อในยังคู้มไว้ได้ เพราะเนื่องเป็นพวงเดียวกันกับห่อนอกนั้น. แต่ถ้าเธอย้าย
ห่อที่อยู่ภายในไปวางไว้ข้างนอก ต้องปาราชิก. แม้ในหอบที่ภิกษุทำให้เนื่อง
เป็นอันเดียวกันวางไว้ ก็มีนัยเหมือนกัน. แต่ถ้าภคชนั้น เป็นของไม่ได้ผูก
สักว่าพาดไว้บนปลายคานเท่านั้น เป็นปาราชิก. ภิกษุวางไว้ในยาน หรือบน
หลังม้าเป็นต้น ซึ่งกำลังไป ด้วยทำในใจว่า ภคชนี้มันจักนำออกไปใน
ภายนอก เมื่อภคชนั้นถูกนำออกไปแล้ว อาหารย่อมไม่มี แม้ภคชนไทยก็
ไม่มี. เพราะเหตุไร? เพราะพระราชาพิศได้ไว้ว่า จงเก็บภายีแก่คนผู้เข้ามา
ในที่นี้, จริงอยู่ ภคชนี้ ภิกษุตั้งไว้ในนอกค่านภายี และเธอมิได้นำไป;
เพราะฉะนั้น จึงไม่มีภคชนไทย ไม่เป็นปาราชิก. แม้ในภคชนที่วางไว้ใน
ยานที่จอดอยู่เป็นต้น ครั้นเมื่อยานเป็นต้นนั้นไป เว้นประโยชน์ของภิกษุนั้น

แม้เมื่อมีโดยจิต อวหารย่อมไม่มีเหมือนกัน. แต่ถ้าภิกษุวางแล้ว จับยาน เป็นต้นไปอยู่ ให้ก้าวล่วงไปก็ดี ยืนข้างหน้าแล้ว เรียกว่า มาเถิดไว้ย ดังนี้ เพราะความที่ตนสั่งสมไว้ในมณฑลทั้งหลาย มีมณฑลเรียกข้าง เป็นต้นก็ดี ต้องปราชาชิก ในขณะที่ก้าวล่วงแดนไป. ในเอภกโถมสิกขาบท ไม่เป็นอาบัติในฐานะนี้ คือ ภิกษุให้ผู้อื่นนำขนเจียมไป, ในสิกขาบทนี้เป็นปราชาชิก. ในเอภกโถมสิกขาบทนั้น ภิกษุใส่ขนเจียมในยานหรือภณฑะเองคนอื่นผู้ไม่รู้ให้ก้าวล่วงสามโยชน์ไป. ขนเจียมเป็นนิสสัคคีย์ เพราะเหตุนั้น ภิกษุต้องปาจิตตีย์, ในสิกขาบทนี้หาเป็นอาบัติไม่. ภิกษุเสียภาษีที่ด่านภาษีก่อนแล้ว จึงไป ควรอยู่.

ภิกษุรูปหนึ่ง ทำความผูกใจไว้แล้วไป ด้วยคิดว่า ถ้าเจ้าพนักงานภาษี ทวงว่า ท่านจงให้ค่าภาษี, เราก็จักให้, ถ้าพวกเขาไม่ทวง. เราจักไป ดังนี้ เจ้าพนักงานภาษีคนหนึ่ง ได้เห็นภิกษุรูปนั้น จึงกล่าววว่า ภิกษุรูปนี้ จะไป, พวกท่านจงเก็บค่าภาษีภิกษุนั้น. เจ้าพนักงานภาษีอีกนายหนึ่ง พุดขึ้นว่า บรรพชิตจักมีค่าภาษีแต่ที่ไหนเล่า นิมนต์ไปเถิด ดังนี้. เป็นอันได้ข้ออ้าง ภิกษุควรไป. ภิกษุทั้งหลายที่ยังไม่เสียค่าภาษีเสียก่อน ไป ไม่ควร, ก็เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุพุดว่า รับเอาเถิด อุบาสก ดังนี้ก็ดี เมื่อเจ้าพนักงานภาษี พุดว่า เมื่อเราจะเก็บค่าภาษีของภิกษุ ก็จะต้องเอาบาตรและจีวร จะมีประโยชน์อะไรด้วยบาตรและจีวรนั้น นิมนต์ไปเถิด ดังนี้ก็ดี เป็นอันได้ข้ออ้างที่เดียว. ถ้าพวกเจ้าพนักงานภาษี นอนหลับอยู่ที่ดี เล่นสกาอยู่ที่ดี หรือไปในที่ไหน ๆ เสียก็ดี, และภิกษุนั้น แม้ร้องเรียกว่า พวกเจ้าพนักงานภาษี อยู่ที่ไหนกัน? ก็ไม่พบเห็น, เป็นอันได้ข้ออ้างเหมือนกัน. แต่ถ้าภิกษุไปถึงด่านภาษีแล้ว เผอเรอไป คิดถึงอะไร ๆ อยู่ก็ดี สาธยายอยู่ก็ดี ตามประกอบมนสิการอยู่ก็ดี

ถูกยंत्रตาย มีโจร ช้าง ราชสีห์ และเสือโคร่งเป็นต้น ลุกวิ่งไล่ติดตามไป
ก็ดี เห็นมหาเมฆตั้งเค้าขึ้นแล้ว ประสงค์จะเข้าไปยังศาลาข้างหน้าก็ดี ล่วงเลย
สถานที่นั้นไป; เป็นอันได้ข้ออ้างเหมือนกัน.

ในคำว่า ภิกษุหลบเลี้ยงภายี นี้ ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถากรุณที่ว่า
ถึงภิกษูก้าวลงสู่อุปจารแล้วหลบเลี้ยงไป ก็จริง ก็เป็นอาหารทีเดียว. แต่ใน
มหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุเลี้ยงเห็นโทษอย่างเดียวกันว่า พวกราช-
บุรุษ เบียดเบียนผู้หลบเลี้ยง ดังนี้ จึงก้าวลงสู่อุปจารแล้ว หลบเลี้ยงไปเป็น
ทุกกฎ, เมื่อไม่ได้ก้าวลงเลย แต่หลบเลี้ยงไป ไม่เป็นอาบัติ. คำในมหา
อรรถกถานี้ ย่อมสมด้วยพระบาลี. ในค่านภายีนี้ ควรกำหนดอุปจารไว้ ๒
เลขทุกบาท ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยค่านภายี

กล่าวด้วยสัตว์มีชีวิต

ถัดจากกถาค่านาฬินีไป พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงสัตว์ที่มีชีวิต ซึ่งพอควรแก่อาหารโดยส่วนเดียว จึงตรัสว่า มนุสสุปาโณ เป็นต้น. เมื่อภิกษุลักมนุษย์ผู้ยังมีชีวิตเมื่อนั้น ซึ่งเป็นไทไป ย่อมไม่เป็นอาหาร. แม้มนุษย์ผู้เป็นไทคนใด ถูกมารดาหรือบิดาเอาไปจำนำไว้ หรือตัวเองเอาตัวเป็นประกันไว้ แล้วได้ถือเอาทรัพย์ ๕๐ หรือ ๖๐ กหาปณะไป, เมื่อภิกษุลักเอามนุษย์ผู้เป็นไทเมื่อนั้นไป ก็ไม่เป็นอาหาร. ส่วนทรัพย์ย่อมเพิ่มดอกเบี้ยขึ้นในสถานที่เขาไป. แต่เมื่อภิกษุลักทาสนั้นแล ต่างโดยเป็นทาสที่เกิดในเรือนเบี้ย ทาสสินไถ่และทาสที่ถูกนำมาเป็นเชลย ย่อมเป็นอาหาร. จริ่งอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหมายเอาทาสที่เกิดในเรือนเบี้ย เป็นต้น นั้นนั้นแล จึงตรัสพระคำรัสนี้ไว้ว่า ที่ชื่อว่าสัตว์มีชีวิต เราเรียกคนยังมีชีวิต ดังนี้.

[บุคคลผู้เป็นทาส ๓ จำพวก]

ก็บรรดาทาสเหล่านั้น ทาสที่เกิดในท้องของนางทาสี ในเรือนพึงทราบ ว่า อันโตชาตกะ ทาสที่เกิดภายใน. ทาสที่ซื้อมาด้วยทรัพย์ พึงทราบว่า ธนิกกิตกะ ทาสที่ไถ่มาด้วยทรัพย์, บุคคลที่ถูกกวาดต้อนมาจากต่างประเทศ แล้วเข้าถึงความเป็นทาส พึงทราบว่า กรรมรานิตะ ทาสที่ถูกนำมาเป็นเชลย. ภิกษุคิดว่า เราจักลักมนุษย์ที่มีชีวิตเห็นปานนี้ไป แล้วลูบคลำ ต้องทุกกฎ. เมื่อเธอจับที่มือ หรือเท้ายกขึ้น ทำให้ไหว ต้องถูกลักจับ. เธอใคร่จะยกหนีไปให้ล่องเลยจากสถานที่ ๆ ยืนอยู่ แม้เพียงปลายเส้นผมไป ต้องปาราชิก. เธอจับที่ผมหรือที่แขนทั้งสอง นุดคร่าไป พึงปรับตามอย่างเท่า. ภิกษุคิดว่าเราจัก

พาเดินไป ชูหรือตี พลงพุดว่า แกลงไปจากที่นี่. เมื่อเขาไปยังทิศภาค ตามที่ภิกษุนั้นสั่ง เธอต้องปาราชิกในอย่างเท่าที่ ๒. แม้ภิกษุเหล่าใด มีฉันทะ ร่วมกับภิกษุนั้น เป็นปาราชิก ในขณะที่เดียวกันแก่ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด. ภิกษุ เห็นทาสแล้ว ถามถึงสุขทุกข์ หรือไม่ถามก็ตาม พุดว่า แกลงไป จงหนีไป อยู่เป็นสุขเถิด ถ้าทาสคนนั้นหนีไปไซ้ เธอต้องปาราชิกในอย่างเท่าที่ ๒. ภิกษुरुบอื่น พุดกะทาสคนนั้น ผู้เข้ามาสู่สำนักของตนว่า แกลงหนีไป. ถ้าภิกษุ ตั้งร้อยรูป พุดกะทาสผู้เข้ามาสู่สำนักของตน ๆ ตามลำดับ, ก็เป็นปาราชิก ด้วยกันทั้งหมด. ส่วนภิกษुरुบใด พุดกะทาสผู้กำลังวิ่งหนีไปนั่นเองว่า แกลง หนีไป ตลอดเวลาที่เจ้าของยังจับแกลงไม่ได้, เทรูปนั้นไม่ต้องอาบัติปาราชิก. แต่ถ้าเธอพุดกะทาสค่อย ๆ เดินไป, และทาสคนนั้นรีบจำเดินไป ตามคำ ของภิกษุนั้น, เป็นปาราชิก, เมื่อภิกษุเห็นทาส ผู้หนีไปยังบ้านหรือประเทศอื่น แล้วไล่ให้หนีไป แม้จากที่นั่น เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ชื่อว่า อทินนาทาน ย่อมพ้นได้โดยปริยาย.

จริงอยู่ ภิกษुरुบใด พุดอย่างนี้ว่า เธอทำอะไรอยู่ในที่นี่? เธอหนีไป ไม่ควรหรือ? ก็ดี ว่า การที่เธอไปในที่ไหน ๆ แล้ว มีชีวิตอยู่อย่างสบาย ไม่ควรหรือ? ก็ดี ว่า พวกทาสและสาวใช้พากันหนีไปยังประเทศชื่อนั้นแล้ว ย่อมเป็นอยู่อย่างสบาย ก็ดี, และเขาได้ฟังคำพุดของภิกษุนั้นแล้ว ก็หนีไป, ย่อมไม่เป็นอาหาร. ฝ่ายภิกษุใด พุดว่า พวกอาตมา จะไปยังประเทศชื่อนั้น, ผู้ไปในประเทศนั้นแล้ว ย่อมเป็นอยู่อย่างสบาย และเมื่อพวกท่านไปพร้อมกับพวกอาตมา จะไม่มีความลำบาก ด้วยเสบียงทางเป็นต้น แม้ในระหว่างทาง ดังนี้แล้ว พาเอาทาสผู้มาพร้อมกับตนไป, ภิกษुरुบนั้น ไม่ต้องปาราชิกด้วย

โดยจิต ทั้งอาหารก็ไม่มีเลย เพราะอำนาจแห่งการเดินทาง และเมื่อมีพวกโจรคักอยู่ในระหว่างทาง แม้เมื่อภิกษุกล่าวว่ เฮ้ย! พวกโจรชุมคักแล้ว, แกลงรีบหนีไป จงรีบมาไป ดังนี้ พระอาจารย์ทั้งหลาย ก็ไม่ปรับเป็นอาหาร เพราะเธอกล่าวเพื่อต้องการให้พ้นจากอันตรายแต่โจร ด้วย ประการฉะนี้.

จบกล่าวว่ด้วยสัตว์มีชีวิต

กล่าวว่ด้วยสัตว์ไม่มีเท้า

บรรดาสัตว์ไม่มีเท้าทั้งหลาย ที่ชื่อว่างู มีเจ้าของ คือ งูที่พวกหมองูเป็นต้นจับไว้ เมื่อให้เล่น ย่อมได้ค่าคูกิ่งบาทบ้าง บาทหนึ่งบ้าง กหาปณะหนึ่งบ้าง, แม้เมื่อจะปล่อยออก ก็รับเอาเงินและทองแล้วแลจึงปล่อยออก. เจ้าของงูเหล่านั้น ไปยังโอกาสที่ภิกษุบางรูปนั่งแล้ววางกล่องงูไว้ นอนหลับไป หรือไปในที่ไหน ๆ เสีย. ถ้าภิกษุนั้นจับกล่องนั้นในสถานที่นั้น ด้วยโดยจิต ต้องทุกกฏ. ทำให้ไหวต้องถูกลัจฉัย, ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องปาราชิก. แต่ถ้าเธอเปิดกล่องออกแล้วจับงูที่คอ ต้องทุกกฏ, ยกงูขึ้นต้องถูกลัจฉัย, เมื่อเธอยกขึ้นให้ตรง ๆ พอเมื่อหางงูพ้นจากพื้นกล่องเพียงปลายเส้นผม ก็ต้องปาราชิก. เมื่อเธอดึงครูดออกไป พอหางงูพ้นจากขอบปาก (กล่อง) ไป ต้องปาราชิก.

เธอเปิดปากกล่องออกนิดหน่อยแล้ว ตี หรือร้องเรียกออกชื่อว่า เฮ้ย! จง
เลื้อยออกมา แล้วให้เลื้อยออก ต้องปาราชิก. เธอเปิดออกเหมือนอย่างนั้นแล้ว
จึงทำเสียงกบร้อง หรือเสียงหนูร้อง หรือโปรยข้าวตอกลงตาม แล้วร้องเรียก
ออกซึ้ง หรือคืดนิ้วมือก็ตาม แม้เมื่องูเลื้อยออกไป ด้วยกิริยาที่ทำเสียงเป็นต้น
อย่างนั้น ก็ต้องปาราชิก. เมื่อเธอไม่ได้เปิดปากออก แต่ได้ทำกิริยาอย่างนั้น
งูหิวจัด จึงชูศีรษะขึ้นดันฝากล่อง ทำช่องแล้วก็เลื้อยหนีไป เป็นปาราชิก
เหมือนกัน. แต่เมื่อเธอเปิดปากออกแล้ว งูเลื้อยออกหนีไปเสียเอง ย่อมเป็น
ภิกษุไทย. แม้ถ้าเธอเปิดปากออกก็ตาม ไม่ได้เปิดออกก็ตาม แต่ได้ทำเป็น
เสียงกบและเสียงหนูร้อง หรือโปรยข้าวตอกลงเท่านั้นอย่างเดียว ไม่ได้ร้อง
เรียกกระบุงชื่อ หรือไม่ได้คืดนิ้วมือ, เพราะหิวจัด งูคิดว่า จักกินกบเป็นต้น
จึงเลื้อยออกหนีไป เป็นภิกษุไทยเหมือนกัน. ในอธิการนี้ ปลาอย่างเดียว
มาแล้วด้วย อปท ศัพท์. ก็คำที่จะพึงกล่าวในปลา นี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้ว
ในภิกษุตั้งอยู่ในน้ำนั้นเทียว ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยสัตว์ไม่มีเท้า

กล่าวด้วยสัตว์ ๒ เท้า

บรรดาสัตว์สองเท้าทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดง
จำพวกสัตว์ ๒ เท้า ซึ่งใคร ๆ อาจลักเอาไปได้ จึงตรัสคำว่า มนุษุสตา
ปกุชชตา เป็นต้น. ส่วนพวกเทวดา ใคร ๆ ไม่อาจลักเอาไปได้. ที่ชื่อว่า
นก เพราะอรรถว่า สัตว์เหล่านั้นมีปีกเกิดแล้ว. สัตว์มีปีกเหล่านั้น มี ๓
จำพวก คือ มีขนเป็นปีกจำพวกหนึ่ง มีหนังเป็นปีกจำพวกหนึ่ง มีกระดูก
เป็นปีกจำพวกหนึ่ง, บรรดาสัตว์เหล่านั้น นกยูงและไก่ เป็นต้น ฟังทราบว่ามี
ขนเป็นปีก, ค้างคาว เป็นต้น ฟังทราบว่ามีหนังเป็นปีก, แมลงภู่ เป็นต้น
ฟังทราบว่ามีกระดูกเป็นปีก. ในอธิการนี้ มนุษย์และนกเหล่านั้นทั้งหมด
มาแล้วด้วยทวีปศัพทส์ส่วน ๆ. ส่วนคำที่จะฟังกล่าวในสัตว์ ๒ เท้านี้ ข้าพเจ้า
ได้กล่าวไว้แล้วในภิกษุที่อยู่นอกอากาศ และสัตว์มีชีวิตนั้นเทียว ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยสัตว์ ๒ เท้า

กล่าวด้วยสัตว์ ๔ เท้า

พึงทราบวินิจฉัย ในสัตว์ ๔ เท้าต่อไป :- ชนิดแห่งสัตว์ ๔ เท้าทั้งหมด ที่เหลือจากที่มาในพระบาลี พึงทราบว่า ปศุสัตว์ สัตว์เลี้ยง. สัตว์ทั้งหลายมีช้างเป็นต้น ปรากฏชัดแล้วแล. บรรดาสัตว์มีช้างเป็นต้นเหล่านั้น เมื่อภิกษุอุปคาล้างด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ. ทำให้ไหว เป็นอุลลัจจัย. ส่วนภิกษุรูปใด มีกำลังมาก ใช้ศิระษะทูนเอาลูกช้างตัวยังอ่อน ที่ต้นสะดือขึ้น เพราะความเมากำลังให้เท้าทั้ง ๔ และงวงพ้นจากดินแม้เพียงปลายเส้นผม, ภิกษุรูปนั้น ต้องปาราชิก. แต่ช้างบางเชือกเขาผูกขังไว้ในโรงช้าง, บางเชือกยืนอยู่ ไม่ได้ผูกเลย บางเชือกยืนอยู่ภายในที่อยู่, บางเชือกยืนอยู่ที่พระลานหลวง.

บรรดาช้างเหล่านั้น ช้างเชือกที่ผูกคอขังไว้ในโรงช้าง มีฐาน ๕ คือ เครื่องผูกที่คอ และเท้าทั้ง ๔. สำหรับช้างเชือกที่เขาเอาโซ่เหล็กผูกไว้ที่คอ และที่เท้าข้างหนึ่ง มีฐาน ๖. ช้างเชือกที่เขาผูกไว้ที่คอและที่เท้าทั้ง ๒ มีฐาน ๗. พึงทราบการทำให้ไหว และให้เคลื่อนจากฐาน ด้วยอำนาจแห่งฐานเหล่านั้น. โรงช้างทั้งสิ้น เป็นฐานของช้างเชือกที่เขาไม่ได้ผูกไว้, เป็นปาราชิก ในเมื่อให้ก้าวล่วงจากโรงช้างนั้นไป. พื้นที่ภายในที่อยู่ทั้งสิ้นนั้นแล เป็นฐานของช้างเชือกยืนอยู่ภายในที่อยู่, เป็นปาราชิก ในเมื่อให้ล่วงเลยประตูที่อยู่ของช้างนั้นไป. พระนครทั้งสิ้นเป็นฐานของช้างเชือกที่ยืนอยู่ที่พระลานหลวง, เป็นปาราชิก ในเมื่อให้ช้างนั้นล่วงเลยประตูพระนครไป. สถานที่ยืนอยู่นั้นเอง เป็นฐานของช้างเชือกที่ยืนอยู่นอกพระนคร. ภิกษุเมื่อลักช้างนั้นไป พึง

ปรับด้วยอย่างเท่า. สำหรับข้างที่นอนอยู่ มีฐานเดียวเท่านั้น. เมื่อภิกษุไล่ให้ข้างลุกขึ้น ด้วยโดยจิต พอข้างลุกขึ้นแล้ว เป็นปาราชิก, ถึงในม้า ก็มีวินิจฉัยเหมือนกันนี้แล. แม้อ้าม้านั้นถูกเขาล่ามไว้ที่เท้าทั้ง ๔ เทียว ฟังทราบว่ามีฐาน ๘. ถึงในอูฐก็มีนัยเช่นนี้. แม้โคบางตัวเป็นสัตว์ที่เขาผูกขังไว้ใกล้เรือน. บางตัวยืนอยู่ไม่ได้ผูกไว้เลย, แต่บางตัว เขาผูกไว้ในคอก, บางตัวก็ยืนอยู่ไม่ได้ผูกไว้เลย.

บรรดาโคเหล่านั้น โคที่เขาผูกขังไว้ใกล้เรือน มีฐาน ๕ คือ เท้าทั้ง ๔ และเครื่องผูก. เรือนทั้งสี่ เป็นฐานของโคที่ไม่ได้ผูก. โคที่เขาผูกไว้ในคอกก็มีฐาน ๕. คอกทั้งสี่ เป็นฐานของโคที่ไม่ได้ผูก. ภิกษุให้โคนั้นล่วงเลยประตูคอกไป ต้องปาราชิก. เมื่อเธอทำลายคอกลักไปให้ล่วงเลยประตูคอกไป เป็นปาราชิก เธอเปิดประตูออก หรือทำลายคอกแล้ว ยืนอยู่ข้างนอก แล้วร้องเรียกออกชื่อ บังคับให้โคออกมา ต้องปาราชิก. แม้สำหรับภิกษุผู้แสดงกิ้งไม้ที่หักได้ ให้โคเห็นแล้วเรียกมา ก็มีนัยเหมือนกันนั้นแหละ. เธอไม่ได้เปิดประตู คอกก็ไม่ได้ทำลาย เป็นแต่สันกิ้งไม้ที่หักได้แล้วเรียกโคมา. โคกระโดดออกมาเพราะความหวัด เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แต่ถ้าเมื่อเธอเปิดประตูออก หรือทำลายคอกแล้ว โคก็ออกมาเสียเอง เป็นภิกษุไทย. เธอเปิดประตู หรือไม่ได้เปิดก็ตาม ทำลายคอก หรือไม่ได้ทำลายก็ตาม เป็นแต่สันกิ้งไม้ที่หักได้อย่างเดียว ไม่ได้เรียกโค. โคเดินออกมาหรือกระโดดออกมา เพราะความหวัด เป็นภิกษุไทยเหมือนกัน. โคที่เขาล่ามไว้กลางบ้าน ยืนอยู่ตัวหนึ่ง นอนอยู่ตัวหนึ่ง. โคตัวที่ยืนอยู่มีฐาน ๕. ตัวที่นอนอยู่มีฐาน ๒. ฟังทราบการทำให้ไหว และให้เคลื่อนจากฐาน ด้วยอำนาจแห่งฐานเหล่านั้น.

ก็ภิกษุรูปใดไม่ได้ไล่ให้โคที่นอนอยู่ลุกขึ้น แต่ให้ฆ่าเสียในที่นั้นนั่นเอง เป็น
ภิกษุชาวไทยแก่ภิกษุรูปนั้น. ก็บ้านทั้งสิ้น เป็นฐานของโคตัวยืนอยู่ในบ้านที่ได้
ประกอบประตูล้อมไว้เป็นอย่างดี สำหรับโคตัวที่ยืนอยู่ หรือที่เกี่ยวไปในบ้าน
ซึ่งไม่ได้ล้อม สถานที่ ๆ เท้าทั้ง ๔ ย่ำไปย่ำมานั้นเอง เป็นฐาน. แม้ในสัตว์
ทั้งหลาย มีลา และปศุสัตว์เป็นต้น ก็มีวินัยฉัยเหมือนกันนี้นั้นแล.

จบกล่าวด้วยสัตว์ ๔ เท้า

กล่าวด้วยสัตว์มีเท้ามาก

พึงทราบวินัยฉัยในสัตว์มีเท้ามากต่อไป :- ถ้าวัดอุปาราชิกเต็มด้วย
ตะขาบตัวเดียว เมื่อภิกษุลักตะขาบตัวนั้นไปด้วยเท้า เป็นอุลลัจฉัย ๕๕ ตัว,
เป็นปาราชิกตัวเดียว. คำที่เหลือ มีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล.

จบกล่าวด้วยสัตว์มีเท้ามาก

กล่าวด้วยภิกษุผู้สั่ง

ที่ชื่อว่าภิกษุผู้สั่ง เพราะอรรถว่า ประพฤติเลวทราม. ท่านกล่าวอธิบายว่า ย่อมตามเข้าไปข้างใน ในสถานที่นั้น ๆ.

บทว่า โจรริตฺวา ความว่า คอยกำหนด คือ คอยตรวจดู.

บทว่า อาจิกฺขติ ความว่า ภิกษุเกล้งบอกทรัพย์ที่เก็บไว้ไม่ดี ในตระกูลของชนอื่นหรือวิหารเป็นต้น ซึ่งมีได้จัดการรักษาไว้แก่ภิกษุรูปอื่น ผู้สามารถจะทำโจรกรรมได้.

หลายบทว่า อาปตฺติ อุกฺกัณฺโณ ปาราชิกสฺส ความว่า เธอทั้งสองรูป ต้องอาบัติปาราชิก อย่างนี้ คือ ในทรัพย์ที่จะต้องลักได้แน่นอน ภิกษุผู้สั่ง เป็นในขณะที่สั่ง ภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ เป็นในขณะที่ทำให้เคลื่อนจากฐาน ส่วนภิกษุรูปใด ทำปริยายโดยนัยเป็นต้นว่า ในเรือนไม่มีผู้ชาย เขาเก็บทรัพย์ซ่อนไว้ในส่วนหนึ่ง ไม่ได้จัดการรักษาไว้ ทั้งประตูก็ไม่ได้ปิด, อาจจะไปลักเอาไปได้ตามทางที่ไปแล้วนั่นแหละ ชื่อว่าบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ที่จะพึงไปลักเอาทรัพย์นั้น มาเลี้ยงชีวิตอย่างลูกผู้ชายไม่มี. และภิกษุรูปอื่นได้ฟังคำนั้นแล้ว คิดว่า บัดนี้เราจักลักเอา (ทรัพย์นั้น) จึงเดินไปลัก, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น ในขณะที่ทำให้เคลื่อนจากฐาน. ส่วนภิกษุรูปนี้ไม่เป็นอาบัติ. จริงอยู่ภิกษุผู้ทำปริยายนั้น ย่อมพ้นจากอทินนาทานโดยปริยาย ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยภิกษุผู้สั่ง

กล่าวด้วยผู้รับของฝาก

ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้รับของฝาก เพราะอรรถว่า รักษาทรัพย์ที่เขานำมาฝากไว้. ภิกษุรูปใด อันชนอื่น กล่าววาท่านผู้เจริญ! ช่วยดูแลทรัพย์นี้ ตักครุ่ จนกว่ากระผมจะทำกิจชื่อนี้ แล้วกลับมา ได้รักษาทรัพย์ที่เขานำมาในสถานที่อยู่ของตนไว้, คำว่า โฉนฺรฺกฺโข นั้น เป็นชื่อของภิกษุผู้รับของฝากนั้น. เพราะเหตุที่นั่นนั่นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้รับของฝาก ได้แก่ ภิกษุผู้รักษาทรัพย์ที่เขานำมาฝากไว้ ดังนี้.

ในเรื่องนั้น ภิกษุผู้รับของฝาก ไม่ได้แก้ห่อสิ่งของที่เจ้าของเขาผูกมัดตราสินออกเลย โดยส่วนมาก ตัดแต่กระสอบหรือห่อข้างล่างออกแล้ว ถือเอาแต่เพียงเล็กน้อย ทำการเย็บเป็นต้น ให้เป็นปกติเดิมอีก สำหรับภิกษุผู้คิดว่า เราจักถือนำด้วยอาการอย่างนั้น แล้วทำการจับต้องเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นอาบัติตามสมควร ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยภิกษุผู้รับของฝาก

กล่าวว่าการชักชวนกันลัก

การชักชวนกันลัก ชื่อว่า **สังวิธาวหาร**. มีคำอธิบายว่า การลักที่ทำด้วยความสมรู้ร่วมคิดกะกันและกัน.

บทว่า **ลัทธิหิตฺวา** มีความว่า ปรีกษาหารือกัน ด้วยความเป็นผู้ร่วมฉันทะกัน คือ ด้วยความเป็นผู้ร่วมอชยาศัยกัน.

[ภิภุหลายรูปชวนกันไปลักทรัพย์ ต้องอาบัติหมดทุกรูป]

วินิจฉัยในสังวิธาวหารนั้น ดังนี้ ภิภุหลายรูปด้วยกัน ชักชวนกันว่า พวกเราจักไปเรือน ชื่อโน้น จักทำลายหลังคา หรือฝา หรือจักตัดที่ต่อลักของ. ในภิภุเหล่านั้น รูปหนึ่งลักของได้, เป็นปาราชิกแก่ภิภุทั้งหมด ในขณะที่ภักขณะนั้นขึ้น. จริงอยู่ แม้ในคัมภีร์ปริวาร พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสคำนี้ว่า

๔ คน ได้ชวนกันลักครุภัณฑ์ ๓ คน

เป็นปาราชิก คนหนึ่งไม่เป็นปาราชิก

ปัญหาที่ท่านผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว.

เนื้อความแห่งคำนั้น ฟังทราบดังนี้ ๔ คน คือ อาจารย์กับอันเตวาสิก เป็นผู้ใคร่จะลักครุภัณฑ์ ราคา ๖ มาสก. ใน ๔ คนนั้นอาจารย์สั่งว่า คุณจงลัก ๑ มาสก คุณจงลัก ๑ มาสก คุณจงลัก ๑ มาสก ฉันจักลัก ๓ มาสก. ฝ่ายบรรดาอันเตวาสิกทั้งหลาย อันเตวาสิกรูปหนึ่ง กล่าวว่า ได้เท่าจงลัก ๓ มาสก นะขอรับ! คุณจงลัก ๑ มาสก คุณจงลัก ๑ มาสก ผมจักลัก ๑ มาสก แม้อันเตวาสิก ๒ รูปนอกจากนี้ ก็ได้กล่าวอย่างนั้นเหมือนกัน. บรรดาชน

* วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๐.

๔ คนนั้น มาสกหนึ่งของอันเตวาสิกคนหนึ่ง ๆ ในพวกอันเตวาสิก เป็นสาหัตถิกอาหาร, เป็นอาบัติทุกกฏแก่อันเตวาสิกทั้ง ๓ คนนั้น ด้วยมาสกหนึ่งนั้น. ๕ มาสกเป็นอาณัตติกอาหาร, เป็นปาราชิกแก่อันเตวาสิกทั้ง ๓ คนด้วย ๕ มาสกนั้น. ส่วน ๓ มาสก ของอาจารย์ เป็นสาหัตถิกะ, เป็นอุลลัจจัยแก่อาจารย์นั้น ด้วย ๓ มาสกนั้น. ๓ มาสกเป็นอาณัตติกะ. แม้ด้วย ๓ มาสกนั้นก็ เป็นอุลลัจจัยเหมือนกัน. จริงอยู่ ในอทินนาทานสิกขาบทนี้ สาหัตถิกะไม่เป็นองค์ของอาณัตติยะ หรืออาณัตติยะไม่เป็นองค์ของสาหัตถิกะ. แต่สาหัตถิกะพึงปรับรวมกับสาหัตถิกะด้วยกันได้. อาณัตติยะพึงปรับรวมกับอาณัตติยะด้วยกันได้. เพราะเหตุนี้แล ท่านจึงกล่าวว่า

๔ คน ได้ชวนกันลักครุภัณฑ์ ๓ คน

เป็นปาราชิก คนหนึ่งไม่เป็นปาราชิก ปัญหา

นี้ท่านผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว.*

อีกอย่างหนึ่ง เพื่อไม่จงนในสังฆวิชาวาท พึงกำหนดจตุกกะแม้นี้ โดยใจความ คือ ของสิ่งเดียว มีฐานเดียว ของสิ่งเดียว มีหลายฐาน ของหลายสิ่ง มีฐานเดียว ของหลายสิ่ง มีหลายฐาน. ในจตุกกะนั้น ชื่อว่า ของสิ่งเดียว มีฐานเดียว นั้น คือ ภิกษุหลายรูป เห็นของมีราคา ๕ มาสก ซึ่งเขาวางไว้ไม่มีมิชิต ที่กระดานร้านตลาด ของสกุลหนึ่ง จึงบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักของสิ่งนั้น เป็นปาราชิกแก่ภิกษุทั้งหมด ในขณะที่ยกภัณฑะขึ้นนั้น.

ชื่อว่า ของสิ่งเดียว มีหลายฐาน นั้น คือ ภิกษุหลายรูปเห็นมาสก ซึ่งเขาวางไว้ไม่มีมิชิต บนกระดานร้านตลาดห้าแผ่น ๆ ละมาสก ของสกุลหนึ่ง

* วิ. ปวิวาร. ๘/๕๓๐.

จึงสั่งบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักมาสกเหล่านั้น เป็นปาราชิกแก่ทุกรูป
ในขณะที่ยกมาสกที่ ๕ ขึ้น.

อ้างว่า ของหลายสิ่ง มีฐานเดียว นั้น คือ ภิกษุหลายรูปเห็นของมี
ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก เป็นของๆ คนหลายคน ซึ่งวางไว้
ล่อแหลมในที่เดียวกัน จึงสั่งบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักของนั้น เป็น
ปาราชิกแก่ทุกรูป ในขณะที่ยกภัณฑะนั้นขึ้น.

ชื่อว่า ของหลายสิ่ง มีหลายฐาน นั้น คือ ภิกษุหลายรูปเห็นมาสก
ของห้าสกุลๆ ละหนึ่งมาสกซึ่งวางไว้ล่อแหลม บนกระดานร้านตลาดห้าแผ่นๆ
ละหนึ่งมาสก จึงสั่งบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักมาสกเหล่านั้น. เป็น
ปาราชิกแก่ทุกรูป ในขณะที่ยกมาสกที่ ๕ ขึ้น ด้วยประการฉะนี้.

จบกล่าวว่าการชักชวนกันลัก

กล่าวด้วยการนัดหมาย

กรรมเป็นที่หมายรู้กัน ชื่อว่า สังเกตกรรม. อธิบายว่า การทำ
ความหมายรู้กัน ด้วยอำนาจกำหนดเวลา. ก็ในสังเกตกรรมนี้ เมื่อภิกษุผู้ใช้
สั่งว่า คุณจงลักในเวลาก่อนอาหาร ภิกษุผู้รับใช้จะลักในเวลาก่อนอาหารวันนี้
หรือพรุ่งนี้ หรือในปีหน้าก็ตามที, ความผิดสังเกตย่อมไม่มี, เป็นปาราชิก
แม้แก่เธอทั้ง ๒ รูป ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในภิกษุผู้คอยกำหนดสั่งนั้นแล. แต่
เมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า คุณจงลักในเวลาก่อนอาหารวันนี้ ภิกษุผู้รับใช้ ลักในวัน
พรุ่งนี้, สิ่งของนั้น ย่อมเป็นอันภิกษุผู้รับใช้ลักมาภายหลัง ล่วงเลยกำหนด
หมายนั้น ที่ผู้ใช้กำหนดไว้ว่า วันนี้, ถ้าเมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า จงลักในเวลา
ก่อนอาหารพรุ่งนี้ ภิกษุผู้รับใช้ลักในเวลาก่อนอาหารวันนี้, สิ่งของนั้นย่อม
เป็นอันผู้รับใช้ลักมาเสียก่อน ยังไม่ทันถึงกำหนดหมายนั้น ที่ผู้ใช้กำหนดว่า
พรุ่งนี้, เป็นปาราชิก เฉพาะภิกษุผู้ลัก ซึ่งลักด้วยอาหารอย่างนั้นเท่านั้น,
ไม่เป็นอาบัติแก่ผู้ใช้ซึ่งเป็นต้นเหตุ ในเมื่อผู้ใช้สั่งว่า จงลักในเวลาก่อนอาหาร
พรุ่งนี้. ฝ่ายภิกษุผู้รับใช้ ลักในวันนั้นนั่นเอง หรือในเวลาหลังอาหารพรุ่งนี้
พึงทราบว่าเป็นลักมาเสียก่อนและภายหลัง การนัดหมายนั้น. แม้ในเวลาหลัง
อาหารกลางคืนและกลางวัน ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ก็ในสังเกตกรรมนั้น พึง
ทราบความถูกนัดหมาย และความผิดการนัดหมาย แม้ด้วยอำนาจแห่งเวลา
มีปุริมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม กาลปักข์ ชุณห์ปักข์ เดือน ฤดู และปี
เป็นต้น.

ถามว่า เมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า จงลักในเวลาก่อนอาหาร ภิกษุผู้รับใช้ พยายามอยู่ ด้วยอันคิดว่า จักลักในเวลาก่อนอาหารนั่นเอง และสิ่งของนั้น ย่อมเป็นอันเชอลักมาได้ ในเวลาหลังอาหาร; ในอาหารข้อนี้ เป็นอย่างไร?

แก้ว่า พระมหาสุเมธเถระ กล่าวไว้ก่อนว่า นั้นเป็นประโยชน์ในเวลา ก่อนอาหารแท้; เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ ย่อมไม่พ้น. ส่วน พระมหาปทุมเถระ กล่าวว่า ชื่อว่าผิดการนัดหมาย เพราะล่วงเลยกำหนดกาล ไป; เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุจึงรอดตัวไป.

จบกล่าวด้วยการนัดหมาย

กล่าวด้วยการทำนิมิต

การทำนิมิตบางอย่าง เพื่อให้เกิดความหมายรู้ ชื่อว่า นิมิตกรรม. นิมิตกรรมนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ๓ อย่าง โคนั้นเป็นต้นว่า เราจักขยิบตา ก็ดี. ก็การทำนิมิตแม้อย่างอื่น มีเป็นอนุเคราะห์เป็นต้นว่า แกว่งไกวมือ ประบมือ คีคนิ้วมือ เอียงคอลงไถ และกระแอม ฟังสงเคราะห์ เข้าในนิมิตกรรมนี้ ส่วนคำที่เหลือในนิมิตกรรมนี้ มีนัยดังกล่าวแล้วในสังเกต-กรรมนั้นที่เดียวแล.

จบกล่าวด้วยการทำนิมิต

กล่าวด้วยการสั่ง

บัดนี้ เพื่อความไม่จงใจในสังเกตกรรม และนิมิตกรรมเหล่านี้นั่นเอง พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ภิกษุ อาณาเปติ ดังนี้ เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า โส ตั มลฺลมาโน ความว่า ภิกษุผู้ลึคนั้น เข้าใจทรัพย์ที่ภิกษุผู้สั่ง บอกทำนิตเครื่องหมายไว้ว่า เป็นทรัพย์นั้น จึงลักทรัพย์นั้นนั่นเอง. เป็นปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

หลายบทว่า โส ตั มลฺลมาโน อญฺญ ความว่า ภิกษุผู้ลึคนั้น เข้าใจทรัพย์ที่ภิกษุผู้สั่งๆ ให้ลัก ว่า เป็นทรัพย์นั้น แต่ลักทรัพย์อื่นที่เขาเก็บไว้ในที่นั้นนั่นเอง. ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ ไม่เป็นอาบัติ.

หลายบทว่า อญฺญ มลฺลมาโน ตั ความว่า ภิกษุผู้ลักเข้าใจ ทรัพย์อื่นที่ภิกษุผู้สั่ง ทำนิตเครื่องหมายบอกไว้เช่นนี้ว่า ทรัพย์นี้มีราคาน้อย, แต่ทรัพย์อย่างอื่น ที่เขาเก็บไว้ในที่ใกล้ทรัพย์นั้นนั่นเอง เป็นทรัพย์ที่มีคุณค่า ดังนี้ จึงลักทรัพย์นั้นนั่นเอง เป็นปาราชิก ทั้ง ๒ รูป

หลายบทว่า อญฺญ มลฺลมาโน อญฺญ ความว่า ภิกษุผู้ลึคนั้น ย่อมเข้าใจโดยนัยก่อนนั้นแล้วว่า ทรัพย์อย่างอื่นนี้ ที่เขาเก็บไว้ในที่ใกล้ทรัพย์นั้นนั่นเอง เป็นทรัพย์ที่มีคุณค่า ดังนี้, ถ้าทรัพย์ที่ลักมานั้นเป็นทรัพย์อย่างอื่นนั่นเอง, เป็นปาราชิกแก่เธอผู้ลักเท่านั้น.

ในคำว่า อิตฺตุนามสฺส ปาวท เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- พึงเห็น อาจารย์รูปหนึ่ง อันตวาสิก ๓ รูป มีชื่อว่า พุทฺธรักฺขิต ธรรมรักฺขิต และ สังฆรักฺขิต.

บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า ภิกขุ ภิกขุ อาณาเปติ ความว่า
อาจารย์กำหนดทรัพย์บางอย่าง ในสถานที่บางแห่ง แล้วสั่งพระพุทธรักจิต
เพื่อต้องการลักทรัพย์นั้น.

สองบทว่า อิตฺตุนฺนามสฺส ปาวท ความว่า (อาจารย์สั่งว่า) คุณก่อน
พุทธรักจิต! คุณจงไปบอกเนื้อความนั้นแก่พระธรรมรักจิต.

หลายบทว่า อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามสฺส ปาวทตฺ ความว่า
แม้พระธรรมรักจิต จงบอกแก่พระสังฆรักจิต.

พระธรรมรักจิตถูกท่านสั่งอย่างนี้ว่า ภิกขุชื่อนี้ จงลักสิ่งของชื่อนี้
แล้วสั่งพระสังฆรักจิตว่า จงลักสิ่งของชื่อนี้; แท้จริงบรรดาเราทั้งสอง ท่าน
สังฆรักจิต เป็นคนมีชาติกัลป์หาญสามารถในกรรมนี้.

สองบทว่า อาปตฺติ ทฺถกฺกสฺส ความว่า เป็นทุกกฏ แก่อาจารย์
ผู้สั่งอย่างนี้ก่อน. แต่ถ้าคำสั่งนั้น ดำเนินไปตามความประสงค์ ถุลลัจจัยท่าน
ปรับไว้ข้างหน้านั้นแล ย่อมมีในขณะสั่ง, ถ้าสิ่งของนั้นจะต้องลักมาได้แน่นอน,
ปราชิกที่ตรัสไว้ข้างหน้าว่า ทฺถรฺบฺตฺตฺตฺปราชิก ดังนี้ ย่อมมีแก่อาจารย์นี้ใน
ขณะนั้นนั่นเอง เพราะคำรัสที่ตรัสไว้ นั้น, ความยุกตินี้ บัณฑิตพึงทราบในที่
ทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้.

หลายบทว่า โส อิตฺตสฺส อาโรเจติ ความว่า ภิกษุผู้รับสั่งบอกว่า
พระพุทธรักจิต บอกพระธรรมรักจิต และพระธรรมรักจิต บอกพระสังฆ-
รักจิตว่า อาจารย์ของพวกเรา กล่าวอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงลักทรัพย์ชื่อนี้
ได้ยินว่า บรรดาเราทั้ง ๒ ตัวท่านเป็นบุรุษผู้กล้าหาญ ดังนี้, เป็นทุกกฏ
แม้แก่เธอเหล่านั้น เพราะมีการบอกต่อกันไป ด้วยอาการอย่างนั้นเป็นปัจจัย.

สองบทว่า อวหารโก ปฏิกุคฺคฺหาติ ความว่า พระสังฆรักจิต
รับว่า คีละ ผมจักลัก.

หลายบทว่า **มุลฏฐสฺส อปตฺติ ฏุลลจฺวยสฺส** ความว่า พอ พระสังฆรักขิตรับคำสั่ง เป็นอุลลัจฉัย แก่อาจารย์, เพราะคนหลายคนถูก อาจารย์นั้นชักชวนแล้ว ในบาปแล.

หลายบทว่า **โส ตํ ภณฺทํ** ความว่า ถ้าภิกษุ นั้น คือ พระสังฆรักขิต ลักสิ่งของมันมาได้ไซ้, เป็นปาราชิกทั้งหมด คือ ทั้ง ๔ คน, และหาเป็น ปาราชิกแก่ ๔ คน อย่างเดียวไม่, สมณะตั้งร้อย หรือสมณะตั้งพันก็ตาม ที่สั่งโดยสืบต่อกันไป ไม่ทำให้ผิดการณ์หมาย โดยอุบายอย่างนั้น เป็นปาราชิก ด้วยกันทั้งหมดทีเดียว.

ในทศติยวาร พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :-

หลายบทว่า **โส อณฺถํ อาณาเปติ** ความว่า ภิกษุ นั้น คือ พระพุทธรักขิต อันอาจารย์สั่งไว้แล้ว แต่ไม่พบพระธรรมรักขิต หรือเป็นผู้ ไม่อยากจะบอก จึงเข้าไปหาพระสังฆรักขิตทีเดียว แล้วสั่งว่า อาจารย์ของ พวกเราสั่งไว้อย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงลักสิ่งของชื่อนี้มา.

สองบทว่า **อปตฺติ ทุกกฺกสฺส** ความว่า พระพุทธรักขิต ชื่อว่า เป็นทุกกกฏ เพราะสั่งก่อน.

หลายบทว่า **ปฏิกุลฺลหาติ อปตฺติ ทุกกฺกสฺส** ความว่า พึง ทราบว่า เป็นทุกกกฏ แก่ภิกษุผู้ตั้ง ซึ่งเป็นต้นเดิมทีเดียว ในเมื่อพระสังฆรักขิต รับแล้ว. ก็ถ้าพระสังฆรักขิตนั้น ลักทรัพย์นั้นมาได้, เป็นปาราชิก แม้ทั้ง สองรูป คือ พระพุทธรักขิตผู้ตั้ง ๑ พระสังฆรักขิตผู้ลัก ๑. แต่สำหรับอาจารย์ ผู้ตั้งซึ่งเป็นต้นเดิม ไม่เป็นอาบัติปาราชิก เพราะผิดสังเกต. ไม่เป็นอาบัติ ทุกอย่าง แก่พระธรรมรักขิตเพราะไม่รู้. ส่วนพระพุทธรักขิตทำความสวัสดี แก่ท่านทั้งสองรูปแล้ว ตนเองพินาศ.

บรรดาอาณัติวาร ทั้ง ๔ บท ถัดจากทุดิยวารนี้ไป พึงทราบวินิจฉัย
ในอาณัติวารข้อแรกก่อน.

หลายบทว่า โส คนุตวา ปุณ ปจฺจจากจฺจติ ความว่า ภิกษุผู้รับสั่ง
นั้น ไปยังทรัพย์ตั้งอยู่แล้ว เห็นมีการอารักขาไว้ ทั้งภายในและภายนอก
ไม่อาจลักเอาได้ จึงกลับมา.

หลายบทว่า ยथा สกฺโกติ ตทา ความว่า ภิกษุผู้สั่งนั้น ตั้งใหม่ว่า
ทรัพย์ที่ท่านลักมาแล้วในวันนี้เท่านั้นหรือ จึงเป็นอันลัก, ไปเถิดท่าน ท่าน
อาจจะลักมาได้ เมื่อใด, ก็จงลักทรัพย์นั้นมา เมื่อนั้น.

สองบทว่า อาปคฺติ ทุกฺกณฺฐสฺส ความว่า แม้เพราะสิ่งอีกอย่างนั้น
ก็เป็นทุกกณฺฐเท่านั้น. แต่ถ้าทรัพย์นั้น ย่อมเป็นของที่ลักมาได้แน่นอน. ชื่อว่า
เจตนาที่ให้สำเร็จประโยชน์ ก็เป็นเช่นกับผลที่เกิดในลำดับแห่งมรรค; เพราะ
ฉะนั้น ภิกษุผู้สั่งนี้ เป็นปาราชิกในขณะที่เดียว. แต่ถ้าภิกษุผู้ลัก จะลัก
ทรัพย์นั้นมาได้ โดยล่วงไป ๖๐ ปี และภิกษุผู้สั่ง จะทำกาลกิริยา หรือสึก
ไปเสียในระหว่างนั้นเอง จักเป็นผู้ไม่ใช่สมณะเลย ทำกาลกิริยา หรือจักสึกไป,
แต่สำหรับภิกษุผู้ลัก ย่อมเป็นปาราชิกในขณะที่ลักนั่นเอง.

ในทุดิยวาร เพราะภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุพูดคำนั้นเบาๆ ไม่ได้
ประกาศให้ได้ยิน หรือไม่ได้ประกาศให้ได้ยินคำสั่งนี้ว่า เธออย่าลัก เพราะ
เธอผู้เป็นต้นเหตุนั้น เป็นคนหูหนวก; ฉะนั้น ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ จึง
ไม่พิน. ส่วนในตติยวารชื่อพิน เพราะท่านประกาศให้ได้ยิน. ในจตุตถวาร
แม้ทั้งสองรูปพินได้ เพราะภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุนั้น ประกาศให้ได้ยิน และ
เพราะภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ รับคำว่า ดิละ แล้วถึงคว้นเสีย ด้วยประการฉะนี้.

จบกล่าวด้วยคำสั่ง

การพรรณนาบทภาษณีย์

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงองค์แห่งอทินนาทานที่
ตรัสไว้ ด้วยอำนาจแห่งกิริยาที่ให้เคลื่อนจากฐาน ในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นดิน
เป็นต้นนั้น ๆ และความต่างแห่งอาบัติ กับความต่างกันแห่งวัตถุ จึงตรัสคำ
เป็นต้นว่า **ปลุจหากาหิ** ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ปลุจหากาเรหิ** ได้แก่ ด้วยเหตุ ๕ อย่าง
มีคำอธิบายว่า ด้วยองค์ ๕. ในคำว่า **ปลุจหากาเรหิ** เป็นต้นนั้น มีเนื้อ-
ความย่อ ดังต่อไปนี้:- คือ ปาราชิก ย่อมมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของ
ไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่างที่ตรัสไว้โดยนัยเป็นต้นว่า ทรัพย์อันผู้อื่น
หวงแหน ๑; เพราะไม่ครบองค์ ๕ นั้น จึงไม่เป็นปาราชิก. ในคำนั้น มี
อาการ ๕ อย่างเหล่านี้ คือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ เข้าใจว่าทรัพย์อันผู้
อื่นหวงแหน ๑ ความที่บริจารเป็นครุภัณฑ์ ๑ มีโดยจิต ๑ การทำให้เคลื่อน
จากฐาน ๑. ส่วนในบริจาร ที่เป็นลหุภัณฑ์ ท่านแสดงอุลลัจจัยและทุกกฏไว้
โดยความต่างกันแห่งวัตถุ ด้วยวาระทั้ง ๒ อื่นจากอาการ ๕ อย่างนั้น.

[อาการ ๖ อย่างที่ให้ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก]

แม้ในวาระทั้ง ๓ ที่ท่านตรัสไว้ โดยนัยเป็นต้นว่า **จหากาเรหิ**
ก็ควรทราบอาการ ๖ อย่างนั้น คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่
ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ มิใช่ขอมิ ๑ ความที่บริจารเป็นครุภัณฑ์ ๑ มีโดยจิต ๑
การทำให้เคลื่อนจากฐาน ๑. ก็บรรดา วาระทั้ง ๓ แม้ในปฐมวาร ท่านปรับ
เป็นปาราชิก ทุกขวาร และตติยวารท่านปรับเป็นอุลลัจจัย และทุกกฏ โดย
ความต่างกันแห่งวัตถุ. ส่วนในความต่างกันแห่งวัตถุ แม้ที่มีอยู่ในวาระทั้ง ๓

อื่นจาก ๓ วารนั้น ท่านปรับเป็นทุกกฏอย่างเดียว เพราะเป็นวัตถุอันชนเหล่าอื่นไม่ได้หวงแหน. วัตถุที่ท่านกล่าวใน ๓ วารนั้นว่า มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน จะเป็นวัตถุที่ยังมิได้ครอบครองก็ตาม จะเป็นของที่เขาทิ้งแล้วหมดราคา หาเจ้าของมิได้ หรือจะเป็นของๆ คนก็ตาม, วัตถุแม้ทั้ง ๒ ย่อมถึงความนับว่า มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน. ก็ในทฤษฎี ๒ อย่างนี้ มีความสำคัญว่า ทฤษฎีอันผู้อื่นหวงแหนไว้ ๑ ถือเอาด้วยโดยจิต ๑; เพราะเหตุนี้ท่านจึงไม่กล่าวอนาบัติไว้ ฉะนั้นแล.

[อรรถาธิบายในอนาปัตติวาร]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงความต่างแห่งอาบัติ ด้วยอำนาจแห่งวัตถุและด้วยอำนาจแห่งจิต อย่างนี้แล้ว บัดนี้ เมื่อจะทรงแสดงอนาปัตติจึงตรัสคำว่า อนาปัตติ สกสณฺณิสฺส ดังนี้ เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สกสณฺณิสฺส ได้แก่ ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของตน คือ ผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า ภัณฑะนี้เป็นของเรา เมื่อถือเอาแม้ซึ่งภัณฑะของผู้อื่น ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอา, ควรให้ทรัพย์ที่ตนถือเอาแล้วนั้นคืน ถ้าถูกพวกเจ้าของทวงว่า จงให้. เธอไม่ยอมคืนให้ เป็นปาราชิก ในเมื่อเจ้าของทรัพย์เหล่านั้นทอคะ.

บทว่า วิสฺสาสคฺคาเห ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอาด้วยวิสาสะ. แต่ควรรู้ลักษณะแห่งการถือเอาด้วยความวิสาสะ โดยสูตรนี้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เอาอนุญาตให้ถือวิสาสะ แก่บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ เคยเห็นกันมา ๑ เคยคบกันมา ๑ เคยบอกอนุญาตกันไว้ ๑ ยังมีชีวิตอยู่ ๑ รู้ว่าเราถือเอาแล้ว เขาจักพอใจ ๑.

* วิ. มหา ๕/๒๑๘.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สนุทฺธิโจ** ได้แก่ เพื่อนเพียงเคยเห็นกัน.

บทว่า **สมุทฺโต** ได้แก่ เพื่อนสนิท.

บทว่า **อาลปิต** ได้แก่ ผู้อันเพื่อนตั้งไว้ว่า ท่านต้องการสิ่งใดซึ่งเป็นของผม ท่านพึงถือเอาสิ่งนั้นเถิด, ไม่มีเหตุในการที่ท่านจะขออนุญาตก่อนจึงถือเอา. แม้เพื่อนผู้นอน ด้วยการนอนที่ไม่ลุกขึ้น ยังไม่ถึงความขาดเค็ดแห่งชีวิตินทรีย์เพียงใด ชื่อว่ายังมีชีวิตอยู่เพียงนั้น.

หลายบทว่า **คหิต** **จ** **อตฺตมโน** ความว่า เมื่อเราถือเอาแล้ว เขาจะพอใจ. การที่ภิกษุเมื่อรู้ว่า ครั้นเราถือเอาสิ่งของ ๆ ผู้อื่นเห็นปานนี้แล้ว เขาก็พอใจ จึงถือเอา ย่อมสมควร. ก็พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสองค์ ๕ เหล่านั้นไว้ ด้วยอำนาจแห่งการรวบรวมไว้โดยไม่มีส่วนเหลือ.* แต่การถือเอาด้วยวิสาสะ ย่อมขึ้นด้วยองค์ ๓ คือ เคยเห็นกันมายังมีชีวิตอยู่ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ ๑ เคยคบกันมา ยังมีชีวิตอยู่ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ ๑ เคยบอกอนุญาตกันไว้ ยังมีชีวิตอยู่ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ ๑. ส่วนเพื่อนคนใด ยังมีชีวิตอยู่ แต่เมื่อถือเอาแล้วเขาไม่พอใจ สิ่งของ ๆ เพื่อนคนนั้น แม้ภิกษุถือเอาแล้วด้วยการถือวิสาสะ ก็ควรคืนให้แก่เจ้าของเดิม, และเมื่อจะคืนให้ ทรัพย์มรดก ควรคืนให้แก่เหล่าชนผู้เป็นใหญ่ในทรัพย์ของผู้นั้นก่อน จะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม, ทรัพย์ของเพื่อนผู้ไม่พอใจ ก็ควรคืนให้ผู้นั้นนั่นเอง.

ส่วนภิกษุใด พลอยยินดีตั้งแรกทีเดียว ด้วยการเปล่งวาจาว่า ท่านเมื่อถือเอาของ ๆ ผมชื่อว่าทำชอบแล้ว หรือเพียงจิตตฺปปาทเท่านั้น ภายหลังโกรธด้วยเหตุบางอย่าง, ภิกษุนั้นย่อมไม่ได้เพื่อจะให้นำมาคืน. แม้เชอรูปใด

* ศัพท์นี้จะถูกตามอธิบายว่า อเสส... จึงได้แปลไว้เช่นนั้น.

ไม่ประสงค์จะให้ แต่รับคำไว้ด้วยจิต ไม่พูดอะไร ๆ แม้เธอรูปนั้น ก็ยอมไม่ได้เพื่อจะให้นามาคิน. ส่วนภิกษุใด เมื่อเพื่อนภิกษุพูดว่า สิ่งของ ๆ ท่านมถือเอาแล้ว หรือผมใช้สอยแล้ว จึงพูดว่า สิ่งของนั้น ท่านจะถือเอาหรือใช้สอยแล้วก็ตาม, แต่ว่าสิ่งของนั้น ผมเก็บไว้ด้วยกรณีบางอย่างจริง ๆ ท่านควรทำสิ่งของนั้นให้เป็นปกติเดิม ดังนี้ ภิกษุนี้ ย่อมได้เพื่อให้นามาคิน.

บทว่า **ดาวกาลี** ความว่า สำหรับภิกษุผู้ถือเอาด้วยคิดอย่างนี้ว่า เราจักให้คิน จักทำคิน ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอาแม่เป็นของยืม. แต่สิ่งของที่ภิกษุถือเอาแล้ว ถ้าบุคคลหรือคณะผู้เป็นเจ้าของ ๆ สิ่งของ อนุญาตให้ว่า ของสิ่งนั้นจงเป็นของท่านเหมือนกัน ข้อนี้เป็นการดี ถ้าไม่อนุญาตไซ้, เมื่อให้นามาคิน ควรคินให้. ส่วนของ ๆ สงฆ์ ควรให้คินทีเดียว.

ถึงบุคคลผู้เกิดในเปรตวิสัยก็ดี เปรตผู้ที่ทำกาละแล้ว เกิดในอัทภาพนั้นนั่นเองก็ดี เทวดาทั้งหลาย มีเทวดาชั้นจาตุम्मหาราชิกเป็นต้นก็ดี, ทั้งหมดถึงความนับว่า **เปรต** เหมือนกันในคำว่า **เปตปริคคเห** นี้ ไม่เป็นอาบัติ ในทรัพย์อันเปรตเหล่านั้นหวงแหน. จริงอยู่ ถ้าแม่ท้าวสักกเทวราชออกร้านตลาดประทับนั่งอยู่, และภิกษุผู้ได้ทิพยจักขุ รู้ว่าเป็นท้าวสักกะ แม่เมื่อท้าวสักกะนั้นร้องห้ามอยู่ว่า อย่าถือเอา ๆ ก็ถือเอาผ้าสาฎกแม้มีราคาตั้งแสน เพื่อประโยชน์แก่จิ๋วของตนไป, การถือเอานั้น ย่อมควร. ส่วนในผ้าสาฎกที่เหล่าชนผู้ทำพลกรรมอุทิศพวกเทวดา คล้องไว้ที่ต้นไม้เป็นต้น ไม่มีค่าที่ควร จะกล่าวเลย.

บทว่า **ตริจฺจนคตปริคคเห** ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติ เพราะทรัพย์ แม้พวกสัตว์ดิรัจจนหวงแหน. จริงอยู่ แม้พวกพญานาค หรือสุบรรณมาณฑแปลงรูปเป็นมนุษย์ ออกร้านตลาดอยู่, และมีภิกษุบางรูป มาถือเอาสิ่งของ ๆ

พยานาคหรือของสุบรรณมาณพนั้น จากร้านตลาดนั้นไป โดยนัยก่อนนั่นเอง, การถือเอานั้น ย่อมควร. ราชสีห์ หรือ เสือโคร่งฆ่าสัตว์มีเนื้อและกระปือ เป็นต้นแล้ว แต่ยังไม่เกี่ยวกิน ถูกความหิวเบียดเบียน ไม่พึงห้ามในตอนต้นทีเดียว, เพราะว่ามันจะพึงทำแม้ความฉิบหายให้. แต่ถ้าเมื่อราชสีห์เป็นต้น เกี่ยวกินเนื้อเป็นอาทิไปหน่อยหนึ่งแล้ว สามารถห้ามได้ จะห้ามแล้วถือเอา ก็ควร. แม้จำพวกนกมีเหยี่ยวเป็นต้น คาบเอาเหยื่อบินไปอยู่ จะไล่ให้มันทิ้งเหยื่อให้ตกไป แล้วถือเอา ก็ควร.

บทว่า **ปัสตุกลสณฺณิสฺส** ความว่า แม้สำหรับภิกษุผู้มีความสำคัญ อย่างนั้นว่า สิ่งของนี้ ไม่มีเจ้าของ กลือกกิ้วไปด้วยฝุ่น ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอา. แต่ถ้าสิ่งของนั้นมีเจ้าของไซ้, เมื่อเขาให้นำมาคืน ก็ควรคืนให้.

บทว่า **อุมฺมตฺตกฺกสฺส** ความว่า ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุผู้เป็นบ้า ซึ่งมีประการดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น.

บทว่า **อาทิกมฺมิกสฺส** ความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่พระธนิยะผู้เป็นอาทิกัมมิกะ (ผู้เป็นต้นต้นบัญญัติ) ในสิกขาบทนี้. แต่สำหรับภิกษุฉัพพัคคีย์ เป็นต้น ผู้เป็นโจรลักห่อผ้าของช่างย้อมเป็นอาทิกที่เหลือ เป็นอาบัติทีเดียว ฉะนั้นแล.

จบการพรรณนาบทภาษณีย์

กล่าวว่าการสับเปลี่ยนสลาภ

[ปกิณกะมีสมุฏฐานเป็นต้น]

ก็ในปกิณกะนี้ คือ

สมุฏฐาน ๑ กิริยา ๑ สัญญา ๑

สจิตตกะ ๑ โลกวัชชะ ๑ กรรมและกุศล

พร้อมด้วยเวทนา ๑

บัณฑิตพึงทราบคำทั้งหมด โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในปฐมสิกขาบท
นั่นเอง ว่า สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๑ คือ เป็นสาเหตุตักกะเกิดทางกายและทาง
จิต, เป็นอาณัตตักกะ เกิดทางวาจาและทางจิต, เป็นสาเหตุตักกะและอาณัตตักกะ
เกิดทางกาย ทางวาจาและทางจิต; และเกิดเพราะทำ; จจริงอยู่ เมื่อทำเท่านั้น
จึงต้องอาบัตินั้น; เมื่อไม่ทำก็ไม่ต้อง เป็นสัญญาวิโมกข์ เพราะพ้นด้วยไม่มี
สำคัญว่า เราจะถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้, เป็นสจิตตกะ เป็นโลก
วัชชะ เป็นกายกรรม เป็นวจีกรรม เป็นอกุศลจิต, ภิกษุยินดี หรือกลัว
หรือวางตนเป็นกลาง จึงต้องอาบัตินั้น; เพราะเหตุนั้น สิกขาบทนี้ จึงชื่อว่า
มีเวทนา ๑.

[อรรถาธิบายอุทานคาถาในวินิตวัตถุ]

ในคาถาแห่งวินิตวัตถุ พึงทราบวินิจัยดังต่อไปนี้:- เรื่องภิกษุ
ฉัพพัคคีย์ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในอนุบัญญัตินั้นแล. ในเรื่องที่ ๒ มีวินิจัย
ดังนี้ ขึ้นชื่อว่า จิตของพวกปุถุชน ละปกติไปด้วยอำนาจกิเลสมีราคะ
เป็นต้น ย่อมวิ่งไป คือ พล่านไป ได้แก่ เร่ร่อนไป. ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า

แม้เว้นความทำลายทางกายทวารและวจีทวารเสีย จะพึงทรงบัญญัติด้วยเหตุเพียงจิตตูปบาท (เพียงเกิดความคิด) ใครจะพึงสามารถทำตนไม่ให้เป็นอาบัติได้เล่า? เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุ! เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่เกิดความคิดขึ้น* แต่ภิกษุก็ไม่ควรเป็นไปในอำนาจแห่งจิต, ควรห้ามจิตไว้ด้วยกำลังแห่งการพิจารณาที่เดียวแล. เรื่องการจับต้องผ้า ทำให้ผ้าไหวและทำให้ผ้าเคลื่อนจากฐาน มีเนื้อความตื้นแล้วทั้งนั้น. ส่วนเรื่องทั้งหลายซึ่งถัดจากเรื่องที่ทำให้ผ้าให้เคลื่อนจากฐานนั้นไป มีเรื่องว่า ภิกษุมิได้ยจิต หยิบทรัพย์นั้นขึ้นจากพื้นดิน* เป็นที่สุด มีเนื้อความตื้นแล้วทั้งนั้น.

ในเรื่องตอบคำถามนำ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

บทว่า อาทิจิ ความว่า ภิกษุเจ้าของจีวร จับแล้ว คือ ยึดไว้ว่า ท่านเป็นโจร. ส่วนภิกษุผู้ลักจีวรนอกนี้ เมื่อถูกภิกษุเจ้าของจีวร ถามว่า จีวรของผมนั้น ใครลักไป? จึงได้ให้คำปฏิญาณ โดยเสมอกับคำถามว่า ผมลักไป. จริงอยู่ ถ้าภิกษุเจ้าของจีวรนอกนี้จักกล่าวว่ จีวรของผมนั้น ใครถือเอา ใครนำไป ใครเก็บไว้?, แม้ภิกษุนั้น ก็จะพึงตอบว่า ผมถือเอา หรือว่า ผมนำไป หรือว่า ผมเก็บไว้ แน่นนอน. ธรรมดาว่าปาก อันธรรมดาแต่งไว้ เพื่อประโยชน์แก่การบริโภค และเพื่อประโยชน์แก่การพูด แต่เว้นโดยจิตเสีย ก็ไม่เป็นอาหาร เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุ! เธอไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ ดังนี้. อธิบายว่า ไม่เป็นอาบัติ เพราะเพียงแต่กล่าวโดยสำนวนโวหาร. เรื่องที่ถัดจากเรื่องตอบตามคำถามนำนั้นไป ซึ่งมีเรื่องผ้าโพกเป็นที่สุด ทั้งหมดมีเนื้อความตื้นแล้วทั้งนั้น.

๑. วิ. มหา. ๑/๑๐๕ ๒. วิ. มหา. ๑/๑๐๗ ๓. วิ. มหา. ๑/๑๐๗.

ในเรื่องศพที่ยังสด มีวินัยดังนี้ :-

บทว่า **อิริวตุโถ** ความว่า เปรตเกิดขึ้นในศพนั้นนั่นเอง เพราะความอยากในผ้าสาฎก.

บทว่า **อนาทิยฺหุโต** ความว่า ภิกษุไม่เชื่อคำของเปรตนั้น หรือไม่ทำความเอื้อเฟื้อ.

หลายบทว่า **ตํ สรีริ อฏฺฐหิตฺวา** ความว่า เปรตบังคับให้ศพนั้นลุกขึ้น ด้วยอำนาจของตน. เพราะเหตุนั้น พระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ว่า ศพนั้นลุกขึ้น (เดินตามหลังภิกษุนั้นไป).

สองบทว่า **ทวาริ ฌกฺสิ** ความว่า วิหารของภิกษุมีอยู่ในที่ใกล้ป่าช้านั้นเอง เพราะเหตุนั้น ภิกษุเป็นผู้กลัวอยู่โดยปกติ จึงรีบเข้าไปในวิหารนั้นนั่นเอง แล้วปิดประตู.

สองบทว่า **ตตฺถเว ปรีปฺติ** ความว่า เมื่อภิกษุปิดประตูแล้วเปรตเป็นผู้หมดความอาลัยในผ้าสาฎก จึงละทิ้งศพนั้นไว้ แล้วไปตามยถากรรม. เพราะเหตุนั้น ร่างศพนั้นก็ล้มลง. มีคำอธิบายว่า ตกไปในที่นั้นนั่นแล.

สองบทว่า **อภินฺนุ สรีเร** ความว่า อันผ้าบังสุกุลที่ศพสดซึ่งยังอุ่นอยู่ ภิกษุไม่ควรถือเอา. เมื่อภิกษุถือเอา อุบัติจะเห็นปานนี้ย่อมมี และภิกษุย่อมต้องทุกกฎ แต่จะถือเอาที่ศพแตกแล้ว ควรอยู่.

ถามว่า ก็ศพจะจัดว่า แตกแล้ว ด้วยเหตุเพียงไร ?

แก้ว่า แม้ด้วยเหตุเพียงถูกจะงอยปากหรือเขี้ยว อันสัตว์ทั้งหลาย มีกา พังพอน สุนัข และสุนัขจิ้งจอก เป็นต้น กัดแล้วนิดหน่อย. ส่วนอวัยวะของศพใดที่ล้มลง เพียงผิวหนังถลอกไปด้วยการครูดสี. หน้ยังไม่ขาดออก, ศพนั้น นับว่ายังสดทีเดียว, แต่เมื่อหนังขาดออกแล้วจัดว่าแตกแล้ว. แม้ศพใด

ในเวลายังมีชีวิตนั่นเอง มีฝีโรครื้อนและต่อม หรือแผลแตกพรุนทั่วไป, แม้ศพนี้ชื่อว่า แดกแล้ว. ตั้งแต่วันที่ ๓ ไป แม้สรีระที่ถึงความเป็นซากศพ โดยเป็นศพที่ขึ้นพองเป็นต้น จักว่าเป็นศพที่แตกแล้วโดยแท้.

อนึ่ง แม้ในศพที่ยังไม่แตกโดยประการทั้งปวง แต่คนผู้ดูแลป่าช้า หรือมนุษย์เหล่าอื่นให้ถือเอา ควรอยู่ ถ้าไม่ได้มนุษย์อื่น, ควรจะเอาศัสตรา หรือวัตถุอะไรทำให้เป็นแผลแล้ว จึงถือเอา. แต่ในศพเพศตรงกันข้าม ภิกษุควรตั้งสติไว้ ประคองสมณสัญญาให้เกิดขึ้น ทำให้เป็นแผลที่ศีรษะ หรือที่หลังมือและหลังเท้าแล้วถือเอาสมควรอยู่.

ในเรื่องอัน เป็นลำดับแห่งสรีระยังไม่แตกนั้น มีวินัยจักษุดังนี้:-

หลายบทว่า กุลฺลํ สงฺกามตฺวา จิวฺรํ อคฺคฺเขติ มีความว่า ภิกษุ ลักด้วยกุสาวหาร ในบรรดาเถยยาวหาร ปสัยหาวหาร ปริกัปปาวหาร ปฏิจันนาวหารและกุสาวหาร ซึ่งได้แสดงไว้แล้วแต่เพียงชื่อ ในการพรรณานี้ความแห่งบทนี้ว่า อาภิเยยฺย ในเบื้องต้น. และพึงทราบความต่างกันแห่งอาหารเหล่านี้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้:-

[อรรถาธิบายอาหาร ๕ อย่าง]

จริงอยู่ ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง แอบทำโจรกรรมมีการตัดที่ต่อเป็นต้น ลักทรัพย์ซึ่งมีเจ้าของ ในเวลากลางคืนหรือกลางวัน หรือหลอกลวงถือเอาด้วยเครื่องตวงโกง และกหาปณะปลอมเป็นต้น, อาหารของภิกษุรูปนั้นนั่นแล ผู้ถือเอาทรัพย์นั้น พึงทราบว่า เป็นเถยยาวหาร, ฝ่ายภิกษุใด ช่มเหงผู้อื่น คือ กดจีเอาด้วยกำลัง, กี่หรือปูกรรโชก คือ แสดงภัย ถือเอาทรัพย์เป็นของตนเหล่านั้น เหมือนพวกโจรผู้ฆ่าเชลย ทำประทุษกรรม มีฆ่าคนเดินทาง และฆ่าชาวบ้านเป็นต้น (และ) เหมือนอิสรชน มีพระราชาและมหาอำมาตย์

ของพระราชาเป็นต้น ซึ่งทำการริบเอาเรือนของผู้อื่น ด้วยอำนาจความโกรธ และใช้พลการเก็บพลี เกินกว่าพลีที่ถึงแก่ตน, อวหารของภิกษุนั้น ผู้ถือเอา อย่างนั้น ฟังทราบว่าเป็นปัสัยหาวหาร ส่วนอวหารของภิกษุผู้กำหนดหมายไว้แล้วถือเอา ท่านเรียกว่า ปริกัปปาอาหาร. ปริกัปปาอาหารนั้นมี ๒ อย่าง เนื่องด้วยกำหนดหมายสิ่งของ และกำหนดหมายโอกาส.

[อรรถาธิบายกัณฑปrikัปป]

ใน ๒ อย่างนั้น กัณฑปrikัปป ฟังทราบอย่างนี้:- ภิกษุบางรูปใน ศาสนานี้ มีความต้องการด้วยผ้าสาฎก จึงเข้าไปยังห้อง หมายใจไว้ว่า ถ้า จักเป็นผ้าสาฎก, เราจักถือเอา, ถ้าจักเป็นด้าย, เราจักไม่ถือเอา แล้วถือเอา กระสอบไปในเวลากลางคืน. ถ้าในกระสอบนั้น มีผ้าสาฎก, เป็นปาราชิก ในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง ถ้ามีด้าย ยังรักษาอยู่. เชนำออกไปข้างนอก แยกออก รู้ว่า เป็นด้าย นำมาวางไว้ยังที่เดิมอีก, ยังรักษาอยู่เหมือนกัน, แม้รู้ว่า เป็น ด้าย แล้วเดินไปด้วยคิดว่า ได้สิ่งใด ก็ต้องถือเอาสิ่งนั้น ฟังปรับอาบัติด้วย อย่างเท่า วางไว้บนภาคพื้นแล้ว ถือเอา, ต้องปาราชิก ในขณะที่ยกขึ้น. เธอ ถูกพวกเจ้าของเขาร้องอะอะขึ้นว่า ขโมย ขโมย แล้วทั้งหนีไป ยังรักษาอยู่. พวกเจ้าของพบแล้วถือเอาไป อย่างนั้นนั่นเป็นการดี ถ้าคนอื่นบางคนถือเอา เป็นกัณฑไทยแก่เธอ. ภายหลังเมื่อพวกเจ้าของกลับไปแล้ว เธอเห็นของนั้น เข้าเองจึงถือเอา ด้วยคิดว่า ของนี้ เรานำออกมาก่อน บัดนี้ เป็นของ ๆ เราละดังนี้ ยังรักษาอยู่ แต่เป็นกัณฑไทย. แม้เมื่อภิกษุกำหนดหมายไว้แล้ว ถือเอา โดยนัยเป็นต้นว่า ถ้าจักเป็นด้าย เราจักถือเอา ถ้าจักเป็นผ้าสาฎก เราจักไม่ถือเอา ถ้าจักเป็นเนยใส เราจักถือเอา ถ้าจักเป็นน้ำมัน เราจักไม่ ถือเอา ดังนี้ มีนัยเหมือนกันนั่นแล.

ส่วนในอรรถกถาหาปัจจัยเป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า แม้ภิกษุมีความต้องการด้วยผ้าสาฎก ถือเอากระสอบผ้าสาฎกนั้นแหละออกไปวางไว้ข้างนอก แก้ออกแล้ว เห็นว่า นี่ เป็นผ้าสาฎก แล้วไปพึงปรับด้วยการยกเท้าเหมือนกัน. แต่ในอรรถมหาปัจจัยเป็นต้นนี้ ปฏิบัติชื่อว่า ย่อมปรากฏ เพราะเธอได้กำหนดหมาย สิ่งของไว้ว่า ถ้าจักเป็นผ้าสาฎก เราจักถือเอา ปฏิบัติปาวหาร ชื่อว่า ไม่ปรากฏ เพราะเห็นแล้วจึงลัก. แต่ในมหาอรรถกถา ท่านปรับอาหารแก่ภิกษุผู้ยกขึ้นซึ่งสิ่งของที่ตนกำหนดหมายไว้ ที่ตนมองไม่เห็น แต่คงตั้งอยู่ในความ เป็นสิ่งของที่ตนกำหนดหมายไว้แล้วนั่นเอง. เพราะเหตุนี้ปฏิบัติปาวหาร จึงชื่อว่าปรากฏในมหาอรรถกถานั้น. อาหารที่กล่าวไว้ในมหาอรรถกถานั้น สมด้วยพระบาลีว่า **ตัม มณฺญมาโน ตัม อหริ** สำคัญว่า เป็นสิ่งนั้น ลักสิ่งนั้น ฉะนั้นแล. บรรดาปฏิบัติทั้ง ๒ นั้น ปฏิบัติใดที่เป็นไปโดยนัยเป็นต้น ว่า ถ้าจักเป็นผ้าสาฎก เราจักถือเอา ดังนี้ ปฏิบัตินี้ชื่อว่า ภัณฑปฏิบัติ.

[อรรถาธิบายโอกาสปฏิบัติ]

ส่วนโอกาสปฏิบัติ พึงทราบอย่างนี้ :- ภิกษุโหลเลบางรูปในศาสนา นี้ เข้าไปยังบริเวณของผู้อื่น หรือเรือนของตระกูล หรือโรงซึ่งเป็นที่ทำการงาน ในป่าก็ดี แล้วนั่งในที่นั้น ด้วยการสนทนาปราศรัย ชำเลียงดูบริวารอันเป็นที่ตั้งแห่งความโลภบางอย่าง. ก็แล เมื่อชำเลียงดู พบเห็นแล้ว จึงได้ทำการ กำหนดหมายไว้ ด้วยอำนาจสถานที่มิประตุ หน้ามูข ภายใต้อปราสาท บริเวณ ชุ่มประตุ และโคนไม้เป็นต้น แล้วกำหนดหมายไว้ว่า ถ้าพวกชนจักเห็นเรา ในระหว่างนี้ เราจักคืนให้แก่ชนเหล่านั้นนั่นแหละ ทำที่เป็นหยิบ เพื่อต้องการจะดูเที่ยวไป ถ้าพวกเขาจักไม่เห็นไซ้เร่ เราก็จักลักเอา ดังนี้. พอเมื่อ

• บาลีเป็น อหริติฯ

ภิกษุหนึ่งถือเอาทรัพย์นั้นล่วงเลยแดนกำหนดที่หมายไว้ไป เป็นปาราชิก. ถ้าเธอกำหนดหมายแดนอุปจารไว้ เดินมุ่งหน้าไปทางนั่นเอง มนสิการกรรมฐานเป็นต้นอยู่ที่ดี ส่งใจไปทางอื่นก็ดี ก้าวล่วงแดนอุปจารไป ด้วยทั้งไม่มีสติเป็นกัณฑ์ไทย. แต่ถ้าเมื่อเธอไปถึงที่นั่นแล้ว มีโจร ช้าง เนื้อร้าย หรือมหาเมฆตั้งขึ้น และเธอก้าวล่วงสถานที่นั้นไปโดยเร็ว เพราะใครจะพ้นจากอุปัทวะนั้น เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ก็ในคำนี้ อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เพราะในเบื้องต้นนั่นเอง เธอถือเอาด้วยโดยจิต; ฉะนั้น จึงรักษาไว้ไม่ได้เป็นอาหารที่เดียว. นี่เป็นนัยในมหาอรรถกถาก่อน. ส่วนในมหาปิฎก ท่านกล่าวไว้ว่า แต่ถ้าเธอรูปร่าง ขึ้นจีวรหรือม้ายู่ภายในแดนกำหนดไม่จับช้างหรือม้านั้นไปเอง ท่านไม่ให้ผู้อื่นจับไป แม้เมื่อล่วงเลยแดนกำหนดไป ย่อมไม่เป็นปาราชิก เป็นเพียงกัณฑ์ไทยเท่านั้น. ในปริกัป ๒ อย่างนั้น ปริกัปที่เป็นไปว่า ถ้าพวกชนจักเห็นเราในระหว่างนี้ เราจักกินแก่ชนเหล่านั้นนั้นแหละ ทำให้เป็นหยาบ เพื่อต้องการจะดูเที่ยวไป นี้ ชื่อว่าโอกาสปริกัป. อาหารของภิกษุผู้กำหนดไว้แล้วถือเอา ด้วยอำนาจแห่งปริกัป แม้ทั้ง ๒ เหล่านี้ ดังพรรณนามาอย่างนี้ พึงทราบว่าเป็นปริกัปปาหาร.

[อรรถาธิบายปฏิจันนาหาร]

ส่วนการปกปิดไว้แล้วจึงลัก ชื่อว่าปฏิจันนาหาร. ปฏิจันนาหารนั้น พึงทราบอย่างนี้ :- ก็ภิกษุรูปใด เมื่อพวกมนุษย์กำลังเล่นอยู่ หรือกำลังเข้าไปในสวนเป็นต้น เห็นสิ่งของ คือ เครื่องอสังการซึ่งเขาถอดวางไว้ จึงเอาฝุ่นหรือใบไม้ปกปิดไว้ ด้วยคิดในใจว่า ถ้าเราจักล้มลงถือเอา, พวกมนุษย์จักรู้เราว่า สมณะถือเอาอะไร? แล้วจะพึงเบียดเบียนเรา จึงคิดว่าภายหลังเราจักถือเอา ดังนี้, การยกสิ่งของขึ้น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ยังไม่มี

แก่ภิกษุรูปนั้น; เพราะเหตุนั้น จึงไม่เป็นอาหารก่อน. แต่เวลาใด พวก
มนุษย์เหล่านั้นประสงค์จะเข้าไปภายในบ้าน แม้เมื่อค้นหาสิ่งของนั้น ก็ไม่เห็น
จึงคิดว่า บัดนี้ ค่ำมืดแล้ว, พรุ่งนี้ก่อนเกิด พวกเราจึงจู้แล้ว ก็ไปทั้งที่
ยังมีความอาลัยอยู่นั้นเอง, เวลานั้น เมื่อภิกษุนั้น ยกสิ่งของนั้นขึ้น เป็น
ปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แต่เมื่อภิกษุถือเอาในเวลาที่พักปิดไว้แล้ว นั่นเอง
ด้วยสักสัญญาว่า เป็นของเรา หรือด้วยบังสุกุลสัญญาว่า บัดนี้ มนุษย์เหล่านั้น
ไปแล้ว พวกเขาได้ทั้งสิ่งของนี้แล้ว เป็นกัณฑ์ไทย. เมื่อมนุษย์เหล่านั้น
กลับมาในวันที่ ๒ แม้ตรวจค้นดูแล้วก็ไม่เห็น จึงได้ทอดธุระกลับไป สิ่งของ
ที่เธอถือเอาเป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าพวกเขา
ไม่เห็นสิ่งของด้วยความพยายามของภิกษุนั้น. ส่วนภิกษุใด พบเห็นสิ่งของ
เห็นปานนั้น ซึ่งยังคงตั้งอยู่ในที่เดิมนั่นเอง ไม่ได้ปิดไว้ แต่มีโดยจิต
เอาทำเหยียบกดให้จมลงในเปือกตม หรือในทราย, พอเธอกดให้จมลงเท่านั้น
เป็นปาราชิก.

[อรรถาธิบายกุสาวหาร]

การสับเปลี่ยนสลากแล้ว ลัก ท่านเรียกว่า กุสาวหาร. แม้กุสาวหาร
นั้น. พึงทราบดังนี้:- ภิกษุรูปใด เมื่อภิกษุจิรภาษกะกำลังจัดวางสลากแจก
จิรวร ใครจะนำเอาส่วนของภิกษุรูปอื่น ซึ่งมีราคามากกว่า ที่ตั้งอยู่ใกล้ส่วน
ของตนไป ใครจะวางไม้สลากที่จิรภาษกภิกษุวางไว้ในส่วนของตน ลงไว้ใน
ในส่วนของภิกษุรูปอื่น จึงยกขึ้น ยังรักษาอยู่ก่อน. เธอวางลงไว้ในส่วนของ
* ประโยควรรคนี้ ตามเชิงอรรถไว้ก็ดี ในอรรถโยชนาก็ดี และสารัตถทีปนีก็ดี มีดกหล่นอยู่
หลายศัพท์ แปลตามเชิงอรรถดังนี้ :- ภิกษุรูปใด ใครจะนำเอาส่วนของภิกษุรูปอื่น ซึ่งมีราคา
น้อยกว่าหรือมากกว่า หรือเท่า ๆ กัน โดยราคาแห่งส่วนของตน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ส่วนของตนไป
ดังนี้. สามนต์ฉบับที่เราใช้อยู่นี้ จะลอกคัดตกไปกระมัง เพราะในอรรถโยชนาและสารัตถทีปนี
ก็มีแก้ไว้.

ภิกษุรูปอื่น ก็ยังรักษาอยู่เหมือนกัน. แต่ในเวลาใด เมื่อเธอวางไม้สตาลงไว้แล้ว ยกไม้สตาลของภิกษุรูปอื่นขึ้นจากส่วนของภิกษุรูปอื่น, เวลานั้น พอเธอสักว่ายกขึ้น ก็เป็นปาราชิก. ถ้าเธอยกไม้สตาลขึ้นจากส่วนของภิกษุรูปอื่นเสียก่อน, เพราะใครจะวางลงไว้ในส่วนของตน ในขณะที่ยกขึ้นยังรักษาอยู่, ในขณะที่ยกขึ้นแล้ว ก็ยังรักษาอยู่ และยกไม้สตาลของตนขึ้นจากส่วนของตน ในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง ยังรักษาอยู่, เมื่อยกไม้สตาลนั้นขึ้นแล้ว วางลงไว้ในส่วนของภิกษุรูปอื่น พอพ้นจากมือก็เป็นปาราชิก. แต่ถ้าไม้สตาลที่วางไว้ในส่วนทั้งสองมองไม่เห็น. ภายหลัง เมื่อภิกษุที่เหลือไปแล้ว นวกภิกษุรูปนอกนี้ ถามว่า ท่านขอรับ! ไม้สตาลของผม ย่อมไม่ปรากฏ. ภิกษุผู้เฒ่า จึงพูดว่า คุณ ! แม้ของข้าพเจ้า ก็ไม่ปรากฏ. นวกภิกษุถามว่า ท่านขอรับ ก็ส่วนของผมเป็นไหน? ภิกษุผู้เฒ่า จึงแสดงส่วนของตนว่า ในส่วนของคุณ เมื่อนวกภิกษุรูปนั้น ได้แย่ง หรือไม่ได้แย่งก็ตาม รับเอาส่วนนั้นไป, ภิกษุ นอกนี้ ยกส่วนของนวกภิกษุรูปนั้นขึ้น ต้องปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แม้หากว่า เมื่อนวกภิกษุรูปนั้น ถึงจะเรียนว่า ผมจะไม่ยอมให้ส่วนของผมแก่ท่าน, และท่านรู้ส่วนของตนแล้ว จงถือเอาเถิด, ภิกษุผู้เฒ่า ถึงแม้รู้ที่อยู่ว่า นี้ไม่ใช่ส่วนของเรา ได้ถือเอาส่วนของนวกภิกษุรูปนั้นนั่นเอง เป็นปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แต่ถ้าภิกษุ นอกนี้คิดว่า จะมีประโยชน์อะไรด้วยการวิวาทนี้ว่า นี้ส่วนของท่าน, นี้ส่วนของผม จึงพูดว่า จะเป็นส่วนที่ถึงแก่ผมก็ตาม ถึงแก่ท่านก็ตาม, ส่วนใดดี ท่านจงถือเอาส่วนนั้นเถิด ดังนี้, เธอชื่อว่าถือเอาส่วนที่เขาให้แล้ว จึงไม่มีอาหารในการถือเอา. ถ้าภิกษุรูปนั้นกลัวต่อความถกเถียงกัน อันพวกภิกษุเตือนว่า คุณจงรับเอาส่วนตามที่คุณชอบใจเถิด ก็เว้นส่วนที่ดีซึ่งถึงแก่ตนเสีย ถือเอาส่วนที่เลวนั้นแลไป, ภายหลัง แม้เมื่อภิกษุ นอกนี้ ถือเอาส่วนที่ยังเหลือจากที่เลือกแล้ว ก็ไม่เป็นอาหารเหมือนกัน ฉะนั้นแล.

จบกล่าวว่าการสับเปลี่ยนสตาล

กถาปรารภเรื่องทั่วไป

ก็พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย กล่าวไว้ในอรรถกถาทั้งหลายว่า การแจกจีวรอย่างเดียวกันนั้น มาแล้วด้วยอำนาจการสับเปลี่ยนสลาภในที่นี้, แต่ควรนำความเกิดขึ้นแห่งปัจจัยทั้ง ๔ และการแจกมาแสดงไว้ด้วย. ก็แล ครั้นกล่าวไว้อย่างนั้นแล้ว จึงกล่าวกถาปรารภจีวรที่เกิดขึ้น เริ่มต้นแต่เรื่องหมอชีวกนี้ว่า พระเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับคู่ผ้าที่ทอในแคว้นสีพีของข้าพระองค์เถิด, และขอทรงอนุญาตคฤหบดีจีวร แก่ภิกษุสงฆ์ด้วยเถิด^๑ ดังนี้ โดยพิสดารในจีวรชั้นชกะ, กล่าวบิณฑบาตกถา เริ่มต้นแต่สูตรนี้ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล กรุงราชคฤห์มีภิกษาฝืดเคือง มนุษย์ทั้งหลายไม่อาจทำสังฆภัต นิมนตภัต สลาภภัต ปีกชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต^๒ ดังนี้ โดยพิสดารในเสนาสนชั้นชกะ กล่าวอาคตเสนาสกถา เริ่มต้นแต่เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์นี้ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์ ช่อมแซมวิหารซึ่งตั้งอยู่ปลายแดนหลังโคหลังหนึ่ง ด้วยหมายใจว่า พวกเราจักอยู่จำพรรษาในวิหารนี้ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ได้เห็นพวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์ กำลังซ่อมแซมวิหารแล^๓ ดังนี้ โดยพิสดารในเสนาสนชั้นชกะนั่นเอง, และกล่าวกถาปรารภเกสัชฌิมเนยใสเป็นต้น ในที่สุดแห่งเสนาสนกถานั้น โดยพิสดาร. ส่วนข้าพเจ้าจักกล่าวกถานั้นทั้งหมด ในอาคตสถานแห่งกถานั้น ๆ นั้นแล. เมื่อข้าพเจ้ากล่าวอย่างนั้น เหตุเป็นอันข้าพเจ้ากล่าวไว้เสร็จแล้วในเบื้องต้นทีเดียว.

เรื่องเรือนไฟถัดจากเรื่องนี้ไป มีเนื้อความตื้นตื้นนั้น.

๑. วิ. มหา. ๕/๑๕๑. ๒. วิ. จุลล. ๗/๑๔๖. ๓. วิ. จุลล. ๗/๑๒๔

ในวิมาสวัตถุ ๕ เรื่อง มีวินัยจัตถ์นี้:- ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ให้อนุปลัมบันทำให้เป็นของควร แล้วฉัน. แต่เมื่อภิกษุจะถือเอาเนื้อซึ่งเป็น เคน ฟิงถือเอาเนื้อที่สัตว์เหล่านั้นกินเหลือทิ้งแล้ว. ถ้าอาจจะให้สัตว์เหล่านั้น ซึ่งกำลังกินอยู่ให้ทิ้งไปแล้วถือเอา, แม้เนื้อที่เป็นคณนั้น ก็ควร. แต่ไม่ควร ถือเอา เพื่อประโยชน์แก่การคุ้มครองตน และเพื่อความเป็นผู้มีความเอ็นดูใน สัตว์อื่น.

ในเรื่องแจกข้าวสุก ของควรเคี้ยว ขนม อ้อย และผลมะพลับ มี วินัยจัตถ์นี้:- ภิกษุอย่างบุคคลซึ่งไม่มีตัวว่า ท่านจงให้ส่วนแก่ภิกษุรูปอื่นอีก.

สองบทว่า อมุลกั อคฺคเหติ ความว่า เธอได้กล่าวมุสาวาท ถือ เอาส่วนที่ไม่มีตัวบุคคลเป็นมูลอย่างเดียว. เธอหาได้ถือเอาส่วนนั้นด้วยโดยจิต ไม่. เพราะเหตุนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงไม่ตรัสถามว่า เธอมีจิตอย่างไร ? ตรัสว่า เป็นปาจิตตีย์ จริงอยู่ เมื่อเธอกล่าวว่า ท่านจงให้ส่วนแก่ภิกษุอีกรูป หนึ่ง วัตถุแห่งปาราชิก ย่อมไม่ปรากฏ และพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย ย่อมไม่ ตรัสถามในฐานะเช่นนี้. แต่ถ้าคำนั้น จะพึงเป็นวัตถุแห่งปาราชิกไซ้, ฟิง ทราบว่า ฟิงเป็นทุกกฏเท่านั้น เหมือนเป็นทุกกฏ เพราะการคู่เอาสวน ฉะนั้น. ความสังเขป เรื่องนี้ มีเท่านี้.

ส่วนความพิสดาร ฟิงทราบดังนี้:- ก็สิ่งใดเป็นของมีอยู่แห่งสงฆ์ เท่านั้น เมื่อสิ่งนั้น อันภิกษุซึ่งสงฆ์สมมติ หรือมิได้สมมติก็ตาม แจกอยู่, เมื่อภิกษุกล่าวว่า ท่านจงให้ส่วนแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง คืออย่างบุคคลที่ไม่มีตัว อย่างนั้น ถือเอาด้วยการกล่าวเท็จอย่างเดียว เป็นปาจิตตีย์ด้วย เป็นภิกษุไทย ด้วย. เมื่อภิกษุถือเอาด้วยโดยจิต ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ภิกษุรูปใด ไม่ได้อ้าง บุคคล กล่าวว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือเอาที่ดี นับพรรษาโกงถือ

เอาที่ดี ภิกษุรูปนั้น ฟังปรับตามราคาของ. ส่วนสิ่งใด เป็นของพวกคฤหัสถ์
ที่เขาแจกถวายสงฆ์ในเรือน หรือในอาคารของคฤหัสถ์เหล่านั้น ครั้นเมื่อสิ่ง
ของนั้น อันเจ้าของก็ดี ชนอื่นซึ่งเจ้าของวาน อย่างนี้ว่า ท่านจงถวายแก่
ภิกษุนี้ ก็ดี ถวายอยู่ แม้เมื่อภิกษุกล่าวว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือ
เอาด้วยโดยจิต ไม่เป็นทั้งปาราชิก ไม่เป็นทั้งภิกษุไทย. แต่เป็นภิกษุไทย
แก่ภิกษุผู้ถือเอา ด้วยโกณฑรรษา. เมื่อสิ่งของนั้น อันชนอื่นซึ่งเจ้าของมิได้
วาน อย่างนี้ว่า ท่านจงถวายแก่ภิกษุนี้ ถวายอยู่ เมื่อภิกษุอ้างบุคคลถือเอา
ตามนัยก่อนนั้นแล เป็นปาจิตตีย์ด้วย เป็นภิกษุไทยด้วย เมื่อภิกษุกล่าวว่า
ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือเอาด้วยโดยจิตก็ดี ถือเอาด้วยนับพรรษาโก
ก็ดี ฟังปรับความราคาของ ก็วินิจฉัยนี้ใคร ๆ ก็อาจรู้ได้ในอรรถกถา ชื่อ
กฐนที, แต่ในอรรถกถาอื่น ๆ รู้ได้ยาก ที่มีพิรุณด้วย.

สองบทว่า อมูลก อคฺคฺหเสติ ความว่า เมื่อพวกเจ้าของถวายภิกษุ
ถือเอาได้.

หลายบทว่า อนาปคฺติ ภิกฺขุ ปาราชิกฺสุส ความว่า สิ่งของที่
พวกเจ้าของถวายแล้ว ภิกษุถือเอาได้ เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสไว้ว่า ภิกษุนี้ ไม่เป็นอาบัติ.

หลายบทว่า อาปคฺติ สมฺปชานมฺสาวาท ปาจิตฺตียฺสุส ความว่า
เพราะสัมปชานมสาวาทที่ภิกษุรูปนั้นกล่าว พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงปรับเป็น
ปาจิตตีย์ ๓ ในเรื่องข้าวยาคุที่ปรุงด้วยของ ๓ อย่างข้างหน้า.

ส่วนในการถือเอา ฟังทราบวินิจฉัยดังนี้ :- อาหารมีข้าวสุกเป็นต้น
ของสงฆ์ อันภิกษุซึ่งสงฆ์สมมติ หรือชนทั้งหลายมีอารามิกะเป็นต้น ซึ่งสงฆ์
ตั้งไว้ กำลังถวาย และอาหารมีข้าวสุกเป็นต้น เป็นของพวกคฤหัสถ์ อัน

เจ้าของหรือคนอื่น ซึ่งเจ้าของวาน กำลังถวาย เมื่อภิกษุกล่าวว่า ท่านจงให้ ส่วนแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง แล้วถือเอาเป็นภัณฑไทย. เมื่อภิกษุถือเอาอาหารมี ข้าวสุกเป็นต้นที่คนอื่นกำลังถวาย พึงปรับตามราคาสั่งของ เมื่ออาหารมีข้าวสุก เป็นต้นอันภิกษุซึ่งสงฆ์มิได้สมมติ หรือคนที่เจ้าของมิได้วาน ถวายอยู่ ภิกษุ เมื่อกล่าวว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือเอาที่ดี นับพรรษาโงง ถือเอาที่ดี พึงปรับตามราคาสั่งของ ในขณะที่ยกส่วนนั้นขึ้นที่เดียว คุณในปิตตจตุกกะ ฉะนั้น. อาหารมีข้าวสุกเป็นต้น ที่เหล่าชนนอกนี้ถวายอยู่ เมื่อภิกษุถือเอา ด้วยอาการอย่างนั้น เป็นภัณฑไทย. ส่วนสิ่งของ ๆ ฤกษ์สัตว์ที่เจ้าของเขาวาน ไว้ว่า ท่านจงถวายแก่ภิกษุนี้ ก็ดี เจ้าของเขาถวายเองก็ดี ก็เป็นอันถวาย แล้ว ฉะนั้นแล. ในอธิการว่าด้วยวัตถุมีข้าวสุกเป็นต้นนี้ มีสาระจากคำวินิจฉัย ใน อรรถกถาทิ้งปวงเพียงเท่านี้.

ในเรื่องทั้งหลายที่เรื่องร้านขายข้าวสุกเป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:- เรือน สำหรับหุงข้าวสวยขาย ชื่อโพนียฆระ (คือร้านขายข้าวสุก). เรือนสำหรับ แกงเนื้อขาย ชื่อสุนาฆระ (คือร้านขายแกงเนื้อ). เรือนสำหรับเจียวทอด ของขบเคี้ยวขาย ชื่อปฺวฆระ (คือร้านขายขนม). คำที่เหลือในเรื่องร้านขาย ข้าวสุกเป็นต้น มีปรากฏชัดแล้วในเรื่องบริขารนั้นแล

ในเรื่องตั้ง มีวินิจฉัยดังนี้ ภิกษุรูปนั้น กำหนดหมายลงไว้ แล้ว จึงให้ตั้งเลื่อน ๒ ด้วยคิดว่า เราจัก ถือเอาลง ซึ่งมาถึงที่นี่. เพราะเหตุนี้ ในการเลื่อนตั้งไป อาหารจึงไม่มีแก่ภิกษุรูปนั้น แต่ท่านปรับเป็นปาราชิก ในการให้เลื่อนไปแล้วถือเอา จากโอกาสที่กำหนดหมายไว้ ก็ภิกษุเมื่อนำไป อย่างนั้น ถ้าไม่มีโดยจิตในตั้ง พระวินัยธรพึงให้ตีราคาถูง ปรับอาบัติ. ถ้ามี แม้ในตัวตั้ง ควรให้ราคาทั้ง ๒ อย่าง ปรับอาบัติ.

* บาลีเดิมเป็น สุนฆริ.

๘ ๓ เรื่อง มีเรื่องฟูกเป็นต้น ปรากฏชัดแล้วทีเดียว.

ใน ๓ เรื่อง มีเรื่องการถือเอาด้วยวิสาสะเป็นต้น ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอา, เมื่อพวกเจ้าของให้นำมาคืน เป็นภณฑไทย ส่วนของภิกษุ ผู้เข้าไปบิณฑบาต ภิกษุรูปที่ยังอยู่ภายในอุปัชฌาณที่นั่นรับเอา จึงควร แต่ถ้าพวกทายก เผด็จแม่แก่พวกภิกษุผู้อยู่นอกอุปัชฌาณว่า พวกท่านรับเอาเถิด ขอรับ ภิกษุทั้งหลายมาแล้ว จักฉัน ด้วยคำเผด็จอย่างนั้น แม้พวกภิกษุผู้อยู่ภายในบ้านจะรับเอา ก็ควร. คำที่เหลือในเรื่องทั้ง ๓ นี้ มีเนื้อความต้นทั้งนั้น.

ใน ๗ เรื่อง มีเรื่องขโมยมะม่วงเป็นต้น มีวินัจฉัยดังนี้:- ไม่เป็นอาบัติ เพราะถือเอาด้วยบังสกุลสัญญา, เมื่อพวกเจ้าของให้นำมาคืน เป็นภณฑไทย, เพราะบริโภคด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก.

ในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องพวกขโมยลักมะม่วงเป็นต้นนั้น มีวินัจฉัยดังต่อไปนี้:- ทั้งพวกเจ้าของก็มีความอาลัย, ทั้งพวกโจรก็มีความอาลัย, เมื่อภิกษุฉัน ด้วยบังสกุลสัญญา เป็นภณฑไทย, เมื่อถือเอาด้วยโดยจิต เป็นอาหารในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง, ภิกษุนั้น อันพระวินัยธร พึงให้ตีราคาสิ่งของปรับอาบัติ. พวกเจ้าของยังมีความอาลัย แต่พวกโจรหมดความอาลัย ก็มีนัยเหมือนกันนี้. พวกเจ้าของหมดความอาลัย พวกโจรยังมีความอาลัย ซ่อนไว้ในที่รกรกัฏแห่งใดแห่งหนึ่งด้วยคิดว่า จักถือเอาอีก ดังนี้ แล้วไป มีนัยเหมือนกันนี้. ทั้ง ๒ ฝ่าย หมดความอาลัย, เมื่อภิกษุขบฉันด้วยบังสกุลสัญญา ไม่เป็นอาบัติ, เมื่อขบฉันด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ.

ส่วนในมะม่วงเป็นต้น ของสงฆ์ มีวินัจฉัยดังนี้:- ผลไม่มีมะม่วงเป็นต้น ซึ่งเกิดอยู่ในสังฆาราม หรือที่เขานำมาถวายก็ตามที่ ซึ่งมีราคา ๕

มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก เมื่อภิกษุลักไป เป็นปาราชิก. ในปัจจุบัน-
ชนบท เมื่อพวกเขาบ้านอพยพหนีไป เพราะอุปัทวะ คือโจร, พวกภิกษุ
ก็ละทิ้งวิหารไป ทั้งที่ยังมีความอดุสาหะอยู่นั่นเอง ด้วยคิดว่า เมื่อชนบทสงบ
ลงแล้ว พวกเราจักกลับมา. พวกภิกษุไปถึงวิหารเช่นนั้น คิดว่า ผลไม้
ทั้งหลายมีมะม่วงสุกเป็นต้น เป็นของที่เขละทิ้งแล้ว จึงฉันด้วยบังสุกุลสัญญา
ไม่เป็นอาบัติ, เมื่อฉันด้วยโดยจิต เป็นอาหาร. ภิกษุรูปนั้น อันพระวินัยธร
พึงให้ตีราคาของ ปรับอาบัติ.

ส่วนในมหาปัจจรีและในสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้โดยไม่แปลก
กันว่า เมื่อภิกษุฉันผลไม้ น้อยใหญ่ในวัดร้าง ด้วยโดยจิต ไม่เป็นปาราชิก
เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ผลไม้ทั้งหลายในวัดร้าง เป็นของ ๆ พวกภิกษุ
ที่มาแล้ว ๆ. ก็เหตุสักว่ามีความอดุสาหะเท่านั้น เป็นประมาณในผลไม้ที่เป็น
ของ ๆ คณะ และที่เป็นของจำเพาะบุคคล. แต่ถ้าภิกษุให้ผลมะม่วงสุกเป็นต้น
จากผลไม้ที่เป็นของคณะ หรือของบุคคลนั้น เพื่อประโยชน์แก่การสงเคราะห์
ตระกูล ย่อมต้องทุกกฎ เพราะกุลฑุสกลสิกขาบท ภิกษุเมื่อให้ด้วยโดยจิต
พึงปรับอาบัติตามราคา (สิ่งของ). แม้ในผลไม้ที่เป็นของสงฆ์ ก็มีนัยเหมือน
กันนี้. เมื่อภิกษุให้ผลมะม่วงสุกเป็นต้น ที่เขากำหนดไว้ เพื่อประโยชน์แก่
เสนาสนะ เพื่อต้องการแก่การสงเคราะห์ตระกูล เป็นทุกกฎ, เมื่อให้เพราะ
ความที่คนมีอิสระ เป็นอุลลัจจัย เมื่อให้ด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. ถ้าวัดถู
แห่งปาราชิกยังไม่พอ, พึงปรับอาบัติตามราคา (สิ่งของ). เมื่อภิกษุนั่งฉันอยู่
ภายนอกอุปัฏฐาเสนา เพราะความที่คนมีอิสระ ก็เป็นสินใช้. ผลไม้ที่ภิกษุเคาะ
ระฆังประกาศเวลา แล้วขบฉันด้วยทำใน ใจว่า ของนี้ถึงแก่เรา ดังนี้ ก็เป็น
อันขบฉันดีแล้ว. ผลไม้ที่ภิกษุไม่เคาะระฆัง เป็นแต่ประกาศเวลาอย่างเดียว

แล้ว ฉันก็ดี เคาะระฆังอย่างเดียว แต่ไม่ประกาศเวลา ฉันก็ดี ไม่เคาะทั้งระฆัง ไม่ประกาศทั้งเวลา ฉัน ก็ดี รู้ว่าไม่มีภิกษุเหล่าอื่นแล้ว ฉันด้วยคิดว่า ผลไม้นี้ถึงแก่เรา ดังนี้ก็ดี เป็นอันฉันดีแล้วเหมือนกัน.

เรื่องสวนดอกไม้ ๒ เรื่อง ปราภุชัคแล้วทีเดียว.

ใน ๓ เรื่องของภิกษุผู้พูดตามคำบอก มีวินัยจัญดังนี้:-

สองบทว่า วุตโต วชฺเชมิ ความว่า ผมเป็นผู้อันท่านบอกแล้ว จะบอกตามคำของท่าน.

หลายบทว่า อนาปตฺติ ภิกฺขุ ปาราชิกสฺส ความว่า ฟ้าสาฎกอันพวกเจ้าของถวายแล้ว จึงไม่เป็นอาบัติ.

หลายบทว่า น จ ภิกฺขเว วุตโต วชฺเชมิติ วุตตพฺโพ ความว่า ภิกษุรูปอื่น อันภิกษุอีกรูปหนึ่ง ไม่พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ผมเป็นผู้อันท่านบอกแล้ว จะบอกตามคำของท่าน. ก็ภิกษุจะทำความกำหนดพูดว่า ผมจักถือเอา ฟ้าสาฎกอันนี้ ตามคำของท่าน ควรอยู่.

สองบทว่า วุตโต วชฺเชหิ ความว่า ท่านเป็นผู้อันผมบอกแล้ว จะบอกตามคำของผม. คำที่เหลือออกมียังกล่าวแล้วนั้นแล. ภิกษุจะทำความกำหนดพูดใน ๒ เรื่องแม้นี้ ก็ควร. จริงอยู่ ภิกษุย่อมเป็นผู้พ้นจากการข้อนขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล.

ในเรื่องซึ่งมีอยู่ท่ามกลาง แห่งเรื่องแก้วมณี ๓ เรื่อง มีวินัยจัญดังนี้ :-

สองบทว่า นาหํ อกฺคฺลโก ความว่า ผมหาได้เป็นผู้อาพาธไม่ คำที่เหลือปราภุชัคแล้วทีเดียว.

ในเรื่องสุกร ๒ เรื่อง พิงทราบวินัยจัญดังนี้ :- ชื่อว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุรูปที่หนึ่ง เพราะคำที่เธอเห็นว่า มันมีความหิวครอบงำ แล้วปล่อยให้

ด้วยความเป็นผู้มีกรุณา แม้โดยแท้, ถึงกระนั้น เมื่อพวกเจ้าของไม่ยินยอม
ยอมเป็นภิกษุไทย ควรจะนำสุกรที่ตาย ที่ใหญ่เท่านั้นมาใช้ให้ หรือให้สิ่ง
ของที่มีราคาเท่านั้นก็ได้. ถ้าเราไม่เห็นพวกเจ้าของบ่วงแม่ในที่ไหน ๆ พึง
วางผ้ากาสาวะ หรือลาด ซึ่งมีราคาเท่านั้น ไว้ในที่ซึ่งพวกเจ้าของนั้นมาแล้ว
จะเห็นได้โดยรอบแห่งบ่วง แล้วจึงไป. แต่เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ปล่อยไปถวาย
โดยจิตแท้. ก็บรรดาสุกรเหล่านั้น สุกรบางตัวเอาเท้าดึงบ่วง พอบ่วงขาดแล้ว
ยืนอยู่ ด้วยกิริยาอื่น ซึ่งมีอันให้เคลื่อนจากฐานได้เป็นธรรมดา เหมือนเรือที่
ผูกไว้ที่กระแสน้ำเชี่ยวฉะนั้น บางตัวยืนอยู่ตามธรรมคาของตน บางตัวนอน.
บางตัวเป็นสัตว์อันบ่วงโกงมัดไว้แล้ว ที่ชื่อว่าบ่วงโกง ได้แก่ บ่วงที่มีไม้
คันธนู หรือขอ หรือท่อนไม้อื่นบางอย่าง ติดไว้ที่ปลาย, และเป็นบ่วงที่
คล้องไว้ที่ต้นไม้เป็นต้น ในที่นั้น ๆ กันมิให้สุกรเดินไปได้ ในสุกรเหล่านั้น
สุกรที่ดึงบ่วงยืนอยู่ มีฐานเดียวเท่านั้น คือ ที่ผูกบ่วง จริงอยู่ สุกรนั้นเมื่อ
บ่วงหลุด หรือพอบ่วงขาด ย่อมหนีไปได้ สุกรที่ยืนอยู่ตามธรรมคาของตน
มีฐาน ๕ คือ ที่ผูก และเท้าทั้ง ๔ สุกรที่นอนอยู่ มีฐาน ๒ คือ ที่ผูก ๑
ที่นอน ๑. สุกรที่ติดบ่วง มันไปในที่ใด ๆ ที่นั้น ๆ แลเป็นฐาน, เพราะเหตุ
นั้น ภิกษุ ๑๐ รูปก็ดี ๒๐ รูปก็ดี ๑๐๐ รูปก็ดี เมื่อปล่อยสุกรนั้นพ้นไปจาก
ฐานนั้น ๆ ย่อมต้องปาราชิก เหมือนภิกษุหลายรูป เห็นทาสคนเดียวเท่านั้น
มาแล้วในที่นั้น ๆ แล้วให้หนีไปเสีย ต้องปาราชิก ฉะนั้น. ส่วนการให้
สุกรทั้ง ๓ ข้างต้น คืบรนไป และให้เคลื่อนจากฐาน พึงทราบตามนัยที่กล่าว
ไว้แล้ว ในกถาว่าด้วยสัตว์ ๔ เท้า. แม้เมื่อภิกษุให้ปล่อยสุกรที่สุนัขกัดไป
ด้วยการอุญฺญาธิบาย เป็นภิกษุไทย ด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. แต่ไม่เป็น
อหหาร แก่ภิกษุผู้เดินสวนทางไป แล้วยังสุกรซึ่งยังไม่ทันถึงที่ตั้งบ่วง หรือที่

ใกล้สุนัข ให้หนีไปเสียก่อน. แม้ภิกษุรูปใด ให้เหยื่อและน้ำแก่สุกรที่ติดแล้ว ให้มันได้กำลังแล้ว ทำการตะเพิด ด้วยตั้งใจว่า มันจักตกใจ แล้วหนีไปเสีย, ถ้ามันหนีไป, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. แม้เมื่อภิกษุทำบ่วงให้ซำรุด แล้วไล่ให้หนีไป ด้วยเสียงตะเพิด ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ฝ่ายภิกษุใด ให้เหยื่อและน้ำ แล้วไปเสีย ด้วยทำในใจว่า มันจักได้กำลังแล้วหนีไปเสีย, ถ้ามันหนีไป, เป็นกัณฑ์ไทยแก่ภิกษุรูปนั้น แม้เมื่อภิกษุทำบ่วงให้ซำรุดแล้วไปเสีย, ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ภิกษุวางมิด หรือก่อไฟไว้ใกล้บ่วง ด้วยคิดว่า เมื่อบ่วงถูกมิด ตัดขาด หรือถูกไฟไหม้ มันจักหนีเอง. สุกรให้บ่วงเคลื่อนไปมา แล้วหนีไปได้ ในเมื่อบ่วงถูกตัดขาดหรือถูกไฟไหม้, เป็นกัณฑ์ไทยแก่ภิกษุรูปนั้นโดยแท้. ภิกษุทำให้บ่วงพร้อมทั้งคันลี้มลง, ภายหลังสุกรเหยียบย่ำบ่วงนั้นไปเสีย เป็นกัณฑ์ไทย. สุกรเป็นสัตว์ถูกหินฟาดล้มทั้งหลายทับแล้ว. เมื่อภิกษุใครจะให้สุกรนั้นหนีไป จึงยกฟาดล้มขึ้นด้วยความกรุณา เป็นกัณฑ์ไทย. ยกขึ้นด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. ถ้าเมื่อฟาดล้มนั้น พอภิกษุยกขึ้นแล้ว สุกรยังไม่ไป ภายหลังจึงไป, เป็นกัณฑ์ไทยเท่านั้น. ภิกษุยังฟาดล้มที่เขายกขึ้นค้างไว้ ให้ตกลง, ภายหลังสุกรเหยียบฟาดล้มนั้น ไปเสีย เป็นกัณฑ์ไทย. เมื่อภิกษุช่วยยกขึ้น แม้ซึ่งสุกรที่ตกหลุมพรางแล้ว ด้วยความกรุณา เป็นกัณฑ์ไทย, ยกขึ้นด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. ภิกษุยังหลุมพรางให้เต็ม ให้ใช้ไม่ได้, ภายหลังสุกรเหยียบย่ำหลุมพรางนั้นไปเสีย เป็นกัณฑ์ไทย, ภิกษุช่วยสุกรที่ถูกลาวแพแล้ว ด้วยความกรุณา เป็นกัณฑ์ไทย, ยกขึ้นด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. ภิกษุชักหลาวทิ้งเสีย เป็นกัณฑ์ไทย.

อนึ่ง เมื่อพวกชาวบ้านดักบ่วง หรือฟาดล้มไว้ในพื้นที่วัด ภิกษุควรห้ามว่า ที่นี้เป็นสถานที่พึงอาศัยของพวกเนื้อ, พวกท่านอย่าทำอย่างนี้ในที่นี้

เลย ถ้าพวกเขาบอกว่า ท่านจงให้นำออกไปเสียขอรับ ภิกษุจะให้นำออกไปเสีย ก็ควร. ถ้าเขานำออกไปเสียเอง เป็นความดีแท้. ถ้าเจ้าของเขาไม่นำออกไปเอง ทั้งไม่ยอมให้ผู้อื่นนำออก, จะขออารักขา แล้วให้นำออกเสีย ก็ควร. ในเวลารักษาข้าวกล้า พวกเขาบ้านยอมทำบ่วง และเครื่องดักสัตว์ทั้งหลาย มีฟ้ถล่มเป็นต้น ไว้ในนา ด้วยพูดว่า พวกเราจักรักษาข้าวกล้ากินเนื้อไปด้วย. ครั้นฤดูข้าวกล้าผ่านไปแล้ว เมื่อพวกเขาไม่มีความอาลัย หลีกไป ภิกษุจะปล่อยสุกรที่ติด หรือที่ตกแล้ว ในบ่วงและฟ้ถล่มเป็นต้น นั้น ควรอยู่.

วินิจฉัยแม้ในเรื่องเนื้อ ๒ เรื่อง ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องสุกรนั่นเอง. แม้ในเรื่องปลา ๒ เรื่อง ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ส่วนความแปลกกัน มีดังต่อไปนี้:- เมื่อภิกษุเปิดปากไซออก ภายหลังจึงแก้กระพุ้งออก หรือทำเป็นช่องไว้ที่ข้าง แล้วเคาะให้ปลาหนีออกไปจากไซ เป็นปาราชิก เป็นปาราชิกแม้แก่ภิกษุผู้แสดงเมล็ดข้าวสุกนั้นแล ล่อปลาให้หนีไป. เมื่อยกปลาขึ้นพร้อมทั้งไซ ก็เป็นปาราชิก., ภิกษุเปิดปากไซออกอย่างเดียว ภายหลังจึงแก้กระพุ้งออก หรือทำเป็นช่องไว้, และปลาทั้งหลายก็หนีไปตามธรรมชาติของตน, เป็นกัณฑ์ไทย. ภิกษุทำไว้เรียบร้อยแล้ว จึงแสดงเมล็ดข้าวสุกล่อปลา ปลาทั้งหลายหนีออกไป เพื่อต้องการอาหาร, เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ภิกษุเปิดปาก (ไซ) ออกแล้ว ภายหลังไม่ได้แก้กระพุ้งออก ทั้งไม่ได้ทำเป็นช่องไว้ที่ข้าง เอาแต่เมล็ดข้าวสุกแสดงล่ออย่างเดียว, ส่วนปลาทั้งหลาย เพราะถูกความหิวครอบงำ จึงเอาศีรษะกระแทกทำช่องแล้ว หนีออกไป เพื่อต้องการอาหาร เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ภิกษุเปิดปากไซเปล่าไว้ หรือภายหลังแก้กระพุ้งออก หรือทำเป็นช่องไว้,

ปลาทั้งหลายที่ว่ายมาแล้ว ๆ ถึงประตูแล้ว ก็หนีไปทางกระพุ้งและช่อง, เป็น
กัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ภิกษุจับไซเปล่าโยนไปไว้บนพุ่มไม้ เป็นกัณฑ์ไทย
เหมือนกัน ฉะนั้นแล.

กัณฑ์บนยาน ก็เป็นเช่นกับกัณฑ์ในอุ้งที่วางไว้บนตั่ง.

ในเรื่องขึ้นเนื้อ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ถ้าภิกษุรับเอา (ขึ้นเนื้อ) ในอากาศ
ที่ ๆ ภิกษุรับเอานั้นเองเป็นฐาน. ฟังกำหนดฐานนั้นด้วยอาการ ๖ แล้วทราบ
การให้เคลื่อนจากฐาน. คำที่เหลือในเรื่องขึ้นเนื้อนี้ และในเรื่องแพไม้ เรื่อง
คนเลี้ยงโค กับเรื่องผ้าสาฎกของช่างซ่อม ฟังวินิจฉัยโดยนัยแห่งเรื่องมีเรื่อง
พวกขโมยลักมะม่วงเป็นต้น.

ในเรื่องหม้อ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ภิกษุใดถือเอาเนยใสและน้ำมันเป็นต้น
ซึ่งมีราคาไม่ถึงบาท ด้วยทำในใจว่า เราจักไม่ทำอย่างนี้อีก คงอยู่ในสังวร
แม้ในวันที่สองเป็นต้น เมื่อเกิดความคิดขึ้นอีก ก็ทำการทอดธุระเหมือนอย่าง
นั้นนั่นแล ขณะนั้นก็ฉันเนยใสและน้ำมันเป็นต้นนั้นแม่ทั้งหมด ไม่เป็น
ปาราชิกเลย, เธอย่อมต้องทุกกฏหรืออุตถัจจัย และเป็นกัณฑ์ไทยด้วย. ภิกษุ
แม้นี้ ก็ได้ทำอย่างนั้นเหมือนกัน. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึง
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก. ก็เมื่อภิกษุไม่ทำการทอดธุระ
แต่ฉันเนยใสและน้ำมันเป็นต้นนั้น แม่ที่ละน้อย ๆ ด้วยคงใจว่า เราจักฉัน
ทุกวัน ๆ ดังนี้, ในวันใดมีราคาเต็มบาท, ในวันนั้นเป็นปาราชิก.

เรื่องชักชวนกันลัก ฟังทราบตามนัยแห่งการวินิจฉัยที่กล่าวแล้วใน
สังวิชาวาท, เรื่องกำมือ ฟังทราบตามนัยแห่งการวินิจฉัยที่กล่าวแล้วในเรื่อง
ทั้งหลาย มีเรื่องร้านขายข้าวสุกเป็นต้น, เรื่องเนื้อเคน ๒ เรื่อง ฟังทราบ

ตามนัยแห่งการวินิจฉัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องทั้งหลายมีเรื่องขโมยลักมะม่วง เป็นต้น เรื่องหญ้า ๒ เรื่อง มีเนื้อความต้นทั้งนั้น.

ในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องให้แบ่งมะม่วง เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:-
ภิกษุเหล่านั้น ได้ไปยังอาวาสใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งมีกำหนดจำนวนภิกษุไว้. พวกภิกษุผู้อยู่ในอาวาสแห่งนั้นนั้นแหละ แม้เมื่อจะฉันผลไม้ไม่น้อยใหญ่ ในเมื่อพระอาคันตุกะเหล่านั้นมาแล้ว ไม่ได้บอกกับปิยการกว่า พวกเราจงถวายผลไม้แก่พระเถระทั้งหลาย คราวนั้น ภิกษุเหล่านั้นจึงกล่าวว่า มะม่วงของสงฆ์ไม่ถึงแก่พวกกระผมหรือ? จึงให้เกาะระฆังแจกกัน ได้ถวายส่วนแก่ภิกษุเจ้าถิ่นแม่เหล่านี้ ตามลำดับพรรษา แม่ตนเองก็ฉัน. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสแก่พระอาคันตุกะเหล่านั้นว่า ภิกษุทั้งหลาย! เพื่อต้องการฉัน ไม่เป็นอาบัติ เพราะเหตุนี้ บัดนี้ ในอาวาสใด ภิกษุเจ้าของถิ่นไม่ถวายแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ และเมื่อถึงหน้าผลไม้ เห็นว่าภิกษุอาคันตุกะเหล่าอื่นไม่มี ตนเองก็ฉันเสีย ด้วยกิริยาที่เป็นโจร, การที่พวกภิกษุอาคันตุกะเกาะระฆังขึ้นแล้ว แจกกันฉันในอาวาสเช่นนั้น ย่อมควร ส่วนในต้นไม้ใด พวกภิกษุเจ้าของถิ่นรักษาคันไม้ทั้งหลาย เมื่อถึงหน้าผลไม้ ก็แจกกันฉัน ทั้งนำไปใช้ในปัจจัย ๔ โดยชอบ, พวกภิกษุอาคันตุกะ ไม่มีอิสระในต้นไม้ต้นไม้ม่าเหล่าค ที่ทายกกำหนดถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่จีวร พวกภิกษุอาคันตุกะ ไม่มีอิสระในต้นไม้แม่เหล่านั้น. แม้ในต้นไม้ทั้งหลาย ที่ทายกกำหนดถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยที่เหลือ ก็มีนัยเหมือนกันนี้ ส่วนต้นไม้เหล่าใด ที่ทายกไม่ได้กำหนดไว้เช่นนั้น และพวกภิกษุเจ้าถิ่น ก็รักษาปกครองต้นไม้เหล่านั้นไว้ ทั้งฉันอยู่ด้วยกิริยาที่เป็นโจร, ในต้นไม้เหล่านั้น พระ-
* ประโยชน์นี้ อตถโยชนา ๑/๓๕๔... เนว รกขิตฺวา น โคปีตฺวา โจรกฺขา ปริภุชฺชนฺติ แปลว่า ... ทั้งไม่ได้รักษาไม่ได้คุ้มครอง ฉันด้วยกิริยาโจร.

อาคันตุกะทั้งหลาย ไม่ควรตั้งอยู่ในช้อกติกา ของพวกภิกษุเจ้าถิ่น ต้นไม้ เหล่าใด ที่ทายกถวายไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การบริโภคน้ำ และพวกภิกษุ เจ้าถิ่น ก็รักษาปกครองต้นไม้เหล่านั้นไว้ นำไปใช้สอยโดยชอบ, ในต้นไม้ เหล่านั้นนั้นแหละ พระอาคันตุกะทั้งหลาย ควรตั้งอยู่ในช้อกติกา ของพวก ภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น.

ส่วนในมหาปัจฉริ ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุเมื่อฉันผลไม้ ที่ทายกกำหนด ถวายไว้เพื่อปัจจัย ๔ ด้วยโดยจิต พึงให้ศีราคาริสงของปรับอาบัติ, เมื่อแจกกัน ฉันด้วยอำนาจการบริโภคน้ำ เป็นภิกษุไทย, ก็บรรดาผลไม้เหล่านั้น เมื่อภิกษุ แจกกันฉันผลไม้ที่ทายกกำหนดไว้ เพื่อประโยชน์แก่เสนาสนะ ด้วยอำนาจ การบริโภคน้ำ เป็นอุถลัจฉัยด้วย เป็นภิกษุไทยด้วย.

ผลไม้ที่ทายกอุทิศถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่จิวร ควรน้อมเข้าไปใน จิวรเท่านั้น ถ้าเป็นวัดที่มีภิกษาหาได้โดยยาก ภิกษุทั้งหลาย ย่อมลำบากด้วย บิณฑบาต ส่วนจิวรหาได้ง่าย จะทำอุปโลกนกรรมเพื่อความเห็นชอบแห่งสงฆ์ แล้วน้อมเข้าไปในบิณฑบาต ก็ควร. เมื่อลำบากอยู่ด้วยเสนาสนะ หรือคิลาน- ปัจจัย จะทำอุปโลกนกรรมเพื่อความเห็นชอบแห่งสงฆ์ แล้วน้อมเข้าไปเพื่อ ประโยชน์แก่เสนาสนะและคิลานปัจจัยนั้น ก็ควร. แม้ในผลไม้ที่ทายกอุทิศ ถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่บิณฑบาต และเพื่อประโยชน์แก่คิลานปัจจัย ก็มีนัย เหมือนกันนี้. ส่วนสิ่งของที่ทายกอุทิศถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่เสนาสนะ เป็นครุภัณฑ์, ควรรักษาปกครองสิ่งนั้นไว้ แล้วน้อมเข้าไปเพื่อประโยชน์แก่ เสนาสนะนั้นเท่านั้น. ก็ถ้าเป็นวัดที่ภิกษาหาได้โดยยาก ภิกษุทั้งหลายจะเลี้ย อตภาพให้เป็นไปด้วยบิณฑบาตไม่ได้, ในวัดหรือรัฐนี้ วิหารของพวกภิกษุผู้ อพยพไปในที่อื่น เพราะราชภัย โรคภัย และโจรภัยเป็นต้น ย่อมชำระไป,

ชนเหล่าอื่นยอมทำต้นตาลและต้นมะพร้าวเป็นต้น ให้เสียหายไป, ส่วนภิกษุ
อาศัยเสนาสนะปัจจัยแล้ว ย่อมอาจเล็งอรรถภาพให้เป็นไปได้, ในกาลเห็นปานนี้
แม้จำหน่ายเสนาสนะแล้วบริโศก เพื่อประโยชน์แก่การรักษาเสนาสนะ พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้แล้ว. เพราะฉะนั้น เว้นเสนาสนะที่ดีไว้ หนึ่งหลัง
หรือสองหลัง เสนาสนะนอกนี้ ตั้งต้นแต่เสนาสนะเลขที่สุด จะจำหน่ายเพื่อ
ประโยชน์แก่บิณฑบาต ก็ควร, แต่ไม่ควรน้อมเข้าไปทำให้วัตถุที่เป็นมูลเดิม
ขาด. ส่วนในสวนที่ทายกกำหนดถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัย ๔ ไม่ควรทำ
อปโลกนกรรม, แต่จะน้อมเข้าไปเพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยที่ยังพร่องอยู่ ย่อม
สมควร. ควรรักษาสวนไว้, แม้จะย้ายสินจ้างไปให้รักษาไว้ ก็ควร ส่วนชน
เหล่าใดได้รับสินจ้าง สร้างเรือนอยู่รักษาในสวนนั่นเอง, ถ้าชนเหล่านั้นถวาย
มะพร้าว หรือผลตาลสุกแก่ภิกษุทั้งหลายผู้มาแล้ว, ชนผู้รักษาสวนเหล่านั้น
ยอมได้เพื่อถวายผลไม้ เฉพาะที่สงฆ์อนุญาตแก่พวกเขาว่า พวกเขาจะกินผลไม้
มีประมาณเท่านี้ได้ทุกวัน ดังนี้ การที่ภิกษุจะรับเอาผลไม้ของชนเหล่านั้น
แม้ผู้ถวายมากยิ่งขึ้นไป กว่าผลไม้ที่สงฆ์อนุญาตนั้น ย่อมไม่ควร ส่วนผู้ใด
ได้รับเช่าสวนแล้ว ย่อมถวายเฉพาะกับปิยภัณฑ์เท่านั้นแก่สงฆ์ เพื่อประโยชน์
แก่ปัจจัย ๔, ผู้ที่ย่อมได้เพื่อถวายผลไม้แม้มาก. แม้สวนที่ทายกถวายไว้แก่
พระเจดีย์ เพื่อประโยชน์แก่ประทีป หรือเพื่อต้องการปฏิบัติสังฆกรรมสิ่งซึ่งารุด
หักพัง สงฆ์ควรรักษาไว้, ถึงจะย้ายสินจ้างไปบ้าง ก็ควรให้รักษาไว้ ก็แล
ในสวนที่ทายกถวายไว้แก่พระเจดีย์นี้ จะย้ายสินจ้างที่เป็นของเจดีย์บ้าง ที่เป็น
ของสงฆ์บ้าง ควรอยู่. การถวายผลไม้ที่เกิดขึ้นในสวนนั้น (แก่ภิกษุทั้งหลาย
ผู้มาแล้ว ๆ) ของพวกชนผู้พักอยู่ ในสวนนั้นนั่นเอง รักษาสวนเมื่อนั้นอยู่
ด้วยสินจ้าง และของพวกชนผู้รับเช่าสวน แล้วถวายแก่กับปิยภัณฑ์ (แก่สงฆ์)
พึงทราบโดยนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นนั่นแล.

ใน คำนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษา ถวาย ซึ่งมีอยู่ในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องคนรักษามะม่วงเป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :-

ถามว่า คนรักษาถวายเท่าไร จึงควร? ถวายเท่าไร ไม่ควร?

แก้ว่า พระมหาสุมัตถะเถระ กล่าวไว้ก่อนว่า ผลไม้ใด ซึ่งคนรักษา กำหนดถวายด้วยคำว่า พระคุณเจ้าจงถือเอาผลไม้มีประมาณเท่านี้ ทุกวัน ๆ ผลไม้นั้นนั้นแหละย่อมควร, เขาถวายเกินไปกว่านั้นไม่ควร. ส่วนพระมหา-ปทุมเถระกล่าวไว้ว่า หนังสือที่พวกคนรักษาเขียนไว้ หรือทำสัญญาเครื่องหมาย ถวายไว้ จะมีประโยชน์อะไร? คนรักษาเหล่านั้น ก็เป็นอิสระแห่งผลไม้ที่เขาสละแล้วในมือของพวกเขา; เพราะเหตุนั้น ผลไม้ซึ่งคนรักษาเหล่านั้นถวาย แม้มากก็ควร.

ส่วนในอรรถถกเถรเทศที่ท่านกล่าวว่า พวกเด็กหนุ่มของชาวบ้าน ย่อมรักษาสวน หรือผลไม้น้อยใหญ่อย่างอื่นไว้, ผลไม้เล็กน้อยใหญ่ที่เด็กหนุ่มเหล่านั้นถวาย ย่อมควร, แต่ภิกษุไม่ควรใช้ให้พวกเด็กนำมาแล้ว จึงรับ การถวายผลไม้ของชนผู้รับเช่ารักษาสวนของสงฆ์และของเจ้าเจดีย์นั้นแหละ ย่อมควร, การถวายของชนผู้รักษาด้วยสินจ้างเพียงส่วนของตน จึงควร.

ในมหาปัจฉริท่านกล่าวว่า พวกลูกจ้างผู้รักษาสวนของคฤหัสถ์ถวาย ผลไม้ใดแก่ภิกษุทั้งหลาย, ผลไม้นั้นย่อมควร พวกคนผู้รักษาสวนของภิกษุสงฆ์ แบ่งผลไม้ใดจากค่าจ้างของตนถวาย, ผลไม้นั้นก็สมควร, แม้ผู้ใด ได้รับค่าจ้างแล้ว จึงรักษาสวนเพียงกึ่งหนึ่ง หรือต้นไม้ บางชนิดเท่านั้น, การถวายผลไม้จากต้นไม้ที่ถึงแก่ตนเอง แม้ของผู้นั้น ก็ควร, แต่สำหรับชนผู้รับเช่ารักษาสวน จะถวายผลไม้ทั้งหมด ก็ควร. ก็คำที่ท่านกล่าวมานั้นทั้งหมด

* แปลตามอรรถโยชนา ๑/๓๕๕ - ๖.

ต่างกันแค่โดยพยัญชนะ โดยอรรถก็เป็นอันเดียวกันนั่นเอง, เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาควรทราบความอธิบายแล้ว จึงถือเอา.

ในเรื่องไม้ มีวินิจฉัยดังนี้ :-

หลายบทว่า ดาวกาลิโก อหิ ภควา ความว่า ภิกษุนั้นใครจะ กราบทูลว่า ข้าพระองค์มีความคิดจะขอยืม พระพุทธรูปเจ้าข้า! ดังนี้ จึงได้ กราบทูลว่า. คำว่า ดาวกาลิกจิตฺโต นี้ ท่านกล่าวอธิบายไว้ว่า ข้าพระ- พุทธรูป มีความคิดอย่างนี้ว่า จักนำมาคืนให้อีก. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เธอไม่เป็นอาบัติ เพราะขอยืม.

ก็ในเรื่องไม้นี้ มีวินิจฉัยที่พ้นจากบาป ดังต่อไปนี้ :- ถ้าสงฆ์ใช้ให้ ภิกษุทำการงานของสงฆ์ จะเป็นโรงอุโบสถหรือหอฉันก็ตาม, ภิกษุต้องถาม การกสงฆ์เสียก่อน จึงควรขอยืมไป จากไม้ที่เป็นทัพสัมภาระ ซึ่งเก็บไว้เพื่อ สร้างโรงอุโบสถเป็นต้นนั้น. ส่วนทัพสัมภาระที่เป็นของสงฆ์อันใด ไม่ได้ คู้มครองไว้ ย่อมเปียกในเมื่อฝนตก, ทั้งแห้งเพราะแดดเผา, ภิกษุจะนำ ทัพสัมภาระแม้ทั้งหมดนั้นมาสร้างเป็นที่อยู่ของตน ก็ควร, เมื่อสงฆ์ให้นำ คืนมา ควรตกลงยินยอมกันด้วยทัพสัมภาระ หรือด้วยมูลค่าอย่างอื่น. ถ้า ไม่อาจตกลงยินยอมกันได้, เธอควรจะกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ! เสนาสนะ ที่ผมสร้างด้วยทัพสัมภาระของสงฆ์, ขอท่านทั้งหลายจงใช้สอย โดยบริโภค เป็นของสงฆ์เถิด. แต่ภิกษุนี้เท่านั้น เป็นอิสระแห่งเสนาสนะแล. แม้ถ้าเสาหิน ก็ดี เสาไม้ก็ดี บานประตูก็ดี หน้าต่างก็ดี ไม่เพียงพอไซ้, จะขอยืมของสงฆ์ ทำให้เป็นปกติ ก็ควร. ในทัพสัมภาระแม้อย่างอื่น ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ในเรื่องน้ำ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ในกาลใด น้ำย่อมเป็นของหาได้ยาก ในกาลนั้น เขาย่อมนำน้ำมาไกลโยชน์หนึ่งข้าง ถึงโยชน์ข้าง, ในน้ำที่เขา

หวงเห็นเห็นปานนั้น ย่อมเป็นอาหาร, พวกชนย่อมปรุงข้าวต้มและข้าวสวย ให้สำเร็จได้แม้ด้วยน้ำใดที่เขานำมา หรือที่ขังอยู่ในชลาสัยทั้งหลาย มีสระ โปกขรณีเป็นต้น ทั้งทำเป็นน้ำดื่มและน้ำใช้อย่างเดียว หาได้ทำเป็นน้ำสำหรับ ใช้สอย อย่างเหลือเพื่ออย่างอื่นไม่ เมื่อภิกษุถือเอาน้ำเมื่อนั้น ด้วยโดยจิต ย่อมเป็นอาหาร ส่วนภิกษุถือเอาน้ำหนึ่งหม้อ หรือสองหม้อ จากน้ำใด ย่อม ได้เพื่อล้างอาสนะ รดต้นโพธิ์ ทำการบูชาด้วยน้ำ (และ) เพื่อตักน้ำย้อม ควรปฏิบัติในน้ำนั้น ด้วยอำนาจแห่งข้อกติกาสองข้อที่เดียว ภิกษุผู้รับเอาน้ำมากเกินไป หรือใส่วัตถุทั้งหลาย มีดินเหนียวเป็นต้นปนลงด้วยโดยจิต พระวินัยธรพึงให้ตีราคาสิ่งของปรับอาบัติ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าของถิ่น ทำข้อ กติกาวัตรไว้อย่างมั่นคง ไม่ยอมให้ภิกษุเหล่าอื่นใช้ล้างสิ่งของ หรือใช้ย้อมผ้า แต่ตนเองถือเอาทำกิจทุกอย่าง เมื่อภิกษุเหล่าอื่นไม่เห็น พวกภิกษุอาคันตุกะ ไม่ต้องตั้งอยู่ในข้อ กติกาของภิกษุเจ้าของถิ่น แล่นั้น พึงใช้ล้างสิ่งของมีประมาณ เท่ากับที่ภิกษุเจ้าของถิ่นใช้ล้าง. ถ้าสงฆ์สระโปกขรณี หรือมีบ่อน้ำอยู่สอง สามแห่งไซ้ และสงฆ์ทำข้อกติกาไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ควรตักน้ำในสระ โปกขรณี และบ่อน้ำนี้, ควรรับเอาน้ำดื่มจากที่นี่, ควรทำการใช้สอยกิจทุก อย่าง ในสระโปกขรณีและบ่อน้ำนี้, พวกภิกษุอาคันตุกะควรทำกิจทั้งหมดด้วย ข้อ กติกาวัตรนั้นแล. ในสระโปกขรณีเป็นต้นต้นใด ไม่มีข้อกติกา, การใช้สอย กิจทุกอย่าง ในสระโปกขรณีเป็นต้นนั้น ย่อมควร ฉะนั้นแล.

ในเรื่องดินเหนียว มีวินิจฉัยดังนี้:- ในที่ใด ดินเหนียวเป็นของ หาได้ยาก หรือดินเหนียว มีสีมีประการต่างๆ อันพวกชนชนมากองไว้, ในที่นั้นแม้ดินเหนียวชนิดน้อย ก็มีราคาถึง ๕ มาสก; เพราะเหตุนี้ จึง เป็นไปปาราชิก. อนึ่ง เมื่อการงานของสงฆ์ และการงานในพระเจดีย์สำเร็จแล้ว

การที่ภิกษุถามสงฆ์เสียก่อน จึงถือเอาหรือขอยืมเอา ควรอยู่. ในปูนขาวก็ดี ในจิตรกรรมและวรรณกรรมก็ดี ก็มีนัยเหมือนกัน.

ในเรื่องหญ้าทั้งหลาย มีวินิจฉัยดังนี้ :- ในหญ้าที่ภิกษุเอาไปเผา เป็นทุกกฎ เพราะไม่มีการให้เคลื่อนจากฐาน, แต่เป็นภณฑไทย. สงฆ์รักษาพื้นที่ที่ปลูกหญ้าไว้ แล้วใช้หญ้านั้นมุงที่อยู่ของสงฆ์, บางคราวสงฆ์ยอมไม่อาจรักษาได้อีก. ครั้งนั้น มีภิกษุอีกรูปหนึ่ง รักษาไว้ด้วยมงวัตรเป็นใหญ่หญ้านั้น เป็นของสงฆ์เหมือนกัน ถ้าไม่มีใครรักษา สงฆ์ควรตั้งภิกษุรูปหนึ่งว่า ท่านจงช่วยรักษาให้ที, ถ้าเธอรูปนั้น ประรณาส่วนแบ่งไซ้, สงฆ์แม่จะต้องเสียส่วนแบ่งให้ ก็ควรให้เธอรูปนั้นรักษา. ถ้าเธอขอเพิ่มส่วนแบ่งไซ้, สงฆ์ควรให้โดยแท้. ภิกษุขอเพิ่ม เต็มขึ้นอีก สงฆ์ควรพูดว่า ท่านจงไป รักษาแล้ว เอาหญ้าทั้งหมด มุงเสนาสนะของตนเถิด. เพราะเหตุไร ไม่ควรให้พร้อมทั้งพื้นที่ ที่เป็นครุภณท์ ควรให้เพียงหญ้าเท่านั้น. เมื่อภิกษุรูปนั้น รักษาไว้แล้ว ใช้มุงเสนาสนะของตน, ถ้าสงฆ์ยังจะสามารถจะรักษาได้อีก, สงฆ์ควรจะพูดกะภิกษุรูปนั้นว่า ท่านไม่ต้องรักษา, สงฆ์จักรักษาเอง ดังนี้.

๗ เรื่อง มีเรื่องเตียงเป็นต้น ปราภุชัคแล้วแล. ก็เมื่อภิกษุลักเสาคินก็ดี เสาคิมก็ดี หรือสิ่งของอะไร ๆ อย่างอื่น แม้ที่ไม่ได้มาในพระบาฬี ซึ่งมีราคาถึงบาท เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

ในเรื่องสำหรับทำความเพียรเป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- แม้เมื่อภิกษุ พังฝาก็ดี กำแพงก็ดี แห่งสถานที่มีบริเวณเป็นต้น ซึ่งถูกเจ้าของเขาทอดทิ้ง เรียกราคไว้ แล้วลักเอาทัพสัมภาระมีอิฐเป็นต้นไป ก็มีนัยนั้นเหมือนกัน เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ภิกษุทั้งหลาย บางคราวยอมอยู่ครอบครอง

เสนาสนะ ที่ชื่อว่าเป็นของสงฆ์ บางคราวก็ไม่อยู่ครอบครอง. แม้เมื่อภิกษุ ลักเอาบริวารบางอย่าง ในสถานที่ทั้งหลาย มีวัดที่ถูกทอดทิ้งแล้วเป็นต้น ใน เมื่อชาวชนบทอพยพหนีไป เพราะโจรภัยในชายแดน ก็มีนัยนั้นเหมือนกัน. ส่วนภิกษุเหล่าใดนำทัพสัมภาระไปใช้ชั่วคราว จากวัดที่เขาทอดทิ้งแล้วนั้น และในเมื่อวัดมีภิกษุกลับมาอยู่ ภิกษุทั้งหลาย สั่งภิกษุเหล่านั้นให้นำมาคืน ควรให้คืน. แม้ถ้าเธอทั้งหลาย นำสัมภาระไม่เป็นต้น จากวัดที่เขาทอดทิ้ง แล้วนั้น มาสร้างเป็นเสนาสนะ, สิ่งของที่พวกเธอนำมานั้น หรือเสนาสนะที่มีราคาเท่ากับสิ่งของนั้น ควรให้คืนเหมือนกัน. เมื่อชาวชนบท ยังไม่ตัด ความอาลัย อพยพไป ด้วยคิดว่า พวกเราจักกลับมาอยู่ ครอบครองอีก, เสนาสนะที่เป็นของคณะหรือเป็นของบุคคล เป็นอันเขายังถือกรรมสิทธิ์อยู่. ถ้าเขา เหล่านั้นอนุญาตให้, ไม่มีกิจด้วยการทำคืน. ส่วนทัพสัมภาระของสงฆ์ จัด เป็นกรุกัณฑ์ เพราะฉะนั้น ควรจัดการให้คืนเหมือนกัน เรื่องเครื่องใช้สอย ในวิหารมีเนื้อความกระจำงทั้งนั้น

ในพระพุทธานุญาตนี้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้นำไป ใช้ได้ชั่วคราว ดังนี้ มีวินัยฉับดังนี้ ภิกษุใดยืมเตียงหรือตั้งของสงฆ์ไป ใช้สอยโดยการให้สอยอย่างของสงฆ์ หนึ่งเดือนบ้าง สองเดือนบ้าง ในสถานที่ ผาสุกของตน เมื่อภิกษุทั้งหลายผู้แก่กว่ามาแล้วก็ถวาย, ไม่นำกลับคืน. เมื่อ เดียงและตั้งนั้น หายไปบ้าง ชำรุดไปบ้าง คนอื่นลักไปโดยความเป็นขโมย บ้าง ย่อมไม่เป็นสินใช้แก่ภิกษุรูปนั้น. แต่เมื่อเธออยู่แล้วจะไป ควรจะเก็บ ไว้ในที่เดิม. ส่วนภิกษุใดใช้สอย โดยการให้สอยเป็นของบุคคล ไม่ได้ถวาย แก่ภิกษุทั้งหลายผู้แก่กว่า ซึ่งมาแล้วๆ (เมื่อเตียงและตั้งนั้นเสียหายไปบ้าง ชำรุดไปบ้าง คนอื่นลักไปโดยความเป็นขโมยบ้าง) ย่อมเป็นสินใช้แก่ภิกษุรูป

นั้น. ในสังเขปอรรถกถาท่านกล่าวไว้ว่า ก็ภิกษุผู้^๑นำไปสู่อาวาสอื่นแล้วใช้สอย ถ้าในอาวาสนั้น ภิกษุผู้^๑แก่กว่า มาบังคับให้ภิกษุนั้นออกไปเสีย ควรพูดว่า ผมนำเตียงและตั่งนี้ มาจากอาวาสชื่อโน้น, ผมจะไป ผมจำจัดเตียงและตั่งนั้นให้เป็นปกติ. ถ้าภิกษุผู้^๑แก่กว่านั้น พูดว่า ข้าพเจ้าจักจัดให้เป็นปกติเอง, แม้จะทำให้เป็นภาระของภิกษุผู้^๑เฒ่า^๒นั้น ไปเสีย ก็ควร.

ในเรื่องเมืองจัมปา มีวินิจฉัยดังนี้:- ข้าวยาकुที่พวกชนใส่่อประณ-
ชาติชนิดเอก อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมกับน้ำมันงา และข้าวสาร แล้วปรุงด้วย
วัตถุ ๓ อย่าง คือ น้ำมันงา ข้าวสาร และถั่วเขียว, หรือน้ำมันงา ข้าวสาร
และถั่ว ราชมาย, หรือน้ำมันงา ข้าวสาร และเชื้อถั่วพู ชื่อว่า **เตกภูละ**^๓
(ข้าวยาकुปรุงด้วยวัตถุ ๓ อย่าง). ได้ยินว่า พวกชนยอมประกอบปรุงข้าวยาकु
ชื่อ **เตกภูละ** นั้นด้วยวัตถุ ๓ อย่าง มีเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด
เป็นต้นเหล่านี้ ในน้ำมันที่เคือดด้วยน้ำ ๔ ส่วน.

ในเรื่องเมืองราชคฤห์ มีวินิจฉัยดังนี้:- ขนมที่มีรสดียิ่ง ท่านเรียกว่า
ขนมรวงผึ้ง อาจารย์บางพวกกล่าวว่า รวงผึ้ง บ้าง. คำที่เหลือ แม้ใน
๒ เรื่องนี้ ก็พึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในเรื่องแจกข้าวสุกนั้นแล้ว.

ในเรื่องพระอชชุกะ มีวินิจฉัยดังนี้:-

บทว่า **เอตทโวจ** ความว่า คฤหบดีนั้นเป็นไข้ ได้สั่งไว้แล้ว.

หลายบทว่า **อายุสฺมา อุปาถิ อายุสฺนโต อชฺชุกตฺส ปกุโช**

ความว่า ท่านพระอุบาลี หาใช่เป็นฝักฝ้าย (ของท่านพระอชชุกะนั้น) ด้วย
อำนาจถึงความลำเอียงไม่ โดยที่แท้ บัณฑิตพึงทราบว่า พระเถระเป็นฝักฝ้าย
(ของท่านพระอชชุกะนั้น) ด้วยความอนุเคราะห์ผู้เป็นลัทธิ และอนุเคราะห์
* บาลีเดิมเป็น **เตกภูลล.**

พระวินัย เพราะรู้ว่าท่านไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือในเรื่องพระอัชชุกะนี้ มีเนื้อความต้นทั้งนั้น.

ในเรื่องเมืองพาราณสี มีวินัยจัตยดังนี้:-.

สองบทว่า โจรเหิ อุปฺปทฺทตฺ ความว่า ถูกพวกโจรปล้นแล้ว.

หลายบทว่า อิทุธิยา อาเนตฺวา ปาสาท ฐเปติ ความว่า ได้ยินว่า พระเถระได้เห็นสกุลนั้น เพียบพร้อมอยู่ด้วยลูกศรคือความโศก วนเวียนกลับไปกลับมาอยู่ จึงได้อธิษฐานปราสาทของตนเหล่านั้นแล ด้วยฤทธิ์ของตนว่า จงปรากฏมีในที่ใกล้เด็กทั้งหลาย โดยความอนุเคราะห์กรรม เพื่อความกรุณา เพื่อประโยชน์แก่การตามรักษาความเลื่อมใสแห่งสกุลนั้น. เด็กทั้ง ๒ ก็จำได้ว่า ปราสาทของพวกเรา จึงได้ขึ้นไป. ลำดับนั้นพระเถระได้คลายฤทธิ์แล้ว. แม้ปราสาทก็ได้ตั้งอยู่ในที่ของตนตามเดิม. แต่พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย กล่าวไว้ด้วยอำนาจโฆหารว่า พรเถระนำเด็ก ๒ นั้นมาด้วยฤทธิ์แล้วพักไว้ในปราสาท.

บทว่า อิทุธิวิสเย คือ ไม่เป็นอาบัติ เพราะอธิษฐานฤทธิ์เช่นนี้. ส่วนฤทธิ์ คือการแปลต่าง ๆ ย่อมไม่ควร ฉะนั้นและ. ๒ เรื่องในที่สุด มีเนื้อความต้นทั้งนั้นแล.

จบทุติยปาราชิกวรรณา ในวินัยสังวรรรณา

ชื่อสมันตปาสาทิกา

[คาถาสรรูปุติยปาราชิกสิกขาบท]

ในทุติยปาราชิกสิกขาบทนี้ มีอนุศาสนี ดังต่อไปนี้

ทุติยปาราชิกสิกขาบทนี้ใด อันพระ

ชินเจ้าผู้ไม่เป็นที่ ๒ มกิลสอันพ่ายแพ้แล้ว

ทรงประกาศแล้วในพระศาสนานี้, ลิกขาบท
อื่นใด ๆ ที่มีนัยอันซับซ้อนมากมาย มีเนื้อ
ความและวินิจฉัยลึกลับซึ่ง เสมอด้วยทุติย-
ปาราชิกลิกขาบทนั้น ย่อมไม่มี. เพราะเหตุ
นั้น เมื่อเรื่องหยั่งลงแล้ว ภิกษุผู้รู้ทั่วถึง
พระวินัย จะทำการวินิจฉัยในเรื่องที่หยั่งลง
แล้วนี้ ด้วยความอนุเคราะห์พระวินัย ฟัง
พิจารณาพระบาลีและอรรถกถารวมทั้ง
อธิบาย โดยถ้วนถี่ อย่าเป็นผู้ประมาท ทำ
การวินิจฉัยเถิด. ในกาลไหน ๆ ไม่ฟังทำ
ความอาจหาญในการชื้ออาบัติ, ควรใส่ใจว่า
เราจักเห็นอนาบัติ. อนึ่ง แม้เห็นอาบัติแล้ว
อย่าเพื่อพูดเพรื่อไปก่อน ฟังใคร่ครวญและ
หารือกับท่านผู้รู้ทั้งหลายแล้ว จึงปรับอาบัติ
นั้น. อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายผู้เป็น
ปุถุชนในศาสนานี้ ย่อมเคลื่อนจากคุณ คือ
ความเป็นสมณะ ด้วยอำนาจแห่งจิต ที่มัก
กลับกลอกเร็ว ในเพราะเรื่องแม่ที่ควร.
เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้เฉลียวฉลาด เมื่อถึง
เห็นบริวารของผู้อื่น เป็นเหมือนงูมีพิษร้าย
และเหมือนไฟ ฟังจับต้องเถิด.

ตติยปาราชิกกัณฑ์

นิทานปฐมบัญญัติ เรื่องภิกษุหลายรูป

[๑๗๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่ามหาวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้นพระองค์ทรงแสดงอสุภกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุภกรรมฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุภกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณอสุภสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยายแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราปรารถนาจะหลีกออกเร้นอยู่ตลอดถึงเดือน ไคร ๆ อย่าเข้าไปหาเรา นอกจากภิกษุผู้นำบิณฑบาตเข้าไปให้รูปเดียว ภิกษุเหล่านั้นรับ ๆ สั่งแล้ว ไม่มีใครกล้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย นอกจากภิกษุผู้นำบิณฑบาตเข้าไปถวายรูปเดียว ภิกษุเหล่านั้นสนทนากันว่า พระผู้พระภาคเจ้าทรงแสดงอสุภกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุภกรรมฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุภกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุภสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยายดังนี้ แล้วพากันประกอบความเพียรในการเจริญอสุภกรรมฐาน หลายอย่างหลายกระบวนอยู่ ภิกษุเหล่านั้น อึดอัด ระอา เกลียดซังร่างกายของตน คุจสตรีรุ่นสาวหรือบุรุษรุ่นหนุ่ม พอใจในการตกแต่งกาย อาบน้ำสระเกล้า มีซากศพ พวงศพ สุนัข หรือซากศพมนุษย์มาคลุ้งอยู่ที่คอ ฟิงอึดอัด สะอิดสะเอียน เกลียดซัง ฉะนั้น จึงปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหามิถิลนทิกสมณกุตตก^{*} กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อคุณ ขอท่านได้ปลงชีวิตพวกฉันที บาตรจิวนี้จักเป็นของท่าน ครั้งนั้นมีมิถิลนทิกสมณกุตตก^{*} อันภิกษุ

* คนโกนผมไว้จุก นุ่งผ้ากาสาละสีหนึ่ง ห่มสีนหนึ่ง ทำนองเป็นตาเถน.

ทั้งหลายจงด้วยบาตรจีวร จึงปลงชีวิตภิกษุเป็นอันมากแล้ว ถือดาบเปื้อนเลือด
เดินไปทางแม่น้ำวัคคุมทา ขณะเมื่อมีกัลณทิกสมณกุตตก์ กำลังล้างดาบที่
เปื้อนเลือดนั้น อยู่ ได้มีความรำคาญ ความเดือดร้อนว่า ไม่ใช่ลาภของเราหนอ
ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ชั่วแล้วหนอ เราไม่ได้ดีแล้วหนอ เราสร้างบาป
ไว้มากจริงหนอ เพราะเราได้ปลงชีวิตภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณ-
ธรรม ขณะนั้นเทพดาคนหนึ่งผู้นับเนื่องในหมู่มาร เดินมาบนน้ำมิได้แตก
ได้กล่าวคำนี้กะเขาว่า ดีแล้ว ดีแล้ว ท่านสัตบุรุษ เป็นลาภท่าน ๆ ได้ดีแล้ว
ท่านได้สร้างสมบุญไว้มาก เพราะท่านได้ช่วยสงคนที่ยังข้ามไม่พ้น ให้ข้ามพ้นได้
ครั้งมีกัลณทิกสมณกุตตก์ ได้ทราบว่าเป็นลาภของเรา เราได้ดีแล้ว เราได้
สร้างสมบุญไว้มาก เพราะเราได้ช่วยสงคนที่ยังข้ามไม่พ้น ให้ข้ามพ้น ได้ ดังนี้
จึงถือนดาบอันคม จากวิหารเข้าไปสู่วิหาร จากบริเวณเข้าไปสู่บริเวณ แล้ว
กล่าวอย่างนี้ว่า ใครยังข้ามไม่พ้น ข้าพเจ้าจะช่วยสงให้ข้ามพ้น บรรดาภิกษุ
เหล่านั้น ภิกษุเหล่าใด ยังไม่ปราศจากราคะ ความกลัว ความหวาดเสียว
ความสยอง ย่อมมีแก่ภิกษุเหล่านั้นในเวลานั้น ส่วนภิกษุเหล่าใดปราศจากราคะ
แล้ว ความกลัว ความหวาดเสียว ความสยอง ย่อมไม่มีแก่ภิกษุเหล่านั้นใน
เวลานั้น ครั้งนั้นกัลณทิกสมณกุตตก์ ปลงชีวิตภิกษุเสียวันละ ๑ รูปบ้าง
๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๖ รูปบ้าง ๗ รูปบ้าง ๘ รูปบ้าง
๙ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๒๐ รูปบ้าง ๓๐ รูปบ้าง ๔๐ รูปบ้าง ๕๐ รูปบ้าง
๖๐ รูปบ้าง.

รับสั่งให้เผด็จสงฆ์

[๑๗๗] ครั้นล่วงถึงเดือนนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากที่
ประทับเร้นแล้ว รับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า คุณ่อนอานนท์ เหตุไฉนหนอ
ภิกษุสงฆ์จึงคูเหมือนน้อยไป.

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า เพราะ
พระองค์ทรงแสดงอสุกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกกรรมฐาน ทรงสรรเสริญ
คุณแห่งการเจริญอสุกกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ
โดยอเนกปริยายแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า และภิกษุเหล่านั้นก็พากัน
พูดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอสุกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุก-
กรรมฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุกกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณ
แห่งอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยาย จึงพากันประกอบความเพียรในการ
เจริญอสุกกรรมฐาน หลายอย่างหลายกระบวนอยู่ เธอเหล่านั้น อีตอัค ระอา
เกลียดชังร่างกายของตน คุจสตรีรุ่นสาวหรือบุรุษรุ่นหนุ่ม พอใจในการ
ตกแต่งกาย อาบน้ำ สระเกล้า มีซากศพพุง ซากศพสุนัขหรือซากศพมนุษย์
มากลื้ออยู่ที่คอ จะพึงอีดอัค สะอิดสะเอียน เกลียดชัง ฉะนั้น จึงปลงชีวิต
ตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหามิคลัณฑก-
สมณกุตตก กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อคุณ ขอท่านได้ช่วยปลงชีวิตพวกฉันที บาตร
จิวนี่จะเป็นของท่าน พระพุทธเจ้าข้า ครั้นมิคลัณฑกสมณกุตตกได้บาตรจิวน
เป็นค่าจ้างแล้ว จึงปลงชีวิตภิกษุเสียวันละ ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง
๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๖ รูปบ้าง ๗ รูปบ้าง ๘ รูปบ้าง ๙ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง
๒๐ รูปบ้าง ๓๐ รูปบ้าง ๔๐ รูปบ้าง ๕๐ รูปบ้าง ๖๐ รูปบ้าง ข้าพระพุทธเจ้า
ขอประทานพระวโรกาส ภิกษุสงฆ์นี้จะพึงดำรงอยู่ในพระอรหัตผลด้วยปริยาย
ใด ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงตรัสบอกปริยายอื่นนั้นเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุก่อนอานนท์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงเผด็จ
ภิกษุที่อาศัยพระนครเวสาลีอยู่ทั้งหมด ให้ประชุมกันที่อุปัฏฐานศาลา.

เป็นดังรับสั่งพระพุทธเจ้าข้า ท่านพระอานนท์รับสนองพระพุทธพจน์
แล้ว จึงเผด็จภิกษุสงฆ์ที่อาศัยพระนครเวสาลีอยู่ทั้งสิ้น ให้ประชุมที่อุปัฏฐาน-

ศาลาแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุสงฆ์
ประชุมพร้อมกันแล้ว ขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดทราบกาลอันควร ใน
บัดนี้เถิด พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงแสดงอานาปานสติสมาธิกา

[๑๗๘] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าสู่อุปัฏฐานศาลา
ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ถวาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า พวกคุณ
ภิกษุทั้งหลาย แม้สมาธิในอานาปานสตินี้แล อันภิกษุอบรมทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นคุณสมบัติ เยือกเย็น อยู่เป็นสุข และยังบาปอกุศลธรรมที่
เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายสงบไปโดยฉับพลัน จุลละอองและฝุ่นที่ฟุ้งขึ้น
ในเดือนท้ายฤดูร้อน ฝนใหญ่ที่ตกในสมัยมิใช่ฤดูกาล ย่อมยังละอองและฝุ่น
นั้น ๆ ให้อันตรายสงบไปได้ โดยฉับพลัน ฉะนั้น.

พวกคุณภิกษุทั้งหลาย ก็อานาปานสติสมาธิ อันภิกษุอบรมอย่างไร
ทำให้มากอย่างไร จึงเป็นคุณสมบัติ เยือกเย็น อยู่เป็นสุข และยังบาป
อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายสงบไปโดยฉับพลัน.

พวกคุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ตาม อยู่ ณ
โคนไม้ก็ตาม อยู่ในสถานที่สงัดก็ตาม นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงดำรงสติบายหน้า
สู่กรรมฐาน ภิกษุนั้น ย่อมมีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก เมื่อหายใจเข้ายาว
ก็รู้สึกรับเข้ายาว หรือเมื่อหายใจออกยาว ก็รู้สึกรับออกยาว เมื่อ
หายใจเข้าสั้น ก็รู้สึกรับเข้าสั้น หรือเมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้สึกรับออกสั้น
ย่อมสำเนียงกว่า เราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า ย่อม
สำเนียงกว่า เราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจออก ย่อมสำเนียงกว่า เราจัก
ระงับกายสังขารหายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจออก

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

[๑๗๕] ลำคั้บนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ใน เพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุ ทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกัน และกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็ไปหามิคลัณทิกสมณกุตตกั กเล่าอย่างนี้ว่า พ่อคุณ ขอท่านได้ช่วยปลงชีวิตพวกฉันที บาตรจีวรนี้จักเป็นของท่าน ดังนี้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย การ กระทำของภิกษุเหล่านั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนภิกษุเหล่านั้นจึงได้ปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกัน ให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหามิคลัณทิกสมณกุตตกั พุดอย่างนี้ว่า พ่อคุณ ขอท่านได้ช่วยปลงชีวิตพวกฉันที บาตรจีวรนี้จักเป็นของท่าน ดังนี้เล่า คู่ก่อน ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว โดย ที่แท้ การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใส ของผู้ที่ ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของตนบางพวกลุ่ื่อมใสแล้ว ครั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุเหล่านั้น โดยอนกปริยายแล้ว จึงทรงติโทษ แห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบ่ารุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ทรงสรรเสริญคุณแห่ง ความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบ่ารุงง่าย ความเป็นคนมักน้อย ความเป็นคนสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม

การปรารภความเพียรโดยอเนกปริยาย แล้วทรงแสดงธรรมมีกถาที่สมควรแก่
เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่ง
ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด
อาสวะจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระ
สังฆกรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระปฐมบัญญัติ

๓. อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวง
หาศัตรูอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็น
ปาราชิก หาสังวาสมิได้.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๘๐] ก็โดยสมัยนั้นแล อุบาสกคนหนึ่งเป็นไข้ ภริยาของเขาเป็น
คนสวย น่าเอ็นดู น่าชม พวกพระฉัพพัคคีย์มีจิตปฏิพัทธ์ในหญิงนั้นจึงคำริ
ขึ้นว่า ถ้าอุบาสกสามียังมีชีวิตอยู่ พวกเราจักไม่ได้นาง ฉะนั้น พวกเราจัก

พรรณนาคุณแห่งความตายแก่อุบาสกนั้น ครั้นดำรินั้นแล้ว จึงเข้าไปหา
อุบาสกนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า คุณก่อนอุบาสก ท่านเป็นผู้ทำความดีไว้แล้ว ทำกุศล
ไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว
มิได้ทำความเสียหาย ทำแต่ความดี มิได้ทำบาป จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน
ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ตายจากโลกนี้แล้ว
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ท่านจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอ
เปรียบพร้อมอิมเอบด้วยเบญจกามคุณ อันเป็นทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น.

ครั้งนั้น อุบาสกนั้นเห็นจริงว่า ท่านพูดจริง เพราะเราทำความดีไว้
แล้ว ทำกุศลไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป
มิได้ทำความชั่ว มิได้ทำความเสียหาย เราทำแต่ความดี เรามิได้ทำความชั่ว
จะประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ เราตายเสียดีกว่า
เป็นอยู่ ตายจากโลกนี้แล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เราจักเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอเปรียบพร้อมอิมเอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็น
ทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น ดังนี้แล้ว เขาจึงรับประทานโภชนะที่แสดง
เขียวขาทนียะที่แสดง ลิมสาณียะที่แสดง และคัมปานะที่แสดง เมื่อเป็นเช่นนั้น
ความป่วยหนักก็เกิดขึ้น เขาถึงแก่กรรมเพราะความป่วยใช้นั้นเอง ภริยาของ
เขาจึงฟังโทษว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ไม่ละอาย
ทุกสิ่ง ทุกที แท้จริง พระสมณะเหล่านี้ ยังปฎิญาณตนว่า เป็นผู้ประพฤดิธรรม
ประพฤดิสงบ ประพฤดิพรหมจรรย์ กล่าวคำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม
ทีเดียวว่า ความเป็นสมณะย่อมไม่มีแก่พระสมณะเหล่านี้ ความเป็นพราหมณ์
ของพระสมณะเหล่านี้หาไม่ ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ของพระ
สมณะเหล่านี้ พินาศแล้ว ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ ของพระ-

สมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน และโพนทะนาว่า พระสมณะเหล่านี้ ปราศจากความเป็นสมณะ ปราศจากความเป็นพราหมณ์เสียแล้ว เพราะสมณะเหล่านี้ ได้พรรณานาคูณแห่งความตายแก่สามีของเรา สามีของเราถูกพระสมณะเหล่านี้ ทำให้ตายแล้ว.

แม้คนเหล่านี้ก็เพ่งโทษว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ไม่ละอาย ทูศีล พุคเทจ แท้จริง พระสมณะเหล่านี้ยังปฏิญาณตนว่าเป็นผู้ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวคำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม ตีติยชนว่า ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ของสมณะเหล่านี้ หามีไม่ ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ ของพระสมณะเหล่านี้ พิณาสแล้ว ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ ของพระสมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน และโพนทะนาว่า พระสมณะเหล่านี้ ปราศจากความเป็นสมณะ ปราศจากความเป็นพราหมณ์เสียแล้ว เพราะพระสมณะเหล่านี้ พรรณานาคูณแห่งความตายแก่อุบาสก ๆ ถูกพระสมณะเหล่านี้ ทำให้ตายแล้ว ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคนเหล่านั้น เพ่งโทษตีติยชนโพนทะนาอยู่ จำพวกที่มีความมักน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความรังเกียจ เป็นผู้ใคร่ต่อสิกขา ต่างก็เพ่งโทษตีติยชนโพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์ จึงได้พรรณานาคูณแห่งความตายแก่อุบาสกเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติอนุบัญญัติ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์

เหล่านั้นว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอพรณนาคุณแห่งความตาย
แก่อุบาสกจริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพระพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย
การกระทำของพวกเขานั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ
ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไฉนพวกเธอจึงได้พรณนาคุณแห่งความตายแก่อุบาสก
เล่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของพวกเขานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อม
ใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวกเขานั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใส
ของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว
ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนพระฉัพพัคคีย์เหล่านั้น โดยอเนกปริยายแล้ว
ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก ความเป็นคนบารุงยาก ความเป็นคนมัก
มาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่ง
ความเป็นคนเลียงง่าย ความเป็นคนบารุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ
ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความ
เพียรโดยอเนกปริยาย ทรงแสดงธรรมมิกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสม
แก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความปลอดภัยแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่ง
ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อ
กำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่

เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้นว่าดังนี้:-

อนุบัญญัติ

๓. อนึ่ง ภิกษุใตจงใจพรากรากกายมนุษย์ จากชีวิต หรือแสวงหาศัตรูอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณาคุณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตาย ด้วยถ้อยคำว่า นายผู้เป็นชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนี้ มีความหมายหลายอย่าง อย่างนี้ พรรณาคุณในความตายก็ดี ชักชวนเพื่ออันตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

เรื่องพระนัฬพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่าผู้ คือ ผู้เช่นใด มีการทำงาน ใด มีชาติอย่างไร มีชื่ออย่างไร มีโคตรอย่างไร มีปกติอย่างไร มีธรรมเนียมอยู่อย่างไร มีอารมณ์อย่างไร เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม เป็นมัชฌิมะก็ตาม นี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นผู้ขอ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า ประพฤติภิกขาจารวัตร ชื่อว่า ภิกษุ เพราะ

อรรถว่า ทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว ชื่อว่า **ภิกษุ** โดยสมญา ชื่อว่า **ภิกษุ** โดยปฏิญญา ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นเอหิภิกษุ ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นผู้อุปสมบทแล้วด้วยไตรสรณคมน์ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นผู้เจริญ ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า มีสารธรรม ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นพระเสขะ ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นพระอเสขะชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ บรรดาผู้ที่ชื่อว่า ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุนี้ใด ที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรมอันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ว่า **ภิกษุ** ในอรรถนี้.

บทว่า **จงใจ** ความว่า ภิกษุใครรู้อยู่ รู้คืออยู่ พรากกายมนุษย์จากชีวิต การกระทำของภิกษุนั้น เป็นความตั้งใจ พยายาม ละเมิด.

ที่ชื่อว่า **กายมนุษย์** ได้แก่จิตแรกเกิดขึ้น คือ ปฐมวิญญาณปรากฏขึ้นในท้องแห่งมารดา トラบเท่าถึงกาลเป็นที่ตาย อรรถภาพในระหว่างนี้ ชื่อว่า **กายมนุษย์**.

บทว่า **พรากชีวิต** ความว่า ตัดทอน บั่นรอน ซึ่งอินทริย์คือชีวิต ทำความสืบท่อให้กำเริบ.

บทว่า **หรือแสวงหาศีลตราอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์** นั้น ได้แก่ คาบ หอก ฉมวก หลาว ค้อน หิน มีด ยาพิษ หรือเชือก.

[๑๘๒] บทว่า **หรือพรรณนาคุณแห่งความตาย** ได้แก่แสดงโทษในความเป็นอยู่ พรรณนาคุณในความตาย.

[๑๘๓] บทว่า **หรือชักชวนเพื่ออันตาย** คือชักชวนว่า จงนำมีดมา จงกินยาพิษ หรือจงแขวนคอตายด้วยเชือก.

[๑๘๔] บทว่า **แนะนำผู้เป็นชาย** นี้เป็นคำสำหรับเรียก คือคำทักทาย.

คำว่า **จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบาก** ยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้ นั้น อธิบายว่า ชีวิตที่ชื่อว่า ยากแค้น คือเทียบชีวิตของตนมั่งคั่ง ชีวิตของตนเข็ญใจ ก็ชื่อว่า ยากแค้น เทียบชีวิตของตนมีทรัพย์ ชีวิตของตนไร้ทรัพย์ ก็ชื่อว่า ยากแค้น เทียบชีวิตของเหล่าเทพเจ้า ชีวิตของพวกมนุษย์ ก็ชื่อว่า ยากแค้น ชีวิตของตนมีมือขาด มีเท้าขาด มีทั้งมือทั้งเท้าขาด มีหูขาด มีจมูกขาด มีทั้งหูทั้งจมูกขาด ชื่อว่า ชีวิตอันแสนลำบาก จะประโยชน์อะไรด้วยชีวิตอันแสนลำบากและยากแค้น เช่นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้.

บทว่า **มีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนี้** ความว่า ธรรมชาติอันใดเป็นจิต ธรรมชาติอันนั้นชื่อว่า ใจ ธรรมชาติอันใดเป็นใจ ธรรมชาติอันนั้นชื่อว่า จิต.

บทว่า **มีความมุ่งหมายหลายอย่าง อย่างนี้** คือมีความหมายในอันตาย มีความจงใจในอันตาย มีความประสงค์ในอันตาย.

บทว่า **โดยหลายนัย** คือ โดยอาการมากมาย.

บทว่า **พรรณนาคุณในความตายก็ดี** ได้แก่ แสดงโทษในความ เป็นอยู่ พรรณนาคุณในความตายว่า ท่านตายจากโลกนี้แล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอเปรียบพร้อม อิ่มเอิบด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น.

[๑๘๕] บทว่า **ชักชวนเพื่ออันตรายก็ดี** คือชักชวนว่า จงนำมีดมา จงกินยาพิษ จงแขวนคอตายด้วยเชือก หรือจงโจนลงในบ่อ ในเหว หรือในที่ชัน.

[๑๘๖] คำว่า **แม้ภิกษุนี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียดะภิกษุ ๒ รูปแรก.

คำว่า **เป็นปาราชิก** มีอธิบายว่า ศีลาหนาแตกสองเสี่ยงแล้วเป็นของกลับต่อให้ติดสนิทอีกไม่ได้แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน จงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิตแล้ว ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระสากยบุตร เพราะเหตุฉนั้น จึงตรัสว่า **เป็นปาราชิก**.

บทว่า **หาสังวาสมิได้** ความว่า ที่ชื่อว่าสังวาสนั้น ได้แก่กรรมที่พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน ฉนั้นชื่อว่าสังวาส สังวาสนั้นไม่มีกับภิกษุฉนั้น เพราะเหตุฉนั้น จึงตรัสว่า **หาสังวาสมิได้**.

บทภาษณีย์

มาติกา

[๑๘๗] ทำเอง ยืนอยู่ใกล้	สั่งทูต สั่งทูตต่อ
ทูตไม่สามารถ	ทูตไปแล้วกลับมา
ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ลับ	ที่ลับ สำคัญว่าที่ไม่ลับ
ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ไม่ลับ	ที่ลับ สำคัญว่าที่ลับ
พรรณาด้วยกาย	พรรณาด้วยวาจา
พรรณาด้วยกายและวาจา	พรรณาด้วยทูต
พรรณาด้วยหนังสือ	หลุมพราง วัตถุที่พึง

การลอบวาง เกสัช	การนำรูปเข้าไป
การนำเสียงเข้าไป	การนำกลิ่นเข้าไป
การนำรสเข้าไป	การนำโผฏฐัพพะเข้าไป
การนำธรรมารมณฺ์เข้าไป	กิริยาที่บอก การแนะนำ
การนัดหมาย	การทำนิมิต.

มาติกาวิภังค์

สาหตติกประโยค ทำเอง

[๑๘๘] คำว่า **ทำเอง** คือฆ่าเองด้วยกาย ด้วยเครื่องประหาร ที่
เนื่องด้วยกาย หรือด้วยเครื่องที่ประหารซัดไป

ยีนอยู่ใกล้

คำว่า **ยีนอยู่ใกล้** คือยีนสั่งอยู่ ณ ที่ใกล้ว่า จงยิงอย่างนี้ จงประหาร
อย่างนี้ จงฆ่าอย่างนี้.

อาณัตติกประโยค สั่งทูต

[๑๘๙] ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลนั้นแน่ จึงปลงชีวิตบุคคลนั้น ต้องอาบัติปาราชิก
ทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลนั้นแน่ แต่ปลงชีวิตบุคคลอื่น ภิกษุผู้สั่งไม่ต้อง
อาบัติ ภิกษุผู้ฆ่าต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลอื่น แต่ปลงชีวิตบุคคลชื่อนั้น ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลอื่น และปลงชีวิตบุคคลอื่น ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

สั่งทูตต่อ

[๑๕๐] ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จะไปบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่ง บอกแก่ภิกษุนอกนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ฆ่ารับคำ ภิกษุผู้สั่งเติม ต้องอาบัติตุลลัจจัย ภิกษุผู้ฆ่า ปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิกทุกรูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้ จงไปบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่ง สั่งภิกษุรูปอื่นต่อ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ฆ่ารับคำ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ฆ่า ปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ภิกษุผู้สั่งเติม ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้รับคำสั่งและภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

ทูตไม่สามารถ

[๑๕๑] ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่งไปแล้วกลับมาบอกอีกว่า ผมไม่สามารถปลงชีวิตเขาได้ ภิกษุผู้สั่งสั่งใหม่ว่า ท่านสามารถเมื่อใด จงปลงชีวิตเขาเสียเมื่อนั้น ดังนี้

ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่งปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก
ทั้ง ๒ รูป.

หลุดไปแล้วกลับมา

[๑๕๒] ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ครั้นภิกษุนั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว มีความร้อนใจ แต่พูดไม่ได้ยินว่า
อย่างมา ภิกษุผู้รับคำสั่งปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ครั้น
ภิกษุนั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว มีความร้อนใจ พูดให้ได้ยินว่า อย่างมาเลย ภิกษุผู้
รับคำสั่งกลับพูดว่า ท่านสั่งผมแล้ว จึงปลงชีวิตบุคคลชื่อนั้นเสีย ภิกษุผู้สั่งเดิม
ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ครั้นภิกษุนั้น สั่งภิกษุนั้นแล้ว มีความร้อนใจ พูดให้ได้ยินว่า อย่างมาเลย
ภิกษุผู้รับคำสั่ง รับคำว่าได้แล้ว งดเสีย ไม่ต้องอาบัติทั้ง ๒ รูป.

ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ลับ

[๑๕๓] ที่ไม่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ลับ พูดขึ้นว่า ทำอย่างไรหนอ
บุคคลชื่อนี้พึงถูกฆ่า ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ที่ลับ สำคัญว่าไม่ลับ

ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ไม่ลับ พูดขึ้นว่า ทำอย่างไรหนอ บุคคลชื่อนี้
พึงถูกฆ่า ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ไม่ลับ

ที่ไม่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ไม่ลับ พุคขึ้นว่า ทำอย่างไรหนอ บุคคล
ชื่อนี้ ฟังถูกมา ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ที่ลับ สำคัญว่าที่ลับ

ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ลับ พุคขึ้นว่า ทำอย่างไรหนอ บุคคลชื่อนี้
ฟังถูกมา ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พรรณาด้วยกาย

[๑๕๔] ที่ชื่อว่า พรรณาด้วยกาย ได้แก่ภิกษุทำกายวิการว่า
ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เพราะการพรรณานั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้อง
อาบัติปาราชิก.

พรรณาด้วยวาจา

ที่ชื่อว่า พรรณาด้วยวาจา ได้แก่ ภิกษุกล่าวด้วยวาจาว่า ผู้ใด
ตายอย่างนั้น ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
เพราะการพรรณานั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด
ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติปาราชิก.

พรรณาด้วยกายและวาจา

ที่ชื่อว่า พรรณาด้วยกายและวาจา อธิบายว่า ภิกษุทำวิการ
ด้วยกายก็ดี กล่าวด้วยวาจาก็ดีว่า ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ

หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการพรรณานั้น ผู้ใดผู้หนึ่ง
คิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติปาราชิก.

พรรณนาด้วยทนต์

[๑๕๕] ที่ชื่อว่า **พรรณนาด้วยทนต์** ได้แก่ภิกษุตั้งทนต์ไปว่า ผู้ใด
ตายอย่างนี้ ผู้นั้น จะได้ทรัพย์ ใด้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ผู้ใดผู้หนึ่งได้ทราบคำบอกของทนต์แล้วคิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้อง
อาบัติปาราชิก.

พรรณนาด้วยหนังสือ

ที่ชื่อว่า **พรรณนาด้วยหนังสือ** ได้แก่ภิกษุเขียนหนังสือไว้ว่า ผู้ใด
ตายอย่างนั้น ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ใด้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ ตัวอักษร ผู้ใดผู้หนึ่งเห็นหนังสือแล้วคิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุผู้เขียน ต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้เขียน ต้องอาบัติ
ปาราชิก.

หลุมพราง

[๑๕๖] ที่ชื่อว่า **หลุมพราง** ได้แก่ภิกษุขุดหลุมพรางเจาะจงมนุษย์
ไว้ว่า เขาจักตกตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งตกลงไปแล้วได้รับ
ทุกขเวทนา ภิกษุผู้ขุด ต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้ขุดต้องอาบัติปาราชิก
ภิกษุขุดหลุมพรางไว้มิได้เจาะจงว่า ผู้ใดผู้หนึ่งจักตกตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

มนุษย์ตกลงไปในหลุมพรางนั้น ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาตกลงไปแล้ว ได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก ยัถย์ก็ดี เปรตก็ดี สัตว์ดิรัจฉานแปลงเพศเป็นมนุษย์ก็ดี ตกลงไปในหลุมพรางนั้น ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อมันตกลงไปแล้วได้รับความทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ มันตาย ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย สัตว์ดิรัจฉานตกลงไปในหลุมพรางนั้น ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อมันตกลงไปแล้วได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ มันตาย ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วัตถุที่พึง

[๑๕๗] ที่ชื่อว่า วัตถุที่พึง ได้แก่ภิกษุวางศัสตราไว้ในที่สำหรับพึง กิ่ดี ทายาพิษไว้ก็ดี ทำให้ชำระก็ดี วางไว้ริมบ่อ เหวหรือที่ชัน ด้วยหมายใจว่า บุคคลจักตกตายด้วยวิธีนี้ ดังนี้ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ เขาได้รับทุกขเวทนา เพราะต้องศัสตราถูกยาพิษ หรือตกลงไป ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การลอบวาง

[๑๕๘] ที่ชื่อว่า การลอบวาง ได้แก่ภิกษุวางดาบ หอก ฆมวก หลาว ไม้ค้อน หิน มีด ยาพิษ หรือเชือกไว้ใกล้ๆ ด้วยตั้งใจว่า บุคคลจักตายด้วยของสิ่งนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาคิดว่า เราจักตายด้วยของสิ่งนั้น แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

เกสัช

[๑๕๕] ที่ชื่อว่า เกสัช ได้แก่ ภิกษุให้เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง หรือน้ำอ้อย ด้วยตั้งใจว่า เขาลืมเกสชนี้แล้วจักตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาลืมเกสชนั้นแล้ว ได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำรูปเข้าไป

[๒๐๐] ที่ชื่อว่า การนำรูปเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำรูปซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ นากลับ นำหวาดเสียวเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาเห็นรูปนี้แล้วจักตกใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาเห็นรูปนั้นแล้วตกใจ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำรูปซึ่งเป็นที่ชอบใจ น่ารัก น่าจับใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาเห็นรูปนี้แล้ว จักชুবผอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาเห็นรูปนั้นแล้ว ชুবผอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำเสียงเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำเสียงเข้าไป ได้แก่ภิกษุนำเสียงซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ นากลับ นำหวาดเสียวเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาได้ยินเสียงนี้แล้ว จักตกใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาได้ยินเสียงนั้นแล้วตกใจ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำเสียงซึ่งเป็นที่ชอบใจ น่ารัก น่าจับใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาได้ยินเสียงนี้แล้ว จักชুবผอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

เขาได้ยินเสียงนั้นแล้วชอบพอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำกลืนเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำกลืนเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำกลืนซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ นำเกลียด นำปฏิกูลเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาสูดกลืนนั้นแล้ว จักตาย เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาสูดกลืนนั้นแล้ว ได้รับทุกขเวทนา เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำกลืนซึ่งเป็นที่พอใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาสูดกลืนนี้แล้ว จะชอบพอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาสูดกลืนนั้นแล้วชอบพอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำรสเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำรสเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำรสซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ นำเกลียด นำปฏิกูลเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาลิ้มรสนี้แล้วจักตาย เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาลิ้มรสนั้นแล้วได้รับทุกขเวทนา เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำรสซึ่งเป็นที่ชอบใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาลิ้มรสนี้แล้วจะชอบพอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาลิ้มรสนั้นแล้วชอบพอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำโณฏฐัพพะเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำโณฏฐัพพะเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำโณฏฐัพพะ ซึ่งไม่เป็นที่พอใจ มีสัมผัสไม่สบายและกระด้างเข้าไปด้วยตั้งใจว่า เขาถูกต้องสิ่งนี้เข้าแล้ว จักตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาถูกต้องสิ่งนั้นเข้า ได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำโณฏฐัพพะซึ่งเป็นที่ชอบใจ มีสัมผัสสบาย และอ่อนนุ่มเข้าไปด้วยตั้งใจว่า เขาถูกต้องสิ่งนี้แล้ว จักชুবมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาถูกต้องสิ่งนั้นเข้าแล้วชুবมตาย เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำธรรมารมณฺ์เข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำธรรมารมณฺ์เข้าไป ได้แก่ภิกษุแสวงเรื่องนรกแก่คนผู้ควรเกิดในนรกด้วยตั้งใจว่า เขาฟังเรื่องนรกนี้แล้ว จักตกใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาฟังเรื่องนรคนั้นแล้วตกใจ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุแสดงเรื่องสวรรค์แก่คนผู้ทำความดีด้วยตั้งใจว่า เขาฟังเรื่องสวรรค์นี้แล้ว จักน้อมใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาฟังเรื่องสวรรค์นั้นแล้วคิดว่า เราจักน้อมใจตาย แล้วยังทุก เวทนาให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

กิริยาที่บอก

[๒๐๑] ที่ชื่อว่า กิริยาที่บอก ได้แก่ ภิกษุถูกเขาถาม แล้วบอกว่า จงตายอย่างนี้ ผู้ใดตายอย่างนั้น ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้

ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการบอกนั้น เขาคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา ให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติอุตถัจจย เขตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การแนะนำ

ที่ชื่อว่า การแนะนำ ได้แก่ ภิกษุอันเขาไม่ได้ถาม แต่แนะนำว่า จงตายอย่างนี้ ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ใดยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการแนะนำนั้น เขาคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา ให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติอุตถัจจย เขตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนัดหมาย

[๒๐๒] ที่ชื่อว่า การนัดหมาย ได้แก่ ภิกษุทำการนัดหมายว่า จง ปลงชีวิตเขาเสียตามกำหนดหมายนั้น ในเวลาเช้าหรือเวลาเย็น ในเวลากลางคืน หรือกลางวัน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการนัดหมายนั้น ภิกษุผู้รับคำสั่ง ปลงชีวิตเขาสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป ปลงชีวิตเขาได้ก่อนหรือหลัง คำนัดหมายนั้น ภิกษุผู้สั่งเดิม ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

การทำนิมิต

ที่ชื่อว่า การทำนิมิต ได้แก่ ภิกษุทำนิมิตว่า ผมจักขยิบต้ายกิ้ว หรือผงกสิริยะ ท่านจงปลงชีวิตเขาตามนิมิตนั้น ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่งปลงชีวิตเขาสำเร็จตามนิมิตนั้น ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป ปลงชีวิตเขาก่อนหรือหลังนิมิตนั้น ภิกษุผู้สั่งเดิม ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

อนาปัตติวาร

[๒๐๓] ภิกษุไม่จงใจ ๑ ภิกษุไม่รู้ ๑ ภิกษุไม่ประสงค์จะให้ตาย ๑
ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุมิจิตฟุ้งซ่าน ๑ ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑
ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ เหล่านี้ ไม่ต้องอาบัติ ดังนี้แล.

ปฐมภาณวาร

ในมनुสสวิคคหปาราชิก จบ

วินิตวัตถุ

อุทานคาถา

[๒๐๔] เรื่องพรรถเนา ๑ เรื่อง	เรื่องนั่ง ๑ เรื่อง
เรื่องซาก ๑ เรื่อง	เรื่องกรก ๑ เรื่อง
เรื่องพระผู้เฒ่า ๓ เรื่อง	เรื่องเนื้อติดคอ ๓ เรื่อง
เรื่องยาพิษ ๒ เรื่อง	เรื่องสร้างที่อยู่ ๓ เรื่อง
เรื่องอิฐ ๓ เรื่อง	เรื่องมีด ๓ เรื่อง
เรื่องไม้กลอน ๓ เรื่อง	เรื่องร่ำรำน ๓ เรื่อง
เรื่องให้ลง ๓ เรื่อง	เรื่องตก ๒ เรื่อง
เรื่องนั่งตัว ๓ เรื่อง	เรื่องนัคฎุยา ๓ เรื่อง
เรื่องนวด ๓ เรื่อง	เรื่องให้อาบน้ำ ๓ เรื่อง
เรื่องให้ทาน้ำมัน ๓ เรื่อง	เรื่องให้ลุกขึ้น ๓ เรื่อง
เรื่องให้ล้มลง ๓ เรื่อง	เรื่องให้ตายด้วยข้าว ๓ เรื่อง
เรื่องให้ตายด้วยน้ำฉัน ๓ เรื่อง	เรื่องมีกรรมกับชู ๑ เรื่อง
เรื่องหญิงร่วมสามี ๒ เรื่อง	เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรตาย ๑ เรื่อง

เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรไม่ตาย ๑ เรื่อง	เรื่องให้รีด ๑ เรื่อง
เรื่องให้ร้อน ๑ เรื่อง	เรื่องหญิงหมั้น ๑ เรื่อง
เรื่องหญิงมีปกติตลอด ๑ เรื่อง	เรื่องจี ๑ เรื่อง
เรื่องทับ ๑ เรื่อง	เรื่องฆ่ายักษ์ ๑ เรื่อง
เรื่องส่งไปสู่อุบัติที่มีสัตว์ร้ายและยักษ์ ๕ เรื่อง	เรื่องสำคัญแน่ ๔ เรื่อง
เรื่องประหาร ๓ เรื่อง	เรื่องพรรณนาสวรรค์ ๓ เรื่อง
เรื่องพรรณนานรก ๓ เรื่อง	เรื่องตัดต้นไม้ที่เมืองอาฬวี ๓ เรื่อง
เรื่องเผาป่า ๓ เรื่อง	เรื่องอย่าให้ลำบาก ๑ เรื่อง
เรื่องไม่ทำตามคำของท่าน ๑ เรื่อง	เรื่องให้ดื่มเปรียง ๑ เรื่อง
เรื่องให้ดื่มยาของโณณะโสจิริกะ ๑ เรื่อง.	

วินิตวัตถุ

เรื่องพรรณนา

[๒๐๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้
พรรณนาคุณแห่งความตายแก่ภิกษุนั้น ด้วยความกรุณา ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ
แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องนั่ง

[๒๐๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง
นั่งทับเด็กชายที่เขาเอาผ้าเก่าคลุมไว้บนตั่งให้ตายแล้ว มีความรังเกียจว่า เรา

ต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แล้วตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
อนึ่ง พวกเธอไม่พิจารณาก่อนแล้วอย่างนั่งบนอาสนะ รูปใดนั่ง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

เรื่องสาก

[๒๐๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปูลาดอาสนะอยู่ที่โรงอาหาร
ในละแวกบ้าน ได้หีบสากอันหนึ่งในสากที่เขาพึงรวมกันไว้ สากอันที่สองได้
ล้มฟาดลงที่ศีรษะเด็กชายคนหนึ่ง เด็กชายนั้นตายแล้ว เธอได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้จงใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่จงใจ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องครก

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปูลาดอาสนะอยู่ที่โรงอาหารในละแวก
บ้าน ได้เหยียบขอนไม้ที่เขานำมาเพื่อทำครก เเซไปทับเด็กคนหนึ่งตาย แล้ว
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้จงใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่จงใจ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องพระผู้เฒ่า ๓ เรื่อง

[๒๐๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล บิดาและบุตรบวชอยู่ในสำนักภิกษุ เมื่อเขาบอกภักตกาลแล้ว ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดาว่า นิมนต์ไปเถิด ขอรับ พระสงฆ์กำลังคอยท่านอยู่ แล้วคุณหลังผลัดไป ภิกษุผู้บิดาได้ล้มลงถึงมรณภาพ ภิกษุผู้บุตรนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล บิดาและบุตรบวชอยู่ในสำนักภิกษุ เมื่อเขาบอกภักตกาลแล้ว ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดาว่า นิมนต์ไปเถิด ขอรับ พระสงฆ์กำลังคอยท่านอยู่ ภิกษุผู้บุตรมีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ จึงคุณหลังผลัดไป ภิกษุผู้บิดาได้ล้มลงถึงมรณภาพ ภิกษุผู้บุตรมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล บิดาและบุตรบวชอยู่ในสำนักภิกษุ เมื่อเขาบอกภักตกาลแล้ว ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดาว่า นิมนต์ไปเถิด ขอรับ พระสงฆ์กำลังคอยท่านอยู่ ภิกษุผู้บุตรมีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ จึงคุณหลังผลัดไป ภิกษุผู้บิดาได้ล้มลง แต่ไม่ถึงมรณภาพ ภิกษุผู้บุตรมีความ

รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุตถัจจย.

เรื่องเนื้อติดคอ ๓ เรื่อง

[๒๐๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุรูปหนึ่งกำลังฉันอาหาร เนื้อ ติดคอ ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้ให้ประหารที่คอภิกษุนั้น เนื้อหลุดออกมาพร้อมกับ โลหิต ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ ภิกษุรูปที่ประหาร มีความรังเกียจว่า เราต้อง อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระ-
พุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุรูปหนึ่งกำลังฉันอาหาร เนื้อติดคอ ภิกษุอีกรูปหนึ่งประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ได้ให้ประหารที่คอภิกษุนั้น เนื้อ หลุดออกมาพร้อมกับโลหิต ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ ภิกษุรูปที่ประหาร มีความ รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุรูปหนึ่งกำลังฉันอาหาร เนื้อคืดคือ
ภิกษุอีกรูปหนึ่งประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ได้ให้ประหารที่คอภิกษุนั้น เนื้อ
หลุดออกมาพร้อมกับโลหิต แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ ภิกษุรูปที่ประหาร
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องยาพิษ ๒ เรื่อง

[๒๑๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง
ได้บิณฑบาตเจือยาพิษมาแล้วนำไปสู่โรงฉัน ได้ถวายบิณฑบาตนั้นแก่ภิกษุ
ทั้งหลายให้ฉันก่อน ภิกษุเหล่านั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่ทราบเกล้า พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งประสงค์จะทดลอง ได้ให้ยาพิษ
แก่ภิกษุอีกรูปหนึ่งฉัน ภิกษุนั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะทดลอง พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องสร้างที่อยู่ ๓ เรื่อง

[๒๑๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้น พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันสร้างวิหารที่อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกศิลาส่งขึ้นไป ศิลาที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนรับไว้ไม่มั่น ได้ตกทับกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันสร้างวิหารที่อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่าง ยกศิลาส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบน มีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยศิลาลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันสร้างวิหารที่อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่าง ยกศิลาส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยศิลาลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย

เรื่องอิฐ ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันก่อฝาผนังวิหาร ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งอิฐขึ้นไป อิฐที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนรับไว้ไม่มัน ได้หล่นทับกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันก่อฝาผนังวิหาร ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งอิฐขึ้นไปภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยอิฐลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันก่อฝาผนังวิหาร ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งอิฐขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยอิฐลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึง

มรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องมีด ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวรรรม ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมีดขึ้นไป มีดที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนรับไว้ไม่มั่น ได้ตกลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวรรรม ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมีดขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยไม่มีดตกลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวรรรม ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมีดขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย

จึงปล่อยมีดลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึง
มรณภาพ เธอความรังเกียจว่า เราไม่ต้องปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอ

ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติตุลัจฉัย.

เรื่องไม้กลอน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวรรรม
ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ไม้กลอนที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนจับไว้
ไม่มั่น ได้พลัดตกลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพ เธอมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวรรรม
ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์
จะให้ตาย จึงปล่อยไม้กลอนลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้าง
ล่างนั้นถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบ
งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์
จะให้ตาย จึงปล่อยไม้กลอนลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่
ข้างล่างนั้นไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อน
ภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องร้างร้าน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ผู้กร้างร้านทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส ท่านจงขึ้นผูกที่ตรงนี้ ภิกษุ
นั้นขึ้นผูกอยู่ ณ ที่นั้น ได้พลัดตกลงถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เรา
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ผู้กร้างร้านทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส

ท่านจงยื่นมือที่ตรงนี้ ภิกษุนั้น ยื่นมืออยู่ ณ ที่นั้น ได้พลัดตกลงถึง
มรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ผู้กร่างร้านทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส
ท่านจงยื่นมือที่ตรงนี้ ภิกษุนั้นยื่นมืออยู่ ณ ที่นั้น ได้พลัดตกลง แต่ไม่ถึง
มรณภาพ ภิกษุผู้กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบ
งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ลง ๓ เรื่อง

[๒๑๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมุงวิหารเสร็จแล้วจะลง
ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า อาวุโสท่านจงลงทางนี้ ภิกษุนั้น ก็ลง
ทางนั้น ได้พลัดตกลงถึงมรณภาพแล้ว รูปที่กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุเธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมุ่งวิหารเสร็จแล้วจะลง ภิกษุอีก
รูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ท่าน
จงลงทางนี้ ภิกษุนั้นก็ลงทางนั้น ได้ปลัดตกลงถึงมรณภาพแล้ว รูปที่กล่าวมี
ความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมุ่งหลังคาเสร็จแล้วจะลง ภิกษุอีก
รูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ท่าน
จงลงทางนี้ ภิกษุนั้นก็ลงทางนั้น ได้ปลัดตกลงแล้วแต่ไม่ถึงมรณภาพ รูปที่
กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องตก ๒ เรื่อง

[๒๑๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกความกระสันบีบคั้น จึง
ขึ้นภูเขาคิชฌกูฏแล้วโจนลงที่เขาขาด ทับข้างसानคนหนึ่งตาย เธอมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แล้วตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่ควรยังตนให้ตก รูปใดให้ตก ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ขึ้นภูเขาศิขณภูฏ แล้วพากันกลิ้งศิลาเล่น ศิลาที่นั่นตกทับคนเลี้ยงโคคนหนึ่งตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ภิกษุไม่ควรกลิ้งศิลาเล่น รูปใดกลิ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องหนึ่งตัว ๓ เรื่อง

[๒๑๔] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงให้ภิกษุนั้นหนึ่งตัว ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นหนึ่งตัว ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความ

รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นนั่งตัว แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอ
มีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
คิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติตุลัจฉัย.

เรื่องนัตถุยา ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายได้นัตถุยา
ให้แก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธ-
เจ้าข้า.

ภ. ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงได้นัตถุยาให้แก่ภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความ

รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงได้นัดอุยาให้แก่ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวก
เธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
คิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย.

เรื่องนวด ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงนวดพื้น
ภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิก
แล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธ-
เจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้อง
อาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงนวดพื้นภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่าพวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงนวดพื้นภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องให้อาบน้ำ ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงให้ภิกษุนั้นอาบน้ำ ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้อง
อาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นอาบน้ำ ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความ
รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นอาบน้ำ แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอ
มีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิด
อย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย.

เรื่องให้ทาน้ำมัน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงเอาน้ำมัน
ทาภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ
ปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงเอาน้ำมันทาภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงเอาน้ำมันทาภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ลูกขึ้น ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายให้ภิกษุนั้นลูกขึ้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ

ปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นลุกขึ้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นลุกขึ้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ล้มลง ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายยังภิกษุนั้นให้ล้มลง ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นล้มลง ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นล้มลง แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องให้ตายด้วยข้าว ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้ให้ข้าวแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ข้าวแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ข้าวแก่ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ตายด้วยน้ำจัน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้ให้น้ำมัน แก่ภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ ปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้ให้น้ำมันแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้ให้น้ำมันแก่ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องหญิงมีครรภ์กับชู้

[๒๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล สตรีคนหนึ่ง สามิเล็กร้างไปนาน จึงมีครรภ์กับชายชู้ นางได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุรูปกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ขอท่านจงรู้โทษที่ทำให้ครรภ์ตก ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้โทษที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น ทารกได้ถึงแก่ความตาย เธอมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องหญิงร่วมสามี ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุรูปกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้โทษที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้โทษที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น ทารกได้ถึงแก่ความตาย แต่มารดาไม่ตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุรูปกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้โทษที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้โทษที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น มารดาได้ถึงแก่ความตาย แต่ทารก

ไม่ตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรตาย

ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เภสัชที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดิละนองหญิง แล้วได้ให้เภสัชที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น มารดาและบุตรได้ตายทั้ง ๒ คน เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรไม่ตาย

ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เภสัชที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดิละนองหญิง แล้วได้ให้เภสัชที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น มารดาและบุตรไม่ตายทั้ง ๒ คน เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้รีด

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงมีครรภ์คนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุผู้กุลุปกะ ว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เกสัชที่ทำให้ครรภ์ตก ภิกษุนั้นบอกว่า น้องหญิง ถ้าเช่นนั้นท่านจงรีด นางจึงได้รีดให้ครรภ์ตกไป เธอมีความรังเกียจว่า เรา ต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องให้ร้อน

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงมีครรภ์คนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุผู้กุลุปกะ ว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เกสัชที่ทำให้ครรภ์ตก ภิกษุนั้นบอกว่า น้องหญิง ถ้าเช่นนั้นท่านจงทำให้ครรภ์ร้อน นางจึงทำให้ครรภ์ร้อน ให้ครรภ์ตกไป เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องหญิงหมั้น

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงหมั้นคนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุผู้กุลุปกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เกสัชที่ทำให้ดินันตลอดบุตร ภิกษุนั้นรับ คำว่า ดิสะ น้องหญิง แล้วได้ให้เกสัชแก่นาง ๆ ถึงแก่กรรม เธอมีความรังเกียจว่า เรา ต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องหญิงมีปกติตลอด

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงมีปกติตลอดบุตรถึงคนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะ ภิกษุผู้ถูกลูกกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้ภสัชที่ทำไมให้ดิฉัน ตลอดบุตร ภิกษุนั้นรับคำว่า ดิฉันน้องหญิง แล้วได้ให้ภสัชแก่นาง ๆ ได้ถึงแก่กรรม เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องจี

[๒๑๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ ยังภิกษุรูปหนึ่งซึ่งอยู่ใน จำพวกพระสัตตตรสวัคคีย์ให้หัวเราะเพราะจีด้วยนิ้วมือ ภิกษุนั้นเหน้อย หายใจ ออกไม่ทัน ได้ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ ปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เรื่องทับ

[๒๑๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์ ช่วยกันขึ้นทับ ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งอยู่ในจำพวกพระฉัพพัคคีย์ ด้วยตั้งใจว่าจักลงโทษให้ถึงมรณภาพ แล้ว พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เรื่องม้ายักษ์

[๒๑๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหมอบีรูปหนึ่ง ปลงชีวิตยักษ์แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องส่งไปสู่วิหารที่มียักษ์และยักษ์ ๘ เรื่อง

[๒๑๙] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มียักษ์ พวกยักษ์ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มียักษ์ พวกยักษ์ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิก.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มียักษ์ แต่พวกยักษ์ไม่ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความ

รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดาร ที่มีสัตว์ร้าย ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีสัตว์ร้าย ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีสัตว์ร้าย แต่สัตว์ร้ายไม่ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดาร ที่มีโจร ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก แล้วระมั่งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๘. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีโจร ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมั่งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๙. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีโจร แต่โจรไม่ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมั่งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องสำคัญแน่ ๔ เรื่อง

[๒๒๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง สำคัญว่าภิกษุผู้มีเวรแก่ตนแน่ จึงปลงชีวิตภิกษุนั้น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก

แล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า
คูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญว่าภิกษุผู้มีเวรแก่ตนแน่ แต่
ปลงชีวิตภิกษุอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญว่าภิกษุอื่นแน่ แต่ปลงชีวิต
ภิกษุผู้มีเวรแก่ตน แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมัง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญว่าภิกษุอื่นแน่ จึงปลงชีวิต
ภิกษุอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องประหาร ๓ เรื่อง

[๒๒๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งให้ประหารภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ประหารภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ประหารภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องพรรณาสวรรค์ ๓ เรื่อง

[๒๒๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพรรณาเรื่องสวรรค์แก่คนผู้ทำความดี คนนั้นดีใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก

แล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า
คูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึง
พรรณนาเรื่องสวรรค์แก่คนผู้ทำความดี คนนั้นดีใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
เจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึง
พรรณนาเรื่องสวรรค์แก่ผู้ทำความดี คนนั้นดีใจ แต่ไม่ตาย เธอจึงมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระ
ผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย

เรื่องพรรณานรก ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพรรณนาเรื่องนรกแก่ผู้ควรเกิดใน
นรก คนนั้นตกใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราไม่ต้อง ปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อน
ภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพรรณนาเรื่องนรกแก่คนผู้ควรเกิดในนรก คนนั้นตกใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกรรมงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติ ปาราชิก.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพรรณนาเรื่องนรกแก่ผู้ควรเกิดในนรก คนนั้นตกใจ แต่ไม่ตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกรรมงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องตัดต้นไม้ที่เมืองอาฬวี ๓ เรื่อง

[๒๒๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะตัดต้นไม้ ทำนวกกรรม ภิกษุรูปหนึ่งจึงพูดกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส ท่านจงยื่นคัตที่ตรงนี้ ต้นไม้ได้ล้มทับภิกษุผู้ยื่นคัตอยู่ ณ ที่นั้นถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกรรมงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะตัดต้นไม้ทำ
นวกกรรม ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพูดกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า
อาวุโส ท่านจงยืนตัดที่ตรงนี้ ต้นไม้ได้ล้มทับภิกษุผู้ยืนตัดอยู่ ณ ที่นั้นถึง
มรณภาพ เขามีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เขาคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ จะต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะตัดต้นไม้ทำนวกกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพูดกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส
ท่านจงยืนตัดที่ตรงนี้ ต้นไม้ได้ล้มทับภิกษุผู้ยืนตัดอยู่ ณ ที่นั้น แต่ไม่ถึง
มรณภาพ เขามีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เขาคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องผาป่า ๓ เรื่อง

[๒๒๔] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ผาป่า คนทั้งหลาย
ถูกไฟไหม้ตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ฉ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ค. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์มีความประสงค์จะให้ตายจึงเผาป่า คนทั้งหลายถูกไฟไหม้ตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ฉ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ค. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์มีความประสงค์จะให้ตายจึงเผาป่า คนทั้งหลายถูกไฟลวก แต่ไม่ตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขาคิดอย่างไร.

ฉ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ค. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเราไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องอย่าให้ลำบาก

[๒๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ตะแลงแกง ได้พูดกะนายเพชฌฆาตว่า อาวุโส ท่านอย่าให้นักโทษคนนี้ลำบากเลย จงปลงชีวิตด้วยการฟันที่เดียวตายเถิด เพชฌฆาตรับคำว่า ดีละ ขอรับ แล้วปลงชีวิตด้วยการฟันที่เดียวตาย ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

กระมังหนอ จิงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องไม่ทำตามคำของท่าน

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ตะแลงแกง ได้พูดกะนายเพชฌฆาต ว่า อาวุโส ท่านอย่าให้นักโทษคนนี้ลำบากเลย จงปลงชีวิตด้วยการฟันทีเดียว ตายเถิด นายเพชฌฆาตนั้นพูดว่า ผมจักไม่ทำตามคำของท่าน แล้วปลงชีวิต นักโทษนั้น ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จิงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องให้ตี้มเปรียง

[๒๒๖] ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีมือและเท้าด้วน หมู่ญาติ เลี้ยงดูไว้ในเรือนญาติ ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดกะคนพวกนั้นว่า ท่านทั้งหลายอยาก ให้บุรุษผู้นี้ตายหรือไม่.

ญ. ขอรับ กระผมอยากให้ตาย.

ภ. ถ้าเช่นนั้น จงให้เขาตี้มเปรียง.

คนพวกนั้นจึงได้ให้บุรุษนั้นตี้มเปรียง บุรุษนั้นได้ตายแล้ว ภิกษุนั้น มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จิงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องให้ตีมัดคองโธณะโธจิริกะ

ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีมือและเท้าค้วน หมู่ญาติเลี้ยงดูไว้ในเรือนญาติ ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดกะคนพวกนั้นว่า ท่านทั้งหลายปรารถนาให้บุรุษนี้ตายหรือไม่.

ญ. ปรารถนาเจ้าข้า

ภ. ถ้าเช่นนั้น จงให้เขาตีมัดคองชื่อโธณะโธจิริกะ.

คนพวกนั้นได้ให้บุรุษนั้นตีมัดคองโธณะโธจิริกะ บุรุษนั้นได้ตายแล้ว ภิกษุณีนั้นมีความรังเกียจ จึงได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนั้น ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ จบ

ตติยปาราชิกวรรณา

ตติยปาราชิกใด ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้

หมดจดทางไตรทวารทรงประกาศแล้ว, บัดนี้ ถึงลำดับสังฆวรรณา แห่งตติยปาราชิกนั้นแล้ว; เพราะเหตุนั้นคำใดที่จะพึงรู้ได้ง่าย และคำใดที่ข้าพเจ้าได้ประกาศไว้แล้วในก่อนสังฆวรรณานี้แม้แห่งตติยปาราชิกนั้น จะเว้นคำนั้น ๆ เสียจะนี้แล.

พระบาลีอุกเขปพจน์ว่า เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวสาลี
วิหริติ มหาวเน กุฎาคารศาลายิ เป็นต้น ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้:-

[อธิบายเรื่องเมืองไพศาลี]

บทว่า เวสาลิยิ มีความว่า ไกลนครที่มีชื่ออย่างนั้น คือมีโวหาร
เป็นไป ด้วยอำนาจแห่งอิติลึงค์. จริงอยู่ นครนั้น เรียกว่า เวสาลี เพราะ
เป็นเมืองที่กว้างขวาง ด้วยขยายเครื่องล้อม คือกำแพงถึง ๓ ครั้ง. ความ
สังเขปในตติยปาราชิกนี้ มีเท่านี้. ส่วนความพิสดารแห่งบทว่า เวสาลี นั้น
อันผู้ปรารถนาอนุพุทฺธิกาพึงถือเอาจากวรรณนาแห่งรัตนสูตร ในอรรถกถา
แห่งขุทฺทกปาฐะชื่อปรมัตถโชติกาเถร. ก็แลนครเมื่อนี้ พึงทราบว่าเป็นเมือง
ถึงความไพบลูย์โดยอาการทั้งปวง ในเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบรรลุ
สัมพัญญุตญาณแล้ว เท่านั้น. ท่านพระอุบาลีเถระ ครั้นแสดงโคจรคามอย่างนั้น
แล้ว จึงกล่าวที่เสด็จประทับไว้ว่า มหาวเน กุฎาคารศาลายิ (ที่กุฎาคาร
ศาลาในป่ามหาวัน).

บรรดาป่ามหาวันและกุฎาคารศาลานั้น ป่าใหญ่มีโอกาเป็นที่กำหนด
เกิดเอง ไม่ได้ปลูก ชื่อว่าป่ามหาวัน. ส่วนป่ามหาวันใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ เนื่อง
เป็นอันเดียวกันกับป่าหิมพานต์ ไม่มีโอกาเป็นที่กำหนด ตั้งจดมหาสมุทร.
ป่ามหาวันนี้ไม่เป็นเช่นนั้น คือเป็นป่าใหญ่ มีโอกาเป็นที่กำหนด; เพราะ
ฉะนั้น จึงชื่อว่าป่ามหาวัน. ส่วนกุฎาคารศาลา อันถึงพร้อมด้วยอาการทั้งปวง
ซึ่งสร้างให้มีหลังคาคลายทรวดทรงแห่งหงส์ ทำเรือนยอดไว้ข้างใน ณ อาราม
ที่สร้างไว้อาศัยป่ามหาวัน พึงทราบว่า เป็นพระคันธกุฎิสำหรับพระผู้มี-
พระภาคพุทธเจ้า.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอสุภกรรมฐานแก่พวกภิกษุ]

หลายบทว่า อนЕКปริยาเยน อสุภกถิ กเถติ มีความว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงกถาเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อหน่ายในกาย ซึ่งเป็นไปด้วยอำนาจแห่งความเล็งเห็นอาการอันไม่งาม ด้วยเหตุมากมาย. ทรงแดงอย่างไร? ทรงแสดงว่า มีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน ฯ มูตร. มีคำอธิบายอย่างไร? มีคำอธิบายอย่างนี้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย บางคน เมื่อค้นหาดูแม้ด้วยความเอาใจใส่ทุกอย่างในกเลวระมีประมาณวาหนึ่ง จะไม่เห็นสิ่งอะไร ๆ จะเป็นแก้วมุกดาหรือแก้วมณี แก้วไพฑูรย์หรืออภุชฌา แก่นจันทน์หรือกำยาน การบูรหรือบรรดาเครื่องหอมมีจุณสำหรับอบเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที ซึ่งเป็นของสะอาด แม้มาตรว่าน้อย; โดยที่แท้ จะเห็นแต่ของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ มีผมและขนเป็นต้นเท่านั้น ซึ่งมีกลิ่นเหม็นอย่างยิ่ง น่าเกลียด มีการเห็นไม่เป็นมิ่งขวัญ; เพราะเหตุนั้น จึงไม่ควรทำความพอใจ หรือความรักใคร่ในกายนี้ อันที่จริง ขึ้นชื่อว่าผมเหล่านี้ ซึ่งเกิดบนศีรษะ อันเป็นอวัยวะสูงสุด แม้ผมเหล่านั้น ก็เป็นของไม่งามเหมือนกัน ทั้งไม่สะอาด ทั้งเป็นของปฏิกูล ก็แล ข้อที่ผมเหล่านั้นเป็นของไม่งาม ไม่สะอาดและเป็นของปฏิกูลนั้น พึงทราบโดยเหตุ ๕ อย่าง คือ โดยสีบ้าง โดยสัณฐานบ้าง โดยกลิ่นบ้าง โดยที่อยู่บ้าง โดยโอกาสบ้าง; ข้อที่ส่วนทั้งหลายมีขนเป็นต้นเป็นของไม่งาม ไม่สะอาด และเป็นของปฏิกูลก็พึงทราบด้วยอาการอย่างนี้แล. ความสังเขปในอริการแห่งตติยปราชิกนี้มีเท่านี้. ส่วนความพิสดารพึงทราบโดยนัยที่กล่าวแล้ว ในปกรณ์วิเสสชื่อวิสุทฺธิมรรค. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอสุภกถาในส่วนอันหนึ่ง ๆ โดยอนЕКปริยาย มีประเภทส่วนละ ๕ ๆ ด้วยประการฉะนี้.

ชื่อว่า อสุภาย วณฺณ ภาสติ มีความว่า พระองค์ทรงตั้ง
อสุภมาติกา ด้วยอำนาจแห่งอุทฺธมาตโกสุภะเป็นต้นแล้ว เมื่อจะทรงจำแนก
คือทรงพรรณนา สังวรณนา อสุภมาติกานั้น ด้วยบทภาษณีย์ จึงตรัสคุณา-
นิตฺตํแห่งอสุภะ.

ชื่อว่า อสุภภาวนาย วณฺณ ภาสติมีความว่า ความอบรมคือ
ความเจริญ ความเพิ่มเติมจิต ที่ถือเอาอากาศอันไม่งาม ในส่วนทั้งหลายมีผม
เป็นต้น หรือในอสุภะมีอุทฺธมาตโกสุภะเป็นต้น หรือในวัตถุภายในและภายนอก
ทั้งหลาย เป็นไป นี้ใด ; พระองค์จะทรงแสดงอานิสฺตํแห่งอสุภภาวานัน
จึงตรัสสรรเสริญ คือทรงประกาศคุณ. ตรัสอย่างไรเล่า ? ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ! ภิกษุผู้ประกอบเฉพาะซึ่งอสุภภาวา ในวัตถุมีผมเป็นต้น หรือ
ในวัตถุมีอุทฺธมาตโกสุภะเป็นต้น ย่อมได้เฉพาะซึ่งปฐมฌาน อันละองค์ ๕
ประกอบด้วยองค์ ๕ มีความงาม ๓ อย่าง และถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๑๐ ภิกษุ
นั้น อาศัยหิบบใจ กล่าวคือปฐมฌานนั้น เจริญวิปัสสนา ย่อมบรรลุพระอรหัต
ซึ่งเป็นประโยชน์สูงสุด.

[ปฐมฌานมีลักษณะ ๑๐ และความงาม ๓]

บรรดาความงาม ๓ และลักษณะ ๑๐ เหล่านั้น ลักษณะ ๑๐ แห่ง
ปฐมฌานเหล่านี้ คือ ความหมดจดแห่งจิตจากธรรมที่เป็นอันตราย ๑ ความ
ปฏิบัติสมาธิมีอันเป็นท่ามกลาง ๑ ความแล่นไปแห่งจิตในสมาธินิมิตนั้น ๑
ความเพิกเฉยแห่งจิตที่หมดจด ๑ ความเพิกเฉยแห่งจิตที่ดำเนินถึงความสงบ ๑
ความเพิกเฉยแห่งจิตที่ปรากฏด้วยอารมณ์อันเดียว ๑ ความผูกพันด้วยอรรถ
คือความไม่กลับกลายแห่งธรรมทั้งหลายที่เกิดในฌานจิตนั้น ๑ ความผูกพันด้วย
อรรถคือความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีรสเป็นอันเดียวกัน ๑ ความผูกพันด้วยอรรถ

คือความเป็นไปแห่งความเพียร อันสมควรแก่สมาธิปัญญาและอินทรีย์ซึ่งเป็น
ธรรมไม่กลับกลาย และมีรสเป็นอันเดียวกันนั้น ๑ ความผูกพันด้วยอรรถคือ
ความเสพคุ่น ๑.

บาลี ในวิสัยเป็นที่เปิดเผยลักษณะ ๑๐ นั้น ดังนี้:-

อะไรเป็นเบื้องต้น อะไรเป็นท่ามกลาง อะไรเป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน ความ
หมจดแห่งปฏิบัติเป็นเบื้องต้น ความเพิ่มพูนอุเบกขา เป็นท่ามกลาง ความ
ผูกพัน เป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน.

ความหมจดแห่งปฏิบัติ เป็นเบื้องต้นแห่งปฐมฌาน เบื้องต้นมี
ลักษณะเป็นเท่าไร เบื้องต้นมีลักษณะ ๓. ธรรมใดเป็นอันตรายของจิตนั้น
จิตย่อมหมจดจากธรรมนั้น จิตย่อมดำเนินไปสู่สมาธินิมิตอันเป็นท่ามกลาง
เพราะค่าที่เป็นธรรมชาติหมจด จิตเล่นไปในสมาธินิมิต (ซึ่งเป็นโคจรแห่ง
อัปปนา) นั้น เพราะความเป็นธรรมชาติดำเนินไปแล้ว. จิตหมจดจากธรรม
ที่เป็นอันตราย ๑ จิตดำเนินไปสู่สมาธินิมิตอันเป็นท่ามกลาง เพราะค่าที่เป็น
ธรรมชาติหมจด ๑ จิตเล่นไปในสมาธินิมิตนั้น เพราะเป็นธรรมชาติดำเนินไป
๑ เป็นปฏิบัติวิสุทธิซึ่งเป็นเบื้องต้นแห่งปฐมฌาน; เบื้องต้นมีลักษณะ ๓ เหล่า
นี้. เพราะเหตุนี้ ปฐมฌานท่านจึงกล่าวว่า เป็นคุณชาดิงามในเบื้องต้น และ
ถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๓.

ความเพิ่มพูนอุเบกขา เป็นท่ามกลางแห่งปฐมฌาน ท่ามกลางมีลักษณะ
เท่าไร? ท่ามกลางมีลักษณะ ๓. จิตหมจดย่อมเพิกเฉย จิตดำเนินถึงความสงบ
ย่อมเพิกเฉย จิตปรากฏด้วยอารมณ์อันเดียว ย่อมเพิกเฉย. จิตหมจดเพิกเฉย
๑ จิตดำเนินถึงความสงบเพิกเฉย ๑ จิตปรากฏด้วยอารมณ์อันเดียวเพิกเฉย ๑

* ปฏิ. ข. ๓๑/๒๕๒ - ๓.

เป็นความเพิ่มพูนอุเบกขา ซึ่งเป็นท่ามกลางแห่งปฐมฌาน; ท่ามกลางมีลักษณะ ๓ เหล่านี้. เพราะเหตุนี้ ปฐมฌานท่านจึงกล่าวว่า เป็นคุณชาติงามในท่ามกลางและถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๓.

ความผุดผ่อง เป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน ที่สุดมีลักษณะเท่าไร? ที่สุดมีลักษณะ ๔ ความผุดผ่อง ด้วยอรรถ คือความไม่กลับกลายแห่งธรรมทั้งหลายที่เกิดในฌานจิตนั้น ๑ ความผุดผ่องด้วยอรรถคือความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีรสเป็นอันเดียวกัน ๑ ความผุดผ่องด้วยอรรถ คือความเป็นไปแห่งความเพียร อันสมควรแก่สมาธิปัญญาและอินทรีย์ ซึ่งเป็นธรรมไม่กลับกลาย และมีรสเป็นอันเดียวกันนั้น ๑ ความผุดผ่องด้วยอรรถ คือความเสพคุ่น ๑. ความผุดผ่อง เป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน ; ที่สุดมีลักษณะ ๔ เหล่านี้. เพราะเหตุนี้ปฐมฌานท่านจึงเรียกว่า เป็นคุณชาติงามในที่สุด และถึงพร้อมด้วยลักษณะ. ๔. จิตที่ถึงความเป็นธรรมชาติ ๓ อย่าง มีความงาม ๓ อย่าง ถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๑๐ ย่อมเป็นจิตถึงพร้อมด้วยวิตก ถึงพร้อมด้วยวิจารณ์ ปิติ และสุข ถึงพร้อมด้วยการตั้งมั่นแห่งจิต ถึงพร้อมด้วยศรัทธา และเป็นจิตที่ถึงพร้อมด้วยวิริยะ สติ สมาธิ และปัญญาด้วยประการฉะนี้.

ชื่อว่า อาทิสฺส อาทิสฺส อสุภสฺมาปตฺติยา วณฺณ กาสติ มี
ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสรรเสริญ คือตรัสอานิสงส์ ทรงประกาศคุณแห่งอสุภสมาบัติ เพราะทรงทำการกำหนดอ้างถึงบ่อย ๆ ว่า เป็นอย่างนั้นบ้าง เป็นอย่างนี้บ้าง. ตรัสอย่างไร? ตรัสอย่างนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุผู้มีจิตอบรมด้วยอสุภญาอยู่เนื่อง ๆ จิต ย่อมงอ หดเข้า หวนกลับจากความเข้าประชิดด้วยเมถุนธรรม คือไม่ฟุ้งซ่านไป ย่อมตั้งอยู่ด้วยความวางเฉย หรือ โดยความเป็นของปฏิภูม คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนปีกไก่ หรือท่อน

เอ็นที่บุคคลใส่เข้าไปในไฟ ย่อมงอ หดเข้า ม้วนเข้า คือไม่แผ่ออก แม้นั้น
ใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุมิจิตอบรมด้วยอสุภสังขยาอยู่เนื่อง ๆ จิต
ย่อมงอ หดเข้า หวนกลับจากความเข้าประชิดด้วยเมถุนธรรม คือไม่พุ่งชาน
ไป ฉะนั้นเหมือนกันแล.

ชื่อว่า อิจฺฉามหิ ภิกฺขเว อทุมมาถิ ปฏิสฺสฺสฺยิตฺถิ ความว่า
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราปรารถนาจะหลีกเลี่ยง คือหลีกเลี่ยงอยู่โดดเดี่ยวลำพัง
ผู้เดียว ตลอดถึงเดือนหนึ่ง.

ชื่อว่า นมฺหิ เกนจิ อุปฺสงฺกมิตพฺโพ อณฺฺยตฺร เอเกน ปิณฺ-
ทปาตนิหารเกน มีความว่า ภิกษุรูปใด ไม่ทำปยุตวาจา (วาจาเนื่องด้วย
ปัจจัย) ด้วยตน นำบิณฑบาตที่เขาตักแต่งเพื่อประโยชน์แก่เราในตระกูลมี
ศรัทธา น้อมเข้ามาแก่เรา ยกเว้นภิกษุผู้นำบิณฑบาต เข้าไปให้นั้นรูปเดียว
ใคร ๆ คนอื่นจะเป็นภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ตาม อย่าเข้าไปหาเรา.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงห้ามภิกษุฆ่ากัน เพราะทรงเห็นกรรมเก่า]

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสอย่างนี้ ?

แก้วว่า ได้ยินว่า ในครั้งศึกดาบรพณ์ นายพรานเนื้อประมาณ ๕๐๐
คน เอาท่อนไม้และข่ายเครื่องจับสัตว์เป็นอันมาก ล้อมป่าไว้พากันหัวเราะ
รื่นเริง รวมเป็นพวกเดียวกันนั้นแล สำเร็จการเลี้ยงชีวิตด้วยกรรม คือการ
ฆ่าเนื้อและนก จนตลอดชีวิต แล้วเกิดในนรก. พรานเนื้อเหล่านั้น หมกไหม้
ในนรกนั้นแล้ว เกิดในหมู่มนุษย์ เพราะกุศลกรรมบางอย่าง ที่ตนทำไว้แล้ว
ในหนหลังนั้นแล จึงได้บรรพชาและอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า
แม้ทั้งหมด ด้วยอำนาจแห่งอุปนิสัยแห่งกรรมอันงาม. อปฺราปรเจตนาของ
พรานเนื้อเหล่านั้น ที่ยังไม่ได้เสียดผล เพราะอกุศลกรรมที่เป็นรากเหง้า นั้น ได้

กระทำโอกาสเพื่อเข้าไปตัดรอนชีวิตเสียด้วยความพยายามของตนเอง และด้วย
พยายามของผู้อื่น ในภายในกึ่งเดือนนั้น. พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทอดพระ-
เนตรเห็นความขาดไปแห่งชีวิตนั้นแล้ว. จึงชื่อว่ากรรมวิบากใด ๆ ไม่สามารถ
จะห้ามได้. ก็บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้ยังเป็นปุถุชนก็มี เป็นพระโสดาบัน
พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระจिณาสพก็มี. ในภิกษุเหล่านั้น ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นพระจิณาสพ ไม่มีการถือปฏิสนธิ พระอริยสาวกทั้งหลายนอกนี้
เป็นผู้มีคติแน่นอน คือมีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า; คติของพวกภิกษุผู้ยังเป็น
ปุถุชน ไม่แน่นอน. คราวนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงดำริว่า ภิกษุเหล่า
นี้ กล่าวต่อมรณภัย เพราะความรักด้วยอำนาจความพอใจในอัตภาพ จักไม่อาจ
ชำระคติให้บริสุทธิ์ได้; เอาเถิด ! เราจะแสดงอสุกฤดาเพื่อละความรักด้วย
อำนาจความพอใจ แก่เธอเหล่านั้น เธอเหล่านั้น ครั้นได้ฟังอสุกฤดานั้นแล้ว
จักทำการชำระคติให้บริสุทธิ์ได้ เพราะเป็นผู้ปราศจากความรักด้วยอำนาจความ
พอใจในอัตภาพแล้ว จักถือเอาปฏิสนธิในสวรรค์ การบรรพชาในสำนักของ
เรา จักเป็นคุณชาติมีประโยชน์แก่เธอเหล่านั้น ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะเหตุ
นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงแสดงอสุกฤดา ด้วยหัวข้อพระกรรมฐาน เพื่อ
อนุเคราะห์แก่เธอเหล่านั้นหาได้แสดงด้วยความประสงค์ ในการพรรณนาถึง
คุณแห่งความตายไม่. ก็แล ครั้นทรงแสดงแล้ว พระองค์ได้มีความดำริอย่าง
นี้ ว่า ถ้าภิกษุทั้งหลาย จักพบเห็นเราตลอดกึ่งเดือนนี้ไซ้ เธอเหล่านั้นจัก
มาบอกเราว่า วันนี้ภิกษุมรณภาพไปรูปหนึ่ง วันนี้มรณภาพไป ๒ รูป ฯลฯ
วันนี้มรณภาพไป ๑๐ รูป ดังนี้ ก็แลกรรมวิบากนี้เราหรือใครคนอื่นก็ไม่สามารถ
จะห้ามได้ เรานั้น แม้ได้ฟังเหตุนี้แล้วก็จักทำอะไรเล่า? จะมีประโยชน์
อะไรแก่เรา ด้วยการฟังที่หาประโยชน์มิได้มีแต่ความฉิบหายไซ้ประโยชน์ เอา

เถิด! เราจะเข้าไปยังสถานที่ ๆ ภิกษุทั้งหลายจะเห็นไม่ได้ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสอย่างนี้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราปรารถนาจะ หลีกออกเร้นอยู่ตลอดถึงเดือน ใคร ๆ อย่าเข้าไปหาเรา นอกจากภิกษุผู้นำ บิณฑบาตเข้าไปให้รูปเดียว.

ส่วนอาจารย์เหล่าอื่นกล่าวว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ตรัสอย่างนั้นแล้ว จึงได้หลีกออกเร้นอยู่ เพื่อจะเว้นความติเตียนของผู้อื่น นัยว่า ชนพวกอื่น จัก กล่าวติเตียนพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้เป็นผู้ทรงรู้อะไร ทั้งปวง ทั้งทรงปฏิญาณอยู่ว่า เราเป็นผู้ยังจักรคือพระตัทธรรมอันบวรให้เป็น ไป ไม่ทรงสามารถจะห้ามพระสาวกทั้งหลายแม้ของพระองค์ ผู้วานกันและกัน ให้ฆ่ากันอยู่ โฉนจักทรงอาจห้ามบุคคลอื่นได้เล่า? ในข้อที่ผู้อื่นกล่าวติเตียน นั้นบัณฑิตทั้งหลาย จักกล่าวแก่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกอบกรหลีก ออกเร้นอยู่ หาได้ทรงทราบความเป็นไปนี้ไม่ แม้ผู้จะทูลบอกพระองค์บางคน ก็ไม่มี ถ้าพึงทรงทราบไซริ์ ก็จักพึงทรงห้ามแน่นอน. แต่เพียงข้อที่ทรงมี ความปรารถนาเป็นข้อแรกนี้นั่นเอง ย่อมเป็นเหตุในคำนี้ได้.

ศัพท์ว่า อสุสุธ ในคำว่า นาสสุธ เป็นนิบาตลงในอรรถลัก ว่าทำบาปให้เต็ม หรือในอรรถคือการห้ามว่า ใคร ๆ อย่าเข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคเจ้าเลย.

อสุภกาวานาโยค (ความหมั่น ประกอบเนื่อง ๆ ในการเจริญอสุภกรรมฐาน) นั้น มีกระบวนการทำต่าง ๆ ด้วยเหตุทั้งหลายมีสี่และสัณฐานเป็นต้นมากมาย; เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า อนเภาการโวการ (มีกระบวนการทำต่าง ๆ มากมาย). มีคำอธิบายว่า เกล้าคละปะปนกันด้วยอาการมากมาย คือเจือปน

กันด้วยเหตุหลายอย่าง. อนเการการโวการนั้นได้แก่อะไร? ได้แก่อสุภภาวนานุโยค. ซึ่งความหมั่นประกอบเนื่อง ๆ ในการเจริญอสุภกรรมฐาน มีกระบวนการต่าง ๆ มากมายนั้น.

สองบทว่า อนุยตุตา วิหรนฺติ ความว่า ภิกษุเหล่านั้น ประกอบคือชวนชวายุอยู่.

บทว่า อภฺยนิยฺนติ ความว่า ย่อมเป็นผู้ถืออัตต คือ มีความลำบากด้วยกายนั้น.

บทว่า หรายนฺติ แปลว่า ย่อมระอา.

บทว่า ชิคุจฺจนฺติ แปลว่า เป็นผู้เกิดความเกลียดชังขึ้นเอง.

บทว่า ทฺทโร แปลว่า เต็มร้อนหนุ่น.

บทว่า ยฺวา แปลว่า ผู้ประกอบด้วยความเป็นหนุ่น.

บทว่า มนฺตฺตทกชาติโย แปลว่า ผู้ชอบแต่งตัวเป็นปกติ.

สองบทว่า สีสํ นหาโต แปลว่า ผู้อาบน้ำพร้อมทั้งศิระษะ.

ในสองคำว่า ทฺทโร ยฺวา นี้ท่านพระอุบาลีเถระแสดงความเป็นผู้แรกเป็นหนุ่น ด้วยคำว่า ทฺทระ. จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายในคราวแรกเป็นหนุ่น ย่อมมีปกติเป็นผู้ชอบแต่งตัวโดยพิเศษ. ท่านพระอุบาลีเถระ แสดงถึงเวลาชวนชวายุการแต่งตัวด้วยคำทั้งสองว่า สีสํ นหาโตนี้. แท้จริง แม้คนหนุ่นทำการงานบางอย่างแล้วมีร่างกายเศร้าหมอง ก็หาเป็นผู้ชวนชวายุการแต่งตัวไม่. แต่เขาอาบน้ำสระเกล้าเสร็จแล้วจึงตามประกอบการแต่งตัวทีเดียว ย่อมไม่ปรารถนาแม้ที่จะเห็นของสกปรกมีซากงูเป็นต้น.

[พวกภิกษุฆ่าตัวเองและวานให้ผู้อื่นฆ่า]

ขณะนั้น บุรุษหนุ่นนั้น พึงถืออัตต สะอิดสะเอียน เกลียดชังด้วยซากงู ซากสุนัขหรือซากศพมนุษย์อันคลุ้งอยู่ที่คอ ก็อมีบุคคลผู้เป็นข้าศึกบางคนนั้น

เองนำมาผูกไว้ คือสวมไว้ที่คอ ฉันทิ ภิษุเหล่านั้น ก็อึดอัด ระอา เกลียด
ซังด้วยร่างกายของตน ฉันทิเหมือนกัน เป็นผู้ใคร่จะสละร่างกายของตนเสีย
เพราะเป็นผู้ปราศจากความรักด้วยอำนาจความพอใจ อุบรูษคนนั้นผู้ใคร่จะ
สละทิ้งซากศพนั้นเสีย ฉันทิ ฉันทิ ฉันทิเอาศัสตรา แล้วปลงชีวิตตนเองบ้าง
วานกันและกัน ให้ปลงชีวิตบ้าง ด้วยพูดอย่างนี้ว่า ท่านจงปลงกระผมเสียจาก
ชีวิต กระผมจะปลงท่านเสียจากชีวิต.

คำว่า **มิลลัณฑิกะ** ในสองบทว่า **มิลลณฺฑิกมฺปิ สมณกฺตุตฺถํ**
นี้เป็นชื่อของเขา.

บทว่า **สมณกฺตุตฺถํ** ได้แก่ ผู้ทรงเพศสมณะ. ได้ยินว่ามิลลัณฑิกะ
นั้น โคนศิระะไว้เพียงจุก นุ่งผ้ากาสาอะผินหนึ่ง อีกผินหนึ่ง พาดไว้บนไหล่
เข้าอาศัยวิหารนั้นแล เป็นอยู่โดยความเป็นคนกินเดน. ภิษุทั้งหลายเข้าไปหา
มิลลัณฑิกะ ผู้ทรงเพศสมณะเมื่อนั้น แล้วกล่าวอย่างนั้น.

ศัพท์ว่า **สาธุ** เป็นนิบาต ลง ในอรรถว่าขอร้อง. โน เป็นทุตติยา
วิภัตติ พหูวนะ. มีคำอธิบายว่า พ่อคุณ! ดีละ เธอจงช่วยปลงชีวิตพวกฉันทิ.
ก็บรรดาภิษุเหล่านั้น ภิษุผู้เป็นอริยะไม่กระทำปาณาติบาต ไม่ชักชวนบุคคล
อื่น ทั้งไม่อนุญาติด้วย. ส่วนภิษุผู้เป็นปุถุชน กระทำได้แทบทุกอย่าง.

บทว่า **โลหตฺถํ** แปลว่า เปื้อนเลือด. แม่น้ำที่เขาสมมติกันว่าเป็น
บุญของชาวโลก เรียกว่า **วัคฺค** ในคำว่า **เยน วคฺคฺมุทา** นี้. ได้ยินว่า
แม้มิลลัณฑิกะนั้น ไปยังแม่น้ำนั้น ด้วยความสำคัญว่า จักลอยบาปในแม่น้ำนั้น.

[มิลลัณฑิกะฆ่าภิษุแล้วเกิดความเสียใจ]

สองบทว่า **อทุเทว กุกฺกัจจ** ความว่า ได้ยินว่า บรรดาภิษุ
เหล่านั้น ภิษุบางรูปไม่ได้ทำกายวิการ หรือจิตวิการ, ทั้งหมดทุกรูป มีสติ

รู้สึกตัวอยู่ นอนลงโดยตะแคงขวา. เมื่อมีคัลลทิกะนั้น ตามระลึกถึงความไม่กระทำกายวิการ และวจีการนั้น ได้มีความรำคาญใจแล้วนั้นเทียว. บาปแม้มีประมาณน้อย เชื่อว่าเขาละได้แล้ว ด้วยอานุภาพแห่งเม่น้ำย่อมไม่มี.

คำว่า อหุ วปฺปฏิสโร นั้น ท่านกล่าวไว้ เพื่อกำหนดสภาพแห่งความรำคาญนั้นนั่นแล. ได้มีความรำคาญ เพราะความวิปฏิสโร มิใช่ความรำคาญทางพระวินัยแล.

ท่านกล่าวคำว่า อลาภา วต เม เป็นต้น เพื่อแสดงอาการคือความเป็นไปแห่งความรำคาญ.

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า อลาภา วต เม ความว่า มีคัลลทิกะนั้น ทอดถอนใจอยู่ว่า บัดนี้ เชื่อว่าลาภคือประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของเรา ย่อมไม่มีต่อไป. ก็เขาเน้นเนื้อความนั้นนั่นเอง ให้นักแน่น ด้วยคำว่า ลาภของเราไม่มีหนอ นี้. แท้จริง ในคำว่า น วต เม ลาภา นี้ มีอธิบายดังนี้ว่า แม้ถ้ามีใคร ๆ ฟังกล่าวว่า เป็นลาภของท่าน คำนั้นผิด ลาภของเรา ย่อมไม่มีเลย.

ชื่อว่า ทูลฺลทฺธึ วต เม มีความว่า ความเป็นมนุษย์นี้ แม้ที่เราได้แล้วด้วยกุศลานุภาพ ก็เป็นอันเราได้อันไม่ดีหนอ. ก็เขาย่อมเน้นเนื้อความนั้นนั่นเอง ให้นักแน่นด้วยคำนี้ว่า เราได้อันไม่ดีหนอ. จริงอยู่ ในคำว่า น วต เม สุลฺลทฺธึ นี้ มีอธิบายดังนี้ว่า แม้ถ้าใคร ๆ ฟังกล่าวว่า ท่านได้ดีแล้ว คำนั้นผิด เราได้อันไม่ดีหนอ.

สองบทว่า อปฺลฺลฺลํ ปฺลฺลฺลํ ความว่า สิ่งมิใช่บุญเราสั่งสมหรือก่อให้เกิดขึ้นแล้ว. หากจะฟังมีผู้ถามว่า เพราะเหตุไร? ฟังเฉลยว่า เพราะเหตุที่เราได้ปลงภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม เสียจากชีวิต. คำนั้น

มือธิบายว่า เพราะเหตุที่เราได้ปลงภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม คือผู้มีอุดมธรรม มีธรรมอันประเสริฐ เพราะความเป็นผู้มีศีลนั้นแล จากชีวิต.

[เทวดาช่วยปลอมโยนมิกลัตถิกะให้ฆ่าภิกษุต่อไป]

สองบทว่า **อณฺตุตรา มารกาเยกา** มีความว่า ภูมเทวดาคคนหนึ่ง ไม่ปรากฏชื่อ เป็นมิถิชาทิฎฐิ เป็นฝักฝ่ายแห่งมาร ประพฤติตามมาร คิดว่า มิกลัตถิกะนี้ จักไม่กล้าล่วงบ่วงของมาร คือวิสัยของมารไปได้ ด้วยอุบาย อย่างนี้ ดังนี้แล้วจึงประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง เมื่อจะแสดงอานุภาพ ของตน จึงเดินมาบนน้ำ อันไม่แตกแยก จูงเดินไปมาอยู่บนพื้นดินฉะนั้น ได้กล่าวคำนั้น กะมิกลัตถิกะสมณกุตกั.

ศัพท์ว่า **สาธุ สาธุ** เป็นนิบาต ลงในอรรถ คือความร่าเริง. เพราะเหตุฉะนั้น ในพระบาลีนี้ จึงกล่าวซ้ำ ๒ ครั้ง อย่างนี้แล.

สองบทว่า **อติญฺเณ ตาเรสิ** ความว่า ท่านช่วยส่งพวกคนที่ยังข้าม ไม่พ้น ให้ข้ามพ้น คือช่วยเปลื้อง ให้พ้นจากสงสาร ด้วยการปลงเสียจาก ชีวิต. ได้ยินว่า เทวดาผู้เป็นพาลทราหมปัญญาตนนั้น มีลัทธิดังนี้ว่า บุคคล ทั้งหลาย ผู้ยังไม่ตาย ชื่อว่ายังไม่พ้นจากสงสาร, ผู้ที่ตายแล้วจึงพ้น. เพราะ เหตุนั้น เทวดาผู้มีลัทธิดังนั้น ก็เป็นเหมือนชนชาวป่า* ผู้จะเปลื้องตนจาก สงสารฉะนั้น ได้ประกอบแม้มิกลัตถิกะนั้นไว้ในกาให้ช่วยปลงเสียจากชีวิต นั้น จึงกล่าวอย่างนั้น.

[มิกลัตถิกะฆ่าภิกษุต่อไปวันละ ๑ รูปถึง ๕๐๐ รูป]

ครั้งนั้นแล มิกลัตถิกะสมณกุตกั ถึงแม้เป็นผู้มีความเดือดร้อน เกิดขึ้นกล้าแข็งเพียงนั้นก็ตาม ครั้นเห็นอานุภาพของเทวดานั้น ก็ถึงความ ตกลงใจว่า เทวดาตนนี้ ได้กล่าวอย่างนี้, ประโยชน์นี้ พึงเป็นอย่างนี้ทีเดียว

* มิกฺขุ มลกฺโข คนชาวป่า, คนป่า, ผู้พูดอย่างเสียงสัตว์ร้อง, เป็นคนมิได้รับการศึกษาเลย.

แน่แท้ แล้วกล่าวคำเป็นต้นว่า นัยว่าเป็นลาภของเรา จึงจากวิหารเข้าไปสู่วิหาร จากบริเวณเข้าไปสู่บริเวณ แล้วกล่าวอย่างนั้น คือ เข้าไปยังวิหารและบริเวณ นั้น ๆ แล้ว เปิดประตู เข้าไปภายใน กล่าวกะภิกษุทั้งหลายอย่างนั้นว่า ใครยัง ข้ามไม่พ้น ข้าพเจ้าจะช่วยส่งให้ข้ามพ้น.

สองบทว่า โหติเยว ภยฺ ความว่า มีจิตสะกึ่ง เพราะอาศัยความตาย.

บทว่า ฌมฺภิตตฺตํ ความว่า มีร่างกายสิ้นเทา ตั้งแต่เนื้อหัวใจ เป็นต้นไป. อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า ความมีร่างกายแข็งทื่อ เพราะกลัวจัด ดังนี้บ้าง. จริงอยู่ ความมีร่างกายแข็งดุจเสาท่านเรียกว่า ความหวาดเสียว. ความมีขนตั้งชูขึ้นข้างบน ชื่อว่า ความมีขนชูชัน. ส่วนพระชินาสพทั้งหลาย ย่อมไม่เห็นสัตว์ตายเลย เพราะท่านเห็นดีแล้ว โดยความเป็นของว่างจากสัตว์ เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ อันตรายมีความกลัวเป็นต้นนั้น แม้ทั้งหมด หาได้มีแก่พระชินาสพเหล่านั้นไม่. มิคลัณฑิกะนั้นได้ปลงภิกษุมิประมาณ ๕๐๐ รูป แม้ทั้งหมดเหล่านั้นเสียจากชีวิตด้วยอำนาจการคำนวณอย่างนั้นคือ เขาได้ ปลงภิกษุจากชีวิตเสีย วันละ ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ฯลฯ ๖๐ รูปบ้าง.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่าภิกษุสงฆ์เบาบางไป]

สองบทว่า ปฏิสถลํนา วุฏฺฐิตํ ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบข้อที่ภิกษุมิประมาณ ๕๐๐ รูปเหล่านั้นถึงมรณภาพ จึงเสด็จออกจาก ความเป็นผู้โศกเดี๋ยวนั้น ถึงแม้จะทรงทราบ ก็เป็นเหมือนไม้ทรงทราบจึงได้ ตรัสเรียกท่านพระอานนทฺมา เพื่อให้ตั้งเรื่องขึ้น.

ชื่อว่า กิณฺุโข อานนฺุท ตนฺุภูโต วิย ภิกฺุขฺุสงฺุโฆ มีความว่า พระองค์ทรงรับสั่งว่า ดูก่อนอานนทฺ ! ในกาลก่อนแต่เนี่ไป พวกภิกษุเป็น

จำนวนมาก ย่อมมาสู่ที่อุปัฏฐาก โดยรวมเป็นพวกเดียวกัน เรียนเอาอุเทศ
ปริปัฏฐา สาธยายอยู่, อารามย่อมปรากฏจูงเรื่องเป็นอันเดียวกัน, แต่บัดนี้
โดยล่วงไปเพียงกึ่งเดือน ภิกษุสงฆ์ดูเหมือนน้อยไป คือเป็นประหนึ่งว่าเบาบาง
เล็กน้อย ร่อยหรอ โหรงเหรงไป มีเหตุอะไรหรือ? พวกภิกษุหลีกไปในทิศ
ทั้งหลายหรือ?

[พระอานนท์ทูลให้ตรัสบอกกรรมฐานอย่างอื่นแก่พวกภิกษุ]

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ เมื่อไม่กำหนดเหตุที่ภิกษุเหล่านั้นถึง
มรณภาพไป เพราะผลแห่งกรรม แต่มากำหนดเพราะความหมั่นประกอบใน
อสุภกรรมฐานเป็นปัจจัย จึงได้กราบทูลคำเป็นต้นว่า ตถา หิ ปน ภนุเต
ภควา ดังนี้ เมื่อจะทูลขอพระกรรมฐานอย่างอื่น เพื่อให้ภิกษุทั้งหลายบรรล
ุอรหัตผล จึงได้กราบทูลคำเป็นต้นว่า สาธุ ภนุเต ภควา ดังนี้. คำนั้น
มีใจความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ดังข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มี
พระภาคเจ้า โปรดตรัสบอกการณอย่างอื่น ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุสงฆ์ดำรงอยู่
ในพระอรหัตผล. อธิบายว่า าริงอยู่. พระกรรมฐานที่เป็นคุณชาติหยั่งลงสู่
พระนิพพานควรทำเป็นที่หยั่งลงสู่มหาสมุทร แม้เหล่าอื่นก็มีมาก ต่างโดย
ประเภท คือ อนุสติ ๑๐ กสิณ ๑๐ จตุธาตุววัฏฐาน ๔ พรหมวิหาร ๔
และอานาปานัสสติ. ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงปลดอบภิกษุทั้งหลายให้เบาใจ
ในพระกรรมฐานเหล่านั้น แล้วตรัสบอกพระกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเถิด.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระประสงค์จะทรงทำเช่นนั้น เมื่อ
จะส่งพระเถระไปจึงทรงรับสั่งว่า เตนหิ อานนุท ดังนี้เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า เวสาลี อุปนิสฺสาย ความว่า ภิกษุ
มีประมาณเท่าใด ซึ่งอาศัยเมืองไพศาลีอยู่ โดยรอบในที่กาลุศหนึ่งข้าง กิ่ง-
โยชน์บ้าง, เองงเสด็จภิกษุเหล่านั้น ทั้งหมดให้ประชุมกัน.

ชื่อว่า สพฺเพ อุปฏฺฐานสาธายฺ สหฺนฺธิปาเตตฺวา ความว่า ไปสู่
ที่ ๆ ตนควรจะไปเองแล้ว ในที่อื่น ส่งภิกษุหนุ่มไปแทน จัดพวกภิกษุให้
ประชุมกันไม่ให้เหลือ ที่อุปัฏฐานศาลาโดยครู่เดียวเท่านั้น.

ในคำว่า ยสุตฺตานิ ภนฺเต ภควา กาลํ มลฺลติ นี้มีอธิบาย
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า! ภิกษุสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว, นี้เป็นกาล
เพื่อทรงทำกรรมกถา เพื่อประทานพระอนุศาสน์แก่ภิกษุทั้งหลาย, ขอพระองค์
ทรงทราบกาลแห่งกิจที่ควรทรงกระทำในบัดนี้เถิด.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบอกอานาปานัสสติแก่พวกภิกษุ]

ชื่อว่า อลฺโข ภควา ฯ เป ฯ ภิกฺขุ อามนฺเตติ อยมฺปิ โข
ภิกฺขเว มีความว่า ก็แล พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นรับสั่งตักเตือนแล้ว เมื่อ
จะตรัสบอกปริยายอย่างอื่นจากอสุภกรรมฐานที่ตรัสบอกแล้วในก่อน เพื่อบรรลุ
พระอรหัตแก่ภิกษุทั้งหลาย จึงตรัสว่า อานาปานัสสติสมาธิ เป็นต้น. บัดนี้
เพราะว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบาลีนี้ เพื่อทรงแสดงพระกรรมฐาน ที่เป็น
คุณสงบและประณีตจริง ๆ แก่ภิกษุทั้งหลาย; ฉะนั้น ข้าพเจ้าจักทำการ
พรรณนาในพระบาลีนี้ ตามลำดับอรรถโยชนา ไม่ละทิ้งให้เสียไป.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อยมฺปิ โข ภิกฺขเว เป็นต้นนี้มีโยชนา
ดังต่อไปนี้ก่อนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อสุภภาวนาอย่างเดียวนั้น ย่อม
เป็นไปเพื่อละกิเลส หามิได้, อีกอย่างหนึ่ง อานาปานัสสติสมาธิ แม้นี้แล
อันภิกษุอบรมทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นคุณสงบประณีต เขือกเย็น อยู่เป็นสุข
และยังบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายสงบไปโดยฉับพลัน. ถิ่น
คำว่า อานาปานัสสติสมาธิ เป็นต้นนี้ มีอรรถพรรณนาดังต่อไปนี้.

สติกำหนดลมหายใจเข้าและหายใจออกชื่อว่าอานาปานัสสติ. สมจริง
ดังคำที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาว่า ลมหายใจเข้า
ชื่อว่า อานะ ไม่ใช่ปีสสาสะ, ลมหายใจออก ชื่อว่า ปานะ ไม่ใช่อัสสาสะ,
สติเข้าไปตั้งอยู่ ด้วยอำนาจลมหายใจเข้า สติเข้าไปตั้งอยู่ด้วยอำนาจลมหายใจ-
ออก ย่อมปรากฏแก่บุคคลผู้หายใจเข้า ย่อมปรากฏแก่บุคคลผู้หายใจออก^๑.

ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับสติที่กำหนดลมหายใจเข้า
และหายใจออกนั้น ชื่อว่าสมาธิ. ก็เทศนานี้ ท่านกล่าวไว้ด้วยหัวข้อ คือสมาธิ
หาใช่ด้วยหัวข้อคือสติไม่. เพราะฉะนั้น ในบทว่า อานาปานัสสติสมาธิ นี้
พึงทราบใจความอย่างนี้ว่า สมาธิที่ประกอบด้วยอานาปานัสสติ หรือสมาธิใน
อานาปานัสสติชื่อว่า อานาปานัสสติสมาธิ.

บทว่า ถาวโต แปลว่า ให้เกิดขึ้น หรือให้เจริญแล้ว.

บทว่า พหุลีกโต แปลว่า กระทำบ่อย ๆ.

สองบทว่า สนฺโต เจว ปณีโต จ คือ เป็นคุณสมบัติด้วยนั้นเทียว
เป็นคุณสมบัติด้วยทีเดียว. ในบททั้งสองพึงทราบความแน่นอนด้วยเอาศัพท์.
ท่านกล่าวอธิบายไว้อย่างไร? ท่านกล่าวอธิบายไว้ว่า จริงอยู่ อานาปานัสสติ
สมาธินี้ จะเป็นธรรมไม่สงบ หรือไม่ประณีต โดยปริยายอะไร ๆ เหมือน
อสุกกรรมฐานซึ่งเป็นกรรมฐานสงบและประณีต ด้วยอำนาจการแทงตลอด
อย่างเดียว แต่ไม่สงบไม่ประณีตด้วยอำนาจอารมณ์ เพราะมีอารมณ์หยาบและ
เพราะมีอารมณ์ปฏิกูลฉนั้นนั้นหามีได้, อนึ่งแล อานาปานัสสติสมาธินี้ สงบ คือ
ระงับดับสนิท เพราะมีอารมณ์สงบบ้าง เพราะมีองค์คือการแทงตลอดสงบบ้าง
๑. อปทานนฺติ ปาลี. ๒. ขุ. ปฏิ. ๓๑/๒๕๘.

ประณีต คือไม่กระทำให้เสียเกียรติ เพราะมีอารมณ์ประณีตบ้าง เพราะมีองค์
ประณีตบ้าง. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสคำว่า สงบและประณีต.

ก็ในคำว่า อเสจนโก จ สุโข จ วิหาโร นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:-

อานาปานัสสติสมาธินั้น ไม่มีเครื่องрад; เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าเยือกเย็น คือ
ไม่มีเครื่องрадไม่เจือปน แผนกหนึ่งต่างหาก ไม่ทั่วไป. อนึ่ง ความสงบ
โดยบริกรรม หรือโดยอุจารในอานาปานัสสติสมาธินี้ไม่มี. อธิบายว่า เป็น
ธรรมสงบและประณีต โดยสภาพของตนที่เดียว จำเดิมแต่เริ่มต้นใส่ใจ. แต่
อาจารย์บางพวกกล่าวว่า บทว่า อเสจนโก ความว่า ไม่มีเครื่องрад คือ
มีโอชะ มีรสอร่อยโดยสภาพที่เดียว. โดยอรรถดังกล่าวมาอย่างนี้ อานาปา-
นัสสติสมาธินี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็น เยือกเย็นและอยู่เป็นสุข เพราะเป็นไปเพื่อ
ให้ได้ความสุขทางกายและทางจิต ในขณะที่เข้าถึงแล้ว ๆ.

บทว่า อุปฺปนฺนูปฺปนฺเนน หมายความว่า ที่ยังข่มไม่ได้ ๆ.

บทว่า ปาปกเ หมายถึงความว่า เลวทราม.

สองบทว่า อกุสเล ธมฺเม ได้แก่ ธรรมที่เกิดจากความไม่ฉลาด.

สองบทว่า ฌานโส อนุตฺตธาเปติ ความว่า ย่อมให้อันตรธานไป
คือข่มไว้ได้โดยจับพลันที่เดียว.

บทว่า รูปสเมติ ความว่า ย่อมให้สงบไปด้วยดี. อีกอย่างหนึ่ง
อธิบายว่า อานาปานัสสติสมาธินี้ ย่อมถึงความเจริญด้วยอริยมรรคโดยลำดับ
เพราะมีส่วนแห่งการแทงตลอด ย่อมตัดขาดด้วยดี คือย่อมสงบราบคาบได้.

คำว่า เสยฺยถาปี นี้ เป็นคำแสดงความอุปมา.

หลายบทว่า คิมฺหํ ปจฺจิม มาเส ได้แก่ ในเดือนอาสาฬหะ
(เดือน ๘).

บทว่า **อุหตรโฆชลล** ความว่า ฝุ่นและละออง ถูกลมพัดฟุ้งขึ้น เบื้องบน คือ ลอยขึ้นบนอากาศจากพื้นดิน ที่แตกกระแหงเพราะกิบโคและ กระบือเป็นต้นกระทบ ซึ่งแห่งเพราะลมและแดดเผาตลอดกิ่งเดือน.

เมฆซึ่งขึ้นเต็มท้องฟ้าทั้งหมด แล้วให้ฝนตกตลอดกิ่งเดือนทั้งสิ้นใน ชุณหปักข์แห่งเดือนอาสาฬหะ ชื่อว่าฝนห่าใหญ่ที่ตกในสมัยใช้ฤดูกาล. จริง อยู่ เมฆนั้น ท่านประสงฆ์เอาในอธิการนี้ว่า **อกาลเมฆ** เพราะเกิดขึ้นใน เวลายังไม่ถึงฤดูฝน.

หลายบทว่า **จानโส อนุตธาเปติ ฐปสเมติ** ความว่า ฝนห่า ใหญ่ที่ตกในสมัยมิใช่ฤดูกาลนั้น ย่อมพัดเอาฝุ่นและละอองนั้น ๆ ไป ไม่ให้ แลเห็น คือพัดให้จมหายไปในแผ่นดินโดยจับปล้นทีเดียว.

คำว่า **เอวเมว โข** นี้ เป็นคำเปรียบเทียบข้ออุปไมย. ถัดจากคำว่า **เอวเมว โข** นั้นไป มีนัยดังกล่าวมาแล้วนั้นแล.

ในคำว่า **ถถิ ภาวิตो จ ภิกขเว อานาปานัสสติสมาธิ** นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้:-

คำว่า **ถถิ** เป็นคำถาม คือความเป็นผู้ใคร่จะยังอานาปานัสสติสมาธิ ภาวนาให้พิสดาร โดยประการต่าง ๆ.

คำว่า **ภาวิตो จ ภิกขเว อานาปานัสสติสมาธิ** เป็นคำแสดง ใจข้อธรรมที่ถูกถาม เพราะความเป็นผู้ใคร่จะยังอานาปานัสสติสมาธินั้นให้ พิศดาร โดยประการต่าง ๆ. แม้ในบททั้งสอง ก็นัยนั้น.

ก็ในคำว่า **ถถิ ภาวิตो จ** เป็นต้นนี้ มีความสังเขปดังนี้ว่า คุณก่อน ภิกษุทั้งหลาย! อานาปานัสสติสมาธิ อันภิกษุอบรมแล้ว ด้วยประการไร ะบาลีเป็น **อุหตฺ รโฆชลล**.

ด้วยอาการไร ด้วยวิธีไร? ทำให้มากแล้ว ด้วยประการไร? จึงเป็นคุณสมบัติ ประณีต เยือกเย็น อยู่เป็นสุข และยังบาป อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้ อันตรธานไปโดยฉับพลัน.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงยังเนื้อความนั้นให้พิสดาร จึง ตรัสว่า อธิ ภิกขเว เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น ชื่อว่า อธิ ภิกขเว ภิกขุ มีความว่า คุณก่อน ภิกขุทั้งหลาย. ภิกขุในศาสนานี้. จริงอยู่ อิศัพพัตถ์นี้ในบทว่า ภิกขเว นี้ แสดงศาสนาซึ่งเป็นที่อาศัยของบุคคลผู้ให้อานาปานัสสติสมาธิเกิดขึ้นโดย ประการทั้งปวง และปฏิเสธความไม่เป็นเช่นนั้นแห่งศาสนาอื่น. สมจริง ดัง พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกขุทั้งหลาย! สมณะ (ที่ ๑) มีในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ ๒ มีในธรรมวินัยนี้. สมณะที่ ๓ มีในธรรม วินัยนี้ สมณะที่ ๔ มีในธรรมวินัยนี้ ลัทธิอื่นว่างจากสมณะทั้ง ๔. เพราะ เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวไว้ว่า ภิกขุในศาสนานี้.

คำว่า อรรถยลคโต วา ฯลฯ สุตยลคตารคโต วา นี้แสดง การที่ภิกษุนั้นเลือกหาเสนาสนะเหมาะแก่การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ. เพราะว่า จิตของภิกษุนี้เคยชานไปในอารมณ์ทั้งหลายมีรูปเป็นต้นเสียนาน จึงไม่อยากจะก้าวขึ้นสู่อารมณ์ของอานาปานัสสติสมาธิ คอยแต่จะเล่นไปนอก ทางอย่างเดียว จุจรตที่เขาเทียมด้วยโคโคงจะนั้น. เพราะฉะนั้น คนเลี้ยงโค ต้องการจะฝึกลูกโคโคง ตัวค่อมน้ำมันทั้งหมดของแม่โคโคง เต็บโตแล้ว ฟัง พราวออกจากแม่โคนม ปีกหลักใหญ่ไว้ส่วนหนึ่ง แล้วเอาเชือกผูกไว้ที่หลัก นั้น, คราวนั้นลูกโคนั้นของเขา ดิ้นรนไปทางโน้นทางนี้ ไม่อาจหนีไปได้

พึงยื่นพึงหรืออนอนอิงหลักนั้นนั่นแล ชื่อแม้นั้นใด; ภิกษุแม้นี้ ก็ฉันนั้น เหมือนกัน ประสงค์จะฝึกฝนจิตที่ถูกลโทษประทุษร้าย ซึ่งเจริญด้วยการคัมภรต แห่งอารมณ์มีรูปเป็นต้นมานานแล้ว พึงพรากรออกจากอารมณ์มีรูปเป็นต้น แล้วเข้าไปสู่ป่า หรือโคนไม้ หรือเรือนว่างเปล่าแล้วพึงเอาเชือกคือสติผูกไว้ที่หลัก คือลมอัสสาสะและปัสสาสะนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตของเธอนั้น แม้จะกวัดแกว่งไปทางโน้นและทางนี้ก็ตาม เมื่อไม่ได้รับอารมณ์ที่เคยชินมาใน กาลก่อนไม่สามารถจะตัดเชือกคือสติหนีไปได้ ย่อมจกด่อและแนบสนิทอารมณ์ นั้นแล ด้วยอำนาจอุปจาระและอัปปนา. เพราะเหตุนี้ พระโหราณาจารย์ ทั้งหลายจึงกล่าวว่า

**นรชน เมื่อจะฝึกถูกลโท พึงผูกติดไว้
ที่หลัก ฉันใด ภิกษุในศาสนานี้ พึงเอาสติ
ผูกจิตของตนไว้ที่อารมณ์ให้มันฉันนั้น.**

เสนาสนะนั้น ย่อมเป็นสถานที่เหมาะแก่การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ นั้น ด้วยประการฉะนี้. เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า คำนี้แสดงการที่ ภิกษุนั้น เลือหาเสนาสนะที่เหมาะสมแก่การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ. อีกอย่าง หนึ่ง เพราะอานาปานัสสติกรรมฐานนี้เป็นยอดในประเภทแห่งกรรมฐาน เป็น ปัทฐฐานแห่งการบรรลุคุณพิเศษ และเป็นสุขวิหารธรรมในปัจจุบัน ของพระ พระสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระสาวก อันพระโยคาวจรไม่ ละชายบ้านที่อ้ออิงด้วยเสียงสตรี บุรุษ ช้าง และม้าเป็นต้น จะเจริญให้ถึง พร้อม ทำไม่ได้ง่าย เพราะเสียงเป็นข้าศึกต่อฉาน; แต่ในป่าซึ่งไม่ใช่บ้าน พระโยคาวจรกำหนดกรรมฐานนี้แล้ว ยังจตุตถฉานอันมีลมหายใจเข้าและหายใจออก เป็นอารมณ์ให้เกิดแล้ว ทำฉานนั้นนั่นเองให้เป็นบาทพิจารณาสังขาร

ทั้งหลายได้บรรลุพระอรหัตอันเป็นผลที่เลิศจะทำได้ง่าย; เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงเสนาสนะที่เหมาะสมแก่ภิกษุนี้. จึงตรัสพระพุทธพจน์มีอาทิว่า อรรถุณคโต วา ดังนี้. ด้วยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นประจักษ์อาจารย์ผู้ทรงวิद्याคุณรู้ชัชฌิมิพื้นที่. อาจารย์ผู้ทรงวิद्याรู้พื้นที่ เห็นพื้นที่ที่จะสร้างนครแล้วพิจารณาโดยตระหนักแล้วชื่อว่า ขอพระองค์จงโปรดสร้างพระนครในที่นี้ เมื่อนครสำเร็จแล้วโดยสวัสดิ ย่อมได้มหาสักการะแต่ราชตระกูล ฉันทิ, พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงพิจารณาเสนาสนะอันสมควรแก่พระโยคาวจรแล้วย่อมทรงชื่อว่า กรรมฐาน อังกุบุตรผู้มีความเพียรพิงพากเพียรพยายามในที่นี้, แต่นั้น เมื่อพระโยคาวจรประกอบกรรมฐานอยู่ในเสนาสนะนั้นแล้ว บรรลุพระอรหัตโดยลำดับ ย่อมได้มหาสักการะว่า พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าแท้แล ฉันทิเหมือนกัน. ส่วนภิกษุนี้ ท่านว่า เช่นกับพยัคฆ์, เหมือนอย่างพญาเสือใหญ่ แอบอาศัยพงหญ้า ฐฎป่า หรือเทือกเขา อยู่ในไพร ย่อมจับหมุ่มฤคมีกระบือป่า ชะมค (หรือกวาง) และสุกรเป็นต้น (เป็นภักษา) ฉันทิ ภิกษุพากเพียรกรรมฐานอยู่ในเสนาสนะมีป่าเป็นต้นนี้ ก็ฉันทิ บัณฑิตพึงทราบว่าย่อมยึดไว้ได้ซึ่งโสคาปิตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตมรรคและอริยผล โดยลำดับ. เพราะฉะนั้น พระโบราณจารย์ทั้งหลาย จึงกล่าววว่า

จันชื่อว่า พยัคฆ์ ย่อมแอบจับหมุ่ม

มฤค (เป็นภักษา) แม้ฉันทิ พุทธบุตร

ผู้ประกอบความเพียรบำเพ็ญวิปัสสนา นี้ ก็

เหมือนกัน เข้าไปสู่ป่าแล้ว ย่อมยึดไว้ได้

ซึ่งผลอันอุดม.

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงอริยญเสนาสนะ อันเป็นภูมิควรแก่การประกอบเขาวนปัญญา เพื่อความเจริญก้าวหน้า แก่ พระโยคาวจรนั้น จึงตรัสพระพุทธพจน์มีอาทิว่า อรณฺยคโถ วา ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อรณฺยคโถ วา ความว่า ไปสู่ป่า อันสะดวกแก่ความสงบแห่งใดแห่งหนึ่ง ในบรรดาป่าซึ่งมีลักษณะที่กล่าวไว้ อย่างนี้ว่า. ที่ชื่อว่าป่า ได้แก่ สถานที่ที่ภายนอกจากเสาเขื่อนออกไป นั้นทั้งหมด ชื่อว่าป่า และว่า เสนาสนะที่สุดไกลประมาณ ๕๐๐ ชั่วธนู ชื่อว่าเสนาสนะ ป่า.^๑

บทว่า รุกฺขมฺมูลคโถ วา ความว่า ไปสู่ที่ใกล้ต้นไม้.

บทว่า สฺถูญาคารคโถ วา ความว่า ไปสู่โอกาสที่สงบ ซึ่งว่างเปล่า. แต่ในอธิการนี้ แม้ภิกษุจะเว้นป่าและโคนต้นไม้เสีย ไปยังเสนาสนะ ๓ อย่าง ที่เหลือ ก็ควรเรียกได้ว่า ไปสู่เรือนว่างเปล่า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงชี้เสนาสนะอันสมควรแก่การเจริญอานาปานัสสติ ซึ่งเหมาะแก่ฤดูทั้ง ๓ และเหมาะแก่ธาตุและจรียาแก่ภิกษุ นั้น อย่างนั้นแล้ว เมื่อจะทรงชี้อิริยาบถที่สงบ ซึ่งเป็นฝ่ายแห่งความไม่ท้อแท้และไม่ฟุ้งซ่าน จึงตรัสว่า นิสิตฺติ ดังนี้. ภายหลังเมื่อจะทรงแสดงภาวะแห่งการนั่ง เป็นของมั่นคง ข้อที่ลมอัสสาสะ ปัสสาสะเป็นไปสะดวก และอุบายเครื่องกำหนดจับอารมณ์แก่เขอนั้น จึงตรัสพระพุทธพจน์มีอาทิว่า ปลฺลฺงกํ อารุชิตฺ วา ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ปลฺลฺงกํ ได้แก่ การนั่งพับขาทั้ง ๒ โดยรอบ (คือนั่งขัดสมาธิ).

๑. ขุ. ปฎิ. ๓๑/๒๖๔. อภิ. วิ. ๓๕/๓๓๘. ๒. วิ. มหา. ๒/๑๔๖.

บทว่า **อาภุชิตฺวา** แปลว่า **คู่เข้าไว้**.

ชื่อว่า **อุษุ** **กาย** **ปณิชา** มีความว่า ตั้งร่างกายส่วนบนให้ตรง คือให้กระดูกสันหลัง ๑๘ ท่อน จดที่สุดต่อที่สุด. **จริงอยู่** เมื่อภิกษุนั่งด้วยอาการอย่างนั้นแล้ว **หนัง** **เนื้อ** และ**เส้นเอ็น** ย่อมไม่หึงงอ. เวลานั้น เวทนาทั้งหลายที่จะพึงเกิดขึ้นแก่เธอในขณะ ๆ เพราะความหึงงอแห่งหนังเนื้อและเอ็นเหล่านั้นเป็นปัจจัยนั้นแล ย่อมไม่เกิดขึ้น. เมื่อเวทนาเหล่านั้นไม่เกิดขึ้น จิตก็มีอารมณ์เป็นอันเดียว, กรรมฐานไม่ตกไป ย่อมเข้าถึงความเจริญรุ่งเรือง.

ชื่อว่า **ปริมุข** **สติ** **อุปลุกฺเขตฺวา** มีความว่า ตั้งสติมุ่งหน้าต่อกรรมฐาน. อีกอย่างหนึ่ง ก็ในคำว่า **ปริมุข** **สติ** **อุปลุกฺเขตฺวา** นี้ พึงเห็นใจความตามนัยดังที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ในปฏิสัมภิทานันต์แลอย่างนี้ว่า ศัพท์ว่า **ปริ** มีความกำหนดถือเอาเป็นอรรถ, ศัพท์ว่า **มุข** มีความนำออกเป็นอรรถ, ศัพท์ว่า **สติ** มีความเข้าไปตั้งไว้เป็นอรรถ; เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่ **ตั้งสติไว้เฉพาะหน้า**. ในบทว่า **ปริมุข** **สติ** นั้น มีความย่อดังนี้ว่า **ทำสติเป็นเครื่องนำออกที่คนกำหนดถือเอาแล้ว**.

[อรรถาธิบายวิธีอบรมสติ ๓๒ อย่าง]

ชื่อว่า **โส** **สโต** **อสุสสติ** มีความว่า ภิกษุที่นั่งอย่างนั้น และตั้งสติไว้อย่างนั้นแล้ว เมื่อไม่ละสตินั้น ชื่อว่า **มีสติหายใจเข้า** ชื่อว่า **มีสติหายใจออก**. มีคำอธิบายว่า เป็นผู้อบรมสติ.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงอาการเป็นเครื่องอบรมสติเหล่านั้นจึงตรัสพระพุทธพจน์ว่า **ทีฆิ วา อสุสสนฺโต** เป็นต้น. สมจริง

* บ. ปฏิ. ๓๑/๒๖๔๕.

ดังคำที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ ในวิภังค์เฉพาะแห่งสองคำนี้ว่า โส ๓๒ อสุสสติ ๓๒ ปสุสสติ ในปฏิสัมภิทาวา ภิขุ ย่อมเป็นผู้อบรมสติ โดยอาการ ๓๒ อย่าง คือ สติของภิกษุผู้รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว ย่อมตั้งมั่น, เธอเชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, สติของภิกษุผู้รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว ย่อมตั้งมั่น, เธอเชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น ฯ ล ฯ สติของภิกษุผู้รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่านด้วยอำนาจความเป็นผู้พิจารณาเห็นความสละคืนหายใจเข้า... ด้วยอำนาจความเป็นผู้พิจารณาเห็นความสละคืน หายใจออก ย่อมตั้งมั่น, เธอเชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วยสตินั้นด้วยญาณนั้น.*

[มติลมหายใจเข้าและออกตามอรรถกถาวินัยและพระสูตร]

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า ทัมฺหิ วา อสุสสนฺโต ได้แก่ เมื่อให้ลมหายใจเข้ายาวเป็นไปอยู่. ในอรรถกถาวินัย ท่านกล่าวไว้ว่า ลมที่ออกไปข้างนอก ชื่อว่า อัสนาสะ คือลมหายใจออก* ลมที่เข้าไปข้างใน ชื่อว่า ปัสสนาสะ คือลมหายใจเข้า.* ส่วนในอรรถกถาแห่งพระสูตรทั้งหลาย มาโดยกลับลำดับกัน.

๑. บุ. ปฏิ. ๓๑/๒๖๔-๕. ๒.-๓. ศัพท์ว่า อสุสาโส และ ปสุสาโส หรือ อสุสสติ และ ปสุสสติ ทั้ง ๒ ศัพท์นี้ บางท่าน แปล อสุสาโส หรือ อสุสสติ ว่า หายใจออก ปาสสาโส หรือ ปสุสสติ ว่า หายใจเข้า, ส่วนในหนังสือเล่มนี้ตั้งแต่ต้นมาได้แปล อสุสาโส หรือ อสุสสติ ว่า หายใจเข้า, ปสุสาโส หรือ ปสุสสติ ว่า หายใจออก, ที่แปลเช่นนี้ ก็เพราะอาศัยนัยอรรถกถาแห่งพระสูตรเป็นหลัก เช่นอรรถกถามหาหัตถิปโทปมสูตรในปัญจสุทนี ทุคฺยภาคน้ำ ๓๐๘ เป็นต้น ซึ่งท่านอธิบายไว้ดังนี้คือ:- อสุสาโสติ อนุโต ปวิสณนาสิกฺวาโต ลมที่จุมูกเข้าไปข้างใน ชื่อว่า อัสนาสะ คือลมหายใจเข้า, ปสุสาโสติ พหิ นิกฺขมณนาสิกฺวาโต ลมที่ออกไปภายนอก ชื่อว่า ปัสสนาสะ คือลมหายใจออก, ส่วนในอรรถกถาวินัย ท่านก็อธิบายไว้กลับกัน

บรรดาคนทั้งสองนั้น ในเวลาที่สัตว์ผู้นอนอยู่ในครรภ์แม่ทุกชนิดออก จากท้องแม่ ลมภายในครรภ์ย่อมออกไปข้างนอกก่อน ภายหลัง ลมข้างนอก พาเอาละอองที่ละเอียดเข้าไปข้างใน กระทบเพดานแล้วดับไป. ฟังทราบลม อัสสาสะและปัสสาสะอย่างนั้นก่อน. ส่วนความที่ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เหล่านี้ มีระยะและสั้น ฟังทราบด้วยอำนาจแห่งกาล. เหมือนอย่างว่า น้ำ หรือทราย แผลออกไปตลอดระยะ คือโอกาสทั้งอยู่ เขาเรียกว่า น้ำยาว ทราย ยาว น้ำสั้น ทรายสั้น ฉนั้นใด ลมหายใจเข้าและหายใจออกแม่ที่ละเอียดจนยิบ ก็ฉนั้นนั้น ยังประเทศอันยาวในตัวข้างและตัวงู กล่าวคืออรรถภาพของข้างและงู เหล่านี้ ให้ค่อย ๆ เต็มแล้วก็ค่อย ๆ ออกไป; เพราะฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่า ยาว. ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ยังประเทศอันสั้น กล่าวคือ อรรถภาพ แห่งสุนัขและกระต่ายเป็นต้น ให้เต็มเร็วแล้วก็ออกเร็วเหมือนกัน; เพราะฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่า สั้น. แต่บรรดาหม่อมมนุษย์ มนุษย์บางจำพวกหายใจเข้าและ หายใจออกยาวด้วยอำนาจระยะเวลา จุขข้างและงูเป็นต้น บางจำพวกหายใจเข้า และหายใจออกสั้น จุขสุนัขและกระต่ายเป็นต้น; เพราะฉะนั้นลมหายใจเข้า และหายใจออกเหล่านี้ ของมนุษย์เหล่านี้ ด้วยอำนาจกาล ที่ออกและเข้าอยู่ กินเวลานาน ฟังทราบว่า ยาว ที่ออกและเข้าอยู่ชั่วเวลาน้อย ฟังทราบ ว่าสั้น.

ดังที่ปรากฏอยู่ข้างบนนี้ แม้ในปกรณ์วิสุทธีมรรค ภาค ๒ หน้า ๑๖๕ ท่านก็ชักออกถามหาหัตถิป โทปมสุดนั่นเองมาอธิบายไว้. เรื่อง ศัพท์ว่า อัสสาสะ และ ปัสสาสะ นี้ ความจริงท่านผู้ แต่งอรรถกถาทั้งพระวินัยและพระสูตรก็คนเดียวกัน คือท่านพระพุทโธสา และกัค้านกันอยู่ ทั้งสองแห่ง คืออรรถกถาพระวินัย และพระสูตร ถึงในอรรถกถาอธิบายไว้เหมือนพระสูตร ขอ ได้พิจารณาเถิด.

【ผู้เจริญอานาปานัสสติกรรมฐานย่อมได้ความปรามิทยเป็นต้น】

ในลมหายใจเข้าและออกนั้น ภิกษุนั้นเมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาว โดยอาการ ๕ อย่าง ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจเข้าหายใจออกยาว. ก็เมื่อเธอรู้ชัดอยู่อย่างนี้ พึงทราบว่าการเจริญกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน ย่อมสำเร็จด้วยอาการอันหนึ่ง เหมือนอย่างที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาวา ติว่าภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว ฯลฯ เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น อย่างไร? "

แก้วว่า ภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาว ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออกยาว ย่อมหายใจออกในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาว ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้างในขณะที่นับว่ายาว ฉันทะย่อมเกิดแก่ภิกษุผู้เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาว หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะที่นับว่ายาว ภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อมหายใจออกในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะนี้นับว่ายาว ความปรามิทยย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ผู้เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะนี้นับว่ายาว เมื่อหายใจเข้ายาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปรามิทย ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปรามิทย ย่อมหายใจออกในขณะที่นับว่ายาว ฯลฯ เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปรามิทย ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะนี้นับว่ายาว จิตของภิกษุผู้เมื่อหายใจ

เข้าและหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปราโมทย์ หายใจเข้า บ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะที่นับว่ายาว ย่อมหลีกเลี่ยงจากการหายใจเข้าและ หายใจออกยาว อุเบกขาย่อมดำรงอยู่. กายคือลมหายใจเข้าและหายใจออกยาว ด้วยอาการ ๕ อย่างเหล่านั้นย่อมปรากฏ สติเป็นอนุปัสสนาญาณ กายปรากฏ ไม่ใช่สติ สติปรากฏด้วย เป็นตัวสติด้วย; ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นด้วย สตินั้น ด้วยญาณนั้น; เพราะเหตุดังนี้ นั้น ท่านจึงกล่าวว่า การเจริญสติ- ปิฎฐานคือการพิจารณาเห็นกายในกาย* ดังนี้.

แม้ในบทที่กำหนดด้วยลมสั้น ก็เช่นนี้เหมือนกัน. ส่วนความแปลกกัน มีดังต่อไปนี้:- ในบทที่กำหนดด้วยลมยาวนั้น ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อหายใจ เข้ายาว ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว ดังนี้ ฉันทใด ในบทที่กำหนด ด้วยลมสั้นนี้ ก็มีคำที่มาในบาลีว่า เมื่อหายใจเข้าสั้น ย่อมหายใจเข้าในขณะที่ นับว่าเล็กน้อย ฉันทนั้น. เพราะฉะนั้น ฟังประกอบด้วยสามารถแห่งบทที่ กำหนดว่าสั้นนั้น จนถึงคำว่า เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า การเจริญสติ- ปิฎฐาน คือการพิจารณาเห็นกายในกาย. ภิกษุนี้ เมื่อรู้ชัดลมหายใจเข้าและ หายใจออกโดยอาการ ๕ อย่างเหล่านี้ ด้วยอำนาจกาลยาวและด้วยอำนาจกาล นิดหน้อยดังพรรณนามาจะนี้ บัณฑิตพึงทราบว่ ภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาว ย่อม รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว ฯ ล ฯ หรือเมื่อหายใจออกสั้น ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจ ออกสั้น ดังนี้. อนึ่ง เมื่อภิกษุนั้นรู้อยู่อย่างนั้น.

วรรณะ (คืออาการ) ทั้ง ๔ คือ ลม

หายใจเข้ายาวและสั้น แม้ลมหายใจออกก็
เช่นนั้น ย่อมเป็นไปเฉพาะที่ปลายจมูกของ
ภิกษุ ฉะนี้แล.

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๖๕ - ๒๗๔.

ชื่อว่า สพุพกายปฏิสัเวที อสุตสิสุตสามิติ ฯเป ฯ ปสุตสิสุ-

สามิติ สิกขติ มีอธิบายว่า เธอย่อมสำเหนียกว่า เราจักทำเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด แห่งกองลมหายใจเข้าทั้งสิ้น ให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏหายใจเข้า (และ) ย่อมสำเหนียกว่า เราจักทำเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุด แห่งกองลมหายใจออกทั้งสิ้นให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏหายใจออก. เมื่อเธอทำให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏด้วยอาการอย่างนั้น ย่อมหายใจเข้าและหายใจออก ด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยญาณ; เพราะฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักหายใจเข้า จักหายใจออก.

จริงอยู่ เบื้องต้นในกองลมหายใจเข้าหรือในกองลมหายใจออกที่แผ่นไปอย่างละเอียด ย่อมปรากฏแก่ภิกษุรูปหนึ่ง แต่ท่ามกลางและที่สุดไม่ปรากฏ เธอสามารถกำหนดได้เฉพาะเบื้องต้น เท่านั้น ย่อมลำบากในท่ามกลางและที่สุด. อีกรูปหนึ่ง ย่อมปรากฏแต่ท่ามกลาง เบื้องต้น และที่สุด ไม่ปรากฏ เธอสามารถกำหนดได้เฉพาะท่ามกลางเท่านั้น ย่อมลำบากในเบื้องต้นและที่สุด. อีกรูปหนึ่ง ย่อมปรากฏแต่ที่สุด เบื้องต้นและท่ามกลางไม่ปรากฏ เธอสามารถกำหนดได้เฉพาะที่สุดเท่านั้น ย่อมลำบากในเบื้องต้นและท่ามกลาง. อีกรูปหนึ่ง ย่อมปรากฏได้แม้ทั้งหมด เธอสามารถกำหนดได้แม้ทั้งหมด ย่อมไม่ลำบากในส่วนไหน ๆ. พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงชี้ว่า อันภิกษุพึงเป็นผู้เช่นนั้น จึงตรัสว่า ภิกษุยอมสำเหนียกว่า เราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า; ย่อมสำเหนียกว่า เราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้ง ปวงหายใจออก ดังนี้.

* วิสุทธิมรรค. ๒/๖๑ เป็น จุณณวิสณฺเณ, สวรรคที่ปณี ๒/๒๕๕ แก้วว่า จุณณวิคเตติ อเนกกลาปตาย จุณณวิจณฺเณภาเวน วิสณฺเณ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สิกฺขติ** ความว่า ย่อมพากเพียร คือพยายามอย่างนั้น. อีกอย่างหนึ่ง ในบทว่า **สิกฺขติ** นี้ พึงเห็นใจความอย่างนี้ว่า ความตำรวมของภิกษุผู้เป็นอย่างนั้น นี้ชื่อว่าอริสัสสิกขา. ในอริการว่าด้วยอานาปานัสสติภาวนานี้ สมาธิของเธอ ผู้เป็นอย่างนั้น นี้ชื่อว่า อริจิตตสิกขา ปัญญาของเธอผู้เป็นอย่างนั้น นี้ชื่อว่าอริปัญญาสิกขา เธอย่อมสำเหนียกคือย่อมช่งเสพ เจริญกระทำให้มาก ซึ่งสิกขา ๓ อย่าง ดังพรรณนามานี้ ด้วยสติ นั้น ด้วยมโนการนั้น ในอารมณ์นั้น. เพราะว่า โดยนัยก่อน บรรดาสองนัยนั้น ภิกษุพึงหายใจเข้าและหายใจออกอย่างเดียวเท่านั้นไม่ต้องทำกิจอะไร ๆ อื่น แต่จำเดิมแต่เวลาที่รู้ชัดลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ไป ควรทำความพากเพียรในอาการที่ให้ญาณเกิดขึ้นเป็นต้น; เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่ ในนัยก่อนนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบาติไว้ด้วยอำนาจเป็นวัตตมานาวิภัตติว่า ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจเข้า ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจออก เท่านั้น แล้วยกพระบาติขึ้นด้วยอำนาจคำที่เป็นอนาคตกาล โดยนัยมีอาทิว่า เธอย่อมสำเหนียกว่า เราจักรู้แจ้ง ซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า ดังนี้ เพื่อจะทรงแสดงอาการที่ให้ญาณเกิดขึ้นเป็นต้นซึ่งควรทำจำเดิมแต่กาลนี้ไป.

[ภิกษุกำหนดกรรมฐานแล้ว ถายสังขารจึงสงบ]

ชื่อว่า **ปฺตุสมฺภุญฺญํ** กายสังขาร **อฺตุสฺสิสฺสํ** ๑ เป ๑ **ปฺตุส-**
สฺสิสฺสํ **สิกฺขติ** ความว่า เธอย่อมสำเหนียกว่า เราจักเป็นผู้สงบคือระงับ คับ ได้แก่ให้กายสังขารที่หยาบสงบไป หายใจเข้าหายใจออก. ในคำว่า จักเป็นผู้ระงับกายสังขารที่หยาบ นั้นพึงทราบความที่ลมเป็นของหยาบและละเอียด และความระงับอย่างนี้ คือ :- ก็ในกาลก่อนคือในเวลาทีภิกษุนี้ ยัง

ไม่ได้กำหนดกรรมฐาน กายและจิต ยังมีความกระวนกระวาย ยังหยาบ* เมื่อ
เมื่อกายและจิตซึ่งเป็นของหยาบ ยังไม่สงบ แม้มหายใจเข้าและหายใจออก ก็
เป็นของหยาบ คือเป็นไปเกินกำลัง จมูกไม่พอหายใจ ต้องยื่นหายใจเข้าบ้าง
หายใจออกบ้างทางปาก ต่อเมื่อใด กายก็ดี จิตก็ดี เป็นของอันเธอกำหนด
แล้ว เมื่อนั้น กายและจิตนั้นก็จึงเป็นของสงบระงับ. ครั้นเมื่อกายและจิตนั้น
สงบแล้ว ลมหายใจเข้าและหายใจออกย่อมเป็นไปละเอียด คือเป็นสภาพถึง
อาการที่จะต้องค้นหาว่า มีอยู่หรือไม่หนอ. เปรียบเหมือนลมหายใจเข้าและหายใจ
ออก ของบุรุษผู้ร่วงลงจากภูเขา หรือผู้ปลงของหนักลงจากศิรชะแล้วยืนอยู่
ย่อมเป็นของหยาบ จมูกไม่พอหายใจ ต้องยื่นหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง
ทางปาก ต่อเมื่อใด เขาบรรเทาความกระวนกระวายนั้นเสีย อาบและดื่มน้ำ
แล้ว เอาผ้าเปียกคลุมที่หน้าอกนอนพักที่ร่มไม้เย็น ๆ; เมื่อนั้น ลมหายใจ
เข้าและหายใจออกนั้นของเขา จึงเป็นของละเอียด คือถึงอาการที่จะต้องค้นหา
ว่ามีอยู่หรือไม่หนอ แม้นั้นใด ในกาลก่อน คือในเวลาที่ยังไม่ได้
กำหนดกรรมฐาน กายและจิต ๆ ล ๆ คือถึงอาการที่ต้องค้นหาว่า มีอยู่หรือไม่
หนอ ฉะนั้นเหมือนกัน. ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร? เพราะความจริงเป็นอย่าง
นั้น ในกาลก่อน คือในเวลาที่ยังมิได้กำหนดกรรมฐาน การคำนึง การ
ประมวลมา การมนสิการ และการพิจารณาว่า เราจะระงับกายสังขารส่วน
หยาบ ๆ ดังนี้ หามิแก่เธอนั้นไม่, แต่ในเวลาที่ยังเธอกำหนดแล้ว จึงมิได้.
เพราะเหตุนี้ในเวลาที่ยังไม่ได้กำหนดกรรมฐาน กายสังขารของเธอนั้น จึงเป็นของ
ละเอียดกว่าเวลาที่ยังไม่ได้กำหนด. เพราะเหตุนี้ พระโบราณจารย์ทั้งหลาย
จึงกล่าวไว้ว่า

* ศัพท์ว่า โอพาริกนั ให้แก่เป็น โอพาริกา เป็นบทคุณของกายและจิต. วิสุทธรคก ภาค
๒/๖๒ แก่เป็นอย่างนี้.

เมื่อกายและจิต ยังระล่ำระสายอยู่
กายสังขารย่อมเป็นไปเกินประมาณ เมื่อกาย
และจิต ไม่ระล่ำระสาย กายสังขารย่อมเป็น
ไปละเอียด.

[กายสังขารในฌานชั้นสูงขึ้นไปย่อมละเอียดไปตามลำดับ]

กายสังขารแม้ในเวลากำหนดก็ยังมีหยาบ ในอุปจารแห่งปฐมฌาน
ละเอียด. ถึงแม้ในอุปจารแห่งปฐมฌานนั้น ก็ยังมีหยาบ ในปฐมฌานละเอียด.
ในปฐมฌานและในอุปจารแห่งทุติยฌานยังมีหยาบ ในทุติยฌานละเอียด. ใน
ทุติยฌานและในอุปจารแห่งตติยฌานก็มีหยาบ ในตติยฌานละเอียด. ใน
ตติยฌานและอุปจารแห่งจตุตถฌานก็มีหยาบ ในจตุตถฌานละเอียดยิ่งนัก ถึง
ความไม่เป็นไปทีเดียว. คำนี้เป็นมติของพระอาจารย์ผู้กล่าวที่ฌานิกาย และ
สังยุตตฌานก่อน. ส่วนพระอาจารย์ทั้งหลายผู้กล่าวมัชฌิมฌานิกาย ย่อมปรารณา
ความละเอียดกว่ากัน แม้ในอุปจารแห่งฌานชั้นสูง ๆ ขึ้นไปกว่าฌานชั้นต่ำ ๆ
อย่างนี้ คือกายสังขารที่เป็นไปในปฐมฌาน ยังเป็นของหยาบ ในอุปจารแห่ง
ทุติยฌาน จึงจัดว่าละเอียด ดังนี้ เป็นต้น. ก็ตามมติของพระอาจารย์ทั้งหมด
นั้นแล ควรทราบดังนี้ว่า กายสังขารที่เป็นไปในเวลาที่ยังมิได้กำหนด (กรรม-
ฐาน) ย่อมระงับไปในเวลาที่กำหนดแล้ว กายสังขารที่เป็นไปในเวลาที่
กำหนด ย่อมระงับไปในอุปจารแห่งปฐมฌาน ฯ ล ฯ กายสังขารที่เป็นไปใน
อุปจารแห่งจตุตถฌาน ย่อมระงับไปในจตุตถฌาน. ในสมถะมีนัยเท่านี้ก่อน.

ส่วนในวิปัสสนา พึงทราบนัยดังนี้:- กายสังขารที่เป็นไปในเมื่อยัง
มิได้กำหนด ยังมีหยาบ ในการกำหนดมหาภูตรูปละเอียด แม้การกำหนดมหา-
ภูตรูปนั้น ก็ยังมีหยาบ ในการกำหนดอุปาทयरูปละเอียด แม้การกำหนดอุปา-

ทายรูปนั้น ก็ยังหยาบ ในการกำหนดรูปทั้งสิ้นละเอียด แม้การกำหนดรูปทั้ง
สิ้นนั้น ก็ยังหยาบ, ในการกำหนดรูปละเอียด, แม้การกำหนดรูปนั้น ก็
ยังหยาบ, ในการกำหนดรูปและรูป ละเอียด แม้การกำหนดรูปและรูปนั้น
ก็ยังหยาบ, ในการกำหนดปัจจัยละเอียด, แม้การกำหนดปัจจัยนั้น ก็ยังหยาบ,
ในการเห็นนามรูปพร้อมทั้งปัจจัยละเอียด, แม้การเห็นนามรูปพร้อมทั้งปัจจัย
นั้น ก็ยังหยาบ, ในวิปัสสนาที่ประกอบด้วยลักษณะและอารมณ์ ละเอียด,
แม้นั้นก็ยังหยาบ ในวิปัสสนาที่มีกำลังเพลา, ในวิปัสสนาที่มีกำลังจึงจัดว่า
ละเอียด. ในวิปัสสนานั้นนี้ พึงทราบความสงบไปแห่งลมอัสสาสะและปัสสาสะ
ก่อน ๆ ด้วยลมอัสสาสะและปัสสาสะหลัง ๆ โดยนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล.
ในคำว่า ระงับกายสังขารที่หยาบ นี้ พึงทราบความที่ลมหยาบละเอียดและสงบ
ไป โดยนัยดังพรรณนามาจะนี้แล.

ส่วนในปฏิสัมภิทา พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวเนื้อความแห่ง
บทนั้น พร้อมกับคำที่วางแลคำแก้ให้กระจ่างอย่างนั้น:-

ภิกษุย่อมสำเหนียกอย่างไร ? ย่อมสำเหนียกอย่างนี้ว่า เราจักระงับ
กายสังขารหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจออก.

กายสังขารเป็นไฉน ? ลมหายใจเข้ายาว เป็นไปทางกาย ธรรมเหล่านี้
เนื่องด้วยกายเป็นกายสังขาร, ภิกษุระงับ คือดับ สงบกายสังขารเหล่านั้น
สำเหนียกอยู่; ลมหายใจออกยาวเป็นไปทางกาย ธรรมเหล่านี้เนื่องด้วยกาย
เป็นกายสังขาร, ภิกษุระงับ คือดับ สงบกายสังขารเหล่านั้น สำเหนียกอยู่;
ลมหายใจเข้าสั้น ลมหายใจออกสั้น ลมที่ภิกษุรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า
ลมที่ภิกษุรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจออก เป็นไปทางกาย ธรรมเหล่านี้
เนื่องด้วยกายเป็นกายสังขาร ภิกษุระงับ คือดับ สงบกายสังขารเหล่านั้น

สำเนียงอยู่. ความอ่อนไป ความนุ่มไป ความเอนไป ความโอนไป ความห้วนไหว ความดึ้นรน ความโยก ความโคลงแห่งกาย เพราะกายสังขาร เห็นปานใด, ภิกษุย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารเห็นปานนั้น หายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารเห็นปานนั้น หายใจออก. ความไม่อ่อนไป ความไม่นุ่มไป ความไม่เอนไป ความไม่โอนไป ความไม่ห้วนไหว ความไม่ดึ้นรน ความไม่โยก ความไม่โคลงแห่งกาย เพราะกายสังขารเห็นปานใด, ภิกษุย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารที่ละเอียดสุขุมเห็นปานนั้น หายใจเข้า หายใจออก. หากว่าภิกษุสำเนียงอยู่อย่างนี้ว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจออก. เมื่อเป็นอย่างนั้น ความได้ลม* (อัสสาสะและปัสสาสะ) ก็ไม่เป็นไป (คือไม่เกิดขึ้น); ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ก็ไม่เป็นไป, อานาปานัสสติก็ไม่เป็นไป, อานาปานัสสติสมาธิ ก็ไม่เป็นไป, และสมาบัตินั้น บัณฑิตทั้งหลายจะเข้าบ้าง จะออกบ้าง ก็หาไม่, ถ้าหากว่าภิกษุ สำเนียงอยู่อย่างนี้ว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจเข้า หายใจออก. เมื่อเป็นอย่างนี้ ความได้ลม* (อัสสาสะและปัสสาสะ) ย่อมเป็นไป (คือเกิดขึ้น), ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ย่อมเป็นไป, อานาปานัสติย่อมเป็นไป, อานาปานัสสติสมาธิ ย่อมเป็นไป, และสมาบัตินั้น บัณฑิตทั้งหลายย่อมเข้าบ้าง ย่อมออกบ้าง. ข้อนั้นเปรียบเหมือนอะไร? เปรียบเหมือนเมื่อบุคคลตีกังสดาล เสียงดัง (เสียงหยาบ) ย่อมกระจายไปก่อน เพราะกำหนดใส่ใจ จำไว้ด้วยดี ซึ่งนิมิตแห่งเสียงดัง แม้เมื่อเสียงดังดับไปแล้ว; ต่อมาเสียงละเอียด (เสียงครวญ) ย่อมกระจายไปภายหลัง, เพราะกำหนดใส่ใจ จำไว้ด้วยดีซึ่งนิมิตแห่งเสียงครวญ แม้เมื่อเสียงครวญดับไปแล้ว; ต่อ

* วาตพลทฺธิ ความสำเนียง กำหนดหมายลม.

มาจิตย่อมเป็นไปภายหลัง แม้เพราะมีนิमितแห่งเสียงคราวญเป็นอารมณ์ ข้อนี
ก็เหมือนกันฉะนั้น ลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หยาบ ย่อมเป็นไปก่อน,
เพราะกำหนดใส่ใจจำไว้ด้วยดี ซึ่งนิमितแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หยาบ
เมื่อลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หยาบ แม้ดับไปแล้ว, ต่อมาลมหายใจเข้า
และหายใจออกที่ละเอียดย่อมเป็นไปภายหลัง เพราะกำหนดใส่ใจ จำไว้ด้วยดี
ซึ่งนิमितแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออกที่ละเอียด เมื่อลมหายใจเข้าและลม
หายใจออกที่ละเอียดแม้ดับไปแล้ว, ต่อมาจิตไม่ถึงความฟุ้งซ่านในภายหลัง
แม้เพราะมีนิमितแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออกที่ละเอียดเป็นอารมณ์. เมื่อ
เป็นอย่างนี้ ความได้ลม (อัสสาสะและปัสสาสะ) ย่อมเป็นไป, ลมอัสสาสะ
และปัสสาสะย่อมเป็นไป, อานาปานัสสติย่อมเป็นไป, อานาปานัสสติสมาธิย่อม
เป็นไป, และสมาตินั้น บัณฑิตทั้งหลายย่อมหายใจเข้าบ้าง ย่อมหายใจออก
บ้าง ภายคือความที่บุคคลระงับกายสังขารหายใจเข้าและหายใจออกย่อมปรากฏ,
สติเป็นอนุปัสสนาญาณ, กายย่อมปรากฏ, ไม่ใช่สติ, สติปรากฏด้วย เป็นตัวสติ
ด้วย, ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เพราะเหตุดังนี้
นั้น ท่านจึงกล่าวว่า การเจริญสติปัฏฐานคือการพิจารณาเห็นกายในกาย* ดังนี้.

ในบทว่า **ปสุตฺตมฺภยํ กายสฺขารํ** นี้ มีการพรรณนาตามลำดับบท
แห่งปฐมจตุกกะ ซึ่งตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งกายนุปีสสนาเพียงเท่านี้ ก่อน. แต่
เพราะในอธิการนี้ จตุกกะนี้เท่านั้น ตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งกรรมฐานของ
กุลบุตรผู้เริ่มทำ, ส่วนอีก ๓ จตุกกะนอกนี้ ตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งเวทนา-
นุปีสสนา และธัมมานุปีสสนา ของกุลบุตรผู้บรรลุมาแล้วในปฐมจตุกกะนี้;
ฉะนั้น พุทธบุตร ผู้ปรารถนาจะเจริญกรรมฐานนี้ แล้วบรรลุพระอรหัต

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๗๘-๒๘๐.

พร้อมกับปฏิสัมภิตา ด้วยวิปัสสนาอันมีอานาปานจตุตถฌานเป็นปทัฏฐาน
ควรทราบกิจที่ตนควรทำก่อนทั้งหมด ตั้งแต่ต้น ในอธิการแห่งอานาปานัสสติ
กรรมฐานนี้แล ด้วยสามารถแห่งกุลบุตรผู้เริ่มทำ.

[กุลบุตรจะเรียนกรรมฐานต้องบำเพ็ญศีลให้บริสุทธิ์ก่อน]

กุลบุตรควรชำระศีล ๔ อย่างให้หมดจดก่อน. ในศีลนั้น มีวิธีชำระ
ให้หมดจด ๓ อย่าง คือ ไม่ต้องอาบัติ ๑ ออกจากอาบัติที่ต้องแล้ว ๑ ไม่
เสรำหมองด้วยกิเลสทั้งหลาย ๑. จริงอยู่ ภวานาย่อมสำเร็จแก่กุลบุตรผู้มีศีล
บริสุทธิ์อย่างนั้น. กุลบุตรควรบำเพ็ญแม่ศีลที่ท่านเรียกว่าอภิสมาจาริกศีล ให้
บริบูรณ์ดีเสียก่อน ด้วยอำนาจวัตรเหล่านี้ คือ วัตรที่ลานพระเจดีย์ วัตรที่
ลานคันโพธิ์ อุปัชฌายวัตร อาจารย์วัตร วัตรที่เรือนไฟ วัตรที่โรงอุโบสถ
ชั้นกวัตร ๘๒ มหาวัตร ๑๔. จริงอยู่ กุลบุตรใด พึงกล่าวว่า เรารักษาศีล
อยู่, กรรมด้วยอภิสมาจาริกวัตรจะมีประโยชน์อะไร? ข้อที่ศีลของกุลบุตรนั้น
จักบริบูรณ์ได้ นั้นไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้. แต่เมื่ออภิสมาจาริกวัตรบริบูรณ์
ศีลก็จะบริบูรณ์. เมื่อศีลบริบูรณ์ สมาธิย่อมถือเอาห้อง. สมจริงดังพระดำรัส
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า คุณก่อนกิกษุทั้งหลาย! ข้อที่กิกษุนั้นหนอไม่
บำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลาย
ให้บริบูรณ์ได้ นั้นไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ เรื่องนี้ควรให้พิสดาร. เพราะเหตุ
ฉะนั้น กุลบุตรนี้ควรบำเพ็ญแม่วัตร มีเจดีย์คณวัตรเป็นต้น ที่ท่านเรียกว่า
อภิสมาจาริกวัตร ให้บริบูรณ์ด้วยดีเสียก่อน.

เบื้องหน้าแต่การชำระศีลให้หมดจดนั้น ก็ควรตัดปติโพธ (ความ
กังวล) อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในบรรดาปติโพธ ๑๐ อย่างที่พระอาจารย์
ทั้งหลายกล่าวไว้ว่า

* อจ. ปญจก. ๒๒/๑๕-๑๖.

ป्लीโพธ (ความกังวล) ๑๐ อย่างนั้น

คือ อาวาส ๑ ตระกูล ๑ ฌาณ (คือปัจฉัยตี)

๑ คณะ (คือหมู่) ๑ การงาน (คือการ

ก่อสร้าง) เป็นที่คำรบห้า ๑ อัชฌานะ (คือ

เดินทางไกล) ๑ ญาตี ๑ อาพาธ ๑ กัมมฐะ

(คือการเรียนปริยัติ) ๑ อิทธิฤทธิ์ ๑.

กุลบุตรผู้ตัดป्लीโพธได้อย่างนั้นแล้ว จึงควรเรียนกรรมฐาน.

[กรรมฐาน ๒ พร้อมทั้งอธิบาย]

กรรมฐานนั้น มีอยู่ ๒ อย่าง คือ สัพพัตถกัมมัฏฐาน (กรรมฐาน
มีประโยชน์ในกุศลธรรมทั้งปวง) ๑ ปาริหาริกัมมัฏฐาน (กรรมฐานควร
บริหารรักษา) ๑. บรรดากรรมฐาน ๒ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า สัพพัตถกัมมัฏฐาน
ได้แก่ เมตตา (ที่เจริญไป) ในหมู่ภิกษุเป็นต้น และมรณัสสติ (การระลึก
ถึงความตาย). พระอาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า อสุกัตถุญา บ้าง. จริงอยู่ ภิกษุ
ผู้จะเจริญกรรมฐาน ครั้งแรกต้องตัดป्लीโพธเสียก่อน แล้วจึงเจริญเมตตาไป
ในหมู่ภิกษุผู้อยู่ในสีมา, ลำดับนั้น พึงเจริญไปในเหล่าเทวดาผู้อยู่ในสีมา,
ถัดจากนั้นพึงเจริญไปในอิสรชนในโคจรคาม, ต่อจากนั้นพึงเจริญไปในเหล่า
สรรพสัตว์กระทั่งถึงชาวบานในโคจรคามนั้น. แท้จริง ภิกษุนั้น ทำพวกเขา
ผู้อยู่ร่วมกันให้เกิดมีจิตอ่อนโยน เพราะเมตตาในหมู่ภิกษุ. เวลานั้น เธอจะ
มีความอยู่เป็นสุข. เธอย่อมเป็นผู้อันเหล่าเทวดามีจิตอ่อนโยน เพราะเมตตา
ในเหล่าเทวดาผู้อยู่ในสีมาจัดการรักษาไว้เป็นอย่างดี ด้วยการรักษาที่ชอบ
ธรรม. ทั้งเป็นผู้อันอิสรชนทั้งหลาย ผู้มีจิตสันดานอ่อนโยน เพราะเมตตา
ในอิสรชนในโคจรคาม จัดรักษาระแวดระวังไว้อย่างดี ด้วยการรักษาที่ชอบ

ธรรม. และเป็นผู้อันชาวบ้านเหล่านั้นผู้มีจิตอุกอบรมให้เลื่อมใส เพราะเมตตา
ในพวกชาวบ้านในโคจรคามนั้น ไม่ดูหมิ่นเที่ยวไป. เป็นผู้เที่ยวไปไม่ถูก
อะไร ๆ กระทบกระทั่งในที่ทุกสถาน เพราะเมตตาในเหล่าสรรพสัตว์. อนึ่ง
เธอเมื่อคิดว่า เราจะต้องตายแน่แท้ ด้วยมรณัสสติ ละการแสวงหาที่ไม่สมควร
เสีย เป็นผู้มีใจสลัดใจเจริญสูงขึ้นเป็นลำดับ ย่อมเป็นผู้มีความประพฤติไม่
ย่อหย่อน. ตัณหาย่อมไม่เกิดขึ้น แม้ในอารมณ์ที่เป็นทิพย์ เพราะอสุภสังขยา.
เพราะเหตุนี้ คุณธรรมทั้ง ๓ (คือ เมตตา ๑ มรณัสสติ ๑ อสุภสังขยา ๑)
นั้น ของภิกษุนี้ ท่านเรียกว่า สัพพัตถกัมมัฏฐาน เพราะทำอธิบายว่า
เป็นกรรมฐานอันอุกอบตรึงปรารภณา คือ พึงต้องการในที่ทุกสถาน เพราะ
เป็นธรรมมีอุปการะมาก และเพราะความเป็นปทัฏฐาน แห่งการหมั่นประกอบ
เนื่อง ๆ ซึ่งความเพียร ตามที่ประสงค์ไป โดยนัยดังพรรณนามาจะนี้.

ก็บรรดาอารมณ์ ๓๘ ประการ กรรมฐานใด ที่คล้อยตามจริตของ
กัลบุตรใด กรรมฐานนั้น ท่านเรียกว่า ปารหาริยกรรมฐาน เพราะเป็น
กรรมฐานที่กัลบุตรนั้น ควรบริหารไว้เป็นนิตย์ โดยนัยตามที่กล่าวแล้วนั่นเอง
แต่ในตติยปาราชิกนี้ อานาปานกรรมฐานนี้แล ท่านเรียกว่า ปารหาริ-
ยกรรมฐาน. ในอธิการว่าด้วยอานาปานกัมมัฏฐานนี้ มีความสังเขปเท่านี้. ส่วน
ความพิสดารนักศึกษาผู้ต้องการกล่าวด้วยการชำระศีลให้หมดจด และกล่าว
ด้วยการตัดปติโพธ พึงถือเอาจากปกรณ์วิเสสชื่อวิสุทธิมรรคเถิด.

[ควรเรียนกรรมฐานในสำนักพุทธโอรสกระทั่งถึงท่านผู้ได้ฌาน]

อนึ่ง กัลบุตรผู้มีศีลบริสุทธิ์ และตัดปติโพธได้แล้วอย่างนั้น เมื่อจะ
เรียนกรรมฐานนี้ ควรเรียนเอาในสำนักพุทธบุตร ผู้ให้จตุตถฌานเกิดขึ้นด้วย
กรรมฐานนี้แล แล้วเจริญวิปัสสนา ได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์. เมื่อไม่

ได้พระจีณาสพนัน ควรเรียนเอาในสำนักพระอนาคามี เมื่อไม่ได้แม่พระ-
อนาคามีนั้น ก็ควรเรียนเอาในสำนักพระสกทาคามี เมื่อไม่ได้แม่พระสกทาคามี
นั้น ก็ควรเรียนเอาในสำนักพระโศดาบัน, เมื่อไม่ได้แม่พระโศดาบันนั้น ก็
ควรเรียนเอาในสำนักของท่านผู้ได้จตุตถฌาน ซึ่งมีอานาปานะเป็นอารมณ์,
เมื่อไม่ได้ท่านผู้ได้จตุตถฌานเมื่อนั้น ก็ควรเรียนเอาในสำนักของพระวินิจ-
ฌยาจารย์ ผู้ไม่เลอะเลือนทั้งในบาติและอรรถกถา. จริงอยู่ พระอริยบุคคล
ทั้งหลายมีพระอรหันต์เป็นต้น ย่อมบอกเฉพาะมรรคที่ตนได้บรรลุแล้วเท่านั้น.
ส่วนพระวินิจฌยาจารย์นี้เป็นผู้ไม่เลอะเลือน กำหนดอารมณ์เป็นที่สบายและ
ไม่สบาย ในอารมณ์ทั้งปวงแล้วจึงบอกให้ เหมือนผู้นำไปสู่ทางช้างใหญ่ ใน
ป่าที่รกชัฏฉะนั้น.

[กรรมฐานมีสนธิคือที่ต่อ ๕ อย่าง]

ในอธิการว่าด้วยการเรียนกรรมฐานนั้น มีอนุบุพพิกถาดังต่อไปนี้:-
ภิกษุนี้ควรเป็นผู้มีความประพฤติเบา สมบูรณ์ด้วยวินัยและมรรยาทเข้าไปหา
อาจารย์ซึ่งมีประการดังกล่าวแล้ว ฟังเรียนกรรมฐาน มีสนธิ ๕ ในสำนักของ
อาจารย์นั้น ผู้มีจิตอันตนให้ยินดี ด้วยวัตรและข้อปฏิบัติ. ในคำว่า กรรมฐาน
มีสนธิ ๕ นั้น สนธิมี ๕ อย่างเหล่านี้ คือ อุกคหะ การเรียน ๑ **ปริปัจจา**
การสอบถาม ๑ **อุปัฏฐานะ** ความปรากฏ ๑ **อัปปนา** ความแน่นแฟ้น ๑
ลักษณะ ความกำหนดหมาย ๑.

ในอุคคหะเป็นต้นนั้น การเรียนกรรมฐาน ชื่อว่า อุกคหะ. การ
สอบถามกรรมฐาน ชื่อว่า ปริปัจจา. ความปรากฏแห่งกรรมฐาน ชื่อว่า
อุปัฏฐานะ. ความแน่นแฟ้นแห่งกรรมฐาน ชื่อว่า อัปปนา. ลักษณะแห่ง
กรรมฐาน ชื่อว่า ลักษณะ. มีคำอธิบายว่า ความใคร่ครวญแห่งสภาพกรรม-

ฐานว่า กรรมฐานนี้ มีลักษณะอย่างนั้น. ภิกษุเมื่อเรียนกรรมฐาน ซึ่งมีสนธิ ๕ อย่างนี้ แม้ตนเองก็ไม่ลำบาก ทั้งไม่ต้องรบกวนอาจารย์ให้ลำบาก. เพราะฉะนั้น ควรเรียนอาจารย์ให้บอกแต่น้อย สาธยายตลอดเวลาเป็นอันมาก ครั้นเรียนกรรมฐาน ซึ่งมีสนธิ ๕ อย่างนั้นแล้ว ถ้าในอาวาสนั้น มีเสนาสนะเป็นต้นเป็นที่สบายไซ้ ควรอยู่ในอาวาสนั้นนั่นแล ถ้าในอาวาสนั้น ไม่มีเสนาสนะเป็นที่สบายไซ้ ควรบอกลาอาจารย์ ถ้าเป็นผู้มีปัญญาอ่อน ควรไปสิ้นระยะโยชน์หนึ่งเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเป็นผู้มีปัญญากล้าก็ควรไปแม่ไกล (กว่านั้น) ได้แล้วเข้าไปยังเสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์แห่งเสนาสนะ ๕ อย่าง เว้นเสนาสนะที่มีโทษ ๑๘ อย่าง แล้วพักอยู่ในเสนาสนะนั้น ตัดปติโพทหยมหิมเสีย นันทกตอาหารเสร็จแล้ว บรรเทาความเมาอาหาร ทำจิตให้ร่าเริง ด้วยการอนุสรณ์ถึงคุณพระรัตนตรัย ไม่หลงลืมกรรมฐานแม้บทหนึ่ง แต่ที่เรียนเอาจากอาจารย์ ฟังมนสิการอานาปานัสสติกรรมฐานนี้. ในวิสัยแห่งตติยปาราชิกนี้ มีความสังเขปเท่านี้. ส่วนความพิสดาร นักศึกษาผู้ต้องการถามรณนี้ ฟังถื้อเอาจากปกรณ์วิเสสชื่อวิสุทฺธิมรรคเถิด.

[วิธีมนสิการอานาปานัสสติกรรมฐาน ๘ อย่าง]

ก็ในคำที่ข้าพเจ้ากล่าวว้่า ฟังมนสิการอานาปานัสสติกรรมฐานนี้ มีมนสิการวิธีดังต่อไปนี้:- คือ การนับ การตามผูก การถูกต้อง การหยุดไว้ การกำหนด การเปลี่ยนแปลง ความหมจดจ่ด และการเห็นธรรมเหล่านั้นแจ่มแจ้ง.

การนับนั่นแล ชื่อว้่า คณนา. การกำหนดตามไปชื่อว้่า อนุพันธนา. ฐานที่ลมถูกต้อง ชื่อว้่า ผุสนา. ความแน่วแน่ชื่อว้่า ฐูปนา. ความเห็นเห็นแจ้งชื่อว้่า สัลลัทธิขณา. มรรค ชื่อว้่า วิวิฎฐนา. ผลชื่อว้่า ปาริสุทธิ. การพิจารณา ชื่อว้่า เตสัฏฐจ ปฎิปัสสนา.

[อธิบายวิธีนับลมหายใจเข้าออก]

บรรดามนสิการวิธี มีการนับเป็นต้นนั้น กุลบุตรผู้เริ่มบำเพ็ญนี้
ควรมนสิการกรรมฐานนี้โดยการนับก่อน. และเมื่อจะนับไม่ควรหยุดนับต่ำกว่า
๕ ไม่ควรนับให้เกินกว่า ๑๐ ไม่ควรแสดง (การนับ) ให้ขาดในระหว่าง.
เพราะเมื่อหยุดนับต่ำกว่า ๕ จิตตูปบาทย่อมคืนรนในโอกาสดับแคบ คัจจุงโค
ที่รวมขังไว้ในคอกที่คับแคบจะนั้น. เมื่อนับเกินกว่า ๑๐ ไป จิตตูปบาทก็
พะวงอยู่ด้วยการนับเท่านั้น. เมื่อแสดง (การนับ) ให้ขาดในระหว่าง จิตย่อม
หวนไปว่า กรรมฐานของเราถึงที่สุดหรือไม่หนอ. เพราะฉะนั้น ต้องเว้นโทษ
เหล่านี้เสียแล้ว จึงค่อยนับ. เมื่อจะนับ ครั้งแรก ควรนับโดยวิธีนับซ้ำ ๆ
คือนับอย่างวิธีคนดวงข้าวเปลือก. จริงอยู่ คนดวงข้าวเปลือก ดวงเต็มทะนาน
แล้วบอกว่า ๑ จึงเทลง เมื่อดวงเต็มอีก พบหยากเยื่อบางอย่าง เก็บมันทิ้งเสีย
จึงบอกว่า ๑-๑. ในคำว่า ๒-๒ เป็นต้น ถิ่นนี้. กุลบุตรแม้นี้ ก็ฉนั้นนั้นเหมือน
กัน บรรดาลมหายใจเข้าและหายใจออก ส่วนใดปรากฏ ฟังจับเอาส่วนนั้น
แล้วฟังกำหนด ลมที่กำลังผ่านไป ๆ ตั้งแต่ต้นว่า ๑-๑ ไป จนถึงว่า ๑.๑๐
เมื่อกุลบุตรนั้นนับอยู่โดยวิธีอย่างนี้ ลมอัสสาสะปัสสาสะ ที่กำลังผ่านออกและ
ผ่านเข้า ย่อมปรากฏ.

ลำดับนั้น กุลบุตรนี้ควรละวิธีนับซ้ำ ๆ คือนับอย่างวิธีคนดวงข้าว
เปลือกนั้นเสีย แล้วฟังนับโดยวิธีเร็ว ๆ คือนับอย่างวิธีนายโคบาล. แท้จริง
นายโคบาลผู้ฉลาด เอาก้อนกรวดใส่พก มือถือเชือกและไม้ตะพุดไปสู่คอกแต่
เข่าตู่ ตีโคที่หลังแล้ว นั่งอยู่บนเสาลิมสลัก นับแม่โคตัวมาถึงประตูแล้ว ๆ
ใส่ก้อนกรวดลงไปว่า ๑-๒ เป็นต้น. ฟุงโคที่อยู่ลำบากในโอกาสที่คับแคบ
ตลอดราตรี ๓ ยาม เมื่อออก (จากคอก) เบียดเสียดกันและกันรีบออกเป็น

หมู่ ๆ. นายโคบาลนั้น ย่อมนับอย่างรวดเร็วที่เดียวว่า ๓ - ๔ - ๕ - ๑๐ เป็นต้น. แม้เมื่อกุณฑลนี้ นับอยู่โดยนัยก่อนอย่างว่ามาแล้วนี้ ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ย่อมปรากฏสัญญาไปมา อย่างรวดเร็ว. ถ้าคัมภีร์เรารู้ว่า ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ย่อมสัญญาไปมา อย่างรวดเร็ว แล้วไม่ถือเอาลมภายในและภายนอก ฟังกำหนดเฉพาะลมที่มาถึงช่อง ๆ เท่านั้น นับอย่างเร็ว ๆ ที่เดียวว่า

- ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ -
- ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖
- ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗
- ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘
- ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘ - ๙
- ๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘ - ๙ - ๑๐

เพราะว่าในกรรมฐานที่เนื่องด้วยการนับ จิตย่อมมีอารมณ์เป็นหนึ่งได้ ด้วยกำลังแห่งการนับเท่านั้น จุกการหยุดเรือไว้ในกระแสน้ำเชี่ยว ด้วยอำนาจที่เอาถ่อค้ำไว้จะนั้น. เมื่อเรอนับอยู่เร็ว ๆ อย่างนี้กรรมฐานย่อมปรากฏเป็นจุกว่า ดำเนินไปไม่ขาดสาย. เวลานั้น ครั้นเรารู้ว่า กรรมฐานดำเนินไปไม่ขาดสาย แล้ว อย่ากำหนดลมทั้งภายในและภายนอก ฟังนับเร็ว ๆ ตามนัยก่อนนั้นแล. เมื่อเรอส่งจิตเข้าไปพร้อมกับลมที่เข้าไปภายใน ฐานภายใน ถูกลมกระทบแล้ว ย่อมเป็นเหมือนเต็มด้วยมันข้นจะนั้น. เมื่อนำจิตออกมาพร้อมกับลมที่ออกมาภายนอก จิตย่อมส่ายไปในอารมณ์มากหลายในภายนอก. แต่ภาวนา ย่อมสำเร็จแก่ผู้ตั้งสติไว้ ในโอกาสที่ลมถูกต้อง เจริญอยู่เท่านั้น. เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่ อย่ากำหนดลมทั้งภายในและภายนอก ฟังนับเร็ว ๆ ตามนัยก่อนนั้นแล.

ถามว่า จะพึงนับลมอัสสาสะและปัสสาสะนั้น นานเท่าไร ?

แก้วว่า พึงนับไปจนกว่าสติที่เว้นจากการนับ จะตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ คือลมอัสสาสะและปัสสาสะ. เพราะว่าการนับ ก็เพื่อจะตัดวิตกที่พล่านไปในภายนอก แล้วตั้งสติไว้ในอารมณ์ คือ ลมอัสสาสะและปัสสาสะ..เท่านั้น.

[อธิบายเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุดลมหายใจเข้าออก]

พระโยคาวจร ครั้นมนสิการโดยการนับอย่างนั้นแล้ว พึงมนสิการโดยการตามผูก. กิริยาที่หยุดพักการนับ แล้วส่งสติไปตามลมอัสสาสะและปัสสาสะติดต่อกันไป ชื่อว่าการตามผูก. ก็แลการส่งสติไปตามนั้น. หาใช่ด้วยอำนาจการไปตามเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด (แห่งลมอัสสาสะ) ไม่. จริงอยู่ นาสิก (สะดือ) เป็นเบื้องต้นแห่งลมออกไปภายนอก หทัย (หัวใจ) เป็นท่ามกลาง นาสิก (จมูก) เป็นที่สุด ปลายนาสิก เป็นเบื้องต้น แห่งลมเข้าไปภายใน หทัย เป็นท่ามกลาง นาสิก เป็นที่สุด. ก็เมื่อพระโยคาวจรนั้น ไปตามเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด (แห่งลมอัสสาสะและปัสสาสะ) นั้น จิตที่ถึงความฟุ้งซ่าน ย่อมเป็นไปเพื่อความกระวนกระวาย และเพื่อความหวั่นไหว. เหมือนอย่างที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสาริบุตรกล่าวไว้ว่า เมื่อพระโยคาวจรส่งสติไปตามเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งลมหายใจว่า กายก็ดี จิตก็ดี ย่อมความระส่ำระสาย หวั่นไหว และคืนรน เพราะจิตถึงความฟุ้งซ่านไปภายใน เมื่อพระโยคาวจรส่งสติไปตามเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งลมหายใจออก กายก็ดี จิตก็ดี ย่อมมีความระส่ำระสาย หวั่นไหว และคืนรน เพราะจิตถึงความฟุ้งซ่านไปภายนอก. เพราะฉะนั้น พระโยคาวจร เมื่อมนสิการโดยการตามผูก ไม่พึงมนสิการด้วยอำนาจแห่งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด อนึ่งแล

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕.

พึงมนสิการด้วยอำนาจการถูกต้อง และด้วยอำนาจการหยุดไว้ เพราะว่าไม่มีการมนสิการเป็นแผนกหนึ่ง ด้วยอำนาจแห่งการถูกต้องและหยุดไว้ เหมือนกับด้วยอำนาจแห่งการนับและการตามผูก. แต่พระโยคาวจรเมื่อนับอยู่ในฐานะที่ลมถูกต้องแล้ว ๆ นั้นแหละชื่อว่ามนสิการด้วยการนับและการถูกต้อง. พระโยคาวจร เมื่อหยุดพักการนับในฐานะที่ลมถูกต้องแล้ว ๆ นั้นนั่นแล ใช้สติตามผูกลมอัสสาสะและปีสสาสะนั้น และตั้งจิตไว้ด้วยอำนาจอัปปนา ท่านเรียกว่ามนสิการด้วยการตามผูก การถูกต้องและการหยุดไว้. ใจความนี้นั้นพึงทราบด้วยข้ออุปมาเหมือนคนง่อยและคนรักษาประตุ ที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถา และด้วยข้ออุปมาเหมือนเถี่ยวที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ในปฏิสัมภิตา.

[ข้ออุปมาเหมือนคนง่อยไล่ชิงช้า]

บรรดาข้ออุปมา ๓ อย่างนั้น ข้ออุปมาเหมือนคนง่อยไล่ชิงช้ามีดังต่อไปนี้:- เปรียบเหมือนคนง่อยไล่ชิงช้า ให้แก่ มารดาและบุตรผู้เล่นชิงช้าอยู่ แล้วนั่งอยู่ที่โคนเสาชิงช้าในที่นั้นนั่นเอง เมื่อกระดานชิงช้าไกวไปอยู่โดยลำดับ ย่อมเห็นที่สุดทั้งสองข้างและตรงกลาง แต่มิได้ชวนขวายเป็นจะดูที่สุดทั้งสองข้างและตรงกลาง แม้ฉันใด ภิกษุนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ยืนที่ใกล้โคนเสาอันเข้าไปผูกไว้ด้วยอำนาจสติแล้วไล่ชิงช้าคือลมหายใจเข้าและหายใจออก นั่งอยู่ด้วยสติ ในนิมิตนั้นนั่นเอง ส่งสติไปตามเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออก ในฐานะที่ลมถูกต้องแล้ว ซึ่งพัดผ่านมาและผ่านไปโดยลำดับ และตั้งจิตเฉยไว้ในนิมิตนั้น และไม่ชวนขวายเป็นจะแลดูลมเหล่านั้น. นี้เป็นข้ออุปมาเหมือนคนง่อย.

[ข้ออุปมาเหมือนคนรักษาประตู]

ส่วนข้ออุปมาเหมือนคนรักษาประตูมีดังต่อไปนี้ :- คนรักษาประตูจะไม่สอบสวนบุรุษทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกพระนครว่า ท่านเป็นใคร ? มาแต่ไหน ? จะไปไหน ? หรือว่า ในมือของท่านมีอะไร ? ความจริง พวกมนุษย์ผู้เดินไปทั้งภายในและภายนอกพระนครเหล่านั้นไม่ใช่หน้าที่ของคนรักษาประตูนั้น แต่เขาย่อมสอบสวนเฉพาะคนผู้มาถึงประตูแล้ว ๆ เท่านั้น แม้ฉันใด ลมเข้าไปข้างในและลมที่ออกไปข้างนอก ย่อมไม่เป็นหน้าที่ของภิกษุนี้ฉันนั้นเหมือนกัน จะเป็นหน้าที่ก็เฉพาะแต่ลมที่มาถึงช่องแล้ว ๆ เท่านั้น. นี้เป็นข้ออุปมาเหมือนคนรักษาประตู.

[การกำหนดลมหายใจเปรียบเหมือนเลื่อย]

ส่วนข้ออุปมาเหมือนเลื่อย ควรทราบจำเดิมแต่ต้นไป. สมดังคำที่ท่านพระธรรมเสนาบคิสารีบุตร กล่าวไว้ว่า

นิमित ลมหายใจเข้า และลมหายใจ

ออก มีใช่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และเมื่อบุคคลไม่รู้ธรรมทั้ง ๓ ประการ ย่อมไม่ได้ภาวนา (ภาวนาย่อมไม่สำเร็จ). นิमित ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก มีใช่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และเมื่อบุคคลรู้ซึ่งธรรม ๓ ประการ ย่อมได้ภาวนา.

ถามว่า ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ จะไม่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และธรรม ๓ ประการเหล่านี้ จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ จิตจะไม่ถึงความฟุ้งซ่าน ประชาน (ความเพียร) ย่อมปรากฏ แลพระโยคาวจรจะทำประโยชน์ให้สำเร็จได้บรรลुकุณวิเศษอย่างไร.

แก้วว่า เปรียบเหมือนต้นไม้ที่เขาวางไว้บนภาคพื้นที่ยี่สิบเอ็ดมอ บุรุษเอาเถี่ยวเถี่ยวต้นไม้ขึ้น สติของบุรุษ ย่อมปรากฏ ด้วยอำนาจแห่งพื้นเถี่ยวที่ถูกต้นไม้ และเขาย่อมไม่ได้ใส่ใจถึงพื้นเถี่ยวที่ผ่านมาหรือผ่านไป ทั้งพื้นเถี่ยวที่ผ่านมาหรือผ่านไป จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ประชาน (ความเพียรในการตัดต้นไม้) ย่อมปรากฏ และเขาย่อมให้ประโยชน์ (กิจที่ตัดต้นไม้ขึ้น) สำเร็จได้. นิमितคือสติเป็นเครื่องเข้าไปผูกไว้ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่เขาวางไว้บนภาคพื้นที่ยี่สิบเอ็ดมอ. ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เปรียบเหมือนพื้นเถี่ยว. กิษุณันตั้งสติไว้มั่น ที่ปลายจมูกหรือที่ริมฝีปาก ย่อมไม่ได้ใส่ใจถึงลมหายใจเข้าและหายใจออกที่ผ่านมาหรือที่ผ่านไป ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกที่ผ่านมาหรือผ่านไป จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ประชาน ย่อมปรากฏ และกิษุณันยอมให้ประโยชน์สำเร็จได้ ทั้งบรรลुकุณพิเศษด้วย เหมือนบุรุษตั้งสติไว้ ด้วยอำนาจแห่งพื้นเถี่ยวซึ่งถูกต้นไม้ เขาย่อมไม่ได้ใส่ใจถึงพื้นเถี่ยวที่ผ่านมาหรือที่ผ่านไป ทั้งพื้นเถี่ยวที่ผ่านมาหรือผ่านไป จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ประชานยอมปรากฏ และเขาย่อมทำประโยชน์ให้สำเร็จได้ ฉะนั้น. คำว่า ประชาน ความว่า ประชานเป็นไฉน ? กายก็ดี จิตก็ดี ของกิษุณันปรารถนาความเพียรยอมควรแก่การงาน, นี้เป็นประชาน. ประโยค เป็นไฉน ? กิษุณันปรารถนาความเพียร ย่อมละอุปกิเลสได้ วิตถยอมสงบไป, นี้เป็นประโยค. คุณพิเศษ เป็นไฉน ? กิษุณันปรารถนาความเพียร ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยยอมหมดสิ้นไป, นี้เป็นคุณพิเศษ. ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ย่อมไม่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และธรรม ๓ ประการเหล่านี้ จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้, จิตยอมไม่ถึงความฟุ้งซ่าน, ประชาน (ความเพียร) ย่อมปรากฏ, และพระโยคาวจร ทำให้ประโยชน์ (การหมั่นประกอบภาวนา) สำเร็จได้ ทั้งได้บรรลुकุณพิเศษด้วย.

* บาลีที่มาเดิม มีศัพท์ว่า วิสสมชิจจติ. ขุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕๗.

ภิกษุใด เจริญอานาปานัสสติให้

บริบูรณ์ดี อบรมมาโดยลำดับ ตามที่พระ
พุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว, ภิกษุนั้นย่อมทำ
โลกนี้ให้สว่างได้ เหมือนพระจันทร์พ้นแล้ว
จากหมอก ฉะนั้นแล.

ข้อนี้อุปมาเหมือนเปลือย.

ก็ในข้ออุปมาเหมือนเปลือยนี้ พึงทราบว่าเป็นเหตุเพียงไม่ใส่ใจด้วยอำนาจ
สมหทัยใจเข้าและลมหายใจออก ที่ผ่านมาแล้ว ๆ เท่านั้น เป็นประโยชน์แก่
ภิกษุนั้น. ธรรมเนียมนี้เมื่อภิกษุบางรูป มนสิการนิमित ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่
ชักช้าเลย และรูปนา กล่าวคืออุปนา ซึ่งประกอบด้วยองค์ฌานที่เหลือ ก็
ย่อมสำเร็จ. แต่สำหรับภิกษุบางรูปมีจำเดิมแต่เวลามนสิการ โดยอำนาจการนับ
นั้นแล คือตั้งแต่เวลาทำไว้ในใจด้วยอำนาจการนับ เมื่อความกระวนกระวาย
ทางกายสงบไป ด้วยอำนาจลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หายดับไปโดย
ลำดับ กายก็ดี จิตก็ดี ย่อมเป็นของเบา ร่างกายย่อมเป็นดุจถึงอาการลอยขึ้น
ไปในอากาศเหมือนภิกษุผู้มีกายกระสับกระส่าย เมื่อนั่งลงบนเตียงหรือตั้ง
เตียงและตั้งยอมโอนเอน คดงอไป เครื่องปูลาดย่อมย่นเป็นเกลียว, แต่เมื่อ
เธอมีกายไม่กระสับกระส่าย นั้นลง เตียงและตั้งยอมไม่โอนเอน ไม่คดงอ
เครื่องปูลาดก็ไม่ย่นเป็นเกลียว, เตียงตั้งเป็นเหมือนเต็มด้วยปุยนุ่น, เพราะ
เหตุไร ? เพราะเหตุว่า กายไม่กระสับกระส่าย ย่อมเป็นของเบาฉะนั้น. เมื่อ
ลมอัสสาสะและปัสสาสะที่หายดับไปแล้ว จิตของภิกษุนั้นมีนิमित คือ ลม
ดับไปแล้ว จิตดวงต่อ ๆ ไป ซึ่งมีอารมณ์คือนิमितที่ละเอียดจนละเอียดกว่าจิต

บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕๗-๒๕๘.

ถามว่า จิตดวงต่อ ๆ ไป ย่อมเป็นไปอย่างไร ?

แก้วว่า เปรียบเหมือนบุรุษ ฟังเอาซึ่งเหล็กท่อนใหญ่ตีกังสดาล ด้วยการตีเพียงครั้งเดียว เสียงดัง ฟังเกิดขึ้น, จิตของบุรุษนั้น ซึ่งมีเสียงดัง (หยาบ) เป็นอารมณ์ ฟังเป็นไป, เมื่อเสียงดังดับไป ต่อจากนั้นภายหลัง จิตซึ่งมีเสียงละเอียดเป็นอารมณ์ ฟังเป็นไป, แม้เมื่อจิตซึ่งมีนิमित คือเสียงละเอียดเป็นอารมณ์นั้นดับไปแล้ว จิตดวงต่อ ๆ ไป ซึ่งมีอารมณ์คือนิमितที่ละเอียดจนละเอียดกว่าจิต ซึ่งมีนิमित คือเสียงละเอียด เป็นอารมณ์นั้น ย่อมเป็นไปทีเดียว ฉันทใด, จิตซึ่งมีนิमितคือลมอัสสาสะและปัสสาสะเป็นอารมณ์นั้น บัณฑิตพึงทราบว่า ย่อมเป็นไปฉันทนั้น. แม้ข้อนี้สมจริงดังคำที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ว่า เปรียบเหมือนบุคคลตีกังสดาล (เสียงดังคือเสียงหยาบ ย่อมกระจายไปก่อน) ดังนี้ เป็นต้น. ควรให้พิสดาร. เหมือนอย่างว่า กรรมฐานเหล่าอื่น ย่อมปรากฏชัดในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป ฉันทใด, อานาปานัสสติกรรมฐานนี้จะเป็ฉันทนั้น ก็หาทำได้. แต่อานาปานัสสติกรรมฐานนี้ เมื่อภิกษุเจริญ ๆ ในชั้นสูงขึ้นไป ย่อมถึงความเป็นของละเอียด คือจะไม่ถึงแม้ความปรากฏ. ก็เมื่อกรรมฐานนั้น ไม่ปรากฏอยู่อย่างนั้น ภิกษุนั้นไม่ควรลุกขึ้นจากอาสนะ ตบท่อนหนังไปเสีย. ไม่ควรลุกขึ้น ด้วยคิดว่า จะฟังทำอะไร ? เราจักถามพระอาจารย์ หรือว่า บัณฑิตนี้กรรมฐานของเราเสื่อมแล้ว. จริงอยู่เมื่อเธอให้อริยาบถกำเริบเดินไป กรรมฐานย่อมปรากฏเป็นของใหม่ ๆ เรื่อยไป; เพราะเหตุฉันทนั้น ควรนั่งอยู่ตามเดิมฉันทนั้นแหละ นำกรรมฐานมาจากที่ถูกต้องตามปกติ.

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๗๕.

[อุบายเป็นเหตุนำอานาปานัสสติกรรมฐานมา]

ในอธิการว่าด้วยอานาปานัสสติกรรมฐานนั้น มีอุบายเป็นเครื่องนำมาดังต่อไปนี้:-

จริงอยู่ ภิกษุ^๑นั้น รู้ว่ากรรมฐานไม่ปรากฏ ควรพิจารณาสำเหนียกอย่างนี้ว่า ชื่อว่า ลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ มีอยู่ในที่ไหน? ไม่มีในที่ไหน ของใครมี? ของใครไม่มี?

ภายหลัง เมื่อภิกษุ^๑นั้น พิจารณาอยู่อย่างนี้ ก็รู้ได้ว่า ลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ (ของทารกผู้อยู่) ภายในท้องของมารดา ไม่มี พวกชนผู้ค้ำน้ำก็ไม่มี. พวกอสังขณิสต์^๒ คนตายแล้ว ผู้เข้าจตุตถฌาน ท่านผู้พร้อมเพรียงด้วยรูปภพและอรูปภพ ท่านเข้านิโรธ ก็ไม่มีเหมือนกัน แล้วพึงตัดเดือนตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า แน่แน่บัณฑิต! ตัวเธอไม่ใช่ผู้อยู่ในท้องของมารดา ไม่ใช่ผู้ค้ำน้ำ ไม่ใช่เป็นอสังขณิสต์^๒ ไม่ใช่คนตาย ไม่ใช่ผู้เข้าจตุตถฌาน ไม่ใช่ผู้พร้อมเพรียง ด้วยรูปภพ และอรูปภพ ไม่ใช่ผู้เข้านิโรธ มิใช่หรือ? ตัวเธอยังมีลมหายใจเข้าและหายใจออกอยู่แท้ ๆ, แต่ตัวเธอก็ไม่สามารถจะกำหนดได้ เพราะยังมีปัญญาอ่อน.

ภายหลัง เธอนั้น ควรตั้งจิตไว้ด้วยอำนาจที่ลมถูกต้องโดยปกติ^๓นั้นเอง ให้มนสิการเป็นไป. จริงอยู่ ลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ กระทบโครงจุกของผู้มีจุกยาวผ่านไป, กระทบริมฝีปากข้างบนของผู้มีจุกสั้นผ่านไป. เพราะฉะนั้น เธอนั้น จึงควรตั้งนิมิตไว้ว่า ลมหายใจเข้าและหายใจออก ย่อมกระทบฐานชื่อนี้. ความจริง พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล จึงตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราไม่กล่าวการเจริญอานาปานัสสติแก่ภิกษุผู้หลงลืมสติ ไม่รู้สึกตัวอยู่.*

* ม. อุป. ๑๔/๑๕๖-๗.

จริงอยู่ กรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมสำเร็จแก่ผู้มีสติ มีความรู้ตัวเท่านั้น แม้ก็จริง, ถึงกระนั้น กรรมฐานอย่างอื่น นอกจากอานาปานัสสติกรรมฐานนี้ ย่อมปรากฏได้แก่ผู้ที่มณฑลิการอยู่. แต่อานาปานัสสติกรรมฐานนี้เป็นภาระหนัก เจริญสำเร็จได้ยาก ทั้งเป็นภูมิแห่งมณฑลิการ ของมหาบุรุษทั้งหลาย คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพุทธบุตรเท่านั้น, ไม่ใช่เป็นกรรมฐานต่ำต้อย, ทั้งมิได้เป็นกรรมฐานที่สัตว์ผู้ต่ำต้อยชองเสพ, เป็นกรรมฐานสงบและละเอียด โดยประการที่มหาบุรุษทั้งหลายย่อมทำไว้ในใจ ; เพราะฉะนั้นในอานาปานัสสติกรรมฐานนี้ จำต้องปรารภนาสติและปัญญาอันมีกำลัง. เหมือนอย่างว่า ในเวลาชุนผ้าสาฎกเนื้อเกลี้ยง แม้เข็มก็จำต้องปรารภอย่างเล็ก, แม้ด้ายซึ่งร้อยในบ่วงเข็ม ก็จำต้องปรารภเส้นละเอียดกว่านั้น ฉะนั้น, ในเวลาเจริญกรรมฐานนี้ ซึ่งเป็นเช่นกับผ้าสาฎกเนื้อเกลี้ยงก็ฉันทันเหมือนกัน สติมีส่วนเปรียบด้วยเข็มที่ดี ปัญญาที่สัมปยุตด้วยสตินั้นมีส่วนเปรียบด้วยด้ายร้อยบ่วงเข็มที่ดี จำต้องปรารภให้มีกำลัง.

ก็แล ภิกษุผู้ประกอบด้วยสติและปัญญานั้นแล้ว ไม่จำต้องแสวงหาลมหายใจเข้าและหายใจออกนั้น นอกจากโอกาสที่ลมถูกต้องโดยปกติ. เปรียบเหมือนชาวนาไถนาแล้วปล่อยพวกโคถึก ให้บ่ายหน้าไปสู่ที่หากิน แล้วพียงนั่งพักที่ร่มไม้, คราวนั้นพวกโคถึกเหล่านั้นของเขาก็เข้าคางไป โดยเร็ว. ชาวนาผู้ฉลาด ประสงค์จะจับโคถึกเหล่านั้นมาเทียมไถอีก จะไม่เดินคามรอยเท้าโคถึกเหล่านั้นเข้าไปยังคาง, โดยที่แท้ เขาจะ ถือเอาเชือกและประตักเดินตรงไปยังทำนน้ำซึ่งโคถึกเหล่านั้นลงที่เดี๋ยวนั่งหรือนอนคอยอยู่. เวลานั้นเขาได้เห็นโคเหล่านั้น ซึ่งเที่ยวไปสิ้นทั้งวัน แล้วลงไปสู่ทำน้ำดื่มอาบและกินน้ำแล้วขึ้นมายืนอยู่ จึงเอาเชือกผูกแล้วเอาประตักที่มแทง นำไปเทียม (ไถ) ทำการ

งานอีก ฉันทใด ภิกษุนั้นก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องแสวงหาลมหายใจเข้า และหายใจออก นอกจากโอกาสที่ลมถูกต้องโดยปกติ แต่พึงถือเอาเชือก คือ สติ และประตักคือปัญญาแล้ว ตั้งจิตไว้ในโอกาสที่ลมถูกต้องโดยปกติ ยัง มนสิการให้เป็นไป. เพราะว่า เมื่อเธอมนสิการอยู่อย่างนั้น ต่อกาลไม่นานเลย ลมหายใจเข้าและหายใจออกนั้น จะปรากฏคจพวกโคปรากฏที่ท่าลงคีมฉะนั้น. ในลำดับนั้น เธอพึงเอาเชือกคือสติผูกประกอบไว้ในที่นั้นนั่นแหละ แล้วทาง ด้วยประตักคือปัญญาตามประกอบกรรมฐานอีก. เมื่อเธอหมั่นประกอบอยู่ อย่างนั้น ต่อกาลไม่นานเลย นิमितจะปรากฏ.

อาจารย์บางพวกกล่าวไว้ว่า ก็นิमितนี้นั้น ย่อมไม่เป็นเช่นเดียวกัน แก่พระโยคาวจรทุกรูป. อนึ่งแล นิमितนั้น ย่อมปรากฏแก่พระโยคาวจรบางรูป คจพยุษณ คจพยุฝ้าย และคจสายลม ให้เกิดสุขสัมผัส.

ส่วนวินิจฉัยในอรรถกถา มีดังต่อไปนี้ :- จริงอยู่ นิमितนี้ ย่อม ปรากฏแก่พระโยคาวจรบางรูป คจดวงดาว คจพวงแก้วมณี และคจพวงแก้ว มุกดา บางรูปปรากฏเป็นของมีสัมผัสหยาบ คจเมล็ดฝ้าย และคจเสี้ยนไม้แก่น, บางรูปปรากฏเป็นของสายสังวาลที่ยาว คจพวงแห่งดอกคำ และคจเปลวควัน ไฟ, ปางรูปคจใยแมลงมุมที่กว้าง คจช่อกลีบเมฆ คจดอกปทุม คจล้อรถ คจมณฑลจันทร์ และคจมณฑลพระอาทิตย์ ฉะนั้น.

ก็แล กรรมฐานนี้นั้นเป็นอันเดียวกันแท้ ๆ แต่ปรากฏโดยความต่าง กัน เพราะมีสัญญาต่างกัน เหมือนบรรดาภิกษุหลายรูปด้วยกัน นั่งสาธยาย พระสูตรอยู่ เมื่อภิกษุรูปหนึ่ง พูกว่า พระสูตรนี้ ย่อมปรากฏแก่พวกท่าน เป็นเช่นไร? รูปหนึ่งพูกว่า ย่อมปรากฏแก่ผม เป็นเหมือนแม่น้ำไหลตกจาก ภูเขาใหญ่, อีกรูปอื่น พูกว่า ย่อมปรากฏแก่ผม เป็นเหมือนแนวป่าแห่งหนึ่ง,

รูปอื่นพูดว่า ย่อมปรากฏแก่ผม เป็นเหมือนรุกชาติที่เพียบพร้อมด้วยภาวะคือ
ผลไม้ ซึ่งมีร่มเงาเย็น สมบูรณ์ด้วยกิ่ง. จริงอยู่ พระสูตรของเธอเหล่านั้น
ก็เป็นสูตรเดียวกันนั่นเอง แต่ปรากฏโดยความเป็นของต่างกัน เพราะมีสัญญา
ต่างกัน ฉะนั้น. ความจริง กรรมฐานนี้ เกิดแต่สัญญา มีสัญญาเป็นต้นเหตุ
มีสัญญาเป็นแดนเกิด ; เพราะฉะนั้น ฟังทราบว่าย่อมปรากฏโดยความต่างกัน
เพราะมีสัญญาต่างกัน.

[ธรรม ๓ อย่างมีบริบูรณ์กรรมฐานจึงถึงอัปนา]

ก็ บรรดาลมหายใจเข้า หายใจออก และนิมิตนี้ จิตที่มีลมหายใจเข้า
เป็นอารมณ์ ก็อย่างหนึ่งต่างหาก จิตที่มีลมหายใจออกเป็นอารมณ์ ก็อย่างหนึ่ง
จิตที่มีนิมิตเป็นอารมณ์ ก็อย่างหนึ่ง. จริงอยู่ กรรมฐานของภิกษุผู้ไม่มีธรรม
๓ อย่างนั้น ย่อมไม่ถึงอัปนา ไม่ถึงอุปจาระ. ส่วนกรรมฐานของภิกษุผู้มี
ธรรม ๓ อย่างนี้ ย่อมถึงอัปนาและอุปจาระด้วย. สมจริงดังคำที่ท่านพระ-
ธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ว่า

นิมิต ลมหายใจเข้า และลมหายใจ

ออก มิใช่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว, และ
เมื่อภิกษุไม่รู้ธรรม ๓ ประการ ย่อมไม่ได้
ภาวนา (ย่อมไม่สำเร็จ), นิมิต ลมหายใจเข้า
และลมหายใจออก มิใช่เป็นอารมณ์แห่งจิต
ดวงเดียว, และเมื่อภิกษุรู้ซึ่งธรรม ๓ ประการ
ย่อมได้ภาวนา.*

พระอาจารย์ทั้งหลาย ผู้กล่าวที่มคทาย ได้กล่าวไว้ก่อนว่า ก็
เมื่อนิมิตปรากฏแล้วอย่างนั้น ภิกษุนั้นควรไปสำนักของอาจารย์ แล้วบอกว่า
* พุ. ปฏิ. ๓๑/๒๕๓.

นิมิตชื่อเห็นปานนี้ ย่อมปรากฏแก่ผมขอรับ ส่วนอาจารย์ไม่ควรพูดว่า นั่น เป็นนิมิต หรือว่า ไม่ใช่นิมิต ควรพูดว่า ย่อมเป็นอย่างนั้นละ คุณ ! แล้ว ฟังพูดว่า คุณจงมนสิการบ่อย ๆ. จริงอยู่เมื่ออาจารย์พูดว่า เป็นนิมิต เธอ จะฟังถึงความถอยหลัง, เมื่ออาจารย์พูดว่า ไม่ใช่นิมิต เธอก็จะเป็นผู้หมดหวัง จมอยู่, เพราะเหตุนี้ ไม่ควรพูดแม้ทั้งสองอย่างนั้น. ควรประกอบเธอนั้น ไว้ในมนสิการนั้นแล. ส่วนอาจารย์ทั้งหลายผู้กล่าวมัชฌิมนิกายได้กล่าวไว้ว่า เธอ อันอาจารย์ฟังพูดว่า นี่เป็นนิมิต คุณ ! ขอให้คุณจงมนสิการกรรมฐาน บ่อย ๆ เติคัตตบุรุษ !

ภายหลัง เอรูปนนั้น ฟังตั้งจิตไว้ในนิมิตนั่นเอง. จำเดิมแต่ปฏิภาคนิมิตเกิดขึ้นนี้ ภาวนานี้ของเอรูปนนั้น ย่อมมีได้ด้วยอำนาจการตั้งไว้ด้วย ประการอย่างนี้. สมจริงดังคำที่พระโบราณจารย์ทั้งหลายกล่าวไว้ว่า

พระโยคีผู้เป็นธีรชน เมื่อตั้งจิตไว้

**ในนิมิต เจริญลมหายใจเข้า และหายใจออก
ซึ่งมีอาการต่าง ๆ อยู่ชื่อว่า ย่อมผูกจิตของ
ตนไว้.**

จำเดิมตั้งแต่ นิมิตปรากฏ โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้น นิเวศทั้งหลาย ย่อมเป็นอันพระโยคินั้นข่มได้โดยแท้ กิเลสทั้งหลาย สงบนิ่ง สติเข้าไปตั้งมั่น ที่เดียว จิตก็ตั้งมั่น เช่นกัน.

[จิตย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิด้วยองค์]

จริงอยู่ จิตนี้ ย่อมชื่อว่าเป็นธรรมชาติตั้งมั่น ด้วยองค์ ๒ คือ ด้วยการละนิเวศในอุปจารภูมิ หรือด้วยความปรากฏแห่งองค์ในปฏิลาภภูมิ. บรรดาภูมิ ๒ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า อุปจารภูมิ ได้แก่ อุปจารสมาธิ. ที่ชื่อว่า ปฏิลาภภูมิ ได้แก่ อัปนาสมาธิ.

ถามว่า สมาธิทั้งสองนั้น มีการทำต่างกันอย่างไร ?

แก้วว่า อุปจารสมาธิ แล่นไปในกุศลวิถีแล้ว ก็ยังลงสู่ภวังค์.
อัปปนาสมาธิ เมื่อพระโยคีนั่งแนบสนิทตลอดทั้งวัน แล่นไปในกุศลวิถีแม้ตลอดทั้งวัน ก็ไม่หยั่งลงสู่ภวังค์. บรรดาสมาธิ ๒ อย่างเหล่านี้ จิตย่อมเป็นธรรมชาติตั้งมั่นด้วยอุปจารสมาธิ เพราะนิमितปรากฏ. ภายหลัง ภิกษุนี้ไม่พึงมณสิการนิमितนั้นโดยสี ทั้งไม่พึงพิจารณาโดยลักษณะ. ก็อีกอย่างหนึ่งแลเธออย่าประมาท ควรรักษานิमितไว้ คุชพระมเหสีของกษัตริย์ ทรงรักษาครภักแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ และคชขานารักษารวงแห่งข้าวสาดีและข้าวเหนียวฉะนั้น. จริงอยู่ นิमितที่รักษาไว้ได้ ย่อมจะอำนวยผลแก่เธอ.

เมื่อพระโยคีรักษานิमितไว้ได้ จะไม่
มีความเสื่อม จากอุปจารฌานที่ตนได้แล้ว
เมื่อไม่มีการอารักขา (นิमित) ฌานที่ตนได้
แล้ว ๆ ก็จะมีพินาศไป ฉะนั้นแล.

[อุบายสำหรับรักษาอานาปานัสสติกรรมฐานไม่ให้เสื่อม]

ในอธิการแห่งอานาปานัสสติกรรมฐานนั้น มีอุบายสำหรับรักษาดังต่อไปนี้:- ภิกษุนี้ ควรเว้นอัสปายะ ๗ อย่างเหล่านี้ คือ อาวาส ๑ โจร ๑ การสนทนา ๑ บุคคล ๑ โภชนะ ๑ ฤดู ๑ อิริยาบถ ๑ แล้วเสพัสปายะ ๗ อย่างเหล่านั้นนั้นแล มณสิการนิमितนั้นบ่อย ๆ.

พระโยคีนั้น ครั้นทำนิमितให้มั่นคงด้วยการเสพัสปายะอย่างนั้นแล้ว ควรรอคอยความเจริญของงามไพบูลย์ บำเพ็ญความเพียรไม่ละทิ้งอัปปนาโกศล ๑๐ อย่างเหล่านั้น คือ ทำวัตรให้สละสลวย ๑ ประคองอินทรีย์ให้เป็นไปเสมอ ๑ ฉลาดในนิमित ๑ ข่มจิตในสมัยที่ควรข่ม ๑ ประคองจิตในสมัยที่ควรประคอง ๑

ปลอมจิตให้ร้ายในสมัยที่ควรปลอมจิตให้ร้าย ๑ เฟงคูจิตในสมัยที่ควรเฟงคู ๑ เว้นบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น ๑ เสพบุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น ๑ น้อมไปในสมาธินั้น ๑.

เมื่อพระโยคีนั่นหมั่นประกอบโดยนัยดังกล่าวมาอย่างนี้อยู่ มโนทวาราวชชนะ ซึ่งมีนิमितเป็นอารมณ์ ตัดภวังค์แล้วก็เกิดขึ้นขณะที่ควรกล่าวว่า อปปนา จักเกิดขึ้นในบัดนี้. ก็เมื่อมโนทวาราวชชนะนั้นดับไป บรรดาขวนะทั้งหลาย ๔ หรือ ๕ ควง ยึดเอาอารมณ์นั้นนั้นแลเล่นไป ซึ่งขวนะดวงแรก ชื่อบริกรรม ที่ ๒ ชื่ออุปจาระ ที่ ๓ ชื่ออนุโลม ที่ ๔ ชื่อโคตรภู ที่ ๕ ชื่อ อปปนาจิต อีกอย่างหนึ่ง ควงแรกเรียกว่าบริกรรมและอุปจาระ ที่ ๒ เรียกว่า อนุโลม ที่ ๓ เรียกว่า โคตรภู ที่ ๔ เรียกว่า อปปนาจิต. จจริงอยู่ ขวนะดวงที่ ๔ เท่านั้น บางทีที่ ๕ ย่อมเป็นไปไม่ถึงดวงที่ ๖ หรือที่ ๗ เพราะ อาสันนภวังค์ (ภวังค์ใกล้อปปนา) ตกไป.

ส่วนพระโคตมตเถระ ผู้ชำนาญอุภิสธรรม กล่าวไว้ว่า กุศลธรรมทั้งหลาย ย่อมเป็นธรรมมีกำลัง โดยอาเสวนปัจฉัย เพราะฉะนั้น ขวนะย่อมถึงที่ ๖ หรือที่ ๗. คำนั้นถูกคัดค้านในอรรถกถาทั้งหลาย. ในขวนจิตเหล่านั้น จิตที่เป็นบุรพภาค เป็นกามาวจร ส่วนอปปนาจิตเป็นรูปาวจร. ปฐมฌาน ซึ่งละองค์ ๕ ประกอบด้วยองค์ ๕ สมบูรณ์ด้วยลักษณะ ๑๐ มีความงาม ๓ ย่อมเป็นอันพระโยคีนี้อบรมแล้ว โดยนัยดังกล่าวมาจะนี้. เธอยังองค์ฌานทั้งหลาย มีวิตกเป็นต้นให้สงบราบคาบในอารมณ์นั้นนั่นเอง ย่อมบรรลุฌานที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔. และด้วยเหตุมีประมาณเพียงนี้ เธอย่อมเป็นผู้ถึงที่สุดแห่งภavana ด้วยอำนาจแห่งการหยุดไว้. ในอิริการนี้ มีสังเขปกถาเท่านี้ ส่วน

* โยชนา ๑/๓๓๘ แก่ อปฺเปติ เป็น ปวตฺตติ

นักศึกษาผู้ต้องการความพิสดาร ฟังถ้อยเอาจากปกรณ์วิเสส ชื่อวิสุทฺธิมรรคเกิด.

ส่วนในกายานุปัสสนานี้ ภิกษุผู้บรรลุจุดตถุณแล้วอย่างนั้น มีความประสงค์ที่จะเจริญกรรมฐาน ด้วยอำนาจการกำหนดและการเปลี่ยนแปลง แล้วบรรลุความหมดจด กระทำตามนั้นนั้นแล ให้ถึงความชำนาญ (วสี) ด้วยอาการ ๕ อย่าง กล่าวคือ อาวัชชนะ การรำพึง สมาปชชนะ การเข้าอธิฏฐานะ การตั้งใจ วุฏฐานะ การออก และ ปัจจเวกขณะ การพิจารณา แล้ว กำหนด รูปและอรุปว่า รูป มีรูปเป็นหัวหน้า หรืออรุป มีรูปเป็นหัวหน้า แล้ว เริ่มตั้งวิปัสสนา.

ถามว่า เริ่มตั้งวิปัสสนาอย่างไร ?

แก้วว่า จริงอยู่ พระโยคินั้น ครั้นออกจากฌานแล้วกำหนดองค์ฌาน ย่อมเห็นหทัยวัตถุ ซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งองค์ฌานเหล่านั้น ย่อมเห็นภูตรูป ซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งหทัยวัตถุนั้น และย่อมเห็นกรัชกายแม้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งภูตรูปเหล่านั้น. ในลำดับแห่งการเห็นนั้น เธอย่อมกำหนดรูปและอรุปว่า องค์ฌานจัดเป็นอรุป, (หทัย) วัตถุเป็นต้นจัดเป็นรูป. อีกอย่างหนึ่ง เธอนั้น ครั้นออกจากสมาบัติแล้ว กำหนดภูตรูปทั้ง ๔ ด้วยอำนาจปฐวีธาตุเป็นต้น ในบรรดาส่วนทั้งหลายมีผมเป็นอาทิ และรูปซึ่งอาศัยภูตรูปนั้น ย่อมเห็นวิญญาณ พร้อมทั้งสัมปยุตธรรมซึ่งมีรูปตามที่ตนกำหนดแล้วเป็นอารมณ์ หรือมีรูปวัตถุ และทวารตามที่ตนกำหนดแล้วเป็นอารมณ์. ลำดับนั้น เธอย่อมกำหนดว่า ภูตรูปเป็นต้น จัดเป็นรูป, วิญญาณที่มีสัมปยุตธรรม จัดเป็นอรุป. อีกอย่างหนึ่ง เธอครั้นออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมเห็นว่า กรัชกายและจิตเป็นที่เกิดขึ้นแห่ง ลมอัสนาสะและปัสสาสะ. เหมือนอย่างว่า เมื่อสูบของช่างทองยังสูบอยู่ ลมย่อมสัญจรไปมา เพราะอาศัยการสูบ และความพยายามอันเกิดจากการสูบนั้น

ของบุรุษ ฉันทิ, ลมหายใจเข้าและหายใจออก ย่อมเข้าออก เพราะอาศัย
กายและจิตนั้นเหมือนกันแล. ลำดับนั้น เธอกำหนดลมหายใจเข้าหายใจออก
และกายว่า เป็นรูป, กำหนดจิตนั้นและธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตว่า เป็นอรูป.
ครั้ง เธอกำหนดนามรูปด้วยอาการอย่างนั้นแล้ว ย่อมแสวงหาปัจจัยแห่งนามรูป
นั้น. และเธอเมื่อแสวงหาอยู่ ก็ได้เห็นปัจจัยมีวิชาและตักขหาเป็นต้นนั้นแล้ว
ย่อมข้ามความสงสัยปรารถนาความเป็นไปแห่งนามรูปในกาลทั้ง ๓ เสียได้.

เธอนั้น ข้ามความสงสัยได้แล้ว ยกไตรลักษณ์ขึ้นด้วยอำนาจพิจารณา
กลาป ละวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง มีโอกาสเป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในส่วน
เบื้องต้น ด้วยอุทฺทยัพพยานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นความเกิดและความดับ)
กำหนดคปฏิปทาญาณที่พ้นจากอุปกิเลสว่า เป็นมรรค ละความเกิดเสีย ถึง
ภังคานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นความดับ) เบื่อหน่ายคลายกำหนดพันไปใน
สรรพสังขาร ซึ่งปรากฏโดยความเป็นของน่ากลัว ด้วยพิจารณาเห็นความดับ
ติดต่อกันไป ได้บรรลุมรรคทั้ง ๔ ตามลำดับ แล้วตั้งอยู่ในพระอรหัตผล
ถึงที่สุดแห่งปัจจเวกขณญาณ ๑๕ อย่าง เป็นอัครทักษิณเณแห่งโลก พร้อมทั้ง
เทวดา. ก็การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ ของภิกษุผู้ประกอบในอานาปาน-
กรรมฐานนั้น ตั้งต้นแต่การนับ จนถึงมรรคผลเป็นที่สุด จบบริบูรณ์เพียง
เท่านั้นแล.

นี้พรรณนาปฐมจตุกกะโดยอาการทุกอย่าง

ก็เพราะใน ๓ จตุกกะนอกนี้ ขึ้นชื่อนัยแห่งการเจริญกรรมฐาน
แผนกหนึ่งย่อมไม่มี, เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาควรทราบเนื้อความแห่ง ๓ จตุกกะ
เหล่านั้น โดยนัยแห่งการพรรณนาตามบทนั้น แล.

บทว่า **ปิติปฏิสัเทตี** ความว่า เธอย่อมสำเหนียกว่า เราจักทำปิติให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏหายใจเข้า หายใจออก. บรรดาปิติและสุขเหล่านั้น ปิติ ย่อมเป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้วโดยอาการ ๒ อย่าง คือ โดยอารมณ์ และโดยความไม่มมงาย.

ถามว่า ปิติ ย่อมเป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้ว โดยอารมณ์อย่างไร ?

แก้ว่า ภิกษุนั้นย่อมเข้าฌานทั้ง ๒ (ปฐมฌานและทุติยฌาน) ซึ่งมีปิติ, ปิติชื่อว่าเป็นอันภิกษุนั้นรู้แจ้งแล้วโดยอารมณ์ ด้วยการได้ฌานในขณะที่เข้าสมาบัติ เพราะอารมณ์เป็นธรรมชาติอันภิกษุนั้นรู้แจ้งแล้ว.

ถามว่า ปิติ ย่อมเป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้วโดยความไม่มมงายอย่างไร ?

แก้ว่า ภิกษุนั้นเข้าฌานทั้ง ๒ ซึ่งมีปิติ ออกจากฌานแล้วย่อมพิจารณาปิติที่สัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้น ความเสื่อม, ปิติชื่อว่าเป็นอันภิกษุรูปนั้นรู้แจ้งแล้ว โดยความไม่มมงาย เพราะแทงตลอดลักษณะ ในขณะที่แห่งวิปัสสนา. ข้อนี้ สมจริงดังคำที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาว่า เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้น ย่อมเป็นอันเธอนั้นรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้น ย่อมเป็นอันเธอรู้อแจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้าสั้น สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้น ย่อมเป็นอันเธอนั้นรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ

ความเป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจเข้าและหายใจออก สติย่อมตั้งมั่น
ปีตินั้น ย่อมเป็นอันเชื่อนั้นรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุ
รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความเป็นผู้ระงับกายสังขาร
หายใจเข้าและหายใจออก สติย่อมตั้งมั่น, ปีตินั้น ย่อมเป็นอันเชื่อนั้นรู้แจ้งแล้ว
ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อรำพึงถึง ปีตินั้น ย่อมเป็นอันเชื่อนั้นรู้แจ้งแล้ว,
เมื่อรู้ เมื่อเห็น เมื่อพิจารณา เมื่ออธิษฐานจิต เมื่อน้อมใจไปด้วยศรัทธา
เมื่อระคองความเพียร เมื่อเข้าไปตั้งสติไว้ เมื่อตั้งจิตไว้มั่น เมื่อรู้ชัดด้วย
ปัญญา เมื่อรู้ยิ่งซึ่งธรรมที่ควรรู้อย่างยิ่ง เมื่อกำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อ
ละธรรมที่ควรละ เมื่อเจริญธรรมที่ควรเจริญ เมื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำ
ให้แจ้ง ปีตินั้น ย่อมเป็นอันเชื่อนั้นรู้แจ้งแล้ว, ปีตินั้น เป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้ว
ด้วยอาการอย่างนี้.

แม้บทที่เหลือ ก็พึงทราบโดยเนื้อความตามนัยนี้นั่นแล. แต่ในสองบท
นี้มีความสัทกัว่าแปลกกัน ดังต่อไปนี้ :- พึงทราบความเป็นผู้รู้แจ้งสุข ด้วย
อำนาจแห่งฌาน ๓, พึงทราบความเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร ด้วยอำนาจแห่งฌาน
ทั้ง ๔. ชั้น ๒ มีเวทนาเป็นต้น ชื่อว่าจิตสังขาร. ก็บรรดาสองบทนี้ ใน
สุขปฏิบัติสังเวทียบท ท่านพระสารีบุตรเถระกล่าวไว้ในปฏิสัมภิทา เพื่อแสดงภูมิ
แห่งวิปัสสนาว่า คำว่า สุข ได้แก่สุข ๒ อย่าง คือ กายิกสุข ๑ เจตสิกสุข ๑.

สองบทว่า **ปลุสมุภย จิตตสงขาร** ความว่า ระงับ คือดับจิต-
สังขารที่หยาบๆ เสีย. ความคับจิตสังขารนั้น พึงทราบโดยพิสดารตามนัย
ดังที่กล่าวแล้วในกายสังขารนั้นแหละ.

อีกอย่างหนึ่ง บรรดาบทเหล่านี้ ในปีติบทยบท ท่านกล่าวเวทนาไว้ด้วย
ปีติเป็นประธาน, ในสุขปฏิบัติสังเวทียบท ท่านกล่าวเวทนาไว้โดยสรุปีที่เดียว, ใน
บุ. ปฏิ. ๓๑/๒๘๑-๒.

จิตสังขารบททั้งสอง เป็นอันท่านกล่าวเวทนาที่สัมปยุตด้วยสัญญาไว้ เพราะพระบาลีว่า สัญญาและเวทนา เป็นเจตสิก ธรรมเหล่านี้เนื่องด้วยจิต เป็นจิตสังขาร ดังนี้. จตุกกะนี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นผู้มีพระภาคเจ้าตรัสโดยเวทนานุปัสสนานัย ด้วยประการอย่างนี้.

แม้ในจตุกกะที่ ๓ มีวินิจฉัยดังนี้:- บัณฑิตพึงทราบความเป็นผู้รู้แจ้งจิต ด้วยอำนาจแห่งฌาน ๔.

สองบทว่า อภิปรโมทย์ จิตฺตํ ความว่า ภิกษุย่อมสำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้บันเทิง คือให้ร่าเริง ได้แก่ ให้เบิกบานหายใจเข้าหายใจออก. ในสองบทนั้น ความบันเทิง ย่อมมิได้ด้วยอาการ ๒ อย่างคือ ด้วยอำนาจสมาธิ และด้วยอำนาจวิปัสสนา.

ถามว่า ความบันเทิง ย่อมมิได้ด้วยอำนาจสมาธิอย่างไร ?

แก้ว่า ภิกษุย่อมเข้าฌานทั้ง ๒ (ปฐมฌานและทุติยฌาน) ซึ่งมีปีติ. เธอผู้นั้นย่อมให้จิตรื่นเริง ด้วยปีติที่สัมปยุต ในขณะที่แห่งสมาบัติ.

ถามว่า ความบันเทิง ย่อมมิได้ด้วยอำนาจวิปัสสนาอย่างไร ?

แก้ว่า ภิกษุครั้งเข้าฌานทั้ง ๒ ซึ่งมีปีติ ออกจากฌานแล้วพิจารณาอยู่ซึ่งปีติที่สัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้น ความเสื่อม. เธอทำปีติสัมปยุตด้วยฌานให้เป็นอารมณ์ ในขณะที่แห่งวิปัสสนาอย่างนั้นแล้ว ให้จิตรื่นเริง บันเทิงอยู่. ผู้ปฏิบัติอย่างนั้น ท่านเรียกว่าย่อมสำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้บันเทิงหายใจเข้าหายใจออก.

สองบทว่า สมาทหิ จิตฺตํ ความว่า ดำรงจิตไว้เสมอ คือ ทั้งจิตไว้เสมอในอารมณ์ ด้วยอำนาจแห่งฌานมีปฐมฌานเป็นต้น. ก็หรือว่า เมื่อเธอเข้าฌานเหล่านั้นแล้วออกจากฌาน พิจารณาอยู่ซึ่งจิตที่สัมปยุตด้วยฌาน

โดยความสิ้น ความเสื่อม ความที่จิตมีอารมณ์เดียวชั่วขณะ (ขณิกสมาธิ) ย่อมเกิดขึ้น เพราะการแทงตลอดลักษณะ ในขณะที่แห่งวิปัสสนา ภิกษุผู้ ดำรงจิตไว้เสมอ คือตั้งจิตไว้เสมอในอารมณ์ แม้ด้วยอำนาจแห่งความที่จิตมี อารมณ์เดียวชั่วขณะ ซึ่งเกิดขึ้นแล้วอย่างนั้น ท่านก็เรียกว่า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักตั้งจิตไว้มั่น หายใจเข้าหายใจออก.

สองบทว่า วิโมจย จิตฺตํ ความว่า เมื่อเปลื้อง เมื่อปล่อยจิตให้ พ้นจากนิเวศน์ทั้งหลาย ด้วยปฐมฌาน คือ เมื่อเปลื้อง ปล่อยจิตให้พ้นจาก วิตกวิจารณ์ ด้วยทุติยฌาน จากปีติด้วยตติยฌาน จากสุขและทุกข์ด้วย จตุตถฌาน. ก็หรือว่า เธอเข้าฌานเหล่านั้นแล้วออกมาพิจารณาอยู่ซึ่งจิตที่ สัมผัสด้วยฌาน โดยความสิ้น ความเสื่อม ในขณะที่แห่งวิปัสสนา เธอนั้น เปลื้อง คือ ปล่อยจิตให้พ้น จากนิจจสัญญา (ความสำคัญว่าเที่ยง) ด้วยอนิจจานุ ปัสสนา (ความพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง) เปลื้อง คือ ปล่อยจิตให้พ้นจากสุข สัญญา (ความสำคัญว่าเป็นสุข) ด้วยทุกขานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นว่า เป็นทุกข์) จากอตตสัญญา (ความสำคัญว่าเป็นตัวตน) ด้วยอนัตตานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นว่าไม่ใช่ตัวตน) จากนันทิ (ความเพลิดเพลिन) ด้วย นิพพิทานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นความเบื่อหน่าย) จากราคะ (ความ กำหนัด) ด้วยวิราคานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นธรรมเครื่องคลายความ กำหนัด) จากสมุทัย (ต้นเหตุที่ยังทุกข์ให้เกิด) ด้วยนิโรธานุปัสสนา (ความ พิจารณาเห็นธรรมเป็นเครื่องดับ) จากอาทาน (ความยึดถือ) ด้วยปฏิบัติ- นิสัคคานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นธรรมเป็นเครื่องสละคืนซึ่งอุปธิ) หาย ใจเข้าและหายใจออกอยู่. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า ย่อม สำเนียงกว่า เราจักปล่อยจิตหายใจเข้า หายใจออก. จตุกกะนี้ บัณฑิตพึง ทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจแห่งจิตตานุปัสสนาอย่างนี้.

ส่วนในจุดกาะที่ ๔ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ในบทว่า อนิจจานุปัสสี นี้ พึงทราบ อนิจจัง (ของไม่เที่ยง) พึงทราบ อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) พึงทราบ อนิจจตานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นของไม่เที่ยง) พึงทราบ อนิจจานุปัสสี (ผู้พิจารณาเห็นของไม่เที่ยง) เสียก่อน.

ในลักษณะ ๔ อย่าง มีอนิจจังเป็นต้นนั้น ที่ชื่อว่า อนิจจัง ได้แก่ เบญจขันธ์ เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า เบญจขันธ์มีความเกิดขึ้น มีความเสื่อมไป และมีความเป็นไปโดยประการอื่น.

ที่ชื่อว่า อนิจจตา ได้แก่ ข้อที่เบญจขันธ์เหล่านั้นนั่นเอง มีความเกิดขึ้น มีความเสื่อมไป และมีความเป็นไปโดยอาการอื่น หรือมีแล้ว กลับไม่มี อธิบายว่า เบญจขันธ์เหล่านั้น เกิดขึ้นแล้ว ไม่ตั้งอยู่โดยอาการนั้นนั้น แล แตกดับเพราะความแตกดับไปชั่วขณะ.

ที่ชื่อว่า อนิจจานุปัสสนา ได้แก่ การพิจารณาเห็นในเบญจขันธ์ทั้งหลาย มีรูปเป็นต้นว่า ไม่เที่ยง ด้วยอำนาจแห่งความเป็นของไม่เที่ยงนั้น.

ที่ชื่อว่า อนิจจานุปัสสี ได้แก่ พระโยคาวจรผู้ประกอบด้วยอนุปัสสนานั้น. เพราะเหตุนั้น พระโยคาวจรผู้เป็นแล้วอย่างนั้นหายใจเข้า และหายใจออก อยู่ บัณฑิตพึงทราบในอธิการนี้ว่า ย่อมสำคัญกว่า เราจักพิจารณาเห็นว่า ไม่เที่ยง หายใจเข้า หายใจออก.

ส่วนวิราคะ ในบทว่า วิราคานุปัสสี นี้ มี ๒ อย่าง คือ ขยวิราคะ คลายความกำหนัด คือความสิ้นไป ๑ อัจฉันทวิราคะ คลายความกำหนัด โดยส่วนเดียว ๑ บรรดาราคะ ๒ อย่างนั้น ความแตกดับไปชั่วขณะแห่งสังขารทั้งหลาย ชื่อ ว่า ขยวิราคะ. พระนิพพาน ชื่อว่า อัจฉันทวิราคะ. วิปัสสนา และมรรคที่เป็นไปด้วยอำนาจแห่งการเห็นวิราคะทั้ง ๒ อย่างนั้น ชื่อว่า วิราคานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นการคลายความกำหนัด). พระโยคาวจร

เป็นผู้ประกอบด้วยอนุปัสสนาแม่ทั้ง ๒ อย่างนั้น หายใจเข้าและหายใจออกอยู่
บังคิตพึงทราบว่าย่อมสำเนียงกว่า เราจักพิจารณาเห็นวิราคะหายใจเข้า
หายใจออก. แม้ในบทว่า นิโรธานุปัสสี ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ปฏินิสสัคคะ (ความสละคืนอุปธิ) แม้ในบทว่า **ปฏินิส-**
สคฺคานุปัสสี นี้ก็มี ๒ อย่างคือ **ปริจจาคปฏินิสสัคคะ** ความสละคืน
คือความเสียดสละ ๑ **ปักขันทนปฏินิสสัคคะ** ความสละคืน คือความแค้นไป
๑. การพิจารณาเห็น คือความสละคืนนั่นเอง ชื่อว่า **ปฏินิสสัคคานุปัสสนา**.
คำว่า **ปฏินิสสัคคานุปัสสนา** นั้น เป็นชื่อแห่งวิปัสสนาและมรรค. จริง
อยู่ วิปัสสนา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า การสละคืน คือการละ เพราะ
ย่อมละกิเลสทั้งหลายพร้อมทั้งขันธกิเลสด้วยอำนาจตทังคปหาน และว่า
การสละคืนคือการแค้นไปเพราะยอมแค้นไปในพระนิพพาน ซึ่งผิดจากสังขาร
นั้น เหตุที่ยอมไปในพระนิพพานนั้น เพราะเห็นโทษแห่งสังขตธรรม.
มรรคพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า การสละคืน คือการละ เพราะยอมละ
กิเลสพร้อมทั้งขันธกิเลสด้วยสามารถสมุจเฉทปหาน และว่า การสละคืน
คือการแค้นไป . เพราะยอมแค้นไปในพระนิพพาน ด้วยการกระทำให้เป็น
อารมณ์. ก็ วิปัสสนาญาณและมรรคญาณแม่ทั้ง ๒ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
เรียกว่า **อนุปัสสนา** เพราะเล็งเห็นญาณต้น ๆ ในภายหลัง. ภิกษุเป็นผู้
ประกอบด้วยปฏินิสสัคคานุปัสสนา ทั้ง ๒ อย่างนั้น หายใจเข้าและหายใจออก
อยู่ บังคิตพึงทราบว่าย่อมสำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้มีปกติเล็งเห็นญาณชื่อ
ปฏินิสสัคคะ ในภายหลัง หายใจเข้า หายใจออก ดังนี้.

คำว่า **เอว** ภาวโศความว่า เจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้ คือด้วย
อาการ ๑๖ อย่าง. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ภควาด้วยอานาปรานัสสติสมาธิ จบ

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติตติยปาราชิกสิกขาบท

ก็ ในคำว่า **อลโข ภควา** เป็นต้น มีความ संबัดดังต่อไปนี้:-
พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงปลอบภิกษุทั้งหลายให้เบาใจ ด้วยอานาปานัสสติ-
สมาธิกา อย่างนี้แล้ว ในลำดับนั้น ตรัสให้ประชุมภิกษุสงฆ์ เพราะเกิด
เรื่องทีภิกษุทั้งหลายปลงชีวิตกันและกัน อันเป็นเหตุก่อให้เกิดผล และเป็น
เหตุเริ่มแรกแห่งการบัญญัติตติยปาราชิกสิกขาบทนี้แล้ว ตรัสสอบถามและทรง
ติเตียนแล้ว เพราะในการปลงชีวิตนั้น การปลงชีวิตตนเอง และการใช้ให้
มิกลั่นทกสมณกุลก์ปลงชีวิตตน ย่อมไม่เป็นวัตถุแห่งปาราชิก ; ฉะนั้น จึง
ทรงเว้นการปลงชีวิต ๒ อย่างนั้นเสีย ทรงถือเอาการปลงชีวิตกันและกัน อัน
เป็นวัตถุแห่งปาราชิกอย่างเดียว ทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบท ตรัสพระพุทธพจน์
มีคำว่า **อนึ่ง ภิกษุใด แกล้งพรากกายมนุษย์จากชีวิต ดังนี้ เป็นต้น**.*
ก็ในพระบาลีนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ตรัสว่า **โมฆปริสา** ตรัสว่า **เต**
ภิกษุ เพราะภิกษุเหล่านั้น เจือด้วยพระอริยบุคคล.

[ภิกษุฉัพพัคคีย์พรรณนาคุณแห่งความตาย]

ครั้งเมื่อตติยปาราชิก อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติทำให้มันด้วย
อำนาจแห่งความขาดมูล ด้วยประการฉะนี้แล้ว เรื่องพรรณนาคุณแห่งความ
ตายแม้อื่นอีก ก็ได้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์แก่นุบัญญัติ. เมื่อแสดงความเกิด
ขึ้นแห่งเรื่องนั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าววว่า **เอวญฺจิทำ อควตา** เป็น
อาทิ.

* วิ. มหา. ๑/๑๓๔.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ปฏิพัทธจิตตา** มีความว่า ผู้มีจิตรักใคร่ด้วยฉันทราคะ อธิบายว่า เป็นผู้มีความรักมาก คือมีความเพ่งเล็ง.

สองบทว่า **มรณวณฺณํ ถวฺณฺณม** มีความว่า เราจะชี้โทษในความเป็นอยู่ แล้วพรรณนาคุณ ก็แสดงอนิสงส์แห่งความตาย .

ในบทว่า **กตกลฺยาโณ** เป็นอาทิ มีเนื้อความเฉพาะบทดังต่อไปนี้:-

กรรมอันงาม คือสะอาดอันท่านทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ท่านย่อมเป็นผู้ชื่อว่า มีกรรมงามอันทำแล้วแล. อนึ่ง กุศล คือกรรมอันหาโทษมิได้ อันท่านทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่ามีกุศลอันทำแล้ว. ความเป็นผู้ฉลาด กล่าวคือความกลัวอันใด ย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ในเมื่อมรณกาลมาถึงเข้า. เครื่องต้านทาน คือกรรมเครื่องป้องกัน จากความเป็นผู้ฉลาดนั้นอันท่านทำแล้ว, เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่ามีเครื่องต้านทานจากความเป็นผู้ฉลาดอันกระทำแล้ว. กรรมที่เป็นบาป คือลามกอันท่านมิได้ทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่ามีผู้ไม่ได้ทำบาป. กรรมของผู้ละโมภ คือกรรมทารุณ ได้แก่กรรมเครื่องเป็นผู้ทุศีล อันท่านมิได้ทำไว้; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่ามีผู้ได้ทำกรรมของผู้ละโมภ. กรรมหยาบช้า คือกรรมเลวทรามเป็นที่หนาขึ้นแห่งกิเลสมีโลภะ เป็นต้น อันท่านมิได้ทำไว้; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่ามีผู้ได้ทำกรรมที่หยาบช้า. คำว่า ท่านมีกรรมงามได้ทำแล้ว เป็นต้นนี้ เราทั้งหลายย่อมกล่าวเพราะเหตุไร? เพราะกรรมงามแม้ทุกประการอันท่านทำแล้ว กรรมอันเป็นบาปแม้ทุกประการอันท่านมิได้ทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ เราทั้งหลาย จึงกล่าวแก่ท่านว่าจะประโยชน์อะไรของท่าน ด้วยชีวิตอันชื่อว่าเลวทรามคือดำช้าเพราะถูกโรคครอบงำ อันชื่อว่าเป็นทุกข์ เพราะมากไปด้วยทุกข์นี้, ความตายของท่านประเสริฐกว่าความเป็นอยู่. เพราะฉะนั้น จึงมีอธิบายว่า ความตายของ

ท่าน ดีกว่าความเป็นอยู่. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ท่านเป็นผู้ทำกาลแล้ว คือมีกาละอันทำแล้ว อธิบายว่าทำกาลกิริยา คือตายแล้วจากโลกนี้ ต่อจากตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ และท่านเข้าถึงแล้วอย่างนั้น จักเอิบอ้อม พรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ คือส่วนแห่งวัตถुकาม ๕ มีรูปเป็นที่น่าชอบใจ เป็นต้น อันเป็นทิพย์ซึ่งเกิดขึ้นในเทวโลกนั้น ยังอัธภาพให้เที่ยวไป; อธิบายว่า จักเป็นผู้ประกอบพร้อม คือถึงความพรั่งพร้อม (ด้วยกามคุณ ๕ คือส่วนแห่งวัตถुकาม ๕ อันเป็นทิพย์ซึ่งเกิดขึ้นในเทวโลกนั้น) จักเที่ยวไปข้างนี้และข้างนี้ คือจักอยู่ หรือจักอภิมรณ.

บทว่า อสฺปฺปายานิ ความว่า โภชนาหารเหล่าใด ยังตนให้ถึงความสิ้นไปแห่งชีวิตอย่างรวดเร็วพลัน โภชนาหารเหล่านั้น จักว่าไม่เกื้อกูล คือไม่ทำความเจริญให้.

[อธิบายสัตถุจิจจศัพท์]

ศัพท์ว่า สตฺถุจิจฺจ นี้ เป็นศัพท์หุณฺสตฺถุจิจฺจบท ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว ในมาติกาวา สตฺถุจิจฺจ มนุสฺสวિકุคฺคหิ ศัพท์ว่า สฺ ในบทว่า สตฺถุจิจฺจ นั้นเป็นอุปสรรค. คำว่า สตฺถุจิจฺจ นี้ เป็นคำบังถึงบุพกาลกิริยารวมกับ สฺ อุปสรรคนั้น. ใจความแห่งบทว่า สตฺถุจิจฺจ นั้นว่า จงใจ คือแกล้ง. ก็ภิกษุใดแกล้งปลง, ภิกษุนั้นเป็นผู้รู้ที่อยู่ คือรู้พร้อมอยู่ และการปลงนั้นของภิกษุนั้น เป็นความแกล้ง คือฝ่าฝืนละเมิด; เพราะเหตุ นั้น เพื่อจะไม่ทำความเอื้อเพื่อในพญฺชนะ แสดงแต่ใจความเท่านั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าววาทภาษณะแห่งบทว่า สตฺถุจิจฺจ นั้น อย่างนี้ว่า รู้พร้อมอยู่ แกล้ง คือฝ่าฝืนละเมิด.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ชานนฺโต คือ รู้ที่อยู่ว่า สัตว์มีปราง.

บทว่า **สญฺขานนฺโต** คือ รู้พร้อมอยู่ว่า เราจะปลงเสียจากชีวิต.
อธิบายว่า รู้พร้อมกับอาการที่รู้ว่า สัตว์มีปราณนั้นนั่นเอง.

บทว่า **เจจฺจ** ความว่า จงใจ คือ ปักใจ ด้วยอำนาจเจตนาจะฆ่า.

บทว่า **อภิวิตฺตริตฺวา** ความว่า ส่งจิตที่หมดความระแวงสงสัยไปยังยี่
ด้วยอำนาจความพยายาม.

ด้วยบทว่า **วิตฺกฺกโม** มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ว่า ความล่วงละเมิด
แห่งจิตหรือบุคคล ซึ่งเป็นไปแล้วอย่างนั้น นี้เป็นความอธิบายสุดยอดแห่ง
สัตถุจิจจ ศัพท์.

[อธิบายปฐมจิตของมนุษย์ผู้เริ่มลงสู่ครรภ์]

บัดนี้ ท่านพระอุบาลีเถระ กล่าวคำเป็นต้นว่า ชื่อว่ากายมนุษย์
เพื่อจะแสดงอรรถภาพของมนุษย์ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ในคำว่า ปลงกาย
มนุษย์เสียจากความเป็นอยู่ นี้ ตั้งแต่แรก.

บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า (ปฐมจิต) อันใด (เกิดขึ้นแล้ว)
ในท้องแห่งมารดา ท่านพระอุบาลีเถระกล่าว เพื่อแสดงอรรถภาพอันละเอียดที่สุด
ด้วยอำนาจแห่งเหล่าสัตว์ผู้นอนในครรภ์. ปฏิสนธิจิต ชื่อจิตดวงแรก. บทว่า
ผุคฺฉิณฺ ได้แก่เกิด. คำว่า วิญญาณดวงแรก มีปรากฏ นี้ เป็นคำใจ ของ
คำว่า จิตดวงแรก ที่ผุคฺฉิณฺ นั้นนั่นแหละ. บรรดาคำเหล่านี้ ด้วยคำว่า
จิตดวงแรก (ที่ผุคฺฉิณฺ) ในท้องมารดา นั้นแหละ เป็นอันท่านแสดงปฏิสนธิ
ของสัตว์ผู้มีขันธ ๕ แม้ทั้งสิ้น. เพราะเหตุนี้ กายมนุษย์อันเป็นที่แรกที่สุดนี้
คือ จิตดวงแรกนั้น ๑ อรูปขันธ ๓ ที่เกี่ยวเกาะด้วยจิตนั้น ๑ กลลรูปที่เกิด
พร้อมกับจิตนั้น ๑. บรรดาอรูปขันธ และกลลรูปแห่งจิตดวงแรกนั้น รูป
๓ ถ้วน ด้วยอำนาจแห่งกาย ๑๐ วัตถุ ๑๐ และภาวะ ๑๐ แห่งสตรีและบุรุษ,

รูป ๒๐ ด้วยอำนาจแห่งกาย ๑๐ และวัตถุ ๑๐ แห่งพวกกะเทย ชื่อว่ากลลรูป.
บรรดาสตรี บุรุษ และกะเทยนั้น กลลรูปของสตรีและบุรุษ มีขนาดเท่า
หยาดน้ำมันงาที่ซ้อนขึ้นด้วยปลายข้างหนึ่ง แห่งขนแกะแรกเกิด เป็นของใส
กระจ่าง จริงอยู่ ในอรรถกถาท่านกล่าวคำนี้ว่า

หยาดน้ำมันงา หรือสัปปิไล ไม่ชุ่ม
มัว ฉันไค, รูปมีส่วนเปรียบด้วยสี ฉันนั้น
เรียกว่ากลลรูป.

อรรถภาพของสัตว์มีอายุ ๑๒๐ ปีตามปกติ ที่ถึงความเติบโตโดยลำดับ
ในระหว่างนี้ คือตั้งต้นแต่เป็นวัตถุเล็กน้อยอย่างนั้น จนถึงเวลาตาย นี้ ชื่อว่า
กายมนุษย์.

สองบทว่า **ปลงเสียจากชีวิต** ความว่า พึงพรากเสียจากชีวิต
ด้วยการ ناب และริด หรือด้วยการวางยา ในกาลที่ยังเป็นกลละก็ดี หรือด้วย
ความพยายามที่เหมาะสมแก่รูปนั้น ๆ ในกาลถัดจากเป็นกลละนั้นไปก็ดี. ก็ขึ้น
ชื่อว่าปลงเสียจากชีวิต โดยความ ก็คือการเข้าไปตัดอินทรีย์ คือชีวิตเสียนั้น
เอง; เพราะฉะนั้น ในวาระจำแนกบทแห่งสองบทว่า ปลงเสียจากชีวิต นั้น
ท่าน (พระอุบาลี) จึงกล่าวว่า เข้าไปตัด คือเข้าไปบั่นอินทรีย์ คือชีวิตเสีย
(ใจความว่า) ทำความสืบท่อให้ขาดสาย. เมื่อเข้าไปตัด และเข้าไปบั่นความ
สืบท่อเชื้อสาย แห่งอินทรีย์คือชีวิตเสีย ท่านกล่าวว่า ย่อมเข้าไปตัด เข้าไป
บั่นอินทรีย์ คือชีวิตเสีย ในบทภาชนะนั้น. เนื้อความนี้ท่านแสดงด้วย
บทว่า ทำความสืบท่อให้ขาดสาย.

บทว่า **ให้ขาดสาย** คือพรากเสีย. ในบทว่า อินทรีย์ คือชีวิต นั้น
อินทรีย์คือชีวิต มี ๒ อย่าง คือ รูปชีวิตินทรีย์ ๑ อรูปชีวิตินทรีย์ ๑. ใน

๒ อย่างนั้น ในรูปชีวิตินทรีย์ ไม่มีความพยายาม ใดๆ ไม่สามารถปลง
อรุปชีวิตินทรีย์นั้นได้. แต่ในรูปชีวิตินทรีย์ มี, บุคคลอาจปลงได้. ก็เมื่อ
ปลงรูปชีวิตินทรีย์นั้น ชื่อว่า ปลงอรุปชีวิตินทรีย์ด้วย. จริ่งอยู่ อรุปชีวิตินทรีย์
นั้น ย่อมดับพร้อมกับรูปชีวิตินทรีย์นั้นนั่นเอง เพราะมีพฤติการณ์เนื่องด้วย
รูปชีวิตินทรีย์นั้น.

ถามว่า ก็เมื่อปลงชีวิตินทรีย์นั้น ย่อมปลงที่เป็นอดีต หรือเป็นอนาคต
หรือปัจจุบัน

ตอบว่า ไม่ใช่อดีต ไม่ใช่อนาคต. ก็ในชีวิตินทรีย์ ๒ ประการนั้น
ประการหนึ่งดับไปแล้ว ประการหนึ่งยังไม่เกิดขึ้น ; เพราะฉะนั้น ชื่อว่าไม่มี
ทั้ง ๒ ประการ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่มี ความพยายามจึงไม่มี ; เพราะความ
พยายามไม่มี จึงไม่อาจปลงได้ แม้ประการหนึ่ง. จริ่งอยู่ แม้คำนี้ท่านพระ-
ธรรมเสนาบติสาริบุตรก็ได้กล่าวไว้ว่า สัตว์เป็นอยู่แล้ว ในขณะจิตที่เป็นอดีต
ไม่ใช่กำลังเป็นอยู่ ไม่ใช่จักเป็นอยู่, จักเป็นอยู่ ในขณะจิตที่เป็นอนาคต
ไม่ใช่เป็นอยู่แล้ว ไม่ใช่กำลังเป็นอยู่, กำลังเป็นอยู่ ในขณะจิตที่เป็นปัจจุบัน
ไม่ใช่เป็นอยู่แล้ว ไม่ใช่จักเป็นอยู่ เพราะฉะนั้น ชีวิตย่อมเป็นอยู่ในขณะ
จิตใด, ความพยายามเป็นของสมควรในขณะจิตนั้น ; เพราะเหตุนี้ บุคคล
ชื่อว่าย่อมปลงชีวิตินทรีย์ที่เป็นปัจจุบัน.

[ชีวิตินทรีย์ปัจจุบันมี ๓ ขณะ]

ก็ขึ้นชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ที่เป็นปัจจุบันนี้ มี ๓ อย่าง คือขณะปัจจุบัน ๑
สันตติปัจจุบัน ๑ อัทธาปัจจุบัน ๑. ใน ๓ อย่างนั้น ปัจจุบันที่พร้อมเพรียง
ด้วยความเกิด ความเสื่อมและความสลาย ชื่อขณะปัจจุบัน, ใดๆไม่สามารถ

* บุ. มหา. ๒๘/๔๘.

จะปลงขณปัจจุบันนั้นได้. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า คับไปเองทีเดียว.
(ขณะจิต) ชั่วโมง - ๒ ขณวาระ ที่เป็นไปด้วยอำนาจสภาพสันตติแล้วคับไป
ชื่อสันตติปัจจุบัน, เมื่อบุคคลมาจากที่ร้อน เข้าสู่ห้องน้อยแล้วนั่ง อันธการ
ยังมี เพียงใด หรือว่าเมื่อบุคคลมาจากที่เย็น นั่งในห้องน้อย ฤดูที่มีอยู่ก่อน
ยังไม่ระงับไปด้วยความปรากฏแห่งฤดูที่เป็นวิสภาพกันเพียงใด, ในระหว่างนี้
ท่านเรียกว่า สันตติปัจจุบัน เพียงนั้น. ส่วนตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนถึงจุด นี้ชื่อ
ว่าอัทธาปัจจุบัน. บุคคลอาจปลงหมวดสองแห่งชีวิตินทรีย์ที่เป็นสันตติ
ปัจจุบัน และอัทธาปัจจุบันนั้นได้บ้าง. ถามว่า อาจปลง ได้อย่างไร แก้วว่า
จริงอยู่ เมื่อบุคคลทำความพยายามในหมวด ๒ แห่งสันตติปัจจุบัน และอัทธา-
ปัจจุบันนั้น. หมวดแห่งรูป ๑๐ ประการ ซึ่งกำหนดด้วยชีวิต ได้ความพยายาม
แล้วเมื่อคับ ย่อมเป็นปัจจัยแห่งสันดานที่ทุรพล มีกำลังเสื่อมสิ้นไปแล้ว,
ต่อจากนั้น สันตติปัจจุบันหรืออัทธาปัจจุบัน ยังไม่ทันถึงกาลที่กำหนดไว้
ย่อมคับไปในระหว่างเที่ยว ด้วยประการใด, บุคคลอาจปลงแม้ซึ่งหมวดสอง
แห่งชีวิตินทรีย์ที่เป็นสันตติปัจจุบัน และอัทธาปัจจุบันนั้นได้บ้าง ด้วยประการ
นั้น. เพราะเหตุนี้ บัณฑิตพึงทราบสันนิษฐานว่า คำว่า ทำความสืบต่อให้
ขาดสาย นี้ ท่านกล่าวหมายเอาหมวดสองปัจจุบันนั่นเอง.

ก็แล เพื่อประกาศเนื้อความนั้น ควรทราบปาณะ, ควรทราบปาณาติ-
บาต, ควรทราบปาณาติปาตี, ควรทราบประโยคแห่งปาณาติบาต.

บรรดาปาณะเป็นต้น เหล่านั้น ที่ชื่อว่า ปาณะ โดยโวหารได้แก่สัตว์
โดยปรมาตถ์ ได้แก่ชีวิตินทรีย์. จริงอยู่ บุคคลผู้ยังชีวิตินทรีย์ให้ตกลงไป
ท่านกล่าวว่า ยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป. ชีวิตินทรีย์นั้น มีประการดังกล่าว
แล้วนั้นแล. ปาณาติบาตนั้น คือ บุคคลยังประโยคอันเข้าไปตัดเสีย ซึ่ง

ชีวิตินทรีย์ ให้ตั้งขึ้นด้วยเจตนาใด เจตนา นั้น ชื่อว่า วจกเจตนา ท่านเรียกว่า ปาณาติบาต (เจตนาธรรมเป็นเหตุล้างผลาญชีวิตสัตว์มีปราณ). บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว ฟังเห็นว่า ผู้ล้างผลาญสัตว์มีปราณ.

[ประโยคแห่งการฆ่า ๖ อย่าง]

ที่ชื่อว่า ประโยคแห่งปาณาติบาตนั้น ได้แก่ ประโยคแห่งปาณาติบาต ๖ อย่าง คือ สาทตติกประโยค ๑ อาณัตติกประโยค ๑ นิสสัคคิย-
ประโยค ๑ ถาวรประโยค ๑ วิชามยประโยค ๑ อิทธิมยประโยค ๑.
บรรดาประโยคเหล่านั้น การประหารด้วยกาย หรือของที่เนื่องด้วยกาย แห่ง บุคคลผู้ฆ่าให้ตายเอง ชื่อว่า สาทตติกประโยค. การสั่งบังคับว่า ท่านจง
แทงหรือประหารให้ตาย ด้วยวิธีอย่างนั้น ของบุคคลผู้ใช้คนอื่น ชื่อว่า
อาณัตติกประโยค. การชดเครื่องประหารมีลูกศร หอกยนต์และหินเป็นต้น
ไป ด้วยกาย หรือของที่เนื่องด้วยกาย แห่งบุคคลผู้มุ่งหมายจะฆ่าบุคคลซึ่งอยู่
ในที่ไกล ชื่อว่า นิสสัคคิยประโยค. การขุดหลุมพรางวางกระดานหก วาง
(เครื่องประหาร) ไว้ใกล้ และการจัดยา (พิษ) แห่งบุคคลผู้มุ่งหมายจะฆ่า
ด้วยเครื่องมืออันไม่เคลื่อนที่ ชื่อว่า ถาวรประโยค. ประโยคแม้ทั้ง ๘ นั้น
จักมีแจ้งโดยพิสดารในอรรถกถาแห่งบาลีข้างหน้านั้นแล. ส่วนวิชามยประโยค
และอิทธิมยประโยค ไม่ได้มาในบาลี. ฟังทราบประโยคทั้ง ๒ นั้นอย่างนี้
ก็โดยสังเขป การร่ายมนต์เพื่อจะให้เขาตาย ชื่อว่า วิชามยประโยค. แต่
ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านแสดงวิชามยประโยคไว้อย่างนี้ว่า วิชามยประโยค
เป็นไฉน? พวกหมออาถรรพณ์ ย่อมประกอบอาถรรพณ์ เมื่อเมืองถูกล้อม
หรือเมื่อสงครามเข้าประชิดกันย่อมก่อความจัญไร ความอุบาทว์ โรค ความไข้
ให้เกิดขึ้นในพวกปัจเจกมิตรผู้เป็นข้าศึก ย่อมทำให้เป็นโรคจุกเสียด ให้เป็น

โรคป่วง เพื่อจะป้องกัน, พวกหม้ออาถรรพณ์ย่อมประกอบอาถรรพณ์อย่างนี้ พวกทรงวิชาคุณ ร่ายเวทแล้ว เมื่อเมืองถูกล้อมหรือ ฯลฯ ย่อมให้เป็นโรคป่วง ดังนี้แล้ว กล่าวเรื่องเป็นอันมากของคนทั้งหลายที่ถูกพวกหม้ออาถรรพณ์ และพวกทรงวิชาคุณมาเสีย จะมีประโยชน์อะไรด้วยเรื่องเหล่านั้น ก็ลักษณะในวิชชามยประโยชน์ มีดังนี้:- คือการร่ายมนต์เพื่อจะให้เขาตาย ชื่อว่า **วิชชามยประโยชน์**. การประกอบฤทธิ์อันเกิดแต่ผลแห่งกรรม ชื่อว่า **อิทธิมยประโยชน์**. จริงอยู่ ขึ้นชื่อว่าฤทธิ์อันเกิดแต่ผลแห่งกรรมนี้ มีมากอย่างเป็นต้นว่า ฤทธิ์นาคของพวกนาค ฤทธิ์สุบรรณของพวกสุบรรณ ฤทธิ์ยักษ์ของพวกยักษ์ เทวฤทธิ์ของพวกเทพ ราชฤทธิ์ของพวกพระราชา. บรรดาฤทธิ์นาค เป็นต้นนั้น ฟังทราบฤทธิ์นาคของพวกนาค ซึ่งมีพิษในขณะที่เห็น ขบกัดและถูกต้อง ขณะทำการเบียดเบียนสัตว์อื่น เพราะเห็น ขบกัดถูกต้อง ฟังทราบฤทธิ์สุบรรณของพวกสุบรรณ ในการมุดนาคยาวประมาณ ๑๓๒ วา ขึ้นจากมหาสมุทร. ส่วนพวกยักษ์เมื่อมาไม่ปรากฏ เมื่อประหารก็ไม่ปรากฏ, แต่สัตว์ที่พวกยักษ์เหล่านั้นประหารแล้วย่อมตายในที่นั้นนั่นเอง ฟังทราบฤทธิ์ยักษ์ของพวกยักษ์เหล่านั้น ในเพราะเหตุนั้น ฟังทราบเทวฤทธิ์ในเพราะความตายของพวกกุมภภัณฑ์ ที่ทำเวสสุวรรณมอญด้วยนัยนาวุธ ในกาลก่อน แต่กาลเป็นพระโสดาบัน และในเพราะฤทธานุภาพของตน ๆ แห่งพวกเทวดาเหล่านี้. ฟังทราบราชฤทธิ์ ในเพราะความเหาะไปได้ ในอากาศเป็นต้นของพระเจ้าจักรพรรดิพร้อมทั้งบริษัทร ในเพราะความแผ่พระราชอำนาจไปเป็นต้น ในที่โยชน์หนึ่ง ทั้งเบื้องต่ำและเบื้องบนของพระเจ้าอโศก และในเพราะการมาเสียซึ่งกุฎุมพีชื่อว่าอุฬุมนะด้วยการตอกเขี้ยวแห่งจอมนระชาวสิงหลพระนามว่าปิตุราช ดังนี้แล.

ส่วนพระอาจารย์บางพวก แสดงพระสูตรทั้งหลายเป็นต้นว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องอื่นยังมีอยู่อีก สมณะหรือพราหมณ์ ผู้มีฤทธิ์ ถึงความ
เป็นผู้มีความชำนาญแห่งจิต ย่อมเป็นผู้เพ่งเล็งทารกที่อยู่ในท้องของหญิงอื่น
ด้วยใจอันลามกว่า ทำไฉนหนอ หญิงคนนี้ไม่พึงตลอดทารกที่อยู่ในท้องนั้น
โดยความสวัสดิ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ก็เป็นการเบียดเบียนสัตว์ที่
อยู่ในครรภ์ ดังนี้ แล้วกล่าวถึงกรรม คือการเบียดเบียนสัตว์อื่น แม้ด้วย
ภวานามยฤทธิ์, และปรารถนาความพินาศไปแห่งฤทธิ์ พร้อมกับการเบียดเบียน
สัตว์อื่นเหมือนการแตกแห่งหม้อน้ำ ที่เขาโยนขึ้นไปบนเรือนที่ถูกไฟไหม้
ฉะนั้น. คำที่กล่าวมานั้น เป็นแค่เพียงความปรารถนาของเกจิอาจารย์เหล่านั้น
เท่านั้น. เพราะเหตุไร?. เพราะไม่สมด้วย กุสลัตติกะ เวหนัตติกะ
วิตักกัตติกะ และปริตตัตติกะ, ซื่อนี้อย่างไร?. ก็ชื่อว่าภวานามยฤทธิ์นี้
ในกุสลัตติกะ เป็นทั้งกุศลด้วย เป็นทั้งอัพยากฤตด้วย, ปาณาติบาตเป็นอกุศล,
ในเวหนัตติกะ สัมปยุตด้วยอุทกขมสุข; ปาณาติบาตสัมปยุตด้วยทุกข์ ใน
วิตักกัตติกะ เป็นอวิตกกถาวิจารณ์, ปาณาติบาตเป็นสวิตกกถาวิจารณ์, ในปริต-
ตัตติกะเป็นมหัคคตะ, ปาณาติบาต เป็นปริตตะ

[อธิบายวัตถุที่เป็นเครื่องประหาร]

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า สตุลหารกั วาสุส ปริเยเสยฺย นี้ดัง
ต่อไป:- เครื่องประหารใด ย่อมนำเสีย; เหตุนั้น เครื่องประหารนั้น
ชื่อว่า สิ่งนำเสีย. ถามว่า นำเสียซึ่งอะไร? ตอบว่า นำเสียซึ่งชีวิต. อีก
อย่างหนึ่ง เครื่องประหารใด อันบุคคลพึงนำไป; เหตุนั้น เครื่องประหารนั้น
ชื่อว่าสิ่งอันบุคคลพึงนำไป อธิบายว่า; เครื่องประหารอันบุคคลพึงจัดเตรียม
ไว้ ศัสตราอันด้วย เป็นสิ่งนำเสียด้วย; เหตุนั้น ชื่อศัสตราอันนำเสีย.

บทว่า อสุส ได้แก่ ภายของมนุษย์.

บทว่า ปรีเยเสยฺย มีความว่า พึงทำโดยประการที่ตนจะได้. อธิบายว่า พึงจัดเตรียมไว้. ด้วยคำว่า สตุถหารกั สตุถหารกั วาสุส ปรีเยเสยฺย นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงถาวรประโยชน์. เมื่อจะถือเอาเนื้อความนี้โดยประการอื่นจากนี้แล้ว ภิกษุจะพึงเป็นปราชิกด้วยเหตุสักว่า ศัสตราอันตนแสวงหามาแล้วเท่านั้น. อันที่จริง ข้อนั้นไม่ถูก แต่ในพระบาลี ท่านพระอุบาลีเถระ ไม่เอื้อเพื่อพยัญชนะทั้งปวง เพื่อจะแสดงเฉพาะศัสตราที่สงเคราะห์เข้าในถาวรประโยชน์ ในคำว่า สตุถหารกั นี้ เท่านั้น จึงกล่าวไว้ในบทภาชนะว่า อสี วา ฯ เป ฯ รชฺช วา ดังนี้. บรรดาเครื่องประหารเหล่านั้น เครื่องประหารที่มีคมชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งนอกจากที่กล่าวแล้ว พึงทราบว่าเป็นศัสตรา. และพึงทราบที่สงเคราะห์ไม่ค้อน ก้อนหิน ยาพิษและเชือกเข้าเป็นศัสตราด้วย เพราะเป็นเครื่องผลาญชีวิตให้พินาศ.

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า มรณวณฺณ วา นี้ ดังต่อไปนี้:- ภิกษุแม้แสดงโทษในความเป็นอยู่ โดยนัยมีคำว่า จะมีประโยชน์อะไร ด้วยความเป็นอยู่อันชั่วช้าลามกเช่นนี้ ของท่านผู้ไม่ได้เพื่อบริโภคโภชนะอันดี ดังนี้ เป็นต้น แม้กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความตาย โดยนัยมีคำว่า อุบาสก! ท่านแลเป็นผู้ทำกรรมงามไว้แล้ว ฯลฯ บาปท่านไม่ได้ทำเลย ความตายของท่านดีกว่าความเป็นอยู่ ท่านทำกาละจากอัทธภาพนี้แล้ว ฯลฯ จักยังตนให้เที่ยวไป คือ จักมีนางอัปสรแวดล้อม ถึงความสุข อยู่ในสวนนั้นวัน ดังนี้ เป็นต้น ชื่อว่า พรรณนาคุณแห่งความตายทีเดียว. ฉะนั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าวบทภาชนะแยกออกเป็น ๒ ส่วนว่า ชื่อโทษในความเป็นอยู่ ๑ สรรเสริญคุณในความตาย ๑.

คำว่า **มรณาย วา สมาทเปยฺย** มีความว่า ฟังแนะนำให้ฉวยเอาอุบาย เพื่อประโยชน์แก่ความตาย. ส่วนคำว่า ท่านจงตบ่อตายหรือว่าจงตบ่เหวตาย เป็นต้น แม้ที่พระอุบาลีเถระมิได้กล่าวไว้ ในคำมีอาทิว่า **สตฺถุ วา ออาหาร** ดังนี้ ทั้งหมด ก็ฟังทราบว่าเป็นท่านกล่าวไว้แล้วโดยใจความนั่นเอง เพราะเป็นคำซึ่งมีนัยดังกล่าวแล้วข้างหน้า. จริงอยู่ ใคร ๆ ก็ไม่สามารถกล่าวคำชักชวนทุกอย่างโดยสิ้นเชิงได้.

บทว่า **อิตฺติ จิตฺตมโน** มีความว่า เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนั้น อธิบายว่า เธอมีจิตหมายความตาย มีใจหมายความตายดังกล่าวแล้วในคำนี้ว่า ความตายของท่านดีกว่าความเป็นอยู่ ก็เพราะในบทว่า **จิตฺตมโน** นี้ มนสัพท์ที่ท่านกล่าวแล้ว เพื่อแสดงใจความแห่งจิตตศัพท์ แต่จิตและใจ แม้ทั้ง ๒ นี้ โดยใจความ ก็เป็นอันเดียวกันนั่นเอง; เพราะฉะนั้น เพื่อแสดงความไม่ต่างกัน โดยใจความแห่งจิตและใจนั้น ท่านพระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ว่า ธรรมชาติอันใด เป็นจิต ธรรมชาติอันนั้น ก็คือใจ, ธรรมชาติอันใดเป็นใจ ธรรมชาติอันนั้น ก็คือจิต. ส่วนเนื้อความยังไม่ได้กล่าวก่อน แม้เพราะถอนอิตติศัพท์ออกเสีย. อิตติศัพท์ ฟังชักมาด้วยอำนาจเป็นเจ้าหน้าที่ในบทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นี้.

จริงอยู่ บทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นี้ แม้ไม่ได้ตรัสอย่างนี้ว่า **อิตฺติ-จิตฺตสฺสกุปฺโป** ก็ฟังทราบว่าเป็นอันตรัสแล้วโดยความเป็นเจ้าหน้าที่นั่นเอง. จริงอย่างนั้น เมื่อท่านจะแสดงเฉพาะเนื้อความนั้น แห่งบทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นั้น จึงกล่าวคำว่า **มรณสตฺถุ** (มีความหมายในอันตาย) เป็นอาทิ. แต่คำว่า **สฺสกุปฺโป** นี้ ในบทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นั้น มิได้เป็นชื่อของวิตก อันที่แท้ คำนั้นเป็นคำเรียกกรรมเพียงการจัดแจง และการจัดแจงนั้นย่อมถึงความ

สงเคราะห์ด้วยความหมาย ความจงใจ และความประสงค์ในอรรถนี้; เพราะเหตุ นั้น ผู้ศึกษาพึงเห็นเนื้อความอย่างนี้ว่า เชื่อว่าผู้มีจิตตสังกัปปะ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า เธอมีความจัดแจงแปลก คือมีประการต่าง ๆ. จริงอย่างนั้น แม้บทภาษณะแห่งบทว่า จิตตสกุปโป นั้น ท่านพระอุบาลีเถระ ก็กล่าวด้วยอำนาจแห่งความหมาย ความจงใจ และความประสงค์. แต่ในอธิการนี้ วิตก พึงทราบว่าเป็นความประสงค์.

สองบทว่า อุจฺจาวเจหิ อากาเรหิ มีความว่า ด้วยอุบายทั้งหลาย ที่ใหญ่และใหญ่โดยลำดับ. บรรดาการพรรณนาคุณความตายและการชักชวนในความตายเหล่านั้น ในการพรรณนาคุณความตายก่อน อวจาการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการชี้โทษในความเป็นอยู่ อุจฺจการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการสรรเสริญคุณแห่งความตาย. ส่วนในการชักชวน อุจฺจการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการชักชวนในความตาย เพราะเหตุทั้งหลาย มีกำมือและปรบเข้าเป็นต้น อวจาการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการใส่ยาพิษเข้าไปในเล็บมือ ของบุคคลผู้บริโภคร่วมกัน แล้วชักชวนในความตายเป็นต้น.

ในคำว่า โสพฺพะ วา นรเก วา ปปาเต วา นี้มีวินิจฉัยดังนี้:-
บ่อที่ลึก ซึ่งมีตลิ่งชันโดยรอบชื่อว่า โสพพะ. ที่ชื่อว่า นรก ได้แก่ ชอกใหญ่ที่เกิดเองโดยแท้ ในเมื่อพื้นดินแตกกระแหงในที่นั้น ๆ อันเป็นที่ซึ่งข้างตกไปข้าง พวกโจรแอบซ่อนอยู่ข้าง. ที่ชื่อว่า ปปาตะ ได้แก่ ประเทศที่ขาดแห่งข้างเดียว ในระหว่างภูเขา หรือในระหว่างบนบก.

สองบทว่า ปุริเม อุปาทาย ความว่า ทรงเทียบเคียงบุคคลผู้เสพเมถุนธรรมและผู้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ แล้วต้องอาบัติปาราชิก. คำที่เหลือ ปรากุชฺชแล้วแล เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วในก่อน และเพราะมีเนื้อความสั้น ฉะนั้นแล.

[อธิบายมัตถกในบทภาษณีย์]

ท่านพระอุบาลีเถระ ครั้นจำแนกสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
อุเทศไว้แล้วตามลำดับบทอย่างนี้ บัดนี้ เมื่อจะตั้งมัตถกแสดงมนุสสวิคคห-
ปาราชิกโดยพิสดารไว้ โดยนัยมีอาทิว่า สาม อธิฏฐาย ดังนี้อีก เพื่อให้
ภิกษุทั้งหลายถือเอานัยโดยอาการทุกอย่าง และเพื่อป้องกันโอกาสของปาปบุคคล
ทั้งหลายในอนาคต เพราะเหตุว่า มนุสสวิคคหปาราชิก พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงแสดงในบทภาษณีย์ในหนหลัง โดยสังเขปเท่านั้น ไม่ได้ทรงยกอาบัติขึ้น
ปรับแล้ววางแบบแผนไว้โดยพิสดาร และภิกษุทั้งหลาย ไม่สามารถจะถือเอา
นัยไว้โดยอาการทั้งปวง ในเนื้อความที่ทรงแสดงไว้โดยสังเขป ทั้งแม้ปาปบุคคล
ทั้งหลายในอนาคต ก็มีโอกาส จึงกล่าวคำว่า สามนุติ สย หนติ ดังนี้
เป็นต้น. ในคำเหล่านั้น มีถ้อยคำสำหรับวินิจฉัยพร้อมด้วยการพรรณนาบทที่
ยังไม่ง่าย ดังต่อไปนี้:-

บทว่า กายน ความว่า ด้วยมือ เท้า กำมือ หรือเข่า หรือด้วยอวัยวะ
น้อยใหญ่ อย่างใดอย่างหนึ่ง.

บทว่า กายปฏิพุเทน ความว่า ด้วยเครื่องประหารมีดาบเป็นต้น
ที่ไม่พ้นจากกาย.

บทว่า นิสุตฺตคฺคิเยน ความว่า ด้วยเครื่องประหารมีลูกศรและหอก
เป็นต้น ที่พ้นจากกาย หรือจากของที่เนื่องด้วยกาย ด้วยลำดับแห่งคำเพียง
เท่านั้น ประโยคทั้ง ๒ คือ สาหัตถิกประโยคและนิสัคคิยประโยคเป็นอันท่าน
กล่าวแล้ว. ในประโยคทั้ง ๒ นั้น แต่ละประโยคมี ๒ อย่าง โดยจำแนกเป็น
ประโยคเจาะจงและไม่เจาะจง.

บรรดาประโยคเจาะจงและไม่เจาะจงนั้น พึงทราบวินิจฉัยในประโยค
เจาะจง ดังต่อไปนี้:- ภิกษุประหารเจาะจงผู้ใด ด้วยการตายของผู้นั้นนั้นแล
ภิกษุนั้นย่อมถูกรวมผูกพัน. ในประโยคที่ไม่เจาะจงอย่างนี้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่ง จง
ตาย ดังนี้ ด้วยการตายของผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะการประหารเป็นปัจจัย ภิกษุ
ย่อมถูกรวมผูกพัน. ทั้ง ๒ ประโยคผู้ถูกประหารจะตายในขณะที่พอถูกประหาร
หรือจะตายในภายหลังด้วยโรคนั้นก็ตามที่ ภิกษุยอมถูกรวมผูกพันในขณะที่ผู้
ตายถูกประหารนั่นเอง. แต่เมื่อภิกษุให้ประหารด้วยความประสงค์เพื่อการตาย
เมื่อผู้ถูกประหารไม่ตายด้วยการประหารนั้น จึงให้การประหารด้วยจิตดวงอื่น
ต่อไป ถ้าผู้ถูกประหารตายด้วยการประหารครั้งแรก แม้ในภายหลัง ภิกษุถูก
กรวมผูกพันในเวลาประหารครั้งแรกเท่านั้น ถ้าตายด้วยการประหารครั้งที่ ๒
ไม่มีปาณาติบาต. แม้เมื่อผู้ถูกประหารตายด้วยการประหารทั้ง ๒ ครั้ง ภิกษุก็
ถูกรวมผูกพันแท้ ด้วยการประหารครั้งแรกนั่นเอง. เมื่อไม่ตายด้วยการ
ประหารทั้ง ๒ คราวก็ไม่มีปาณาติบาตเหมือนกัน. ในการที่คนแม่มาให้
การประหารแก่บุคคลผู้เดียว ถิ่นนี้ ถึงในการที่คนหลายคนให้การประหารแม่
นั้น ผู้ถูกประหารตายด้วยการประหารของผู้ใด กรรมพันธ์ ย่อมมีแก่ผู้หนึ่งเท่า
นั้น ฉะนั้นแล.

[ภิกษุฆ่าพ่อแม่เป็นต้นเป็นอนันตริยกรรมและปาราชิก]

อนึ่ง ในอธิการแห่งตติยปาราชิกนี้ เพื่อความฉลาดในกรรมและอาบัติ
พึงทราบแม่หมวด ๔ ว่าด้วยเรื่องแพะ. จริงอยู่ ภิกษุรูปใด สำนวญดูแพะซึ่ง
นอนอยู่ที่แห่งหนึ่ง ด้วยคิดในใจว่า เราจักฆ่าในเวลากลางคืน. และ
มารดาหรือบิดาของภิกษุนั้นหรือพระอรหันต์ห่มผ้ากาสาвањеสีเหลือง แล้วนอน
อยู่ในโอกาสที่แพะนอน. เธอเวลากลางคืน ทำในใจว่า เราจะฆ่าแพะให้

ตาย ดังนี้ จึงฆ่ามารดาบิดาหรือพระอรหันต์ตาย. เพราะมีเจตนาอยู่ว่า เรา จะฆ่าตัวนี้ให้ตาย เธอจึงเป็นผู้ฆ่าด้วย ถูกต้องอนันตริยกรรมด้วย ต้อง ปาราชิกด้วย. มีคนอาคันตุกะอื่นบางคนนอนอยู่. เธอทำในใจว่า เราจะฆ่า แพะให้ตาย จึงฆ่าคนอาคันตุกะนั้นตาย จัดเป็นฆาตกรด้วย ต้องปาราชิกด้วย แต่ไม่ถูกต้องอนันตริยกรรม. มียักษ์หรือเปรตนอนอยู่. เธอนั้นทำในใจว่า เราจะฆ่าแพะให้ตาย จึงฆ่ายักษ์หรือเปรตนั้นตาย, เป็นเฉพาะฆาตกร ไม่ถูก ต้องอนันตริยกรรมและไม่ต้องปาราชิก แต่เป็นกัลลัจจัย. ไม่มีใคร ๆ อื่นนอน อยู่ มีแต่แพะเท่านั้น. เธอฆ่าแพะตัวนั้นตาย เป็นฆาตกรด้วย ต้องปาจิตตีย์ ด้วย. ภิกษุใดทำในใจว่า เราจะฆ่ามารดาบิดาและพระอรหันต์ คนใดคนหนึ่ง ให้ตาย ดังนี้แล้ว ก็ฆ่าบรรดาท่านเหล่านั้นนั้นแหละ คนใดคนหนึ่งให้ตาย ภิกษุนั้น เป็นฆาตกรด้วย ถูกต้องอนันตริยกรรมด้วย ต้องปาราชิกด้วย. เธอ ทำในใจว่า เราจักฆ่ามารดาบิดาและพระอรหันต์เหล่านั้นนั้นแหละ คนใดคน หนึ่งให้ตาย แล้วก็ฆ่าอาคันตุกะคนอื่นตาย หรือฆ่ายักษ์เปรตหรือแพะตาย. ผู้ศึกษาหญิงทราบ (อาบัติคือปาราชิก กัลลัจจัยและปาจิตตีย์) โดยนัยดังกล่าว แล้วในก่อนนั้นแล. แต่ในวินัยแห่งการฆ่าสัตว์มีอาคันตุกะเป็นต้นนี้ เจตนา ย่อมเป็นของทารุณ แล.

[ภิกษุฆ่าพ่อแม่เป็นต้นในกองฟางไม่ต้องปาราชิก]

ในวินัยแห่งตติยปาราชิกนี้ ผู้ศึกษาควรทราบเรื่องทั้งหลายแม่เหล่านี้ มีกองฟางเป็นต้น. จริงอยู่ ภิกษุใด ทำในใจว่า เราจักเข้คดาบหรือที่เป็อนT เลือด แล้วสอดเข้าไปในกองฟาง ฆ่ามารดาก็ดี บิดาก็ดี พระอรหันต์ก็ดี คนอาคันตุกะก็ดี ยักษ์ก็ดี เปรตก็ดี สัตว์ดิรัจฉานก็ดี ซึ่งนอนอยู่ในกองฟาง นั้นตาย ภิกษุนั้น ด้วยอำนาจแห่งโวหาร เรียกว่า ฆาตกร ได้ แต่เพราะ

ไม่มีวรกเจตนา เธอจึงไม่ถูกต้องกรรม ทั้งไม่ต้องอาบัติ. ส่วนภิกษุใด เมื่อกำลังสอด (ดาบหรือหอกนั้น) เข้าไปด้วยอาการอย่างนั้น กำหนดได้ว่าสัมผัสกับร่างกาย ก็สอดเข้าไปมาให้ตายด้วยคิดว่า ชะรอยจะมีสัตว์อยู่ภายในจงตายเสียเถอะ. กรรมพันธ์ (ข้อผูกพันทางกรรม) และอาบัติของเธอนั้น พึงทราบโดยสมควรแก่เรื่องเหล่านั้น. เมื่อภิกษุสอด (ดาบหรือหอกนั้น) เข้าไปเพื่อเก็บไว้ในกองฟางนั้นก็ดี โยนเข้าไปที่พุ่มไม้ป่าเป็นต้น ก็ดี ก็นัยนี้.

[ภิกษุฆ่าพ่อในสนามรบเป็นทั้งปาราชิกและปิตุฆาต]

ภิกษุใด คิดว่า เราจะฆ่าโจรให้ตาย แล้วก็ฆ่าบิดาซึ่งกำลังเดินไปด้วยเพศเหมือนโจรตาย ภิกษุนั้น ย่อมถูกต้องอนันตริยกรรมด้วย เป็นปาราชิกด้วย. ส่วนภิกษุใด เห็นนักรบคนอื่นและบิดาซึ่งกำลังทำงาน (การรบ) อยู่ในเสนาฝ่ายข้าศึก จึงยิงลูกศรไปเฉพาะตัวนักรบ ด้วยคิดในใจว่า ลูกศรแทงนักรบคนนั้นแล้วจักแทงบิดาของเรา. ภิกษุรูปนั้น ย่อมชื่อว่าเป็นปิตุฆาต (ผู้ฆ่าบิดา) ในเมื่อลูกศรพุ่งไปตามความประสงค์. เธอคิดอยู่ในใจว่า เมื่อนักรบถูกลูกศรแทงแล้ว บิดาของเราก็จักหนีไป ดังนี้แล้วจึงยิงลูกศรไป ลูกศรไม่พุ่งไปตามความประสงค์ กลับทำให้บิดาตาย เธอรูปนั้น ท่านเรียก ปิตุฆาต (ผู้ฆ่าบิดา) ด้วยอำนาจแห่งโฆหาร แต่ไม่เป็นอนันตริยกรรม ด้วยประการฉะนี้แล.

บทว่า **อธิฏฐิหิตฺวา** ได้แก่ ยืนอยู่ในที่ใกล้. บทว่า **อาณเปติ** ได้แก่ ภิกษุผู้สั่ง สั่งเจาะตัวหรือไม่เจาะตัว. บรรดาการสั่งเจาะตัวไม่เจาะตัวนั้น ครั้นหมู่เสนาฝ่ายข้าศึก ปรากฏขึ้นเฉพาะแล้ว เมื่อภิกษุผู้สั่ง สั่งไม่เจาะตัวเลย ว่า เธอจงแทงอย่างนี้ จงประหารอย่างนั้น จงฆ่าอย่างนี้ เป็นปาณาติบาตแก่เธอทั้ง ๒ รูป มีประมาณเท่าจำนวนข้าศึกที่ภิกษุผู้รับสั่งฆ่า. บรรดาภิกษุ

ผู้สั่งและผู้รับสั่งนั้น ถ้าภิกษุผู้สั่งมีมารดาและบิดาอยู่ด้วย, เธอผู้สั่ง ย่อมต้อง
อนันตริยกรรมด้วย, ถ้ามีพระอรหันต์อยู่ด้วย, เธอแม่ทั้ง ๒ รูป ย่อมต้อง
อนันตริยกรรมด้วย. ถ้าภิกษุผู้รับสั่งเท่านั้นมีมารดาและบิดาอยู่ (ในสนามรบ),
ภิกษุผู้รับสั่งเท่านั้นแล ย่อมต้องอนันตริยกรรม. แต่เมื่อภิกษุผู้สั่ง สั่งเจาะตัวว่า
เธอจงแทง จงประหารจงฆ่านักรบคนนั้น ผู้สั่ง ต่ำ มีเสื่อสีแดง มีเสื่อสีเขียว
ซึ่งนั่งอยู่บนคอช้าง (หรือ) นั่งอยู่ตรงกลาง (หลังช้าง), ถ้าภิกษุผู้รับสั่งนั้น
ฆ่านักรบคนนั้นนั่นเอง, เป็นปาณาติบาตแม่ด้วยกันทั้ง ๒ รูป, และในเรื่อง
แห่งอนันตริยกรรม ย่อมต้องอนันตริยกรรมด้วยกันทั้ง ๒ รูป. ถ้าภิกษุผู้รับ
สั่งฆ่าคนอื่นตาย, ปาณาติบาต ย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้สั่ง. อาณัตติกประโยค
ย่อมเป็นอันท่านกล่าวไว้แล้ว ด้วยคำว่า อธิภูจฺหิตฺวา อาณาเปติ เป็นต้นนั้น.

[ฐานะ ๕ และ ๖ พร้อมทั้งอรรถาธิบาย]

โนอาณัตติกประโยคนั้น :-

ผู้พิจารณาที่ฉลาด พึงสอบสวน

ฐานะ ๕ ประการ คือ วัตถุ กาล โอกาส

อาวุธ และอิริยาบถ แล้วพึงทรงไว้ซึ่ง

อรรถคดี.

อีกนัยหนึ่ง:-

เหตุทำให้การสังเฆนอน (สำเร็จได้)

มี ๖ อย่างนี้ คือ วัตถุ กาล โอกาส อาวุธ

อิริยาบถ และกิริยาพิเศษ.

บรรดาฐานะมีวัตถุเป็นต้นนั้น ฐานะว่า วัตถุ ได้แก่ สัตว์ที่จะพึง
ถูกฆ่าให้ตาย.

ฐาณะว่า กาล ได้แก่ กาลมีกาลเช้าและเย็นเป็นต้น และกาลมีวัย เป็นหนุ่มสาวมีเรี่ยวแรงและมีความเพียรเป็นต้น.

ฐาณะว่า โอกาส ได้แก่ สถานที่มีอาทิอย่างนี้ คือ บ้าน ป่า ประตู่เรือน ท่ามกลางเรือน ถนน รถ หรือทาง ๓ แพร่ง.

ฐาณะว่า อาวุธ ได้แก่ อาวุธมีอาทิอย่างนั้น คือ ดาบ ลูกศร หรือหอก.

ฐาณะว่า อริยาบถ ได้แก่ อริยาบถมีอาทิอย่างนี้ คือ การเดิน หรือนั่ง ของผู้ที่จะพึงถูกฆ่าให้ตาย.

ฐาณะว่า กิริยาพิเศษ ได้แก่ กิริยาที่ทำมีอาทิอย่างนี้ คือ แทะ ตัด ทำลาย ถลกหนังศีรษะทำให้เกลี้ยงเหมือนสังข์.

[อธิบายวัตถุที่จะพึงถูกฆ่า]

ก็ถ้าหากว่า ภิกษุผู้รับสั่งทำให้วัตถุพลาดไป โพล่ไปฆ่าคนอื่นจาก บุคคลที่ผู้สั่ง สั่งให้ฆ่า, หรือถูกสั่งว่า ท่านจงประหารข้างหน้าฆ่าให้ตาย โพล่ไปประหารข้างหลัง หรือข้างๆ หรือที่อวัยวะแห่งใดแห่งหนึ่งให้ตายไป, ข้อผูกพันทางกรรมย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้สั่ง, ข้อผูกพันทางกรรม ย่อมมีแก่ภิกษุผู้รับสั่งเท่านั้น. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุผู้รับสั่ง ไม่ทำวัตถุให้พลาดไป ฆ่าผู้นั้น ตามที่สั่งไว้. ข้อผูกพันทางกรรม ย่อมมีแก่เธอทั้ง ๒ รูป คือ แก่ผู้สั่ง ในขณะที่สั่ง ผู้รับสั่งในขณะที่ประหาร. ก็ในเรื่องวัตถุนี้ ความแปลกกันแห่ง กรรมและความแปลกกันแห่งอาบัติ ย่อมมี เพราะความแปลกกันแห่งวัตถุ. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมาย และผิดที่หมาย ในวัตถุอย่างนี้ก่อน.

* ความหมายของศัพท์นี้ ในสารัตถทีปนี ๒/๔๐๕ อธิบายไว้ว่า ต้องตัดหนังออก (จากศีรษะ) กำหนดเพียงหมวกหู และหลุมคอ แล้วเอาก่อนกรวดขัดกะโหลกศีรษะให้มีสีขาวเหมือนสังข์.

[อธิบายกาลที่สั่งให้ทำการฆ่า]

ส่วนในกาล มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุรูปใดได้รับคำสั่งว่า ท่านจงฆ่าให้ตายในเวลาเช้า ไม่กำหนดว่า วันนี้ หรือพรุ่งนี้, ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าเขาตายเวลาเช้า ในกาลใดกาลหนึ่ง ความผิดที่หมาย ย่อมไม่มี. ส่วนภิกษุรูปใดได้รับสั่งว่า ท่านจงฆ่าให้ตายในเวลาเช้าวันนี้, ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าเขาตายในเวลาเที่ยงวัน หรือเวลาเย็น หรือเวลาเช้าพรุ่งนี้, ย่อมผิดที่หมาย, สำหรับภิกษุผู้สั่ง ไม่มีความผูกพันทางกรรม. แม้ในเมื่อภิกษุพยายามจะฆ่าให้ตายในเวลาเช้า แต่กลายเป็นเที่ยงวันไป ก็มีนัยเหมือนกัน. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและผิดที่หมาย ในประเภทแห่งกาลทั้งปวงโดยนัยนี้.

[อธิบายโอกาสที่สั่งให้ทำการฆ่า]

แม้ในโอกาส มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า ท่านจงฆ่าบุคคลนั้น ผู้ยืนอยู่ในบ้านให้ตาย, แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าบุคคลนั้นตายในที่ใดที่หนึ่ง. ย่อมไม่ผิดที่หมาย. ส่วนภิกษุรูปใดถูกสั่งกำหนดไว้ว่า จงฆ่าให้ตายในบ้านเท่านั้น, แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้นฆ่าเขาตายในป่า, อนึ่ง เธอถูกสั่งว่า จงฆ่าให้ตายในป่า, แต่เธอฆ่าเขาตายในบ้าน, ถูกสั่งว่า จงฆ่าให้ตายที่ประตูภายในบ้าน ฆ่าเขาตายตรงท่ามกลางเรือน, ย่อมผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและผิดที่หมายในความต่างกันแห่งโอกาสทั้งปวง โดยนัยนี้.

[อธิบายอาวุธที่เป็นเครื่องมือให้ฆ่า]

แม้ในอาวุธ มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่าท่านจงเอาอาวุธฆ่าให้ตาย ไม่ได้กำหนดไว้ว่า ดาบ หรือลูกศร, ภิกษุผู้รับสั่งนั้น เอาอาวุธชนิดใดชนิดหนึ่งฆ่าให้ตาย, ย่อมไม่ผิดที่หมาย. ส่วนภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า จงใช้ดาบฆ่า แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ใช้ลูกศรฆ่า, หรือถูกสั่งว่า จงใช้ดาบ

เล่มนี้ฆ่า ผู้รับสั่งใช้ดาบเล่มอื่นฆ่า หรือถูกสั่งว่า จงเอาคมดาบเล่มเดียวนี้
เท่านั้นฆ่า แต่ภิกษุผู้รับสั่ง ใช้คมดาบนอกนี้หรือใช้ฝ่ามือ หรือใช้จะงอยปาก
หรือใช้ค้ำกระบี่ฆ่า. ย่อมผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและ
ผิดที่หมายในความแตกต่างกันแห่งอาวุธทั้งปวง โดยนัยนี้.

[อธิบายอิริยาบถที่สั่งให้ทำการฆ่า]

ส่วนในอิริยาบถ มีวินัจฉัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า ท่านจง
ฆ่าบุคคลผู้นั้น ซึ่งกำลังเดินให้ตาย, แต่แม้ถ้าภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าบุคคลผู้
กำลังเดินไปตาย ย่อมไม่ผิดที่หมาย. เมื่อภิกษุผู้สั่ง สั่งว่า ท่านจงฆ่าบุคคล
ผู้กำลังเดินอยู่เท่านั้น ให้ตาย แต่ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าบุคคลผู้นั่งอยู่ตาย. หรือ
ภิกษุผู้สั่ง สั่งว่า ท่านจงฆ่าบุคคลผู้นั่งอยู่เท่านั้น ให้ตาย, แต่ภิกษุผู้รับสั่ง
ฆ่าบุคคลผู้กำลังเดินไปตาย, ย่อมผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมาย
และผิดที่หมาย ในความต่างแห่งอิริยาบถทั้งปวง โดยนัยนี้.

[อธิบายกิริยาพิเศษที่สั่งให้ทำการฆ่า]

แม้ในกิริยาพิเศษ มีวินัจฉัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า ท่านจง
แทงให้ตาย ภิกษุผู้รับสั่งนั้น แทะให้ตาย, ย่อมไม่ผิดที่หมาย. ส่วนภิกษุรูปใด
ถูกสั่งว่า จงแทงให้ตาย, แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ตัด (ฟัน) ให้ตายเทียว, ย่อม
ผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและผิดที่หมาย ในความต่างกัน
แห่งกิริยาพิเศษทั้งปวง โดยนัยนี้.

ส่วนภิกษุรูปใด สั่ง ไม่กำหนด ด้วยอำนาจเพศว่า ท่านจงฆ่าคนผู้
สูง ต่ำ ดำขาว ผอม อ้วน ให้ตาย, และภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าคนใดคนหนึ่ง
เช่นนั้นตาย, ย่อมไม่ผิดที่หมาย. เป็นปาราชิกด้วยกันทั้ง ๒ รูป. แต่ถ้าภิกษุ
ผู้สั่งนั้น สั่งหมายเอาตนเอง, และภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าภิกษุผู้สั่งนั้นเองตาย ด้วย

คิดว่า ท่านผู้สั่งนี้แหละ เป็นเช่นนี้, สำหรับภิกษุผู้สั่ง เป็นทุกกฏ, ภิกษุผู้ฆ่า เป็นปาราชิก. ภิกษุผู้สั่ง สั่งหมายเอาตนเอง, ภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ ฆ่าคนอื่น เช่นนั้นตาย; ภิกษุผู้สั่งยอมพ้น (จากอาบัติ), เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ฆ่าเท่านั้น. ถามว่า เพราะเหตุไร? ก็ว่า เพราะไม่ได้กำหนดโอกาสไว้. แต่ถ้าภิกษุผู้สั่ง แม้เมื่อสั่งหมายเอาตนเองก็กำหนดโอกาสไว้ว่า ท่านจงฆ่าบุคคลชื่อเห็นปานนี้ ซึ่งนั่งอยู่บนอาสนะพระเถระ หรือบนอาสนะพระมัชฌิมะ ในที่พักกลางคืน หรือที่พักกลางวัน ชื่อโน้น ให้ตาย, แต่ในโอกาสนั้น มีภิกษุรูปอื่นนั่งแทนอยู่, ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าภิกษุผู้มานั่งอยู่นั้นตาย, ภิกษุผู้ฆ่า ย่อมไม่พ้น (จากอาบัติ) แน่, ภิกษุผู้สั่ง ก็ไม่พ้น. ถามว่า เพราะเหตุไร? ก็ว่า เพราะได้กำหนด โอกาสไว้. แต่ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าเขาตาย เว้นจากโอกาสที่กำหนดไว้ ภิกษุ ผู้สั่ง ย่อมพ้น (จากอาบัติ), นัยดังอธิบายมานี้ พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ เป็นหลักฐานดี ในมหาอรรถกถา, เพราะฉะนั้น ความไม่เอื้อเฟื้อในนัยนี้ บัณฑิตจึงไม่ควรทำ ฉะนั้นแล.

อาณัตติกปิโยคกถา ด้วยอำนาจมาติกาว่าอริฎฐาย จบ

กถาว่าด้วยการสั่งทุต

บัดนี้ ฟังทราบวินิจฉัยใน ๔ วาระมีว่า ภิกขุ ภิกขุ อาณาเปติ เป็นต้น ที่พระอุบาลีเถระกล่าวไว้ เพื่อแสดงไขบทมาติกาว่า ทุตณ นี.

ชื่อว่า โส ตั มลฺลมาโน ความว่า ภิกษุรูปใด อันภิกษุผู้สั่ง บอกว่า บุคคลชื่อนี้, ภิกษุผู้รับสั่งรูปนั้น เข้าใจว่าบุคคลนั้นแน่ จึงปลงบุคคล นั้นนั่นเองเสียจากชีวิต เป็นปาราชิกด้วยกันทั้ง ๒ รูป.

ชื่อว่า **ตัมมณฺณมาโน อณฺณ** ความว่า ภิกษุผู้รับสั่ง เข้าใจบุคคล
ที่ภิกษุผู้สั่ง สั่งให้ปลงเสียจากชีวิต แต่ไปปลงบุคคลอื่นเช่นนั้นจากชีวิต
เสีย, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมไม่เป็นอาบัติ.

ชื่อว่า **อณฺณ มณฺณมาโน** ตัมมณฺณมาโน ความว่า ภิกษุรูปใด อันภิกษุผู้สั่ง
สั่งไว้แล้ว, เธอเห็นบุคคลผู้เป็นสหายที่มีกำลังของภิกษุผู้สั่งนั้น ซึ่งยืนอยู่ใน
ที่ใกล้ จึงคิดว่า บุคคลผู้นี้ ย่อมช่วยด้วยกำลังของภิกษุผู้สั่งนี้, เราจะปลงบุคคล
นี้จากชีวิตเสียก่อน เมื่อจะประหาร เข้าใจว่าเป็นบุคคลที่สั่งให้ฆ่าอันนี้แน่นอน
ซึ่งเปลี่ยนกันมายืนอยู่ในที่นั้นแทนว่าเป็นสหาย จึงได้ปลงเสียจากชีวิต, เป็น
ปาราชิกด้วยกันทั้ง ๒ รูป.

ชื่อว่า **อณฺณ มณฺณมาโน อณฺณ** ความว่า ภิกษุผู้รับสั่ง คิด
โดยนัยก่อนนั้นแหละว่า เราจะปลงบุคคลผู้เป็นสหายคนนี้ ของภิกษุผู้สั่งนั้น
จากชีวิตเสียก่อน แล้วก็ปลงบุคคลผู้เป็นสหายนั้นแลจากชีวิต เป็นปาราชิกแก่
ภิกษุผู้รับสั่งนั้นเท่านั้น.

[อาณัติติกประโยคเรื่องสั่งทุตต่อ]

ในคำเป็นต้นว่า **อิตุณฺณนามสฺส ปาวท** ในนิเทศวารแห่งบทว่า
ด้วยการนำคำสั่งสืบ ๆ กันมาแห่งทุต มีวินิจฉัยดังนี้:- พึงเห็นว่าอาจารย์
รูปหนึ่ง อันเตวาสิก ๓ รูป มีชื่อว่า พุทธรักจิต ธรรมรักจิต และสังฆรักจิต.

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า **ภิกฺขุ ภิกฺขุ อานาเปติ** ความว่า
อาจารย์มีความประสงค์จะให้ฆ่าบุคคลบางคน จึงบอกเนื้อความนั้น แล้วสั่ง
พระพุทธรักจิต.

สองบทว่า **อิตุณฺณนามสฺส ปาวท** ความว่า (อาจารย์สั่งว่า)
ดูก่อนพุทธรักจิต! คุณจงไปบอกเนื้อความนั้นแก่พระธรรมรักจิต.

ชื่อว่า อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามสฺส ปาวตฺตฺ ความว่า แม่
พระธรรมรักชิต ก็บอกแก่พระสังฆรักชิต (ต่อไป).

ชื่อว่า อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามํ ชีวิตา โวโรเปตฺ ความว่า
พระธรรมรักชิตถูกท่านสั่งไว้อย่างนั้นแล้ว ก็สั่งท่านพระสังฆรักชิต (ต่อไป)
ว่า จงปลงบุคคลชื่อนี้เสียจากชีวิต, เพราะว่าบรรดาเราทั้ง ๒ ตัวท่านเป็นคน
ผู้มีชาติกล้าหาญ สามารถในกรรมนี้.

ชื่อว่า อาปตฺติ ทุกฺกสฺส ความว่า เป็นอาบัติทุกกฏแก่อาจารย์
ผู้สั่งอยู่อย่างนั้นก่อน.

ชื่อว่า โส อิตฺรสฺส อาโรเจติ ความว่า พระพุทธรักชิตบอก
พระธรรมรักชิต พระธรรมรักชิต บอกพระสังฆรักชิตว่า อาจารย์ของพวกเรา
สั่งอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงปลงบุคคลชื่อนี้เสียจากชีวิต. ได้ยินว่า บรรดา
เราทั้ง ๒ ตัวท่านเป็นบุรุษผู้กล้าหาญ เป็นทุกกฏ แม่แก่เธอเหล่านั้น ด้วย
การบอกต่อกันไปอย่างนั้นเป็นปัจจัย.

สองบทว่า วรฺโก ปฏิกฺคณฺหาติ ความว่า พระสังฆรักชิตรับว่า
ดีละ ผมจักปลง.

ชื่อว่า มฺลฺลสฺส อาปตฺติ อุลฺลจฺจยสฺส มีความว่า ครั้นเมื่อ
คำสั่งนั้น พอพระสังฆรักชิตรับแล้ว เป็นอุลลัจจัยแก่อาจารย์, แต่มหาชนอัน
อาจารย์นั้นชักนำในความชั่วแล้วแล.

สองบทว่า โส ตํ ความว่า ถ้าภิกษุ นั้น คือพระสังฆรักชิตปลง
บุคคลนั้น เสียจากชีวิตไซ้, เป็นปาราชิกทั้งหมด คือทั้ง ๔ คน และไม่ใช่
เพียง ๔ คนอย่างเดียว, เมื่อทำไม่ให้เกิดกัณฑ์ สั่งตามลำดับโดยอุบายนี้ สมณะ
ทั้งร้อย หรือสมณะตั้งพันก็ตาม เป็นปาราชิกด้วยกันทั้งหมด.

ในนิเทศแห่งบทวิสัทธิยสูตร มีวินิจฉัยดังนี้:-

ชื่อว่า โส อณฺเฐ อาณาเปติ ความว่า ภิกษุนั้น คือพระพุทธรักจิต ที่อาจารย์สั่งไว้ไม่พบพระธรรมรักจิต หรือเป็นผู้ไม่ยอมบอก จึงเข้าไปหาพระสังฆรักจิตที่เดียว แล้วทำให้ลั้ลั่น สั่งว่า อาจารย์ของเราสั่งไว้ อย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงปลงบุคคลชื่อนี้เสียจากชีวิต. จริงอยู่ ภิกษุนี้ ท่านเรียกว่า วิสัทธิยสูตร เพราะทำให้ลั้ลั่นนั่นเอง.

ชื่อว่า อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส คือ เป็นทุกกฏแก่พระพุทธรักจิต เพราะสั่งก่อน.

ชื่อว่า ปฏิกุคฺคฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส นั้น ฟังทราบว่าเป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมทีเดียว ในเมื่อพระสังฆรักจิตรับ. เมื่อเป็นอย่างนั้น อาบัติในเพราะรับ ไม่ฟังมี, แต่แม้ในการรับชกสือ และพอใจในการตาย ก็ยังเป็นอาบัติ, อย่างไร จะไม่ฟังเป็นอาบัติ เพราะรับมาแล้ว เพราะเหตุนั้น ทุกกฏ มีแก่ภิกษุผู้รับนั่นเอง, ด้วยเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสคำว่า มุลฺกฏสฺส ในนัยนี้. และแม้ในนัยก่อน ก็ฟังทราบทุกกฏนี้แก่ภิกษุผู้รับเหมือนกัน. แต่เพราะไม่มีโอกาส จึงไม่ตรัสทุกกฏนี้ไว้. เพราะฉะนั้น ภิกษุใด ๆ รับ เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น ๆ เพราะมีการรับนั้นเป็นปัจจัยแท้, นี้เป็นความชอบใจของเราทั้งหลายในเรื่องนี้แล. เหมือนอย่างว่า ในมนุสสวิคคหะนี้ฉันใด แม้นอกหินนาทาน ก็ฉันนั้นแล. ก็ถ้าพระสังฆรักจิตนั้นปลงบุคคลนั้นจากชีวิตได้ไซ้, เป็นปาราชิกทั้ง ๒ รูป คือ พระพุทธรักจิตผู้สั่ง และพระสังฆรักจิตผู้มา, ไม่เป็นอาบัติปาราชิกแก่พระอาจารย์เป็นต้นเดิม เพราะการสั่งลั้ลั่น, ไม่เป็นอาบัติโดยประการทั้งปวงแก่พระธรรมรักจิต เพราะไม่รู้. ส่วนพระพุทธรักจิต ทำความสวัสดีแก่ภิกษุทั้ง ๒ รูป แล้วพินาศด้วยตนเอง ฉะนั้นแล.

ในนิเทศแห่ง คตปัจจาคตทุต มีวินิจฉัยดังนี้:-

ชื่อว่า โส คนตุวา ปุณ ปจฺจาคจฺจติ ความว่า ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ไปสู่ที่ไกลแห่งบุคคลซึ่งคนจะพึงปลงเสียจากชีวิตนั้น เมื่อไม่อาจปลงบุคคลนั้น จากชีวิต เพราะเขามีการอารักขาจัดไว้ดีแล้วจึงกลับมา.

ชื่อว่า ยทา สกฺโกถิ ตทา ตํ มีความว่า ภิกษุผู้สั่งนั้น สั่งใหม่ว่า ต้องฆ่าในวันนี้ที่เดียวหรือ จึงเป็นอันฆ่า? ไปเถิด ท่านอาจเมื่อใด จงปลง เขาเสียจากชีวิต เมื่อนั้น.

สองบทว่า อาปตฺติ ทฺถกฺกฺกฺสฺส มีความว่า เพราะสิ่งอีกอย่างนั้น ย่อมเป็นทุกกฎเหมือนกัน. ก็ถ้าบุคคลนั้น เป็นผู้จะพึงถูกปลงจากชีวิตแน่นอน ไซ้, เจตนาที่ยังอรรถให้สำเร็จ ย่อมเป็นเช่นกับผลที่เกิดในลำดับแห่งมรรค; เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้สั่งนี้ จึงเป็นปาราชิกในขณะสั่งทีเดียว. ถ้าแม้ภิกษุผู้ฆ่า จะฆ่าบุคคลนั้นได้ โดยล่วงไป ๖๐ ปีไซ้, และภิกษุผู้สั่ง จะทำกาลกิริยา หรือสึกเสียในระหว่างนั้น, จักเป็นผู้ไม่ใช่สมณะทำกาลกิริยาหรือสึกแท้. ถ้าผู้สั่งหมายเอามารดาบิดา หรือพระอรหันต์ สั่งอย่างนั้นในเวลาเป็นคฤหัสถ์ แล้วจึงบวช, คนผู้รับสั่งฆ่าบุคคลนั้นได้ ในเมื่อผู้สั่งนั้นบวชแล้ว, ผู้สั่ง ย่อมเป็นผู้ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์แต่ในเวลาเป็นคฤหัสถ์ทีเดียว; เพราะเหตุนี้ บรรพชา อุปสมบทของเขา ย่อมไม่ขึ้นเลย. ถ้าแม้บุคคลที่จะพึงถูกฆ่า ในขณะสั่งยังเป็นปุถุชนอยู่, แต่เป็นพระอรหันต์ในเวลาที่ถูกผู้รับสั่งฆ่า, อีกอย่างหนึ่ง บุคคลที่จะพึงถูกฆ่านั้น ได้การประหารจากผู้รับสั่งแล้วอาศัย ศรัทธามีทุกข์เป็นมูล เจริญวิปัสสนาบรรลुพระอรหันต์ แล้วทำกาลกิริยาไป เพราะอาพาธนั้นนั่นเอง, ผู้สั่ง ย่อมเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ในขณะสั่งนั่นเอง, ส่วนผู้ฆ่าย่อมเป็นปาราชิก ในขณะทำความพยายามในที่ทั้งปวงทีเดียวแล.

ก็ในบรรดาวาระทั้ง ๓ ที่พระอุบาลีเถระกล่าวไว้ เพื่อแสดงความถูกต้องที่หมายและผิดที่หมาย ในบทมติกาทิรัศด้วยอำนาจพูดทั้งหมดนี้นั้น บัดนี้พึงทราบวินิจฉัยในปฐมวารก่อน. ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมพูดคำนั้นเบาๆ หรือเพราะภิกษุผู้รับสั่งนั้นเป็นคนหูหนวก จึงประกาศให้ได้ยินคำสั่งนี้ว่า เธอจงอย่าฆ่า, ไม่ได้; เพราะเหตุนี้ภิกษุผู้ต้นเดิมจึงไม่พ้น. ในทุติยวาร พ้นได้ เพราะท่านประกาศให้ได้ยิน. ส่วนในตติยวาร แม้ทั้ง ๒ รูป ก็พ้นได้ เพราะภิกษุที่เป็นต้นเดิมนั้นประกาศให้ (ภิกษุผู้รับสั่ง) ได้ยิน และเพราะภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ ก็รับคำว่า ดีละ แล้วงดเว้นเสีย ฉะนั้นแล.

พุทธกา จบ

เรื่องที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ลับ

ใน อรโห รัสถัญญนิเทศ เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:-

บทว่า อรโห ได้แก่ ต่อหน้า. บทว่า รัสถัญญ ได้แก่ ลับหลัง.

บรรดาชน ๒ คน (คือ ผู้มีความสำคัญต่อหน้าว่าลับหลัง และผู้มีความสำคัญลับหลังว่าต่อหน้านั้น) ภิกษุใด เมื่อภิกษุผู้มีเวรกัน มาพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย แล้วนั่งอยู่ข้างหน้านั้นเอง ในเวลาอุปัฏฐาก ไม่ทราบข้อที่เธอมา เพราะโทษคือความมืด พอใจความตายของภิกษุผู้มีเวรกันนั้น จึงพูดจาถ้อยคำเช่นนี้ขึ้นว่า เจ้าพระคุณ! ขอให้ภิกษุมีชื่ออย่างนี้ถูกฆ่า, ทำไมพวกโจร จึงไม่ฆ่ามันเสีย, งูจึงไม่กัดมันเสีย, ใคร ๆ จึงไม่เอาศัสตราหรือยาพิษมาวางมันเสีย, ภิกษุนี้ ชื่อว่าผู้มีความสำคัญต่อหน้าว่าลับหลังพูดจา. อธิบายว่า ผู้มีความสำคัญในที่ต่อหน้านั้นว่าลับหลัง. ฝ่ายภิกษุใด เห็นภิกษุผู้มีเวรกันนั้นนั่งอยู่

ข้างหน้า เป็นผู้มีมีความสำคัญว่า เธอยังนั่งอยู่ที่นี้เอง พุดจาขึ้นตามนัยก่อน
นั้นแล ในเมื่อเธอแม่ไปพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย ผู้ทำอุปัฏฐากแล้ว กลับไป,
ภิกษุนี้ชื่อว่าผู้มีมีความสำคัญลับหลังว่าต่อหน้าพุดจา. บุคคลผู้มีมีความสำคัญใน
ต่อหน้าว่าต่อหน้า และบุคคลผู้มีมีความสำคัญในลับหลังว่าลับหลัง ผู้ศึกษาพึง
ทราบโดยอุบายนี้แล. และพึงทราบว่าเป็นทุกกฏทุก ๆ คำพุดแก่ภิกษุเหล่านั้น
แม่ทั้ง ๔ รูป.

[อธิบายการพรรณนาความตายด้วยกาย]

บัดนี้ พึงทราบวินิจฉัยในนิเทศแห่งมาติกา ๕ มีพรรณนาค้วยกาย
เป็นต้น ที่ท่านพระอุบาลีกล่าวไว้ เพื่อแสดงวิภาคแห่งการพรรณนาความตาย.

ชื่อว่า กายน วิการ์ ทสฺเสติ มีความว่า เขาจะรู้ได้ว่า เนื้อ
ความนี้ อันบุคคลนี้กล่าวไว้ ผู้ใดใช้ศาสตราฆ่าตัวตาย หรือเคียวกินยาพิษ
ตาย หรือเอาเชือกผูกคอตาย หรือกระโดดบ่อเป็นต้นตาย, ได้ยินว่า ผู้นั้น
จะได้ทรัพย์ จะได้ยศ หรือจะไปสวรรค์ ดังนี้ด้วยประการใด, ภิกษุแสดง
ด้วยประการนั้น ด้วยอวัยวะทั้งหลายมีหัวแม่มือ เป็นต้น.

ชื่อว่า วาจา ภณฺติ ความว่า ภิกษุล้วนวาจา กล่าวเนื้อความนั้น
นั้นแล. วาระที่ ๓ เป็นอันกล่าวแล้ว ด้วยอำนาจแห่งวาระทั้ง ๒. ทุก ๆ วาระ
ปรับเป็นทุกกฏทุก ๆ ประโยค แห่งการพรรณนา, เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้
พรรณนา ในเพราะทุกข์เกิดขึ้นแก่เขา, เมื่อบุคคลที่ตนเจาะจงทำการพรรณนา
ตายไป เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้พรรณนาในขณะที่พรรณนาทีเดียว. ผู้นั้น ย่อม
ไม่รู้ข้อความนั้น ผู้นั้นรู้แล้วคิดว่า เราได้อุบายเป็นเหตุเกิดความสุขแล้วหนอ
ดังนี้ ตายไปเพราะการพรรณนานั้น ไม่เป็นอาบัติ. เมื่อภิกษุเจาะจงทำการ
· บาลี เป็น กโรติ.

พรรณนาแก่คน ๒ คน รู้คนเดียวแล้วตายไป เป็นปาราชิก, ทั้ง ๒ คนตาย เป็นปาราชิกด้วย เป็นกองอกุศลด้วย. ในบุคคลมากมาย ก็นัยนี้, ภิกษุ ที่ียวพรรณนาความตายไม่เจาะจง บุคคลใด ๆ รู้การพรรณนานั้น แล้วตายไป, บุคคลนั้น ๆ ทั้งหมด เป็นอันภิกษุรูปนั้น ฆ่าแล้ว.

[อธิบายพรรณนาความตายด้วยทูตและหนังสือ]

ในการพรรณนาด้วยทูต มีวินิจฉัยดังนี้:- เป็นทุกกฎเมื่อภิกษุเพียง แต่บอกข่าวว่า ท่านจงไปสู่เรือน หรือบ้านชื่อนั้น แล้วพรรณนาคุณความ ตาย แก่บุคคลมีชื่ออย่างนั้นนั่นแล. ทูตอันตนส่งไป เพื่อประโยชน์แก่บุคคลใด เพราะทุกข์แก่บุคคลนั้น เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม, เพราะเขาตาย เป็นปาราชิก. ทูตคิดว่า บัดนี้เรารู้ทางสวรรค์นี้แล้ว ไม่บอกแก่บุคคลนั้น บอกแก่ญาติหรือสายโลหิตของตน, เมื่อเขาตาย เป็นผิดสังเกต, ภิกษุผู้เป็น ต้นเดิมรอดตัวไป. ทูตคิดอย่างนั้นแล ทำกิจที่กล่าวไว้ในการพรรณนาเสียเอง ตายไป, ผิดที่หมายเหมือนกัน. แต่เมื่อภิกษุบอกข่าวไม่เจาะจง เป็นปาณาติ บาตประมาณเท่าจำนวนมนุษย์ที่ตายไป ด้วยการพรรณนาของทูต. ถ้ามารดา และบิดาตายไป เป็นอนันตริยกรรมด้วย.

ในเลขาสังวรณนา มีวินิจฉัยดังนี้:-

ชื่อว่า เลข จินุทติ มีความว่า ภิกษุเขียนหนังสือลง (จารึกอักษรลง) ที่ใบไม้หรือที่ใบลานว่า ผู้ใด ใช้ศาสตราฆ่าตัวตาย หรือกระโดดเหวตาย หรือตายด้วยอุบายอย่างอื่น มีการกระโดดเข้าไฟและกระโดดน้ำเป็นต้น, ผู้นั้น จะได้สิ่งนี้ หรือว่า ๆ ล ๆ เป็นความชอบของผู้นั้น. แม้ในการเขียนหนังสือ ที่ไม่เจาะจงนี้ บัณฑิตก็พึงทราบว่าเป็นทุกกฎ อุลลัจจัย และปาราชิก โดยนัยดังกล่าวแล้วนั่นแล.

แต่เมื่อภิกษุเขียนหนังสือเจาะจง คนเขียนเจาะจงบุคคลใด เพราะ
ผู้หนึ่งนั้นแลตาย เป็นปาราชิก, เมื่อเขียนหนังสือเจาะจงบุคคลหลายคนเป็น
ปาณาติบาต มีประมาณเท่าจำนวนคนที่ตายไป, เพราะมารดาและบิดาตาย
เป็นอนันตริยกรรม. แม้ในหนังสือที่เขียนไม่เจาะจง ก็นัยนี้แล. ภิกษุ เมื่อ
เกิดความเดือดร้อนขึ้นว่า คนสัตว์เป็นอันมากจะตาย จึงเผาโบลานนั้นเสีย
หรือทำโดยประการที่อักษรทั้งหลายจะไม่ปรากฏ ย่อมพ้นได้. ถ้าโบลานนั้น
เป็นของคนอื่น, ภิกษุจะเขียนหนังสือเจาะจงก็ตาม หรือเขียนไว้ไม่เจาะจง
ก็ตาม หรือเขียนไว้ไม่เจาะจงก็ตาม วางไว้ในที่ ๆ ตนถือเอามา ย่อมพ้น.
ถ้าโบลานนั้น ย่อมเป็นของที่เขาซื้อได้ด้วยมูลค่า, เธอให้โบลานแก่เจ้าของ
โบลานแล้ว ให้มูลค่าแก่เหล่าชนผู้ที่ตนรับเอามูลค่าจากมือแล้ว ย่อมพ้นได้.
ถ้าภิกษุมารูปด้วยกันเป็นผู้มีอหิชาศัยร่วมกันว่า พวกเราจักเขียนพรรณนาคุณ
ความตาย ดังนี้, รูปหนึ่งขึ้นคันตาลแล้ว ตัดโบลาล. รูปหนึ่งนำมา, รูป
หนึ่งทำให้เป็นโบลาน, อีกรูปหนึ่งเขียน. อีกรูปหนึ่ง ถ้าเป็นการเขียนด้วย
เหล็กจาร ก็เอาเขม่าทา: ครั้นทาเขม่าแล้ว จัดโบลานนั้นเข้าเป็นผูก, เธอ
ทั้งหมดเที่ยวเอาไปวางไว้ที่สภา หรือที่ร้านตลาด หรือในสถานที่ ๆ ประชาชน
เป็นอันมากผู้แตกตื่นเพื่อดูหนังสือประชุมกัน. ประชาชนอ่านหนังสือนั้นแล้ว,
ถ้าตายไปคนเดียวไซ้, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุทั้งหมด. ถ้าตายไปมากคนไซ้,
ก็มีนัยเช่นเดียวกันกับที่กล่าวแล้วนั้นแล. แต่เมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น ถ้า
ภิกษุเหล่านั้น เอาโบลานนั้นเก็บไว้ในหีบ, และมีผู้อื่นพบเห็นโบลานนั้นแล้ว
นำออกมาแสดงแก่ชนเป็นอันมากอีก, เธอทั้งหมดนั้น จะไม่รอดตัวเลย, หีบ
จงยกไว้. ถ้าแม้พวกเธอเหวี่ยงโบลานนั้นลงไป หรือล้างในแม่น้ำหรือทะเล
เสีย หันเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ หรือใส่ไฟเผาเสีย ก็ยังไม่รอดตัวตราบเท่า

ที่ตัวหนังสือยังปรากฏอยู่ในใบลาน แม้ที่ยังเชื่อมต่อกันได้ ซึ่งล้างไม่ดี หรือเผาไม่ดี. แต่เมื่อกระทำโดยประการที่อักษรทั้งหลายจะไม่ปรากฏเลย จึงรอดตัวไปได้ แล.

[อธิบายขุดหลุมพรางให้คนตาย]

บัดนี้ จะวินิจฉัยในนิเทศแห่งมาติกามีหลุมพรางเป็นต้น ที่ท่านพระอุบาลีกล่าวไว้ เพื่อแสดงวิภาคแห่งถาวรประโยชน์.

ชื่อว่า มนุสฺสํ อุกฺกิสฺส โอบาตํ ขนฺติ ความว่า ภิกษุขุดหลุมเจาะจงคนบางคนด้วยตั้งใจว่า ผู้มีชื่อนี้ จะตกไปตาย ในที่ ๆ ผู้นั้น เทียวไปแต่ลำพัง. ก่อนอื่น ถ้าแม้ขุดขาดปฐพี เป็นทุกกฏทุก ๆ ประโยค แก่ภิกษุผู้ขุด เพราะเป็นประโยชน์แห่งปาณาติบาต เป็นถูลัจฉัย เพราะก่อให้เกิดทุกข์แก่คนผู้ที่ตนเจาะจงขุดไว้ เป็นปาราชิก เพราะเขาตาย. เมื่อผู้อื่น แม้ตกไปตาย ไม่เป็นอาบัติ. ถ้าขุดไว้ไม่เจาะจงด้วยคิดว่า ผู้ใดใครผู้หนึ่งจักตาย เป็นปาณาติบาตเท่าจำนวนสัตว์ที่ตกไปตาย เป็นอนันตริยกรรมในเพราะวัตถุแห่งอนันตริยกรรม เป็นถูลัจฉัยและปาจิตตีย์ ในเพราะวัตถุแห่งถูลัจฉัยและปาจิตตีย์.

ถามว่า เจตนาในการขุดหลุมนั้นมีมาก เป็นปาราชิกด้วยเจตนาไหน
แก้วว่า ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถาก่อนว่า เมื่อภิกษุขุดหลุม ทั้งโดยส่วนลึกทั้งโดยส่วนยาวและกว้าง ได้ประมาณ (ขนาด) แล้ว ถากเขาะกองไว้ ใช้งูก็สำหรับใส่ฝุ่นโกยขึ้น เจตนาที่ยังอรรคให้สำเร็จ ซึ่งเป็นเหตุให้ตั้งขึ้น เป็นเช่นเดียวกันกับผลในลำดับแห่งมรรค ถ้าแม้ว่าโดยล่วงไปถึงร้อยปี จะมีสัตว์ตกลงตายแน่นอน เป็นปาราชิกด้วยเจตนาซึ่งเป็นเหตุให้ตั้งขึ้นนั่นเอง ส่วนในมหาปิฎก และในสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุใช้

จบประหาร (ฟัน) แม้ครั้งเดียว ด้วยคิดว่า บุคคลจักตกที่หลุมนี้ตาย ดังนี้ ถ้ามีใคร ๆ พลาดตกลงไปที่หลุมนั้นตาย เป็นปาราชิกเหมือนกัน ; ส่วนพวกพระเถระผู้ชำนาญในพระสูตร ยังยึดเอาเจตนาซึ่งเป็นเหตุให้ตั้งขึ้น (เป็นหลัก).

ภิกษุรูปหนึ่งขุดหลุมพราง แล้วตั้งภิกษุรูปอื่นว่า จงนำคนชื่อโน้นมาแล้ว ผลักให้ตกตายในหลุมพรางนี้. ภิกษุอื่นนั้น ยังผู้นั้นให้ตกตาย เป็นปาราชิกทั้ง ๒ รูป, ยังผู้อื่นให้ตกตาย ตัวเองตกไปตาย คนอื่นตกไปตายตามธรรมดาของตน, ในทุกกรณีมีการผิดที่หมาย ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมรอดตัวไป. แม้ในหลุมพรางที่ภิกษุขุดไว้ ด้วยคิดว่าภิกษุชื่อโน้น จักนำคนชื่อโน้นมา ให้ (ตก) ตายในหลุมพรางนี้ก็นัยนี้เหมือนกัน. ภิกษุขุดไว้ด้วยคิดว่า คนทั้งหลายผู้อยากจะตายจักตายในหลุมพรางนี้, เป็นปาราชิก เพราะคนคนเดียวตาย, เป็นกองอกุศล เพราะคนมากคนตาย, เป็นอนันตริยกรรม เพราะมารดาและบิดาตาย, เป็นถุลลัจจัยและปาจิตติย ในเพราะวัตถุแห่งถุลลัจจัยและปาจิตติย. ภิกษุขุดไว้ด้วยคิดว่า ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีความประสงค์จะฆ่าเขาให้ตาย จักผลักชนเหล่านั้น ให้ตกตายในหลุมพรางนี้ ดังนี้. พวกเขาผลัก ให้ตกตายในหลุมพรางนั้น, เมื่อตายคนเดียว เป็นปาราชิก, เมื่อมากคนตาย เป็นกองอกุศล, เป็นอนันตริยกรรมเป็นต้น ในเพราะวัตถุแห่งอนันตริยกรรมเป็นต้น และแม้พระอรหันต์ทั้งหลาย ก็ถึงความสงเคราะห์เข้าในนัยหลังนี้ด้วย แต่นัยแรก กิริยาที่พระอรหันต์เหล่านั้นจะตกไปเพราะความเป็นผู้ใคร่จะตาย ย่อมไม่มี; เพราะเหตุนั้น พระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านจึงไม่สงเคราะห์เข้าด้วย แม้ในนัยทั้งสอง เมื่อบุคคลตกไปตายตามธรรมดาของตน ย่อมมีการผิดที่หมาย ภิกษุคิดว่า ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งจักผลักคนผู้มีเวรของตนให้ตกตายใน

หลุมพรานนี้ แล้วขุดไว้, และเหล่าชนผู้มีเวรกัน ก็ปลักคนมีเวรให้ตกตายในหลุมพรานนั้น, เมื่อถูกฆ่าตายคนเดียว เป็นปาราชิก, เมื่อถูกฆ่าตายหลายคน เป็นกองอกุศล เมื่อมารดาหรือบิดา หรือพระอรหันต์ ถูกเหล่าชนผู้มีเวรนำมาฆ่าให้ตายในหลุมพรานนั้น เป็นอนันตริยกรรม, เมื่อมารดาเป็นต้นเหล่านั้นตายตามธรรมดาของตน ย่อมผิดสังเกตุ.

ส่วนภิกษุรูปใด ขุดไว้มิได้เจาะจง แม้โดยประการทั้งปวงเลยว่าเป็นเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ผู้อยากจะตายก็ดี ไม่อยากจะตายก็ดี ผู้ประสงค์จะฆ่าเขาก็ดี ไม่ประสงค์จะฆ่าก็ดี จักตกไปตาย หรือถูกปลักให้ตกไปตายในหลุมพรานนี้, ภิกษุนั้น ย่อมถูกต้องกรรม และย่อมต้องอาบัติตามสมควร เพราะความตายของบุคคลผู้ที่ตายไปนั้น ๆ. ถ้าสตรีมีครรภ์ตกไปตายทั้งกรม* เป็นปาณาติบาต ๒ กระทง. เฉพาะสัตว์ที่อยู่ในครรภ์เท่านั้นพินาศไป เป็นปาณาติบาตกระทงเดียว, สัตว์เกิดในครรภ์ไม่พินาศ แต่มารดาตาย เป็นปาณาติบาตกระทงเดียวเหมือนกัน. คนถูกพวกโจรไล่ติดตาม ตกไปตาย, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ขุดหลุมพรานเช่นกัน. พวกโจรตกลงไปตายในหลุมพรานนั้น เป็นปาราชิกเหมือนกัน. พวกโจรนำผู้ตกไปในหลุมพรานนั้นออกไปภายนอก แล้วฆ่าให้ตาย, เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ถ้ามว่า เพราะเหตุไร ก็ว่า เพราะเขาถูกพวกโจรจับได้ ก็เพราะประโยชน์ที่ตกไปในหลุมพราน. ผู้ที่ตกหลุมพรานออกมาจากหลุมพรานได้แล้วตายไป ด้วยความเจ็บไข้นั้นนั่นแล เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ครั้นล่วงเลยมาหลายปีแล้ว จึงตายเพราะความเจ็บไข้นั้นนั่นเอง ซึ่งกำเริบขึ้นอีก เป็นปาราชิกเหมือนกัน. โรคชนิดอื่น เกิดแทรกขึ้นแก่บุคคลผู้ป่วยไข้ ด้วยโรคที่เกิดขึ้น เพราะมีการตกไปในหลุมพรานนั้นเป็นปัจจัยนั้นนั่นแล, * ตายพร้อมทั้งครรภ์ คือลูกในท้อง

แต่โรคที่เกิดขึ้นเพราะหลุมพราง เป็นของมีกำลังกว่า, แม้เมื่อผู้นั้นตายเพราะโรคที่เกิดขึ้นนั้น ภิกษุขุดหลุมพราง ย่อมไม่พ้น. ถ้าโรคที่เกิดขึ้นภายหลัง เป็นของมีกำลังไฉรั, เมื่อผู้นั้นตายเพราะโรคที่เกิดขึ้นภายหลัง เฮอร์รอดตัว. เมื่อผู้นั้นตายด้วยโรคทั้ง ๒ ชนิด ไม่พ้น. มนุษย์ผู้เกิด ในหลุมพราง ครั้นเกิดแล้ว ไม่สามารถจะขึ้นได้ ก็ตายไป, เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

[มติพระเถระสองรูปในการขุดหลุมพราง]

พระอุปติสสเถระ กล่าวว่า เมื่อยักษ์เป็นต้น ตกไปตายในหลุมพรางที่ภิกษุขุดไว้จะจงมนุษย์ ไม่เป็นอาบัติ. ในมนุษย์เป็นต้นแม้ตายอยู่ในหลุมพราง ที่ภิกษุขุดไว้จะจงยักษ์เป็นต้น ก็นัยนั้นแล. แต่เป็นทุกกฏทีเดียว แก่ภิกษุผู้ขุดจะจงยักษ์เป็นต้น เพราะการขุดบ้าง เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ยักษ์เป็นต้นเหล่านั้นบ้าง. เพราะ (ยักษ์เป็นต้น) ตายเป็นอุลลัจจัยหรือปาจิตติยตามอำนาจแห่งวัตถุทีเดียว. สัตว์ตกลงในหลุมพรางที่ภิกษุขุดไว้มิได้จะจงโดยรูปยักษ์ หรือรูปเปรตตายไป โดยรูปสัตว์ดิรัจฉาน, ก็รูปที่ตกไป ย่อมเป็นประมาณ; เพราะฉะนั้น จึงเป็นอุลลัจจัย.

พระปุสสเทวเถระ กล่าวว่า รูปที่ตายเป็นประมาณ; เพราะฉะนั้น จึงเป็นปาจิตติย. แม้ในสัตว์ตกไปด้วยรูปสัตว์ดิรัจฉาน แล้วตายด้วยรูปยักษ์และรูปเปรต ก็นัยนั้นเหมือนกัน. ภิกษุผู้ขุดหลุมพรางขายหรือให้เปล่าซึ่งหลุมพรางแก่ภิกษุอื่น, ภิกษุนั้นแลยังต้องอาบัติ และมีข้อผูกพันทางกรรม เพราะมีผู้ตกตายเป็นปัจจัย, ผู้ที่ได้หลุมพรางไป ไม่มีโทษแล. ภิกษุผู้ได้ไปแล้วคิดว่า หลุมอย่างนี้ สัตว์ผู้ตกไปยังอาจขึ้นได้ จักไม่พินาศ จักทรงตัวขึ้นได้ง่าย จึงทำหลุมพรางนั้นให้ลึกลงไป หรือให้ตื้นขึ้น ให้ยาวออกไป หรือให้สั้นเข้า ให้กว้างออกไป หรือให้แคบเข้า ต้องอาบัติ และมีข้อผูกพันทางกรรมด้วยกัน

แม่ทั้ง ๒ รูป. เมื่อเกิดวิปฏิสารขึ้นว่า คนสัตว์จะตายกันมาก จึงกลบหลุมพราง ให้เต็มด้วยดิน. ถ้าสัตว์ไร ๆ ยังตกไปในดินตายได้, แม่กลบให้เต็มแล้ว ก็ไม่พ้น. เมื่อฝนตกมีโคลน, แม่เมื่อสัตว์ไร ๆ ตีตกตายในโคลนนั้น, ดันไม้ล้ม ก็ดี ลมพัดก็ดี น้ำฝนตกก็ดี พัดพาคนไป หรือพวกขุดแผ่นดินเพื่อแหงำมัน ขุดเป็นหลุมบ่อไว้ในที่นั้น, ถ้าสัตว์ไร ๆ ตีหรือตกไปตายในหลุมนั้น ภิกษุ ผู้เป็นต้นเดิมยังไม่พ้น. แต่ในโอกาสนั้น ภิกษุให้ทำบึงหรือสระบัวใหญ่ให้ ประดิษฐานเจดีย์ ปลุกต้นโพธิ์หรือให้สร้างวัด หรือให้ทำทางเกวียนแล้วจึง พ้นได้. แม้ในกาลใด ดันไม้เป็นต้น ในหลุมพรางอันถูกกลบเต็มทำให้แน่น แล้วรากต่อรากเกี่ยวพันกัน, เกิดชาติปฐพี, แม้ในกาลนั้นก็พ้นได้. ถ้าแม่น้ แม่น้ำหลากมาลบล้างหลุมพรางเสีย, เมื่อนั้น จึงพ้นได้แล.

กล่าวด้วยหลุมพรางเท่านั้นก่อน.

[ว่าด้วยการดักบ่วงของภิกษุ]

ก็พึงทราบวินิจฉัย แม่ในบ่วงเป็นต้น อันอนุโลมแก่หลุมพรางนั้น ดังต่อไปนี้:- ภิกษุรูปใด ดักบ่วงไว้ก่อน ด้วยคิดว่า สัตว์ทั้งหลายจักติดใน บ่วงนี้ตาย เมื่อบ่วงพอฟันไปจากมือ พึงทราบว่าเป็นปาราชิก อนันตริยกรรม ฤทธัจฉัย และปาจิตติย์ แก่ภิกษุรูปนั้นแน่นอน ด้วยอำนาจสัตว์ที่ติด (บ่วง).

ในบ่วงที่ภิกษุทำเจาะจงไว้ มีวินิจฉัยดังนี้:- บ่วงที่ภิกษุดักเจาะจง สัตว์ตัวใดไว้ เพราะสัตว์เหล่าอื่นจากสัตว์ตัวนั้นมาติด ไม่เป็นอาบัติ. แม่เมื่อ ภิกษุจำหน่ายบ่วงไป ด้วยมูลค่าหรือให้เปล่งก็ตาม ข้อผูกพันทางกรรม ย่อม มีแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมเช่นกัน. ถ้าภิกษุผู้ได้บ่วงไป ดักบ่วงเคลื่อนที่ได้ไว้ หรือเห็นพวกสัตว์เดินไปข้าง ๆ จึงทำรั้วกันไว้ ต้อนสัตว์ให้เข้าไปตรงหน้า หรือจัดคันบ่วงไว้ให้แข็งแรง หรือผูกเชือกบ่วงไว้ให้มันขึ้น หรือตอกหลักไว้

ให้มันคง; เธอทั้ง ๒ รูปไม่พ้น ถ้าเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น เธอจึงรูควง ให้หลุดออกแล้ว ไปเสีย. คนเหล่านี้ พบเห็นบ่วงที่หลุดออกแล้วนั้น เอาไว้อีก สัตว์ทั้งหลายที่ติด (บ่วง) แล้วๆ ตายไป; ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ไม่พ้นไปได้. แต่ถ้าคันบ่วง อันเธอผู้เป็นต้นเดิมนั้นไม่ได้ทำไว้เอง แต่วางไว้. ในที่ๆ ตนรับมา ย่อมพ้น. เธอตัดไม้คันบ่วงซึ่งเกิดอยู่ในสถานทีนั้นเสีย ย่อมพ้น. แต่แม่เมื่อเธอเก็บรักษาไม้คันบ่วงที่คนทำเองไว้ ย่อมไม่พ้น. จริงอยู่ ถ้าภิกษุรูปอื่น ถือเอาไม้คันบ่วงนั้น ไปดักบ่วงไว้อีกไซ้, เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ตายไป เพราะมีการดักบ่วงนั้นเป็นปัจจัย ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ย่อมพ้น, ถ้าเธอเผาคันบ่วงนั้น ทำให้เป็นค้อนไฟแล้วทิ้งเสีย, แม่เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ได้ การประหารด้วยค้อนไฟนั้นตายไปย่อมไม่พ้น. แต่เผาหรือทำให้เสียหายไปโดย ประการทั้งปวง ย่อมพ้น. เธอวางแม่เชือกบ่วงที่คนเหล่านี้พ้นเสร็จแล้วใน ที่ๆ ตนรับมา ย่อมพ้น. เธอได้เชือกมาแล้ว คลี่เกลียวที่เขาพันไว้ออกเสียเอง (หรือ) ทำเชือกที่ตนได้ปอมาแล้วพันไว้ ให้เป็นชิ้นน้อยและชิ้นใหญ่ ย่อมพ้น. แต่แม่เมื่อเธอเก็บรักษาเชือกที่ตนเองนำปอมาจากป่าพันไว้ย่อมไม่พ้น, แต่เผา หรือทำให้เสียหายไปโดยประการทั้งปวง ย่อมพ้น.

[ว่าด้วยการใช้ฟ้ถล่มดักสัตว์ของภิกษุ]

ภิกษุเมื่อจัดแจงฟ้ถล่ม วางเตียงฟ้ถล่มไว้บนเท้าทั้ง ๔ ยกหินขึ้น เป็นทุกกฎ ทุกๆ ประโยค. เมื่อทำการเตรียมทุกอย่างแล้ว พอฟ้ถล่ม พ้นไปจากมือ ฟังทราบว่าเป็นปราชิกเป็นต้น ตามสมควรแก่ประโยคที่ทำ เจาะจงและไม่เจาะจง ด้วยอำนาจแห่งพวกสัตว์ที่จะฟังถูกทับแน่นอน. แม่เมื่อ ภิกษุจำหน่ายฟ้ถล่ม ด้วยมูลค่าหรือให้เปล่าก็ตาม ข้อผูกพันทางกรรม ย่อม มิแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมทีเดียว. ถ้าภิกษุผู้ได้ฟ้ถล่มไป ยกฟ้ถล่มที่ตกขึ้นไว้

หรือยกหินแม่ก้อนอื่นขึ้นทำให้มีน้ำหนักกว่า หรือเห็นพวกสัตว์เดินไปข้าง ๆ ทำรั้วกันไว้ตอนสัตว์ให้เข้าไปที่ฟ้าถล่ม, เธอทั้ง ๒ รูป ย่อมไม่พิน. ถ้าเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น เธอจึงทำฟ้าถล่มให้ตกแล้ว ไปเสีย, ภิกษุรูปอื่นพบเห็นฟ้าถล่มที่ตกแล้วนั้น ก็ตั้งคักไว้อีก, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมไม่พิน. ภิกษุวางก้อนหินไว้ในที่ ๆ ตนรับมา และวางขาฟ้าถล่มไว้ในที่ ๆ ตนรับมา หรือเผาโดยนัยดังกล่าวไว้แล้วในคัมภวังยอมพิน.

แม้เมื่อภิกษุปักหลาว พอทำการเตรียมทุกอย่างเสร็จแล้ว พ้นจากมือ ฟิงทราบว่าเป็นปาราชิกเป็นต้น โดยสมควรแก่ประโยคที่ทำเจาะจงด้วยอำนาจแห่งพวกสัตว์ที่จะตกไปตามบนคมหลาวแน่นอน. แม้เมื่อภิกษุจำหน่ายหลาว ด้วยมูลค่า หรือให้เปล่าก็ตาม ข้อผูกพันทางกรรม ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมเช่นกัน. ถ้าภิกษุผู้ได้หลาวไปแต่งหลาวให้คมกริบ ด้วยคิดว่า สัตว์ทั้งหลาย จักตายด้วยการประหารครั้งเดียวเท่านั้น หรือแต่งหลาวให้ทื่อเข้า ด้วยคิดว่า สัตว์ทั้งหลาย จักตายเป็นทุกข์ หรือกำหนดว่าหลาวสูงไปปักให้ต่ำลง หรือกำหนดว่า หลาวต่ำไป ปักให้สูงขึ้นอีก หรือตัดที่คดให้ตรง หรือตัดที่ตรงเกินไปให้โค้งนิดหน่อย; เธอทั้ง ๒ รูป ไม่พิน. ก็ถ้าเธอเห็นว่าไว้ในที่ไม่เหมาะ แล้วเอาไปปักไว้ในที่อื่น ถ้าหลาวนั้น ย่อมเป็นของที่เธอแสวงหาทำไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อต้องการฆ่าให้ตาย; ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ไม่พิน. แต่เมื่อมิได้แสวงหาได้ของที่เขาทำไว้แล้วนั้นแล ยกขึ้นไว้, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมยอมพิน. เมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น เธอวางหลาวไว้ในที่ ๆ ตนรับมาหรือเผาเสีย โดยนัยดังกล่าวไว้แล้วในคัมภวังยอมพิน.

[ลอบวางศัสตราไว้ในวัตถุสำหรับฟิง]

ในคำว่า อปสุเสน สตุถ วา นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- ชื่อว่า ที่ฟิงได้แก่ เติง หรือตั้ง หรือกระดานสำหรับฟิง ที่ใช้เป็นนิจ หรือเสาสำหรับฟิง

ของภิกษุผู้นั่งพักอยู่ที่พักกลางวัน หรือต้นไม้ซึ่งเกิดอยู่ที่นั่น หรือต้นไม้
สำหรับยึดเหนี่ยว ของภิกษุผู้ยืนฟังอยู่ที่จงกรมหรือกระดานสำหรับยึดเหนี่ยว
วัตถุมีเดียเป็นต้นนั้นแม้ทั้งหมด ชื่อว่าที่พึง เพราะอรรถว่าเป็นที่ตั้งแห่งการ
ฟัง (เป็นที่ตั้งแห่งการมองไม่เห็น). ภิกษุทำเหมือนอย่างคนแทงหรือฟันบุคคล
ที่ไม่เห็น วางบรรดาศัสดราชนิดหนึ่ง มี มีด ขวาน หอก เหล็กแหลม และ
หนามเป็นต้นไว้ในที่สำหรับฟังนั้น เป็นทุกกฏ. เมื่อผู้หมดความสงสัยนั่ง หรือ
นอน หรือฟังอยู่ในสถานที่ใช้ประจำ เป็นอุลลัจจัย เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้น
ซึ่งมีความถูกต้องศีลตราเป็นปัจจัย, เป็นปาราชิกในเพราะเขาตาย. ถ้าภิกษุผู้มี
เวรของเธอนั้นแม่รูปอื่น เทียวจาริกไปในวิหาร พบเห็นศีลตรานั้นแล้ว ยิน
คือยู่่ว่า ฆะรอยศีลตรานี้เป็นขอที่เธอรูปนี้วางไว้ เพื่อเป็นเครื่องสังหาร, ดิละ
จกายให้สนิทเถิด เดินไป เป็นทุกกฏ. แต่ถ้าภิกษุผู้มีเวรแม่รูปนั้น คิดว่า
เมื่อเธอทำศีลตรานั้นไว้อย่างนั้นแล้ว จักเป็นอันเธอทำไว้ดีแล้ว จึงทำกรรม
บางอย่าง ด้วยการทำศีลตราให้คมกริบเป็นต้น. เป็นปาราชิกแม้แก่เธอผู้มีเวร
รูปนั้น, แต่ถ้าภิกษุผู้มีเวรเห็นว่า เธอรูปนั้นวางศีลตราไว้ในที่ไม่เหมาะ จึง
ยกขึ้นมาวางไว้ในที่อื่น, เมื่อเธอทำแล้ววางไว้ เพื่อประโยชน์นั้น ๆ เอง ภิกษุ
ผู้เป็นต้นเดิม ย่อมไม่พ้น. ภิกษุได้ศีลตราแล้ววางไว้ตามปกติเดิม ย่อมพ้น.
ภิกษุนำศีลตรานั้นออกไปเสีย แล้วจึงเอาศีลตราอย่างอื่นที่คมกว่ามาวางไว้แทน.
ภิกษุเป็นต้นเดิมย่อมไม่พ้นเหมือนกัน.

[ลอบวางยาพิษแทรกไว้ในเภสัช]

แม้ในการทายาพิษไว้ มีวินิจจัยดังนี้:- เป็นทุกกฏ เพราะเขายินดี
ความตาย จนกระทั่งถึงนัยนี้เหมือนกัน. ก็ถ้าภิกษุแม่รูปนั้นกำหนดได้ว่า ก้อน
ยาพิษเล็กไป จึงทำให้แข็งขึ้น หรือกำหนดได้ว่า ก้อนยาพิษแข็งไป หรือ

ซึ่งเกินไป จึงทำให้เล็กลง หรือบางไป จึงทำให้หนา หรือหนาไป จึงทำให้บางลง แล้วลนให้ร้อนด้วยไฟ ทำให้แล่นไปข้างล่างหรือข้างบน; เป็นปาราชิกแม่แก่ภิกษุรูปนั้น. เธอเห็นว่า ก้อนยาพิษนี้ วางไว้ในที่ไม่เหมาะสม จึงถากใส่ให้บางทุกส่วนทีเดียว แล้วเช็ดถู (ให้เกลี้ยง) เอาวางไว้ในที่อื่น. เมื่อภิกษุปรุรงเกสซ์ด้วยตนเอง แล้วแทรกยาพิษเข้าด้วย ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ย่อมไม่พ้น เมื่อตนเองไม่ได้ทำ ย่อมพ้น, แต่ถ้าภิกษุรูปนั้นเห็นว่า ยาพิษนี้มีน้อยเกินไป จึงนำเอายาพิษแม่อื่นมาเติมใส่ไว้ เป็นปาราชิกแก่ภิกษุเจ้าของยาพิษซึ่งเป็นเหตุให้เขาตาย. ถ้าเขาตายไปเพราะยาพิษซึ่งเป็นของภิกษุแม่ทั้ง ๒ รูป ก็เป็นปาราชิกแก่เธอแม่ทั้ง ๒ รูป. ภิกษุเห็นว่า ยาพิษนี้ หมดฤทธิกล้าแล้ว จึงนำยาพิษนั้นออกเสีย แล้ววางยาพิษของตนเองไว้แทน; เป็นปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้นเท่านั้น, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม รอดตัวไป.

[ลอบวางอาวุธไว้ใต้เตียงหรือตั่ง]

สองบทว่า **ทิพฺพผลฺลํ วา กโรติ** ความว่า ภิกษุตัดเตียงและตั่งภายใต้แม่แคร่ หรือตัดหวายและเชือกที่เขาร้อยไว้ ทำให้เหลือไว้นิดหน่อยเท่านั้น จึงสอดอาวุธไว้ภายใต้, เธอตัดส่วนอื่นแม่แห่งวัตถุ มีกระดานสำหรับพึงเป็นต้น ซึ่งมีต้นไม้และกระดานสำหรับยึดเหนี่ยวในที่จงกรมเป็นที่สอดออก แล้วเอาอาวุธสอดไว้ภายใต้ ด้วยหวังว่า คนจักตกตายที่อาวุธนี้. ภิกษุนำเตียงตั่งหรือกระดานสำหรับพึงมาวางไว้ ใกล้บ่อเป็นต้น โดยประการที่คนพอนั่งหรือพึงที่เตียงเป็นต้นนั้นก็จะตกลงไป, หรือทำสะพานสำหรับเดินไปมาบนบ่อเป็นต้นให้ชำรุดไว้, เมื่อภิกษุทำอยู่อย่างนั้น เป็นทุกกฏ เพราะทำ, เป็นถุลลัจจัย เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่คนนอกนี้, เป็นปาราชิก ในเพราะเขาตาย. ภิกษุนำเอาภิกษุด้วยกันไปแล้วพักไว้บนริมปากบ่อเป็นต้น ด้วยคิดว่า เธอเห็นแล้ว

สะทกสะท้าน เพราะกลัว จักตกตาย ดังนี้ เป็นทุกกฏ. เธอตกไปอย่างนั้น
จริง ๆ, เป็นอุลลัจจัย เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้น, เป็นปาราชิก ในเพราะเขา
ตาย. ตนเองผลักรักษารูปนั้นให้ตกไป, ใช้ผู้อื่นให้ผลักรตกไป, ผู้อื่นมิได้ตั้ง
เลย ผลักให้ตกไปตามธรรมดาของตน อมนุษย์ผลักให้ตกลงไป, ตกไปเพราะ
ถูกลมพัด, ตกไปตามธรรมดาของตน; เป็นปาราชิก ในเพราะผู้นั้นตาย
ทุกกรณี. เพราะเหตุไร. เพราะผู้ตายอยู่ใกล้ริมปากบ่อเป็นต้น ด้วยประโยชน์
ของภิกษุผู้เป็นต้นเดิม.

[ว่าด้วยการลอบวางดาบไว้]

การวาง (ดาบเป็นต้น) ไว้ในที่ใกล้ ชื่อว่า การลอบวาง. ในการ
ลอบวางนั้น มีวินัยจักษุดังนี้:- ภิกษุใดพรรณนาคณะแห่งความตาย โดยนัย
เป็นต้นว่า ผู้ใดตายด้วยดาบนี้, ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ก็ดี พูคว่า ผู้ต้องการตาย
จงตายด้วยดาบนี้ ก็ดี พูคว่า ผู้ต้องการตาย จงให้เขามาด้วยดาบนี้ ก็ดี แล้ว
ลอบวางดาบไว้, เป็นทุกกฏแก่ภิกษุรูปนั้น ในการลอบวางไว้. บุคคลผู้อยาก
จะตาย จะใช้ดาบนั้นประหารตนเองก็ตาม ผู้มีความประสงค์จะใช้ให้คนอื่นฆ่า
จงเอาดาบนั้นประหารคนอื่นก็ตาม, แม้ด้วยการประหารทั้ง ๒ วิธี เป็นอุลลัจจัย
แก่ภิกษุผู้ลอบวาง เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น, เป็นปาราชิก ใน
เพราะเขาตาย. เมื่อภิกษุวางไว้ไม่เจาะจงเป็นกองงอกุศล ในเพราะคนสัตว์เป็น
อันมากตาย, เป็นปาราชิกเป็นต้น ในเพราะวัตถุแห่งปาราชิกเป็นต้น. ภิกษุ
นั้น เมื่อเกิดความเดือนร้อนขึ้นจึงเก็บดาบไว้ในที่ ๆ ตนรับมา ย่อมพิน.
ดาบเป็นของที่เธอรับซื้อ, เธอคืนดาบให้แก่เจ้าของดาบ ให้มูลค่าแก่เหล่า
ชนผู้ที่ตนรับเอามูลค่ามาจากมือของเขาแล้ว ย่อมพิน. ถ้าภิกษุเอาแห่งโลหะ
ผาลไถหรือจอบไปให้ช่างทำเป็นดาบไซร์, ถือเอาภณณะใดมาให้ทำดาบ ครั้น

ทำกลับให้เป็นลักษณะนั้นอย่างเดิม แล้วจึงจะพ้น. ถ้าภิกษุยังคาบที่เอาจอบให้ช่างทำ ให้เสียหายไป แล้วทำให้เป็นผลาไชร์, แม้เมื่อสัตว์มากหลายได้ การประหารด้วยผลาตายไป ภิกษุนั้น ย่อมไม่พ้นจากปาณาติบาต. แต่ถ้าเธอให้หลอมโลหะขึ้นมาแล้วให้ช่างทำเป็นดาบ เพื่อการลอบวางนั้นเอง, เมื่อดาบที่เธอเอาปลายเหล็กครูดุแล้วทำให้แหลกละเอียดกระจัดกระจายไป เธอจึงจะพ้น. แม้ถ้าเป็นดาบที่ภิกษุมารูปร่วมอชยาศัยกันทำไว้ เป็นเหมือนใบลานที่เขียนพรรณนา (คุณความตาย) ไว้จะนั้น วินิจฉัยถึงข้อถูกพ้นทางกรรมพึงทราบโดยนัยดังที่กล่าวแล้วในใบลานนั้นแล. ในหอกและฉมวกก็เช่นนี้. ในหลาวและไม้ค้อนมีวินิจฉัยเช่นกันที่กล่าวแล้วในไม้ค้อนบ่วง. ในหินก็อย่างนั้น. ในศีศตราก็มีวินิจฉัยเหมือนดาบนั้นเอง.

[ว่าด้วยลอบวางยาพิษไว้เป็นคั่น]

บทว่า วิสฺส วา ความว่า เมื่อภิกษุลอบวางยาพิษไว้ พึงทราบว่าเป็นปาราชิกเป็นคั่น ในวัตถุแห่งปาราชิกเป็นคั่น โดยควรแก่การเจาะจงและไม่เจาะจงด้วยอำนาจแห่งวัตถุ. ในยาพิษที่ภิกษุซื้อมาเก็บไว้ เธอทำให้เป็นปกติเดิมโดยนัยก่อนแล้ว จึงจะพ้น. เมื่อภิกษุผสมยาพิษเข้ากับเภสัชเสียเอง เธอทำไม่ให้เป็นยาพิษแล้วจึงจะพ้นได้. ในเชือกมีวินิจฉัยเช่นกับด้วยเชือกบ่วงนั้นแหละ.

ในเภสัช วินิจฉัยดังนี้:- ภิกษุใด เมื่อภิกษุผู้มีเวรเกิดเป็นไข้เชื่อมหรือโรครมีส่วนเป็นพิษขึ้น มีความประสงค์จะให้ตายเรียกว่า วัตถุมีเนยใสเป็นคั่น เป็นที่สบาย ดังนี้ จึงถวายเภสัชแม้อันเป็นที่ไม่สบาย หรือเหง้าบัวรากไม้ และผลไม้ชนิดอื่นบางอย่าง, พึงทราบว่าเป็นทุกกฎแก่ภิกษุนั้น ในเพราะถวายเภสัชอย่างนั้น, เป็นอุลลัจจัยและปาราชิก ในเพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น และในเพราะเขาตาย, เป็นอนันตริยกรรม ในวัตถุแห่งอนันตริยกรรม

[การนำรูปและเสียงเป็นต้นเข้าไป]

ในการนำรูปเข้าไป มีวินิจฉัยดังนี้:- บทว่า อุปสัหริ ความว่า ภิกษุพักคนอื่นผู้มีรูปไม่น่าพอใจ ไว้ในที่ใกล้ๆ บุคคลนั้นหรือเธอแปลงเพศเป็นยักษ์และเปรตเป็นต้น ด้วยตนเองแล้วยืนอยู่ พอเมื่อนำรูปเข้าไป เป็นทุกกฎแก่ภิกษุนั้น, เป็นอุลลัจจัย ในการก่อกัณฑ์ให้เกิดขึ้นแก่คนอื่น เพราะเห็นรูปนั้น, เป็นปาราชิก ในเพราะเขาตาย. แต่ถ้ารูปนั่นเอง ย่อมเป็นที่ชอบใจของคนบางคนไซ้, และเขาย่อมชুবพอมตาย เพราะไม่ได้ (รูปนั้น), ย่อมผิดสังเกต. แม้ในรูปซึ่งเป็นที่ชอบใจ ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ก็บรรดารูปซึ่งเป็นที่ชอบใจเหล่านั้น ว่าโดยพิเศษ รูปบุรุษย่อมเป็นที่ชอบใจของเหล่าสตรี และรูปสตรี ย่อมเป็นที่ชอบใจของเหล่าบุรุษ. ภิกษุตกแต่งรูปนั้นแล้วก็นำเข้าไป คือทำเพียงให้เขาเห็นเท่านั้น, แต่ไม่ยอมให้แม่เพื่อจะดูนาน ๆ. คนนอกนี้ย่อมชুবพอมตายเพราะไม่ได้ (รูปนั้น), ภิกษุเป็นปาราชิก, ถ้าเขาจกใจตาย, ย่อมผิดสังเกต. แต่ถ้าภิกษุไม่พิจารณาเลยว่า เขาจกตกใจตาย หรือจกชুবพอมตาย เพราะไม่ได้ นำเข้าไปด้วยคิดอย่างเดียวกันว่า เขาเห็นแล้ว จกตาย ดังนี้, เมื่อเขาตกใจตาย หรือชুবพอมตาย เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แม้กิจทั้งหลายมีการนำเสียงเข้าไปเป็นต้น ก็พึงทราบโดยอุบายนี้ นั่นแล.

จริงอยู่ ในเสียงเป็นต้นนี้ (มีความแปลกกัน) อย่างเดียวคือ (อารมณ์ภายนอก) มีเสียงของมนุษย์เป็นต้น พึงทราบว่า เป็นเหตุให้เกิดความสะดุ้ง เป็นสิ่งที่ไม่ชอบใจ, เสียงสตรีและเสียงของนักฟ้อนที่ไพเราะเป็นต้น พึงทราบว่า ทำความชื่นจิตให้ เป็นเสียงที่ชอบใจ, กลิ่นแห่งรากไม้เป็นต้น ของต้นไม้ที่มีพิษ ในป่าหิมพานต์และกลิ่นแห่งซากศพ พึงทราบว่า เป็นกลิ่นที่ไม่

ชอบใจ, กลิ่นอันเกิดแต่รากไม้มีกฤษณาและกำยานเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็น
กลิ่นที่ชอบใจ รสอันเกิดแต่รากไม้ที่ปฏิกูลเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นรสที่ไม่
ชอบใจ, รสอันเกิดแต่รากไม้ที่ไม่ปฏิกูลเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นรสที่ชอบใจ,
ความสัมผัสยาพิษ และสัมผัสหามมัยใหญ่เป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นโภกฐัพพะ
ที่ไม่ชอบใจ, ความสัมผัสผ้าที่ทอในเมืองจีน ขนปีกหงส์และนุ่นสำลีเป็นต้น
ฟังทราบว่าเป็นโภกฐัพพะที่ชอบใจ.

[การนำธรรมารมณ์เข้าไป]

ในการนำธรรมเข้าไป มีวินิจฉัยดังนี้:- เทศนาธรรม ฟังทราบว่า
ธรรม. อีกอย่างหนึ่ง ธรรมารมณ์แล อันต่างกันด้วยความวิบัติในนรก และ
สมบัติในสวรรค์ ด้วยอำนาจแห่งเทศนา (ก็ฟังทราบว่า ธรรม).

บทว่า เนรยิกสุต ได้แก่ กล่าวกถาพรรณนาเรื่องนรก มีเครื่อง
จองจำ ๕ อย่าง และเครื่องกรรมกรณ์เป็นต้น แก่สัตว์ผู้เสียสังวร ทำบาปไว้
ซึ่งควรเกิดในนรก. ถ้าเขาฟังนิรยกถานั้นตกใจตาย, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้
กล่าว. แต่ถ้าแม้เขาฟังแล้ว ตายไปตามธรรมดาของตน, ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุ
แสดงนิรยกถาด้วยตั้งใจว่า ผู้นี้ได้ฟังนิรยกถานี้แล้ว จักไม่ทำกรรมเห็นปานนี้
จักงด จักเว้น บุคคลนอกนี้ ฟังนิรยกถานั้นตกใจตาย, ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า สคคกถิ ได้แก่ กล่าวกถาพรรณนาสมบัติแห่งของมีวิญญูญาณ
มีเทพนาฎกาเป็นต้น และแห่งของไม่มีวิญญูญาณมีสวนนันทวันเป็นต้น. บุคคล
นอกนี้ได้ฟังสคคกถานั้น น้อมใจไปในสวรรค์ต้องการได้สมบัตินั้นเร็ว ๆ ยัง
ทุกข์ให้เกิดขึ้น ด้วยใช้ศีลตราประหารกินยาพิษ อดอาหาร และกลั่นลม
อัสสาสะปัสสาสะเป็นต้น, เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้กล่าว, เขาตายไป เป็น
ปาราชิกแก่ภิกษุผู้กล่าว. แต่ถ้าแม้เขาฟังแล้ว ตั้งอยู่ตลอดอายุแล้วจึงตายตาม

ธรรมดาของตน, ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุกล่าวด้วยตั้งใจว่า ผู้นี้ได้ฟังสักคกถานี้ แล้วจักทำบุญ บุคคลนอกนี้ฟังสักคกถานั้นแล้ว กลับใจทำกาลกิริยา, ไม่เป็นอาบัติ (แก่ผู้กล่าว).

ในการบอก มีวินิจฉัยดังนี้ :- สองบทว่า ปุณฺณโง ภณฺติ มีความว่า ภิกษุถูกเขาถามอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ ; บุคคลตายอย่างไร จึงจะได้ทรัพย์หรือจะเกิดขึ้นในสวรรค์ ? ดังนี้ จึงบอก.

ในการพฺร่าสอน มีวินิจฉัยดังนี้ :- บทว่า อปฺปฺนโง ได้แก่ ไม่ถูกเขาถามอย่างนั้น บอกเสียเองนั่นแล.

สังเกตรกรรมและนิมิตกรรม ฟังทราบตามนัยที่กล่าวมาแล้ว ในอทินนาทานกถา.

[ว่าด้วยอนาปัตติวาร]

พระอุบาลีเถระ ครั้นแสดงประเภทของอาบัติโดยประการต่าง ๆ อย่างนั้นแล้ว บัดนี้ เมื่อจะแสดงอนาปัตติ จึงกล่าวคำว่า อนาปัตติ อสฺสจฺจ เป็นอาทิ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อสฺสจฺจ ได้แก่ ไม่ได้คิดว่า เราจักฆ่าผู้นี้ ด้วยความพยายามนี้. จริงอยู่ เมื่อผู้อื่นแม้ตายไปด้วยความพยายามที่ตนไม่ได้คิดทำอย่างนั้น ไม่เป็นอาบัติ. ประหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า **ดูก่อนภิกษุ ! ไม่เป็นอาบัติเพราะไม่แก้ง.**

บทว่า อชานนฺตสฺส ได้แก่ ไม่รู้ว่า ผู้นี้จักตายด้วยความพยายามนี้. เมื่อผู้อื่นแม้ตายไปด้วยความพยายาม ไม่เป็นอาบัติ. ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในเรื่องบิณฑบาตเจือด้วยยาพิษว่า **ดูก่อนภิกษุ ! ไม่ต้องอาบัติแก่เธอผู้ไม่รู้.**

ชื่อว่า น มรณชิปายสุส ได้แก่ ไม่ปรารถนาจะให้ตาย. จริงอยู่
ผู้อื่นจะตายด้วยความพยายามใด, ครั้นเมื่อผู้นั้น แม้ถูกฆ่าตายด้วยความพยายาม
นั้น ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่ประสงค์จะให้ตาย ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ไว้ว่า ตุก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติแก่เธอผู้ไม่ประสงค์จะให้ตาย. ภิกษุ
บ้ำเป็นต้น มีนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล. ก็แลภิกษุทั้งหลายผู้ฆ่ากันและกัน
เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบทนี้ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุเหล่านั้น. แต่คงเป็นอาบัติ
แก่ภิกษุทั้งหลายที่เหลือ มีภิกษุผู้พรรณานาคณะความตายเป็นต้นแล.

ปทภาษนียวรรณา จบ

[ตติยปาราชิกสิกขาบท มีสมุฏฐาน ๓]

ในสมุฏฐานเป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:- สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓
คือ เกิดแต่กายกับจิต ๑ เกิดแต่วาจากับจิต ๑ เกิดแต่กายวาจากับจิต ๑,
เป็นกิริยา เป็นสัญญาวิโมกข์ เป็นสจิตตกะ เป็นโลกวัชชะ เป็นกายกรรม
วจีกรรม เป็นอกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา. จริงอยู่ ถ้าแผ่นดินพระราชาเสด็จขึ้น
สู่พระที่บรรทมอันทรงสิริ เสวยสุขในราชสมบัติอยู่ เมื่อราชบุรุษกราบทูลว่า
ข้าแต่สมมติเทพ! โจรถูกนำมาแล้ว ตรัสทั้งที่ทรงรื่นเริงแล้ว จงไปฆ่ามัน
เสียเถิด พระราชานั้น บัณฑิตพึงทราบ ว่า ตรัสด้วยพระหฤทัยอิงโทมนัส
นั้นแล. แต่พระหฤทัยที่อิงโทมนัสนั้น อันปุถุชนทั้งหลายรู้ได้ยาก เพราะ
เจือด้วยความสุข และเพราะไม่ติดต่อกัน (ในวิถีแห่งโทมนัส) ด้วยประการ
ฉะนั้นแล.

วินีตวัตถุในตติยปาราชิก

[เรื่องพรรณาคุณความตาย]

ในเรื่องแรก (ซึ่งมีอยู่) ในคาถาแห่งวินีตวัตถุทั้งหลาย มีวินัจฉัย
ดังต่อไปนี้:-

บทว่า การุณฺเณน ความว่า ภิกษุเหล่านั้น เห็นความทุกข์เพราะ
ความเป็นไปอย่างมากของเธอแล้ว เกิดความกรณาขึ้น ทั้งเป็นผู้มีความต้องการ
จะให้ตายด้วย แต่ไม่ทราบว่าจะมีความต้องการจะตาย จึงได้พรรณาคุณ
ความตายอย่างนี้ว่า ท่านเป็นผู้มีศีล ได้ทำกุศลไว้แล้ว เพราะเหตุไร เมื่อจะ
ตายจึงกลัวเล่า ? ขึ้นชื่อว่า สวรรค์ของผู้มีศีล เป็นของเนื่องด้วยเหตุเพียง
ความตายเท่านั้น มิใช่หรือ ? ภิกษุเหล่านั้นก็ตัดอาหาร เพราะการพรรณา
(คุณความตาย) ของภิกษุเหล่านั้น แล้วก็มรณภาพไปในระหว่างนั่นเอง
เพราะเหตุนี้ ภิกษุเหล่านั้น จึงต้องอาบัติ. แต่ท่านพระอุบาลีเถระกล่าวไว้
ด้วยอำนาจโองการว่า ภิกษุเหล่านั้น ได้พรรณาคุณความตายด้วยความกรณา,
เพราะฉะนั้นถึงบัดนี้ภิกษุผู้เป็นบัณฑิต ก็ไม่ควรพรรณาคุณความตาย
อย่างนั้น แก่ภิกษุผู้อาพาธ. จริงอยู่ ถ้าภิกษุผู้อาพาธนั้นได้ฟังการพรรณา
ของภิกษุนั้นแล้ว มรณภาพลงในระหว่าง ในเมื่ออายุแม้ยังเหลืออยู่ชั่วชน-
วาระเดียว ด้วยความพยายามมีการอดอาหารเป็นต้น ไชรี, เธอเป็นผู้เชื่อว่าอัน
ภิกษุนี้แลฆ่าแล้ว. แต่ควรให้คำปราศรัยโดยนัยนี้ว่า ความเกิดขึ้นแห่งมรรค
และผลของท่านผู้มีศีล เป็นของไม่น่าอัศจรรย์เลย; เพราะฉะนั้น ท่านไม่ควร
ทำความเกี่ยวข้องในสถานที่มีวิหารเป็นต้น ควรตั้งสติให้ไปในพระพุทธเจ้า
พระธรรม พระสงฆ์ และในกาย ทำความไม่ประมาทในมนสิการ. และแม้

เมื่อภิกษุพรรณานาคูกความตายแล้ว ภิกษุใดไม่ทำความพยายามอะไร ๆ เพราะการพรรณานั้น มรณภาพไปตามธรรมดาของตนตามอายุ และตามความสืบต่อ (แห่งอายุ), ภิกษุผู้พรรณานา อันพระวินัยธรไม่ควรปรับอาบัติ เพราะความตายของภิกษุนั้นเป็นปัจจัย ฉะนั้นแล.

[เรื่องภิกษุนั่งทับเด็กตาย]

ในคำว่า น จ ภิกขเว อปฺปฏิเวจฺจิตฺวา เป็นต้น (ซึ่งมีอยู่)
ในเรื่องที่ ๒ มีวินิจฉัยดังนี้:-

ถามว่า อาสนะ เช่นไรต้องพิจารณา เช่นไรไม่ต้องพิจารณา?

แก้วว่า อาสนะล้วน ๆ ไม่มีเครื่องปูลาดข้างบน และอาสนะที่เขาปูลาดต่อหน้าพวกภิกษุผู้มาขึ้นคูอยู่ ไม่ต้องพิจารณา, ควรนั่งได้. แม้นบนอาสนะที่ชาวบ้านเขาเอามือปราบ ๆ เองแล้วถวายว่า ขอนิมนต์นั่งบนอาสนะนี้เถิด ขอรับ! ดังนี้ ก็ควรนั่งได้. ถ้าเห็นว่า ภิกษุหลายรูปมานั่งอยู่ก่อนแล้วแล. ภายหลังจึงขยับขึ้นไปข้างบนหรือถอยร่นลงมาข้างล่าง, ไม่มีกิจที่จะต้องพิจารณา. แม้นบนอาสนะที่เขาเอาผ้าบาง ๆ คลุมไว้ให้มองเห็นพื้น (อาสนะ) ได้ ไม่มีกิจที่จะต้องพิจารณา. ส่วนอาสนะใด ซึ่งเป็นของที่เขเอาผ้าปาวารและผ้าโกเชาว์ เป็นต้น ปูลาดไว้ก่อนทีเดียว, ภิกษุควรเอามือลูบคลำกำหนดคูอาสนะนั้นเสียก่อนจึงนั่ง. แต่ในมหาปิฎก ท่านกล่าวไว้ว่า ในอาสนะใด แม้ที่เขาเอาผ้าสาฎกที่หนาปูลาดไว้ รอยย่นย่อมนไม่ปรากฏ, อาสนะนั้น ไม่ต้องพิจารณา.

[เรื่องภิกษุทำสาถลัมฟาดถูกเด็กตาย]

ในเรื่องสาถ มีวินิจฉัยดังนี้:- บทว่า อสฺสยฺจฺจิโ จ ได้แก่ ผู้ไม่มีเจตนาจะฆ่า. จริงอยู่ ภิกษุนั้นมีความประกอบผิดพลาดไป; เพราะฉะนั้น เธอจึงกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ามิได้แก่ง เรื่องกรรมนี้เนื้อความชัดเจนแล้วแล.

[เรื่องภิกษุผู้บุตรผลักภิกษุผู้บิดาล้มตาย]

ในเรื่องแรก (ซึ่งมีอยู่) ในเรื่องพวกพระขรรค์ตา มีวินัยดังนี้:-
(ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดา) ว่า ท่านอย่าได้ทำให้ภิกษุสงฆ์เป็นกังวล
ดังนี้ จึงผลัก (ภิกษุผู้บิดา) ไป.

ในเรื่องที่ ๒ มีวินัยดังนี้:- (ภิกษุผู้บุตรถูกเพื่อนพรหมจารี)
กล่าวล้อเลียนอยู่ทั้งในท่ามกลางสงฆ์บ้าง ในท่ามกลางคณะบ้างว่า บุตรของ
พระเถระแก่ อืดอืดอยู่ด้วยคำพูดนั้นจึงได้ผลัก (ภิกษุผู้บิดา) ไปด้วยคิดว่า
พระขรรค์ตานี้ จงตายเสียเถิด.

ในเรื่องที่ ๓ มีวินัยดังนี้:- เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้บุตร เพราะ
ก่อทุกข์ให้เกิดแก่ภิกษุผู้บิดานั้น. ๓ เรื่องถัดจากนั้นไป มีเนื้อความชัดเจน
ทั้งนั้น.

[เรื่องภิกษุฉันทบิณฑบาตเจือยาพิษตาย]

ในเรื่องบิณฑบาตเจือด้วยยาพิษ มีวินัยดังนี้:- ภิกษุผู้บำเพ็ญ
สาราณียธรรมนั้น ถวายบิณฑบาตส่วนเล็กแก่เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายเสียก่อน
จึงฉัน. เพราะเหตุนั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าวไว้ว่า ได้ถวายบิณฑบาต
นั้น ทำให้เป็นต้นส่วนเล็ก.

บทว่า อคฺคการิกิ ได้แก่ บิณฑบาตที่ตนได้มาครั้งแรก ซึ่งทำให้
เป็นส่วนเล็ก, อีกอย่างหนึ่ง อธิบายว่า บิณฑบาตที่ยอดเยี่ยมคือที่ประณีต ๆ.
ก็กิริยาที่ทำให้เป็นส่วนเล็ก กล่าวคือการให้ของภิกษุ นั้นใคร ๆ ไม่อาจถวาย
ได้. จริงอยู่ถึงบิณฑบาต (ตามปกติ) เธอก็ได้ถวายตั้งต้นแต่อาสนะพระเถระ
ลงไป.

สองบทว่า เต ภิกษุ ได้แก่ ภิกษุเหล่านั้น คือ ผู้รับบิณฑบาต ตั้งตั้งแต่อาสนะพระเถระลงไป. ได้ยินว่า ภิกษุเหล่านั้น ได้มรรณภาพทั้งหมดทุกรูป. คำที่เหลือในเรื่องนี้ ชัดเจนทั้งนั้น. อันภิกษุได้บิณฑบาตที่ประณีต โดยเคารพ ในตระกูลพวกมิจณาทีฏฐิผู้ไม่มีศรัทธายังไม่ได้พิจารณา ตนเองไม่ควรฉันด้วย ทั้งไม่ควรถวายแก่ภิกษุเหล่าอื่นด้วย. ภิกษุได้ภัตตาหารหรือของควรขบฉันแม้สิ่งใด ที่เป็นของค้างคินมาจากตระกูลมิจณาทีฏฐินั้น, ภัตตาหาร. เป็นต้นเมื่อนั้น ไม่ควรฉัน. เพราะว่า ตระกูลเหล่านั้น ย่อมถวายแม้วัตถุที่เขาไม่ได้เอาอะไรไปไว้ ซึ่งมีงูและแมลงป่องเป็นต้นนอนทับอยู่ เป็นของที่จะต้องทิ้งเป็นธรรมดา. ภิกษุไม่ควรรับบิณฑบาตแม้ที่เปื้อนด้วยวัตถุ มีของหอมและขม้นเป็นต้น จากตระกูลมิจณาทีฏฐินั้น. จริงอยู่ ตระกูลมิจณาทีฏฐิเหล่านั้น ย่อมสำคัญซึ่งภัตตาหารอันตนเอาเช็ดดูที่มีโรคในร่างกายแล้วเก็บไว้ว่าเป็นของควรถวายแล.

[เรื่องภิกษุทดลองยาพิษ]

ในเรื่องทดลองยาพิษ มีวินิจฉัยดังนี้:- ภิกษุเมื่อจะทดลอง จึงทดลองทั้ง อย่าง (ทดลองยาพิษและบุคคล) คือ ทดลองยาพิษด้วยคิดว่า ยาพิษขนานนี้ จะสามารถฆ่าบุคคลคนนี้ตายหรือไม่หนอ? หรือทดลองบุคคลด้วยคิดว่า บุคคลนี้ คัมยาพิษขนานนี้แล้วจะพึงตายหรือไม่หนอ? เมื่อภิกษุให้ยาพิษด้วยความประสงค์จะทดลองแม้ทั้ง ๒ อย่าง เขาจะตายหรือไม่ก็ตาม เป็นอุลลัจจัย. แต่เมื่อภิกษุให้ยาพิษ ด้วยคิดอย่างนี้ว่า ยาพิษขนานนี้จึงฆ่าบุคคลนี้ให้ตาย หรือว่า บุคคลคนนี้ คัมยาพิษขนานนี้แล้ว จงตาย ดังนี้, ถ้าบุคคลนั้นตาย เป็นปาราชิก, ถ้าไม่ตาย เป็นอุลลัจจัย.

เรื่องการส่งศิลา ๑ เรื่อง ถัดจากเรื่องทคฺลองยาพิษนี้ไป และเรื่อง
ก่ออิฐ เรื่องส่งมิด และเรื่องส่งกลอนอย่างละ ๑ เรื่อง มีเนื้อความชัดเจน
ทั้งนั้น. ก็ความแตกต่างแห่งอาบัติและอนาบัตินี้ ห้ามด้วยอำนาจแห่งศิลา
เป็นต้น อย่างเดียวเท่านั้นไม่. แต่ข้อมมิได้ด้วยอำนาจแม่แห่งวัตถุมีไม้พลอง
ค้อน สิว และฟันเป็นต้นเหมือนกัน. เพราะฉะนั้น วัตถุมีไม้พลองเป็นต้นนั้น
แม้มิได้มาในพระบาลี ก็พึงทราบโดยนัยที่มาแล้วนั่นเอง.

[เรื่องภิกษุผู้สร้างร้าน]

ในเรื่องผู้สร้างร้าน มีวินัยฉัยดังนี้:- เติงเห็นฟ้า ซึ่งเป็นของ
ที่พวกชนผูกไว้ เพื่อประโยชน์แก่การงาน มีเสตกรรม (ฉาบทาสีขาว)
มาลากรรม (เขียนลายดอกไม้) และลดากรรม (เขียนลายเถาวัลย์) เป็นต้น
เขาเรียกว่า สร้างร้าน. ในเรื่องผู้สร้างร้านนั้น ภิกษุผู้มีความประสงค์จะให้ตาย
กล่าวหมายเอาสถานที่ซึ่งภิกษุผู้อยู่ แล้วจะพึงปลัดตกลงกระทบตอ หรือจะ
พึงมรณภาพไป ในบ่อและเหวเป็นต้นว่า อาวุโส ! คุณจงยื่นผูกที่ตรงนี้.

ก็บรรดาสถานที่เหล่านั้น ภิกษุบางรูป ย่อมกำหนดที่ข้างบนไว้ด้วย
คิดว่า เขาจักปลัดตกจากที่นี่ตาย บางรูป ย่อมกำหนดที่ข้างล่างไว้ ด้วยคิดว่า
เขาจักปลัดตกตายจากที่นี่ บางรูป ย่อมกำหนดที่แม่ทั้ง ๒ แห่ง ด้วยคิดว่า
เขาจักปลัดตกจากที่นี่ แล้วตายในที่นี้. บรรดาสถานที่ ๆ ภิกษุกำหนดไว้
ผู้ใดไม่ปลัดตกไปจากที่ ๆ ภิกษุกำหนดไว้ข้างบน ปลัดตกไปจากที่อื่นก็ดี,
ไม่ปลัดตกไปในที่ ๆ ภิกษุกำหนดไว้ข้างล่าง ปลัดตกไปในที่อื่นก็ดี, ปลัดตก
พลาดไปในบรรดาที่กำหนดไว้ทั้ง ๒ แห่ง แห่งใดแห่งหนึ่งก็ดี, เมื่อผู้นั้นตาย
ชื่อว่าไม่เป็นอาบัติเพราะมีความลักลั่น. แม้ในเรื่องมุงวิหารก็เช่นนี้.

* เติงที่ผูกไว้บนอากาศ หรือขัดห้างที่เขาทำไว้บนต้นไม้สำหรับพักเพื่อคักยงสัตว์ เรียกว่า
เติงเห็นฟ้ง หรือขัดห้าง.

[เรื่องภิกษุโจนลงแห้วทับข้างสถานตาย]

ในเรื่องภิกษุกระสัน มีวินัยจรรย์ดังนี้:- ได้ยินว่า ภิกษุนั้นเห็นความฟุ้งซ่านขึ้นแห่งอกุศลวิตกทั้งหลาย มีกามวิตกเป็นต้น เมื่อไม่อาจห้ามได้ทั้งไม่ยินดีในพระศาสนา จึงเป็นผู้มุ่งหน้าไปเพื่อเป็นคฤหัสถ์ แต่ภายหลังคิดได้ว่า เราจักตาย ทราบเท่าที่เรายังไม่เสียศีล. ครานั้นเธอจึงขึ้นภูเขานั้นแล้วโจนลงไปในแห้ว ทับข้างสถานคนใดคนหนึ่งตาย.

บทว่า วิลิวาริ แปลว่า ช่างสานไม้ไผ่.

หลายบทว่า น จ ภิกษุเว อุตตานิ ปาเตตพพิ ความว่า ตนอันภิกษุไม่พึงให้ตกลงไป. ก็บทว่า อุตตานิ นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยวิภคติเปลี่ยนแปลงไป. แต่ในอธิการว่าด้วยการยังตนให้ตกไปนี้ ภิกษุไม่ควรยังตนให้ตกไปอย่างเดี๋ยวกี่หาไม่, ถึงบุคคลอื่นก็ไม่ควรฆ่าด้วยความพยายามอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุดแม้ด้วยการอดอาหาร. จริงอยู่ แม้ภิกษุใด อาพาธมีความประสงค์จะตาย เมื่อเกสัชและผู้อุปัฏฐากมีอยู่ ก็ตัดอาหารเสีย, ภิกษุนั้นต้องทุกกฏทีเดียว. ส่วนภิกษุใด อาพาธหนักเป็นเครื่องผูกพันอยู่นาน (ต้องรักษาพยาบาลอยู่นาน) ภิกษุทั้งหลายผู้อุปัฏฐากอยู่ ย่อมลำบาก เกลียคชังคืออึดอัดอยู่ ด้วยคิดว่า เมื่อไรหนอ? พวกเราจักพ้นจากภิกษุอาพาธ. ถ้าภิกษุนั้น คิดว่า อัมภานี้ แม้ถูกประคับประคองไว้ ก็ไม่ดำรงอยู่ และภิกษุทั้งหลายก็ลำบาก แล้วตัดอาหารเสีย ไม่เสพเกสัช, ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร. ส่วนภิกษุใดคิดว่า โรคนี้น่าร้ายแรง, อายุสังขาร ย่อมไม่ดำรงอยู่, และการบรรลुकุณพิเศษของเรานี้ ย่อมปรากฏ เหมือนอยู่ในเงื้อมมือแล้ว จึงตัดอาหารเสีย; ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควรเหมือนกัน. แม้เมื่อภิกษุผู้ไม่อาพาธ เกิดความสังเวชขึ้นแล้ว ตัดอาหารเสีย ด้วยหัวข้อ

กรรมฐาน เพราะคิดได้ว่า เชื่อว่าการแสวงหาอาหารเป็นที่เน้นซ้ำ, เราจักตามประกอบกรรมงานเท่านั้น ดังนี้, ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร ภิกษุพยากรณ์การบรรลุคุณวิเศษ แล้วตัดอาหารเสีย; ข้อนั้นย่อมไม่ควร. แต่จะบอกแก่ลัทธิภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นสภาคัน ควรอยู่.

[เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์กลิ้งศิลาเล่นทับคนเลี้ยงโคตาย]

ในเรื่องศิลา มีวินิจฉัยดังนี้:- บทว่า ทวย แปลว่า ด้วยการ เล่น คือ ด้วยการหัวเราะ, อธิบายว่า ด้วยการเล่นคะนอง. ที่ชื่อว่า ศิลา ได้แก่ ก้อนหิน. และไม่ใช่แต่หินอย่างเดียว ถึงท่อนไม้ หรือก้อนอิฐอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่น ภิกษุจะใช้มือหรือเครื่องยนต์กลิ้ง ย่อมไม่ควร. พวกภิกษุพากันหัวเราะเสสรวลกลิ้งอยู่ก็ดี ยกขึ้นอยู่ก็ดี ซึ่งวัตถุมีหินเป็นต้น เพื่อประโยชน์แก่พระเจดีย์เป็นต้น, จัดเป็นคราวทำงาน; เพราะเหตุนั้น กิจมีการกลิ้งเป็นต้น จึงควร พวกภิกษุ เมื่อจะทำนวัตรกรรมแม้อย่างอื่นเช่นนี้ หรือจะชักสิ่งของ ยกต้นไม้หรือท่อนไม้สำหรับชักขึ้นแล้ว กลิ้งไป, ข้อนั้นย่อมควร. ในเวลาทำกตกิจเป็นต้น ภิกษุขว้างท่อนไม้หรือกระเบื้องถ่วงไปไล่ฝูงกา และเหล่าสุนัขให้หนีไป; ข้อนั้น ย่อมควร.

เรื่องทั้งหลายมีเรื่องหนึ่งตัวเป็นต้น มีเนื้อความชัดเจนทั้งหมดแล้ว.

แล. อนึ่ง ในวิสัยแห่งเรื่องหนึ่งตัวเป็นต้นนี้ อันภิกษุไม่ควรทำคิลานุปัฏฐาก ด้วยคิดว่า เรามีความรังเกียจ ทุกอย่าง พึงเข้าไปกำหนดกำลังหรือไม่มีกำลัง ความชอบใจและความสบายของภิกษุอาพาธ แล้วทำโดยความเป็นผู้หวังประโยชน์เกื้อกูล.

[เรื่องภิกษุทำยาให้หญิงมีครรภ์กับชู้ตกไปเป็นต้น]

ในเรื่องหญิงมีครรภ์กับชู้ มีวินัยจักษุดังนี้:- บทว่า ปุณฺณรูปติกา แปลว่า หญิงผู้มีสามีหย่าร้างไปนานแล้ว. บทว่า คพฺภปาทนํ ได้แก่ เกสัช เช่นกับขนานที่หญิงบริโภคแล้ว เป็นเหตุให้ครรภ์ตกไป. เรื่องหญิงร่วมฟัว ๒ คน มีเนื้อความชัดเจนแล้วแล.

ในเรื่องริดดูท มีวินัยจักษุดังนี้:- หญิงมีครรภ์นั้น เมื่อภิกษุบอกว่า จงริดให้ตกไปเองเถิด วานให้ผู้อื่นริด ทำให้ตกไป; เป็นผิดความมุ่งหมาย แม้เมื่อภิกษุบอกว่า จงวานผู้อื่นริดทำให้ตกไปเถิด แต่นางริดทำให้ตกไปเสียเอง; เป็นผิดความมุ่งหมายเหมือนกัน. ชื่อว่าปรียาย ในมนุสสติกหะ ย่อมไม่มี; เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุพูดว่า ขึ้นชื่อว่าครรภ์ถูกริดแล้ว จะตกไปเอง, หญิงมีครรภ์นั้น จงริดเองหรือจงวานให้ผู้อื่นริดให้ตกไปก็ตาม, ไม่มี ความลักลั่น เป็นปาราชิกทีเดียว. แม้ในเรื่องนาบครรภ์ให้ร้อนกันยนี้เหมือนกัน.

[เรื่องภิกษุทำยาให้หญิงหมันมีบุตรตาย]

ในเรื่องหญิงหมัน มีวินัยจักษุดังนี้:- หญิงผู้ไม่ตั้งครรภ์ ชื่อว่า หญิงหมัน. ธรรมดาหญิงไม่ตั้งครรภ์ ย่อมไม่มี แต่ว่าครรภ์แม่ที่หญิงคนใด ตั้งขึ้นแล้ว ไม่ดำรงอยู่, ข้อนี้ ท่านกล่าวหมายเอาหญิงนั้น. ได้ยินว่า ในคราวมีระดู หญิงทุกจำพวก ย่อมตั้งครรภ์, แต่อกุศลวิบากมาประจวบเข้า แก่พวกสัตว์ผู้เกิดในท้องของหญิงที่เรียกกันว่า เป็นหมัน นี้. สัตว์เหล่านั้น ถึงปฏิสนธิมาด้วยกุศลวิบากเพียงเล็กน้อย ถูกอกุศลวิบากครอบงำจึงพินาศไป. จริงอยู่ในขณะปฏิสนธิใหม่ ๆ นั้นเอง ครรภ์ตั้งอยู่ไม่ได้ ด้วยอาการ ๒ อย่าง คือด้วยลม หรือสัตว์เล็ก ๆ เพราะกรรมานุภาพ ลมพัด (ครรภ์) ให้แห้งแล้ว

ทำให้อันตรายกันไป. สัตว์เล็กๆทั้งหลาย กัดกิน (ครรภ์ ทำให้อันตราย
ไป). แต่เมื่อแพทย์ประกอบเภสัช เพื่อกำจัดลมและพวกสัตว์เล็กนั้นแล้ว
ครรภ์พึงตั้งอยู่ได้. ภิกษุ นั้น ไม่ได้ปรุงเภสัชขนานนั้น ได้ให้เภสัชที่ร้ายแรง
ขนานอื่น. นางได้ตายไป เพราะเภสัชขนานนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรง
บัญญัติทุกกฎไว้ เพราะภิกษุปรุงเภสัช. แม้ในเรื่องที่ ๒ ก็นัยนี้เหมือนกัน.

[ภิกษุไม่ควรทำยาแก่คนอื่นแต่ควรทำให้สหธรรมิกทั้ง ๕]

เพราะฉะนั้น ภิกษุไม่ควรทำเภสัชแก่คนอื่นผู้มาแล้ว ๆ, เมื่อทำ ต้อง
ทุกกฎ. แต่ควรทำให้แก่สหธรรมิกทั้ง ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา
สามเณร สามเณรี. จริงอยู่ สหธรรมิกทั้ง ๕ เหล่านั้นเป็นผู้มีศีล ศรัทธา
และปัญญาเสมอกัน ทั้งประกอบในไตรสิกขาด้วย ภิกษุจะไม่ทำเภสัชให้ยอม
ไม่ได้, และเมื่อจะทำ ถ้าสิ่งของ ๆ สหธรรมิกเหล่านั้นมีอยู่, พึงถือเอาสิ่ง
ของ ๆ สหธรรมิกเหล่านั้น ปรุงให้. ถ้าไม่มี, ควรเอาของ ๆ ตนทำให้ ถ้า
แม้ของ ๆ ตนก็ไม่มี พึงแสวงหาด้วยภิกขาจารวัตร หรือจากที่แห่งญาติและ
คนปวารณา (ของตน). เมื่อไม่ได้ ควรนำสิ่งของมาทำให้ แม้ด้วยการไม่ทำ
วิญญูติ (คือขอในที่ ๆ เขาไม่ได้ทำปวารณาไว้) เพื่อประโยชน์แก่คนไข้.
ควรทำยาให้แก่คนไข้ ๕ จำพวก แม้อื่นอีก คือ มารดา ๑ บิดา ๑ คนบำรุง
มารดาบิดานั้น ๑ ไวยาจกรของตน ๑ คนป้อนจุฬาส ๑. คนผู้ที่ชื่อว่าป้อนจุ-
ฬาส ได้แก่ คนผู้ฟังบรรพชา ยังอยู่ในวิหารตลอดเวลาที่ยังเตรียมบาตร
และจีวร. บรรดาชน ๕ จำพวกเหล่านั้น ถ้ามารดาและบิดาเป็นใหญ่ ไม่หวัง
ตอบแทนไซ้, จะไม่ทำให้ก็ดีควร. แต่ถ้าท่านทั้ง ๒ ดำรงอยู่ในราชสมบัติ
ยังหวังตอบแทนอยู่, จะไม่ทำ ไม่ควร. เมื่อท่านทั้ง ๒ หวังเภสัช ควรให้
เภสัช. เมื่อท่านทั้ง ๒ ไม่รู้วิธีประกอบยาควรประกอบยาให้. ควรแสวงหา

เกสซ์เพื่อประโยชน์แก่ชน ๕ จำพวก มีมารดาเป็นต้นแม่ทั้งหมด โดยนัยดังที่กล่าวไว้ในสหรรรมิกนั้นแล. ก็ถ้าภิกษุนำมารดาไปปรนนิบัติอยู่ในวิหาร, อย่าถูกต้องพึงบริกรรมทุกอย่าง, พึงให้ของเคี้ยว ของบริโภคด้วยมือตนเอง. ส่วนบิดาพึงบำรุงทำกิจทั้งหลาย มีการให้อาบน้ำและการนวดเป็นต้น ด้วยมือตนเอง เหมือนอย่างสามเณรฉะนั้น. ชนเหล่าใดยอมบำรุงประคับประคองมารดาและบิดา, ภิกษุควรทำเกสซ์ แม่แก่ชนเหล่านั้น อย่างนั้นเหมือนกัน. คนผู้ที่ชื่อว่า ไวยาจักร ได้แก่ ผู้รับเอาค่าจ้างแล้ว ตัดฟันในป่า หรือทำการทำงานอะไร ๆ อย่างอื่น. เมื่อเกิดเป็นโรคขึ้นแก่เขา ภิกษุควรทำเกสซ์ให้จนกว่าพวกญาติจะพบเห็น. ส่วนผู้ใดเป็นเพียงคนอาศัยภิกษุ ทำการทำงานทุกอย่าง, ภิกษุควรทำเกสซ์ให้แก่คนคนนั้นเหมือนกัน. แม้ในปณฺฑุปลาสิกก็ควรปฏิบัติเหมือนในสามเณร ฉะนั้น

[ภิกษุควรทำยาให้คน ๑๐ จำพวก]

ภิกษุควรทำยาให้แก่ชน ๑๐ จำพวก แม้อื่นอีก คือ พี่ชาย ๑ น้องชาย ๑ พี่หญิง ๑ น้องหญิง ๑ น้ำหญิง ๑ ป้า ๑ อาชาย ๑ ลุง ๑ อาหญิง ๑ น้ำชาย ๑. ก็เมื่อจะทำให้แก่ชนมีพี่ชายเป็นต้นนั้นแม่ทั้งหมด ควรเอาเกสซ์อันเป็นของ ๆ คนเหล่านั้นนั้นแล บรุงให้อย่างเดียว, แต่ถ้าสิ่งของ ๆ ชนเหล่านั้น ไม่เพียงพอ และชนเหล่านั้นก็ขอร้องอยู่ว่า ท่านขอรับ! โปรดให้พวกกระผมเถิด พวกกระผมจักถวายคืนแก่พระคุณท่าน, ควรให้เป็นของยืม, ถึงหากพวกเขาไม่ขอร้อง, ภิกษุควรพูดว่า อาตมา มีเกสซ์อยู่, พวกท่านจงถือเอาเป็นของยืมเถิด หรือควรทำความผูกใจไว้ว่า สิ่งของ ๆ ชนเหล่านั้นจักมีเมื่อใด เขาจักให้เมื่อนั้น ดังนี้ แล้วพึงให้ไป. ถ้าเขาคืนให้ควรรับเอา, ถ้าไม่คืนให้ ไม่ควรทวง. เว้นญาติ ๑๐ จำพวกเหล่านั้นเสีย ไม่ควรให้เกสซ์

แก่ชนเหล่าอื่น. ก็เมื่อภิกษุใช้ให้ญาตินำตุ้มปัจจัยมาตราบเท่าจนถึง ๗ ชั่วโมงหรือ
สกฺก โดยสืบ ๆ กันมาแห่งบุตรของญาติ ๑๐ จำพวก มีพี่ชายเป็นต้นเหล่านั้น
ไม่เป็นการทำวิญญูติ เมื่อทำเกสัช (แก่ชนเหล่านั้น) ก็ไม่เป็นเวชกรรม
หรือไม่เป็นอาบัติ เพราะประทุษร้ายสกฺก. ถ้าพี่สะใภ้ น้องสะใภ้ หรือพี่เขย
น้องเขย เป็นไข้, ถ้าเขาเป็นญาติ, จะทำเกสัชแก่ญาติแม่เหล่านั้น ก็ควร.
ถ้าเขามีไข้ญาติพึงทำให้แก่พี่ชาย และพี่หญิง ด้วยสั่งว่า จงให้ในที่ปฏิบัติของ
พวกท่าน. อีกอย่างหนึ่ง พึงทำให้แก่บุตรของเขา ด้วยสั่งว่า จงให้แก่มารดา
และบิดาของพวกเจ้าเถิด. พึงทราบวินิจฉัยในบททั้งปวงโดยอุบายนี้. อันภิกษุ
เมื่อจะใช้สามเณรทั้งหลาย ให้นำเกสัชมาจากป่าเพื่อประโยชน์แก่พี่สะใภ้ น้อง
สะใภ้เป็นต้นเหล่านั้น ควรใช้พวกสามเณรที่เป็นญาติให้นำมา หรือ พึงให้นำ
มาเพื่อประโยชน์แก่ตนแล้วจึงให้ไป. แม้พวกสามเณรผู้ไม่ใช่ญาติเหล่านั้น
ก็ควรนำมาด้วยหัวข้อว่า พวกเราจะนำมาถวายพระอุปัชฌายะ. โยมมารดา
และบิดาของพระอุปัชฌายะ เป็นไข้ มายังวิหาร, และพระอุปัชฌายะหลีกไป
สู่ทิศเสี้ย. สัทธวิหาริก ควรให้เกสัชอัน เป็นของ ๆ พระอุปัชฌายะ. ถ้าไม่มี
ควรบริจาคเกสัชของตน ถวายพระอุปัชฌายะให้ไป. แม้เมื่อของ ๆ คนก็ไม่มี
ควรแสวงหาทำให้เป็นของ ๆ พระอุปัชฌายะแล้วให้ไป โดยนัยดังกล่าวแล้ว.
ในโยมมารดาและบิดาของสัทธวิหาริก แม้พระอุปัชฌายะก็ควรปฏิบัติเหมือน
อย่างนั้นเหมือนกัน. ในอาจารย์และอันเตวาสิกก็เช่นนี้.

[ภิกษุควรทำยาให้แคน ๕ จำพวก]

บุคคลแม่อื่นใด คือ คนจรมา ๑ โจร ๑ นักรบแพ้อ ๑ ผู้เป็น
ใหญ่ ๑ คนที่พวกญาติสละเตรียมจะไป ๑ เป็นไข้เข้าไปสู่วิหาร ภิกษุผู้ไม่
หวังตอบแทน ควรทำเกสัช แก่คนทั้งหมดนั้น. ตระกูลที่มีศรัทธาบำรุงด้วย

ปัจจัย ๔ ย่อมตั้งอยู่ในฐานะเป็นมารดาและบิดาของภิกษุสงฆ์. ถ้าในตระกูลนั้นมีคนบางคน เป็นไข้, คนทั้งหลายเรียนขอเพื่อประโยชน์แก่ผู้เป็นไข้นั้นว่า ท่านขอรับ! ขอพระคุณท่านทำเภสัชให้ ด้วยความวิสาสะเถิด, ไม่ควรให้ ทั้งไม่ควรทำเลย. ก็ถ้าพวกเขาารู้สิ่งที่ควร เรียนถามอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ! เขาปรุงเภสัชอะไรแก่โรคชื้อโน้น? ภิกษุจะตอบว่า เขาเอาสิ่งนี้และสิ่งนี้ ทำ (เภสัช) ดังนี้ ก็ควร. ก็ภิกษุถูกกฤหัสถ์เรียนถามอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ! มารดาของกรรมเป็นไข้ ขอได้โปรดบอกเภสัชด้วยเถิด ดังนี้ ไม่ควรบอก. แต่ควรสนทนากันและกันว่า อาวุโส! ในโรคชนิดนี้ ของภิกษุชื้อโน้น เขาปรุงเภสัชอะไรแก่? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า เขาเอาสิ่งนี้และนี้ ปรุงเภสัช ขอรับ! ฝ่ายชาวบ้าน ฟังคำสนทนานั้นแล้ว ย่อมปรุงเภสัชแก่ มารดา; ชื่อที่ภิกษุสนทนากันนั้น ย่อมควร.

[เรื่องพระมหาปทุมเถระสนทนาเรื่องยาแก้โรค]

ได้ยินว่า แม้พระมหาปทุมเถระ เมื่อพระเทวีของพระเจ้าวสภะเกิด ประชวรพระโรคขึ้น ก็อุทกนางนักษณมคนหนึ่งมาเรียนถาม ท่านก็ไม่พูดว่า ไม่รู้ ได้สนทนากับพวกภิกษุเหมือนอย่างทีกล่าวมาแล้วนี้แล. ข้าราชการ ฟังคำสนทนานั้นแล้ว ได้ปรุงเภสัชถวายแด่พระเทวีพระองค์นั้น. และเมื่อ พระโรคสงบลงแล้ว ข้าราชการได้บรรทุกผอบเภสัชให้เต็มพร้อมทั้งไตร จีวรและกหาปณะ ๓๐๐ นำไปวางไว้ใกล้เท้าของพระเถระ แล้วเรียนว่า ท่าน เจ้าข้า! โปรดทำการบูชาด้วยดอกไม้เถิด. พระเถระคิดว่า นี่ชื่อว่าเป็นส่วนของอาจารย์ แล้วให้ไวยาจักรรับไว้ด้วยอำนาจเป็นของกับปิยะ ได้ทำการบูชา ด้วยดอกไม้แล้ว. ภิกษุควรปฏิบัติในเภสัชอย่างนี้ก่อน.

[เรื่องสวดพระปริตร]

กีนพระปริตร มีวินัยจันต์ดังนี้:- ภิกษุถูกชาวบ้านอาราธนาว่า โปรคทำพระปริตรแก่คนไข้เกิด ขอรับ! ดังนี้ ไม่ควรทำ, แต่เมื่อเขาอาราธนาว่า โปรคสวดเกิด, ควรทำ. ถ้าแม้ภิกษุนั้น มีความวิตกว่า ธรรมคามนุษย์ทั้งหลาย ย่อมไม่รู้, เมื่อเราไม่ทำ จักเป็นผู้เดือดร้อน ดังนี้, ก็ควรทำ. ส่วนภิกษุถูกอาราธนาว่า โปรคทำน้ำพระปริตร เส้นด้ายพระปริตรให้เกิด ดังนี้ ควรเอามือ (ของตน) กวนน้ำ ลูบคลำเส้นด้าย ของมนุษย์เหล่านั้นแลให้ไป. ถ้าภิกษุให้น้ำจากวิหาร หรือเส้นด้ายซึ่งเป็นของ ๆ ตน เป็นทุกกฏ. พวกชาวบ้านนั่งถือน้ำและเส้นด้าย กล่าวอยู่ว่า ขอนิมนต์สวดพระปริตร ดังนี้ควรทำ, ถ้าเขาไม่รู้ ควรบอกให้. พวกชาวบ้านตรวจน้ำทักษิโณทก ลงและวางเส้นด้ายไว้ใกล้เท้าทั้งหลายของพวกภิกษุผู้นั่งอยู่แล้ว ก็ไป ด้วยเรียนว่า ขอนิมนต์ทำพระปริตรสวดพระปริตรเกิด ดังนี้, ภิกษุไม่พึงชักเท้าออก เพราะว่าเป็นผู้มีใจมีความเดือดร้อน. พวกชาวบ้านส่งคนไปยังวิหาร เพื่อประโยชน์แก่คนไข้ ภายในบ้านด้วยสั่งว่า ขอภิกษุทั้งหลาย โปรคสวดพระปริตร ดังนี้, ภิกษุควรสวด. เมื่อโรคหรือความจัญไร เกิดขึ้นในพระราชมณเฑียรเป็นต้น ภายในบ้าน อิศระชนมีกษัตริย์เป็นต้น รับสั่งให้อาราธนาภิกษุมาแล้ว นิมนต์ให้สวด (พระปริตรเป็นต้น). ภิกษุพึงสวดพระสูตรทั้งหลาย มีอาฏานาฏิยสูตรเป็นต้น. แม้เมื่อพวกชาวบ้านส่งคนไปนิมนต์ว่า ขอภิกษุทั้งหลาย จงมาให้สีกขาบท แสดงธรรมแก่คนไข้เกิด หรือว่า จงมาให้สีกขาบท แสดงธรรมที่พระราชวังหลวง หรือที่เรือนของอำมาตย์เกิด ดังนี้ ภิกษุควรไปให้สีกขาบท ควรกล่าวธรรม. พวกชาวบ้านนิมนต์ว่า ขออุทกนติ ทกขิโณทก. บทว่า อุทก ได้แก่ น้ำทักษิโณทก. สारัตถทีปนี ๒/๔๒๗.

ภิกษุทั้งหลาย จงมาเพื่อเป็นบริวาร (เพื่อน) ของคนตาย, ไม่ควรไป. ภิกษุจะไปด้วยมุ่งกรรมฐานเป็นหลักว่า เราจักกลับได้มรณสติ เพราะเห็นกระดูกในป่าช้า และเพราะเห็นอสุภ ดังนี้ ควรอยู่. ภิกษุควรปฏิบัติในพระปริตร ดังพรรณนามาจะนี้.

[ว่าด้วยเรื่องอนามัญฐบิณฑบาต]

ส่วนในบิณฑบาต มีวินัยจัตถ์ดังนี้:- ถามว่า อนามัญฐบิณฑบาต ควรให้แก่ใคร ไม่ควรให้แก่ใคร ? แก้วว่า ควรให้แก่มารดาและบิดาก่อน. ก็หากว่า บิณฑบาตนั้น จะเป็นของมีราคาตั้งกหาปณะ ก็ไม่จัดว่าเป็นการยังศรัทธา-ไทยให้ตกไป, ควรให้แม่แก่คนเหล่านี้ คือ พวกคนบำรุงมารดาบิดา ไวยาจักรคนปัญญาปลาต. บรรดาคนเหล่านี้ สำหรับคนปัญญาปลาต จะใส่ในภาชนะให้ ก็ควร. เว้นคนปัญญาปลาตนั้นเสีย จะใส่ในภาชนะให้แก่ภุหุสัถ์เหล่านี้ แม้เป็นมารดาบิดา ก็ไม่ควร. เพราะว่า เครื่องบริโภคของบรรพชิตตั้งอยู่ในฐานะเป็นเจดีย์ของพวกภุหุสัถ์. อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าอนามัญฐบิณฑบาตนี้พึงให้แก่โจรสลือชื้อบ้าง ทั้งแก่อิสรชนบ้าง ผู้มาถึงเข้า. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ชนเหล่านี้แม่เมื่อไม่ให้ ก็โกรธว่า ไม่ให้ แม่เมื่อจับต้องให้ ก็โกรธว่า ให้ของเป็นเดน. ชนเหล่านี้ โกรธแล้วยอมปลงจากชีวิตเสียบ้าง ย่อมทำอันตรายแก่พระศาสนาบ้าง. ก็ในข้อนี้ พึงแสดงเรื่องพระเจ้าโจรนาคผู้เที่ยวปรารณาราชสมบัติ (เป็นอุทาหรณ์). ภิกษุควรปฏิบัติในบิณฑบาต ดังพรรณนามาจะนี้.

[ว่าด้วยเรื่องปฏิสันถาร]

ส่วนในปฏิสันถาร มีวินัยจัตถ์ดังนี้:- ถามว่า ปฏิสันถาร ควรทำแก่ใคร ไม่ควรทำแก่ใคร แก้วว่า ชื่อว่าปฏิสันถาร อันภิกษุควรทำทั้งนั้นแก่

ผู้ใดผู้หนึ่งที่มาถึงวิหาร จะเป็นคนจรมา คนเชื่องใจเป็นโจร หรือเป็นอิสรชน ก็ตาม. ถามว่า ฟังทำอย่างไร. แก้วว่า เห็นอาคันตุกะ หมดเสปียงลง มาถึงวิหาร ฟังให้น้ำดื่มก่อน ด้วยกล่าวว่า เชิญดื่มน้ำเถิด, ฟังให้น้ำมันทาเท้า. อาคันตุกะมาในกาลฟังให้ข้าวยาและภัต. อาคันตุกะมาในเวลาวิกาล ถ้าข้าวสารมี ฟังให้ข้าวสาร, ไม่ควรพูดว่า ท่านมาถึงในคราวมิใช่เวลา, จงไปเสีย. ฟังให้ที่นอน. ไม่หวังความตอบแทนเลย ควรทำกิจทุกอย่าง. ไม่ควรให้ความคิดเกิดขึ้นว่า ธรรมคามาณุษย์ ผู้ให้ปัจจัย ๔, เมื่อเราทำการสงเคราะห์อยู่อย่างนี้ จักเลื่อมใสทำอุปัการะบ่อยๆ. ถึงแม้วัตถุของสงฆ์ ก็ควรให้แก่พวกโจรได้. และเพื่อแสดงอนิสงส์ปฏิสันถาร พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าวเรื่องไว้หลายเรื่อง ในมหาอรรถกถา โดยพิสดารมีอาทิอย่างนี้ คือ เรื่องพระเจ้าโจรนาถ เรื่องพระเจ้ามหานาคผู้เสด็จไปชมพุทวิปพร้อมทั้งพระราชภาดาเรื่องอำมาตย์ ๔ นาย ในรัชสมัยแห่งพระเจ้าปิตุราช เรื่องอภัยโจร.

[เรื่องพระอภัยกระทำปฏิสันถารกับอภัยโจร]

บรรดาเรื่องเหล่านั้น จะแสดงเรื่องหนึ่งดังต่อไปนี้:- ดังได้สดับมาในเกาะสิงหล โจรชื่ออภัย มีบริวารประมาณ ๕๐๐ คน ตั้งค่ายอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง ทำประชาชนให้อพยพไปตลอด (ที่มีประมาณ) ๓ โยชน์โดยรอบ. ชาวเมืองอนูราชบุรี ข้ามแม่น้ำกัมพพันที่ไม่ได้. ในทางไปเจตยคีรีวิหาร ขาดการสัญจรไปมาของประชาชน. ต่อมาวันหนึ่งโจรได้ไปด้วยหมายใจว่า จักปล้นเจตยคีรีวิหาร. พวกคนวัด เห็นจึงบอกแก่พระที่มณฑลกอภัยเถระ.

พระเถระถามว่า เนยใสและน้ำอ้อยเป็นต้น มีไหม ?

พวกคนวัด. มี ขอรับ !

พระเถระ. พวกท่านจงให้แก่พวกโจร.

พระเถระ. ข้าวสาร มีไหม?

พวกคนวัด. มี ขอรับ! ข้าวสาร ผักดอง และโครส ที่เขานำมา เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์.

พระเถระ พวกท่านจงจัดภัตให้แก่พวกโจร.

พวกคนวัด ทำตามพระเถระสั่งแล้ว. พวกโจรบริโภครัดแล้ว จึงถามว่า ใครทำการต้อนรับ?

พวกคนวัด. พระอภัยเถระผู้เป็นเจ้าของพวกเรา.

พวกโจรไปยังสำนักของพระเถระ ให้อาหารแล้ว กราบเรียนว่า พวกกระผมมาด้วยหมายใจว่า จักปล้นเอาของสงฆ์และของเจดีย์แต่กลับเลื่อมใสด้วยปฏิสันถารนี้ของพวกท่าน, ตั้งแต่วันนี้ไป การรักษาที่ชอบธรรมในพระวิหาร จึงเป็นหน้าที่ของพวกกระผม, พวกชาวเมืองจมาถวายทาน จงให้อาหารพระเจดีย์. และตั้งแต่วันนั้นมา เมื่อชาวเมืองมาถวายทาน พวกโจร ก็ไปต้อนรับถึงริมฝั่งแม่น้ำทีเดียวก่อนรักษานำไปพระวิหาร; เมื่อพวกชาวเมืองกำลังถวายทาน อยู่แม้ในพระวิหาร ก็พากันยืนทำการรักษาอยู่. แม้ชาวเมืองเหล่านั้นก็ให้ภัตที่เหลือจากภิกษุทั้งหลายแล้วแก่พวกโจร. แม้ในเวลากลับไป พวกโจรเหล่านั้น ก็ช่วยส่งชาวเมืองถึงริมฝั่งแม่น้ำแล้ว จึงกลับ.

[พระเถระถูกพวกภิกษุโพนทะนา]

ต่อมาวันหนึ่ง เกิดคำก่อนขอขึ้นในหมู่ภิกษุว่า พระเถระได้ให้ของ ๆ สงฆ์แก่พวกโจร เพราะถือว่าตัวเป็นใหญ่. พระเถระสั่งให้ทำการประชุม (สงฆ์) แล้ว กล่าววาทะว่า พวกโจรพากันมา ด้วยหมายใจว่า จักปล้นเอาทรัพย์ค่าอาหารตามปกติของสงฆ์ และของเจดีย์; เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจึงได้ทำปฏิสันถารแก่พวกโจรเหล่านั้น ซึ่งมีประมาณเท่านี้ ด้วยคิดเห็นว่า พวกโจร

จักไม่ปล้นด้วยอาการอย่างนี้ พวกท่านจงประมวลสิ่งของนั้น แม้ทั้งหมดรวมกันเข้าแล้ว ให้ตีราคา, จงประมวลสิ่งของที่พวกโจรไม่ปล้นไป ด้วยเหตุนั้น รวมกันเข้าแล้วให้ตีราคา (เทียบกันดู). ทรัพย์ที่พระเถระให้ไปแม้ทั้งหมด จากทรัพย์ของสงฆ์นั้น มีราคาไม่เท่าเครื่องลาดอันวิจิตรด้วยรูปภาพอันงามผืนหนึ่งในเรือนพระเจดีย์. ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า ปฏิสันถารที่พระเถระทำแล้ว เป็นอันทำชอบแล้ว, ใคร ๆ ไม่ได้เพื่อจะโจท หรือเพื่อทำให้ท่านให้การ, ไม่มีสินใช้ หรืออาหาร. ปฏิสันถาร มีอันสงฆ์มากอย่างนี้ ภิกษุผู้บังคิต กำหนดดังกล่าวมานี้แล้ว ควรทำปฏิสันถาร ฉะนั้นแล.

[เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์จีภิกษุสัตตตรสวัคคีย์เป็นต้น]

ในเรื่องจีด้วยนิ้วมือ มีวินิจฉัยดังนี้:- บทว่า อุตฺตสนฺโต ได้แก่ ผู้หนักหน้อย. บทว่า อนสุสาสโก ได้แก่ ผู้หายใจออกไม่ทัน. ก็แลอาบัติที่จะพึงมีในเรื่องนี้ ทรงแสดงไว้แล้ว ในพวกขุททกสิกขาบท, เพราะเหตุนี้ จึงไม่ตรัสไว้ในสิกขาบทนี้.

ในเรื่องอันมีในลำดับแห่งเรื่องจี ด้วยนิ้วมือนั้น มีวินิจฉัยดังนี้:- บทว่า โอตฺถริตุวา แปลว่า เขยิบแล้ว. ได้สติบมาว่า ภิกษุรูปนั้นล้มลง ถูกพวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์เหล่านั้นจุดลากไปอยู่. ภิกษุรูปหนึ่งขึ้นนั่งทับท้องของเธอ. ภิกษุ ๑๕ รูปแม่ที่เหลือ ก็ช่วยกันทับลงไปแผ่นดินจนตาย เหมือนหินฟ้าถล่มทับมฤคตาย ฉะนั้น. ก็เพราะภิกษุสัตตตรสวัคคีย์เหล่านั้น มีความประสงค์จะลงโทษ หากมีความประสงค์จะฆ่าให้ตายไม่; ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงไม่ปรับเป็นปาราชิก.

[เรื่องภิกษุฆ่ายักษ์ ต้องถูกล้างใจ]

ในเรื่องภิกษุหมอมณี มีวินิจฉัยดังนี้:- สองบทว่า **ยุกข์ มาเรติ**

ความว่า พวกอาจารย์ผู้ขับไล่ภูตผี ต้องการจะปลดเปลื้องบุคคลผู้ถูกยักษ์เข้าสิง จึงเรียยยักษ์ให้ออกมา แล้วพูดว่า จงปล่อย, ถ้ายักษ์ไม่ปล่อย, อาจารย์หมอมณี ก็เอาแป้งหรือดินเหนียว ทำเป็นรูปหุ่นแล้วตัดอวัยวะมีเมือและเท้าเป็นต้นเสีย. อวัยวะใด ๆ ของรูปหุ่นนั้นขาดไป, อวัยวะนั้น ๆ ของยักษ์ ย่อมชื่อว่า เป็นอันหมอมณีตัดแล้วเช่นกัน. เมื่อศีรษะ (ของรูปหุ่นนั้น) ถูกตัด แม้ยักษ์ก็ตาย. ภิกษุหมอมณีเมื่อนั้นได้ฆ่ายักษ์ตาย ด้วยวิธีดังกล่าวมานี้. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงปรับเป็นถูกล้างใจ. เป็นถูกล้างใจแก่ภิกษุผู้ฆ่ายักษ์อย่างเดิวนั้น ก็หาไม่. จริงอยู่ แม้ภิกษุใด ฟังฆ่าท้าวสักกเทวราชตาย, ภิกษุเมื่อนั้นก็ต้องถูกล้างใจเหมือนกัน.

[เรื่องส่งภิกษุไปสู่ที่มีสัตว์ร้ายและยักษ์ดุ]

ในเรื่องยักษ์ดุร้าย มีวินิจฉัยดังนี้:- บทว่า **วาพยกุขวิหาร**

ความว่า (ส่งไป) สู่วิหารที่มียักษ์ดุร้ายอยู่, จริงอยู่ ภิกษุใด เมื่อไม่ทราบวิหารเห็นปานนั้น จึงได้ส่ง (ภิกษุบางรูป) ไป เพื่อต้องการให้พักอยู่อย่างเดียว, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุใด มีความประสงค์จะให้ตาย จึงส่งไป ภิกษุนั้นต้องปาราชิก ในเพราะภิกษุนอกนี้ตาย ต้องถูกล้างใจ เพราะไม่ตาย. บัณฑิตพึงทราบความต่างกัน แห่งอาบัติและอนาบัติ แม้ของภิกษุผู้ส่ง (ภิกษุอีกรูปหนึ่ง) ไปสู่วิหารที่ร้าย ซึ่งมีพวกมฤคมีราชสีห์และเสือโคร่งที่ดุร้ายเป็นต้น หรือมีที่งูเห่าทั้งหลายมีงูเหลือมและงูเห่าเป็นต้นอยู่อาศัย เหมือนอย่างภิกษุส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มียักษ์ดุร้าย ฉะนั้น.

นัยที่พ้นจากบาป มีดังต่อไปนี้ :- บัณฑิตพึงทราบความต่างแห่ง
อาบัติของภิกษุผู้ส่งแม่ยักษที่ร้ายไปสู่สำนักของภิกษุ เหมือนอย่างภิกษุส่งภิกษุ
ไปสู่วิหารที่มียักษคูร้าย ฉะนั้น. ในเรื่องทั้งหลายนี้ ทางกัณดารด้วยสัตว์
ร้ายเป็นต้น กัณยานี้เหมือนกัน. จริงอยู่ ในเรื่องทางกัณดารมีสัตว์ร้ายเป็นต้น
นี้ มีเพียงใจความเฉพาะบทย่างเดียวกันเท่านั้นเป็นชื่อ. (ที่ต่างกัน) อย่างนี้คือ
ทางกัณดารที่มีพวกมฤคที่คูร้าย หรือมีที่มชาคืออยู่ ชื่อว่าพกัณดาร, ทางกัณดาร
ที่มีพวกโจรอยู่ชื่อโจรกัณดาร. อันธรรมดาว่า มนุสสวิคคหปาราชิกนี้ละเอียดย
่อมไม่พ้นด้วยปริยายกถา (กถาโดยทางอ้อม). เพราะฉะนั้น ภิกษุใดพึงกล่าว
ว่า ผู้ใดตัดศีรษะของโจร ผู้นั่งอยู่ในโอกาสชื่อนั้นแล้วนำมา, ผู้นั้นยอมได้
สักการะพิเศษจากพระราชกษัตริย์. ถ้ามีใครได้ฟังคำของภิกษุนั้นแล้วไปฆ่าโจร
นั้นเสีย, ภิกษุนั้นยอมเป็นปาราชิกแล.

เรื่องสำคัญว่าเป็นภิกษุผู้เฒ่าแก่

ในคำมีอาทิว่า ต มณฺญมาโน มีวินัยจักษุดังนี้:- ได้ยินว่าภิกษุนั้น
ใครจะฆ่าภิกษุผู้มีเฒ่าแก่ของตน จึงคิดว่า การที่เราจะฆ่าภิกษุผู้เฒ่าแก่นี้ในกลางวัน
หนีไปโดยความปลอดภัย ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย เราจักฆ่าภิกษุนั้นใน
กลางคืน, ครั้น กำหนดไว้แล้ว มาในกลางคืนสำคัญว่าภิกษุผู้เฒ่าแก่ใน
สถานที่ภิกษุมารูปจำวัด จึงปลงภิกษุรูปนั้นนั่นเองจากชีวิต, อีกรูปหนึ่ง
สำคัญว่าภิกษุผู้เฒ่าแก่ แต่ปลงภิกษุรูปอื่นจากชีวิต, อีกรูปหนึ่ง สำคัญว่า
ภิกษุอื่นเฒ่าแก่ซึ่งเป็นสหายของภิกษุผู้เฒ่าแก่นั่นเอง แต่ก็ปลงภิกษุผู้เฒ่าแก่
จากชีวิต, อีกรูปหนึ่ง สำคัญว่า ภิกษุอื่นเฒ่าแก่ซึ่งเป็นสหายของภิกษุผู้เฒ่าแก่นั่น
นั่นเอง แต่ก็ปลงภิกษุอื่น ซึ่งเป็นสหายของภิกษุผู้เฒ่าแก่นั่นแลจากชีวิต;
เป็นปาราชิกแก่เธอทั้งหมดเหมือนกัน.

[เรื่องผีเข้าถึงภิกษุ]

ในเรื่องของภิกษุผู้ถูกผีเข้าถึง มีวินัยดังนี้:- ภิกษุอีกรูปหนึ่ง ได้ให้การประหาร (แก่ภิกษุผู้ถูกผีเข้าถึงนั้น) ด้วยคิดว่า จักขับไล่ยักษ์ให้หนีไป. ภิกษุนอกจากนี้ คิดว่า คราวนี้ ยักษ์นี้ ไม่สามารถจะทำพิรุณได้, เราจักฆ่ามันเสีย ได้ให้การประหาร. และในเรื่องของภิกษุผู้ถูกผีเข้าถึงเรื่องแรกนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ ผู้ไม่มีความประสงค์ จะให้ตาย เพราะเหตุนี้ ด้วยพระพุทธานุญาตเพียงเท่านั้นแล ภิกษุจึงไม่ควร ให้การประหารแก่ภิกษุผู้ถูกผีสิง, แต่พึงเอาใบตาลหรือเส้นด้ายพระปริตรผูกไว้ที่มือหรือเท้า. พึงสวดพระปริตรทั้งหลาย มีรัตนสูตรเป็นต้น พึงทำกรรมกาว่า ท่านอย่าเบียดเบียนภิกษุผู้มีศีล ดังนี้.

เรื่องพรรณาสวรรค์เป็นต้น มีเนื้อความชัดเจนแล้ว. ก็คำที่พึงกล่าวในเรื่องพรรณาสวรรค์เป็นต้นนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วแล.

[เรื่องภิกษุตัดต้นไม้]

เรื่องตัดต้นไม้ ก็เช่นเดียวกับเรื่องผุกร่างร้าน. แต่มีความแปลกกันดังต่อไปนี้:- ภิกษุใด แม้ถูกต้นไม้ล้มทับแล้ว ยังไม่มรณภาพ และเธอสามารถจะตัดต้นไม้หรือขุดแผ่นดินแล้วออกไปโดยข้าง ๆ หนึ่งได้, และในมือของเธอก็มีมีดและจอบ อยู่ ภิกษุเมื่อนั้นควรสละชีวิตเสีย. และไม่ควรถัดต้นไม้ หรือไม่ควรขุดดิน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ภิกษุเมื่อทำอย่างนั้น ย่อมต้องปาจิตตีย์ ย่อมหักรานเสียซึ่งพุทธานุชา ย่อมไม่ทำศีลให้มีชีวิตเป็นที่สุด; เพราะเหตุนี้ ถึงแม้ชีวิตก็ควรสละเสีย แต่ไม่ควรสละศีล; ครั้นภิกษุคำนวณได้รอบคอบดังกล่าวมาแล้วนี้ ไม่พึงทำ (การตัดต้นไม้และขุดดิน) ด้วยอาการ กฐาริ ผึ่งตากไม้, ขวานโยน, จอบ.

อย่างนี้. การตัดต้นไม้หรือขุดดิน แล้วนำภิกษุขึ้นออก ย่อมควรแก้ภิกษุ
รูปอื่น. ถ้าเธอจะพึงถูกเขากลึงต้นไม้ไปด้วยครกยนต์นำออก ควรตัดเอา
ต้นไม้ที่ตนเอง ใช้เป็นครกแล. พระมหาสุมัตถะเถระกล่าวว่า จะตัดเอาต้นไม้
เมื่ออื่นก็ควร. พระมหาปทุมเถระกล่าวว่า ในการผูกพะอง (บันได) ช่วยคน
แม้ผู้ตกลงไปในบ่อเป็นต้นให้ขึ้นได้ก็เช่นนี้เหมือนกัน, ภิกษุไม่ควรตัดภูตคาม
ทำพะองด้วยตนเอง. การทำ (พะอง) แล้วยกขึ้น ย่อมสมควรแก้ภิกษุเหล่านี้.

[เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์เผาป่า]

ในเรื่องเผาป่า มีวินิจฉัยดังนี้:- สองบทว่า ทาย ลิมุเปตุ
ความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ได้จุดไฟในป่า. ก็ในเรื่องเผาป่านี้ บัณฑิตพึง
ทราบว่าเป็นปาราชิกเป็นต้น โดยสมควรแก่วัตถุแห่งปาราชิก อนันตริยกรรม
อุลลัจฉัย และปาจิตตีย์ ด้วยอำนาจประโยชน์ที่เจาะจงและไม่เจาะจง และความ
เป็นกองอกุศล โดยนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล, พระอรรถกถาจารย์กล่าว
ไว้ในสังเขปอรรถกถาว่า ก็เมื่อภิกษุเผาด้วยคิดว่า หญ้าสดและไม้เจ้าป่าทั้งหลาย
จงถูกไฟไหม้ เป็นปาจิตตีย์, เมื่อเผาด้วยคิดว่า เครื่องอุปกรณ์ไม้ทั้งหลาย
จงพินาศไป เป็นทุกกฏ, เมื่อเผาด้วยความประสงค์จะเล่น ก็เป็นทุกกฏ.
เมื่อเผาด้วยคิดว่า ไม้สดและไม้แห้งชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งมีอินทรีย์และไม่มี
อินทรีย์ก็ตามจงถูกไฟไหม้ พึงทราบว่าเป็นปาราชิก อุลลัจฉัย ปาจิตตีย์
และทุกกฏ ด้วยอำนาจแห่งวัตถุ. ก็การจุดไฟรับและทำการป้องกัน พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้แล้ว. เพราะฉะนั้น การที่ภิกษุเห็นไฟที่พวก
วณกรรมิกชนจุด หรือเกิดขึ้นเองในป่ากำลังลุกลามมา แล้วจุดไฟรับไฟซึ่งจะ
เป็นเหตุให้ไฟลุกลามมาบรรจบกันเข้าใหม่เชื่อหมดแล้วดับไป ด้วยตั้งใจว่า
กระท่อมหญ้าทั้งหลาย อย่าพินาศ ดังนี้ ย่อมควร. การที่ภิกษุจะทำแม้เครื่อง
บาลี เป็น อาลิมเปตุ.

ป้องกัน คือ การถากพื้นดินหรือขุดคูไว้โดยรอบกระท่อมมุงหญ้า โดยประการ
ที่ไฟซึ่งลุกลามมา ไม่ได้เชื้อแล้วจะดับไปเอง ก็ควร และเมื่อไฟลุกลามขึ้น
แล้วเท่านั้น จึงควรทำกิจ มีจุดไฟรับเป็นต้น ทั้งหมดนั้น. เมื่อไฟยังไม่ลุกลาม
ขึ้น พึงใช้อุปสัมบันให้ทำด้วยกบปียโวหาร, และเมื่อจะให้ดับด้วยน้ำ ควร
ใช้น้ำที่ไม่มีตัวสัตว์เท่านั้นรด.

[เรื่องภิกษุสังฆนายเพชฌฆาตให้ประหารคนเดียว]

ในเรื่องตะแลงแกง มีวินัยฉลยดังนี้:- เป็นปาราชิก เพราะคำสั่ง
ประหารครั้งเดียว ฉันทิ, แม้ในคำสั่งเป็นต้นว่า ทวีหิ ปหาเรหิ ก็พึงทราบว่าเป็น
ปาราชิก ฉันทิ. ก็เมื่อภิกษุสั่งว่า ทวีหิ ดังนี้ แม้เมื่อนักโทษถูกนาย
เพชฌฆาตฆ่าตาย ด้วยการประหารครั้งเดียว ชื่อว่าเป็นปาราชิก เพราะยัง
ลงสู่เขตแล้วนั่นเอง. แต่เมื่อนักโทษถูกนายเพชฌฆาตฆ่าตาย ด้วยการประหาร
๓ ครั้ง เป็นผิดที่หมาย. เมื่อถูกฆ่าตาย ในเขตตามที่ กำหนดไว้ หรือในร่วม
ในที่ที่กำหนดไว้ ย่อมไม่ผิดที่หมาย ด้วยประการฉะนี้. แต่ (เมื่อถูกฆ่าตาย)
ในเมื่อล่วงเลยที่กำหนดไว้ ย่อมลักลั่น ในที่ทุกแห่ง, ภิกษุผู้สั่งยอมพ้น,
เพชฌฆาตผู้ฆ่าเท่านั้น มิโทษ. เหมือนอย่างว่านัยที่กล่าวไว้แล้ว ในการ
ประหารหลายครั้ง เป็นฉันทิ ข้อนี้ก็ฉันทิ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นเมื่อภิกษุ
สั่งว่า แม้บรรดาบุรุษทั้งหลาย บุรุษนายหนึ่ง จงฆ่าบุคคลคนหนึ่งให้ตาย
ดังนี้, เมื่อบุคคลนั้น ถูกบุรุษนายหนึ่งนั่นเองฆ่าตาย ภิกษุต้องปาราชิก, เมื่อ
บุคคลนั้น ถูกบุรุษสองนายฆ่าตาย เป็นผิดสังเกต, เมื่อภิกษุสั่งว่า บุรุษ
สองคนจงพากันฆ่าบุรุษคนหนึ่งให้ตาย ดังนี้ เมื่อบุคคลนั้นถูกบุรุษนายหนึ่ง
หรือสองนายฆ่าตาย ภิกษุต้องปาราชิก, เมื่อถูกบุรุษสามนายฆ่าตาย เป็นผิด
สังเกต. เมื่อมีผู้ถาม กล่าวว่า ภิกษุรูปหนึ่ง เอาคาบตัดศีรษะของบุรุษผู้วิ่งไป

โดยเร็วในสนามรบขาด, ตัวกพันธไม่มีศิริษะ ย่อมวิ่งพล่านไป ภิกษุรูปอื่น จึงประหารตัวกพันธไม่มีศิริษะนั้นให้ตกไป, ภิกษุรูปไหนเล่า เป็นปาราชิก ดังนี้. พระเถระจำนวนครั้ง กล่าวแล้วว่า เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ตัดการไป. พระโคตมเถระ ผู้ชำนาญพระอภิธรรม กล่าวแล้วว่า เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ตัดศิริษะ, ในการแสดงเนื้อความแห่งเรื่องนี้ บัณฑิตควรกล่าวเรื่องทั้งหลาย แม้เห็นปานฉะนั้นแล.

[เรื่องภิกษุสั่งให้บุรุษด้วนตี้มเปรียงตาย]

ในเรื่องเปรียง มีวินิจฉัยดังนี้:- เมื่อภิกษุสั่งไม่กำหนดว่าพวกท่าน จงให้บุรุษผู้มือและเท้าด้วนนั้นตี้มเปรียง ดังนี้, เมื่อบุรุษนั้น ถูกพวกญาติ ให้ตี้มเปรียงชนิดใดชนิดหนึ่งตายไป, ภิกษุต้องปาราชิก. แต่เมื่อภิกษุสั่ง กำหนดไว้ว่า จงให้ตี้มเปรียงโค เปรียงกระบือเปรียงแพะ หรือสั่งไว้ว่า จง ให้ตี้มเปรียงที่เย็น เปรียงที่ร้อน เปรียงที่รมควัน ที่ไม่ได้รมควัน เมื่อบุรุษ นั้นถูกพวกญาติให้ตี้มเปรียงชนิดอื่น จากเปรียงที่ภิกษุสั่งไว้ตายไป เป็น ผิดสังเกต.

[เรื่องยอดองพิเศษชื่อโลณะโสจิริกะ]

ในเรื่องยอดองโลณะโสจิริกะ มีวินิจฉัยดังนี้:- เกสัชขนานหนึ่ง ซึ่งปรุงด้วยข้าวทุกชนิด ชื่อว่า โลณะโสจิริกะ. เมื่อเขาจะทำเกสัชขนานนั้น เอาน้ำฝาดแห่งผลสมอ มะขามป้อม และสมอพิเภก ธัญชาติทุกชนิด อปรัณชาติทุกชนิด ข้าวสุกแห่งธัญชาติทั้ง ๗ ชนิด ผลทุกชนิดมีผลกล้วย เป็นต้น ผลไม้ซึ่งงอกในหัวทุกชนิด มีผลแห่งหวาย การเกต และเป้ง เป็นต้น ขึ้นปลาและเนื้อ และเกสัชหลายอย่าง มีน้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือสินเธาว์ เกลือธรรมดา และเครื่องเผ็ดร้อน ๓ ชนิด เป็นต้น แล้วใส่รวมกันลง (โนหม้อ)

ปิดฉาบได้ปากหม้อไว้อย่างดีแล้วเก็บไว้ ๑ ปี ๒ ปี หรือ ๓ ปี ยาโธณะโสจิระกะนั้น กลั่นให้มีสีเหมือนรสน้ำชมพู เป็นเครื่องบริโภคอย่างสนิท (เป็นยาแก้โรคอย่างชะงัด) แห่งบุคคลผู้เป็นโรคลม โรคไอ โรคเรื้อน โรคผอมเหลือง และบานทะโรคเป็นต้น และเป็นเครื่องคั้นภายหลัง แห่งบุคคลผู้รับประทานอาหารแล้ว. เกสัชเป็นเครื่องย่อยอาหารที่บริโภคแล้ว เช่นยาขนานนั้นย่อมไม่มี. ก็ยาโธณะโสจิระกะนั้นนั้น ย่อมควรแก่ภิกษุทั้งหลายแม้ในปัจจุบัน. สำหรับภิกษุผู้อาพาธ จัดเป็นยาตามปกติทีเดียว แต่ผู้ไม่อาพาธต้องผสมกับน้ำจิ้งควร โดยความเป็นเครื่องคั้นและเครื่องบริโภคแล.

ตติยปาราชิกวรรณา ในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

จตุตถปาราชิกกัณฑ์

เรื่องภิกษุพวก ผังแม่น้ำวัคคุมทา

[๒๒๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคาร-
ศาลา ป่ามहांวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ภิกษุมารูปด้วยกัน ซึ่งเคย
เห็นร่วมคบหากัน ๆ จำพรรษาอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา ก็แลสมัยนั้น วัชชี
ชนบท อัดคัดอาหาร ประชาชนหาเลี้ยงชีพฝืดเคือง มีข้าวตายฝอย ต้องมี
สลากซื้ออาหาร ภิกษุสงฆ์จะยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยการถือบาตรแสวงหา ก็ทำ
ไม่ได้ง่าย จึงภิกษุเหล่านั้นติดกันว่า บัดนี้วัชชีชนบทอัดคัดอาหาร ประชาชน
หาเลี้ยงชีพฝืดเคือง มีข้าวตายฝอย ก็มีสลากซื้ออาหาร ภิกษุสงฆ์จะยัง
อัตภาพให้เป็นไปด้วยการถือบาตรแสวงหา ก็ทำไม่ได้ง่าย พวกเราจะพึงเป็น
ผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจะ
ไม่ต้องลำบากด้วยบิณฑบาต ด้วยอุบายอย่างไรหนอ.

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ฝิฉะนั้น พวกเราจง
ช่วยกันอำนวยความสะดวกอันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์เถิด เมื่อเป็นเช่นนั้น
พวกเขาจักมุ่งถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราจักเป็นผู้
พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจักไม่
ลำบากด้วยบิณฑบาต.

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า ไม่ควร ท่านทั้งหลาย จะประโยชน์อะไร
ด้วยการช่วยกันอำนวยความสะดวก อันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์ ท่านทั้งหลาย
ฝิฉะนั้น พวกเราจงช่วยกันนำข้าวสาส์นอันเป็นหน้าที่ทูตของพวกคฤหัสถ์เถิด

เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเขาจกมุงถวยบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราก็จกเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็น ผาสุก และจกไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต.

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย จะประโยชน์อะไร ด้วยการช่วยกันอำนวยความสะดวก อันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์ จะประโยชน์อะไร ด้วยการช่วยกันนำข้าวสาส์นอันเป็นหน้าที่ทูตของพวกคฤหัสถ์ ท่านทั้งหลาย มิฉะนั้น พวกเราก็จกกล่าวชมอุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมฌาน รูปโน้น ได้ทุติยฌาน รูปโน้น ได้ตติยฌาน รูปโน้น ได้จตุตถฌาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน รูปโน้น เป็นพระสกทาคามี รูปโน้นเป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชา ๓ รูปโน้นได้อภิญญา ๖ ดังนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกเขาจกมุงถวยบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราก็จกเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจกไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต.

ภิกษุเหล่านั้น มีความเห็นร่วมกันว่า อาวุโสทั้งหลาย การที่พวกเราพากันกล่าวชมอุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์นี้แหละ ประเสริฐที่สุด แล้วพากันกล่าวชมอุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมฌาน รูปโน้นได้ทุติยฌาน รูปโน้นได้ตติยฌาน รูปโน้นได้จตุตถฌาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน รูปโน้นเป็นพระสกทาคามี รูปโน้นเป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชา ๓ รูปโน้นได้อภิญญา ๖ ดังนี้.

ครั้นต่อมา ประชาชนเหล่านั้นพากันยินดีว่า เป็นลาภของพวกเรา หนอ พวกเราได้ดีแล้วหนอ ที่มีภิกษุทั้งหลายผู้มีคุณพิเศษเห็นปานนี้ อยู่จำ

พรรษา เพราะก่อนแต่นี้ ภิกษุทั้งหลายที่อยู่จำพรรษาของพวกเรา จะมีคุณสมบัติเหมือนภิกษุผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านี้ไม่มีเลย โภชนะชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่บริโภคร่วมด้วยตน ไม่ให้มารดาบิดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต ของเกี่ยวชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่เกี่ยวด้วยตน ไม่ให้มารดาบิดา บุตรภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต ของลิ้มชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่ลิ้มด้วยคน ไฟให้มารดาบิดา บุตรภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต น้ำดื่มชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่ดื่มด้วยคน ไม่ให้มารดาบิดา บุตรภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต จึงภิกษุเหล่านั้น เป็นผู้มีน้ำนวล มีอินทรียผ่องใส มีสีหน้าสดชื่น มีผิวพรรณผุดผ่อง ก็การที่ภิกษุทั้งหลายออกพรรษาแล้วเข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็นประเพณี ครั้นภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาโดยล่วงไตรมาส แล้วเก็บเสนาสนะ ถือบาตรจีวรหลีกไปโดยมรรคาอันจะไปสู่พระนครเวสาลี เทียวจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครเวสาลี ป่ามหาวัน ภูฏาคารศาลา แล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ภิกษุต่างทิศมาเฝ้า

[๒๒๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุผู้จำพรรษาอยู่ในทิศทั้งหลายเป็นผู้หอมชูบชืด มีผิวพรรณหอม เหลืองขึ้น ๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ส่วนภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา เป็นผู้มีน้ำนวล มีอินทรียผ่องใส มีสีหน้าสดชื่น มีผิวพรรณผุดผ่อง ก็การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรง

ปราศรัยกับพระอัครคันตุกะทั้งหลาย นั้นเป็นพุทธประเพณี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัดคุมทาวว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของพวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาตหรือ.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ยังพอทนได้พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้เป็นไปได้พระพุทธเจ้าข้า อนึ่ง พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาตพระพุทธเจ้าข้า.

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลายทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลายย่อมตรัสถามสิ่งทีประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จักทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัดคุมทาวว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต ด้วยวิธีการอย่างไร.

ภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลเนื้อความนั้น ให้ทรงทราบแล้ว.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คุณวิเศษของพวกเรานั้น มีจริงหรือ.

ภ. ไม่มีจริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

[๒๒๕] พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเรอจึงได้กล่าวขมอดุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแห่งท้องเล่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ท้องอันพวกเรอคว้านแล้วด้วยมีดเขียดโคอันคม ยังดีกว่า อันพวกเรอกล่าวขมอดุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์เพราะเหตุแห่งท้อง ไม่ดีเลย ข้อที่เราว่าคินัน เพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้คว้านท้องด้วยมีดเขียดโคอันคมนั้น ฟังถึงความตาย หรือความทุกข์เพียงแก่ตาย ซึ่งมีการกระทำนั้นเป็นเหตุ และเพราะการกระทำนั้นเป็นปัจจัยเบื้องหน้าแต่แตกกายตายไป ไม่ฟังเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนบุคคลผู้กล่าวขมอดุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์นั้น เบื้องหน้าแต่แตกกายตายไป ฟังเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ซึ่งมีการกระทำนี้แลเป็นเหตุ คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวกเรานั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของตนบางพวกผู้เลื่อมใสแล้ว ครั้นแล้ว ทรงกระทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้:-

มหาโจร ๕ จำพวก

[๒๓๐] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย มหาโจร ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก มหาโจร ๕ จำพวกเป็นไฉน.

๑. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย มหาโจรบางคนในโลกนี้ ย่อมปรารถนาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอ เราจักเป็นผู้อันบุรุษร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว ท่องเที่ยวไปในคามนิคมและราชธานีเบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียนตัวเอง ให้ผู้อื่นตัด เผลผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผลผลาญ สมัยต่อมา เขาเป็นผู้อันบุรุษร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่ง แวดล้อมแล้วเที่ยวไปในคามนิคมและราชธานีเบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ตัดเอง ให้ผู้อื่นตัด เผลผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผลผลาญฉันทใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกันแล ย่อมปรารถนาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอ เราจึงจักเป็นผู้อันภิกษุร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เที่ยวจาริกไปในคามนิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิต สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรง ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร สมัยต่อมา เธอเป็นผู้อันภิกษุร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เที่ยวจาริกไปในคามนิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิตสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรงแล้ว ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เภสัชบริขารทั้งหลาย คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๒. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนธรรมวินัยอันตถาคตประกาศแล้ว ย่อมยกตนขึ้น คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๓. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมตามกำจัดเพื่อนพรหมจารี ผู้หมัดจืด ผู้ประพาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์อยู่ด้วยธรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์อันหามูลมิได้ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๔. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมสงเคราะห์เกลี้ยกล่อมคฤหัสถ์ทั้งหลาย ด้วยครุภัณฑ์ ครุบริจารของสงฆ์ คือ อาราม พื้นที่อาราม วิหาร พื้นที่วิหาร เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หม้อโลหะ อ่างโลหะ กระจาดโลหะ กระจะโลหะ มีด ขวาน ฝิง จอบ สว่าน เถาวัลย์ ไม้ไผ่ หน้ำมุงกระต่าย หน้ำปล้อง หน้ำสามัญ ดินเหนียว เครื่องไม้ เครื่องดิน คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๕. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้กล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง นี้จัดเป็นขอมมหาโจร ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ข้อนั้น เพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้น ฉันทก่อนข้าวของชาวแวนแคว้น ด้วยอาการแห่งคนขโมย.

นิกมคคาถา

ภิกษุใด ประกาศตนอันมีอยู่โดยอาการอื่น ด้วยอาการอย่างอื่น โภชนะนั้น อันภิกษุนั้น ฉันทแล้ว ด้วยอาการแห่งคนขโมย
ดูจพรานนกดวงจับนก ฉะนั้น ภิกษุผู้เลวทรามเป็นอันมาก มีผ้า กาสาวะพันคอ มีธรรมทรามไม่ตำรวมแล้ว ภิกษุผู้เลวทรามเหล่านั้น
ย่อมเข้าถึงซึ่งนรก เพราะกรรมทั้งหลายที่เลวทราม ภิกษุผู้ทุศีล

ผู้ไม่ตำรวมแล้ว บริโภคก่อนเหล็กแดงดังเปลวไฟ ประเสริฐกว่า
การนึ่งก่อนข้าวของชาวรัฐจะ จะประเสริฐอะไร.

ทรงบัญญัติปฐมบัญญัติ

[๒๓๑] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา โดยอเนกปริยายแล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยวยาก ความเป็นคน บำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยวง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ทรงกระทำธรรมิกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัตถธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระปฐมบัญญัติ

๔. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตริมนุสสรรม

อันเป็นความรู้ ความเห็น อย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมดจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้เช่นนั้น ได้กล่าวว่ารู้อันเห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเป็นได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคฤหา จบ

เรื่องภิกษุสำคัญว่าได้บรรลุ

[๒๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก สำคัญมรรคผลอันตนยังมีได้เห็นว่าได้เห็น สำคัญมรรคผลอันยังได้ถึงว่าได้ถึง สำคัญมรรคผลอันตนยังมีได้บรรลุว่าได้บรรลุ สำคัญมรรคผลอันตนยังมีได้ทำให้แจ้งว่าได้ทำให้แจ้ง จึงอวดอ้างมรรคผลตามที่สำคัญว่าได้บรรลุ ครั้นต่อมา จิตของพวกเขาเขื่อน้อมไปเพื่อความกำหนดก็มี น้อมไปเพื่อความคัดเคืองก็มี น้อมไปเพื่อความหลงก็มี จึงมีความรังเกียจว่า สิกขาบทอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว แต่พวกเราสำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้เห็นว่าได้เห็น สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ถึงว่าได้ถึง สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้บรรลุว่าได้บรรลุ

สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ทำให้แจ้งว่าได้ทำให้แจ้ง จึงอวดอ้างมรรคผลตามที่สำคัญว่าได้บรรลุ พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกรรมงหนอ แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ท่านพระอานนท์ ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า มีอยู่เหมือนกัน อานนท์ ข้อที่ภิกษุทั้งหลายสำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้เห็นว่าได้เห็น สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ถึงว่าได้ถึง สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้บรรลุว่าได้บรรลุ สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ทำให้แจ้งว่าได้ทำให้แจ้ง จึงอวดอ้างมรรคผลตามที่สำคัญว่าได้บรรลุ แต่ข้อนั้นนั่นแล เป็นอภัพพหาริก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับตั้งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๔. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม อันเป็นความรู้ ความเห็น อย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้เช่นนั้น ได้กล่าวว่ามี ไม่เห็นเช่นนั้น ได้กล่าวว่ามี ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

เรื่องภิกษุสำคัญว่าได้บรรลุ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๓๓] บทว่า **อนึ่ง...ใด** ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด มีการทำงาน
อย่างไร มีชาติอย่างไร มีชื่ออย่างไร มีโคตรอย่างไร มีปกติอย่างไร มี
ธรรมเนียมอยู่อย่างไร มีอารมณ์อย่างไร เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม
เป็นมัชฌิมะก็ตาม นี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า **อนึ่ง...ใด**.

บทว่า **ภิกษุ** ความว่า ที่ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ชื่อว่า
ภิกษุ เพราะอรรถว่า ประพฤติภิกขาจริยวัตร ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า
ทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว ชื่อว่า **ภิกษุ** โดยสมญา ชื่อว่า **ภิกษุ** โดยปฏิญญา ชื่อว่า **ภิกษุ**
เพราะอรรถว่า เป็นเอหิภิกษุ ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า
เป็นผู้อุปสมบทแล้วด้วยไตรสรณคมน์ ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นผู้เจริญ
ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า มีศีลธรรม ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า
เป็นพระเสขะ ชื่อว่า **ภิกษุ** เพราะอรรถว่า เป็นพระอเสขะ ชื่อว่า **ภิกษุ**
เพราะอรรถว่า เป็นผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยฉัตตจิตตุด-
การณ อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ บรรดาผู้ที่ชื่อว่าภิกษุเหล่านั้น ภิกษุนี้ใด
ที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยฉัตตจิตตุดการณ อันไม่กำเริบ
ควรแก่ฐานะ ภิกษุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ว่า **ภิกษุ** ในอรรถนี้.

บทว่า **ไม่รู้เฉพาะ** คือ **ไม่รู้** ไม่เห็น กุศลธรรมในตน ซึ่งไม่มี
ไม่เป็นจริง ไม่ปรากฏ ว่าข้าพเจ้ามีกุศลธรรม.

บทว่า **อุตริมนุสสรณ** ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ
ญาณทัสสนะ มรรคภาวนา การทำให้แจ้งซึ่งผล การละกิเลส ความเปิดจิต
ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่า.

บทว่า น้อมเข้ามาในตน ได้แก่ น้อมกุศลธรรมเหล่านั้นเข้ามาในตน หรือน้อมตนเข้าไปในกุศลธรรมเหล่านั้น.

บทว่า ความรู้ ได้แก่ วิชชา ๓.

บทว่า ความเห็น โดยอธิบายว่า อันใดเป็นความรู้ อันนั้นเป็น ความเห็น อันใดเป็นความเห็น อันนั้น เป็นความรู้.

บทว่า กล่าวอวด คือ บอกแก่สตรี บุรุษ คฤหัสถ์หรือบรรพชิต.

คำว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนั้น ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ความว่า ข้าพเจ้า รู้ธรรมเหล่านี้ ข้าพเจ้าเห็นธรรมเหล่านั้น อนึ่ง ข้าพเจ้ามีธรรมเหล่านี้ และ ข้าพเจ้าเห็นชัดในธรรมเหล่านี้.

[๒๓๔] บทว่า ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น คือ เมื่อขณะคราวครุหนึ่งที ภิภษุกกล่าวอวดนั้นผ่านไปแล้ว.

บทว่า อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตาม คือ มีบุคคลเชื่อในสิ่งที่ภิภษุ ปฏิญาณแล้ว โดยถามว่า ท่านบรรลุอะไร ได้บรรลุด้วยวิธีไร เมื่อไร ที่ไหน ท่านละกิเลสเหล่าไหนได้ ท่านได้ธรรมหมวดไหน.

บทว่า ไม่ถือเอาตาม คือ ไม่มีใคร ๆ พுகถึง.

บทว่า ต้องอาบัติแล้ว ความว่า ภิภษุมีความอยากอันลามก อัน ความอยากครอบงำแล้ว พุกอวดอุตริมนุสสรธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง ย่อมเป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก.

บทว่า มุ่งความหมจด คือ ประสงค์จะเป็นคฤหัสถ์ หรือประสงค์ จะเป็นอุบายสก หรือประสงค์จะเป็นอารามิก หรือประสงค์จะเป็นสามเณร.

คำว่า แน่ท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็น อย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น ความว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ธรรมเหล่านั้น ข้าพเจ้า

ไม่เห็นกรรมเหล่านั้น อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีกรรมเหล่านั้น และข้าพเจ้าไม่เห็นชัด
ในกรรมเหล่านี้.

คำว่า ข้าพเจ้าพูดพล่อยๆ เป็นเท็จเปล่าๆ ความว่า ข้าพเจ้า
พูดพล่อยๆ พูดเท็จ พูดไม่จริง พูดสิ่งที่ไม่มี ข้าพเจ้าไม่รู้ได้พูดแล้ว.

บทว่า เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ ก็อ ยกเสียแต่เข้าใจว่าตนได้
บรรลุ.

[๒๓๕] บทว่า แม้ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบถึงภิกษุรูป
ก่อน ๆ.

บทว่า เป็นปาราชิก ความว่า ดันตาลมียอดคั่วแล้ว ไม่อาจจะ
งอกอีก ชื่อแม่จันใด ภิกษุ ก็ฉันนั้นแหละ มีความอยากอันลามก อันความ
อยากครอบงำแล้ว พูดอวดอุตริมนุสสรธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง
ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร เพราะฉะนั้น พระผู้มี-
พระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า ทาสังวาสมิได้ ความว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่ กรรมที่
พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นั้นชื่อว่า
สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุนั้น เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสว่า ทาสังวาสมิได้.

บทภาษณีย์

[๒๓๖] ที่ชื่อว่า อุตริมนุสสรธรรม ได้แก่ ๑. ฌาน ๒. วิโมกข์
๓. สมาธิ ๔. สมาบัติ ๕. ญาณทัสสนะ ๖. มรรคภาวนา ๗.
การทำให้แจ้งซึ่งผล ๘. ภาระกิเลส ๙. ความเปิดจิต ๑๐. ความ
ยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่า.

ที่ชื่อว่า ฌาน ได้แก่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน.

ที่ชื่อว่า วิโมกข์ ได้แก่ สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิต
วิโมกข์.

ที่ชื่อว่า สมาธิ ได้แก่ สุญญตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ.

ที่ชื่อว่า สมาบัติ ได้แก่ สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิต-
สมาบัติ.

ที่ชื่อว่า ญาณ ได้แก่ วิชชา ๓.

ที่ชื่อว่า มรรคภาวนา ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อธิ
บาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘.

ที่ชื่อว่า การทำให้แจ้งซึ่งผล ได้แก่การทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล
การทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล การทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล การทำให้แจ้งซึ่ง
อรหัตผล.

ที่ชื่อว่า การละกิเลส ได้แก่การละราคะ การละโทสะ การละโมหะ.

ที่ชื่อว่า ความเปิดจิต ได้แก่ความเปิดจิตจากราคะ ความเปิดจิต
จากโทสะ ความเปิดจิตจากโมหะ

ที่ชื่อว่า ความยินดีในเรือนอันว่างเปล่า ได้แก่ความยินดียิ่ง
ในเรือนอันว่างเปล่าด้วยปฐมฌาน ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่าด้วย
ทุติยฌาน ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่าด้วยตติยฌาน ความยินดียิ่งในเรือน
อันว่างเปล่าด้วยจตุตถฌาน.

สุทธกถา

ปฐมกถา

[๒๓๗] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้วด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๔ อย่างคือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๓๘] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานอยู่ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานอยู่ ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานอยู่ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานอยู่ ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ ความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานอยู่ ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๓๙] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมฌานได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมฉนได้แล้ว ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมฉนได้แล้ว ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมฉนได้แล้ว ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมฉนได้แล้ว ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๖ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๔๐] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฉน ด้วยอาการ ๓ อย่างคือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฉน ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ด้วยอาการ ๕
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ด้วยอาการ ๖ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ด้วยอาการ ๗
อย่างคือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูก
ใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๔๑] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฌานด้วย
อาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฌาน ด้วยอาการ ๔
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฌาน ด้วยอาการ ๕
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฉน ด้วยอการ ๖
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครันกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฉน ด้วยอการ ๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครันกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูก
ใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๔๒] ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมฉนข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว
ด้วยอการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครันกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมฉนข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอการ
๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครันกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมฉนข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอการ
๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครันกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมฉนข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอการ
๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครันกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[ปฐมฌานนี้นักปราชญ์ให้พิสดารแล้ว ฉันทิใด แม้ฌานทั้งมวลก็พึงให้พิสดาร ฉันทินัน]

ทุติยฌาน

[๒๔๓] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าทุติยฌานได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ * คำนี้พึงเห็นว่า คัมภีร์ของชาวยุโรป ระบุว่าในวาระสุดท้ายของฌานนอกนี้ ส่วนคัมภีร์ของชาวเรา คัมภีร์ของพม่า และมอญ ระบุว่าไว้ดังนี้.

แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ทุติยฆาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบ็องตันเชอรู้ว่ จัก
ก่่าวเท็จ ๒ ก่าล้งก่่าว ก็รู้ว่ก่่าวเท็จ ๓ ครันก่่าวแล้ว ก็รู้ว่ก่่าวเท็จ
แล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ฆ่านาญทุติยฆาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบ็องตันเชอรู้ว่
จักก่่าวเท็จ ๒ ก่าล้งก่่าว ก็รู้ว่ก่่าวเท็จ ๓ ครันก่่าวแล้ว ก็รู้ว่ก่่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่่าวเท็จว่า ทุติยฆานข้าพเจ้าทำให้เง็งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบ็องตันเชอรู้ว่
จักก่่าวเท็จ ๒ ก่าล้งก่่าว ก็รู้ว่ก่่าวเท็จ ๓ ครันก่่าวแล้ว ก็รู้ว่ก่่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ตติยฆาน

ภิกษุอยู่ ก่่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฆานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบ็องตันเชอรู้ว่ จัก
ก่่าวเท็จ ๒ ก่าล้งก่่าว ก็รู้ว่ก่่าวเท็จ ๓ ครันก่่าวแล้ว ก็รู้ว่ก่่าวเท็จ

แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าตติยฌานได้แล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ตติยฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญตติยฌาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ตติยฆานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

จตุตถฆาน

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฆานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง
... ๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฆานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าจตุตถฆานแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้จตุตถฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญจตุตถฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า จตุตถฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธวิโมกข์

สุญญตวิโมกข์

[๒๔๔] ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตวิโมกข์แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตวิโมกข์อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสู่สุญญตวิโมกข์ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสุญญตวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่าสุญญตวิโมกข์ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า

จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนิมิตตวิโมกข์

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนิมิตตวิโมกข์ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ๕ ...อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนิมิตตวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น

เธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้อ่า
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอนิมิตตวิโมกข์ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าว
แล้ว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า อนิมิตตวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้อ่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อัปป์ณิหิตวิโมกข์

ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปป์ณิหิตวิโมกข์แล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ กำล้งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้อ่า
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปป์ณิหิตวิโมกข์อยู่ ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น

เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอภัยโทษวิโมกข์ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อภัยโทษวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานอภัยโทษวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อภัยโทษวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธกสมาริ

สุญญตสมาริ

[๒๔๕] ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาริแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาริอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสู่สุญญตสมาริได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตสมาริ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสุญญตสมาธิ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สุญญตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนิมิตตสมาธิ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนิมิตตสมาธิได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนิมิตตสมาธิ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอนิมิตตสมาธิ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนิมิตตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อัปฺปณฺ्हิตสมฺมาธิ

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปฺปณฺ्हิตสมฺมาธิแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปฺปณฺ्हิตสมฺมาธิอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอัปฺปณฺ्हิตสมฺมาธิได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อัปฺปณฺ्हิตสมฺมาธิ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอัปคณิตสมาธิ ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . . ๔ อย่าง . . . ๕ อย่าง . . . ๖ อย่าง . . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อัปคณิตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . . ๔ อย่าง . . . ๕ อย่าง . . . ๖ อย่าง . . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธกิตสมาบัติ

สุญญตสมาบัติ

[๒๔๖] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาบัติแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . . ๔ อย่าง . . . ๕ อย่าง . . . ๖ อย่าง . . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาบัติอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . . ๔ อย่าง . . . ๕ อย่าง . . . ๖ อย่าง . . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสุญญตสมาบัติได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเชอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตสมาบัติ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเชอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสุญญตสมาบัติ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเชอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่กล่าวเท็จว่า สุญญตสมาบัติข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้วด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเชอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนิมิตตสมาบัติ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนิมิตตสมาบัติได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนิมิตตสมาบัติ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอนิมิตตสมาบัติ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนิมิตตสมาบัติข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อัปณิหิตสมาบัติ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปณิหิตสมาบัติแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปณิหิตสมาบัติอยู่ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอัปนิหิตสมาบัติได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อัปนิหิตสมาบัติ ด้วย อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอัปนิหิตสมาบัติ ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อัปนิหิตสมาบัติข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธินิคม ญาณทัสสนะ

วิชา ๓

[๒๔๗] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าวิชา ๓ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้วิชา ๓ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญวิชา ๓ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิชา ๓ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ มรรคภาวนา

สติปัฏฐาน

[๒๔๘] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้

ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่อว่าเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสติปัญฐาน ๔ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่อว่าเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สติปัญฐาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่อว่าเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสติปัญฐาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ ก่อว่าเท็จว่า สติปัญฐาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สัมมัตตปธาน ๔

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมัตตปธาน ๔ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๒ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมัตตปธาน ๔ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสัมมัตตปธาน ๔ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สัมมัตตปธาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสัมมัตต ๔ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า สัมมัตต ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ก็ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่าฯ. กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อิทธิบาท ๔

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าได้เข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ อยู่ ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอิทธิบาท ๔ ได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อิทธิบาท ๔ ด้วยอาการ ๓
อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอิทธิบาท ๔ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อิทธิบาท ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อินทรีย์ ๕

[๒๔๕] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอินทรีย์ ๕ ได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้อง
ต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอ
รู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอินทรี ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ ๓ ครั้กล่าวแล้ว ก็รู้ว่กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อินทรี ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ ๓ ครั้กล่าวแล้ว ก็รู้ว่กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ผละ ๕

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าผละ ๕ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ ๓ ครั้กล่าวแล้ว ก็รู้ว่กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าผละ ๕ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ ๓ ครั้กล่าวแล้ว ก็รู้ว่กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าพละ ๕ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้พละ ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานูพละ ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า พละ ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

โพชฌงค์ ๗

[๒๕๐] ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าโพชฌงค์ ๗ ได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้อง
ต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้โพชฌงค์ ๗ ด้วยอาการ ๓
อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง คืออาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญโพชฌงค์ ๗ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า โพชฌงค์ ๗ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อริยมรรคมีองค์ ๘

[๒๕๑] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๕ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ อริยผล

โสดาปัตติผล

[๒๕๒] ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าโสดาปัตติผลได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง .. ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้โสดาปัตติผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญโศคาปัตติผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า โศคาปัตติผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สกทาคามีผล

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สกทาคามิผลได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สกทาคามิผล ด้วยอาการ ๓
อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอ
รู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสกทาคามิผล ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สกทาคามิผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนาคามีผล

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนาคามีผลได้แล้ว ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนาคามีผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชานาณอนาคามีผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนาคามีผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง .. ๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อรหัตผล

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอรหัตผลได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อรหัตผล ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานูอรหัตผล ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ กล่าวเท็จแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อรหัตผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธินิคม การละกิเลส

สละราคะ

[๒๕๓] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าตายแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าพ้นแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าละแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสลัดแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าเพิกแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง .. ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สละโทษะ

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า โทษะข้าพเจ้าสละแล้ว ... คายแล้ว ... ฟันแล้ว ... ละแล้ว ... สลัดแล้ว ... เพิกแล้ว ... ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลั้กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สละโมหะ

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ... คายแล้ว ... พันแล้ว ... ละแล้ว ... สลัดแล้ว ... เพิกแล้ว ... ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธริกะ ความเปิดจิต

เปิดจากราคะ

[๒๕๔] ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

เปิดจากโทสะ

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

เปิดจากโมหะ

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ จบ

ขันธจกักร

ปฐมฌาน-ทุติยฌาน

[๒๕๕] ๑. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้ แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและทุติยฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-ตติยฌาน

๒. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและตติยฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า

กล่าวเท็จแล้ว ๔ อํพรางความเห็น ๕ อํพรางความถูกใจ ๖ อํพรางความ
ชอบใจ ๗ อํพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-จตุตถฌาน

๓. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและจตุตถฌาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อํพรางความเห็น ๕ อํพรางความถูกใจ ๖ อํพราง
ความชอบใจ ๗ อํพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สุญญตวิโมกข์

[๒๕๖] ๔. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อํพรางความเห็น ๕ อํพรางความถูกใจ
๖ อํพรางความชอบใจ ๗ อํพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อนิมิตตวิโมกข์

๕. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ..๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น

เธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลิ่งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้อ่า
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฃณ-อัปปลิหิตวิโมกข์

๖. ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้
ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฃณและอัปปลิหิตวิโมกข์ ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลิ่งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้อ่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฃณ-สุญญตสมาธิ

[๒๕๘] ๗. ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฃณและสุญญตสมาธิ
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้อ่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลิ่งกล่าว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าว
แล้ว ก็รู้อ่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฃณ-อนิมิตตสมาธิ

๘. ภิกษุรู้อ่าอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฃณและอนิมิตตสมาธิ ด้วยอาการ

๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อัปฺปณฺหิตสมาริ

๘. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอัปฺปณฺหิตสมาริ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-วิหชา ๓

[๒๕๘] ๑๐. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่
เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสุญญตสมาบัติ
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อนิมิตตสมาบัติ

๑๑. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติ ด้วย

อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อัปณิหิตสมาบัติ

๑๒. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอัปณิหิตสมาบัติ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-วิชา ๓

[๒๕๘] ๑๓. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่
เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและวิชา ๓
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สติปัฏฐาน ๔

[๒๖๐] ๑๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้
แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๘ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สัมมัตตปธาน ๔

๑๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสัมมัตตปธาน ๔ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อิทธิบาท ๔

๑๖. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็
รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อินทรีย์ ๕

[๒๖๑] ๑๗. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - พละ ๕

๑๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและพละ ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌานโพชฌงค์ ๗

[๒๖๒] ๑๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อริยมรรคมืองค์ ๘

[๒๖๓] ๒๐. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอริยมรรคมืองค์ ๘ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - โสดาปัตติผล

[๒๖๔] ๒๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและโสดาปัตติผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สกทาคามิผล

๒๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสกทาคามิผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - อนาคติมผล

๒๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนาคติมผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - อรหัตผล

๒๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สละระคะ

[๒๖๕] ๒๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และระคะ ข้าพเจ้า สละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สละโทสะ

๒๖. ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และโทสะ ข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สละโมหะ

๒๗. ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และโมหะ ข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - เปิดจากราคะ

[๒๖๖] ๒๘. ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้า เปิดจากราคะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - เปิดจากโทสะ

๒๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจาก โทสะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌานเปิดจากโมหะ

๓๐. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจาก โมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ขัณฑจักร จบ

พัทธจักร

[๒๖๗] ๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งทุติยฌานและตติยฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ

๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

๒. ทุติยฆานและจตุตถฆาน	ต้องอาบัติปาราชิก.
๓. ทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์	ต้องอาบัติปาราชิก.
๔. ทุติยฆานและอนิมิตตวิโมกข์	ต้องอาบัติปาราชิก.
๕. ทุติยฆานและอัปปณิหิตวิโมกข์	ต้องอาบัติปาราชิก.
๖. ทุติยฆานและสุญญตสมาธิ	ต้องอาบัติปาราชิก.
๗. ทุติยฆานและอนิมิตตสมาธิ	ต้องอาบัติปาราชิก.
๘. ทุติยฆานและอัปปณิหิตสมาธิ	ต้องอาบัติปาราชิก.
๙. ทุติยฆานและสุญญตสมาบัติ	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๐. ทุติยฆานและอนิมิตตสมาบัติ	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๑. ทุติยฆานและอัปปณิหิตสมาบัติ	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๒. ทุติยฆานและวิชา ๓	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๓. ทุติยฆานและสติปฏิฐาน ๔	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๔. ทุติยฆานและสัมมัมปธาน ๔	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๕. ทุติยฆานและอิทธิบาท ๔	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๖. ทุติยฆานและอินทรีย์ ๕	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๗. ทุติยฆานและพละ ๕	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๘. ทุติยฆานและโพชฌงค์ ๗	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๙. ทุติยฆานและอริยมรรคมีองค์ ๘	ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๐. ทุติยฆานและโศคาปัตติผล	ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๑. ...ทุติยฆานและสกทาคามีผล... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๒. ...ทุติยฆานและอนาคามีผล... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๓. ...ทุติยฆานและอรหัตผล... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๔. ...ทุติยฆานและระคะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๕. ...ทุติยฆานและโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๖. ...ทุติยฆานและโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๗. ...ทุติยฆานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ ... ต้องอาบัติ
ปาราชิก.
๒๘. ...ทุติยฆานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ... ต้องอาบัติ
ปาราชิก.
๒๙. ...ทุติยฆานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ... ต้องอาบัติ
ปาราชิก.
๓๐. ... ทุติยฆานและปฐมฆาน ... ต้องอาบัติปาราชิก.

พัทธจักร จบ

พัทธจักรเอกมุถกนัย ท่านตั้งอุตริมนุสสรรมข้อหนึ่ง ๆ เป็นมูลแล้ว
เวียนไปโดยวิธีนี้ นี้ท่านย่อไว้.

พัทธจักร เอกมุถกนัย

[๒๖๘] ๑. ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ
และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง

- ซึ่งปฐมฌานด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...
๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.
๒. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งทุติยฌาน ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๓. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งตติยฌาน ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๔. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งจตุตถฌาน ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๕. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสุญญตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๖. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอนิมิตตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๗. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอัปณิหิตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๘. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสุญญตสมาธิ ... ไม่ต้อง ปาราชิก.
๙. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอนิมิตตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๐. ภิกษุรู้ที่อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอัปณิหิตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสุญญตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอนิมิตตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอัปณิหิตสมาบัติ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโรหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งวิชา ๓ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสติปัญญา ๔ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสัมมัตตธาน ๔ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่ จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอินทรีย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งพละ ๕ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งโพชฌงค์ ๗ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๒. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งโศดาปัตติผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๓. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งสกทาคามีผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๔. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอนาคามีผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๕. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอรหัตผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๖. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และระคะข้าพเจ้าสละ
แล้ว ภายแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๗. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และโทสะ ข้าพเจ้า
สละแล้ว ภายแล้ว.. ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๘. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และโมหะ ข้าพเจ้า
สละแล้ว ภายแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๙. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และจิตของข้าพเจ้า
เปิดจากราคะ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๓๐. ภิกษุรู้ที่อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และจิตของข้าพเจ้า
เปิดจากโทสะ... ต้องอาบัติปาราชิก.

พัทธจักร เอกมูลกนัย

มีอุตรินุสธรรมข้อหนึ่งเป็นมูล ที่ท่านย่อไว้ จบ

[๒๖๕] พัทธจักร ทมูลกนัย มีอุตรินุสธรรม ๒ ข้อเป็นมูลก็ดี
ติมูลกนัย มีอุตรินุสธรรม ๓ ข้อเป็นมูลก็ดี จตุมูลกนัย มีอุตรินุส-

ธรรม ๔ ข้อเป็นมูลก็ดี ปัญจมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๕ ข้อเป็นมูลก็ดี
จมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๖ ข้อเป็นมูลก็ดี สัตตมูลกนัย มีอุตริมนุ-
สธรรม ๗ ข้อเป็นมูลก็ดี อัญญมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๘ ข้อเป็นมูลก็ดี
นามมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๙ ข้อเป็นมูลก็ดี ทสมมูลกนัย มีอุตริมนุส-
ธรรม ๑๐ ข้อเป็นมูลก็ดี บัณฑิตพึงให้พิสดารเหมือนพัทธจักรเอกมูลกนัย
ดั่งที่ให้พิสดารแล้วนั้นเถิด.

พัทธจักร สัพพมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรมทุกข้อเป็นมูล ดังต่อไปนี้:-

พัทธจักร สัพพมูลกนัย

[๒๓๐] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน
จตุตถฌาน สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์ สุญญตสมาธิ
อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิต-
สมาบัติ วิชชา ๓ สติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕
พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ โสคาปัตติผล สกทาคามีผล
อนาคามีผล อรหัตผล รากะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ จิตของ
ข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ

แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

พัทธจักร สัพพมูลกนัย จบ

สุทธกวารกถา จบ

ขันตจักร แห่งนิกเขปบท วัตถุนิสสารกะ

[๒๓๒] ๑. ภิกษุรู้ที่อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานแล้ว
ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าตติยณานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔
อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเชอรู้ว่ จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำล้งกล่าว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าตติยณานแล้ว ...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าจตุตถณานแล้ว ...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าสุญญตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่อุญจตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย

๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่อุญจตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมัปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

ขัณฑจักร แห่งนิกเขปบท วัตถุนิสสารกะ จบ

พัทธจักร เอกมูลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มโฏคฺคิรมนุสสรรมขื้อหนึ่งเป็นมุล

[๒๗๒] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว
ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔
อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครัน้กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่ ...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว ... เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่ ...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสุญญตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพลละ ๕ แล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร เอกมุลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มีอุตรินุสธรรมข้อหนึ่งเป็นมูล จบ

มูลแห่งพัทธจักรข้อที่ท่านย่อไว้

[๒๗๓] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจาก โมหะดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว

๑๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัญฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมัมปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว... เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว
... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล้อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว
ปล้อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล้อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร เอกมุลกนัย แห่งวัดอุทตฺตนิสสารกะ ที่ท่านย่อไว้จบ

ขัณฑจักรทมูลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มีอุตรिमุสธรรม ๒ ข้อเป็นมูล

[๒๓๔] ๑. ภิกษุรู้ที่อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และทุติยฌานแล้ว ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและทุติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่ จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่กล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและจตุตถฌาน แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้ที่อยู่...แต่กล่าวเท็จว่ ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ อาบัติถุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและวิชชา ๓ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๘ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสัมมัปปธาน ๔ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอินทริย์ ๕ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและพละ ๕ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโศคา-
ปัตติผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุกถัจฉัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสกทา-
คามิผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุกถัจฉัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนา-
คามิผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุกถัจฉัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอรหัตผล
แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติ
อุกถัจฉัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และระคะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และโทสะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุกถัจฉัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และโมหะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุกถัจฉัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

ฉันทจกักร ทุมลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ
มีอุตรินนุสธรรม ๒ ข้อ เป็นมุล จบ

พัทธจกักร ทุมลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ
มีอุตรินนุสธรรม ๒ ข้อเป็นมุล

[๒๗๕] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่ ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌาน และตติยฌานแล้ว ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...
...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๑. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล้อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร ทุมูลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มีอุตรินุสสรกรรม ๒ ข้อเป็นมูล จบ

พัทธจักร ทุมูลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

ที่ท่านย่อไว้

[๒๓๖] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจาก โทสะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตวิโมกข์แล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาธิแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย..

๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญุตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัญฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว... เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...
... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร ทุมลกันย์ มีอุตรินุสธรรม ๒ ข้อเป็นมูล

แห่งวัตถุนิสสารกะ ที่ท่านย่อไว้ จบ

[๒๓๗] พัทธจักรแห่งวัตถุนิสสารกะ มีอุตริมนุสธรรม ๓ ชื่อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๔ ชื่อเป็นมูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๕ ชื่อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๖ ชื่อเป็นมูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๗ ชื่อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๘ ชื่อเป็นมูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๙ ชื่อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสธรรม ๑๐ ชื่อเป็นมูลก็ดี บัณฑิตพึงทำ ให้เหมือน
พัทธจักร แม้มีอุตริมนุสธรรมข้อหนึ่ง ๆ เป็นมูล แห่งนิกเขปบททั้งหลาย
ที่กล่าวไว้แล้วจะนั้น พึงให้พิสดารเหมือนพัทธจักร มีอุตริมนุสธรรมข้อ
หนึ่งเป็นมูล ที่ท่านให้พิสดารแล้วนั้นเถิด

พัทธจักร สัพพมูลกนัย

มีอุตริมนุสธรรมทุกข้อเป็นมูล ดังนี้:-

[๒๓๘] ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน ทุติย-
ฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อปฺปณฺหิตวิโมกข์
สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อปฺปณฺหิตสมาบัติ วิชา ๓ สติปัฏฐาน ๔
สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชณฺค์ ๗ อริยมรรค
มีองค์ ๘ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตผลแล้ว ราคะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
โทสะ ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว โมหะ ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สละแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ
และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว

ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

พัทธจักร สัพพมูลกนัย จบ

จักรเปยยาลแห่งวัตถุนิสสารกะ จบ

วัตถุกามวารกถา จบ

ปัจฉยปฏิสังยุตวารกถา เปยยาล ๑๕ หมวด

ปัจฉยตทจนวาร ๕ หมวด

[๒๓๕] ๑. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...
๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...
ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุธัญญตวิโมกข์ ... อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณิหิต-
วิโมกข์ ... สุธัญญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปปณิหิตสมาธิ ... สุธัญญตสมาบัติ
... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณิหิตสมาบัติ ... วิชา ๓ ... สติปัญญา ๔ ...
สัมมปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕ ... พละ ๕ ... โพชฌงค์ ๗ ...

อริยมรรคมืองค์ ๘ ... โสดาปัตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคามิผล ...
อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...
๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน รากะ ภิกษุนั้น
สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...
โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๘ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้น เปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉนใน
สุตตฉน... ซึ่งทุติยฉนในสุตตฉน... ซึ่งตติยฉนในสุตตฉน... ซึ่ง
จตุตถฉนในสุตตฉน... ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง
...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๘๐] ๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฉนในสุตตฉน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง
...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฉน...
ตติยฉน...จตุตถฉน... สุตตฉนวิโมกข์... อนิมิตตวิโมกข์... อัปปณิหิต-
วิโมกข์... สุตตฉนสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อัปปณิหิตสมาธิ.. สุตตฉน-
สมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปปณิหิตตสมาบัติ...วิชา ๓ .. สติปัญญา
๔ ... สัมมปปธาน ๔...อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕ ... พลละ ๕ ... โภชนงค์
๗ ... อริยมรรคมืองค์ ๘ ... โสคาปัตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคามิผล

...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนุ่งห่มจีวรของท่าน รากะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนุ่งห่มจีวรของท่าน จิตของภิกษุนั้น เปิดจากรากะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนุ่งห่มจีวรของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานใน

สุญญาการ ... ซึ่งทุติยฆานในสุญญาการ ... ซึ่งตติยฆานในสุญญาการ ... ซึ่ง
จตุตถฆานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดบริโภคบิณฑบาตของท่าน ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ปฐมฆาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดบริโภคบิณฑบาตของท่าน ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ทุติยฆาน...ตติยฆาน...จตุตถฆาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์...
อัปป์นิตตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปป์นิตตสมาธิ...
สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปป์นิตตสมาบัติ...วิชา ๓...สติ-
ปัญญา ๔...สัมมัปปธาน ๕...อิทธิบาท ๔...อินทรีย์...๕ พละ ๕...
โพชฌงค์ ๗...อริยมรรคมีองค์ ๘...โศดาปัตตติผล...สกทาคามีผล...
อนาคามีผล...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว

ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโกคบิณฑบาตของท่าน รากะ ภิกษุ
นั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...
โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโกคบิณฑบาตของท่าน จิตของ
ภิกษุนั้นเปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิด
จากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโกคบิณฑบาตของท่าน ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉาน
ในสุญญาการ... ซึ่งทุติยฉานในสุญญาการ... ซึ่งตติยฉานในสุญญาการ...

ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งทุกขฌาน ... ตติยฌาน... จตุตถฌาน... สุญญตวิโมกข์... อนิมิตตวิโมกข์... อปฺปณฺหิตวิโมกข์... สุญญตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อปฺปณฺหิตสมาธิ... สุญญตสมาบัติ... อนิมิตตสมาบัติ... อปฺปณฺหิตสมาบัติ... วิชา ๓... สติปฏฺฐาน ๔... สัมมปฺปธาน ๔... อธิธมฺมา ๔... อินทริย์ ๕... พละ ๕... โภชณฺก ๗... อริยมรรคมีองค์ ๘... โสดาปตติผล... สกทาคามิผล... อนาคามิผล... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น

๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญาคาร ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร ... ซึ่งตติยฌานในสุญญาคาร... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... อย่าง ...๕ อย่าง ...

๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๕. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของ
ภิกษุไข้ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...

๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไข้ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งทุกขฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุนฺณญตวิโมกข์
อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณฺหิตวิโมกข์ ... สุนฺณญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ...
อัปปณฺหิตสมาธิ ... สุนฺณญตสมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณฺหิตสมาบัติ
... วิชชา ๓ ... สติปัฏฐาน ๔ ... สัมมัปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ...

อินทริย์ ๕ ... พละ ๕ ... โภชณฺงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปัตตติผล ...
สกทาคามิผล อนาคตผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...
๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลัง
กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไข้ของท่าน รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว. ถอนแล้ว ... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ...
๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไข้ของท่าน จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไข้ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้งซึ่งปฐมฌานในสุญญาการ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาการ... ซึ่งตติย-
ฌานในสุญญาการ... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าว

เท็จ ๒ กำลักล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปัจฉิตตวจนวาร จบ

กรณวจนวาร ๕ หมวด

๑. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุใดอาศัยแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งปฐม-
ฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลักล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุใดอาศัยแล้ว ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน
... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์...อัปปณิหิต-
วิโมกข์... สุนฺญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ... อัปปณิหิตสมาธิ... สุนฺญต-
สมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ... อัปปณิหิตสมาบัติ ... วิชา ๓ ... สติปัฏ-
ฐาน ๔ ... สัมมัปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕ ... พละ ๕
โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสดาปัตตติผล ... สกทาคามีผล ...
อนาคามีผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง

๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุโคอาศัยแล้ว รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ...โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุโคอาศัยแล้ว จิตของ ภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้น เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุโคอาศัยแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐม-

ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ พรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว รากะ
ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้ง กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว จิตของ
ภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน
ในสุญญาการ ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาการ ... ซึ่งตติยฌานในสุญญาการ ...

ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคตบรีโภคแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคตบรีโภคแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...ตติยฌาน...จตุตถฌาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปณิหิตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปณิหิตสมาธิ...สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ ... อัปณิหิตสมาบัติ ... วิชชา๓ ... สติ-ปัฏฐาน ๔ ... สัมมปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕ ... พละ ๕ โภชณกัม ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปัตตติผล ... สกทาคามิผล...อนาคามิผล...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น

๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว
ราคะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุ
นั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌานในสุญญาการ ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาการ ... ซึ่งตติยฌานใน
สุญญาการ ... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง

... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...ตติยฌาน... จตุตถฌาน... สุธญญตวิโมกข์... อนิมิตตวิโมกข์ ... อปฺปนฺนิตตวิโมกข์... สุธญญตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อปฺปนฺนิตตสมาธิ ... สุธญญตสมาบัติ ...อนิมิตตสมาบัติ... อปฺปนฺนิตตสมาบัติ ...วิชา ๓... สติปฏิฐาน ๔ ... สัมมปฺปธาน ๔ ...อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ... พละ ๕ ... โภขณฺงคฺ ๗ ... อริยมรรคมีองคฺ ๘ ... โสคาปตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคตคามิผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น

๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว รากะ
ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อ เขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว จิต
ของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เขาใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ปฐมฌานในสุญญาการ ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาการ ... ซึ่งตติยฌานใน
สุญญาการ...ซึ่งจตตฌานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง

...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๕. ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ ของท่านอันภิกษุใดบริโภคแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้ที่อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่านอันภิกษุใดบริโภคแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุธญญตวิโมกข์ ... อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณิหิตวิโมกข์ ... สุธญญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปปณิหิตสมาธิ ... สุธญญตสมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณิหิตสมาบัติ ... วิชชา ๓ ... สติปัญญา ๔ ... สัมมัปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕ ... พลละ ๕ ... โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปัตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคามิผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพราง

ความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุใช้ของท่าน อันภิกษุใดบริโภคนแล้ว รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลักแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุใช้ของท่าน อันภิกษุใดบริโภคนแล้ว จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุใช้ของท่าน อันภิกษุใดบริโภคนแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญาควร...ซึ่งทุติยฌานในสุญญาควร...

ซึ่งตติยฆานในสุญญาควร...ซึ่งจตุตถฆานในสุญญาควร ด้วยอาการ ๓ อย่าง
... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขอรูว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลักล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้งกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปโยคจนวนาร ๕ หมวด

๑. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว
ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้า้อยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฆานด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗
คือ ๑ เบื้องต้นเขอรูว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลักล่าวก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้ง
กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้า้อยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ทุคตยฆาน... ตติยฆาน... จตุตถฆาน... สุญญาตวิโมกข์... อนิมิตตวิโมกข์
อัปปณิหิตวิโมกข์... สุญญาตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สุญญา-
ตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิตสมาบัติ... วิชา ๓... สติปีฎฐาน... ๔
... สัมมัมปธาน ๔... อธิธาต ๔... อินทริย์ ๕... พละ ๕... โพชฆงค์ ๗
... อริยมรรคมี องค์ ๘... โสดาปัตตติผล... สกทาคามิผล... อนาคตคามิผล...
อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗

อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ราคะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจยเมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจจย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉานใน

สุญญาการ...ซึ่งทุดิยฆานในสุญญาการ...ซึ่งตติยฆานในสุญญาการ... ซึ่ง
จตุตถฆานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖
อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติอุตุลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่ง
ปฐมฆาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗
คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจ-
ฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ทุดิยฆาน...ตติยฆาน...จตุตถฆาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์
อัปปณิหิตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปปณิหิตสมาธิ...
สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปปณิหิตสมาบัติ... วิชา ๓ ... สติปัฏ-
ฐาน ๔ ... สัมมัปปธาน...อิทธิบาท...๔ อินทรีย์ ๕ ...พละ๕... โพชฌงค์
๗ ...อริยมรรคมีองค์ ๘... โสคาปัตติผล... สกทาคามิผล...อนาคามิผล...
อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น

กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย
เมื่อเข้าใจไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว รากะ
ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอน
แล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕
อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่น
เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเข้าใจไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว จิตของ
ภิกษุนั้น เปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิด
จากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย
เมื่อเข้าใจไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว จิต
ของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง...

๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ ถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แล้วซึ่งปฐมฉานใน สุธัญญาคาร ... ซึ่งทุติยฉานในสุธัญญาคาร ... ซึ่งตติยฉานในสุธัญญาคาร... ซึ่ง จตุตถฉานในสุธัญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความชอบใจ ๖ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาต แล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่ง ปฐมฉานด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าว แล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฉาน... ตติยฉาน...จตุตถฉาน...สุธัญญตวิโมกษ์ ... อนิมิตตวิโมกษ์

... อปฺปณฺหิตวิโมกข์... สุตฺตสมฺมาธิ... อนิมิตฺตสมฺมาธิ... อปฺปณฺหิตสมฺมาธิ...
สุตฺตสมฺมาบัติ... อนิมิตฺตสมฺมาบัติ... อปฺปณฺหิตสมฺมาบัติ... วิชชา ๑... สติ-
ปัฏฺฐาน ๔ สัมมปฺปชาน ๔... อธิธิบาท... อินทริย ๕... พละ ๕...
โพชฌงค์ ๗... อริยมรรคมีองค์ ๘... โสคาปตติผล... สกทาคามีผล...
อนาคามีผล... อรหัตผลด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖
อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว
ราคะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว... โทสะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุ
นั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌานในสุญญาการ ...ซึ่งทุติยฌานในสุญญาการ ...ซึ่งตติยฌานใน
สุญญาการ ...ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง
... อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งทุติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุนฺญตวิโมกข์ ... อนิมิตต-
วิโมกข์ ... อัปปณฺหิตวิโมกข์ ... สุนฺญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปปณ-

หิตสมาธิ ... สูญญุตสมาบัติ ... อนิมิต สมาบัติ ... อัปณิหิตสมาบัติ ...
วิชา ๓ ... สติปัญญา ๔ ... สัมมัปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕
... พละ ๕ ... โภชนงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปัตติผล ... สกทา-
คามิผล ... อนาคามิผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕
อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลัง
กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุอยู่ ก่อว่าเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
ราคะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว ... โทสะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โมหะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุอยู่ ก่อว่าเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของ
ภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง